De Tijdstroom. Jaargang 4

bron
De Tijdstroom. Jaargang 4. Excelsior, St. Andries-bij-Brugge 1933-1934

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_tij005193301_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

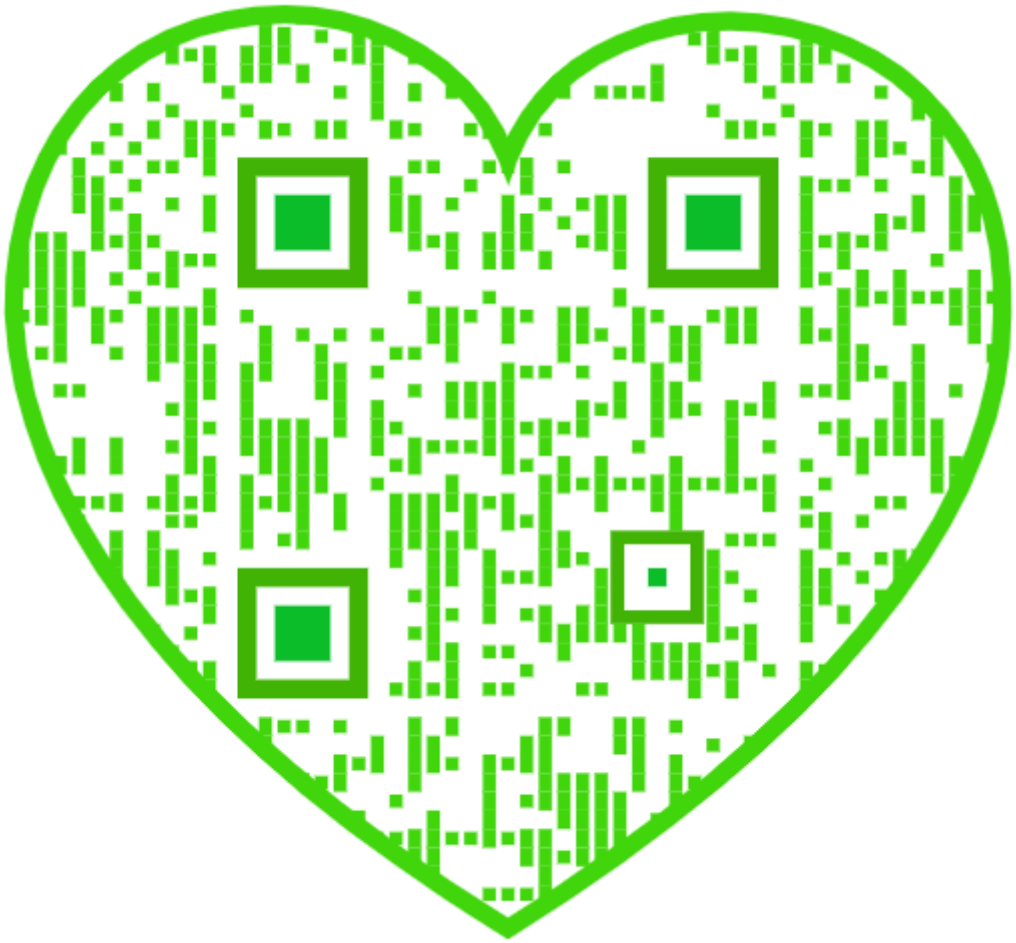

[De Tijdstroom 1933 nr. 1]

Terugkeer Albert Westerlinck

Voor mijn moeder.

Misschien komt eens de tijd dat ik tot U zal keeren,
- zijn beelden uit het ver verleden niet een zoete pijn? -
De vrede van Uw huis kan slechts mijn smart vermeêren,
maar Gij zult nog eens schreien en gelukkig zijn.

Het vuur dooft in de haard, en wijl de dagen sterven
Komt telkens over mij de rust van Uw gelaat.
Wat mij het leven gaf en wat het leerde derven
heb ik met dank aanvaard, en nooit Uw gift versmaad.

Laat ons dan elke uitgedoofde pijn vergeten.
Laat mij dan wezenloos weer rusten in Uw schoot
wat droomen van geluk, dat onze harten weten
en wenschen aan Uw borst te slapen tot de Dood.

Over Stijl John Vanderveken

Het speet hem dat Sherlock Holmes dood was. Sherlock Holmes is dood, zoo zegt de volksmond. En de volksmond is de spreekbuis van de waarheid. 't Is ook daarom dat er zoo weinig leugenachtige praatjes in de wereld rondklawieren.

Het speet hem dat Sherlock Holmes dood was. Er was immers een brief vermist geraakt, ontegensprekelijk verloren gegaan. Hij had er nergens een spoor van weergevonden. Iedereen had hij lastig gevallen en uitgevraagd, alles onderzocht.

Niemand die zich een brief van Zaterdag kon herinneren. Hij vroeg zijn jongsten broer of die er soms kazernelektuur had van gemaakt. Die patriottenbroek antwoordde tamelijk bits dat men daar lektuur genoeg had. Dit was bluf of leugen, of allebei. Hij had twintigmaal de plaats bekeken waar men het ‘blauwe’ omslag gewoonlijk deponeerde, alles overhoop gesmeten en onderste boven gekeerd, matten en tapijten opgerold, uitgeschud en teruggelegd, en alzoo het werk van de meid gedaan, zonder iets te vinden. Hij ging op zijn buik liggen om onder de kasten te zien. Niets, maar hoegenaamd niets te ontwaren, dan veel stof. Om 't even, gelooven wou en kon hij niet dat het hem welbekend blauw schrijfpapier op minder dan een week tijds algeheel tot stof verpulverd was.

Het speet hem dat Sherlock Holmes dood was.

Dien avond schreef hij in zijn dagboek: B. spoorloos verdwenen. Alle opzoekingen bleven vruchteloos.

Papier is Papier. Blauw is blauw. En een papier dat beschreven wordt of dat nu wit of rose of groen of lilas is of chocolat, blijft een brief.

Inmiddels zijn de dagen voortgeschoven, zonder dat er iets meldenswaardig gebeurde.

Toen op een Donderdag namiddag.

Er was weer een brief verloren gegaan. Weer een blauwe.

Hij (stillekens tot zijn Pa):

- Pa, zou ik een ledige sigarenkist mogen krijgen van U?

Pa (goedmoedig)

- Zeker, jongen, welke maat moet het zijn?
Hij (enthoesiast)
- O, zoo groot mogelijk!!!
Pa (wantrouwend).
- Zoo, waarvoor moet zij dienen?
Hij (gedempt).
- Om havana's in te bewaren.
Pa (verbaasd).
- Havana's? Waar haalt gij die??
Hij (naief).
- O, ik krijg die.
Pa (verbluft).
- Krijgen? Gratis?
Hij (kort-bevreesd).
- JA.
Pa (met groote oogen).
- Van wie?
Hij (gêné).
- Van... hm... van mijn zusterke?
Pa (gefronst aangezicht).
- Van... van uw zusters? Daar versta ik niets van!
Hij in zichzelf, schalks - 'Dat kan ik goed gelooven.'
Pa (berustend).
- Enfin, jongen, als gij uw kistje vol hebt, dan laat U het mij eens zien, he!
Hij (entêté).
- Maar dat geraakt nooit vol, Pa!
Pa (krachtig).
- Waarom niet?
Hij (verontschuldigend).
- Wel, ik geef zij zooveel mogelijk terug!!!
Pa (geschokt in zijn handelsgeest).
- Gij geeft ze terug weg?
Hij (simpel).

- Ja.

Pa (kordaat, kort en klaar).

- Dan hebt gij ook geen kistje noodig, he! En laat mij nu gerust met uwen flauwen praat, snotneus.

Voor het doek viel, ratelde hij nog vlug: ‘Noodig? Toch wel, voor de havana's uit de twee verloren blauwe brieven.’

Een boek vloog hem naast de ooren.

Maar nooit vond hij eenig spoor van de hem bestemde blauwe omslagen.

De Ziel Wim Elsland

Dees arme rustelooze ziel
kreunt door het ebben van de dagen
om de zekerheid die ontviel
om alles wat de Stroom heeft weggedragen.

O Ziel, gij hebt een groot begeeren
maar zwijg! het middel is zoo klein,
een niet voor uw verlangen en ontberen
een riet aan de Zee van uw oneindigheid.

Gij zijt één halm uit het groote veld
en leeft bewogen door de winden
die u neerslaan met geweld.
Gij zijt een halm die u laat binden
met andere voor de Eeuwigheid.

De Zandbank Sylvia de Jonghe

De droogte was er vroeg geweest dit jaar. Het was zoo heelemaal met een bots gekomen, onvoorziens en veel te vroeg, want de maïsstriepen waren nog maar kleine scheutjes en het katoen kwam nog maar even in de bloesem.

Zij was gekomen na een onweersnacht gelijk er raar of nooit geene komen, een onweder dat in hevigheid de stormen van een gansch seizoen verre overtrof: de wind had geloeid, de bliksem geflitst in felle rechte strepen, onuitstaanbaar, en de donder had gekraakt, slag op slag, razend en kort, met een lawaai van alle duivels; en de regen... O! de regen die er toen gevallen was, den ganschen eindeloozen nacht! Bij kuipen, neen, met heele stroomen was de regen over de verschrikte wereld gestort, had gansche huizenmuren meegesleurd, de wegen uitgespoeld en de vele rijsten maïsvelden plat geworpen.

Zoo had het gansch den nacht geduurd, maar toen de rozige morgen in de lucht groeide, waaide de Oosterwind de laatste flapperende vanen van de voorbije tornado uiteen.

Gedurende twee dagen liepen alle waters over, de beken zwollen boven de oevers uit, de stroom was ros en bruin en raasde als een stortvloed heele boomskeletten in zijne dolle vaart meesleurend.

Twee dagen; maar dan begon het water plots weer te zakken, zonder ophouden: een voet, twee voeten, dan meer, elken dag meer, tot er op vele plaatsen van het breede nu rustige water klare vlekken bovenduikelden, daar, waar het zand zes lange maanden was bijeengestroomd en er was gegroeid tot groote zandbanken, die gedurende de lange droogte de vasteland-oppervlakte zouden vergrooten, om dan weer te verdwijnen en hun ongestadig territoriaal gebied op andere plaatsen terug op te bouwen tegen het andere komende droog seizoen.

Na enkele dagen lagen vele zandbanken bloot en flitsten wit in de gloeiende droogseizoenzon.

Die zandbanken waren het rijk der Baisambo, het ras der dolende visschers, die heden hier en morgen daar hun kamp opslaan

op een brokje nog onvast nauwelijks geboren land, maar waarop reeds de larven van de bloeddorstige moeskieten broeien. Op zulke banken zou dit even ongestadig visschersvolk zich vastklampen tot de wassende stroom hen weer verjagen en hunne palmblaren hutjes uiteenspoelen en verzwelgen zou.

Ergens in het land der Babindji, daar waar de stroom het brousseland verlaat om heelemaal te worden opgezwolgen in den gapenden boschmuil, hadden Malandji, Dikete en diens vrouw Katoka, hunne weinige spullen op eene nauwelijks geboren zandbank geworpen en hadden in vliegende haast een palmenhuisje opgebouwd, waarin ze wonen zouden en slapen en waarin de vele visch dit gansch seizoen gerookt zou worden.

Ze waren gekomen uit het Oosten, in een halfrotte kano, die een paar vingers hoog maar uit het schuimend water bovenstak.

Dienzelfden dag nog dreven vele kanos snel en geluidloos voorbij, stroomafwaarts, ter verovering van verderaf gelegen grondgebieden die nog nimmer door een Baisambovoet geschonden werden.

Vele, vele dagen gingen. De mannen stelden hunne netten uit en sleepten visch met heele mannenvrachten boven, terwijl Katoka op de zandbank achterbleef en weemoedigslepende liederen zingend het maniokbrood kookte voor de mannen.

Maar na die vele dagen was er plots verandering in haar gekomen. Ze zong niet meer en staarde uren over den stroom in de richting van de beide mannen die zonder ophouden fuiken lichtten en netten sleepten. Wat was er dan met haar gebeurd?... Alleen Malandji en zij zelf zouden het misterie hebben kunnen oplossen en zij zouden verteld hebben hoe hij, op zekeren avond toen Dikete palmwijn tappen was, hoe hij toen op Katoka was gesprongen, gelijk een hond, en hoe hij de vijf paren scherpe vingernagels van Katoka, in woedende furie en zelfverdediging, zijn onderbuik had voelen doorkerven. Het verbeestelijkte wulpsche masker was toen van zijn zwart gelaat gevallen en hij was gaan mokken op het uiteinde van de zandbank. Maar Katoka wist wel dat ze moest op hare hoede zijn en schuwde meer en meer den vriend van haren man.

Nochtans, stilaan begon de schrik te slijten en maakte plaats voor onverschilligheid. Maar in haar groeide dan een ander gevoel, nog onzeker en moeilijk te bepalen... En toen Malandji heelemaal

deed of zij voor hem niet meer bestond, geene enkele zinspeling maakte op wat er dien avond was gebeurd, ja zelfs, de tegengoesting voor haar blijken liet, toen ontpopte zich in haar dit hoogmoedvol gevoelen, dat in de ziel van alle negervrouwen woekert: zich doen begeeren. En dan begon, dag in dag uit, een expressief gebarenspel met oog en mond en dat hoe min Dikete het vermoedde, hoe sterker weer de drift in het hart van Malandji aan het koken en aan 't borrelen ging, zoo hevig dat Malandji besloot den komenden morgen alleen te blijven met Katoka, op de zandplaat.

Dien avond was de lucht gansch ros geweest en de dondertorens waren gerezen hoog en dreigend in de duistere lucht. Met hun drieën hadden zij staan staren naar dat onheilspellend gevaarte dat groeide en steeds hooger rees, zonder windstoot, zonder donder en dat stilaan de heele wereld omwikkelde.

Tegen halfnacht was de regen gekomen. Eene regenvlaag nog sterker en heviger dan de laatste van het seizoen geweest was. Het was of heel de stroom in eene maal over hen kwam neergestort.

Zoo zaten ze gedrieën dicht bijeen en zwijgzaam in hun palmenhuisje dat kletterde onder de regenstralen en waar de waterhoozen in neerzwaaiden met volle geweld en razende woede.

Malandji die eens eventjes naar buiten was gaan kijken of nog geene klaardere vlek in de luchten hing, zag dat de zandbank aan het smelten was. De waters van den stroom kwamen er in volle geweld tegen aangebeukt en rukten er het zand af met heele brokken en sleurden het weg in gele kolken. De stroom groeide steeds hooger: binnen een paar minuten zou de zandbank overstroomd of weggespoeld zijn.

Hij snelde naar de kano die gelukkiglijk was vastgemaakt... Reeds spoelde de stroom de hut binnen en Dikete en zijn wijf vluchtten door den donkeren nacht, het wassende water en den bruisenden regen naar de kano!... Ze was weg! en over den stroom, boven het geloei van den storm klonk de ironieke stem van Malandji: ‘Saluut Katoka, nu kun je met de krokos slapen.’

Het water rees gestadig... Ze stonden reeds tot aan de knieën, dan tot aan den buik in het koude water. De strooming werd sterker. Ze moesten de beenen strak houden en met de lenden wringen om staande te blijven. Plots voelde Katoka dat ze het niet meer kon uithouden; zij greep snel naar Dikete, doch hare armen klief-

den slechts de ijle lucht en de dichte regen. Toen werd ze plotselings ondergeduikeld, dan door den draaikolk weer bovengeworpen en zoo sleurde de wentelende stroom haar mede.

Ze zwom zoo goed ze kon en wilde zich naar den oever richten, maar de strooming was te sterk en maakte alle kampen onmogelijk... Zoo zou ze uren kunnen drijven tot de krokos haar te pakken zouden krijgen. Ze kreeg schrik... Een boomtak dreef tegen haar aan... Ze dacht dat het het groene afschuwelijke wangedrocht van een kroko was en huiverend riep ze, uitgeput: ‘Malandji!’... Maar een ruwe lach alleen kwam met de winden meegedreven.

‘Malandji, kreet ze. Malandji, red me! red me! ik zal je vrouw zijn!’

Daarop wachtte Malandji. Zijn kano was nu tot vlak bij Katoka afgedreven. Juist flitste een bliksem in gele stralenspatten over de ontketende waters, Malandji wilde Katoka grijpen, maar... hij verstijfde van schrik en viel ontzenuwd in zijn kano neder... tusschen zijn kano en het uitgeputte vrouwenlijf was plots een groen gedrocht met uitpuilende oogen gedreven, dat met een grijnzenden hap Katoka's bovenlijf naar binnen zwelgde, een staartslag op den kano gaf en in den zwarten wentelenden stroom verzwond.

Malandji kon nauwelijks in zijn kano liggen blijven en had alle moeite haar terug in evenwicht te krijgen. Hij roeide snel naar den verren oever en ging zich daar, gansch ziek van schrik, in 't diepste van het dichte struikgewas verschuilen.

Met de dag kwam weer de rust in zijn gemoed: de geesten immers drijven enkel in de nachtelijke geheimenissen rond.

Dikete dood! Malandji door een kroko verslonden! Hij zou een sterke heksenmeester moeten bezoeken om de dwalende geesten van die beide vijanden af te kunnen weren.

In zijn wiegewagende kano dreef hij langzaam stroomafwaarts, op zoek naar een ander gebied door dien nachtelijken storm gespaard en waar hij zijn kamp zou kunnen opslaan. De tornade had er leelijk huisgehouden. Bijna alle zandbanken waren verzwolgen... en op de oevers zag hij vele visscherskampen van vrienden die in allerhaast het ‘no man's land’ hadden moeten verlaten.

Hij dreef zoo, denkend aan de vele dingen die door zijn leven

waren heengegaan.. Hij wou het hallucinante gedacht aan Dikete en zijn vrouw uit zich verjagen, maar niets hielp.

Een halfdrooge zandbank, die met den gelen blooten buik in de zon te schitteren lag, hield zijne kano tegen... Hier zou hij nu zijn kamp opslaan, in het woud op den oever een wijnpalm steken en in den dag uit visschen gaan. Malandji sprong aan wal, keek even den stroom op, van waar andere kanos kwamen aangedreven, dan trok hij het schuitje op het zand. In haastigen draf liep hij over de zandbank op zoek naar het hoogste en droogste punt waarop hij zijne hut zou plaatsen en zijn kampvuur bouwen zou.

Maar eene zwarte gedaante die half uit het zand stak trok hem aan. Eerst dacht hij dat het eenen kleinen kroko was, maar toen hij nader kwam bemerkte hij huiverend dat het een menschenlichaam was, dat ofwel dood was ofwel daar te slapen lag. Langzaam, met slepende voeten naderde hij, tot hem de schrik besloop en hij begon te beven lijk een banaanblad bij onweerswind. Hij wilde de oogen afwenden en staan blijven, maar eene misterieuze kracht trok hem aan en richtte zijne uitpuilende bloeddoorloopen oogen op het zwarte lichaam dat daar onbeweeglijk in de gloeiende zon te rotten lag. Eene heele wolk reigers en kraaien zwermden er boven en krasten luguber den ongewenschten bezoeker tegen.

Malandji beefde meer en sterker en wilde vluchten, want voor hem, met de voeten in het zand begraven, lag Katoka dood, een arm rechtop en met gebalde vuist, de helft van haar eens zoo schoone wulpsche lijf door de bloeddorstige krokos opgevreten.

Zoo stond hij, beweegloos, een glimp van de zotheid en de razernij op zijne schuimende lippen.

Maar een ander gevaar nog begluurde hem: over den stroom klonk een scherpe schetterende kreet: ‘Malandji!’... Met eene siddering door heel zijn lijf keek hij op... Rechtop, vooraan in een afdrijvende kano stond Dikete, den arm omhoog en met den boog gewapend.

De booze geesten kwamen toen in Malandji gevaren en uitzinnig van razernij begon hij ruw en schaterend te lachen.

Door de lauwe zonnige lucht siste een pijl. Malandji hield plots op met grijnslachen... even nog wiekte hij met zijne lange armen door de lucht, draaide nog een paar malen waggelend rond en stortte dan met zwaren bons op het rotte kreng van Katoka.

Een glinsterende stroom,
een witgloeiende zandbank,
daarop een rottend lijk, waarover nog een lijk, aschgrauw. Een lange scherpe pijl steekt uit dit doode lichaam en schijnt die beiden aan mekaar te hebben vast geklonken in den donkeren kerker van de dood.
Een zandbank, een man en eene vrouw...
... Daarboven gloeit, afgrijselijk, doodend, de heete tropenzon.

Batempa, September 1931.

Ontwaken Joannes Reddingius

De dag vangt aan met teeren glans van rood,
'k hoor vogelzingen verheen in de dreven,
een stil verdriet is in mijn ziel gebleven
sinds mijn hand brak bevend het avondbrood.

In 's levens volheid dit gemis zoo groot,
zoo huiver-droef dat heete tranen beven,
o dat klaar zingen en dat goudglans-zweven
in 't eindelooze... God, daar is geen Dood!

't Graf kan alleen wat sterven moest bewaren,
van aarde-mensch het kleed, kleurloos, versleten,
van wat zoo schoon ééns was droef overschot.

'k Wil naar den hoogen, wijden hemel staren
en U herdenken en dichtbij ons weten,
U, kind-der-sferen nu en rein bij God.

Verweerschrift J. Decroos

A little learning is a dangerous thing;
Drink deep, or taste not the Pierian spring.

A. Pope (Essay on Criticism).

I

De heer W. van den Aker dringt er op aan dat ik op zijn betoog dat onder den titel ‘Losse gedachten tegensprekelijk’ in Jong Dietschland verschenen is uitvoerig zou ingaan. De heer W. van den Aker heeft mijn ‘Losse Gedachten’ (zie Tijdstroom, Oktober 1932) weerlegd. Het zal hen die voor kunst ontvankelijk zijn wellicht eenigszins verwonderen dat iemand ‘Losse Gedachten’ over kunst wil w e e r l e g g e n . Kunstbeschouwing is immers veel meer een kwestie van aanvoelingsvermogen en van intuitief inzicht dan een aangelegenheid van het nuchter redeneerend en ontledend intellect. Doch de heer W. van den Aker denkt daar blijkbaar anders over. Hij beschouwt mijn losse gedachten, alhoewel hij haar verwijt dat ze los in haar samenhang en nog losser in zichzelf zijn, toch als bewijsvoeringen, beweert dat die bewijsvoeringen niet opgaan en weerlegt op een zich wetenschappelijk voordoende manier die veronderstelde bewijsvoeringen. Daardoor wordt het onmeen moeilijk voor mij om tegen hem mijn man te staan. Ingewikkelder wordt de pennetwist nog doordat de wereldbeschouwing van den heer W. van den Aker van de mijne verschilt. Discussieeren heeft slechts dàn nut als men het reeds in de hoofdzaak eens is, zonder overeenstemming in de allesonderschragende levens- en wereldbeschouwing kan discussie in geestelijke aangelegenheden niet tot overeenstemming leiden. Ieder blijft op zijn standpunt staan en beschouwt, na als vóór, van dààr uit de omtwiste problemen. Iets anders nog bemoeilijkt mijn zelfverdediging: de heer W. van den Aker is oneindig beter tot den strijd toegerust dan ik. Hij citeert namen van auteurs als Plato en Aristoteles, Winckelmann, Tieck, de beide Schlegels, Thomas Warton, Ginguené, Simonde de Sismondi, Grässe, Hallam,

Hettner, Brandes, Margandant, J. Wach, Verwey, Prof. De Bruyne, Müller-Freienfels en Einstein, ‘slingert’ mij ‘namen tussen de benen’ (de uitdrukking is van den heer W. van den Aker) als Lamprecht, Breysig, Riegl, Worringer en hij is - waarlijk ontzag inboezemende, universeele belezenheid! - zoowel met het tijdschrift ‘Links Richten’ als met Quadragesimo Anno vertrouwd. Hij beschikt verder over een benijdenswaardige, precies-juiste, wetenschappelijke terminologie (resulteeren, determineeren, impliceeren, apprecieeren, preciseeren) waaraan ik eerst nog moet wennen. Als mijn zelfverwering op veel plaatsen dus uiterst zwak blijkt, gelieve de lezer mijn hachelijke, mijn hopelooze positie in aanmerking te nemen.

De heer W. van den Aker is hard voor mij. Hij verwijt me mijn lichtvaardigheid en mijn onnadenkendheid. Ik zal maar, wat dat betreft, beginnen met schuld te bekennen, wellicht wordt de lezer daardoor gunstiger gestemd.

Hieronder laat ik broksgewijze het heele opstel van den heer W. van den Aker volgen en tracht slechts hier en daar, heel voorzichtigjes, iets tot mijn verdediging in het midden te brengen.

W.v.d.A. - In het tijdschrift der Vlaamsche jongeren, De Tijdstroom geeft J. Decroos een reeks wat hij noemt ‘Losse Gedachten, Kanttekeningen en Citaten aangaande Kunst en haar Verhouding tot Leven en Tijd’.

Inderdaad verhouden zich deze gedachten zeer los tegenover elkander en nog losser in-zich. Het doel, dat zich steller met deze gedachten stelt is te bewijzen dat... ja, wat eigenlik. Deze losse gedachten laten zich eenvoudig niet tezamen denken. Maar wel draait een deel dezer overwegingen om de vraag, of het belang heeft, dat een kunstwerk het stempel drage van zijn tijd. ‘Moderniteit kan een werk niet redden’ betoogt J. Decroos, en ook: ‘Dat merk van de tijd heeft niets te maken met de waarde van het kunstwerk, niet op die toevallige uiterlikheid doch op het innerlike gehalte komt het aan’. Ik zou deze stellingen volmondig bijtreden indien zij als ‘losse gedachten’, zonder premissen en vooral zonder kommentaar waren geformuleerd. Ik neem aan dat knoeiwerk knoeiwerk is en punt. Echter drukt J. Decroos zich niet zo bondig uit en, al treft een van zijn citaten, nl. een passus uit een ongenoemde tijdgenoot van Shakespeare, ook wel de kritici

die de geijkte vormen als kondisie stellen voor de degelikheid van het kunstwerk, toch resulteert uit heel zijn betoog een sceptiese houding tegenover het modernistiese werk.

Uit deze tegenover het moderne werk zich scepties verhoudende mentaliteit, die in het betoog van J. Decroos primeert, resulteert een à-prioristies vijandig gedetermineerde houding waar het daarom gaan zou, de blijvende waarden in modernisties werk op te sporen.

D. - Dat mijn ‘houding’ tegenover het moderne werk niet ‘a prioristies vijandig gedetermineerd’ is blijkt uit mijn belangstelling in de moderne Duitsche lyriek, waarover ik het in ‘Tijdstroom’ herhaaldelijk heb gehad. Verder heb ik een aantal moderne Duitsche lyrische gedichten in het Nederlandsch overgebracht (zie Tijdstroom, passim). Wat het Vlaamsch modern werk betreft heb ik mijn belangstelling betoond o.m. door het in 't Duitsch vertalen van enkele gedichten van Wies Moens. Vier daarvan zijn in het bekende Duitsche tijdschrift ‘Der Gral’ verschenen. Stelselmatig verwerp ik niets, ik laat een gedicht op me inwerken, tracht de poëzie ervan aan te voelen en oordeel pas dan. Maar ik bewonder geen werk òmdat het modern is of inzooverre het modern is. Daarop komt het m.i. niet aan.

Wat nu de terminologie van den heer W. van den Aker aangaat. In den hieraan voorafgaanden tekst gebruikt hij modern en modernistisch als gelijkwaardige termen. Zijn ze gelijkwaardig en beteekent modernistisch niets anders dan modern (d.i. hedendaagsch), waarom gebruikt hij dan den vorm modernistisch? Is die uitgang i s t i s c h wellicht een modern(istisch) sieraad? Als ze daarentegen niet geheel gelijkbeteekenend zijn, waarom gebruikt hij ze dan door elkaar als in den aangehaalden tekst? En wat beteekent dan modernistisch? Zet die modern(istische) uitgang aan het hoofdbegrip een superlatieve beteekenis ofwel wellicht een pejoratieve schakeering bij?

W.v.d.A. - Ik zeg, waar het daarom gaan zou, want eigenlik waagt zich Decroos niet zover als het onder het oog nemen van bepaald modernisties werk. Wat hij over Marsman zegt houdt niet aan elkaar. ‘Marsman’ zegt hij ‘heeft het ergens over lyriese transformasie van de tijd, waarmee hij w a a r s c h i j n l i k bedoelt enz.’, volgt dan als tesisstelling een kort gedicht van

Marsman, daarna: ‘w a a r s c h i j n l i k houdt hij dit gedicht etc... laten we dus niet verwonderd staan enz.’ en als kommentaar en besluit tevens: ‘Het belachelike is blijkbaar niet dodelik voor Nederlandse dichters’. Ik meen, dat een bewijsvoering die na twee gesuperposeerde w a a r s c h i j n l i k 's een kordaat d u s laat volgen, (de kursieven zijn van mij) al even belachelik aandoet. Tevens is het hiermee al duidelik dat wie scepties staat tegenover een bepaald soort werk, niet op het oog heeft in dit werk te zoeken naar de blijvende waarden (indien zoiets mogelik is) doch integendeel zijn best doet niet blijvende waarden (zelfde voorbehoud voor wat betreft de onderkenningsmogelikheid) erin te ontdekken. Decroos heeft zich in het onderhavige geval niet eens de moeite getroost zich van Marsmans juiste bedoelingen te vergewissen, de beide w a a r s c h i j n l i k's wijzen daar op.

D. - De door den heer W.v.d.A. hier gecritiseerde losse gedachte luidt:

‘Marsman heeft het ergens over “lyrische transformatie van den tijd” waarmee hij waarschijnlijk bedoelt: transformatie van den tijd in lyriek. Dezelfde dichter heeft een gedicht geschreven over Amsterdam:

> De maan verft een gevaar over de gracht,
> ik schuifel elken nacht na middernacht,
> in een verloren echoloozen stap,
> ruggelings schuivend langs de hemelschuinte,
> de treden der verlaten wenteltrap
> van de ontstelde ruimte.

Waarschijnlijk houdt hij dit gedicht voor een “lyrische transformatie van Amsterdam”. Want waarom zou men met een plaats niet kunnen doen wat met den tijd kan gedaan worden? Laten we dus niet verwonderd staan als eensdaags een “cosmisch” dichter het heelal “lyrisch transformeert”.

Het belachelijke is blijkbaar niet doodelijk voor Nederlandsche dichters.’

Eerst maak ik erop attent dat de bewijskracht van d u s in den hieraan voorafgaanden tekst allerminst ‘gedetermineerd’ is

door de beide w a a r s c h i j n l i j k ' s . Indien ik b.v. eenvoudig geschreven had: Marsman houdt een ‘lyrische transformatie’ van den tijd voor mogelijk. Waarom dan geen ‘lyrische transformatie’ van een plaats? Laten we dus niet verwonderd staan als eensdaags een ‘cosmisch’ dichter het heelal transformeert, dan zou dat omtwiste d u s al even concludeerend geweest zijn. Ik hoop dat de heer W.v.d.A. dat thans zelf inziet in geval zijn scherp intellect dat niet reeds vroeger heeft opgemerkt. Anders ben ik overigens bereid dat d u s te laten vallen. De zin lijdt er niet onder. Het geciteerde gedicht is ook geen ‘thesisstelling’ zooals de heer W.v.d.A. wil, doch een proeve van illustratie.

De heer W.v.d.A. meent dat ik me van de bedoelingen van den dichter Marsman had moeten vergewissen vooraleer zijn gedicht te beoordeelen. De beste, bekende of onbekende bedoeling kan m.i. van een mislukt gedicht geen goed gedicht maken. Niet op de bedoeling, hoe die ook zij, komt het aan, doch op dàt wat men tot stand brengt. Dààrnaar wordt geoordeeld.

Kortgeleden toonde ik overigens bovenstaand gedicht saam met andere gedichten van Marsman aan een psychiater, in de meening dat hij er meer aan zou hebben dan ik. ‘Waarom heet dat gedicht ‘Amsterdam’? vroeg hij. ‘Zoo'n sensatie kan men net zoo goed in iedere andere stad hebben als men te diep in 't glas gekeken heeft en laat in den nacht thuis komt.’ (De heer W.v.d.A. gelieve naar geen syllogisme daarin te zoeken!)

W.v.d.A. - J. Decroos spreekt verder heel luchtig over ‘zoogenaamde tijdkunst, die alleen het hedendaags leven weerspiegelt in stede van het tijdeloze, algemeengeldende, of het almenselike daaruit te schiften’. Het simplistiese van deze terminologie, die de kunstenaar voorstelt als een soort wereldwijze winkelier, - het tijdelijke, derde bak rechts, wilt u tijdeloosheid, almenselikheid, eerste en twede bak links, ziedaar meneer, zoveel u wilt: - dit simplistiese had Decroos minstens moeten aanvoelen wanneer hij in dezelfde paragraaf nog Victor Hugo citeert: ‘L'art consiste à choisir’. Inderdaad l'art consiste à choisir, zelfs de journalist zal trachten zo tijdeloos, zo algemeengeldend en zo almenselik mogelijk te zijn, waarom dan niet a fortiori de dichter en de kunstenaar. Decroos alleen echter kent het geheim van de bakjes.

D. - Onnoodig te zeggen dat de kunstenaar dat schiften niet met zijn redeneerend intellect doet, doch met zijn kunstinstinct, als ik dat zoo mag noemen. Ik ben het dus niet die den dichter als een wereldwijzen winkelier voorstel. De heer W.v.d.A. grijpt dat uit de lucht. (Beleefdheidshalve druk ik me zóó uit.) De voorname, verfijnde ironie: 'Decroos alleen echter kent het geheim van de bakjes' moet hier blijkbaar de armoede aan gedachten oversluieren. Wat verder mijn simplistische terminologie betreft, bezit ik niet de eerzucht de terminologie van den h.v.d.A. te willen evenaren.

W.v.d.A. - Waarschijnlijk uit hoofde van deze zijn rijke wijsheid of wijze rijkdom doet hij nogal onnadenkend waar hij het heeft over Shakespeare's bestempeling van modiese dichters als 'fools of time'. Twee volledige losse gedachten volgen hier:

'Gedurende het grootste deel van zijn korte loopbaan richtte de niet onbegaafde Van Ostayen, zoals een weerhaan naar de wind, zich altijd naar de jongste literaire mode. Wat zal er van zijn gedichten tegen de tijd bestand blijken? Weinig of niets: Arme fool of time': - En iets verder: 'Shakespeare en Goethe deden in hun jeugdwerken mede aan de letterkundige bewegingen van hun tijd. Vandaar euphuisme en concetti bij Shakespeare (bv. nog in enkele sonnetten) Sturm und Drang bij Goethe. In hun rijper werk blijft daar niets van over, ze worden zelfstandig en groeien boven hun tijd uit'.

Daargelaten de kwestie, dat Shakespeare door sommige kritici zonder speciale verwijzing naar zijn jeugdwerk, maar in algemene zin van euphuisme wordt beschuldigd, dus ook in verband met zijn rijper werk, een kwestie waarover ik mij momenteel bij gebrek aan voorstudie in de onmogelikheid bevind te discussieeren, stel ik voor beide voorstaande 'losse gedachten' van Decroos als volgt te wijzigen:

'Van Ostayen deed in zijn jeugdwerk mede aan de letterkundige bewegingen van zijn tijd. Vandaar de aanwezigheid in zijn eerste werken van humanisme, anti-militarisme, Vlaams-nationalisme, en van een op de spits gedreven subjektief expressionisme. Tot dadaisme, surrealisme en plat-prozaïsme ging hij nochtans niet. In zijn later werk orienteert hij zich naar de louter aanschouwe-

like estetiek der zuivere lyriek, hij wordt zelfstandig en is op weg boven zijn tijd uit te groeien, wanneer de dood hem verrast'.

'Gedurende hun jeugd richtten de niet onbegaafde Shakespeare en Goethe, zoals weerhanen naar de wind, zich altijd naar de jongste literaire mode van hun tijd. Arme fools of time! Wat zou er van hun gedichten tegen de tijd bestand gebleken zijn, indien zij het ongelijk hadden gehad vroeg te sterven'.

D. - De heer W.v.d.A. vergelijkt den jonggestorven van Ostayen bij den jongen Shakespeare en den jongen Goethe. Zijn vergelijking gaat heelemaal niet op.

Van Ostayen is, als ik me niet vergis op 31 jarigen leeftijd gestorven.

Toen Goethe dertig jaar oud was had hij reeds, benevens ander geniaal werk, onsterfelijke lyriek aan het menschdom geschonken. Een aanzienlijk deel van zijn allerbeste gedichten is vóór zijn dertigste jaar ontstaan.

Toen Shakespeare dertig jaar oud was, had hij reeds o.m. Romeo and Juliet en zijn meeste sonnetten gedicht.

Indien Van Ostayen den ouderdom van Mathusalem had bereikt, zou hij toch nooit werk van het gehalte van Shakespeare's of Goethe's beste jeugdwerk noch van het gehalte van hun later werk voortgebracht hebben en wel namelijk hierom dat niemand geven kan wat hij niet heeft. Afgezien daarvan was hij als dichter 'niet onbegaafd'. Ik heb me opzettelijk aldus uitgedrukt, dat is iets minder dan 'begaafd'.

Dat Goethe en Shakespeare zich in hun jeugd a l t i j d naar de jongste literaire mode richtten, als weerhanen naar den wind is weer eens... uit de lucht gegrepen.

Nu nog iets naar aanleiding van Van Ostayen: de heer W.v.d.A. spreekt ergens van h u m a n i s m e in het werk van Van Ostayen. Dat heb ik nergens in zijn gedichten ontdekt. Verwisselt de heer W.v.d.A. wellicht humanisme met zoogenaamde h u m a n i t a i r e d e n k b e e l d e n? Laten we toch niet alles door elkaar gooien. Er heerscht al begripsverwarring genoeg!

W.v.d.A. - Dit alles is immers een kwestie van mentaliteit, als hoger omschreven. Nog sterker is echter Decroos wanneer hij in dezelfde reeks 'losse gedachten' de beide volgende onbewust tegenover elkaar zet: 'Ieder kunstwerk, zo luidt een gemeen-

plaats die hedendaags opgang maakt, draagt het stempel van de tijd waarin het ontstaan is. Het kan bezwaarlik anders. (Kursieven VdA.) Hoe weinig een kunstenaar ook "zijlings gluurt naar de tijd", aan zijn tijd ontkomt hij nooit helemaal'. Anderhalve bladzijde verder schrijft hij dit neer: 'Guido Gezelle liet het tijdschrift Van Nu en Straks, dat hem werd toegezonden, onopgesneden. Hij leefde meer in de middeleeuwen dan in zijn eigen tijd. Desniettemin verouderd Gezelle niet'.

D. - Wat is er daar 'sterks' in? Ik zie geen tegenspraak tusschen die beide losse gedachten. Ik zeg niet dat Gezelle niet in zijn tijd leefde, doch slechts dat hij meer in de middeleeuwen leefde dan in zijn tijd. Of begrijpt de h. W.v.d.A. wellicht dat zinnetje niet. 'Het kan bezwaarlijk anders'. Ik vermoed het haast.

W.v.d.A. - De lang miskende Gezelle zal wel een andere reden gehad hebben voor dit onopgesneden laten van het hem toegezonden tijdschrift, dan zijn vertoeven in de middeleeuwen, maar houden wij ons aan Decroos-in-zich.

D. - Het is een bekend feit dat de Van Nu en Straksers Gezelle niet miskend hebben. Waarom verzwijgt de h.v.d.A. de andere reden als er een was? Als er een andere reden was, is het immers nauwelijks denkbaar dat de alwetende h.v.d.A. ze niet zou kennen.

W.v.d.A. - Dat 'desniettemin' wijst op de aanwezigheid van middeleeuwse elementen (vorm of inhoudsintuïtie of beide) in het werk van Gezelle, en iemand die Gezelle niet kent maar wel bv. Jacob van Maerlant, en daarop deze gedichten van Gezelle te zien kreeg, die in alle bloemlezingen voorkomen en die twee voor Gezelle's tijd ultramoderne richtingen vertegenwoordigen, ik noem primo Het Schrijverke en Casselkoeien en secundo O lied, o lied, en 't En is van u, die iemand zou dan vast vanwege de zetter geloven aan een vergissing met de naam van de dichter.

D. - In een losse gedachte denkt men niet aan alles en vooral niet hieraan dat de h. W.v.d.A. ze als een bewijsvoering zal beschouwen. Vollediger ware de gedachte aldus geweest: Guido Gezelle leefde meer in de middeleeuwen en in de Engelsche poëzie van een aan hetzijne voorafgaand tijdperk dan in zijn eigen tijd.

Het bewijs van het laatste deel dezer bewering meen ik geleverd te hebben in een literairhistorisch opstel: ‘Guido Gezelle en de Engelsche Letterkunde’, verschenen in den ‘Nieuwe Gids’ jaargang 1928, Juninummer. Uit die uiteenzetting blijkt, dat Gezelle minder nieuw is geweest dan men gewoonlijk in Vlaanderen meent. Vergeleken bij de poëzie van Burns en Wordsworth bv. waren de door den heer W.v.d.A. geciteerde gedichten geenszins ‘ultramodern’. Ik verwijs den heer W.v.d.A. naar dat opstel dat ik hier niet geheel kan aanhalen.

W.v.d.A. - Ook zou ik Decroos om dat ‘het kan bezwaarlik anders’ namen tussen de benen kunnen slingeren als deze van Lamprecht, Breysig, Riegl, Worringer, om enkel namen te noemen van onverdachten, die zich op bloot kunstfilosofies terrein houden, en allen deze waarheid verkondigen, dat iedere tijd zijn vormen heeft, zijn opvattingen en zijn ziel. - ‘Een niets beduidend werk kan een ommekeer in de techniek of in de gedachten teweeg brengen, terwijl een schepping die vol geniale nieuwigheid steekt jaren en eeuwen lang onopgemerkt blijft’ (Dr. E. De Bruyne. Kunstphilosophie, De Standaard, Antwerpen, 1929) Utitz gaat verder, en stelt aan de kunstfilosofie tot taak ‘het opsporen van het nieuwe in een kunstwerk’.

D. - Waarom ‘slingert’ de heer W.v.d.A. mij die ‘namen tussen de benen’? Het komt me ietwat raadselachtig voor. Is dat een nieuw aanrandingsmiddel?

Wat overigens de ‘ziel’ van een tijdperk betreft, verwijs ik naar hetgene ik in mijn losse gedachten daarover heb neergeschreven. Noch de heer W.v.d.A. noch zij wier ‘namen’ hij ‘tussen’ mijn ‘benen slingert’ hebben, inzooverre ik weet, dat wat ik daarover opperde ‘weerlegd’.

W.v.d.A. - Decroos, die zich ook min of meer op kunstfilosofies terrein schijnt te willen bewegen, wijdt een zijner ‘losse gedachten’ aan Paradise Lost, als argument tegen de nieuwlichters. Een interessante studie is door hem te schrijven over de vraag of het blijvend karakter van Milton's werk dient gezocht in de stijl als versvorm, dan wel in de stijl als verwoording van de inhoud (Decroos preciseert niet) i.e. of de versifikasie van Paradise Lost verkeerdelik voor verouderd werd gehouden door Milton's tijdgenoten, dan wel of deze versifikasie werkelik verouderd was, doch

daarentegen Milton's wijze de dingen te dingen te denken op zijn tijd vooruit was en pas later werd geapprecieerd, ondanks de verouderde versifikatieve vorm. Sofistiese woordspelingen als deze door Decroos geciteerd:

> Das Alte wird nicht alt,
> alt wird allein das Neue

zullen hem daarbij liefst niet dienstig zijn. Het werkelik oude wordt natuurlijk niet oud, het rot.

D. - Dergelijke uitpluizing laat ik liever aan het nauwkeurig ontledend intellect van den h. W.v.d.A. over. Zoo iets is een taak die voor zijn krachten berekend is. Doch ter verduidelijking van mijn losse gedachte over Milton's P a r a d i s e L o s t vul ik ze aldus aan: de tijdgenooten van Milton schreven een gekunstelden stijl vol geforceerde en gezochte vergelijkingen: ‘e l a b o r a t e c o n c e i t s , s t r a i n e d s i m i l e s a n d f a n t a s t i c i m a g e s’. Milton's stijl daarentegen, niet alleen de versbouw, doch de stijl als gehéél beschouwd met al zijn bestanddeelen, sloot aan bij den stijl van een vroeger tijdperk, daarom wordt Milton ‘a giant descendant of the Elizabethans’ genoemd.

Ik vrees dat de heer W.v.d.A. de aangehaalde Duitsche verzen niet goed heeft begrepen. Ze beteekenen m.i.: De oude kunstwerken, die reeds eeuwen getrotseerd hebben, verouderen niet; alleen het nieuwe welks beteekenis alleen daarin ligt dàt het nieuw is, veroudert. Aldus opgevat behelzen ze m.i. geen sophisme, doch een waarheid.

(Wordt voortgezet.)

Kronieken

Duitse Poëzie
Stunde um Stunde J. Decroos

Dr. Owlglass. Stunde um Stunde. Gedichte. Preis gebunden 80 Pfg. Verlag Albert Langen Georg Mueller, München.

Als n^{r} 13 van de goedkoope, doch goede en ook uiterlijk zich netjes voordoende reeks 'Die kleine Bűcherei', (R.M. 0.80 per nummer) die door de Munchensche uitgeversfirma Albert Langen en Georg Müller op de boekenmarkt wordt gebracht, is thans bovenvermeld gedichtenbundeltje verschenen. Dr. Owlglass (letterlijke Engelsche vertaling van Uilenspiegel) is de schuilnaam van een medewerker aan het humoristische blad 'Simplicissimus' die in het dagelijksch leven Hans Erich Blaich heet en als practizeerend geneesheer te Fürstenfeldbruck gevestigd is. Zijn bundeltje bevat een zeventigtal meestal zeer korte, eenvoudige gedichten. Het feit dat zulke gedichten als deze, en wel, in een voor een talrijk publiek bestemde reeks, verschijnen bewijst hoezeer de literaire smaak in Duitschland zich in de laatste jaren gelouterd heeft. Men legge deze kristalklare, pretentielooze, traditioneele, bezonnen poëzie eens naast de op waanzin lijkende, alle traditie overboordgooiende hysterie van het expressionisme of de naast de produkten van het dadaïsme of andere ziekelijke cultuurverschijnsels van na den oorlog. Van die geestelijke afdwalingen en afdalingen is bij dezen dichter (evenals overigens bij de beste Duitsche dichters van thans) geen spoor overgebleven. De Duitsche poëzie heeft, na de naoorlogsche ontwrichting en verwarring, in betrekkelijk korten tijd den weg naar eenvoud, natuurlijkheid en waarheid, met een woord den weg naar haar eigen beter zelf teruggevonden.

Niet alle dichters hebben zich overigens aan de bovenvermelde buitensporigheden bezondigd, doch de onverdwaasden, de door

de wanen des tijds onbenevelden waren machtelooze getuigen van de toentertijd alleen bijval oogstende excentriciteiten. Dr. Owlglass b.v. schreef in December 1918 toen in de politiek Duitschlands eere met voeten werd getreden en in de poëzie het expressionisme zegevierde het volgend allerminst expressionistisch gedicht in welks laatste regels hij zijn landgenooten heel even tot waardigheid aanmaande.

Gebet

In diesen langen Nächten
jetzt um die Sonnenwende
lasst uns vereint die Hände
hart ineinander flechten!

Schicksal, mit dir zu rechten,
es führt zu keinem Ende...

Doch wolle uns begnaden
und fűge zu der Bűrde,
die du uns aufgeladen,
den herben Glanz der Wűrde!

(Dezember 1918)

Dr. Owlglass is geen dichter-ziener, zijn poëzie opent geen nieuwe vergezichten, hij beschikt ook niet over een verrassend, noch veel minder over een overweldigend uitbeeldingsvermogen. Zijn talent is van een bescheidener soort. Vele van zijn gedichten tintelen van goedhartigen humor of zijn doordrenkt van bezonken levenswijsheid. Aan de meeste is een zeker intellectueel of verstandelijk element niet vreemd. Zijn poëzie zal dus vrijwel ongenietbaar blijken voor hen die alleen zuivere lyriek willen laten gelden, doch waarom zou er in verzen geen plaats mogen zijn voor het beste wat het leven in den mensch laat rijpen? Laten we poëzie niet aan willekeurige, theoretische voorschriften toetsen, laten wij ze liever zon-

der voor- of tegeningenomenheid op ons inwerken en eerst dan oordeelen.

Enkele gedichten van Dr. Owlglass daarentegen zijn wèl zuiver lyrisch b.v. het meesterlijk stukje natuurpoëzie ‘Löwenzahnwiese’ dat ik hieronder in het Nederlandsch overschrijf.

Paardebloemenweide.

De gouden pracht heeft uitgebloeid,
De kleinen zonnen zijn vergloeid;
In zilveren lantaarntjes kwijnt
Hun licht, aleer het heel verdwijnt,
Aleer de wind het rondverwaait
En nieuwe gouden zonnen zaait.

Franse Letteren
Léon Bloy Joost van de Venne

Bij de uitvoerige gepubliseerde briefwisseling van Leon Bloy hebben diens vrienden twee nieuwe boekdelen gevoegd: ‘LETTRES A RENE MARTINEAU’ (édit, de la Madeleine) ‘LETTRES A VERONIQUE’ (Courrier des Iles). Bijna al de brieven die gericht zijn aan Rene Martineau betreffen het lastige leven van Bloy, zijn gedurige nood aan kleine sommetjes, de jacht op het materiele, het geld waarvan hij leefde, en ook de kroniek van zijn religieus leven. Bij deze brieven echter, waarvan de waarde misschien te uitsluitend een betekenis heeft voor de vrienden van Bloy, is er één brief gericht aan Mevrouw Martineau over de eeuwige bestemming, die een der meest treffende stukken is, een der meest glorieuse getuigenissen is der christelike litteratuur van deze tijden. De brieven die gericht zijn aan de Veronika van ‘Le Désespéré’, bijna allen geschreven vanuit de trappisten waar Leon Bloy in 1878 in de orders dacht te treden, zullen naar mijn overtuiging wel velen terugwinnen van diegenen die LE DESESPERE had verwijderd... en zelfs van katholieke vrienden harde tegenstrevers had gemaakt. Ons zetten ze er nogmaals toe aan om de zeer aktuele belangrijkheid van deze buitengewone mens nauwer te omschrijven en meer lief te hebben.

* * *

Ik geloof best dat men van Léon Bloy kan verwerpen dat alles wat andere punten raakt dan zijn eigen bestaan: zijn geschiedkundige esseys over Byzance en Napoleon, zijn hagiografies werk over Christoffel Columbus en Mélanie, zelfs dat van verbeelding schitterend apocalipties werk met die harde nijdige stijl HET HEIL DOOR DE JODEN, dat ongelukkiglik nooit in de handen viel van een rijke liefdadige Abraham's-zoon. Ik wil hierdoor aan deze werken van Bloy niets afdoen! maar ik kan dit niet aanvaarden als zijnde het werk van Bloy; zelfs HET HEIL DOOR DE JODEN dat ondanks zijn grote rijkdommen er niet toe komen kan mij te overtuigen;

ik ga niet akkoord waar Bloy het heeft tegen Drumont: ook Drumont was een buitengewoon mens wiens grootheid men, evenals die van Bloy, niet negeren kan, lees hierover Bernanos' prachtig boek ‘LA GRANDE PEUR DES BIEN-PENSANTS’).

Het waarachtige, enige, massive werk van Leon Bloy is wel die stroom, schoon als de Tiber, wiens modder-bedding op goud gelijkt, het biographiese, het ‘vie sans mystère’ over zichzelf: vooreerst de boekdelen die zijn dagboek vormen, de verzameling van zijn brieven, die gebeden-krans en die twee autobiographiese romans LE DESESPERE en LA FEMME PAUVRE. Voeg daarbij de kleine verhaaltjes, geromanseerde stukjes uit zijn herinneringen en vijandschappen en inzonderheid zijn oorlogshistories over 1870 getieteld SUEUR DE SANG. Over dit laatste schreef Albert THIBAUDET, die voorzeker de vriend van Bloy niet kan genoemd worden: ‘Les dernières pages de Sueur de Sang, le MOT, doivent être prises pour un chef-d'oeuvre de la langue; Rabelais emporté par Bossuet, Cambronne sur le trône de Napoleon’...

Het staat vast: Bloy, die in zijn leven zoveel heeft gescholden, wordt ook heden soms in harde termen behandeld en verwenst... Maar Bloy die gans zijn leven zo onzeglik heeft lief-gehad wordt ook heden op zijn beurt door velen bewonderd en bemind. Rond zijn herinnering is er een groep geschaard van vrienden en gebeden. Er zijn bekeerlingen van Bloy. Men kan de invloed, de aantrekkingskracht die hij heeft uitgewerkt op de geest van een grootheid als Pierre Termier niet negeren. Het is best mogelik dat sommigen dier vereerders bij het lezen zijner brieven, waaruit soms een geur van heiligheid opwaait, ook gaan geloven aan mirakelen en een heilige gaan zien in de gestalte van Bloy... het grenst in hun vereering soms tot het sentimentele toe, wat ik niet anders dan betreuren kan, omdat zij negeren vooral het ‘menselike’ in Bloy en niets willen weten van zijn, ook ‘menselike’, tekort-komingen; men moet de grootheid, maar tevens de kleinheid kunnen erkennen van dit leven dat een worsteling is geweest, en een kracht, en een zwakte, doorheen de beslommeringen van het materiele.

Voor ons echter, ligt de grote betekenis van Bloy, in zijn werk: hij is een kracht, de bezitter, de schepper van een stijl (dit woord te verstaan in de breedst levende zin), een stijl van het gebed, een stijl van de armoede, een stijl van het schelden.

* * *

De geesteliken zullen in het gebed van Bloy altoos een zekere materialistiese betekenis vinden. Henri Brémond, de auteur van 'L'HISTOIRE LITTERAIRE DU SENTIMENT RELIGIEUX' is in dit opzicht onverbiddelik en hard geweest; zijn laatste artiekel, dat in Oktober van verleden jaar, door de 'Nouvelles Littéraires' werd gepubliseerd, en het paralleel wou trekken tusschen Huysmans en Bloy, heeft heel wat opspraak verwekt en eens te meer bewezen dat niets zover verwijderd blijft der 'liefde', waarvan Brémond de historikus en de apologist was geworden, dan het 'gebed' van Leon Bloy. Het gebed van de ene en het gebed van de andere bewegen in een paralleel-gaande vlucht: de ene echter, kan de andere niet begrijpen.

Het gebed van Leon Bloy is het gebed der middel-eeuwen. Het staat vlak tegenover dat van Pascal. Bloy is 'anti-modern'. In een der schoonste bladzijden uit LA FEMME PAUVRE heeft hij zichzelf bepaald:

'Le pauvre homme est resté là comme une similitude parabolique de ce christianisme gigantesque d'autrefois dont ne veulent plus nos générations avortées. Il représente pour moi la combinaison surnaturelle d'enfantillage dans l'amour et de profondeur dans le sacrifice qui fut tout l'esprit des premiers chrétiens, autour desquels avait mugi l'ouragan des douleurs d'un Dieu. Bafoué par les imbéciles et les hypocrites, indigent volontaire et triste jusqu'à la mort quand il se regarde lui-même, financé à tous les tourments et compagnon satisfait de tous les opprobres, ce brûlant de la Croix est, à ses yeux, l'image et le raccourci très fidèle de ces temps défunts où la terre était comme un grand vaisseau dans les golfes du Paradis!'

De Verlaine van SAGESSE dichtte:

'C'est vers le Moyen-âge énorme et délicat
'Qu'il faudrait que mon coeur en panne naviguât...

(Het is opmerkenswaardig dat bij het verschijnen van 'Les Lettres à René Martineau' en het boek 'Verlaine' van Fr. Porché, het juist dezelfde kritici zijn die hun haat uitwerken tegen Bloy en Verlaine, tegen die 'Nous autres, hommes du moyen-âge').

Het gebed van Leon Bloy ligt in de geest der buitengewone devotie. Het gebed voor hem is het smeekgebed tot St. Jozef, tot de H. Maagd, tot de Engel-bewaarder, aflaten, intenties, voor de

zielen van het vagevuur. Het is inzonderheid de dwingende, vlammende wil om iets te verkrijgen, de eisende uitdaging die de heiligen in verlegenheid brengt. ‘Dans l'atmosphère d'impatience prophétique où Hello et Bloy se mouvaient alors, zegt Jacques Maritain, on pensait que la prière était comme un effort herculéen pour faire violence à Dieu’. Dit geweld, deze woeste vurigheid in de devotie is maar een vorm van het natuurlike, woeste geweld in Bloy. De mensen die alleen het gebed pratikeren der ‘pure liefde’ waarover Brémond zulke prachtige bladzijden heeft nagelaten, zouden zonder dit geloof in de pure liefde evenzeer een eerlik en natuurlik geordend leven leiden als met dit geloof in de pure liefde. Bloy echter, zou zonder die hevige devotie, zonder die woeste drang naar de heiligheid, ongetwijfeld een alkoholist geworden zijn, en misschien een dief. Maar dit dwingend geloof heeft hem uit de ontzaglike diepte van dit leven gered. De mystiek van deze mens, van deze lastdrager, die gedurig is gekweld door gebrek aan levensmiddelen, die men ondanks alles ten nauwste kan vergelijken met het materialistiese christendom van een Claudel, (zie hierover Leopold Levaux in zijn boek ROMANCIERS), deze mystiek is de zege voor Bloy. De kreten en de vuistslagen aan het altaar der heiligen en al dit geweld dat het Paradijs wilde in opschudding brengen, zijn als de spanning, de siddering en het eeuwig leven van LA FEMME PAUVRE en LE JOURNAL.

* * *

Bloy heeft datgene wat men heet het koninklik gebaar van de geldlener verheven tot aan de sterren. Van de grootse waardigheid der armen in de Kerk, heeft hij het grootse recht gemaakt van de bedelaar. Een boekdeel van zijn JOURNAL is getiteld ‘LE MENDIANT INGRAT’; van de ene kant beschouwd lijkt dit een antiphrase omwille der getrouwheid en verkleefdheid van Bloy aan zijn vrienden, en de mildheid waarmee hij de verkregen sommetjes terug uitbetaalde in rijke en overvloedige gebeden; maar van de andere kant verklaart deze tietel ook zeer duidelik de houding van Bloy, die aan de rijken zeer wel te verstaan geeft dat hij niet zinnens is zich voor hun rijkdommen te vernederen, de rijken aan wie hij gedurig het bestaan der miserie en der armoede opdringt,

hun vragende om tenminste te laten, of te helpen leven het gezin van een geniaal schrijver die maar een duizental lezers telt en die zichzelf heet: ‘l'invendable’.

De oude sermoenschrijvers beweren dat de rijke de beheerder is van het goed der armen; maar Bloy die reeds met veel geweld gaat kloppen aan de poorten van het Paradijs gaat nog geweldiger kloppen aan de deuren van de beheerder. Bloy is juist het tegenovergestelde van de vernederde arme, die beschaamd is om zijn lompen; hij is de glorieuse arme, of liever hij is het geworden, want vooraleer dàt te worden heeft hij verschrikkelik geleden aan miserie en honger. Zijn buitengewone opvatting over het Paradijs is hieruit ontstaan dat hij een der hardst beproefden is geweest van deze hel der aarde, en ook omdat hij middenin zijn generatie, de grote getuige is geweest der miskende, der uitgescholden, der schromelik verzwegen geniën als Hello, Villiers de l'Isle, Adam, Verlaine, en anderen.

Men heeft dan ook zo dikwerf beweerd dat Bloy een verbitterde was. Ik geloof dat niets zo onrechtvaarrdig en zo onjuist is. Wanneer Bloy schrijft: ‘Le riche est une brute inexorable qu'on est forcé d'arrêter avec une faux ou avec un paquet de mitraille dans le ventre’ dan is dit nog geen reden om hem een verbitterde te heten; het enige verlangen van Bloy is altijd geweest: te kunnen aantoonen vlak in het aanschijn van de wereld dat de rijkdom een onverzoenbaar iets is met de leer van het Evangelie. Wanneer in Bloy de verontwaardiging losbreekt over zijn eigen bestaan, dan is dit niet de verontwaardiging van een arme, maar van een miserie-mens: ‘La Misère, zegt hij ergens, est le manque du nécessaire, la Pauvreté est le manque du superflu.’ Gedurende gans zijn leven heeft Bloy de nood gekend aan datgene wat hij noemt ‘le nécessaire’.

Hierin ligt de grote verdienste van Bloy dat hij een der fondamentele ideëen van het oude Christendom terug in eer heeft gesteld, door zijn leven, maar vooral door zijn werk: DE WET DER ARMOEDE.

* * *

Deze miserie van Bloy zelf, deze getuigenis der armen en der lijdenden hebben een vulkaan-gloed doen ontstaan van scheldwoor-

den en schotschriften. Dit wil niet zeggen dat Bloy een pamphletschrijver was, maar deze kracht, deze vloed van scheldwoorden mogen wij volstrekt niet miskennen; het gelijkt bijna op de enormiteit der slagen in de ridderromans waarvan terzelfdertijd een schoonheid uitgaat, een poëtiese glans, bijna een epiese grootheid, omdat er nergens een schijn van haat is te ontwaren. Lees in LA FEMME PAUVRE de bladzijden tegen Huysmans, lees het JE M'ACCUSE dat gans tegen Zola is gericht, lees LES DERNIERES COLONNES DE L'EGLISE tegen Bourget e.a. het lijkt op een vuur-regen. Maar de vijanden stappen los doorheen dit vuur en wij kunnen niet anders dan dit vuur bewonderen. De grootheid van Bloy is echter niet deze van het persoonlik scheldwoord of van het litterair scheldwoord; ik geloof dat die trouwens meer vermakelik zijn dan werkelik treffend. Maar het gaat anders met de niet-persoonlike scheldwoorden waarvan wij het recht en ook de plicht hebben een deel op onze rekening te nemen, en te verstaan dat zij ook ons betreffen: het zijn de scheldwoorden die Bloy werpt in 't gelaat van de bourgeois, de mode van het leven, de mode van het woord en ook de mode van de gedachte; ik denk aan dit bewonderenswaardig boek ‘L'EXEGESE DES LIEUX COMMUNS’ de physiologie van het platte-lands-dier door ‘le Vieux de la Montagne’. De Bloy die scheldt in dit boek is maar het uitwendige van de Bloy die in zijn miserie en in zijn nood te bidden gaat; de integrale bourgeois die hij heeft uitgebeeld is als het negatieve van de massieve Christen die hij had willen zijn, dus van ‘le pélerin de l'Absolu’. Datgene wat hij ons hiervan heeft nagelaten in de twee boeken waar het leven van Véronique is geromanseerd in zinnen die zwaar en vol zijn als goud, in beelden die zijn als diamanten en waarvan Pierre Termier zo lief had ‘les éclairs en profondeur’ zal misschien nooit kunnen vergeleken worden met die innerlike zuiverheid, met die brandende vurigheid der ‘LETTRES A VERONIQUE’ die ons nu door Jacques Maritain werden bekend gemaakt; zij zijn misschien het schoonste, en misschien het rijkste van alles wat Bloy heeft geschreven!

Leven
Dienstweigering en Fascisme Geert Grub

In ‘Roeland’ van 30 Juli verklaart R(ené) L(agrou) tegen dienstweigering te zijn daar ‘dienstweigering ingegeven door pacifisme verkeerd is omdat het pacifisme als geest elke nationale weerbaarheid verlamt’ waar zeer duidelijk fasjistiese argumentatie in te herkennen valt.

Hier tegenover zouden internationalisten kunnen zeggen voor dienstweigering te zijn, ‘omdat pacifisme als geest elke nationalistiese aanvalskracht breekt’, waarmede we dan tot het uitgangspunt komen van het ontwapeningsbeginsel.

Het is een feit dat het ontwapeningsprinsiep zijn oorsprong dankt aan de, vooral kort na de oorlog duidelike anti-oorlogszin der massas in alle landen, zoals het militarisme een herleving kent dank de opkomst van fasjistiese, d.i. eng nationalistiese, stromingen.

Dienstweigering om pacifistiese redenen is eigenlik een gevolg van de na-oorlogse ontwapeningsconferenties, het is aktieve ontwapening, ontwapening in feite daar waar de zich eindeloos opvolgende conferenties met al hun eindeloos gepraat slechts van niewe oorlogen in de kraam gekomen zijn. Tegenover dit voos gepraat staat dienstweigering als de Daad. Als men de resultaten der conferenties ziet, zou men het antieke ‘si vis Pacem para Bellum’ willen omkeren in ‘si vis Bellum para Pacem’, wilt gij de oorlog, bereidt u tot de Vrede, want spijts het paradoksale is dit toch de waarheid daar de ontwapeningskonferenties alleen naar buiten en in schijn naar vrede gestreefd hebben als camouflage voor de zich beter uitbouwende innerlike versterking, modernisering en bewapening. Tegenover het machteloze van boven-af ijveren, staat dienstweigering als feitelike ontwapening door de volkshand zelf. Het spel der belangen en interesten die op konferensies het hoogste woord voeren en achter de schermen aan de touwtjes trekken, maakt verwezenliking van het ontwapeningsagenda onmogelik, omdat militairen, groot-industrieëlen en regeeringslieden de vrede niet mogen noch kunnen willen. Daarom zijn allen kwakzalvers ge-

worden op vredesgebied; zij willen allen juist dat wapen afschaffen of beperken dat zij zelf niet deugdelik bezitten, om, als de anderen het wapen willen afschaffen of beperken dat zij wel hebben, tot akkoordjes en konsessies bereid gevonden te worden die niets verhelpen, niets opruimen, en ten slotte helpen nog meer ten oorlog uit te rusten.

Tegenover deze uitzichtloze strijd van hen die de vrede niet kunnen behartigen, staat de dienstweigering als wil tot vrede van het volk zelf dat in zijn gezanten en afgevaardigden bedrogen is geworden, die meer oren hadden naar de stem der ware meesters, de wapenfabrikanten (Shearer-schandaal) dan naar de opdracht om welke te vervullen zij naar Genève togen. Het volk begint aldus aan de basis af te breken, het volk dat ten slotte de levens zal moeten leveren en later de gebroken potten te betalen krijgt. Door het materiaal dat gekocht en vernieuwd wordt bedienaars te ontnemen, verzwakt het dus de gevaarlikheid van een rampmasjiene, en waar dit in alle landen plaats heeft, verlamt dit geen weerbaarheid (de internationale dienstweigeringsaksie schept hier een even- en tegenwicht dat zijn doel bereikt zal hebben als alle generalen in alle landen zonder troepen zullen staan) en komt uiteindelik tot dat wat de palabers in Genève of waar ook nooit zullen bereiken: algehele ontwapening.

Voor wat de innerlike weerbaarheid betreft hoeft niemand beducht te zijn: zelfs dienstweigeraars aan een regiem of een kaste zullen graag en zelfs vrijwillig ten strijde trekken als de ure slaat, om het monster van de oorlog met eigen wapenen te slaan, alsmede zijn belanghebbenden.

Nu kan men natuurlijk ook andere middelen onder ogen nemen, maar het belang van dienstweigering mag niet onderschat of verminderd worden ware 't maar omdat het het vuur aan de schenen legt der militaristen en het volk anderzijds op een wapen wijst dat het in handen heeft om de macht der oorlogsmakers te kortwieken.

* * *

Dat militaristiese organisaties tegen dienstweigering zijn valt samen met de fasjistiese orientasie dezer. Het oorlogsgevaar wordt er zeker niet minder door nu allerlei nationalistiese, fasjistiese,

ideëen aan de orde van de dag zijn. Het fasjisme is geen nieuw geloof. Het is een niewe dwaalleer, zoals mijn vriend Willem van den Aker in het Sinteties Biologies Statuut waaraan hij werkt duidelik klaar maakt. Waar de wet van alles is 'te groeien', zal ieder rechtdenkende het met hem en mij eens zijn dat dit groeien voor de mens en de mensheid naar de hoogte moet gericht zijn. Verbetering, verdeling door meer ontwikkeling, betere levensomstandigheden en algehele verheffing op hoger plan. Wij moeten er naar streven een trap hoger te komen in de lijn der menselike evolutie. Schoner, edeler, en, laat me dit woord gebruiken, heiliger worden. Groeien als mensen, zoals de mensheid van af de grotbewoner gegroeid is tot het intelligente, beschaafde en hoogstaande wezen welk wij zo graag voorgeven te zijn, wat er wel op wijst dat we het zouden willen zijn en hierin onze natuurlike bestemming zien. Het fasjisme brengt onze ewen achteruit. Het wil ook groei, maar in de breedte, ekspansie, uitbreiding en zoekt daarvoor macht om met die macht te veroveren. Gedenk het 'wat gij niet wilt dat u geschiedt, doe dit ook aan anderen niet' en gij zult een wijze leefregel volgen. Want wie er naar streeft macht te krijgen om macht over anderen te kunnen uitoefenen, wacht het gevaar in knechtschap geklonken te worden wanneer een ander eer aan de nodige macht geraakt om zijn wil en belang op te dringen. Dit ontketent een onzedelike wedloop, een strijd die niet dan noodlottig kan zijn voor de mens in het leven als voor zijne waardigheid.

De volkerenverbroedering, de internationale verstandhouding waartoe zowel de ontwikkeling van het verkeer als de ekonomiese noodzakelikheden en volledi ger onderwijs voerden, komt er bij in het gedrang als vijandig voor de zich meer en meer autarchies beeldende, d.i. in eigen huis opsluitende gemeenschap. (in afwachting tot ze uit het huis komen om het dak over andere volken te hangen).

De eenparig, door kapitalisme en imperialisme geeksploiteerde volkeren welke bij het ineenstorten van de wereldoorlog ontdekt hadden bedrogen en geplukt te zijn, hadden zich, in de gemeenzame rouw en nood, leren verstaan, beklagen en waarderen. Zij vloekten de oorlog, vloekten de verantwoordeliken (elk land beijverde zich dan ook die op de schouders van de andere partij te schuiven) en reikten elkaar, over de grenzen heen, de broederhand, die een mensehand was.

Na dra vijftien jaar lossen die handen (zij zijn vermoeid omdat ze daarboven in al die tijd de wens van hun harten geen werkelikheidsvorm wisten te beelden) het opgezweept nationaliteitsgevoel, waarin elk volk redding beloofd werd voor een slechts solidair en internationaal op te lossen probleem, verandert hun vertrouwen in wantrouwen. Het resultaat, dat logieserwijze hadde moeten volgen, n.l. een internationale verstandhouding langs volkenbond en wereldorganisatie om (Pan-europa, Unie van Kommunistiese Republieken) ten einde een eind te stellen aan het imperialisme dat met het lot der volken speelt als de kat met de muis, en het kapitalisme dat over de grenzen heen zich internationaal verstaat om winst te maken ten koste van mensenlevens, de grote oorzaken van lijden en nood, van krisis en ontreddering, is verloren, tijdelijk ten minste. De in hunne posities bedreigde schadelike machten hebben tijd gevonden hun niewe stellingen op te trekken, en een dezer verschansingen is het nationaal-socialisme dat, na als vlag gediend te hebben om de volkeren terug in hun wederzijdse kooien te lokken, het epitheet socialisme vallen laat zodra de toer gespeeld is. De revolutie is gedaan, zij heet gewonnen zelfs, en wat overblijft is: een zegevierend, sterk nationalisme waarin niets anders herleeft dan het oude, eens veroordeelde patriotisme. En zoals gister joden, intellektuelen, kommunisten en katholieken vervolgd werden, zal het morgen de beurt der nationaal-socialisten zijn die de vervulling van het socialisme eisen.

In plaats van klassestrijd, is er rassenstrijd. In plaats van strijd tegen de kwade machten der bloedige internationale van bank en industrie, volkenstrijd...

In Vlaanderen lopen er velen hoog op met het fasjisme. Dat ze zich spiegelen aan Duitsland. Fasjisme is patriotisme. Het heet Italjaans, Frans, Duits, Deens of Vlaams, en de dag komt dat het ene nationalisme tegen het andere zal staan zoals de oude vaderlanden: wantrouwig, begerig en klaar elkaar op te slokken. Daarom wapenen ze zich, militariseren ze zich, terwijl de ewige vijand van de mens op aarde er zijde bij spint: hebzucht en machtshonger, die de zwakken als prooien verslindt. De cercle-visieux van 1914.

Daarin is geen uitweg voor de mens.

Geen uitbreiding, geen verovering die maar mogelik is ten koste van andere volken (anderen kunnen het ten onzen koste zoeken

het is maar een kwestie van het eerste en de machtigste te zijn) kan ons redden. De vlaming wil zich-zelf zijn. Maar hij gunt ook anderen dat ze zich zelf zijn. Willen de frans-vlamingen in onze volksgenootschap opgenomen worden, ons goed, maar wij eisen hen niet op. Wij zijn geen imperialisten. Wij willen ons-zelf zijn om te kunnen zijn, om te kunnen worden: mensen op aarde, gelijk-berechtigde, vrije mensen die als gelijken staan kunnen naast een Noor of Nederlander, en liefst, naar ontwikkeling, bekwaamheid, kennis en adel, nog iets hoger. Alleen in de hoogte is ruimte voor iedereen. Alleen met geestelik te groeien dienen we ons-zelf best en zijn we de anderen tot nut en vreugde. Dan eerst verdienen wij geacht, geëerd en bewonderd te worden, zoals alle volkeren, van de oudheid tot op heden, maar geacht en bewonderd worden om de daden van hun geest, de uitingen van genialiteit, adel en humaniteit door gaven van hart en geest.

Alleen deze is de weg tot grootheid. De weg der goede oneindigheid. Deze biedt allen vreugde aan en vrede onder elkaar, en welzijn op aarde.

En hier tegenover is het nationaal-socialisties lied een verleiderslied dat ten slotte maar treurnis, rouw en dood meebrengt, om te zwijgen van nationale schande en oneer.

Neen, Vlaanderen, die weg gaat gij niet op!

'Wij zijn een waardig ras' (R. De Clercq).

Wij willen omhoog!

Nawoord André Demedts

Wij hebben graag de bijdrage van Geert Grub geplaatst, omdat zij kenschetsend is voor de geestesgesteltenis van een deel der vlaamse jongeren en ons toelaat, over één en ander het eigen standpunt nader te omlijnen.

Er zullen, tusschen de meening van onzen medewerker en de onze, wel meer verschil- dan aanknoopingspunten bestaan. Zulks heeft allerminst belet om hem, in ons blad, de gelegenheid tot spreken te geven: wij wenschen steeds open te staan voor elke eerlijke en onafhankelijke stem, met het inzicht door vergelijking en vruchtbare gedachtenwisseling, meer ruimte en waarheid te brengen in onze eigene en anderens overtuiging.

Vooraf dienen wij aan te stippen, dat wij Geert Grub's oordeel over het fascisme en het nationaal-socialisme ondoordacht vinden en zelfs onrechtvaardig. De lezers van ons blad weten, dat wij geen volgelingen van Mussolini of Hitler zijn, of willen worden, doch wij hebben onpartijdig inzicht genoeg, om voor het goede en schoone dat het fascisme en nat.-socialisme willen, deze bewegingen naar hun waarde en beteekenis te achten en te eerbiedigen. Er is in hen een opbouwend beginsel, dat ons veel dierbaarder is dan zekere marxistische ideologie, en dat wij graag in ons sociaal-katholicisme zouden werkzaam zien. Zulks belet niet dat wij geenszins instemmen met de fascistische staats-verafgoding, het nat.-socialistisch racisme en de gevolgtrekkingen, die eruit voortvloeien, en dat wij ons als christelijke menschen, met al de aandrang van ons geweten en ons gemoed, verzetten tegen de barbaarschheden die de Italianen indertijd en de Duitschers op onze dagen, tegen hun politieke vijanden meenen te moeten plegen. Zonder daarom alle gruwelberichten te gelooven, die de ronde van sommige pers hebben gedaan, gebeuren er toch dingen in Duitschland, die beslist onmenschelijk zijn en de nationaal-socialisten slechts schande kunnen brengen.

Doch, om tot de grond van de zaak te komen, wij zullen wel even antimilitaristisch gezind zijn als Geert Grub, spijts ons antimilitarisme op ander beginselen steunt en vaak naar andere strijdmiddelen zal uitzien, dan die welke hij aanprijst.

Wij moeten onze oogen kunnen open houden voor de vele onrechtvaardigheden, die onder de volkeren bestendigd blijven en het begrijpen dat vele jongeren slechts door wapengeweld een verandering in die toestand verwachten. Wij zijn ervan overtuigd dat zij een kwaad door een kwaad willen genezen, maar ontveinzen ons ook de moeilijkheid niet om op een vreedzame manier te verwezenlijken, wat zij militaristisch willen. Hun standpunt is best begrijpelijk en wij betwijfelen geenszins de edele gesteltenis van velen onder hen, al weten wij ook hoe de oorlogsgeest aangewakkerd wordt door lieden die allerminst de rechtvaardigheid willen dienen.

Een vrede, die voor eeuwen de huidige wanordelijke wereldtoestand en de vele ongerechtigheden verstarren zou, is niet wenschelijk en zou zelfs hatelijk zijn. De opgave voor de vredesvrienden

luidt dan ook niet: vóór alles het militarisme vernietigen, doch wel het onrecht herstellen, en meteen het wapengeweld overbodig en onmogelijk maken. De grootste vijand van de vrede is het kapitalistische stelsel, dat zich van het militarisme bedient om zijn winst- en hebzucht te voldoen.

Of dienstweigering een geschikt middel is om het kapitalisme en het militarisme te treffen, valt sterk te betwijfelen omdat de gelijktijdige en internationale actie, die voor het welslagen noodig ware, zeker onmogelijk is voor het oogenblik althans. Afzonderlijke gevallen zijn zoo zwaar van gevolgen en zoo vergeefs, dat men ze niemand aanraden mag en de eenige propaganda in die zin kan slechts de eigen gestelde daad zijn.

Naast de vraag over de doelmatigheid, dient echter ook en vooreerst vastgesteld of dienstweigering in zich zelf goed en zedelijk is. Wel zijn wij geneigd te aanvaarden dat zich binnen afzienbare tijd de onzedelijkheid van de moderne oorlog opdringen zal, en dat het alsdan niet alleen wenschelijk doch zelfs plicht zal zijn medeoorlogen te weigeren, maar voor het oogenblik kan alleen het persoonlijke geweten een gedragslijn voorschrijven, die slechts bij enkelen geboden kan zijn.

Repliek op Marnix Gijsens wederwoord
J. Decroos

Ten einde herhalingen te vermijden verwijs ik eerst den lezer naar het Augustusnr. bl. 424-427 en het Septembernr bl. 467-469 van dit tijdschrift. De hieronder gebruikte nummers stemmen met de door Marnix Gijsen gebruikte overeen.

1. In weerwil van de politieke scheiding, waar Marnix Gijsen een doorslaggevend belang aan toeschrijft, meen ik dat Vlamingen en Hollanders één volk zijn, omdat ze door afstamming en taal samenhooren. Zoo was het Duitsche volk ook één volk eer het een politieke eenheid werd. De Nederlandsche cultuurgemeenschap wordt overigens, trots verschil in geloofsbelijdenis of liever trots verschil in belijdenisvorm, steeds inniger. Het verschil in aard en karakter tusschen Noord- en Zuidnederlanders is overigens geringer dan tusschen Beieren en Oost-Pruisen (daar is overigens hetzelfde confessioneel onderscheid voorhanden) of tusschen bewoners der Provence en bewoners van Normandië. Het verschil tusschen Vlaamsche en Hollandsche dialecten is eveneens veel geringer dan tusschen Provençaalsche en Noordfransche of tusschen Platduitsche en Hoogduitsche dialecten.

2. Marnix Gysen schrijft: ‘Mijn weg leidt naar menschelijkheid, zijn weg naar nationalisme.’ Bestaat er een tegenstelling tusschen menschelijkheid en nationalisme, tusschen menschelijke en nationale eigenschappen? Neen. Nationale eigenschappen zijn de menschelijke eigenschappen welke de menschen die saam een natie vorme gemeen hebben. De ontwikkeling dier eigenschappen is iets natuurlijks en menschelijks tevens. Het wereldburgerschap, zooals Marnix Gijsen het in zijn wederwoord omschrijft, kan zijn nut hebben doch is van oneindig minder belang dan de ontwikkeling van de mogelijkheden van ons volk. Een volk evenals een enkeling, kan slechts dat worden wat het in aanleg reeds is. Het overige is een vernislaagje.

3. Afgezien van de beteekenis van het woord ‘sacrificie’ dat, in het verband waar Marnix Gijsen het in gebruikte, m.i. zelfopoffering beteekende, (maar ik kan me vergissen), is het een feit dat

het instandhouden van dialecten (van eenzelfde taal) en regionale kenmerken met politieke centralisatie kan gepaard gaan. In Duitschland b.v. wordt ‘de Heimatbewegung’ (regionalisme) door de regeering begunstigd.

4. Ik houd Marnix Gijsens bewering inderdaad voor een sophisme en laat het oordeel daaromtrent aan de scherpzinnigheid van den lezer over.

5. Wat dit punt betreft zijn we het nog niet eens. De sympathiën die Marnix Gijsen ‘naïef’ noemt waren minder bespottelijk dan hij meent. Daaraan lag een gevoel van germaansche stamverwantschap ten grondslag.

6. Marnix Gijsen schrijft: ‘De heer Decroos meent dat het militarisme geen “pest” is. Geluk ermee!’ Marnix Gijsen gelieve te herlezen wat ik heb geschreven. Hij vereenvoudigt mijn meening al te zeer. Wat Gijsens opvattingen desaangaande betreft: in zijn boekje verdedigt hij de Belgische militaire organisatie tegen Vlaamsche dienstweigeraars en schijnt eerst dan antimilitarist te worden als er een, voor 't oogenblik, geloof ik, nog denkbeeldige, Vlaamsche weerbaarheid ter sprake komt.

7. Daar Marnix Gijsen geen discussie wenscht, ga ik daar niet verder op in.

8. De indeeling der Vlaamsche dialecten door Marnix Gijsen gaat ook als men ‘in algemeenheden blijft’ niet op.- Ik verwijs naar wat ik daaromtrent heb uiteengezet.

9. Wat zijn stelling betreft heeft Marnix Gijsen gelijk. Of de toestanden thans zooveel beter zijn dan vroeger, betwijfel ik nochtans.

Kleine Sportkroniek
Tweeërlei Bekrompenheid J. Decroos

Menigeen onder onze tijdgenooten blijkt het bewonderen of het genieten van het schoone enkel en alleen òmdat het schoon is voor decadentie of perversiteit te houden. ‘Het schoone dat niet nuttig blijkt is geen cultuur’ las ik onlangs in een critisch opstel. De criticus die zulks beweert schudt waarschijnlijk bedenkelijk zijn wijs hoofd als hij in plantsoenen en parken, tuinen en waranden de velerhande mooie, nuttelooze bloemen ziet en is dan innerlijk verontwaardigd dewijl daar niet in steê van tulpen en begonias, in steê van rozen en fuchsias andere gewassen als vlas en koolzaad staan te groeien die, al bloeien ze niet zoo mooi als die ijdele pronksters, van veel grooter nut zijn voor de samenleving. En wat moet hij geringschattend denken over zekere bekende woorden uit het Nieuwe Testament waaruit een heelemaal belanglooze, louter aesthetische bewondering spreekt voor de leliën des velds hoewel ze niet weven en niet spinnen?

* * *

Andere critici zijn op de tegengestelde wijze enggeestig en verwijten een dichter zijn veelzijdigheid.

Wanneer Goethe een gedicht schrijft als het volgende:

Elfensang

Um Mitternacht, wenn die Menschen erst schlafen,
dann scheinet uns der Mond,
dann leuchtet uns der Stern:
Wir wandeln und singen
und tanzen erst gern.

Um Mitternacht, wenn die Menschen erst schlafen,
auf Wiesen an den Erlen
wir suchen unsern Raum
und wandeln und singen
und tanzen einen Traum.

geeft hij ons m.i. niets anders dan een schoonheidsaandoening. Ik ben althans niet in staat ethische, sociale of om 't even welke, andere

waarden in zoo'n gedicht te ontdekken. Evenmin als ik iets dergelijks onderkennen kan b.v. in de prachtige verzen van Shakespeare's '*Venus and Adonis*' of in een aantal van zijn sonnetten. De aanhaling van één sonnet moge volstaan. (Ik citeer in mijn vertaling dewijl Shakespeare's Engelsch vers voor de meeste lezers wellicht moeilijkheden oplevert.)

Melodische, hoe vaak, als ge op 't klavier
Muziek laat dartlen en de toetsen springen
Beneên uw hand, die met een zoeten zwier
Veel snaren oorbedwelmend saam doet zingen,
Benijd ik 't hout dat huppelt om, bekoord,
Het malsche binnenst van uw hand te koozen,
Terwijl mijn lippen, wie die oogst behoort,
Om de onbeschaamdheid van die blokjes blozen.
Voor zulke lieve keetling name ik aan
Die dansers zelf te zijn die luchtig wippen
Als zoetjes over hen uw handen gaan,
Dood hout bezaalgend meer dan warme lippen.
Daar gij zoo'n weelde aan houten stouterds jont,
Laat hen uw vingers zoenen, mij uw mond!

Doch benevens zulke verzen vinden we in het werk van Shakespeare en Goethe ook nog een schat aan menschenkennis, levenservaring en levenswijsheid, allerlei overwegens- en behartigenswaardigheden. Hun werk bevredigt niet alleen onzen schoonheidszin doch het voedt ook onzen geest, verheft ons hart en veredelt ons gemoed. Is het nu niet aartsdwaas enggeestig en enghartig die dichters te verwijten dat ze nog iets anders bieden dan louter aesthetisch genot? (Dat verwijt is overigens aan Goethe door een Nederlandschen criticus bij de viering van zijn eeuwfeest niet onthouden, zooals er trouwens geen dwaasheid zoo dolzinnig is dat men ze bij een of anderen criticus niet aantreft.) Men kan even goed een perzikboom verwijten dat hij niet alleen heerlijke bloesems te aanschouwen biedt doch ook nog voortreffelijke, sappige vruchten te genieten geeft! Laten we het goede en het schoone waardeeren waar we ze aantreffen en geen nukkige kleuters wezen die steeds wat anders willen dan men hun schenkt.

Aantekeningen

Kritiek en Gerecht.

De rechtbank deed uitspraak in de zaak tegen de 28-jarige letterkundige L.M. (Albert Kuyle) uit Maartensdijk en den 35-jarige kantoorbediende A.J.D. van Oosten, te Delft, tegen wie door het Openbaar Ministerie ieder 3 maanden gevangenisstraf was geëischt ter zake, dat zij in een door hen opgesteld orgaan 'De Stormer' uitgegeven door R.K. Stormtroepen, een artiekel over geschilderde portretten van Koningin Wilhelmina, hadden geplaatst, dat beledigend geacht werd voor Hare Majesteit.

De rechtbank achtte het aan verdachten ten laste gelegde niet bewezen en sprak hen vrij.

Franse letterkundige prijs.

Het blad 'A la Page' heeft een jaarlikse literairen prijs van 1,000 frank uitgeloofd voor de beste onuitgegeven schets door personen tussen 15 en 20 jaar. Deze schets mag tussen 200 en 500 regels lang zijn. De jury, bestaande uit Francois Mauriac, Georges Duhamel, Jean Guiraud, Henri Massis en Daniel-Rops, heeft den prijs voor het eerst toegekend aan Bernard Offner uit Grenoble.

De invloed van de Duitse literatuur.

Wehrwissenschaft.

In *De Nieuwe Eeuw* verscheen een artikel over de verderfelike invloed van de literatuur in het huidige Duitsland.

Wij halen o.a. aan:

'Er begint zich in de Duitsche literatuur weer de voorbereiding op een nieuwen vreeselijken oorlog te vertoonen, evenals die zich in allerlei vormen, in wetenschappelijk werk en toekomstroman, ook vóór 1914 vertoonde. Zoo is er nu pas een boekje verschenen, getiteld: 'Wehrwissenschaft' door prof. Arnold Banse, waarin o.m. het volgende gezegd wordt, dat Hitlers invloed, ten deele zelfs in woordenkeuze, verraadt. Zoo zegt, de hoogleeraar in zijn 'Voorwoord' vrijwel precies hetzelfde als Hitler in 'Mein Kampf'.

Men leze slechts:

'Klachten over het verdrag van Versailles leiden nergens toe en maken ons maar belachelijk, indien wij ons lot niet in eigen handen nemen en ons niet prepareeren voor den oorlog'.

En dan volgt een betoog, dat de oorlog onvermijdelijk is; niemand moet er aan twijfelen, dat tusschen Duitschen nood van het heden en de toekomst, de oorlog ligt. Geen 'frissche en vroolijke' doch zeker een gruwelijke. Maar toch is de oorlog vernieuwer, een scheppende kracht, noch buitengewoon noch misdadig en allerminst een zonde tegen de menschelijkheid. En daarom moet de oorlog stelselmatig worden voorbereid. Oorlogsspecialisten moeten in de gunstigste omstandigheden worden

geplaatst om zich voort te planten en uit te leven en zóó hun oorlogsdenkbeelden op anderen over te kunnen dragen.

Van jongsaf moeten de kinderen in dezen zin worden opgevoed. De school moet hen leeren alles uit strategisch oogpunt te bezien. Bijv. een meer niet alleen om zijn schoonheid te bekijken, doch ook te leeren zien in zijn beteekenis voor de oorlogvoering. De bacteriologische oorlog biedt voor den professor de beste mogelijkheden:

'Een der beste methoden is het besmetten van drinkwater met tyhus-bacillen of het verspreiden van pest door ratten. Deze biologische oorlog "is ongetwijfeld het meest geschikte wapen voor een volk dat ontwapend is en zonder verdediging". Het kan ook een volk niet kwalijk worden genomen indien het zich op zekeren dag met deze middelen gaat verdedigen

tegen brutaal geweld en zijn onderdrukkers verdelgt met zuiver wetenschappelijke middelen. De Volkenbond heeft dit middel van oorlogvoeren met een schijnheilig gezicht verboden. Maar, wanneer het bestaan van een volk op het spel staat, “is iedere methode toelaatbaar om den superieuren vijand af te weren en hem te vernietigen”.

Stelselmatig moeten 1e de oorlogswil van het eigen volk worden versterkt; 2e die van het vijandig volk ondermijnd; 3e de neutrale volken tegen den vijand worden bewerkt en opgehitst. Dit alles moet reeds in vredestijd geschieden.

Een herhaling, zooals men ziet, van de betoogen die ook vóór 1914 door Duitsche militaristen werden gehouden en die ieder middel voor geoorloofd verklaren, om een volk tot de overwinning op zijn vijanden te helpen.

Wat spreekt uit dit alles?

Ten slotte niets anders dan de krachtige herleving van alle wijsgeerige en zedelijke dwalingen, die den ondergrond vormen van het vreeselijke conflict waarin de wereld in 1914 werd gedompeld’.

Dr. Decroos' vertaling van Shakespeare's sonnetten

Over de volledige vertaling van Shakespeare's sonnetten door onze medewerker Dr. J. Decroos (Uitgave ‘Steenlandt’ Kortrijk) heeft de Shakespearekenner en Shakespearevertaler Dr. B.A.P. van Dam in het Nederlands maandschrift voor Philologie en Geschiedenis ‘Museum’ een uitvoerige kritiek geschreven.

In afwachting van een nadere bespreking hier citeren wij het slot van voornoemde kritiek: ‘Ik heb ten slotte nog slechts de ruimte om op te merken, dat ik hier en daar de verdietsching van Dr. Decroos met die van Burgersdijk heb vergeleken en den indruk heb gekregen dat Dr. Decroos in het algemeen den epigrammatischen stijl der sonnetten beter en minder paraphraseerend weergeeft dan Burgerdijk deed. Dr. Decroos verstaat het Engelsch beter dan zijn voorganger, die, zich zooals ik reeds in “De Tijdspiegel” van September 1895 heb aangetoond, hoofdzakelijk uit het Duitsch vertaalde.’

Die Poorte.

is de naam van een boekengilde gesticht door E. Amter te Leuven. Ze ‘wil het Nederlandse volk de kans bieden om uit eigen en vreemde letterkunde het mooiste werk te bereiken. Zowel oud als nieuw, dat de schoonheidsdrang bevredigt van allen. Volkslektuur in de echte zin van het woord: die boeit en spant en de lezer gevangen houdt, en tevens zijn geestelike en morele waarden ontwikkelt. Volkslektuur, die, spijts degelike inhoud en flinke technieke afwerking, ook niet in de tientallen franken mag lopen’.

Aldus het prospektus. Om de maand verschijnt een boek van 200 à 300 blz. Inschrijving per reeks van vier: 32 fr. (vrije keuze uit de aangeboden nummers) voor 6 nummers: 48 fr. Men kan ook met afkortingen voldoen. De 6 eerste nummers zijn reeds verkrijgbaar. De auteurs zijn: A. Van Driessche, Selma Lagerlöf, A. von Krane,

Jonas Lie, Jakob Kniep, Tolstoï. De lijst der beloften is inderdaad ten zeerste interessant.

We komen nader op deze uitgave terug. Inmiddels, ziehier adres: Blijde Inkomststraat, 77.

Rubens-Anekdoten.

'De Tijd' (Amsterdam), vermeldt dat de leden van de Amsterdamse kunstkring 'De Violier', onder leiding van de Delftse Hoogleraar Huib Luns, een bezoek brachten aan de Rubens-Tentoonstelling bij Goudstikker op de Heerengracht te Amsterdam, zeker een der merkwaardigste eksposisies, die Nederland's hoofdstad in de laatste jaren heeft gekend. Prof. Luns is een uitstekend gids, een zwierig causeur en een man met een ontwikkeld gevoel voor humor. Herhaaldelik

vond hij gelegenheid, de persoon van Rubens te schetsen in het leven van zijn tijd. Enige anekdoten, die daarbij ter sprake kwamen, verdienen bredere bekendheid. Allereerst een anekdote betreffende Michiel Ophovius, de Dominicaan, die bisschop van 's Hertogenbosch werd, na raadsman der Aartshertogen te zijn geweest, en die tweemaal door Rubens werd geschilderd. Deze Ophovius werd n.l. belast met een zending naar Heusden, dat Staats was, toen Noord-Brabant nog grotendeels Spaans gebied vormde, of juister: nog grotendeels Nomansland was. Ophovius werd te Heusden aangezien voor een monnik en gevangen gezet. Zijn naam bleef onbekend. Teneinde de monnik belachelik te maken, ontbood men twee Leidsche hoogleraren in de teologie, die met hem zouden disputeren over de predestinatie. De heren kwamen. Maar het debat moest geschorst worden, omdat Ophovius hun het vuur te na bij de schenen bracht. Tijdens de Dordtse Sienode zat dezelfde Ophovius te Dordt. Vandaar uit zond hij koeriers naar Rovenius te Keulen, die de berichten doorgaf naar Rome, zodat men op de hoogte bleef. Voorts hangt op de eksposisie een portret van Pater Nyen. In het prijzen van deze verzoener der Nederlanden, die het 12-jarig Bestand bepleitte, gaat Rubens samen met Vondel. Deze maakt in zijn ‘Roskam’ een woordspeling op 's paters naam en zegt over de Spanjaard, wanneer deze de Nederlanden vol karaktervaste mannen vond:

> Hoe sou hij vader opwecken, door gebêen Om met syn' tong dees' scheur te neyen hecht aaneen.]

Immers, de Pater had in 1607 het Bestand ‘aaneengeneyd’ (genaaid). Nog een anekdote, die rechtstreeks Rubens aangaat. Als gezant in Engeland, werd hij tijdens het schilderen betrapt door de koning, die hem vroeg: Zoo, mijnheer Rubens, schildert u voor uw plezier? Waarop Rubens antwoordde: ‘Neen, Sire, het is voor mijn plezier, dat ik ambassadeur ben!’

Prijskamp voor de Plakbrief voor de week van het Vlaamsche Boek.

Door de Vereeniging ter Bevordering van het Vlaamsche Boekwezen werd een prijskamp uitgeschreven voor het mooiste ontwerp eener affiche voor de aanstaande Week van het Vlaamsche Boek.

Het aantal inzendingen heeft alle verwachtingen overtroffen. Niet minder dan 136 ontwerpen hebben het bewijs geleverd dat de belangstelling zeer groot was. Belangstelling was echter niet voldoende want slechts een dertigtal inzendingen zijn in aanmerking gekomen voor de definitieve keuze. De jury, samengesteld uit de bestuursleden van de V.B.V.B. heeft zich bij de beslissing laten leiden door de gedachte dat de eerste prijs moest toegekend worden aan dit ontwerp dat in de eerste plaats duidelijk en eenvoudig was, typographisch zoowel als constructief, daar de affiche tot de groote massa spreken moet. Met dezen vooropgestelden maatstaf en na langdurige besprekingen werd den eersten prijs van 500 fr. toegekend aan het ontwerp van den Heer Coolens. De twee volgende prijzen, de tweede van 300 fr. en de derde van 200 fr. werden gegeven respectievelijk aan den Heer Davidson en den Heer Becquet. Deze beide ontwerpen onderscheiden zich van de andere door hun

coloriet, constructie en publicitaire waarde al missen zij eenvoud en duidelijkheid van het ontwerp van den Heer Coolens.

Verslag der Jury.

Het bestuur der V.B.V.B. wenscht de drie prijswinnaars van harte geluk en houdt er aan enkele bizonderheden mede te deelen betreffende deze kunstenaars.

Den Heer Coolens, wonende te Brussel, studeerde aan het ‘Hooger Instituut voor Sierkunsten’ te Brussel en is thans werkzaam als puliciteitskunstenaar.

Den Heer Davidson, wonende te Antwerpen, leerde het vak op het atelier van den heer Jos. Michielssen te Antwerpen en aan het academie van schoone Kunsten der zelfde stad. Een zijner affiche ont-

werpen werd bekroond met den eersten prijs door het Veiligheidsmuseum te Antwerpen.

De Heer Becquet, wonende te Mechelen bekwaamde zich aan het Hooger Instituut voor Sierkunde, te Brussel en is thans leider van het atelier 'Tip' dat zich met de uitvoering gelast van teekeningen voor illustraties en publiciteit. Deze firma is gevestigd te Mechelen.

Over het algemeen was er bij de ontwerpen gebrek aan originaliteit en waar zich dikwijls een knap teekenaar verried was een volledige onkunde van publiciteitskunst duidelijk.

Talrijke ontwerpen kwamen voor den prijskamp zelfs niet in aanmerking wegens dit gebrek, terwijl een groot aantal inzenders het doel van den prijskamp niet heelemaal begrepen hadden.

Aan al dezen wenschen wij voor een volgende gelegenheid meer succes toe.

De ernstige ontwerpen zullen in de Boekenbeurs, in de feestzaal te Antwerpen, van 4 tot 12 November tentoongesteld worden. Na 12 November kunnen de niet-bekroonde ontwerpen bij het Secretariaat van de V.B.V.B. afgehaald worden. Dit is gevestigd, Melaan, 16, te Mechelen.

Inhoud van Tijdschriften

Forum.

September: Trouwen (Ger. Walschap) De grote dingen van de planken (E. du Perron) Kaas (3) (Willem Elsschot) Een, twee, drie, vier, vijf (S. Vestdijk) De Mapen (Cola Debrot). Gedichten van J. Slauerhoff en Tacke de Groot.

Helikon.

September: Gedichten van Jan van Nijlen, E. du Perron, D.A.M. Binnendijk, Alex Campaert, F.J.M. Lousberg, Eric van der Steen, C. Eggink, Jan R.Th. Campaert, S. Vestdijk.

Dietsche Warande en Belfort.

Juli-Augustus: Joakim's Thuiskomst (J. Jörgensen). Grenzen der literatuur (Raym. Brulez). Melissenda en de Valsche Messias (Lou Lichtveld). Gedicht van A.J.D. van Oosten. Kronieken: Italiaansche Letteren (Arrigo Levasti). Vlaamsche Letteren (André Demedts). Kroniek uit Amsterdam (A. van Duinkerken). Ringsteken - In Memoriam - Kantteekeningen. Boekbespreking.

Boekengids.

Juli-Augustus: Romankroniek (A. Van de Velde). Welaan dan, beminde Geloovigen (Paul Hardy). Noord- en Zuid-Nederlandse Epiek. - China (Pr. Crols). Menschen en Boeken. - Hoogtijd om te reageeren (P. de Bont). Boekbesprekingen.

Bâtir.

Août: A. propos d'architecture régionale. - L'Architecture Wallonne (Paul Jaspar). Défaut de l'Urbanisme Liégeois. Seraing, ville nouvelle. - Le canal Albert. Esprit nouveau, décor nouveau. Les ciments blancs.

Bode van de Christelijke Scholen.

Wij ontvingen het Aug.-Sept.-nummer.

Boekbesprekingen

Melis Stoke: De blinde en de lamme. - Uitg. ‘A. Manteau’, Arenbergstraat, Brussel. Ing. 40 fr.; geb. 54 fr.

Het oud verhaal, waarvan dit boek een moderne interpretatie is, stamt van Conficius: de blinde draagt de lamme, die voor hem ziet. Florian maakte er een fabel van. En om in de sfeer te blijven draagt het boek een motto van Lafontaine:

Je tâche d'y tourner le vice en ridicule ne pouvant l'attaquer avec des bras d'Hercule.

Maar het verhaal heeft een aanvulling gekregen van Arabiese oorsprong: de lamme gaat de blinde haten, omdat hij er door vernederd is, steeds op de krachten van een ander te moeten steunen:

In dit boek is de blinde: de kortzichtige rijkaard met alle gemak van verplaatsing over de wereld; de lamme: de door een leven vol buitensporigheden verslapte en apatiese vrouw.

Het motto is hier inderdaad op zijn plaats al zal de ironie niet voor ieder bevattelik zijn, en dan zou het boek gevaarlik worden door amoralisme en pessimisme, Volgens het prospektus was de schrijver misschien niet scherp genoeg, uit deernis voor de beide zwervers. Maar er is een menselike deernis, die niet de hardheid voor het kwaad uitsluit. Integendeel zelfs.

Stilisties heeft het boek geen opmerkelike kwaliteiten of gebreken. Evenwel aan de ene kant brengt de schrijver het soms tot pregnante bladzijden, en aan de andere kant vermoeit hij soms door herhalingen en onnode uitweidingen.

Melis Stoke, die een voorkeur schijnt te hebben voor het zuiders dekor, schrijft in een eigenaardige superieure toon, die wel eens minder aangenaam aandoet maar dan soms toch weer bevalt. Een verdieping van inzicht in deze omstandigheden zal de charme van zijn werk verhogen.

Overigens is deze roman flink gebouwd, de conditio sine qua non voor het geloof van de lezer.

J.V.

Alja Rachmanowa: Mijn huwelijk in rooden storm. - Teuling's U.M. 's Hertogenbosch. Ing. 45 fr.; geb. 56 fr.

We bespraken in dit tijdschrift van dezelfde schrijfster ‘Liebe, Tscheka und Tod’ waarvan ‘Mijn huwelik’, eveneens in dagboekvorm, het vervolg is. Dit is evenwichtiger, omdat zij het schreef als volwassen vrouw. Maar weer is de waarheid, die men voelt in dit boek te liggen, soms zo ontzettend, dat ze het onwerkelike nadert. Het boeit en ontroert doorlopend. We voelen wel wat dramas als deze in de pen van een Grote Rus zouden geworden zijn, maar aan de andere kant zijn we de schrijfster dankbaar dat ze zo a-literair vertelt: we zien in haar de ooggetuige. Zij ontwapent trouwens vanzelf, omdat de inhoud soms zo verrukt dat de vorm ons quasi onverschillig wordt. Een liefde als van deze vrouw is hoger dan alle literatuur ter wereld. En als die getuigenis dan met zo'n eerlijkheid en moed wordt gegeven, als hier wil men enkel nog maar zeggen: leest!

J.V.

Paul Bourget: L'honneur du nom (et autres nouvelles) - Librairie Plon, Paris. 12 Fr. fr.

Bourget is een militant verdediger van de soliede principepen der maatschappij. Want die zijn er toch? En valse goden ook o.a. het geld, de onverdiende eer, en artificiële paradijzen. Zij vinden in Paul Bourget een overtuigd bekamper. Zowel in ‘L'honneur du nom’ als in ‘le Diamant de la Reine’ ontmoeten we edele en eerlike mensen. In de eerste novelle, die haar tietel aan de hele bundel gaf, is er de strijd van wat de schrijver noemt ‘la folie impitoyable de la jeunesse’

met ‘l'honneur le plus ferme’. Het eerste begrijpt in zich het pacifisme benevens een man - onwaardige slavernij van een maîtresse; het tweede is slechts militaire eer, die voor Bourget meer waard is dan de eer, een eed te houden, die voor een stervende werd gedaan. - Het is trouwens een bête spionnehistorie. Het is niet een enige produkt waaraan men zou menen, dat Frankrijk aan vervolgingswaanzin leidt en... de ene waanzin roept de andere op. Waar zal het einden? Liefst van al heb ik gelezen ‘l'Apostat’ het mooie portret van een rechtzinnig priester, waar evenwel weer een andere aap uit de mouw komt, nl. een sektair anti-proletarisme.

‘La confidente’ een dialoog, die er een staaltje van geeft tot welke onhebbelike dingen de thesis-literatuur kan leiden; die literatuur waar Bourget toch een groot figuur in blijft. ‘Secrets de femmes’ is psykologies niet mis.

Zou Bourget ewig in zijn maitressen-histories blijven steken? We vrezen, dat het te laat is... En we vrezen ook, dat P. Bourget nog meer dingen gaat uitgeven die zijn naam geen eer aandoen. Dat is voor mensen als hij zo min goed te praten als voor kleiner, of pas-ontdekte sterren. Nog minder zou ik denken: noblesse oblige.

J.M.

Marcel De Koninck: Het straatje - novelle - Uitgave ‘Excelsior’, Brugge, - 12 fr.

Een verhaal der jeugdavonturen van een groepje dorpsrakkers, die al te eenzijdig gezien zijn om eenige aandacht te verdienen. Het is tijd dat het gedaan zij met het uitstallen van Vlaamsche achterlijkheid, die volstrekt onwerkelijk is. Wij eischen meer voornaamheid, meer tucht des geestes en waarheidszin.

Dr. J. Rombouts: Simon Stevin nr. 2 Dr. M. Cordemans: Sir Walter Scott nr. 3 en 4 der Katholieke Vlaamsche Hoogeschooluitbreiding ‘De Standaard’, Brussel, 1933. Abonnement 15 fr.

Twee belanghebbende schriften, waarvan het laatste vooral, alle aandacht verdient.

E.S.

Henri Welschinger: Le divorce de napoleon. ‘Librairie Plon’, Paris, 15 Fr. fr.

Met dit boek wordt de nieuwe serie: ‘Bibliothèque historique Plon’ ingezet. Buitengewoon verzorgd en mooi gebonden wordt ze aangediend. De feiten, die tot de echtscheiding van Napoleon hebben geleid en het sluiten van zijn tweede huwelik schijnen wel door iedereen gekend. De bizondere verdienste van Henri Welschinger is, dat hij in zijn merkwaardig boek aantoont, ten gevolge van welke traktasies de keizer tot doel kwam.

Dit feitenrijk boek is geschreven door een bewonderaar van Napoleon, en als dusdanig dienen we aandachtig hun interpretatie te volgen, die evenwel een heldere kijk geeft op de kompleksiteit van Napoleon's karakter.

J.M.

A. Astaes: Van kabouters en reuzen: 10 fr. Dierensport voor kinderen: 2 fr. ‘Uitg. Excelsior’, Sint Andries bij Brugge.

Het is nu de tijd, dat de reizigers der uitgevers de scholen afdraven en dat de postdienst een bloeitijd doormaakt door de katalogi voor prijsboeken. Nog al te beschamend veel worden de onmogelikste prullen, in het onmogelikste Nederlands gesteld aan de man gebracht.

Er is geen schoolbestuurder, die zou mogen verzuimen, de katalogen van Excelsior in te kijken. Er is geen schoolboekerij die de kinderboeken door die firma uitgegeven zou mogen missen. Noemen we slechts Paul Kiroul en Astaes. Deze beide nummers zijn weer een mooie aanwinst. Laten we er alleen nog even op wijzen, dat onze schrijvers van kinderboeken wat de zuiverheid der taal aangaat, nog wel te leren hebben.

Er is een grote vooruitgang, maar we zijn er nog niet helemaal.

Ook typografies en teknies zijn deze boeken best geschikt.

W.v.W.

[De Tijdstroom 1933 nr. 2]

Sonatine Maurits Peeters

Wanneer daar bloeit aan uw verholen pad
zo eenzaam in het wilde lis een late roos
waarheen uw hand gespannen staat
o ruk ze niet van haar gespleten stengel
want komt in 't donker uur de nachtegaal
z'n paarlenkrans aan haar verborgen boezem bergen
nooit hoort ge weer z'n lokken naar de bruid
..... en elders is de donkre schoot verborgen
waaraan uw jagend harte brandt!

Drie meisjes en haar kout J. Decroos

(naar het Italiaansch)

Waar welig gras vol bonte bloemen bengelde
zat om een bron in een beloken weide
een trits lieftall'ge meisjes; elk vermeide
zich in 't verhalen van heur minne en strengelde
rondom heur hoofd, dat lieflijkheid verengelde,
een groenen loovertwijg die schaduw spreidde
op 't gouden haar terwijl een windje beide
bevall'ge kleuren door elkander mengelde.
Toen, na een poos, vroeg de eene heur vriendinnen
(ik hoorde 't): ‘Ach, hier toeven waar' wel hachelijk
zoo hier opeens nu onze vrijers kwamen?’
Doch de andren riepen uit: ‘Waar zijn uw zinnen?
Onze eigen minnaars vreezen waar' belachelijk,
wie haar geluk ontvluchtte moest zich schamen!’

Middeleeuwsche geestelijke lyriek J. Decroos

Samuel Singer. Die religiöse Lyrik des Mittelalters. Das Nachleben der Psalmen. Brosch. Fr. 5.50/ Mk. 4.40. Neujahrsblätter der literarischen Gesellschaft Bern. Heft 10. Verlag A. Franke A.G. Bern.

Professor Samuel Singer ziet in de heele religieuze lyriek der middeleeuwen een voortleven der psalmen. Wel kan men het met den schrijver daarover eens zijn dat de psalmen het uitgangspunt of liever een der voornaamste uitgangspunten der middeleeuwsche geestelijke poëzie zijn geweest, doch men kan bezwaarlijk aannemen dat het grootste deel der middeleeuwsche religieuze lyriek niet zou bestaan hebben of in aanzienlijke mate anders zou geweest zijn, indien dat uitgangspunt ontbroken had. Wat het uitgangspunt is geweest blijkt m.i. niet van zoo groot belang. Al zijn de psalmen het (of een) uitgangspunt geweest, de religieuze lyriek is daarom uit de psalmen niet o n t s t a a n . De ‘bronnen’ der middeleeuwsche geestelijke lyriek immers, inzooverre men van de bronnen van lyrische poëzie kan spreken, zijn grootendeels elders te vinden dan in de psalmen.

Het is hier overigens niet de plaats om de wetenschappelijke waarde van des schrijvers uiteenzettingen in bijzonderheden na te gaan. Liever beschouwen we even het boek van een ander gezichtspunt uit. Immers niet alleen voor den literatuurgeschiedschrijver doch meteen voor elken, voor verheven poëzie ontvankelijken, lezer blijkt dit werk hoogst belangwekkend. Het bevat niet slechts de g e s c h i e d e n i s - ik verkies dit woord boven het moderne, doch onjuiste, o n t w i k k e l i n g - van de geestelijke lyriek der middeleeuwen maar ook een groot aantal voorbeelden meestal in een genietbare Duitsche vertaling. De overdichtingen die door den schrijver zelf gemaakt zijn blijken, hoewel ongelijk in waarde, doorgaans goed: ze laten de poëzie van het origineel aanvoelen en dààr komt het op aan. Derwijze leeren we een dichtkunst kennen hemelwijd verschillend van de steeds meer naar oorspronkelijkelijkeid strevende, steeds meer individualistisch wordende poëzie van het tijdperk dat onmiddelijk achter ons ligt. Stuurloos geworden oorspronkelijkheidszucht en individualisme die ten

slotte op de klippen van onzin en waanzin schipbreuk moesten lijden. Geen afdoender bewijs dat er nog een andere, overigens waardevoller en verheffender poëzie buiten de ‘allerindividuëelste expressie van de allerindividuëelste emotie’ mogelijk is dan de geestelijke lyriek der middeleeuwen. In dit opzicht is het buitengemeen leerrijk het ontstaan na te gaan van gedichten als het D i e s I r a e, dat een toppunt der Europeesche lyriek beteekent. Dat gedicht verwoordt geen individueele emoties, het is de uitdrukking van een algemeen religieus gevoel. Van een p e r s o o n l i j k e schepping in den modernen zin kan hier evenmin sprake zijn. Het is veeleer een in den loop der eeuwen totstandgekomen kristallisatie van onderscheiden bestanddeelen waarvan de oudste tekstuëel in het Oud Testament teruggevonden worden. De scheppingsdaad van den dichter bepaalt zich hier tot het samenvoegen tot een organisch geheel van de reeds voorhanden, verspreide elementen. Van oorspronkelijke vinding, van individueel voelen dus geen spoor.

Een bijzondere plaats wordt in de geschiedenis der middeleeuwsche geestelijke lyriek verder ingenomen door de Dietsche en Duitsche geestelijke volksliederen die eveneens onze volle belangstelling verdienen. ‘Zooals deze Teutoonsche volksgenooten, zoo heeft geen romaanschsprekend volk zijn eigen liederen’ schreef reeds de heilige Bernhard.

Hieronder laat ik de verdietsching volgen van twee van de voortreffelijkste gedichten die in het boek van Professor Samuel Singer aangehaald worden. Het eerste, een geestelijk volkslied is vertaald naar den oorspronkelijken, middelhoogduitschen tekst die op bl. 139 van het besproken boek te vinden is. Het daaropvolgend sonnet is vertaald naar den Duitschen tekst op bl. 94.

Daar komt een schip beladen...

Daar komt een schip beladen
Tot aan zijn hoogsten boord,
Het brengt ons den zoon des Vaders,
Het brengt ons het eeuwig Woord.

Het schip komt aangevaren
Over de stille zee,
Het brengt ons een hemelsche gave:
De Koninginne mee.

Maria, o edele roze,
Gij nieuwe levensboom,
Maak, schoone tijdelooze,
Ons vlekkeloos en vroom.

Daar drijft het schip zoo stil en
Het brengt ons een rijken last,
Het zeil is de heilige minne,
De heilige Geest de mast.

Sonnet

Geen hoop op 's hemels zaligzoet verblijden
heeft, o mijn God, mij aan uw dienst gebonden;
geen vrees voor helsche straf van zware zonden
heeft mij genoopt der kwaden weg te mijden.

Gij noopt mij zelf, o Heer, mij noopt uw lijden,
uw aanblik in de laatste, bange stonden,
de geeseling, uw hoofd dat dorens wondden,
de last des kruises en uw bitter scheiden.

Zóó heerscht gij in mijn ziel en al mijn zinnen
dat ik u minde, al stond geen hemel open,
dat ik u vreesde, ofschoon geen afgrond dreigde;

niets kunt gij geven wat mij tot u neigde,
want kon ik niet, hetgene ik hoop, verhopen
nog zou ik u, zooals ik min, beminnen!

De stille lach Joris Bellens

DE STILLE LACH DER UREN GLIJDT...
De stille lach
die 'k immer hoor
in elke dag
als nooit te voor.

De schone grote vreugd
in deze ware tijd,
dat door mijn warme jeugd
de stille lach der liefde glijdt,

maakt me de wereld o! zo mooi!
- zijt ge ook gelukkig kind? -

Verweerschrift J. Decroos

II

Felix qui potuit rerum cognoscere causas.

Vergilius.

W.v.d.A. - *Tenslotte moet ik Decroos nog tegenspreken op een punt dat in het geding der kunst m.i. van kapitaal belang is, nl. zijn formele bevestiging dat de kunst niet in een doorgaande lijn evolueert. 'Geen bestendige vooruitgang', zegt Decroos 'geen steeds voortschrijdende ontwikkeling, doch een op en neer, ebbe en vloed, itus en reditus'*.

D. - Inderdaad, het verheugt me dat ik den heer W.v.d.A. niet voortdurend hoef tegen te spreken, hier stem ik volmondig met hem in, dat is een kwestie van 'kapitaal belang'.

De 'losse gedachte' die ditmaal de steen des aanstoots voor den heer W.v.d.A. geworden is luidt:

'De evolutietheorie en het daaruit spruitend mystiek geloof aan een gestadigen vooruitgang op alle gebied hebben allerlei verwarring veroorzaakt in het geestesleven. Er wordt thans veelal aangenomen dat ook in beschaving en kunst het menschdom noodzakelijk gestadig vorderingen maakt.' Het leven impliceert een voortschrijdende ontwikkeling' schrijft b.v. een Vlaamsch criticus van naam en, zonder die gevolgtrekking uitdrukkelijk te formuleeren, neemt hij blijkbaar als vanzelfsprekend aan dat zulks ook voor kunst en poëzie geldt. Het volstaat nochtans, al ware 't maar oppervlakkig, een paar eeuwen kunst- en literatuurgeschiedenis na te gaan om van het hersenschimmige van die zienswijze overtuigd te zijn. Geen bestendige vooruitgang, geen steeds voortschrijdende ontwikkeling, doch een op en neer, ebbe en vloed, i t u s e t r e d i t u s'.

Daar de heer W.v.d.A., trots zijn zoo scherp ontledend en redeneerend intellect, blijkbaar nooit aan een half woord genoeg heeft verklaar ik die 'losse gedachte' uitvoerig.

De evolutietheorie is, zooals de wetenschappelijk onderlegde heer W.v.d.A. dat veel beter weet en met zijn wetenschappelijke

terminologie veel preciezer kan formuleeren dan ik, een wetenschappelijke hypothese ter verklaring van wording en geschiedenis van het heelal en van de wereld waarop we leven. Sommige geleerden houden die onbewezen hypothese voor hoogst waarschijnlijk, andere zelfs voor evidente waarheid. Ze blijft nochtans omtwist, en is het thans weer meer dan dertig jaar geleden. Aldus las ik dezer dagen in ‘le Journal des Débats’ de recensie van een wetenschappelijk boek van een geleerde van naam die zijn meening omtrent dat probleem aldus had samengevat. L'évolution n'est pas. Ik verwijs den heer W.v.d.A. ook naar de slotzinnen van de artikels ‘Evolution, Géologie’ en ‘Evolution, Biologie’ in ‘Le Larousse du XXe siècle’, waaruit blijkt dat de hedendaagsche wetenschap, of althans een groot deel ervan, nogal sceptisch staat tegenover dat begrip. ‘Les principes même de l'évolution sont actuellement battus en brèche’ luidt het daar o.m.

Als niet bevoegd en heelemaal ondeskundig zal ik me wel wachten partij te kiezen in dat wetenschappelijk geding.

Indien ik niet vreesde dat de heer W.v.d.A. mijn onwetendheid hoogst grappig zou vinden, zou ik omtrent de evolutie nochtans de volgende ongerijmdheden ten beste geven. Ik zou me afvragen waarom, als men aanneemt dat het heelal sinds altijd bestaat, het eindpunt der aangenomen evolutie-in-steeds-stijgende lijn niet sinds altijd bereikt is? Indien men echter veronderstelt dat het heelal een begin gehad heeft, hoe is het dan door evolutie ontstaan? Wanneer wordt dan het eindstadium der evolutie bereikt en wat komt daarna? Of wordt het eindstadium nooit bereikt? De lezer dezer regels denkt wellicht dat de oplossing van zulke problemen het menschelijk vernuft te boven gaat. Doch dat is een dwaling van u, beste lezer; er leeft, naar ik vermoed, werkelijk iemand op dit ondermaansche die zulke vragen spelend-gemakkelijk kan beantwoorden en die iemand is niemand anders dan de heer W.v.d.A. Tot die meening ben ik gekomen bij het lezen van een zijner critieken waarin hij het heeft over ‘particulariteiten’ die hij ‘in hogere zin buitencosmies’ noemt.

Wie welbewust van ‘in hogere zin buitencosmies’ gewaagt moet m.i. vertrouwd zijn 1° met alle bestaansvormen en bestaansmogelijkheden van het heelal en 2° evenzeer met de bestaansvormen en bestaansmogelijkheden die zich buiten het heelal bevinden. Want

als de heer W.v.d.A. het buitencosmische in hoogeren zin kent, kent hij het a fortiori in lageren zin. En om te beweren dat iets buitencosmisch is moet men den cosmos op zijn duimpje kennen.

Voor iemand die in zulke geheimen is binnengedrongen moet het een kleinigheid zijn mijn ongerijmde vragen te beantwoorden.

Doch laten we niet te ver van ons thema afdwalen. Wat ons hier vooral interesseert is het feit dat de evolutionistische theorieën, na in de natuurwetenschappen de overhand te hebben gekregen ook in de geesteswetenschappen opgeld gedaan hebben. Dat is m.i. om deze reden zeer bedenkelijk dat de menschelijke geest en zijn voortbrengsels van geheel anderen aard zijn dan de factoren waarop in de natuurwetenschappen de evolutheorie was toegepast. Aan cultuur- en kunstgeschiedenis werd geweld aangedaan om ze in een van te voren klaargemaakt systeem te persen. Er valt m.i. geen gestadige evolutie-in-stijgende-lijn in het geestesleven van het menschdom en bepaaldelijk in de kunst en nog meer bepaaldelijk in de poëzie waar te nemen. Culturen als b.v. de Grieksche ontstaan, hebben hun bloeitijdperk en vervallen. Hetzelfde geldt voor de kunst en voor poëzie in 't bezonder. Als we bepaalde kunstrichtingen beschouwen b.v. klassicisme en romantisme zien we weer een dergelijk verschijnsel: opkomst, bloei, verval. Daar nu b.v. klassicisme en romantisme op elkaar volgen en beide verschijnsels een hoogtepunt vertoonen met daartusschenin een inzinking (bestaande uit tweeërlei factoren: verval van klassicisme en opkomst van romantisme) is het m.i. niet zoo geheel verkeerd die beweging een ‘op en neer’ te noemen en ze met ‘ebbe en vloed’ te vergelijken. ‘Vloed’ zijn dan de hoogtepunten van klassicisme en romantisme, ‘ebbe’: de inzinking tusschen die beide hoogepunten. Is het echter mogelijk het romantisme dat na het klassicisme komt te beschouwen als een vooruitgang, als iets volmaakters dan het klassicisme? M.i. niet, het is maar anders. Iets geheel nieuws was het romantisme bij het klassicisme vergeleken evenmin. In het klassicisme kan men romantische elementen onderkennen en omgekeerd. Daarenboven was het romantisme in Engeland en in Duitschland b.v. een aansluiten (over het klassicisme heen) bij de nationale literatuur van een vroeger tijdperk namelijk de middeleeuwen. Het klassicisme was in die landen niet bodemvast geweest, het was ontstaan tengevolge van beïnvloeding van vreemde, n.l. Grieksche, Latijnsche,

Italiaansche en Fransche literatuur. Daarbij komt dat onderscheiden richtingen naast elkaar kunnen bestaan: in Duitschland b.v. bloeide tijdens het bloeitijderk der romantische poëzie de groote klassieke kunst van Goethe en Schiller.

Het begrip: evolutie in den zin van een noodzakelijke, steeds voortschrijdende ontwikkeling in stijgende lijn blijkt in cultuur- en kunstgeschiedenis dus heelemaal misplaatst.

Het onberedeneerd mystiek geloof aan zoo'n evolutie-in-stijgendelijn, aan een noodzakelijken bestendigen vooruitgang heeft omstreeks het einde der XIXe en in het begin der XXe eeuw, vooral in de groote steden, op het geestes- en daadleven zijn stempel gedrukt. Zelfs geleerden en kunstenaars werden naar Shakespeare's uitdrukking ‘fools of time’, ze bleken hoe langer hoe meer beheerscht door dien tijdwaan, die een echte tijdziekte werd. Daarmee hangt ook de mystiek der generaties en de cultus der ‘jongeren’ samen; iedere nieuwe generatie was noodzakelijk een verdere stap vooruit in de ontwikkeling, de huidige tijd was de hoogst bereikte trap der evolutie, interessant bleek alleen het actueele, al het andere had slechts historische beteekenis; men wilde vooruit loopen op den tijd om verder gevorderd, hooger geëvolueerd te zijn! Niets kon volgroeien, niets kon rijpen. Het eene i s m e zat het andere op de hielen. Het heele leven werd koortsachtig gejaagd; steeds heviger, steeds intensiever, steeds sneller! Kunst en leven werden dientengevolge één hysterie, één kramp, één stuiptrekking. Daarbij een verafgoding van het instinct, van het vitale, veelal beschouwd als dragers der evolutie. Wie daar niet aan meedeed stond buiten den tijd, hij was een epigoon of een ‘Ewig-gestriger’. Hij behoorde tot een vroeger stadium, hij had niet meegeëvolueerd! De ziellooze moderne techniek werd tot in de poëzie toe als een verovering van die steeds rasser vooruitrazende ontwikkeling verheerlijkt. ‘Honderd kilometer per uur. De dronkenschap der snelheid heb haar lief’ (M. Gijsen) Hoe zeer anders luidde daarentegen de raad dien de geniale, boven zijn tijd uitgestegen Rilke aan de jeugd gaf:

> Wij zijn het drijvende.
> Doch 't schrijden van den tijd
> acht het een kleinigheid
> in 't immer blijvende.

Al 't vluchtig ijlende
zal dra vervlogen zijn;
slechts het verwijlende
doet ingetogen zijn.

Knapen, o zoekt uw lust
niet in een wilde vaart,
niet in des vliegers roem.

Diep-in is alles rust:
duisternis, middagklaart,
't boek en de bloem.

Doch ik haast me, na die te lange uitweiding, om het woord te verleenen aan den h. W.v.d.A. die intusschen ongeduldig geworden is. Hij zal in een ommezien mijn ‘losse gedachte’ overhoopgooien.

W.v.d.A. - *Zoals in het bekende voorbeeld van Einstein de snelheid van een rijdende trein niet dezelfde is voor bv. twee personen waarvan de een zich in dezelfde richting beweegt als de trein, en de ander in tegenovergestelde richting, zo ook is de beweging van de kunst verschillend naarmate de positie van de toeschouwer, en er is enkel ebbe en vloed waarneembaar vanuit een bepaald standpunt, hier het bloot-estetiese. Tot staving van zijn betoog verwijst Decroos heel ondoordacht naar de literatuur-geschiedenis. Iedere literatuurgeschiedenis vangt toch aan met het behandelen van de ‘voorgeschiedenis der literatuur’ waarna volgen de ‘primitieve vormen’, een aanleg die al vanzelfsprekend evolusie veronderstelt.*

D. - De heer W.v.d.A. meent dat ik kunst beschouw van een bloot-aesthetisch standpunt uit. Neen, beste heer W.v.d.A. althans niet als U onder bloot-aesthetisch standpunt verstaat dat ik alleen oog heb voor de schoonheid van een gedicht b.v. Men moet m.i. een kunstwerk als kunstwerk beschouwen, daartoe moet men het als geheel (niet alleen de aesthetische elementen) met liefdevolle aandacht en bereidwillige ontvankelijkheid in zich opnemen ten einde de beteekenis en de waarde ervan aan te voelen.

Wat verstaat overigens de heer W.v.d.A. onder voorgeschiedenis der literatuur? Is dat een tijdperk waarin b.v. geen poëzie bestond of een tijdperk waarvan de poëzie ons niet of slecht bekend is?

Wat verstaat de heer W.v.d.A. onder primitieve kunst?

Wat zoogenaamde primitieve poëzie betreft, ben ik, voor mijn part, van meening dat zulke gedichten niet zelden als poëzie véél hooger staan dan de meeste modern(istisch)e gedichten van Van Ostayen b.v.

Ik ben trouwens niet de eenige die in de literatuur geen evolutie-in-stijgende-lijn kan ontdekken. Enkele maanden geleden is een literairhistorisch werk verschenen van Prof. Samuel Singer: Die religiöse Lyrik des Mittelalters. Over het probleem dat ons hier bezighoudt schrijft S. Singer het volgende: 'Geschichte wollte ich geben, aber nicht Entwicklungsgeschichte, wenn man unter Entwicklung die Entfaltung eines Unvollkommenen zu einem Volkommenerem versteht. Ob man eine solche Entwicklung in der allgemeinen Geschichte der Menschheit entdeckt, ist ja eine offene Frage, die ich nicht zu entscheiden wage. Ranke hat bekanntlich diesen Fortschritt geläugnet. Bei dem Stoffe, den ich behandelt habe, kann ich nur eines sehen: Bewegung, Auf - und Abschwellen, Versumpfen und Neuhervorbrechen, Richtunghalten und Richtungändern, schwächeres und stärkeres Leben, aber Leben doch immer und Leben ist Freude'.

W.v.d.A. - *Echter is de literatuurgeschiedenis nu juist een wetenschap, die zich om de estetiek in laatste instansie weinig of niet bekommert.*

D. Literatuurgeschiedenis is inderdaad wat anders dan aesthetica of schoonheidsleer, doch om de beteekenis en de waarde van de literatuur bekommert zich de literatuurgeschiedenis doorgaans wèl.

W.v.d.A. - *Het doel dat de literatuurgeschiedenis, zoals die zich pas sinds het einde der 18*e *eeuw internationaal tot wetenschap organiseert doorheen het werk van Winckelmann, Tieck, de beide Schlegels, Thomas Warton, Gingué Simonde de Sismondi, Grässe, Hallam, Hettner, Brandes e.a. zich stelt is de kunst te beschouwen* '*als een reeks verschijnselen die een onderling verband hebben en een verband met het verdere kulturele leven*' *(Jan Wach). Kultuur echter impliceert materiele welstand, materiele welstand impliceert bloeiende tekniek en sociale orde. Zo zouden wij, om de stelling van Decroos houdbaar te maken, ook moeten bewijzen dat onze liberalistiese wereldorde identiese verhoudingen tussen de individuen in-*

sluit met deze uit de tijd b.v. der Babyloniërs of gelijk welke andere willekeurige periode uit de wereldgeschiedenis. Misschien is het tekenend dat de literatuurgeschiedenis en de kunstfilosofie, gene bijna gelijktijdig met onze liberalistiese orde ontstaan, deze echter aansluitend bij Plato en Aristoteles, naar onze tijd toe (1914 en volgende jaren) die thans sociologies en ekonomies volslagen dekadent is en steunend op een oud, in feite rot stelsel, nog aansukkelt, beide de bloot-estetiese waarden in het kunstwerk van langsom meer gingen verwaarlozen.

D. - Wat heeft dat met onze twistvraag uitstaan? Er bestaat, dat heb ik nooit geloochend, een wisselwerking tusschen cultuur en kunst. Ook tijdelijke omstandigheden, maatschappelijke en economische toestanden beïnvloeden de kunst of kunnen ze althans beïnvloeden. Maar de kunst wordt n i e t door die factoren 'gedetermineerd'. De mensch is niet het product van zijn omgeving zooals een zeker materialisme meent, en de kunst, die bij uitstek menschelijke uiting en bij uitstek uiting van menschelijkheid, is evenmin het product van tijdelijke omstandigheden, economische factoren en maatschappelijke toestanden.

Valt er volgens den heer W.v.d.A. een evolutie in stijgende lijn in de kunst te constateeren doch daarentegen niet in de geschiedenis van het menschdom? Hoe kunnen, als alles de evolutie meemaakt, naar zijn meening de maatschappelijke en economische toestanden dan 'decadent' zijn?

W.v.d.A. - *In zijn inleiding tot Margandant's 'Wereldliteratuur, Geschiedenis der letteren', (Kruseman, Den Haag, 1930) veroordeelt de reeds hoger geciteerde Jan Wach de Tachtigers omdat het esteties element en de belangstelling voor eigen tijd bij hen te veel veld won op de historiese beschouwingswijze.*

D. - Wat dat betreft, laten de Tachtigers zich zelf verdedigen. Of meent de h. W.v.d.A. dat mijn standpunt identisch is met het standpunt der tachtigers? Dan heeft hij niet opmerkzaam mijn losse gedachten gelezen. 'Laten we dichters lezen' luidt het daar 'die ons schoonheidsgevoel ontwikkelen, ons levensinzicht verdiepen, onzen gezichtseinder verruimen, ons gemoed verrijken.' Is dat 'Kunst om de Kunst'? Is dat niet veeleer: kunst om haar aesthetische èn om haar andere cultureele waarden? Is die opvatting zoo verwerpelijk?

Daar de heer W.v.d.A. ook verderop in zijn betoog als vanzelfsprekend schijnt aan te nemen dat de kunstopvattingen van ‘de Nieuwe Gids’ ook de mijne zijn haal ik hier onder nog het slot aan van wat ik enkele jaren geleden in het tijdschrift ‘Gudrun’ over tweeërlei schoonheid in het leven en in de poëzie heb uiteengezet.

‘Evenzoo is er poëzie waar we eerst mee moeten vertrouwd geraken voor en aleer we ze kunnen genieten en waardeeren. De ziel er van moet eerst tot ons spreken. Vaak echter spreekt de ziel van zulk een dichtwerk niet aanstonds tot ons, we moeten er in dringen, onze ziel er naar stemmen, wat er in ligt langzaam en soms moeizaam opdiepen. (Men denke b.v. aan Shakespeare's Hamlet, aan Goethe's Faust.) We kunnen er dan jarenlang hart en geest mede voeden. Eerst dan wordt Keats vers waar:

A thing of beauty is a joy for ever

Er is daarentegen ook poëzie van bijna louter vormschoonheid. Ze is ofwel hoofdzakelijk woordmuziek ofwel ze is rijk aan zintuigelijke waarnemingen en gewaarwordingen, arm aan verheven denkbeelden en aandoeningen. Het genot dat ze ons schenkt blijft oppervlakkig. De tweede helft der vorige eeuw heeft veel zulke poëzie voortgebracht.

In de volmaaktste kunst staat vormschoonheid in den dienst van hooger schoon hetwelk daardoor volkomen tot uitdrukking gebracht wordt. Zulke kunst is met mooie en tevens sprekende d.i. doorzielde gelaatstrekken vergelijkbaar. Een schoon lichaam hulsel van een edele ziel.

Overlading met allerlei opschik, allerlei uiterlijk fraais, is waar diepere schoonheid werkelijk voorhanden is, meer hinderlijk dan bevorderlijk. (Men denke b.v. aan Gorters M e i , aan Rimbaud's B a t e a u I v r e waarin onder detailschoonheid de hoofdgedachte bij het lezen verloren gaat.) Waar dieper schoonheid niet aanwezig is kan de schoone schaal de ontbrekende kern niet vervangen. Met uiterlijk schoon: beelden en nog beelden en altijd weer beelden, technische kunstjes en louter woordkunst en woordenspel gaan moderne dichters veel kwistiger om dan de groote dichters uit het verleden. (“d'Alleroutste en beste Poëten zijn de natuurlijkste en eenvoudigste” zegt Vondel). Hart en geest daarentegen vinden bij veel modernen weinig of niets naar hun

gading. Het is geen warm en deugdoend haardvuur doch een schitterend, oogverblindend vuurwerk. Men zoekt er tevergeefs:

Le verbe nourricier sans lequel tout est peu (J. Mélon).

Dit verklaart de minderwaardigheid van een groot deel onzer moderne poëzie; ziellooze kunst van een tijd zonder ziel'.

Dat ik poëzie heel anders beschouw dan de mannen van 1880 blijkt verder uit mijn inleiding tot mijn vertaling van K a r e l W a g e n f e l d ' s L u c i f e r (bl. 6-7). Ik verwijs den heer W.v.d.A. daarnaar. Daar heb ik terloops ook op het individualisme der tachtigers gezinspeeld.

W.v.d.A. - *Decroos en al degenen die zich tans halsstarrig van hun tijd (na 1900) afwenden, vervallen in de omgekeerde fout tenzij men aanneemt dat zij eenvoudig de fout bestendigen, daar zij geestelik nog in de jaren 80 vertoeven.*

D. - Kan de heer W.v.d.A. met zijn scherp intellect werkelijk niet onderscheiden of ik in een 'fout' verval dan wel in de 'omgekeerde fout'? Is het verschil tusschen een ding en het tegendeel ervan zoo gering?

W.v.d.*A. De beweging van 1880 met zijn* (sic!) *op de spits gedreven esteticisme en individualisme, sluit een tijdperk af in de kunst der letteren, om met een aktueel woord te spreken, het tijdperk, der bourgeoiskunst. Margadant spreekt zich aldus uit: 'Een groot gebrek van de school van tachtig (die n.b. ook een doorbraak was van buitenlandse stromingen, de beweging bestond in alle landen) is geweest miskenning van de grote waarheid, dat eenvoud en klaarheid in de kunst het moeilikste en hoogste is. Richtingen en kunstenaars die deze waarheid miskenden, zijn door het nageslacht steeds veroordeeld, getuige de slechte klank van woorden als marinisme, gongorisme, cultisme, euphuisme, waarbij men tans ook symbolisme mag voegen'. - Volgens Verwey, de grote woordvoerder van de Hollandse Tachtigers, is 'eigen' de superlatief van 'eigentijds'. Zulk 'eigen' esteties oordeel diende volgens hem tot richtsnoer te worden gebruikt bij de beschrijving der letterkundige kunst.*

D. - Daar de heer W.v.d.A. het hier blijkbaar weer op de tachtigers heeft gemunt kan ik zijn geborgde wijsheid blauwblauw laten.

(Wordt voortgezet).

Kronieken

Nederlands Proza
Drie Jan Vercammen

1. Die poorte.

Die poorte (zie aantekeningen vorig nummer) opent op de lage landen bij de Schelde door de roman van Dr. Alb. Van Driessche: Rietvelde.

Alb. VAN DRIESSCHE.

We kennen Dr. Van Driessche als een goed verteller. Dat bewijst hij weer te zijn met zijn nieuwe roman, die ingegeven werd door de liefde voor zijn eigen streek en haar mensen. Het gebeurt hem vaak dat hij de Polderse natuur streelt met bewogen woorden, al duurt dat strelen soms zo lang, dat het de lektuur wel wat hindert.

Rietvelde is het dorp met de rijke koppige boer en de kasteel-

heer, het dorp waar de aarde regeert over het menseleven. Om enkele Ha. weide is de vete gekomen, die voortleeft in de nakomelingschap, maar daar ook wordt bijgelegd. Er zijn meer van die verhalen reeds geschreven en we hebben dan meest de verzoening bijgewoond door een huwelik. Ditmaal niet. Als geneesheer, die geheel zijn leven aan zijn vak heeft gewijd, die het als een roeping beschouwt en een kunst, wat het feitelik allebei is, of liever zou moeten zijn, heeft Van Driessche ons een verzoening verhaald door toedoen van een dokter bewerkt, doordat het kind van de éne het kind van de andere redt, en namelik door bloedtransfuzie. Al lijkt het slot wel wat teatraal, toch is Dr. Van Driessche er in geslaagd ons aan zijn mensen te doen geloven. Hij heeft ditmaal wat breder gegrepen, dan in zijn vroeger werk, en die greep heeft onze volkslectuur een goed boek rijker gemaakt.

Zonder dat hij zich late verblinden door niewe zakelikheid, wensen we Dr. Van Driessche meer direktheid en meer gespannenheid. Hij is de man, die ons een pregnant epos van de Polderlanders kan geven. We wachten.

Als die poorte ten tweeden male opengaat, zijn we in Zweden met Selma Lägerlof, die ons het leven verhaalt van: De Keizer van Portugaal. Met Werner von Heidenstam, Oscar Levertin, Per Hallström en de dichters Gustaf Fröding en E.A. Karlfelt behoort Selma Lägerlof tot de zes groten, die in de jaren 1890-1900 de Zweedse letterkunde uit de ban van het naturalisme verlosten en de neo-romantiek tot een hoogtepunt voerden. Zo vernemen we uit haar levensbericht vooraan in het boek. Laten we er voorbijgaand op wijzen, dat het een goed idee was vanwege die Poorte's leider telkens een levensbericht van de schrijver te geven. Is het niet aan zijn onwetendheid aangaande auteurs te wijten, dat ons volk niet kiezen kan?

We durven evenwel betwijfelen, dat de keuze van dit boek uit het werk van Lägerlof haar roem hier ten onzent zal dienen.

De Keizer van Portugaal is een man die in een laat huwelik nog een kind krijgt, dat hij verafgoodt. Aan die liefde en de ondankbaarheid van zijn dochter gaat hij ten onder: hij wordt zinneloos en zijn zelfmoord is niets dan een ontroerend gebaar: het reiken naar zijn kind, dat zonder hem wil afreizen naar het land

waar zij in zijn gedachten heerst. Enigszins retories heeft Selma Lagerlöf het groeien van de droom over het verduisterend verstand getekend. Dit is het grootste deel van dit poëties-uitgewerkte, wat al te fantastiese boek, dat aan een droom gelijkt. De tragiek schrijdt over de zinnen voort, met vaste hand geleid en doordien toch meeslepend. Er ligt in dit boek een goedheid en een medelijden, die men als een weldaad aanvoelt. Zelfs in de tragiek ligt nog geluk: God heeft hem het verstand beneveld, omdat Hij medelijden met hem had, opdat hij niet zien zou, wat hij niet zou kunnen zien.

Over de vertaling door A. Thiry zijn we veel minder te spreken.

Het derde boek voert ons naar het Italië van Sint Fransiskus. Freiin Anne von Krane, de bekende Christus-Erzählerin kennen we reeds door een paar vertalingen. In 'Het Licht en de Duisternis' bizonderlik leerden we haar fijn talent waarderen. Ditmaal biedt 'Die Poorte' ons haar 'De Speelman van O.L. Heer'. Het grote gevaar van zoeterigheid is hier best ontweken. Het verhaalt hoe een edelman, door zijn lidmaatschap bij de speellieden van O.L. Heer zijn geliefde waardig wordt, die, reeds aan de hand van de dood, hem door Fransiskus wordt geschonken.

In al zijn eenvoud is dit boek van een wonderlike verhevenheid. De schrijfster is er bij met geheel haar hart, maar nergens komt ze tot sentimentaliteit. Er is een gelukkig woord om deze bladzijden te karakterizeren: ze zijn suaaf. De taal moet in het Duits zeer schoon zijn, en we voelen, dat er bij de vertaling veel schoonheid is verloren gegaan.. Het apostolaat van de schrijfster is, ondanks de droomsfeer van haar werk, nauw verwant met het leven.

Summa summarum: een motie van vertrouwen in de verdere weg van de nieuwe gilde. 'Die Poorte', die we, onder de leiding van de Heer Amter, Blijde Inkomststraat, 77, Leuven, een vruchtbare werking toewensen want laten we het bekennen, er is, op het gebied der volkslektuur nog ontzettend veel te doen. Spijtig voor Conscience.

2. Carla.

Met dit boek eindigt Walschap zijn trilogie, die begon met Adelaïde en waarvan het middenpaneel Eric heet. Laten we dade-

lik vooropzetten, dat het laatste het beste is en het middenste het minste.

Walschap heeft met zijn drie boeken heel wat stof opgejaagd. Adelaïde was een openbaring zoals we er in Vlaanderen, zeg maar Nederland, niet veel kennen. Enerzijds heeft zij ons weer eens in de gelegenheid gesteld te zien, hoe de Vlaming er toe komen kan, alle besef van relativiteit te verliezen, en anderzijds hoe vast de romankunst in Vlaanderen nog zat in de traditie der bekering van brave Hendrikken, die voor alle deugden in aanmerking zouden gekomen zijn, als ze maar eens hadden geleefd. Aan de ene kant was er op verschillende plaatsen een gejuich, dat soms wel wat verdacht voorkwam, en aan de andere kant was er enkel stilzwijgen. Want de andere kant sprak zelfs niet. Durfde niet te spreken? En waarom?

Nu het gejuich is geluwd en we hebben kunnen luisteren naar de stemmen, die enkel gefluisterd hebben, kunnen we misschien wel eens rustig spreken.

Walschap heeft een talent, zoals Vlaanderen er geen vier bezit, en het kan ons lang niet koud laten, dat Vlaanderen door hem, als door niet velen, met eer over de grenzen wordt gevoerd. Dat is een. Maar Walschap is een gevaar voor wie na hem komt. Dat is twee. Want waar hij de zgn. niewe zakelikheid tot een hem eigen stijl heeft gemaakt, is er het gevaar, niet alleen, dat de jongeren de n.z. door de ogen van Walschap gaan zien, maar zelfs zo dàt niet, dat ze zich toch aan haar zullen overgeven, als zij zelf zich vreemd zal voelen aan hun ziel! N.z. is geen richting, ze is hoogstens voor enkelen de herkenning van hun weg. En n.z. zal inzich niet beter zijn dan en een ander isme. De tijd? Och kom. Of zou een meesterwerk, voor honderd jaar geschreven, er geen meer zijn, indien het nu geschreven werd?

We moeten ons gemoed voor elke verrijking openhouden. Elke literaire beweging heeft heerlike werken voortgebracht maar moest tenslotte vergaan aan haar tekortkomingen. Te denken, dat het de n.z. anders zal vergaan, verraadt een enge blik. Van n.z. tot vulgair realisme is maar één stap, een stap waarop we Walschap wel nog niet hebben betrapt, maar wiens gevaar zich niettemin ook voor hem klaar aftekent, en waaraan zijn epigonen niet zullen ontkomen.

N.z. de stijl van onze tijd! wordt er geroepen. Maar we moeten weten: er is geen stijl van een tijd, er is alleen de geest van een tijd die zich in gelijk welke stijl kan openbaren. Voorbeelden zijn er genoeg in de hedendaagse schepping. Ten andere: stijl is in die zin, een woord met weinig betekenis. Wat is stijl? Voor een groot schrijver is er enkel één stijl, nl. het leven zoals hij het beleeft, de manier waarop hij het gegeven ziet, en die hij aan zichzelf heeft onderworpen. Diesvolgens is het verkeerd te denken dat een groot schrijver een stijl zou scheppen! Trouwens, laten we eens klaar inzien, dat ook het meest realistiese of zakelike verhaal nog vol zit met die gehate of bespotte romantiek, doodeenvoudig omdat het leven zelf er vol van is. Wat onecht heet in een verhaal zal tenslotte soms klein blijken bij de verrassingen van het werkelike leven.

Het verhaal is inderdaad het bizonderste in de roman. Maar het verhaal zonder de lezer is dood. En wat is ontmoeting van verhaal en lezer anders dan: ontroering? ('Bewijzen' laten we aan de blinde mandolinist met het plaatje op de borst: fanatieke tendenskunst. En kwajongens hebben daaronder gekrabbeld: Ongevaarlijk.) Diesvolgens zal al wat die ontroering intensiever maakt, het verhaal, dus de roman dienen. Spijtig nu, dat we in het werk van Walschap een paar faktoren daartoe missen. Er is vooreerst de sfeer, waarin het gebeuren wordt gesitueerd, de sfeer van tijd en plaats. Op het ontbreken van tijdssfeer heeft Demedts reeds gewezen: het leven van drie achtereenvolgende generaties verloopt in de trilogie van na de oorlog tot op onze dagen. Maar over een eew zal dat euvel inderdaad niet meer bestaan!... En dat er een absoluut gemis is aan plaatssfeer zal ieder duidelik zijn, die Walschap heeft gelezen. Op voorwaarde dat hij onderscheiden kan. Want Walschap is de fijne gochelaar, die de ene zin na de andere in een soms duizelingwekkend tempo aaneenbouwt tot een vast-gesloten geheel, zodanig zelfs dat voornoemd gemis door de vaart der gebeurtenissen buiten de aandacht wordt gehouden. (Wat doet het de dolzinnige motorenner of hij het heerlikste landschap doorschiet of de kaalste woestenij?)

Dat gebrek wordt nog verhoogd door dit ander: het ontbreken van menselike warmte. In de n.z. is de kunstenaar er met zijn hart

niet meer bij; of beter gezegd, hij houdt bijna angstvallig zijn hart en zijn pen gescheiden. N.z. is de vorm van de koude sarcast, zoals ook Ehrenburg er een is. Het is de stijl van de synieker, die zijn hart over de gebeurtenissen heeft stilgelegd. Evenwel is Walschap er in geslaagd nog een zekere ontroering over te zetten, wat voor zijn geval een uitzonderlike verdienste blijft. Bizonder op het einde voelen we onder de woorden de adem van iemand die zich over een leven buigt, al is het laatste hoofdstuk niet het beste. We zien daarin een zekere haast om af te maken, die misschien aan vermoeidheid te wijten is.

Nu zal ik ook zeggen, dat we als nergens bij Walschap, die pregnante dichtheid hebben ondergaan, die soberheid, die we zolang en zoveel hebben gemist. En in die zin, zal de doortocht van de n.z. wel van een onschatbare waarde zijn geweest. Maar voor twee gevaren mogen we niet blind zijn, in casu omdat Walschap er niet geheel is aan ontkomen. Eerstens een onduidelikheid, die kwasi-mysterieus is gewild, maar eenvoudig verwarring wordt. En tweedens, de verwording van de romankunst tot reportage, laat het dan nog goede zijn. Moest de n.z. almachtig worden, hoevelen, die nu bewonderen, zouden roepen om een mens!

Het tema, dat Walschap heeft behandeld, veroordelen, zou een patente kleingeestigheid zijn. De strijd tussen geest en zinnen is in het menselik leven een zodanige werkelikheid, dat door zijn uitslag vaak niet alleen over het tijdelike leven, maar zelfs over de ewigheid wordt beschikt. Walschap heeft trouwens bewust en met vaste hand het tema aangevat. Nochtans kunnen we het niet aanvaarden, dat geheel het leven niet alleen van een mens, maar van geheel een stamboom, maar van geheel een dorp tot seksuële problemen wordt herleid. Walschap is eenzijdig. De tara van een mens uit zich zeker niet alleen in het geslachtsleven maar wel in het gehele leven, dus in de summa der levensgedragingen. Het wordt hier een seksuële overspanning, die in genen dele aan de realiteit beantwoordt. Nu we er toe gekomen zijn over het algemeen het weergeven van het Vlaamse volk als een hoop onnozelaars en onbeschaafden en kwijlende ouderlingen uit de aanvaarde literatuur te bannen, mogen we er het valse beeld van een seksuëel-verworden natie niet overheenschuiven. Let wel: we aanvaarden het tema, maar niet de eenzij-

dige blik niet alleen op een dorp, maar op ieder huisgezin, waar de getekenden binnentreden.

Het is waar, dat buiten het katolisisme Walschap's roman onmogelik zou zijn. Want daarbuiten was de ziekte van Adelaïde zo niet er niet gekomen, dan toch met die hevigheid en die diepte niet uitgebroken. Daarbuiten ook waren de weifelingen, waarna Eric toch ten onder gaat, van hun diepste zin ontbloot. Daarbuiten had de opgang van Carla zijn zuiverste betekenis verloren, als hij niet onmogelik was. De twee grote realiteiten van de katolieke roman zijn wel: de zonde en de genade (zo niet de zonde dan toch genesis er van). Ook Mauriac heeft kiese onderwerpen aangedurfd, maar steeds manifesteerde zich in het leven van zijn personen het duistere werken der genade. Dat nu missen we te veel bij Walschap, en we móesten het missen in de vorm die hij gekozen heeft. De opgang van Carla is een heldhaftig stijgen. Hij toont ons de genade hier en daar (‘Jezus zegt haar: in plaats van haar te beleedigen, kus den mond, dien hij kust en zij kust dien mond’) maar zijn interpretatie is meest al te naief, om ons te overtuigen.

En dan (laten we bij Carla blijven), er komen daarin passi voor, die we van een katoliek schrijver (wat toch de reputatie van Walschap is) niet zouden hebben verwacht. In de toon van het boek vinden wij uitdrukkingen als ‘de heilige Geest heeft het onkloosterlik bloed van Adelaïde niet willen tegenwerken’ niet kies. Alhoewel we moeten toegeven dat Walschap zijn wereldjes kent. We zouden in die aard meer dingen kunnen siteren, en er meteen eens op natellen, hoeveel maal het woord Jezus in Carla voorkomt, ook in de algemene toon van het boek.

We zullen, zoals André Demedts zegt, niet lochenten, dat de zon in het water schijnt omdat wij ze moedwillig niet willen zien. Maar de drieluik van Walschap behoort niet in handen van mensen, die in de geheimen van het leven (dat is niet alleen dat der geboorte, lang niet!) worden geïnitieerd. Voor de meeste lezers zal ze wel niet vrij zijn van gevaar. Het is hier de plaats niet om te polemizeren over de verantwoordelijkheid van de romancier. Mauriac heeft daarover nog eens treffende dingen gezegd, die Walschap zal bijtreden, evenals wij. Maar, van teorie naar praksis... Literatuur op psychopatologiese basis is voor de massa schadelik, omdat

ze er niet buiten kan ongezonde beelden te suggereren en even ongezonde reaksies te verwekken. Daarbij, voor wie boven de massa denkt te staan, en diesvolgens in een boek wat meer zoekt dan het verhaal om zichzelf, nl., zielkundig inzicht, is zo'n literatuur misleidend. Er schuilt hier tevens dit evident gevaar, dat we de naar ziekelikheid georienteerde letterkunde gaan beschouwen als staande op een hoger plan. Wat bestaat daarvan in de realiteit? Ik bedoel: er bestaan wel een hele serie zielsziekten, maar wat bestaat er van de kunstmatige interpretatie door de romancier? Een dokter heeft er reeds op gewezen, dat de zinneloosheid van Adelaïde slechts simulatie was. En het gaat niet op te zeggen, dat Walschap dan ‘geniaal’ een simulatrice geschapen heeft, als hij werkelik bedoelde een zinneloze te scheppen.

En vooral, laten we atavisten, hysterici e.a. niet verheffen tot heroën. Laten we de dingen bij hun naam noemen. Daartoe kan een bezoek aan speciale instituten machtig helpen. We zullen er leren dat die - laten we ze slachtoffers noemen - niet op een hoger maar op een lager plan staan. En op dat lager plan zullen ze best te begrijpen zijn, al klinkt dat nog zo simplisties. En wie hier met Dostojewsky komt aanlopen, willen we beduiden, dat het psykopatiese niet zo overweldigend is in deze Rus, als sommigen het willen doen uitschijnen. En daarna, dat ook Dostojewsky niet op een ongenaakbare hoogte stond, vermits daar nog niemand heeft gestaan. Het is al bedroevend genoeg de rol na te gaan die sommige waanzinnigen in werkelikheid - laten we zeggen in de geschiedenis - hebben gespeeld, dan dat we hen in de literatuur nog meer mensen zouden laten beïnvloeden.

Nu een niewe roman van Walschap wordt aangekondigd hopen we daar op een ander plan dezelfde virtuositeit te ontmoeten. Want zoveel is zeker: Walschap staat er op, een der bizonderste romanciers te worden, die Vlaanderen sinds ewen heeft gekend.

3. De herberg met het hoefijzer.

Zo heet de laatste roman van A. den Doolaard. Voor de post zal deze dolaard wel niet gauw bereikbaar zijn, maar hij laat ons door zijn werk zijn reisplan volgen. A. den Doolaard is de internationalist in praktijk, die zijn zucht naar romantiek overal te voeden weet met de meest realistiese verhalen, als de getuigenissen

van een mens, die overal bewonderend heeft stilgestaan voor het leven, die kostelike steen met de duizend facetten.

Dit verhaal speelt in de Noord-Albanese Alpen en werd vlak daartegenaan, nl. over de Yougo-Slaviese grens geschreven. Het is een zo goed als geheel ingesloten land, bewoond door de woeste Malissoren. We zouden ons in Corsica wanen, maar het landschap is hier nog woester en de hartstochten nog heftiger. De bloedwraak is er dan ook nog hoog in ere, ondanks het verbod van een niewe Westers-georienteerde regering. A. den Doolaard vertelt ons hier het lot der laatste voorvechters van die ewenoude moraal: een priester, die gedurig in tweestrijd ligt met zichzelf, en zijn liefste leerling een jongen van 15 jaar, die, om de eer van zijn broeder te redden, tijdens dezes afwezigheid, de minnaar van zijn schoonzuster neerschiet. De jongen wordt gevangen, ontsnapt, en vindt de dood in een roekeloos gevecht hoog in de bergen waarbij de priester en een Engels geoloog onmachtig moeten toeschouwen.

In dit boek is het leven woester dan in ‘De Druivenplukkers’, den Doolaard's vorige roman, maar het is er niet zo intens. Het heeft er meer van een krantenbericht. Maar de betekenis van dit boek is veel groter: het beschrijft de botsing van twee kulturen: de westerse en die der Malissoren, die ondanks hun wraakzucht vol innerlike beschaving zijn. De gewetensproblemen, die ter sprake komen, worden diep gepeild. En de hoofdstukken die verlopen in de pastorie zijn bij de beste van den Doolaard te rekenen. Zij verheffen dit boek boven het peil van een goed avonturenroman.

Alleen is ons hier opgevallen, wat het o.a. ook reeds bij de Druivenplukkers was: er wringt iets in de gesproken taal, het Nederlands weigert te geven, wat de eigen taal der mensen ginder vanzelf geven moet: de eigen ziel. Dat zal altijd een struikelsteen blijven voor de buitenlandse roman, die ons in ieder geval veel liever is dan reis-reportage, waarin lang niet zoveel van de volksziel terechtkomt.

Dr. Alb. Van Driesche: Rietvelde. - Uitg. Die Poorte, Blijde Inkomststraat, 77. Leuven. Abonnement.

Selma Lagerlöf: De Keizer van Portugaal. Id.

Anna von Krane: De Speelman van O.L. Heer. Id.

Gerard Walschap: Carla. - Uitg. Het Kompas Melaan, Mechelen. - Ingen. 24 fr., geb. 35 fr.

A. den Doolaard: De Herberg met het Hoefijzer. - Uitg. Em. Querido, Amsterdam. Ingen. f 2.40, geb. f. 2.90.

Plastiek
Kunstschilder Edm. Verstraeten Rob. Arens, lic.

Edm. VERSTRAETEN.

De ‘conditio sine qua non’ zegt Prof. De Bruyne in zijn ‘Kunstfilosofie’ tot het begrijpen en voelen van een kunstwerk is, dat men zich eerst bewust worde van den kunstwil die het geschapen heeft en van de artistieke wereldbeschouwing die dezen kunstwil eigen is.’ Dit hebben we betracht bij deze beschouwing over het levenswerk van landschapschilder Edmond Verstraeten, die Louis Wilmet - Waalsch kunstkritikus - in een zijner recensies begroette als ‘de patriark van Sombeke’.

Grenzend aan de zoo karakteristieke Durmevallei, ligt de heide van Sombeke-Waesmunster als een oase midden het reeds zoo weelderig Land van Waas, de tuin van Vlaanderen. In die streek - waar eenzaamheid noopt tot meditatie - woont reeds ruim zestig jaar de vermaarde meester van Sombeke. Op een reusachtig erf, heel en al afgezonderd van het druk-moderne leven, borstelt hij zijn weidsche doeken, als blijvende getuigenissen van zijn groot kunstenaarschap, waardoor hij, weliswaar boven, maar daarom niet buiten het renoveerende van den tijd, steeds den hoogen ernst van zijn roeping getrouw blijft.

VERSTRAETEN is te intellectueel, om, midden de evolueerende geestesstroomingen en de onderscheidene kunstrichtingen, die er ‘à fortiori’ uit voortvloeien, niet het blijvende van het veranderlijke te onderscheiden. Door den onverpoosden arbeid aan de uitbeelding van zijn kunstopvatting en naarmate hij de schoonheid van de natuur in haar intiem kompleks leerde kennen, groeide ze steeds dieper tot rotsvaste overtuiging uit.

Hij begon zijn artistieke loopbaan, wanneer het impressionisme, met als markantste leiders Monet, Manet, Degas e.a., de kunstprestaties richtte en beheerschte. Het moet ons dan niet verwonderen, dat

ook hij werkte in het teeken van zijn tijd. Doch, waar alles wordt herleid tot licht en kleur, negeert men den vorm. En evenals Cézanne reageerde op de vormverwaarloozing van zijn tijdgenooten, zoo ook was het hem al te duidelijk dat - naar hij het zelf neerschreef in een zijner notaboekjes - de vorm de tweelingbroeder is van de kleur, en dat beide dienstbaar zijn aan het scheppend genie. Licht - kleur

en vorm beschouwt VERSTRAETEN als een drie-éénheid, noodzakelijk tot de harmonische uitbeelding van zijn conceptie.

Voegen we hier aan toe, dat hij inzake techniek, geen enkel procédé versmaadt dat zijn hoog ideaal kan dienen.

Deze kunstenaar is er nooit op belust geweest met rebellische middelen - als b.v. een manifest à la Marinetti - naam te maken; neen! den ernst en de degelijkheid van zijn prestaties zelf maakten hem tot een landschapschilder met universeelen faam. O.m. bezitten de musea van Antwerpen, Gent, St. Niklaas, Buenos-Aires en verscheidene particuliere kunstgalerijen in Italië werk van VERSTRAETEN.

Pol de Mont noemde hem: ‘de meest representatieve landschapschilder van zijn generatie’; Théo Bogaerts: ‘de teere poeët van het Land van Waas’.

En, wanneer we vernemen dat een schilder van dergelijk allooi een self-made man is, dan mogen we gerust verklaren dat hij ons een drastische illustratie te meer geeft van het bekende aphorisme: ‘dat de groote wonderwerker is, het werk zelf’. Immers, na zijn humaniora geëindigd te hebben, genoot hij slechts een korttijdige opleiding aan het Hooger Instituut voor Sierkunsten te Antwerpen, bij professor Coosemans. Doch, daarna heeft hij gedurende ruim dertig jaar de natuur en de landelijke bedrijvigheid in zijn geboortestreek dag en nacht bestudeerd. Met de schildersdoos doorwandelde hij de heidevlakte en de Durmevallei. Als bij intuitie was hij overtuigd van wat Spalding beschouwde als een geestesvorming van een hoogeren en reëelen aard nl. in de schaduw liggen van hooge boomen langs de murmelende beken; de maaiers nagaan in hun werk; boomgaarden bewonderen in hun lentebloei; droomen in de stille valleien tusschen de heuvelen; de plechtige eenzaamheid voelen der dennewouden; het vee nakijken dat op 't geurig klaverland aan 't grazen is; dit alles leeren kennen zooals men moeder's wezen kent; elke verandering die vaart over het hemelgewelf, vanaf de frischheid van den morgendauw tot de vreedzame kalmte van den zomeravond, vanaf de aangrijpende geheimzinnigheid van 't stille gesternte tot den zilveren glimlach der maan.

De impressies - en ontelbaar zijn ze in aantal - werden telkens nauwkeurig en raak weergegeven. Doch dit waren natuurlijk maar onmiddellijke indrukken, waar het dan ook niet bij bleef. Door dit

aanhoudend aanvoelen van het integrale natuurleven, ademde hij dagelijks de schoonheid in met haar zoo rijke verscheidenheid van kleuren en vormen. Het kon niet anders, of deze voortdurende accumulatie van indrukken, betokkelde al de snaren van zijn zoo ontvankelijk gemoed, en evenals de reminiscentie vaak het verleden intensiever aanvoelt, zoo ook schiep de meditatie over hetgeen zijn

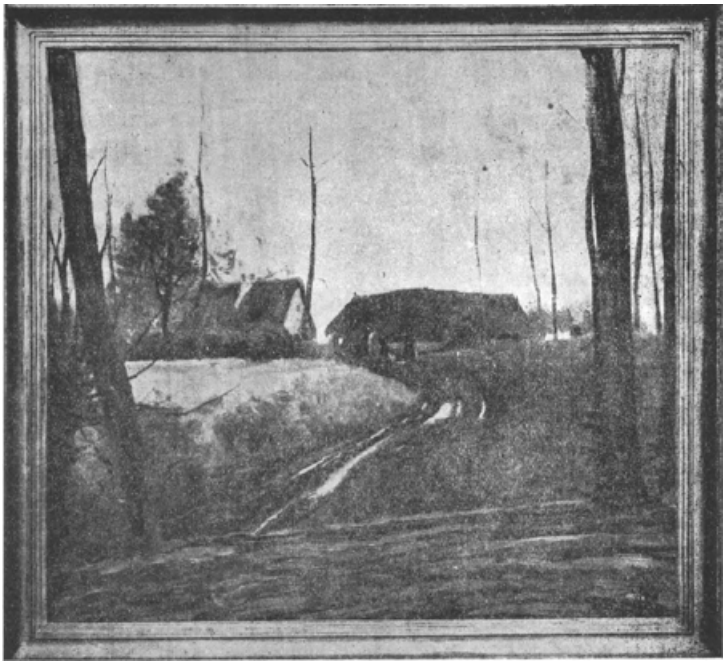

ziel in de diepste roerselen had getroffen grootsche en synthetische scheppingen, als een dankbare hymne aan de Absolute Schoonheid!

VERSTRAETEN is de schilder van de atmosferische stemmingen, die zich op een bijzondere wijze voordoen in de streek waar hij ver-

blijft. Evenals men het specifieke van het Zwarte Land dient te kennen, om het werk van Pierre Paulus of van Meunier algeheel te kunnen begrijpen, achten we het noodzakelijk, dat men met de zoo treffende karakteristiek van het Land van Waas moet vertrouwd zijn om de gewrochten van dezen Meester des te beter te kunnen apprecieeren; immers ook zijn kunst is organisch gegroeid uit zijn omgeving.

Onder de geliefkoosde onderwerpen van den schilder, citeeren we: de wazigheid bij het morgenschemeren, zoo kenmerkend voor de Durmevallei; de zinderende warmte van de middagzonne boven de geurige beemden; het avondzonnebranden boven de purpere heidevlakte; een wolkenzwangere hemel, waarbij we spontaan denken aan Gezelle's verzen:

> De wolkenweg bedygt
> vol eendlyke oorlogsschepen,
> wier witgezeilde macht
> de koele westerzwepen
> des windloops dryven doen
> en, in 't gelid zoo zaan
> den hemel vol, tot in
> zijn verste diepten, staan.

de feërieke flikkering van het gesternte en de zilveren maan, die als een reusachtige phare het geheimzinnige landschap beschijnt.

Door langdurige en nauwkeurige observatie, heeft hij al deze thema's tot het kenmerkende weten te herleiden.

Elken morgen, elken middag, elken avond brengt ons een bijzondere stemming. Oneindig zijn de kleurschakeeringen die deze onderscheidene momenten specificeren. Geniaal is dus ook de studie om dit alles diepgrondig te analyseeren. Dat verklaart ons den kleurenrijkdom van zijn palet. Uit den cyclus van de vier jaargetijden, heeft hij aldus het essentiëele van die verschillende stemmingen - na ze eerst innerlijk bewerkt te hebben - verbonden aan een synthetische compositie. Wilt U als illustratie enkele titels? M o r g e n z o n op de sneeuw (boeren halen myten binnen). - W a e s m u n s t e r onder sneeuw (avondstemming). M a n e s c h i j n en a v o n d s c h e m e r i n g (rond de oude hoeve). Beukenwoud in den Herfst (m i d d a g z o n) Herfst n a m i d d a g (in de meerschen).

Het summum van zijn artistieke scheppingskracht bereikt VERSTRAETEN met zijn sneeuwlandschappen. Dit is niet de sneeuw uit het Zwarte Land als bij een Pierre Paulus; ook niet de melancholisch getinte, als bij een Baertsoen; maar de echte en onvervalschte, de sneeuw in maagdelijk gewaad, zooals ze geruischloos neerviel op de landouwen en de dennen in zijn omgeving. VERSTRAETEN'S ziele jubelt als het sneeuwt, en deze vreugde uit zich in een streelende, rijke kleurenharmonie. Soms wordt het iets tooverachtigs, als bij ‘sneeuw in het bosch’, waar de takken sneeuwuitspattende fusées lijken. Iets idyllisch, met nochtans een tragische noot, want, hoe hij ook eenerzijds idealiseert, anderzijds verraadt het donkergetinte takkengeraamte toch de wintersche ontbladering of ziet men de rave: ‘die, roeiende op en door den schaars gewekten wind, gelijk een dwalend spook, eilaas geen ruste en vindt’.

Niettegenstaande VERSTRAETEN in allereerste instantie een landschapschilder is, toch figureert haast op elk doek de landelijke bedrijvigheid. Doch, we moeten ons dit niet voorstellen als bv. bij Van Sassenbroeck, waar de mensch het landschap domineert. Het werk van VERSTRAETEN kenmerkt zich duidelijk door een drang naar een eindelooze, alomvattende uitbeelding. Hij kan zijn kleuren zoodanig in diminuendo schakeeren, dat men nauwelijks een horizon merkt. Zijn grootsche synthesen toonen de superioriteit aan van het weidsche landschap midden hetwelk de menschelijke activiteit verzwindt als een miniem deel van het groote natuurgebeuren.

We zijn overtuigd dat de geschiedenis met dankbare piëteit de naam en het werk van den meester van Sombeke zal vermelden. Waar we ‘chronologisch’ volop door den vloed van het expressionisme overweldigd worden, toch mogen we gerust verklaren, dat het werk van VERSTRAETEN alle verdere evolutie van de kunst - hoe radicaal ze ook s c h i j n b a a r tegenover zijn werk moge staan - zal trotseeren, daar, naar Herman Poort terecht beweert: ‘alle groote kunst van alle eeuwen eigenlijk expressionisme is geweest, want alle groote kunst is steeds gericht op innerlijkheid’ en voegen we hier aan toe, dat de innerlijke waarde van zijn werk er een is van het alleredelste gehalte.

Leven
Het Vlaamse Proza in Groeikramp W. v.d. Aker

Het vlaamse proza komt los uit de atmosfeer van naturalisme, sensualisme en estetiese tutti quanti, los uit de inhoudverslindende taalplastiek van Streuvels, los uit de pallieterparodieën van de zich zelf plagiërende Timmermans, los alzo uit het realisme van lagere rang, dat, ten onzent, met de gemakkelike, want geen kennis eisende schildering van dorpsmilieus, provinsienesten en proletariershuishoudens bijna een tradisie werd, een soort konjunktuurwetenschap van de zogenaamde geestesnood der kleine luiden, een quasi-kulturele konjunktuur, even nutteloos en even ondoelmatig als de pseudo-ekonomiese pseudo-wetenschap van dezelfde naam. Het vlaamse proza wordt eindelik grootnederlands, het is daarbij een feit dat, het in de beide voor de hand liggende boeken, over de esteterige kloofmakerij der tachtigers en negentigers heen, de ideaaletiese lijn hervindt, op het punt waar zij door de bourgeoisreaktie afgebroken werd, namelik bij Multatuli. Zo is het goed.

Baltazar Krull's hart zingt maneschijn. Novelle, door Kurt Köhler.

De geschiedenis van Baltazar Krull, alhoewel hijzelf door zijn auteur op de open idealistiese, rein-menselike hoogvlakte boven de partijen en boven de kapitalistiese staten wordt gesitueerd, hangt nog, naar de tekniek en naar de ideologie, verstrikt in het ekspressionisme. Naar de tekniek, omdat de auteur de sintese laat worden uit de onmiddelike, subjektieve aanwending der fenomenen. De voor de auteur zinloze kaos der naoorlogse maatschappij, waarin Baltazar Krull zich beweegt, wordt hier gesuggereerd door een reeks onzinnigheden, inkonsekwensies, kausale onwaarschijnlikheden, paradoksen, onevenwichtigheden, onwerkelikheden, waarvan er hier en daar een, waarschijnlik ter intensie van de lezer, op meer frappante wijze onzinnig, inkonsekwent, enzovoorts, is. De reeds aan het begin van het boek beschreven intoksikasie van de held door opium is bijna een simbool van het doorheen heel het verdere verloop van het boek als opium op de geest van de held inwerkende tastbare gebeuren rondom hem. Ineenvlechting, éénwording van

realiteit en ervaring der realiteit. Zo belanden wij vanzelf bij de ideologie van het boek. Wij bevinden ons volop in het laatste stadium van het exspressionisme, als tekniek en als mentaliteit. Surrealisme. Triomf der sensasies. Het is werkelik niet meer nodig, dat de auteur zelf zegt dat de poeet wel degelik een attrakienummer is, opdat wij in zijn werk de Paul van Ostayen van de 'Gebruiksaanwijzing der Liriek' zouden terugvinden. Zooals het boek hier voor ons ligt is het een treffend beeld van gene generasie, die, uit het woeden van de wereldoorlog op een hoge vloed van humanistiese, pasifistiese, kommunistiese idealen vertrokken, gedurende de periode van kapitalistiese schijnprosperiteit in de jaren 1922 en volgende weer verebt, naar de estetiek terugdobbert en tenslotte strandt in het surrealisme. Tot zuiver proza kon men het bezwaarlik brengen, hierin heeft de liriek vijf voor gehad. Wat trouwens rechtvaardig is.

Er zijn in Baltazar een aantal literair sterke passages, m.i. blijft de sterkste wel deze, waarin de uiteenkogeling van de kommunistiese betogers wordt beschreven, en zulks niet om deze redenen, dat zij niet per sé subjektief ekspressionisties, noch absoluut surrealisties sensasioneel is, maar wel om haar direktheid. Zij is juist, bijtend, saamgebald, sinteties, zij is bijna een gedicht. Hier volgt zij:

'De massa vertraagt automaties de stap. Massa-aarzeling loopt over de hoofden. Wederom schommelt de massa heen en weer.

Kreten weerklinken. Gefluit.

Leve sowjet rusland.

Schoudert het geweer!

Weg met de bourgeoisie

Geeft acht!

Wij eisen brood

VUUR!

brood

VUUR!

brood

VUUR!

De mens leeft niet van brood alleen, kristussen sterven niet slechts op Golgotha, en withouten kisten gebruikt men niet uitsluitend voor het verzenden van sinaasappels.'

Het is tenslotte een grote verblijding, die uitgaat van dit automaties-onthullende boek, nl. dat de idealist het wint op de sensasiemens. En meer nog verblijdt de kwaliteit van dit ideaal. Een ideaal van een Mens, zoals ik reeds zei, gesitueerd in de rein-menselike sfeer boven de staat en boven de partijen. Baltazar Krull, de door het opium der sensasie tot blind werktuig geworden mens in de hand van de staat, mist de sensasie, wanneer de staat hem een twede maal opvordert tot verraad. Hij weigert een twede maal de kommunistiese partij te verraden, hij weigert evenzeer het werktuig te zijn, dat tot de val van de nationaalsolidaristen moet akteren. Tegenover de brutale, onontkoombare dwang van de staat, in wiens dienst hij zich als mens tegenover zichzelf heeft gekompromiteerd, ontwaakt deze nieuwe en laatste sensatie: de nobele instinkten van de soort hervinden zich, en Balthazar Krull stelt de konsekwente, verlossende daad:

'Hij stapt geluidloos uit het bed. Kleedt zich glimlachend, als bij de gedachte aan iets wonderbaars. En vult zijn zakken met de idealen van anderen: hakenkruis, vlaamse leeuwenspeld, drie pijlen, driekleurig blazoen. Hij verwondert er zich een ogenblik over hoe licht dit alles samen weegt. Deze gedachte vermaakt hem. Uit de kast neemt hij enkele papieren en een nikkelen schijf "Politieke Veiligheidsdienst". Ook deze zaken bergt hij weg... Baltazar stapt langzaam in het water. De gelynchte negers van Ohio waaien hem bemoedigend toe: Moed, blanke broeder...'

Het figuurtje uit het sensasionele Punch-nummer is nu inderdaad aan zijn eind gekomen. Maar in zijn plaats staat de mens op. De mens met zijn twee voeten op de aarde, die geen geloof behoeft aan het mirakel, omdat hij weet dat het instinkt van de soort binnen in hem het mirakel is, dat hij groeien moet boven de belangen, boven de staten en boven de rassen uit, omdat het niet anders kan. Dit boek is een eind en een begin.

Mensen in strijd. Een bundel verhalen door Geert Grub.

Want de huidige wereld i s kaos, wanorde en ontbinding, en deze heeft haar einde bereikt, het kan niet langer gaan zoals het gaat, daarover is ieder het eens. Maar de nieuwe opgang weent om

de pijnlijkheid en om de duur van alle groei. Vele partijen streven naar de macht, en elk van hen gelooft in haar roeping, in de mogelikheid door integrale toepassing van haar programma de orde te herstellen. Maar geen dezer programmas omvat de hele mens, daarom kan geen enkele partij de hele mensheid omvatten. De slinger, die de machtsverschuivingen der partijen bepaalde, is tot stilstand gekomen. Daarom zien wij de eindeloze reeks kongressen elkaar opvolgen in een vicieuze cirkelgang: alle energieën worden opgeslorpt door de strijd om het behoud der veroverde posities. Van uitkomst in deze richting is geen spraak.

Wij zijn ons van deze stand van zaken scherp bewust geworden, wij verwachten niets meer van de officiële politieke leiding, dan zien wij ook iets anders in: dat wij zelf het werk der regeneratie moeten doen, over de partijën heen.

Hier staan wij, waar ook Geert Grub staat, een eind verder op de weg waar wij met Kurt Köhler belandden. Geert Grub reikt reeds bewust naar een hogere orde in de maatschappij der mensen, hij weet, dat met de oude middelen, die oorzaak waren van de wanorde, geen orde geschapen kan worden: hij gelooft niet aan het mirakel. Hij weet ook, dat op het oude niveau geen orde de plaats kan nemen der wanorde, die aan dit niveau inherent is. Hij weet, dat dit niveau overwonnen moet worden, dat de mensheid stijgen moet, wil zij niet reddeloos tenonder gaan.

Stijgen. Maar nog is hem de vorm der komende gemeenschap een vaagheid en een vraagteken. Maar hij is op de goede, zekere weg, en hij weet dit. De filosofie van ‘Mensen in Strijd’ is geen andere, en zij ligt als dusdanig scherp en duidelik omlijnd verwoord in het ‘Manifest 1926’, dat schrijver zijn boek ter inleiding gaf. En het essentiële uit het manifest kunnen wij beschouwen als zijnde door de beide volgende passages bepaald, waarrond de verdere inhoud slechts een argumenterend voorbereiden, verduideliken en verklaren is:

‘Wie een verwaarloosd stuk land bezaaien wil, gaat niet uit en werpt het zaad tussen het onkruid. Hij rukt het onkruid uit en ploegt het land om. Dan eerst strooit hij het zaad in de voren. Zo is ook onze eerste taak af te breken. Wij moeten sloperswerk verrichten in de geesten. - Zoals bij het uitroeien van het onkruid

de gedachte aan het zaaien voorzit, leidt ook de gedachte aan de opbouw ons bij het afbreken.

... omdat wij niet mogen twijfelen aan de evolutie der mensheid, al weten wij dan ook niet hoe die evolutie zich verder te ontwikkelen heeft. Ons geloof in de mens en de mensheid dikteren ons hier vertrouwen.

En tenslotte nog deze profesie, die ook het manifest besluit:

'Wees mens. Merkt gij, dat uwe belangen zo zijn dat er naast hen geen plaats is voor die van anderen, kunt gij u niet beperken binnen de redelike grenzen uwer behoeften, - bereid er u dan op voor uitgeworpen te worden. Er zal geen plaats meer zijn op aarde voor wezens zonder gemeenschapszin en zonder verantwoordelikheidsgevoel wanneer de van zijn ketens bevrijde Mens bezit zal nemen van zijn wereld. Want hij zal komen om orde te scheppen in de kaos van willekeur en machtsmisbruik, die zijn huis onbewoonbaar hebben gemaakt'.

In de verhalen, die het boek uitmaken, zal Geert Grub dan het afbrekende werk doen, dit, is, hij zal aanwijzen waarin de maatschappij kaos is, hij zal deze gebeurtenissen laten leven voor onze ogen, wij zullen de gevolgen zien, opdat de oorzaken ons ontsluierd worden. En daar de rechtbank is als een spiegel, die het wezen en de draagkracht der heersende opvattingen onthult door de gevelde vonnissen, voert schrijver ons vooral voor de rechtbank, en aan de hand der voorgebrachte gevallen toont hij 'het manke recht' dat het spiegelbeeld is der manke maatschappij. Want de wet is het werk van mensen, en zij steunt op macht. Ook de morele wet is het werk van mensen, en deze steunt niet meer op macht, maar op konvensie. Macht en konvensie, de wet van de sterkste en de wet der traagheid. Maar de wetteksten en morele formules evolueeren samen met de mensheid, zij worden door deze evolusie bepaald, maar zij worden slechts formules wanneer de evolusie zich reeds voltrokken heeft, wanneer de mensheid reeds weer verder is gegaan. De besten, die reeds voorgaan bij de nieuwe opmarsch, die zich reeds, bij deze groei, telkens weer een idealer beeld vormen der samenleving en der persoonlikheid zien dan waarin de oude wetten mank gaan, en uit dit inzicht, uit het onrecht, uit de ellende en uit de disharmonie, die het toepassen der wet schept, her-

kennen zij waarin de persoonlikheid te kort schiet, en zij herkennen ook waarin de verhouding der personen tot elkaar, in andere woorden, waarin de gemeenschap onharmonies is. Het grote woord is gesproken: harmonie. Daarin lost zich alles op, alle kunst, alle wetenschap, alle gemeenschap, en alle regel die de gemeenschap beheerst. Harmonie betekent rustige aktiviteit of aktieve rust, gezondheid, geluk, groei. Disharmonie vertaalt zich door de toestanden die wij onder het woord 'verval' samenvatten, en dit op alle gebied. De westerse beschaving is in verval: godsdienstig, artistiek, ekonomies, en daardoor kultureel. Schrijver toont ons de tekenen van dit verval. Dit is zijn grote betekenis. Werken als dit helpen de mentaliteit scheppen die tast naar de oorzaken van het verval, zij zijn het begin der wijsheid, zij ontbloten de wonde, opdat men het geneesmiddel herkenne, zij rukken het onkruid uit en ploegen de aarde, in afwachting dat het goede zaad worde gezaaid. Zij zijn scheppend in hun schijnbaar afbreken.

Het aanleggen van een estetiese maatstaf aan dit werk, gaat niet op. Het heeft geen estetiese pretensies. En, met de les van Multatuli voor ogen, vermits ik toch bij hem heb aangeknoopt, kan ik het zelfs voor verkieslik achten, dat in 'Mensen in Strijd' geen Saidjah-verhaal voorkomt. Ik kon sommige literaire gebreken aanstippen, en hier en daar een inkonsekwensie van ondergeschikt belang, de geest zelf van het boek zou er niet door worden aangetast, tenzij voor hen, die niet verder willen of kunnen zien dan de lengte van hun esteties geörienteerde neus, en dit is niet ver. Over de estetiek zelf, en over de vraag of zij doel dient te zijn dan wel middel, kan ik hier met vrucht herhalen, wat ik reeds eerder aan een mijner lettervrienden schreef: 'Wij echter, die ons werk een middel weten tot propageering en stellingname van en in de tijdsproblemen (deed ook een Goethe dat niet?) wij kunnen ons niet bij deze estetiese opvatting neerleggen, wij moeten kampers zijn: Robespierre's van de literatuur. Wij moeten de revolutie schrijven met de pen, in de geesten, in afwachting dat het woord vlees worde. Ons ideaal is het ideaal van Kristus en van het Kommunisme: de geest moet zegevieren over de stof, de mens moet heer zijn en de stof gebruiken naar zijn behoefte, niet omgekeerd, zichzelf en zijn soort verbeesten omwille van wat stoffelijk bezit. Wij moeten

uit deze anarchie geraken, die het liberalistiese stelsel veroorzaakt heeft. Wat is, naast zulk een ideaal, de estetiek van een vers, ik vraag het u'.

Een andere klok Jan Vercammen

De voorgaande bijdrage noopt ons terug te komen op ons besluit, het boek van Geert Grub enkel een paar regels te geven. Zie de recensie, waarschijnlik in ditzelfde nummer. Onze kristenlevensopvatting verzet er zich niet tegen, de bijdrage van v.d. Aker in dit tijdschrift een plaats te geven. En wel, omdat het ons ter harte gaat, onze medekristen lezers hun geloof meer en meer te doen beleven. We hebben een hekel aan de mentaliteit: We hebben de waarheid en in de waarheid rust. Het is niet de eerste maal dat we die mentaliteit als verderfelik en gevaarlik aanwijzen. Voor onze niet-gelovige lezers laat het de andere klok horen, waarna we de kwestie aan hun eerlikheid overlaten. Diesvolgens zullen noch Geert Grub noch Van den Aker iets hebben tegen haar geluid.

Laten we vooropstellen, dat veel in deze een kwestie is van geloven of niet. Dus dat overeenkomst op sommige punten onmogelik zal zijn.

V.d. Aker vertikt het een estetiese maatstaf aan 'Mensen in strijd' aan te leggen. Laten we zeggen: de literaire waarde van dit boek is niet veel minder dan nul. De taal is trouwens lang niet zuiver. En zo staan we dan geheel op het gebied van de inhoud.

Laten we aannemen dat Geert Grub naar een hogere orde reikt in de maatschappij. Wij aanvaarden het doel, maar houden zijn aangegeven middelen voor een ontstellende vergissing, die hem en zijn geestgenoten fataal naar een kaos moet leiden, waar de mogelijkheden tot herschepping ontzettend miniem zullen zijn. Het getuigt van een naïef gemis aan mensekennis de niewere wereldorde op de mens zelf te willen bouwen. Zonder ander houvast dan zichzelf glijdt de mens noodzakelik naar de diepte. Het menselike behoeft het bovenmenselike om menselik te kunnen blijven; menselik dan genomen, in de zin van: strevend naar het hoogste mens-zijn. We verwijzen hiervoor naar het boek van de niet-katolieke Foerster, 'Kristus en het menselik leven', dat nochtans voor onverwittigde

lezers een zeker gevaar van modernistiese interpretatie biedt. Veel zedelike krachten, die à priori door sommige moderne etiekers in de mens of de mensheid worden aangenomen, steunen enkel op de traditie van bijna twintig ewen kristendom. Zodat de moderne a-kristene teorieën leven van wat ze bestrijden, en dus moeten ten onder gaan aan wat ze willen. De tragiese wedloop naar de ondergang kent nog andere vormen dan oorlog of half-ekomiese, half-sociale wantoestanden. De Marxistiese ideologie heeft trouwens haar taak vervuld; taak, die haar histories belang heeft, maar velen een doorslaande dezilluzie 'rijker' maakte. Wij geloven niet in de demokratie, omdat zij zelf het ons geleerd heeft en omdat we de sociale instinkten van de mens, niet alleen niet à priori voor goed houden, maar ze tevens niet als zoveel - overheerschend hebben leren kennen. Demokratie is een eenzijdigheid, die onvermijdelik tegen haar antinomie moest aanbotsen. We voelen reeds de schok. Zullen we hopen op de overwinning van de éne of de andere. Neen! We hopen op een pakt van gelijke machten.

V. de Aker schrijft: 'hij (Geert Grub) weet, dat met de oude middelen, die oorzaak waren van de wanorde geen orde geschapen kan worden.' Dat is een zeer onduidelike en bovendien zeer goedkope bewering. Middelen kunnen verkeerd gebruikt worden, zonder in zichzelf ongeschikt te zijn tot een doel, in 'casu' de hogere orde der maatschappij. Het is daarom in het geheel niet nodig aan het mierakel te geloven, al sluit het dit ook niet uit. - Welke wanorde is inherent aan een niveau? Welk niveau bedoelt Van den Aker? In ieder geval geloven we, dat op elk niveau (van de kultuur?) een orde mogelik is. En we geloven niet, dat een niveau kan overwonnen worden, ook niet met geweld. Wel geloven we aan de evolutie, die we aanvaarden te bestaan, zonder Hegel carte blanche te geven, uit elkaar van zelf in evenwicht brengende machten met een mysterieuze grond in iedere verplaatsing van de zege. Op één punt gaan we akkoord: de mensheid moet stijgen, wil ze niet reddeloos ten onder gaan. Maar wil ze stijgen, dan zal ze moeten geloven aan het individu. Sociale zielen vormen een moderne mietologie, die zoals de Griekse, een basis van werkelikheid heeft, maar ins blaue hinein werd geheven en gebouwd.

V. de Aker neemt aan dat Geert Grub op de goede zekere weg is naar de komende gemeenschap. Hij bepaalt niet verder. Dat ware

nochtans nodig om te begrijpen. Vooralsnog is die weg alleen een ruïne. En dan? - Wie onkruid uitroeit, weet wat hij zaaien zal.

V.d. Aker noemt, dat de morele wet het werk van mensen is en op konvensie steunt. Wij maken onderscheid! Er is nog de morele wet (en ze is dè Wet) die steunt op de enkele natuur, en als dusdanig stamt van de Schepper, die het raderwerk in gang heeft gezet. En deze wet, die het leven van elk goed mens beheersen zal, steunt niet op konvensie, maar op het leven zelf.

Waar v.d. Aker schrijft 'ons ideaal is dat van Kristus en het Kommunisme' bewijst hij een flagrant gemis aan inzicht, dat in de laatste tijd wel meer is uitgedrukt. Niets is zo onverzoenbaar dan deze twee idealen, omdat hun grondslagen volkomen tegengesteld zijn. Maar wie niet in de godheid van de Kristus gelooft, moet noodzakelik in zijn lering verloren lopen.

Het zou ons verder spijten, dat V.d. Aker zijn talent, waaraan we zijn gaan geloven, ten dienste zou stellen van de fanatieke tendenzkunst, die door maanzieke mandolinisten wordt geëist met het brede gebaar dat echter slechts des toneels is. Wie een gedachte propageren wil, doe het. Wij zullen het desgevallend ook doen. Maar dan weten we het land der kunst te zijn uitgetreden. Ontroeren is iets, bewijzen wat anders. En Geert Grub is aan de hemel waar Multatuli blikkert nog met het blote oog onzichtbaar.

We hebben Kurt Köhler's boek met de onmogelike tietel niet gelezen. Diesvolgens laten we de klok uittampen. Uit wat we hier daarover lezen, kunnen we omtrent opmaken, dat Balthazar Krull een der slachtoffers is van de hiervoor aangeduide vergissingstragiek. Zelfmoord is voor ons geen verlossende daad, vermits ze de mens tot het inzicht der vergelding brengt op een punt, waar geen verlossing meer mogelik is, indien het inzicht dàt is der mislukking. Zelfmoord is voor ons hoogstens de daad van iemand die de moed heeft laf te zijn. In werkelikheid: een ongerechte aanmatiging van de verhovaardigde mens.

Om nog even op het boek van Geert Grub terug te komen: het manifest, dat v.d. Aker zo belangrijk schijnt te achten, is enkel een model van nietszeggende retoriek, dat zijn tegenhanger heeft in de klassieke rede van de verkiezingskandidaat, enkele waarheden als

koeien niet uitgesloten. Maar waar de schrijver zegt, dat het individu niet telt wanneer het leven der gemeenschap bedreigd wordt, daar antwoorden wij: alleen het individu telt, omdat alleen het individu voor een onsterfelike ziel te verantwoorden heeft.

En Geert Grub laat het bij ons geheel in de steek, als hij uitroept dat ‘wij, dichters’ de marsj der revolutie moeten slaan. Dietse Warande heeft zich laatst nog vrolik gemaakt over een dergelike aanmatiging van een zekere heer de Roover in het blad waar ‘kunst en letteren’ een hok vormen dat alle bezoek ontvangt, ook wat nergens wordt gegeerd. Wijs is hij, die er buiten blijft, zolang de portier niet vertrokken is naar zijn eenzame linde tussen de in weer en wind werkende boeren.

Aantekeningen

Cyriel Verschaeve in Duitsland.

In het septembernummer van het Duits maandschrift ‘die Literatur’ is een waarderend artiekel verschenen over de tans zestigjarige Vlaamse dichter, beeldhouwer, kritikus en essayist Cyriel Verschaeve. Het artiekel is verlucht met een portret van de dichter en een foto van een beeldhouwwerk (David).

Het huis van de Griekse dichter Menander.

De restauratie van het huis van de Griekse dichter Menander te Pompeï is tans voltooid. Bizonder belangwekkend is het dekoratieve schilderwerk in het Atrium. Verder bevinden zich in dit huis kleurige fresco's in typies-Pompejaanse stijl: een portret van Menander, Egyptiese landschappen, met uitbundige flora en fauna, tonelen uit de Trojaanse oorlog, de strijd tussen de Lapithen en de Centauren, en verschillende andere voorstellingen uit de Griekse mythologie. De fraaie kleurschakeringen harmoniëren voortreffelik met de polychrome mozaieken, die de vloer bedekken.

De in het huis gevonden zilveren voorwerpen zijn tans in het museum te Napels.

Een Ruskin-huis in Engeland.

In Engeland heeft onlangs de Ruskin-Vereniging het huis Brantwood gekocht, op de oevers van het meer Coniston, waar John Ruskin dikwijls ging uitrusten.

Daar zullen zijn boeken, tekeningen en handschriften bijeen gebracht worden; tevens zal het huis dienen tot zetel voor de vereniging en tot familiepension voor studenten met vakantie.

John Ruskin werd in 1819 te Londen geboren. Hij schreef vooral over kunst. Zijn boeken: ‘Modern Painters’ (Moderne Schilders), ‘The stones of Venice’, over de bouwkunst. ‘Lectures on Art’ (Lezingen over kunst), en vooral zijn brieven over de wetten der schoonheid aan de Engelse arbeiders gericht ‘Fors Clavigera’, in 8 deelen, zijn bekend. Ook zijn geschriften over de schildersschool van de pre-rafaëlieten.

Hij overleed in 1900 te Coniston, in Lancaster.

Het beste en volledigste Nederlandse werk over John Ruskin, is dat van de Vlaming Dr. Raph. Kreemers.

Het huis der Duitse kunst.

Op 15 Oktober werd te Munchen de eerste steen gelegd van 't ‘Huis der Duitse Kunst’, hetwelke het afgebrande ‘Glazen Paleis’ vervangt. Rijkskanselier Adolf Hitler en de ministers van Schone Kunsten van alle Duitse landen zullen aan de plechtigheid deelnemen. De Duitse kunstenaars zullen eveneens sterk vertegenwoordigd zijn. Een feestelike optocht, gewijd aan het vermaarde kunstleven der stad, zal door de straten

trekken. Deze zullen voor die gelegenheid feestelik worden versierd en de voornaamste straten zullen in één enkele kleur worden getooid: de Galeriestrasse in het wit, de Ludwigstrasse in het rood, enz.

Niewe roman van Knud Hamsun

Bij Gyldendal te Oslo en tegelijk in Duitse vertaling zal een niewe roman van Knut Hamsun verschijnen: ‘Na jaar en dag’.

Shaw en de Boekverkoop.

Aan Bernard Shaw is gevraagd, of hij er aan dacht het voorbeeld te volgen van de Italiaanse schrijfster Lily Ciampollilo, die in het sentrum van de stad Milaan

aan een boekenstalletje zit en haar eigen werken verkoopt, waarmee zij groot sukses oogst. Shaw antwoordde, dat het daar nog eens van zou kunnen komen.

'Ik heb mijn uitgevers wel eens voorgesteld, zo vervolgde hij, dat ik in hun étalages zou gaan zitten en mijn werken in het publiek schrijven. Het idee van Lily Ciampollilo staat mij wel aan en zelf heb ik het verscheidene malen aanbevolen.

Toen ik kort geleden op Ceylon was, zag ik op een Zondagmorgen op een marktplein een man zitten met een grote mensenmenigte om zich heen. Ik dacht dat het een lid was van het Leger des Heils, die uit de Bijbel voorlas, doch hij bleek een dichter te zijn, die zijn eigen gedichten aan het verkopen was. Het denkbeeld is voortreffelik!'

Shaw wordt oud!

Een rijdende boekhandel.

In Frankrijk kent men tans de eerste 'bibliobus', t.t.z. een rijdende leesbibliotheek. De heer Henri Fillipacchi, stichter en bestuurder der 'Compagnie des Librairies-Automobiles', vestigt er in Franse bladen de aandacht op, dat hij sinds enige tijd met groot sukses een reizende boekhandel exploiteert. Een auto bevat ongeveer 10.000 boeken en is aan een der zijwanden voorzien van een gelegenheid tot uitstalling. Men bezoekt steden en dorpen, badplaatsen, kermissen, enz., en overal wordt goed verkocht.

Niewe romans van Jonge Nederlandse schrijvers.

Onder de naam 'voortrekkers' zal een reeks niewe romans van jonge Nederlandse schrijvers verschijnen onder leiding van Anthonie Donker, bij de firma W. de Haan, te Utrecht.

Redaksie en uitgever beogen hiermee het werk van jonge talenten bekend te maken. Zonder zich aan een programma of groep te binden, hopen zij door deze reeks een beeld te geven van de niewe stromingen in de jonge Nederlandse prozaliteratuur.

Uitgaven in voorbereiding.

Bij de N.V. Het Nederlandsche Boekhuis Tilburg-Bandoeng-Hasselt zijn onderstaande uitgaven van de pers gekomen:

Frans Herwig: Het wereldwonder. (ingenaaid f 2,50, Bfr. 36. -; geb. f 3,50 Bfr. 50. -).

Deze roman speelt in de tijd van Keizer Otto III.

George Schuyler: Er zijn nog slaven. **(ing. f 2.50, Bfr. 36. -; geb. f 3.50, Bfr. 50. -).**

Het is nu presies 100 jaar geleden dat Engeland de eerste daad stelde tot vrijmaking der slaven en toch zuchten op de dag van vandaag millioenen mensen in schandelike slavernij, - zijn zij het bezit, het eigendom van anderen. De neger-joernalist Schuyler slingert hier een vlammende aanklacht in het aangezicht der zogenaamde beschaafde wereld, die dergelike toestanden duldde en het nauweliks de moeite waard achtte er kennis van te nemen. De Volkenbond bracht over Liberia een vernietigend rapport. De barre werkelikheid van dit eigen ogenblik met haar ontstellende détails is wreder en verschrikkeliker. Deze roman met gefingeerde namen (en autentieke foto's) is geen fiksie maar rauwe realiteit, een ‘j'accuse’, dat zich over dit kleine land heen richt tot de machtige mogendheden, in wier Afrikaanse koloniën toestanden heersen, die uit de binnenlanden niet mogen uitlekken en waarbij de Volkerenbond werkeloos, wijl machteloos blijft toezien.

J.G. Schoup: Een vrek. **(f 2,50, Bfr. 36. -; geb. f 3,50, Bfr. 50. -).**

Deze talentvolle Vlaamse joernalist, die de wereld in alle richtingen heeft doorkruist, de suksesvolle auteur van *In Vlaanderen heb ik gedood,* heeft in een klein Vogezendorp een doodarme pastoor leren kennen, een arme simpele mens, zonder grote gaven, die zijn betekenis slechts leent aan zijn nameloos leed.

Scherp doorschouwt de schrijver de mentaliteit van de gierige, ijzerharde Franse boer.

Franz Herwig: Hoop op licht. (ing. f 3.90, Bfr. 56. -; geb. f 4.90, Bfr. 70. -)

In dit derde werk van Herwig's sociale romancyclus worden eveneens, maar nu van een andere zijde en voornamelik in andere kringen, de problemen benaderd van een metropool. Een rechter, verstijfd in koude wetmatigheid zoekt zijn dochter en op den dool door kroegen en dancings, sloppen en stegen, komt hij in aanraking met mensen, wier bestaan hem alleen indirect of als wetgeleerde bekend was. Hij ziet hoe wreed de rechtvaardigen en hoe rechtvaardig de zondaars soms kunnen zijn in het door en door verziekte leven. Een wereldstad-epos van magistrale statuur er diepe deernis.

Berta Ruck: Icarus-vleugels. (ing. f 2.25, Bfr. 32 -; geb. f 2,90, Bfr. 41. -)

Een boeiende liefderoman uit bewogen dagen.

Inhoud van Tijdschriften

Dietse Warande en Belfort.

September: Elias (Maur. Gilliams). Melissenda en de valsche Messias (Lou Lichtveld). Het Wonder (Willem Putman). Kronieken: Vlaamsche Letteren (Urb. v.d. Voorde). Overzicht der Engelsche Letteren (Dr. Raph Kreemers). Scandinavische Letteren (E. De Deyne). Gedichten van A.G. Christiaens en Louis de Bourbon.

Helikon.

Oktober: Enkele verzen van Johan de Molenaar (Uit twee bundels: Het Spinet en Begeleidingen).

Het Venster.

Oktober: Joh. v.d. Woude geeft een novelle: Olivier's vreemd gebeuren. - Gedichten van Jan - ofriet en Paul Vlemminx. - Nieuwe uitgaven.

Forum.

Oktober: Jacob Wasserman en ‘die Sammlung’ (Menno ter Braak). Kaas (4) (Willem Elsschot). Het Sprookje voor het Sprookje (Elizabeth de Roos). De Mapen (3) (Cola Debrot). Paapsche Sympathieën (Menno ter Braak). Gedichten van Louis de Bourbon en M.B. Frenkel. - Panopticum.

Bâtir.

Septembre: Les Gratte-ciel. Le Concours pour l'Aménagement de la Rive Gauche à Anvers. Le Tunnel sous l'escaut. L'Aéroport, gare mondiale. Etc.

Octobre: Néerlande, Terre d'Architecture. L'OEuvre des Frères Martel. La Maison tout en Acier. L. Habitation moyenne est fonctionelle. Une Habitation tout en ciment.

Onze wakkere jeugd.

Oktober: o.a. Religieus Socialisme. Nicolo Paganini. De Versmade Zang.

1933 Magazine.

11 Oct.: Le l'air! De l'air! (Paul Morand). Babouchka (J. et J. Tharaud). La Fête à l'Ecart (H. de Mortherlaut). Sacha Guitry, roi du théatre (René Benjamin). Un Prêtre au bagne (Francis Caro). Cinéma 1933 (René Clair). Théatre 1933 (Louis Jouvet). Littérature (Alb. Thibaudet, André Billy, Marcel Arland).

Boekbesprekingen

Hermann de Keyserling: La vie intime. - essais proximistes. 'Librairie Stock' Paris. 250 p. - 15 Fr. fr.

Keyserling is de stichter van de Wijsheidschool te Darmstadt. Het is hem vooral te doen tegen de irrealiteit van het moderne denken. Het verstand zegt hij, heeft zich geheel van het leven afgescheiden, en zo moet de vooruitgang in de richting, die hij genomen heeft meer en meer de irrationele krachten van de mens in opstand brengen.

Keyserling wil, dat de filozoof uit zijn ivoren toren dale, dat hij weer worde 'een man in wien levensinzicht en levenswandel een harmonie vormen'. - En konsekwent is dat het geval voor hemzelf.

We kunnen met Dr. De Hovre in zijn 'Katholicisme' zeggen, dat we akkoord gaan met de diagnostiek van Keyserling, zonder zijn therapie aan te nemen.

Dit boek wil zijn algemene beginselen toepassen op de partikuliere en intieme problemen van ieder, als daar zijn: gezondheid, eigendom, familie, huwelik, vooruitgang, kreativiteit, vrede en geloof. We kunnen hem niet een scherp inzicht in onze tijd ontzeggen. En in zijn poging om ieder een algemene opvatting van het leven te geven, om onze lotsbestemming integraal te doen aanvaarden, bewonderen we de eerlikheid en moed, maar we staan er skepties tegenover omdat hij de mens slechts tegenover zichzelf kan stellen en niet tegenover God.

We volgen hem gelukkig, waar hij de geestelike waarden zo hoog mogelik wil opvoeren, maar we staan verstomd over zijn onbegrip op stuk van het katolicisme. Waar hij, tegenover Freud's libido, een 'gana' aan de basis van alle psykies leven aanneemt (wel niet geheel in dezelfde betekenis) voelen we dat enigszins willekeurig en krijgen de indruk, dat hij de noodzakelikheid heeft gevoeld een eigen term te vinden, die in zich zou verenigen wat hij zelf niet best te situëren weet.

Medecijn wordt meestal uit vergiften samengesteld. Het is een sekuur werk. Hier is de medecijn een vergift gebleven, en dreigt het gevaar dus aan de andere kant.

Aart van der Leeuw: Ik en mijn speelman, 7e druk - Uitg. 'Het Kompas' Mechelen. - 29 fr. ing., 42 fr. geb.

Aart van der Leeuw en Arthur van Schendel hebben het heerlikste proza geschreven, dat de twintigste eeuw in Nederland ons totnogtoe schonk. Van het standpunt der zuivere woordkunst houd ik meest nog van van der Leeuw. Dit boek van de in 1931 gestorven neoromanticus, is voor mij een feest geweest; een feest, waarvan het geluk nog lang nazindert in de ziel. Een boek, dat ik nog dikwijls ter hand zal nemen, dit zuiver en wonder verhaal van de goede tovenaar, dat louter schoonheid is. Velen hebben reeds voor dit boek de snaren van een entoeziaste lier gespannen. Maar ik weet, dat woorden, die niet de zijne zijn, hier arm blijven. Uit de blauwe vreugde om deze 58 hoofdstukjes groeit een warme pieteit voor hem, die ons in die mate heeft vervuld van het geluk te leven.

De zevende druk. Mogen het er zevenmaal zeventig gorden.

J.V.

Ilja Ehrenfurg; Moskou gelooft niet in tranen. Vert. door J.C. Van Wageningen. - Uitg. ‘W. de Haan’. Utrecht.

Het gebeurt wel vaak in de laatste decennie, dat een schrijver een boek lanceert, dat een inderdaad reusachtige weerklank vindt, waarna hij op die weerklank begint te teren met werk van minder allooi. Zo Ehrenburg na: het leven der auto's.

Toch is er altijd dezelfde bekoring van zijn pregnante direktheid en zijn heldere logika, ook waar ze klaarblijkelik vals is ingezet. De hardheid van dit boek kan wel boeien, maar ze laat koud. Het kommunisme is hier dilettantisme en de warmte, die een ogenblik ‘dreigt’ in de woorden te varen, is erg artificieel. (Zo waar het eens over Moscou gaat.)

Dit boek is een spel, dat te naïef is om gevaarlik te zijn: het is goed om vernemen, dat in Moskou iedereen lacht. Deze kokette amoraliteit is te doorzienbaar om kwaad aan te richten in een ziel. Het is dan ook niet daarom, dat we het boek voor rijpe lezers behouden, maar enkel om de opgeroepen beelden hier en daar, al worden ze ook met een gebaar, dat meer bourgeois is, afgesneden.

J.V.

Louis Madelin: La France du directoire. ‘Librairie Plon’ Paris. 5.75 Fr. fr.

De Fransen aanzien het Directoire voor een régime détestable, maar erkennen, dat er weinig zo'n eigenaardige perioden in hun geschiedenis voorkomen. Louis Madelin stelt met werkelik talent de wereld voor, waarover Barras regeerde terwijl ‘la reine du Directoire’, de citoyenne Tallieu door de salons kuierde. Binnenlands is alles anarchie, bankroet en briganda. Maar generzijds de grenzen leidt de kleine generaal Bonaparte de vrienden der Republiek doorheen Italië en Egypte. Zijn beurt gaat komen.

J.M.

Ernest Daudet; Une vie d'ambassadrice au siecle dernier: la princesse de Lieven. ‘Libraire Plon’, Paris. - 15 Fr. fr.

Het tweede boek van de nieuwe serie, die werkelik belangwekkend inzet. Prinses de Lieven was ambassadrice van Rusland te Londen, waar ze Wellington bezocht en een liaison had met lord Grey. Niet alleen laat dit boek ons geheel een verdwenen samenleving zien, maar het toont eens te meer de soms grote rol der vrouw in de politieke gebeurtenissen, en deze rol was er meestal een van een tragedie.

J.M.

Geert Grub: Mensen in strijd. - Uitg. ‘De Korenaar’, Alb. Lienartstraat 28, Aalst. - 20 fr. franco.

Ik meende eerst onze lezers eens een beeld op te hangen van de enormiteiten die de heer Grub ons met dit superserieuze boek wil op de mouw spelden. Maar het is te assomant, werkelik! En het is die eer niet waard, ook letterkundig niet. Het kan omschreven als een poging tot verheerliking van zelfmoord en vruchtafdrijving in verband met... de Vlaamse beweging.

De schrijver draagt zijn boek op o.a. ‘aan U met wie ik gewandeld heb uren door, met vaak niets aan dan een klein zwembroekje, en soms nog minder.’ Wel bekome het hun!

J.M.

Johan Winkler. - Pieter Jelles Troelstra. - Querido's Uitgave, ‘My’ Amsterdam. 1933.

Een weliswaar subjectief, maar niettemin belangwekkend levensbericht over de Nederlandsche sociaal-democratische leider Winkler, zijn oud-sekretaris, behandelt Troelstra beurtelings als Fries, Nederlander, internationalist, mensch en politicus.

E.S.

Eva Raedt - de Canter: Boheme. - Ing. f. 3,25; geb. f. 3,90. N.V. Em. Querido's U.M. Amsterdam.

Hiermede is Eva Raedt - de Canter aan haar vierde roman. Er zijn van die boeken die je zo omtrent koud laten, en waarover ge, als recensent niet veel goeds en ook niet veel kwaads vertellen kunt.

Ons wordt hier gepresenteerd een kring van plusminus buitenmaatschappelike mensen (kunstenaars, zegt het prospektus: excusez du peu!) die voor alles vrijheid eisen, en veelal onder de gevolgen van die vrijheid worden vernietigd. Tenslotte een hoopje moderne lammelingen, die alleen op medelijden recht hebben. Behalve dan de hoofdfiguur, een jonge vrouw, die zich onder zeer moeilike omstandigheden met

haar kind zelfstandig door het leven moet slaan. Moedergevoel heeft ze klaarblijkelik niet veel, tenzij dan een breder surrogaat voor de gehele kring. De enige vrouw met levenskracht en moed.

Zeker kan de schrijfster levende mensen scheppen, suggestief hun handelingen verhalen, maar het tempo van de stijl vermocht ze niet aan te passen, en de bouw van het boek wankelt hier en daar. De taal zelf is erg onzuiver door de opvallendvele, nutteloze Franse woorden. Wat gewordt zó onze Nederlandse woordkunst?

Daarenboven zijn hier de begrippen goed en kwaad vrijwel afwezig.

J.V.

Marce Chadourne: Absence. - Roman Librairie Plon, Paris. - 15 Fr. fr.

Marc Chadourne won reeds de prix Fémina en de prix Gringoire. En laatst werd hij nog voor een prijs voorgesteld. We weten niet, of dit voor zijn laatste boek was, maar Absence is alleszins een merkwaardige roman. Juste Houdouard vertrekt naar Meksiko, na een strijd tussen zijn liefde, die hem en een rustig geluk wil vasthouden en de roep van zijn onrustige zwerversnatuur. Hij vertrekt, vertrouwend op de getrouwheid van de vrouw, die hij liefheeft. In Meksiko vindt hij de vurige Lupé, die hij vroeger waande te beminnen. Maar trouw aan Anne Langle kan hij aan die vrouw die het genie en het miesterie van het Indiaanse Meksiko verpersoonlikt, niets dan vriendschap geven. Onderwijl, in Frankrijk, geeft Anne stilaan toe aan de instanties van een komponist, wiens de suksessen haar schijnen verblind te hebben. Ze schrijft Juste niet meer, deze raadt de waarheid en voelt zijne droom ineenstorten. Hij wil sterven, maar de dood wil hem niet. Deze vuurproef heeft hem gezuiverd en hem groter gemaakt, in de zin, die de schrijver daaraan geven wil.

In een pregnante tegenstelling tekent hij de onverenigbare aspiraties van 't menselik hart: behoefde aan stabiliteit en zucht naar vrijheid. In een vurige lieriek bezingt hij het Indiaanse genie van Meksiko, en deze passi zijn bij de mooiste van het boek te rekenen. Het patetiese der Meksikaanse natuur is nauw verbonden aan de aksie en de koortsachtig doortrokken streken baren of versterken door hun tragiek de zielstoestand van de held.

Alleen lijkt de bouw van het boek te zeer vooropgezet. We voelen inderdaad, dat de tweestrijd vóór het vertrek niet voldoende sterk gemotiveerd werd om het drama in zijn eigen sfeer te tillen.

Maar Absence schijnt totnogtoe het meesterwerk van Marc Chadourne te zijn en vormt met Vasco en Cécile de la Folie niettegenstaande de verschillende atmosfeer, een gehele, volledige sieklus. Voorbehoud dient gemaakt voor die typies Franse middens waar alles te gebeuren schijnt generzijds goed en kwaad.

J.M.

Maurice Barrés: Un jardin sur l'oronte. Librairie ‘Plon’ Paris. - 12 fr.

De *honderdste* druk van dit fijne boek dat zijn lezerskring steeds meer heeft uitgebreid. De taal is betoverend, het verhaal is boeiend, de mensen leven, de atmosfeer is bedwelmend. Met deze enkele woorden is alles gezegd. Alleen de interpretatie der feiten in verband met het middeleewse Kristendom ware misschien wel te kritizeren. Maar het boek is zo'n schoon gesloten geheel, dat men er haast niet aan raken durft.

J.M.

Charles Pichon: Le pape et la cite du Vatican. Album in - 40 de 96 photographies inédites, prises avec autorisation spéciale par Jean Clair - Guyot et expliquées par.. Préface de S.E, Mgr. Baudrillart, archevêque de Métilène.

Dit lange tietelschrift zegt omtrent alles, wat over dit album te zeggen is. Niet alle fotos kunnen mooi gelukt heten, maar in dit Heilig Jaar, geven ze. als geheel, een interessante voorstelling van de pauselike stede aan de meerderen, die niet de bedevaart ondernemen kunnen.

J.M.

Comte Fleury. Louis XV intime et les petites maitresses. - Librairie 'Plon' Paris 15 Fr fr.

Een origineel boek, dat een idee geeft van de skabreuse toestand van het Franse hof vlak voor de revolutie. De schrijver vertelt fijn en gemakkelijk. Dit boek is niet, wat het zou schijnen: op de zelfkant der geschiedenis geschreven, maar het staat er middenin: het verklaart voor een deel de losgebroken reaksie. Al de mededingsters van Madame de Pompadour zien we aan het werk. Interessant als oproeping van een gehele regering op een bepaald punt van de degeneratie van het Franse koningdom. Mooie uitgave.

J.M.

Bernard de Lacombe: La vie privee de Talleyrand. - Librairie 'Plon'. - 15 Fr fr.

Het is niet van belang ontbloot even het leven van dit privaat en weinig gekend personnage in te kijken. We volgen hem hier doorheen Engeland en Amerika; wij dringen in het geheim van zijn huwelik en wij wonen zijn rechtzinnige bekering bij op het einde van zijn bewogen leven.

Totnogtoe kenden we in hem slechts de skrupulsloze en als dusdanig lepe diplomaat. Na de lezing van dit goed geschreven boek schijnt het ons een nieuwe Talleyrand ontdekt te hebben.

Eveneens mooie uitgave.

J.M.

Dr. Sabourand: Pele - mele. - regards en moi et autour de moi. - Librairie 'Plon,' Paris, - 12 Fr. fr.

Een oude dokter heeft natuurlijk, na zoveel jaren praktijk, heel wat mensenkennis opgedaan. Iets anders is als hij die in een theorie gaat vastleggen, dit woord dan in een brede betekenis genomen. De verklaring der feiten is zeer arbitrair. Hij herleidt zoveel mogelik de finaliteit tot duistere geheimen, en die hij voor geheimen laat, en huldigt tevens een bijna fatalistiese aanvaarding, die inderdaad moedig is, wijl niet kristelik, maar dan ook naïef.

De hoofdgedachte van het boek vind ik ergens zó: Toutes nos certitudes ne sont que des croyances, nos vérités que des opinions, et nos opinions ne sont même souvent que des modes.

Een hoofdstukje heeft Que chacun fasse son métier. Inderdaad, dokter, al hebt ge weliswaar zeer interessante en wijze dingen gezegd hier en daar.

J.M.

Anton Tchekov: La steppe. - Traduit du Russe par Denis Roche. - Librairie 'Plon. Paris. 3,50 Fr. fr.

Ik zal niet meedoen aan de Russomanie, die nog schijnt voort te duren. Maar om de oude Russiese samenleving en diesvolgens de bolsjevistiese revolutie te begrijpen zullen de novellen, de toneelstukken en de romans van Tchekov wel een kostelike hulp blijven. De novelle die haar naam aan het hele boek geeft verhaalt de tocht van een kind doorheen de wilde en troosteloze vlakten. Andere beelden (nog een vijftal) volledigen de meesterlik- gewekte indruk van desolatie. Verhalen vol realisme, dat ons wrang schijnt, maar het misschien niet is. Begrijpen wij wel de Russiese ziel na de vele essays?

De vertaler schrijft een vloeiende taal, die aangenaam leest.

J.M.

Dr. R. Van Pottelberghe: 'De Ilias van Homeros' nr. 5-6 van het jaarb. der Kath. VI. Hoogeschooluitbreiding. 'De Standaard' Brussel, Abon. 10 fr.

Een belangrijk vulgarisatieschrift, dat klaar en ordelijk geschreven, een goed inzicht in de Ilias en de Homeroskwesties brengt.

E.G.

Louis E. De Mey: 'Naar den nieuwen oorlog' - 'Excelsior', Brugge. 12 fr.

Een romantisch oorlogsboek, zonder gegevens, zonder gedachten, met opgezweepte gevoelens in een hoogdravende taal.

E.G.

William Lawrence: 'Memoires d'un grenadier anglais' - Trad. Henry Gouthier, Villars. - Libraire Plon, Paris.

De vertaling van deze onbelangrijke herinneringen kon best gemist worden.

E.G.

T. Lindekruis: In een dag en een nacht - Uitg. 'Steenlandt' Kortrijk. 8 fr.

Een boeiend verhaal, propagandistes bedoeld voor Kristi-jongens. Dus omzeggens buiten-literair. Zal graag gelezen worden door onze knapen, want Sint Anneke wordt er bijna omgeschapen tot een prairie In de far-West. Maar tot Francis Finn is er nog wel wat weg te doen.

W.v.W.

P. Hilarion Thans: Vertellen. - Boekversiering van P.R. Daniëls o.f.m. 'J.J. Romen en Zoon', Roermond, Maaseick. 15 fr.

Zonder veel of hoge literaire pretenties kan P. Thans onderhoudend verhalen. We moeten het boek nemen voor wat het bedoelt te zijn. En nog wel een vertellen uit de soldatentijd van de pater-vrijwilliger. Zo oud reeds.

Misschien wil P. Thans wel wachten met zijn tweede bundel (en zeker met zijn derde en vierde) tot de ekonomiese toestand in de Nederlanden een ruimer produksie toelaat. Tot zolang: slechts het zeer goede of het belangrijke.

W.v.W.

Paul Bourget: Des deux soeurs. - 'Bibliothèque reliée' Plon, Paris. 2,50 Fr. fr.

Ik denk niet, dat met de bundels novellen die in de laatste tijd van Bourget verschenen, meer bedoeld wordt, dan het samenbrengen van verspreid werk. Nieuws brengt ze in ieder geval niet. Wel is er steeds de vaste hand in de karaktertekening en de bouw van het verhaal, maar ook dat uitpluizen, dat voor ons, die bedorven zijn door niewe zakelikheid, algauw langdradigheid wordt, zo zijn gewone uitweidingen, die eerder de gang van het verhaal versperren. Minusieus psykologies verantwoord hebben deze novellen te veel van wat de niewe zakelikheid te weinig heeft.

De waardebepaling van Bourget is misschien zó Frans, dat we er soms wat bevreemd tegenover staan.

J.M.

Jeurissenkomiteit: A. Jeurissen. - 1933.

We vermelden graag deze interessante brosjure, uitgegeven als inleiding tot de Jeurissen-feesten in 1934. Ze geeft een overzicht over het leven en het werk van deze verdienstelike Limburger, die al te weinig is gekend en gewaardeerd.

Aanbevolen.

J.V.

Armand Baschet: Le roi chez la reine. - 'Bibliothèque Historique' Plon, Paris. 15 Fr. fr.

De omstandigheden, waarin de schrijver de uitzonderlike natuur van Lod. XIII heeft bestudeerd, waren het voor Frankrijk wel waard, ondanks de intimiteit der détails, uitgegeven te worden. Het gaat er om het huwelijk van Lod. XIII met de jonge infante Anna van Oostenrijk. De huweliksseremonie dateert uit 1615. Maar de volhoudende en ongelooflike onthouding van de koning werd weldra openbaar. Het werd een echte staatszaak. Slechts ten gevolge van dringende aansporingen gaf de koning toe, en als, in 1619 het huwelik voltrokken werd, werd dit plechtig gevierd.

Voor liefhebbers van historiese pikantheden.

J.M.

Paul Gautier: Madame de Stael et Napoleon. - 'Librairie Historique' Plon, Paris. 15 Fr. fr.

Op het ogenblik dat de glorie van Napoleon op het toppunt stond, doorschreed Mad. de Staël Europa en voorzei zijn feilen en zijn val. Altijd betreurde ze de vrijheid en altijd overviel ze de keizer met epigrammen. Maar in 1803 moest zij zich de ballingsschap opleggen en tot in 1918 was haar leven een ononderbroken reis. Mad. de Staël heeft zich meer dan eens vergist, maar later erkende Napoleon zelf haar verdiensten. Het onderzoek door Paul Gautier rondom haar geleid heeft hij hier met talent beschreven.

Voor belangstellenden in Napoleon, een kans.

J.M.

[De Tijdstroom 1933 nr. 3]

Dansende Camp de Boschaerde

Voor Corrie v.d.H.

Zij danst: het aardsche gaat haar wijken,
haar lenig lijf zoekt huiverend het licht;
God weet waarnaar haar hand wil reiken,
Hij kent alleen de glans van haar gezicht.

Hij wekte in haar die wondere wijs
en noemde aan haar oor Zijn naam:
Sinds is zij dansende op reis,

maar zij komt nimmer aan.

De zee en de knaap Albe

Et was een knaap aan de zee gezeten
- zijn kleine naam werd ras vergeten.

Hij graafde een kuiltje in 't klamme zand,
wijl wandelden mensen achtloos aan 't strand.

Van elke baar die aanbruisen kwam
hij een handpalm zilveren water nam

en vulde er geduldig het kuiltje mee:
daarin wou hij scheppen de wijde zee.

Zijn engel heeft hem niet verweten
hoe dwaas hij aan de zee was gezeten.

En toen het spel hem niet meer beviel
- zijn doening dacht hij niet: steriel,

verliet de knap het verruklike strand
en heeft de zee het kuiltje verzand.

(Uit: De Poëet.)

Wij... kolonialen Sylva de Jonghe

I

‘De oude primitieve Congo is dood.’

Zoo spraken zij die de Congo der grootsteden, de Congo der nijverheidscentrums en enkele binnenposten bezochten. De menschen die Congo zóó ontdekten, beweren dat de oude Congo, de primitieve en woeste Congo, de ‘darkest Africa’ van Stanley, de Congo met zijne versterkte dorpen, zijn geheime ritussen, zijne tooveraars, zijne barbaarsche zeden, zijne eeuwenoude kleedij en zijne wilde ontembare dansen, dat die Congo dood is.

Maar de oude Congo is niet dood. En mocht U het verlangen besluipen in dit voor U misschien nog ongekend mysterie door te dringen, neem dan den knapzak en volg me, lezer, langs de kronkelende broussewegen. door het ruischende gras van de heuvelende savanen, door de schrikwekkende geheimzinnigheid van het doodstille woud; laat ons drijven in wiegewagende kanos over de zondoordrenkte koperkleurige stroomen en laat ons in den buik van het zwarte Afrika doordringen, waar nog al de etterende wonden en builen blootliggen... waar al de duistere ziekten eindigend op ‘ite’ naar het operatiemes van de blanken wachten.

O, lezer, in ons verre Europa, schuif uw leunstoel bij het ronkende vuurtje, sluit de oogen en verbeeld U in dit mysterieuze tropenland te zijn, om ingetogen, zóó, te luisteren naar wat ik u vertellen ga.

II

Het is ver.

Heel verre.

Men moet de komfortabele Lloydbooten verlaten voor een ongemakkelijk treintje dat kuchend en kreunend, rook- en houtskoolspuwend, in onverdachten doodenrit door de steile bergen zigzagt. Na de trein een andere boot,

na de boot een kano,

na de kano een tipoy..., uren, dagen tot op de grens van deze afgelegen streek, waardoor men dagen nog te voet, in slentergang, door de wouden en moerassen kruipt.

De Lubudi. Een rosse stroom, die al het warm Koshenbloed van jaren her, schijnt te hebben uitgezogen en nu de bloedwaters door de eindelooze wildernissen stuwt met machtigen polsslag. De watervallen doen de donkere wouden gillen en de ondermijnde woudreuzen in afgrijzelijk gekraak in den rossen afgrond storten.

Rondom leeft het woud zijn ongekend, ondoorgrond leven: milliarden muggen, torren en tsé-tsé vedelen hun jazz-muziek; de apen schreeuwen met falsetstem en de olifanten rennen in wilden stormloop, trompettend, naar het moeras. Over de wouden zoeft een gerucht eerst ongekend, maar dat dan tot tam-tam geroffel zwelt en uit de ongekende verten overwaait door de pikdonkerte van de nachtlucht... De toon is rap en kwaad. Men voelt de woede van die menschen in de ethertrillingen over de woudwereld ploffen.

Tusschen de dikke grijze stammen van de boomen en het spinneweb van lianen, knettert een lekker kampvuur en doet de boomkruinen sussend wiegen. Eerst merkt men niets dan het kampvuur. Maar dan dagen uit den smoor, vier luierende blankentronies, die geeuwend in het vuurtje staren: Tambwe, Mayele, Njoka en een nieuwbakken koloniaaltje Kashama.

Het is bijna stil! Alleen bij poozen het geronk van de tam-tams en het volle leven van de bosschen. De nacht spookt meewarig tusschen de boomskeletten... In de verte bast een jakhals op zijn lief, de krekels krinzen en de vorschen kwakken in het moeras. Het is al...

Het vuurtje is beginnen slabakken; door den nacht schitteren vier roode cigaret- en pijpenvuurtjes, beweegloos.

Tambwe klopt na een poosje zijn pijp leeg tegen den hiel van zijn schoen, slaat naar een krijschende vampier en rekt zich even, geeuwend: ‘De initiatie is voor morgen’.

- ‘Hoe weet je dat?’ waagt Kashama, nieuwgekomen in de streek en ook in Congo, diplomasbelaad-beheerder komende recht uit onze humoristische beheersschool.

- ‘Tam-tam’ zegt Mayele lakoniek.

- ‘Zeg jongen’, geeuwt Tambwe, eene nieuwe pijp opstoppend, ‘als je geen lust hebt naar je bed, in dezen lekkeren tropennacht en ook niet bang zijt voor de pijlen, dan wil ik je wel wat initieeren in ons oerleven en tuti-quanti tegenhangers er van. Luister dus goed’.

Eerstens, wat is een koloniaal?

Volgens de bewering van de vrouwkens van den ‘Moka’ te Brussel, of die van alle andere dito-bars van Antwerpen of Luik, zijn het goede snullen die met goud beslagen zijn en die de centen laten rollen en bollen, alleen om een greintje beestig en liefdeloos plezier of zat genot; en die in hunne liefde- of bierroes gegemakkelijk te pluimen zijn. Volgens de nederige meening van andere Europeanen - met hoofletter - zijn ze een hoop ‘voor-niets-goed’, die misschien wel vader en moeder vermoord hebben of door de vrouwen in den krot werden gezet; mannen dus die naar Congo vluchtten om daar hun voddemansleven te gaan slijten en er al hunne verbittering op die ‘brave negers’ botvieren.

De ‘Bula-Matadi’ denkt er anders over: het zijn sukkelaars, ja ook wel luierikken die meer houden van whisky en negerinnen dan van belasting, palabers en de rest; het zijn prulleventen die niet genoeg zweepslagen durven ronddeelen om meer belasting binnen te krijgen; het zijn ook naamlooze agenten die zooveel of zooveel punten waard zijn naar gelang de beneficie die ze in den zak van die of geene landbouwonderneming hebben helpen stoppen. Een agent immers is ‘zooveel’ ton katoen waard, of zooveel duizend frank belasting, of zooveel kilometers autoweg.

De Justitie? Van af het piepjong substituutje tot de oude juristenvos, heeten die Heeren, de territoriale agenten, ziellooze wezens die allen tot prison gedoemd zijn.

Je rechtstreeksche ‘chef’ huilt en tiert op je omdat je hier hebt misdaan en daar hebt gezondigd tegen de justitie en al dies meer. Hij bedreigt je met geldafhouding of schorsing. Maar, koloniaal lijk wij allen hier, zucht hij even: ‘arme man, zoo ben ik ook geweest’. En om dat alles te vergeten schenkt hij zich een flinke

whisky-and-soda - vierde term - en vloekt: ‘ik wou dat het heele apenland in den Oceaan verzwond’.

En als je dan na maanden- of jarenlange zwerftochten bij de bosch- of pleinnegers in een groote post belandt; als je je in een stijfgestreken frak en dito lange broek moet steken; als je dan schijnheilige buigingjes maken moet en evenveel bloempjes op den hoed van al die heertjes spelden moet - en eilaas zoo iets niet kan -, wel, dan wijzen die heertjes en de blanke vrouwtjes - fijnopgesmukt en roodgeschilderd - je met den misschien vuilen vinger na en murmelen: ‘O! die boer! waar heeft hij die domme maniertjes geleerd? kan hij niet wat galanter met ons zijn? maar wat wil je, zijne negerin is voor hem alles!’

Jaloezie? Misplaatste opwelling van pudiciteit? Neen... de koloniale vrouw denkt aan heel wat anders en bijzonder verlangt heel wat anders, want 80 per honderd van zulke vrouwen zouden beter doen bij hun eigen man te blijven en niet in de huizen van jongmans te gaan boelen bij heeten middagstond of donkeren nacht.

Dat is een koloniaal, een broussekoloniaal. Maar vraag nu Mayele's denkwijze eens.

Mayele werpt het eindje cigarette in het vuurtje dat even opflakkert en dan: ‘Mijn goede Kashama, zegt hij, een koloniaal is een miskend genie. Hij werkt en wroet dag en nacht voor de overheersching, maar bijzonder voor de beschaving van ons verachterd Congolië. Hij lijdt, en strijdt tegen alle tegenhangers, misschien wel al morrend, maar inwendig toch immer tevreden. Moedwillige negers, vijandige stammen, het doodend klimaat, de over-vermoeienis, het heimwee, de ongekende liefde van een blanke gezellin, dit is zijn lot. De ziekte en de dood begluren hem. Straf, schorsing, ontslaging wachten hem. Maar hij staat sterk.

Negerwoede? Onzin.

Ziekte en dood? Onzin.

Straf? Nogmaals onzin.

Hij weet wat hij doet, wat hij laat, wat hij kan, wat hij zal kunnen. Hij is daar fier over in zich zelf en nederig bij anderen.

Duizend negers staan tegen hem op?

Hij heeft er tienduizend onderworpen.

De ziekte velt hem neer?

Kinine, eene purge en morgen weer in het gareel.

Hij wordt ontslagen?... Oneer?

Welneen... hij gaat rusten op zijne lauweren.

Dood?

De kroon op het werk. Is het niet goed en zalig zijn leven te laten voor wat men lief heeft? De belooning wacht hierboven.

Dat is mijne zienswijze. En de uwe Njoka? -

Njoka treurt om ongekend zielelijden en murmelt: ‘Een koloniaal is een met verstand bezield beest dat wordt geslagen, maar dat zich zelf verschopt.’

...Over de wouden groeit het tam-tamgeroffel sterker, de beesten in de wouden zwijgen en even huiveren de hooge boomen in de nachtstilte. Mayele luistert gespannen naar het misterieuze telegraafgeroffel en vertaalt: ‘In Tundu zal het zijn’. En dan ‘Kashama, zegt hij, ik wil je even het geval van een arme blanke vertellen die ook Kashama was, niet metterdaad maar met name. Dus...

Het geval van Kashama...

gebeurde ergens op den 5^{en} paralel en 24^{en} meridiaan, boven de Sankuru-rivier en bij de Bumbi.

Kashama, jong koloniaal, werd bij Beheerder Debrui geplaatst, om al de fijne kunstjes van den stiel te leeren. En beheerder Debrui, lijk zijn naam het zegt, vaagde eilaas niet alleen de brui aan zijne chefs, maar ook aan al de agenten, de poveren. Ze zwerfden dus samen door het tropenwoud van Lonkala en de Bumbi, van shamba tot shamba, van beek tot rivier, dagen en weken, het kompas in de hand, de podometer aan den broeksband. In dit dichte woudland had nog nooit een blanke een voetje gezet, de apen die in de boomenkruinen zwierden keken heel verbaasd dat nieuwsoortig wit apenras aan; de negers schuwden al de blanken, bijzonder de blanken van het soort als Debrui. De renommée van Debrui dus liep hem voor als de bliksem eene onweersvlaag; en zoo gebeurde het dat al de dorpen en de shambas ledigliepen.

Geene negers: geen recensement, geene belasting, geen eten, niets. Rapport? Van weinig of geen tel voor eene administratie

van trek-je-plan. Maat Debrui was ook wel plantrekker op tijd en stond... En... na de les van topo-, ethno-, en alle andere grafie, kreeg jonge Koloniaal Kashama een lesje van civilisatiekunst-à-la-Debrui: weerlooze wijven werden aan de koord gezet, enkele gesnapte vluchtelingen kregen van de zweep en al de shambas gingen in de vlammen op, die Debrui, op zijne bruivegersmanier er zelven had aangestoken... En jong Kashama slikte al die mooie lessen op lijk de menige glazen whisky die Debrui hem elken avond zuipen deed en bewaarde ze godvruchtig in zijn piepjong studentenkokertje.

Na vele maanden ging de kat de koord op. Kashama, nu volleerd, werd er gansch alleen op uitgezonden om het aangevatte werk tot een goed einde te brengen. Zoo trok hij dus zekere klare morgen, met pak en zak, alleen, de brousse in. Eerst liep het werk flink van stapel, maar na een tijdje werden de arme negers het eeuwig geldafschieten beu en Pier en Pol lieten Kashama steken en trokken naar eene andere hoofdij om betere tijden en Kashama's vertrek af te wachten.

Maar Kashama rook lont. Hij wilde zich ook wreeken volgens het Debrui-systeem, en stak dus ook het vuur in enkele shimbeks. Dat was zijn ondergang.

Twee dagen later stonden Pier en Pol voor Meneer den Substituut en legden klacht neer tegen Kashama...

- ‘En dan?’ vroeg Kashama.
- ‘Te triestig om te verhalen.’
- ‘Och kom.’
- ‘Welnu, Kashama kreeg zes maanden gevangenisstraf, 2000 frank boete, enzoovoort. Zijn streepje van territoriaal agent werd hem van de mouw getrokken. En zes maand later trok hij ontmoedigd en kapot als derde klasse passagier terug naar Mputu.’
- ‘Arme man! en Debrui?’
- ‘Debrui?... Die zal weldra zijn graad van “principaal” bekomen.’

III

De laatste snippertjes van de dagklaarte stierven tusschen de ruige boomspekters in het diepste van het woud, bij het Tundumoeras. In de uit palmbladeren gevlochten shimbeks begonnen enkele vuurtjes te glimmen en geleken glimwormen, verloren tusschen de boomenmassa.

Geen gerucht! Niets! Zelfs de dieren in de wouden zwegen en schenen verschrikt door de donkere gestalten die langs alle zijden door het woud slopen, naar het Tundumoeras.

Plots begon een hond te janken. Eene duistere gestalte kroop uit een hut en gaf den hond een stamp; dan werd alles weder doodstil.

Op een open pleintje hurkten al de negers zwijgend rond een oude feticheur. Juist rees de rosse schijf van de maan boven den woudoceaan en wierp lange witte geheimzinnige strepen over het pleintje, waar de armenzwaaiende feticheur als een schrikwekkend spook tegen afstak. Met eene falsetstem die schetterde als een kinderfluitje, aanriep hij al de goden en hypnotiseerde de neergehurkte massa, die langzaam voor hem op de knieën viel, en bij zijn laatste hallucinante handgebaar zich heelemaal nedervleiden in den rotten humus van het pleintje.

Boven dien hoop hijgend negervleesch strekte de spookgestalte zijne amulettenbeladen handen en wilde... Maar plots versteef zijn wil in hem, zijne armen vielen slap langs zijn lijf, zijn hart hield een oogenblik op met kloppen en begon dan plots een hevigen stormloop te beuken. Hij wilde vluchten maar zijne beenen wilden hem niet dragen, dan wou hij roepen, het alarm geven, maar de stem rochelde onverstaanbaar in zijne keel.

Op den rand van het woud kroop onhoorbaar, geheimzinnig eene menigte wezens nader. De feticheur wist dat het dit ellendig blank gespuis was en soldaten. Hij voelde dat zijn menschenfoppers-rijk nu uit was.

Steeds nader slopen de vijandige gestalten, die zich nu om het pleintje verspreidden en het omsingelen wilden. Binnen enkele oogenblikken zou het heelemaal afgesloten zijn, de vlucht onmogelijk worden.

Plots klonk een gerucht van staal op staal. De uitgestrekte negers sprongen recht en grepen angstig hunne pijlen. Toen eerst kon de tooveraar spreken: ‘Daar’! De pijlen sisten door de duistere nachtlucht. Juist kroop eene zwarte wolk over de maan en viel de pikdonkerte over de wouden en het pleintje. Een oogenblik roffelde wild dof voetgetrappel door de wouden. Bang gilden enkele schrille kreten. Toen werd weer alles stil.

- ‘Rassemblement!’!

De maan was tusschen de wolken uitgekropen en belichtte nu de vier blanke mannen, de hijgende soldaten en de enkele bange negers die in de duisternis op den woudrand werden geknipt. Uit alle richtingen kwamen de soldaten aangeloopen en schaarden zich rond de blanke chefs.

- ‘Sergeant, stel dubbele wachten en doe het kamp opslaan’.

Weldra knetterde hoog in de koele windlooze lucht een lekker leutig kampvuur, waarrond de uitgeputte blanken in hunnen luierstoel nederzegen.

Een flinke drooge ‘whisky’ monterde hen op.

- Welnu, Kashama, wat dunkt je van ons overvalletje?’

- ‘O, niet slecht’.

- ‘Ja, dat doet me denken aan mijne jeugd; toen mochten we krijgertje spelen en nu is dat alles realiteit. En, mijn God, waartoe kan dat alles dienen? Dagen en weken door dat oerwoud kruipen, zonder rust, zonder geregeld en warm eten; onze dragers kunnen niet meer, de soldaten zijn uitgehongerd. Die ruige boschventen hebben zelfs geen greintje maniok in hunne ellendige hutten. Waarvoor kan het toch allemaal dienen? Verovering? Beschaving? Och, mensch. Morgen zijn we weg en overmorgen herbegint hetzelfde liedje maar op een valscher en heviger toontje. Het is goed te veroveren, de inboorlingen te onderwerpen, maar alleen de volharding in de overheersching telt. Maar wat wil je? de territoriale dienst wordt niet gesteund..., de verschillende diensten werken niet hand in hand... en onze fameuze leuze “eendracht maakt macht” is eene schoone ironie, die in ons apenland geenszins metterdaad wordt uitgevoerd.’

Sissend vloog er iets langs Kashama's wang. Angstig schrok hij op. Twee stappen van hem viel een lang puntig voorwerp. -

‘Och, het is maar een pijl’ zei Mayele, terwijl hij zich bukte en den pijl opraapte. ‘Ja vergiftigd. Natuurlijk! Maar laat ons in de tent gaan zitten en de vuren dooven; daar zullen we bevrijd zijn van die vuiligheid die een buffel in eene maal kan neerbliksemen, daar wil ik je eene geschiedenis verhalen waarin ik zelf den triestigen hoofdrol heb gespeeld en er bijna mijn goede naam en faam heb bij verspeeld.’

De luierstoelen werden in de tent getrokken, de whisky nog eens rondgedeeld, de cigaretten opgestoken.

- ‘Ik wil je, mijn goeie Kashama, nog een lesje geven niet over administratiekunst, maar over het gerecht. Ik wil je nogmaals de benulligheid van die idiote leuze laten blijken in dit beestig geval van Mutombo-De-Palmboom, chef van duizend negers, heer en meester van een harem van vijftig wijven en alhoewel hij op zijn blooten pinbuik eene groote medalje van den Staat droeg, was hij de Prins der schurken van dit Koshenland.’

(Wordt voortgezet).

Kronieken

Nederlands Proza
Kroniek Jan Vercammen

Nico van Suchtelen.

Nico VAN SUCHTELEN.

Tat tvam asi. Dat ben jij. Aantekeningen van een kristalkijker. Dus geen roman, geen eigenlik verhaal. Dagboekbladen van een kluizenaar in 't woud, voorafgegaan van herinneringen van de uitgever aan de schrijver.

Nu zijn er twee gebreken die vrijwel eigen zijn aan een dagboek, dat spontaan en eerlik werd geschreven, wat we toch mogen verwachten. En die zijn: herhalingen en langdradigheid, gevolgen van de dagelikse zelf-introspeksie van een bewust mens.

Om een dagboek te schrijven moet men zichzelf interessant vinden. Dat zou ons eer tegen een dagboek moeten kanten omdat wer-

kelik interessante mensen zichzelf eer niet interessant vinden of ignoreren het te zijn. Ofwel moet men, zoals dat bij kloosterlingen soms het geval is, uit plicht van gehoorzaamheid aan 't schrijven gaan. Hier was het de suggestie van een geliefde vrouw, die de rijkdom aan levenservaring en de levensdiepte kende van de kluizenaar in het woud, de privaat-geleerde, de ex-kosmopoliet.

Het verhaal (als we losse gebeurtenissen zo mogen noemen) komt slechts sporadies tussen de spekulatieve bedenkingen voor. Derhalve is dit geen boek, dat men lezen gaat om het verhaal, noch speciaal om stylistiese schoonheid. Men leest het om de geest, om de wijsheid, om het verlangen naar inzicht in het leven. De wijsheid, die ons hier wordt geboden is niet gegroeid uit filosofiese meditaties, maar uit het leven zelf, een door-en-door-menselike wijsheid. Dat is haar grootheid, maar tevens haar zwakheid. Want, waar zij het gebied van de godsdienst bestrijkt, blijkt ze al dadelijk àl-te-menselik te zijn. En daarom moest ze onder-menselik worden, wijl ze niet steunen kon op het bovenmenselike. Trouwens, deze wijsheid, ondanks haar gevatheid en haar schijnbare vastheid, is er een van een stuurloos mens, die onder al zijn zelfverzekerdheid zijn twijfel niet verbergen kan. Op het punt van het Kristendom blijkt hier een steeds weerkerend gemis aan inzicht in de geest, en een naïef beoordelen naar de uiterlijke verschijningsvorm.

Er ligt hier veel waarheid onder onwaarheid. Zullen we daarom de waarheid niet zien? Al het zgz. niewe is vaak slechts een andere vorm van het oude; de samenleving is altijd zo slecht en zo goed geweest als nu, omdat de mens altijd dezelfde was; moderne zakelikheid zit nog vol romantisme, omdat het leven zelf er vol van zit; mensen ontgochelen altijd en overal; veel van het moderne denken is slechts zelfbedriegende fraze; in de maatschappij der toekomst zal het individu zich moeten vrij gevochten hebben van de gemeenschap. En nog meer.

We moeten veel over het hoofd zien om blij te zijn om dit boek. Maar we zijn het toch, omdat het ons weer wat heeft geholpen tot bewustwording van ons leven en ons geloof. En daarop komt het aan. Voor sommigen zal het wel niet zonder gevaar zijn.

Evenals dan dit andere boek van van Suchtelen: Quia absurdum. Eveneens een dagboek, maar ditmaal een roman. De roman

van een mens, die zelf weet, dat hij stuurloos is en vol tegenspraak, die in de onrust van het leven de standvastigheid erlangen wil, die het leven niet aan hem onderwerpen kan, daar het hem breekt en van de rotsen in het hooggebergte in de ravijnen stort. Dat alles onderscheidt hem van de dagboekschrijver uit Tat twam asi. Die had intens geleefd en was het leven meester. Maar hier is de jeugd, die niet de vruchten kent van een loutering, omdat hij in die loutering ten onder ging.

Dat een werk als Quia absurdum zijn negende druk reeds in 1930 haalde, en er vermoedelijk wel meer halen zal, moet ons verheugen. Want, al is hier werkelik te veel, er is in onze literatuur te weinig gedachteliks, zoals er ook te weinig voornaams is (enkele schrijvers niet te na gesproken). Dat wil nu zeker niet zeggen, dat er te weinig tendenz-werk zou zijn: de geestelike grond van een boek heeft daarmee niets te maken. De mensen uit onze verhalende literatuur zijn te veel type en te weinig mens, wat leidt tot bloot verhaal om het verhaal, en heel iets anders is dan wanneer een mens onder de hand van de schrijver uitgroeit tot een type. Er is te weinig geest, dus diepte. De tafels der recensenten zullen niet begeven onder de vracht menselikheid zoals ze begeven gaan onder de vrachten boeken. Het is een zwakheid, dat men de interesse van de lezer te vangen zoekt met het buitengewone of zgz. typiese, als in het gewone leven van iedere dag zooveel tragiek en zoveel geluk te vechten ligt om de zon. Er is te veel seksualiteit en te weinig eros, of laat ik liever zeggen: liefde. Het wil ons wel eens voorkomen, dat men de hogere vormen der menselike liefde wil terug wijzen naar de rococo-tijd, als niet-behorend in de onze, dat men het eros als iets naïefs wil gaan beschouwen of in ieder geval als iets dat in onze eew van sociale problemen niet thuis meer is. Men maakt zichzelf en anderen bewust wijs, dat de oorlog tussen China en Japan ons dieper treft dan een individueel levensprobleem, en schaamteloos laat men dat bedrog de leiding nemen.

We zouden met de éne primordiale vraag moeten beginnen: Wat is het leven? En op het antwoord bouwen. Zo heeft het ook hier Nico van Suchtelen gedaan.

In dit boek, zoals in het voorgaande treft men wel heel wat valse gedachten aan en tegenstrijdheden, naast hetzelfde jammerlik en

naïef onbegrip van het werkelike Kristendom, maar het roept problemen op, die u dadelik beroeren, omdat ze uit het rijke, gezonde, werkelike en gewone leven zijn gegroeid.

Laat het in herhalingen vervallen, laat de stijl wat al te lyries en tè beschrijvend zijn, het zijn zeker tekortkomingen, maar die beletten niet dat ook 'Quia absurdum' een rijk boek is, dat voor gevormde lezers (waarvoor het inderdaad absoluut moet voorbehouden blijven) ook zal medehelpen tot de bewustwording van hun eigen leven, zonder dewelke het onmogelijk diep en rijk zou kunnen zijn. Quia absurdum is meer verhaal dan het voorgaande boek, er zit meer bewogenheid en eenheid in maar ook meer eenzijdigheid.

Nico van Suchtelen heeft zijn eigen plaats verworven in de ontwikkelingsgang van de Nederlandse roman.

Carry van Bruggen.

Carry van Bruggen bekleedt onder de vrouwelike auteurs in N. Ned. (en er zijn er wat!) een zeer eigen en een zeer bizondere plaats. Deze zuster van de joodsche dichter J.I. de Haan verdient werkelik bij de allereersten gerekend te worden.

Het is wel een eigenaardig feit, dat het realisme in N. Ned. zijn sterkste steun vindt in het vrouwelike kamp. Maar bij Carry van Bruggen was het als bij geen andere verdiept tot waarachtige levenswijsheid, zodat het in de strenge zin van het woord bijna geen realisme meer is.

Haar meest volkse boek, nl. Het Huisje aan de Sloot heeft het nu reeds tot zijn elfde druk gebracht. In dit werk, dat ons verzorgd en handig door de Wereldbibliotheek te Amsterdam wordt gepresenteerd geeft zij ons een bundel fijne schetsen uit het joodse kinderleven. Zij blijkt hieruit een zeer gevoelige natuur geweest te zijn, die nochtans nergens onevenwichtig werd, omdat ze niet de kontrool miste van een scherp intellekt. Haar psykologie is fijn, maar voor door nieuwe zakelikheid verwende lezers eer moeilik- te verteren. De gebeurtenissen volgen elkaar in bizonderlik traag tempo op en met een innige voorliefde beschrijft ze het Joodse ritueel. Diesvolgens maken we dit kinderleven nog eens

geïnteresseerd door, al werden we van kinderromans enigszins afgeschrikt doordat de kwantiteit benauwend dóórwoog tegenover de kwaliteit.

Carry van Bruggen, die niet vrij was van invloeden als van Van Eeden en van Schendel, heeft toch haar eigen toon gevonden, die haar nog lang haar plaats in onze Nederlandse Letteren verzekert. Haar taal is trouwens mooi en zuiver ook in de romans, die ze onder de deknaam Justine Abbing heeft geschreven.

Emmy van Lokhorst.

Emmy VAN LOKHORST.

Met Reigersberg stijgt deze schrijfster eveneens boven het realistiese (ik zei bijna naturalistiese, en ik vrees niet voor erg veel tegenspraak!) peil van haar vrouwelike kollega's in Nederland.

Een boek dat ons dus blij heeft verrast. Reigersberg is een verbeeldingsprodukt maar dan een, dat niet fantasties wordt, dat op een vaste realiteit is gebouwd, en toch bij de lezer de spanning, oproept, zoals fantastiese literatuur dat kan. Hebben we allemaal niet al eens een detektieve-verhaal of iets van die aard ‘verslonden’?

De realiteit waarop Reigersberg werd gebouwd is de ewige nood en onrust der menselike ziel, in enkele van hun honderd vormen. En al gebeurt dat nu in een onwerkelike sfeer, de substansie blijft

er niet minder reëel - en wordt er inderdaad pregnanter om. De suggestie, uitgaande van het milieu der gebeurtenissen, houdt de lezer onverstaanbaar gevangen.

De schrijfster heeft door drie verhalen één persoon getekend, nl. Erik van Reigersberg, alhoewel zij wil dat ze afzonderlik beschouwd worden. Maar de andere personen worden zo overheerst door die miesterieuze figuur van Erik, dat wij ze slechts zien in verband met hem.

Alhoewel de lijn der verhalen inderdaad strak is gehouden (dat betekende hier staan of vallen) komt de schrijfster hier en daar wel eens tot: words. Niet als een overtolligheid maar als een nodeloos miesterieus omkleden. Wat would-be geloven we.

De eenzaamheid door het wanhopen aan de liefde is het hoofdmotief van het boek, en als dusdanig zijn deze verhalen van een jonggestorven meisje, dat zich, haar doodgaan bewust, tot geen andere liefde wou toelaten dan een zuiver geestelike, geschreven op de achtergrond van haar leven. Diesvolgens is het aan ons de zuivere pessimistiese toon te eerbiedigen. Binnen het katolisisme zouden de konflikten andere zwaartepunten hebben gehad, maar ze leven, ze leven werkelik in de zielen: van Anna Reigersberg, bij wie Erik een demoniese zielshonger oproept; van Christiaan, die razend naar de liefde van Madeleine jaagt, ongrijpbaar door de hypnotizerende aanwezigheid van Erik; van Arnout die Margareta, zijn verloofde, met Erik weg weet gaan, en als zij terugkeert, haar niets meer te bieden heeft.

Lode Baeckelmans.

Het Rad van Avontuur werd reeds door interviews aangekondigd. Dat is altijd gevaarlik. Interviewers zijn meestal mensen, die hun dageliks brood verdienen door entoeziasme en bewondering, die overgezet op de lezers-in-spe, ontijdige verwachtingen wekken.

Lode Baeckelmans heeft zijn sporen verdiend en con amore is hij nu de relieken van de Vlaamse Letterkunde gaan bewaken in zijn Muzeum te Antwerpen.

Intussen kwam het Rad van Avontuur. Het was al wat geleden. De verwachting is er des te groter om geweest. Lode Baeckelmans

is een volbloed Sinjoor. Dat toonde hij klaar in zijn werk. Hij heeft misschien ingezien, dat hij het tè klaar ging tonen. In ieder geval, het verheugt ons, hem eens buiten de Antwerpse atmosfeer te ontmoeten. Dit is een boek van louter gebeurtenissen, waarvan geen zo'n overwegend belang was in het oog van de schrijver, dat hij er zou blijven bij stilstaan. In 180 blz. grote druk beschrijft hij de familie van Jan Vergauwen vanaf achtienhonderd in de negentig tot aan het ministerie Poullet-Vandervelde, dat inderdaad te herkennen is uit de toestanden. Zodanig dat het hem mogelik was na de vooroorlogse opkomst van de demokratie te sluiten op een

Lode BAEKELMANS.

hoogtepunt, dat evenwel van korte duur was. En dan kwam de inflatie. Maar zoover draait dat rad van Baeckelmans niet.

Jan Vergauwen had zeven zonen. Een wordt minister, een andere burgemeester, een andere wil priester worden maar sterft in het beruchte rehabilitatie-offensief van Houthulst, nadat reeds een van zijn broers te Haelen was gevallen. Voor een andere broer is de oorlog: rijkdom. Na de oorlog richt hij o.a. een autobusdienst in, en een der wagens rijdt een broer van hem dood, die met een ongelukkig meisje uit medelijden was getrouwd. Op die dag werd de minister op zijn dorp gehuldigd... De tietel is dus kostelik! Zelfs voor nog andere bijkomende figuren draait het rad met ongelijke kansen,

zo voor de dokters, voor de blinde met zijn ontwerp van een nationale taal, voor... de franskiljonsche minderheid, enz...

De gebeurtenis overheerst alles in dit boek. Snelle gebeurtenissen, ieder een volzin groot. Het kon dan ook niet anders of de karakters blijven enigszins onduidelik. En dit is wel het grootste tekort van deze roman. Het blijft te veel aan de oppervlakte, bij al het intens-aktieve. Eenvoudig is het geschreven en open, nergens stoten we op die gewilde verheimzinniging, die zo vaak de plaats moest innemen van de in de jongste jaren uit de literatuur verbannen elementen. Er was inderdaad veel ballast. Maar niet alles was het. De mens primeert in het boek, de eenvoudige mens in zijn eenvoudig leven. De natuur geeft alleen nog maar de atmosfeer, en dat is ook genoeg, àls ze dat doet. Streuvels is ten onzent reeds even ver als Kloos boven de Moerdijk.

Er is aan dit boek niets, dat een beeldje omgooien zal. Het doet er niet toe. In een interview wijst Baeckelmans er meermaals op, dat hij vooral eenvoudig heeft willen zijn. Maar het is wel wat van die deugd een gebrek geworden, waar oppervlakkigheid. Maar dit is er eveneens een gevolg van: aan dit boek zullen allen wat hebben: de gewone mens en de ontwikkelde.

Vooral omdat in deze bladzijden een grootse brok leven ligt gekonsentreerd. En zo intens, dat het slechts door een voornaam kunstenaar kon geschreven worden.

NICO VAN SUCHTELEN: Tat tvam asi. - Aanteekeningen van een kristalkijker. - Uitg. Wereldbibliotheek, Amsterdam. Krb. 59.50 fr.

NICO VAN SUCHTELEN: Quia absurdum. - 9e druk. - Uitg. Wereldbibliotheek, Amsterdam. Krb. 59.50 fr.

CARRY VAN BRUGGEN: Het Huisje aan de Sloot. - Uitg. Wereldbibliotheek Amsterdam. 11e druk Krb. 49.00 fr.

EMMY VAN LOKHORST: Reigersberg. - N.V. Em. Querido's Uitg. Mij. Amsterdam, Ing. f. 2.25 Geb. f. 2.90

LODE BAECKELMANS: Het Rad van Avontuur. - Uitg. De Sikkel, Antwerpen.

Franse Letteren
Twee boeken Joost Van de Venne

‘Vers la ville kilometre 3’ door Luc Durtain (Flammarion)

De tietel van dit boek is op het eerste zicht enigzins verrassend; hij is verassend gelijk de stijl en de taal van Durtain die niet altijd zeer zuiver zijn; hij is verrassend gelijk Durtain zelf die een zeer wonder iemand is, en gelijk het land in Zuid-Amerika, dat hij heeft doorkruist, vol wonder en verrassende dingen is. Laat me daar echter terstond aan toevoegen dat er hier geen spraak kan zijn van gezochtheid, of een would be modernisme. Aan de uiterste grenzen van Patagonie bestaat er werkelik een stad die de naam draagt KILOMETRE 3.

Luc Durtain, de man die altijd verrassend is, zou er tenslotte misschien wel voor te vinden zijn, in dergelike streek als onderdaan te gaan leven, op voorwaarde echter dat men hem ook daar wat vrije uurtjes zou gunnen.

Geneesheer, evenals Duhamel, heeft hij met deze verbazend veel gelijkenis: misschien is het minder ‘liberaal’; maar ook Moskou interesseert hem, en zijn aardige, soms wonder-geschreven novellen tonen ons, in menig opzicht, ontzettende en aangrijpende ‘scènes de la vie future’: de novelle getieteld ‘Un crime à San-Francisco’ zullen wij inzonderheid niet vergeten omdat ze is als een illustratie bij de kommentaren van Duhamel over het Amerikaans puritanisme.

Het is nodig dat wij daaraan herinneren om de manier te kunnen bepalen waarop Luc Durtain, de symphatizerende revolutionnair die heel wat meer voelt voor de sovietstaat dan Duhamel, deze nieuwe landen van Zuid-Amerika heeft doorreisd en eindelik uitkomt in de streek der achttienhonderd petroleumputten nabij de stad ‘Kilomètre 3’. Anderen zouden zich door schrik aangegrepen voelen bij het uitzicht van deze materialistiese beschaving.

Ofwel, zouden zij een oplossing trachten te vinden in een meer poeties beleven, en zouden er op uit getrokken zijn ter ontdekking van het spaanse bloed dat nog overleeft in de zeden en gebruiken van Brazilië, of Argentina, of Uruguay. Durtain verwaarloost dit niet. Maar wat hem in het bizonder aantrekt, is de geweldige krachtinspanning voor het materiële, het is de overvloedige rijkdom dier vruchtbare vlakten, het is alles dat door de macht van het grootkapitaal weer dezelfde miseries en dezelfde rijkdommen doet herleven in dit land dat eens was ten onder gegaan door de verschrikkelike overheersing der Incas. Laten we zeggen dat de macht van het groot-kapitaal in dit land, door Durtain niet altijd wordt afgekeurd; als braaf materialist blijft hij niet altijd ongevoelig voor de grootheid van het lichamelike en de verwezenlikingen der verschillige 'vijfjaren-plannen'. Maar Durtain is ook wel eens zeer menselik: eens daalt hij in de diepste goudmijnen der wereld (meer dan twee kilometers), een echte helletocht; daarover schrijft hij buitengewone machtige bladzijden, ontdaan van alle zichtbare emotie, geen lyriek, maar werkelik schoon. Vooral dit simpel spel der cijfers, zo tragies in zijn eenvoud: 'J'ai tenu dans les mains l'un de ces lingots, qui sont de vingt-huit kilos. Chacun représente le travail de quatre mille trois cents hommes pendant trois jours'. En verder: 'Le morceau de métal forme un cube jaune clair, de la dimension d une brique. Incroyablement lourd. Si lourd qu'à la pesanteur matérielle semble, en secret, s'ajouter une autre'. Bij deze reiziger zijn er ontzettend veel dingen, veel beschouwingen en gedachten die wij niet kunnen aanvaarden; maar er is tenslotte iets dat bij Durtain altijd overblijft, en dat is het belangrikste: hij is mens.

Zeker, ik vind het werkelik onbenullig wanneer Durtain schrijft over de Argentijnse conserven: 'Tel est le devenir de la viande', vooral omdat dit noch spottend, noch ironies is bedoeld. Maar, al heeft de zin te dikwerf een kleurtje van pretentie, toch kunnen we niet negeren wat hij ons laat zien. Hier vernemen we tenminste wat het is, een vreemd wereld-deel waar alle rassen onder elkander wonen en waaruit een beschaving aan het groeien is, een beschaving die reikt bijna tot het abstrakte en waar de mens stilaan ontaardt tot een automaat, zoals in die stad KILOMETRE 3 waar

Amerikaansche organisatie en kommuniestiese organisatie de rollen houden.

Daarnaast leren wij ook, hoe daar midden in dat volk nog oude Spaanse gebruiken leven, zelfs nog overleveringen der Indianen. Paul Morand heeft hierover een zeer belangrijk boek geschreven, nl. AIR INDIEN, dat handelt over de werken der Incas; ook Lawrence schreef over de godsdiensten der verschillende volkeren in Mexiko en Peru. Durtain echter doet in de laatste bladzijden van zijn boek uitschijnen hoe er in de mechanistiese beschaving dier volkeren toch noch faktoren leven van een indies nationalisme dat zich zoekt los te scheuren van het Europees leven. Zijn thesis der rassen vind ik toch al te gewaagd. De halfslachtigheid van dat volk (Spanjaarden en Incas) is misschien voor Brazilie en Argentina een veel groter gevaar dan Durtain wel denkt, we mogen niet vergeten, hoe, in de universele opstanding der rassen, die soms zoveel ver gissingen en zoveel barbaarsheid veroorzaakt, de problemen die zich stellen in de niewe wereld, stilaan een afschuwelijk uitzicht krijgen, (ik denk vooral aan de heerschende cultus der groot-industrie).

Wat er ook van zij een boek als KILOMETRE 3 is buitengewoon belangrijk, omdat het ons een inzicht geeft op het ontzettend gevaar dat aan het groeien is uit een beschaving die alleen is gesteund op het materialisme.

Histoires vraies door Jérôme en Jean Tharaud (Flammarion).

Sommigen hebben beweerd dat het jongste boek van de gebroeders Tharaud niets anders was dan een anthologie. Ik geloof er geen snars van,... ‘Les Histoires Vraies’ zijn nieuw. Ik herinner mij altoos het naief genoegen dat wij beleefden aan de bloemlezingen die wij gebruikten op school en die toen, en nù, en altoos zullen zijn: ‘morceaux choisis à l'usage des classes’. Spijtig genoeg hebben de antologieën die men samenstelt uit het werk van bekende schrijvers, bijna nooit meer belang dan de schoolboeken. Soms is er één, die boven het genre staat: zo de anthologie van André Gide, waaraan de auteur de nodige zorg en krachten heeft besteed, om in dit uitgelezen werk toch de grote lijn van zijn leven te bewaren,

- zelfs in de keuze van het beroemd-geworden epigraaf: les extrêmes se touchent. Zo ook de antologie van Giraudoux, doordat ze werd samengesteld, als een film geordend, door de fijnzinnige René Lalou. Maar de antologie van J. & J. Tharaud is geen antologie.

Het is een verzameling van geschiedenissen, - echte, zoals de tietel het aanduidt. Het is best mogelik dat deze geschiedenissen reeds werden gepubliseerd in andere werken, of tijdschriften, maar dat is van minder belang. Gelijk ze nu zijn opgenomen in dit boek, vormen ze een geheel, elke geschiedenis op zichzelf. Dit vooral is belangrijk, dat deze geschiedenissen ons het best een gedacht geven van het groot talent der twee gebroeders. Het is een mierakel, het is een buitenkans, als ge wilt, maar dit wil nog niet zeggen dat het hier gaat om ‘morceaux choisis’.

De grote gaven zullen we het sterkst terug vinden bij het begin van het boek: ‘les trois promenades’! met Barrés, met Péguy, met Lyautey. Dit zijn geen fragmenten uit de drie gekende werken MES ANNEES CHEZ BARRES; NOTRE CHER PEGUY; of LES SEIGNEURS DE L'ATLAS, het zijn opstellen van een gans andere aard. Werken als deze over Barrès, Péguy, staan volop in de beweging; de tijd, de omstandigheden spelen er hun rol; de mens, evenals zijn getuigenissen, ondergaat de gedurige veranderingen van het leven; er is een avontuur, het menselik avontuur.

In deze verhalen echter staan we voor drie portretten. Ieder verhaal is bijna als de samenvatting van het groot werk waaruit het is geboren, zoals de herinnering is als de samenvatting van het voorbije. Zelfs wanneer deze zinnen niet werden overgenomen uit hetzelfde hoofdstuk dan nog zouden ze de zelfde zinnen zijn; alleen de atmosfeer verschilt. In de grote werken leren wij de personen kennen als strijdende figuren, in de verhalen zien we ze rustiger, inniger. Men zou het bijna kunnen vergelijken aan een La Bruyère die het leven der Balzac-typen tekent in een paar bladzijden. De Tharaud's hebben zich meer gekonsentreerd, en hierdoor komt het misschien dat ik nu veel meer houd van het portret van Barrès uit ‘Les Histoires Vraies’ dan uit ‘Mes Années...’ en voor het portret van Péguy geef ik heel het boek ‘Notre Cher Péguy’ kadeau...

Dit bewijst meteen dat we hier volstrekt niet te doen hebben met een antologie. In een brief, ter inleiding van het boek, gericht aan

Max Fischer, schrijven de Tharaud's: ‘Des pages choisies, cela vous a toujours un air de collège et d'ennui. Et puis nous avons réfléchi qu'il serait peut-être possible de faire un livre supportable, en réunissant des morceaux, tous empruntés à la réalité et qui forment, chacun, une nouvelle, une histoire particulière.’ Het boek is werkelik geworden datgene wat zij heten ‘supportable’, het is zelfs een zeer schoon boek geworden.

Naast de wandelingen uit het eerste deel, die ook de meest originele zijn van het boek, vinden we ook zeer fijne historiese verhalen, jodengeschiedenissen en de zeer mooie negergeschiedenis. Ik heb vooral onthouden ‘L'Enfant tout en cire’ het leven van een klein jodendorp in midden-Europa, geschilderd met een lach en een traan, en een warme, kleurige menselikheid zoals bij een Dickens. Wat ons vooral bekoort in deze geschiedenissen, is het diepe inzicht van deze auteurs op het menselik bestaan dat een dubbel karakter draagt: de absurditeit en de waardigheid. Absurditeit, temidden der walgelike vergissingen, der grappen die het lot u speelt, gelijk aan die arme neger waarvan niemand de taal kent. Maar ondanks alles, ook waardigheid, want indien de ene mens een wolf is voor de andere, dan is hij toch evengoed een broeder en een goddelik iets.

En nu ik dit boek heb gelezen droom ik over dat andere boek; ik vergelijk even het schone en de echtheid uit de verhalen der Tharaud's met dat andere boek dat zo vreemd is, dat soms één vuur is, maar ook één donkere leugen... En ik geloof dat de tietel van dat boek heel wat beter zou passen voor de histoires vraies der Tharaud's: ik denk aan LA CONDITION HUMAINE.

Plastiek
Kunstschilder Leo Mechelaere Marcel Matthys

Onder de 15 à 20 hedendaagsche Brugsche schilders die door afkomst of langdurig verblijf met de heel bizondere atmosfeer van deze uitgelezen stede vertrouwd kunnen zijn, tellen we er slechts een drietal de benaming 'Bruggeschilder' oprecht waardig. En ongetwijfeld komt daarvoor allereerst Leo Mechelaere in aanmerking.

Leo Mechelaere werd te Brugge geboren in Maart 1880. Tot zijn zeventiende jaar verbleef hij in het Brugsche doofstommengesticht en beoefende de schilderkunst als liefhebber. Daarna kwam hij onder toezicht van zijn neef Ed. Van Hove, te dien tijde prof. aan de stedelijke academie. 27 jaar oud geworden trok hij naar Antwerpen waar hij in de leer trad bij Sam. De Vriendt. Frans Courtens nam hem verder onder zijne hoede. Op zijn dertigste jaar keerde hij, als een reeds merkwaardige persoonlijkheid, naar zijn geboortestad terug.

Een eerste ontmoeting met dezen talentrijken man is steeds in mindere of meerdere mate een tragisch moment. Stel u voor iemand die vaak op meesterlijke wijze de taal der kleuren tot verklanking weet te brengen, doch zelf door de natuur van het spraakgeluid verstoken is gebleven. Over deze nochtans slanke, physiek krachtige, en uiterlijk joviale verschijning, hangt de weemoed der harde, innerlijke worsteling om de ontroeringen van zijn ziel bij middel van het beeld mede te kunnen deelen. Hij begeert zich uit te zeggen in een zoo volmaakt mogelijken en duidelijken vorm, gekweld wellicht door den gedurigen angst toch niet volkomen begrepen te worden.

Het kenmerk van den artist ligt ongetwijfeld hierin dat hij in het kleinste gegeven geestelijke grootheid weet te ontdekken. Derhalve 'zoekt' Mechelaere zijn onderwerpen niet; bij elke schrede ontmoet hij ze. Het nederigste straatje, evenzoozeer als de plechtstatigste rei, suggereeren hem het intens beleven dat uit de dingen

de diepere beteekenis puurt. Vaak is van hem gezegd dat hij zijn onderwerpen bedroomt, niets lijkt mij minder waar dan dit. In zijn scheppingsdrang die immer spontaan is en krachtig, en ondanks de zelfkritiek, die hij zich vast aangevezen houdt, mede ondanks de

uitzonderlijke physieke omstandigheid waardoor de natuur hem in een sfeer van bijna volslagen eenzaamheid heeft geplaatst, is hij te zeer impulsief om zich in melancholisch, romantisch en epicuristisch gemijmer te verziekelijken: hij valt onmiddellijk aan. En bijna telkens is het resultaat verbazend. Al dragen zijn beste werken, deze waaruit zijn persoonlijkheid het scherpst naarvoortreedt, van zijn bitterder levenservaringen den stempel, dit dan toch maar

als een ondergrond waarop het licht van zijn kloeken levenswil des te feller domineert. Het licht overwint in bijna al zijn doeken.

En juist deze karakteristiek is het die hem een eereplaats verleent tusschen de uitzonderlijke en zeer enkele 'Bruggeschilders'. De meeste schilders bekijken deze lang niet gestorven stad bij voorkeur door een grijzen bril, onmachtig de ware atmosfeer aan te voelen of tot uitdrukking te brengen. In den zin van verval exploiteeren ze de zoogenaamde bouwvalligheid die alleen gedegen oudheid is en in wezen de zeer vitale, doch hoe rustige en immer voortlevende uitstraling van een eeuwenoude geest van soepele orde, zedelijke grootheid in verrassende harmonische verscheidenheid. Zij zijn de valsche epigonen van Georges Rodenbachs bekende, doch gelukkig onware, want week sentimenteele 'Bruges la Morte'. Zij verwarren dood met ingetogenheid en middeleeuwsche vroomheid. Zij zijn hopeloos oppervlakkig en het resultaat dat ze bereiken is, in de meeste gevallen, van de schoone werkelijkheid een potsierlijke caricatuur.

Het Brugsche wezen is in het werk van Mechelaere met al zijn aspecten geconcentreerd. Naast het rustieke, kraaknette begijnhof, waar devotie en godsvertrouwen in nederige zuiverheid, de oudste en subliemste en onvervreemdbaarste kern van de volksziel blijmoedig uitzingt, plaatst hij de woelige, schrilkleurige, hedendaagsche achterbuurtstraat als een schetterend orgelpunt van onmiddellijk rake zinnelijkheid, terwijl in de nis van een rood baksteenen geveltje een met verschoten papieren bloemen O.L. Vrouw-beeldje glimlachend toeziet. Ginder, als een symbool van volkskracht en genie, boven het wolkende groen en het barokke dakenkompleks van een statische rei rijst de gotische silhouette van het trotsche Belfort. Dààr een binnenhuis zicht: een donkere gang met in de diepte een vreemde klaarte spelend om de aandachtig gebogen gestalte van een witgemutste kantwerkster over haar kussen: geduldige getuige van volksvlijt en volksnauwgezetheid in het volbrengen van den kleinen dagelijkschen plicht...

Maar niet alleen in zijn stadszichten toont Mechelaere zich een meester, ook in zijn buitenlandschappen geeft hij blijk van dieper inzicht en hoogere vormkracht. Staat men b.v.b. voor zijn hoeven: terstond wordt men bekoord en geboeid door de breedheid der

behandeling, de intense samenwerking der kleuren en de symboliek der dingen. Een star-grijze berdelen schuur; in den achtergrond, doorheen het doorschijnende rag van oranjegele populieren kruinen in vroege natte lente, het klinkend roode, in zilverig zonlicht badend dak van het woonhuis. Tegen den einder het witte en grijze wolkenspel van een nijdig aftrekkende onweerswolk. De winter trekt af uit verstarring en dood; in een laatste nijdige uitbarsting van verzet heeft hij de aarde betrommeld met een bijtende hagelvlaag, doch vruchteloos: zie alom de zuivere maagdelijke zon, het jonge spietsende groen, de blijde glinstering van ieder voorwerp. Het leven heeft overwonnen.

De toren van Lissewege, bonkig en grauw oprijzend uit het hart van een handvol deemoedige huisjes, met boven zijn kruin een witte lichtende wolk, is als de synthetische kracht die in het licht van hoogere waarheid het dorp om zich geschaard houdt, en waarnaar alles opziet als naar een beschermer en wegwijzer tevens.

Mechelaere is een van die tot volkomen gaafheid gevormde persoonlijkheden die wij niets anders kunnen toewenschen dan onverpoosde werkkracht en werkijver voor nog vele jaren. Voor de handhaving en voortzetting van de Vlaamsche schilderkunstige reputatie is hij belangrijk in eerste orde.

Leven
Boekbesprekingen Andre Demedts

1. Ilyar Ehrenburg - ‘Ons dagelijksch brood’ - vert. Else Bukowska - Wereldbibliotheek. A'dam. - Ing. 0.90 fl. - Geb. 1.50 fl. - 1933.

Ehrenburg heeft het gemakkelijk om het kapitalistische stelsel met zijn hoon en zijn schimp te achtervolgen. Hij kan er ten andere niet te scherp of te ongenadig voor zijn. Zonder zijn betoog wisten wij het toch allen, dat miljoenen menschen honger lijden, omdat er op een onredelijke manier voortgebracht werd, omdat er miljoenen kilo graan te veel zijn, die in silo's en bergplaatsen liggen te rotten, daar een verarmde wereld de winst niet meer betalen kan, die een heel zoodje profiteerders verdienen willen op de rug van voortbrenger en verbruiker. Al die mannetjes, geldschieters, makelaars, bevrachters en wat zij ook al mogen zijn, dwingen de regeeringen die maatregelen te treffen die zij noodig achten om toch nog winsten te kunnen verwezenlijken en als die middelen niet volstaan vernietigen zij een deel van de overvloed, terwijl in alle landen gehongerd wordt.

Ehrenburg beangstigt door de gloed van zijn overtuiging, die uit deernis en haat, verdiend en onverdiend, zoo striemen en geeselen doet, zoo doodsbelachelijk maakt om kleinzieligheid en schraapzucht. Door Ehrenburg vaart de drift van een groot willen; het schroeiend vuur van een overweldigende geestdrift brandt in zijn werk, ook in die kleine sprankel, die hij ‘Ons dagelijksch Brood’ heeft genoemd, een kroniek, scherp, levendig, meesterlijk van samenvattingsvermogen, de tragedie van het graan, van de honger, van de menschelijke zelfzucht.

Zijn kritiek is verantwoord door de feiten, door de toestanden lijk zij zijn. Hij heeft het recht der waarheid, de zekerheid van zijn geloof in het communisme. En ontroerend klinkt zijn woord, waar hij naar een uitweg wijst om uit de baaierd te geraken, in die laatste bladzijde waar hij het vizioen van de Russische aarde oproept

met de tractoren die uitrijden, om de grond die van niemand meer en van allen is, te beploegen en te bedrichten.

Maar het stralende van deze droom, zal niemand de hongerlijders van de Oekraïene en de Caucasus doen vergeten, het communisme dat staatskapitalisme werd, is even menschonteerend en schandelijk als het privaat groot-kapitalisme. De oplossing schijnt misschien te eenvoudig voor de gecompliceerde menschen die wij zoo graag zijn. Doch als eigendom en arbeid, kapitaal en werk in dezelfde handen vereenigd zullen wezen, en iedereen bezit en werk heeft, zal het maar goed zijn geworden.

Het vraagstuk van het graan trekt meteen de volle aandacht op de nood van de landbouw, een zaak waarop wij nog zullen terugkeeren, omdat zij voor ons volk van zulk uitzonderlijk belang is, dat zij overeenstemt met groeien of vergaan.

2. Rolf Brandt. - 'Der weg durch die Hölle' - 7 Kapitel Deutscher Geschichte - Brunnen Verlag - Berlin.

Na een communistisch pleidooi, de jongste geschiedenis van Duitschland, gezien door den nazi Rolf Brandt, die als dagbladschrijver al de groote gebeurtenissen meeleven kon. De politieke overtuiging van den schrijver verklaart reeds in welke zin zijn boek geschreven is, zoodat er hier van een streven naar objectiviteit geen sprake kan zijn.

Brandt verhaalt de Geschiedenis van Duitschland's ongeluk en vernedering op de manier van den romanschrijver: vurig en boeiend van het begin tot het einde. Het heil van Duitschland is het hoogste en eenige goed, Duitschland's vijanden zijn volkeren van moordenaars, dieven en verkrachters.

Als de horden van Korfanty de Sileziërs mishandelen, als de Franschen en Belgen gedurende de Ruhrbezetting hetzelfde doen, noemt hij zulks, en met reden een donkere schande. Doch als de Rijnlandsche separatisten neergeschoten worden en levend verbrand heeft hij slechts lof voor de misdadigers. En over de donkere schande die sommige Duitsche bevelhebbers en soldaten verdienen om hun gruwelen in het bezette vijandelijke België en Frankrijk rept hij geen woord. Wij zijn nog lieden die het kwaad kwaad noemen gelijk door wien het gesticht wordt en wij zouden het niet moei-

lijk hebben om te bewijzen, dat overal aanslagen geschieden op het dierbaarste bezit van enkeling en gemeenschap, waar het geweld en de overmacht in de plaats zijn geschoven van het recht.

Wij doen een eerlijke poging om het ontwaakte nationale Duitschland te begrijpen en te beminnen, maar bij deze gelegenheid moet het ons toch van het hart, dat de houding der S.A. mannen tegenover weerlooze gevangenen ons slechts met afkeer en walg vervullen kan. En hoe vergeefs dit ook wel zij, wij vereenigen onze stem met het protest van allen die in West-Europa, tegenover zulke feiten, hun geweten niet kunnen doen zwijgen.

Zulks bewijst niet dat wij het nationaal-socialisme vijandig zijn en nog veel min het Duitsche volk. Integendeel wij erkennen in de Hitler-beweging veel goeds aan te treffen en ons te kunnen vereenigen met verschillende punten uit zijn programma, al verwerpen wij ook beslist de nat. socialistische methoden.

Het gaat niet een commentaar te schrijven bij het feitenmateriaal dat Rolf Brandt aanbrengt. Het dient erkend dat hij met een uitzonderlijk talent datgene gekozen of verworpen heeft, dat hem paste of niet. En of hij de juiste geest wel weergeeft van al de menschen waarover hij het heeft, dient om meer dan één reden sterk betwijfeld. Over andere eersterangspersoonlijkheden, Brüning, bij voorbeeld, rept hij geen woord.

Terloops wordt ook de kwestie der teruggave van Eupen-Malmédy aangeraakt. Als de Duitschzijnde en -sprekende bevolking van die kantons naar het Rijk terugkeeren wil, zouden wij er voor zijn, hun alle vrijheid te laten. De naasting dier gebieden moet geen reden van wrijvingen en geschillen blijven, als zij op onrecht steunt.

Alles samen genomen, is Brandt's boek wel belangwekkend, doch om aanspraak te kunnen maken op een bijdrage voor de geschiedenis, is het veel te partijdig en te eng van opvatting en geest.

Buitenland F.v.B.

1. Boeken over het Derde Rijk worden, zoo ze maar min of meer behoorlijk geschreven zijn, gelezen gelijk meeslepende avonturenromans. Niet alleen omdat ze de bewogenheid van de omwentelingsperiode behandelen, maar ook en vooral omdat de lezer in deze bladzijden als 't ware naar den sleutel zoekt van een beklemmend geheim, naar de naakte waarheid die hem steeds gesluierd bleef onder eenzijdige aanvallen of loftuigingen, officieele communiqués en redevoeringen.

Barrès, die voor de Parijzer ‘Matin’ uit Berlijn correspondeert en er sedert einde '32 de gebeurtenissen van dichtbij heeft kunnen volgen, brengt in zijn boek ‘SOUS LA VAGUE HITLERIENNE’ (uitgave Plon, Parijs. - 13.50 Fr. fr.) niet de oplossing van het raadsel. De bouw van deze ruim drie honderd bladzijden lange reportage draagt daar in de eerste plaats de schuld van, want hij belette den schrijver door te dringen tot de kern van zijn onderwerp. Veel meer biedt dit boek niet dan verslagen over de voornaamste gebeurtenissen, met daartusschen ingelascht enkele onbeduidende persoonlijke ervaringen en ellenlange gesprekken met leden der nationalistische partijen. Of de schrijver zijn boek aldus in elkaar stak omdat hij werkelijk niets beters vermocht, of uit schrik voor de bewindvoerders in Duitschland of het Fransche publiek, is natuurlijk niet uit te maken.

Toch is dit boek wel interessant, omdat hier een geordende terugblik geboden wordt op de gebeurtenissen der laatste maanden, die we, nu ze uit hun sensatie-atmosfeer zijn gelicht, naar hun werkelijke beteekenis en volle draagkracht leeren zien, en omdat we nog eens herinnerd worden aan de mentaliteit die in Duitsche nationalistische kringen heerscht.

Tenslotte kan de lezer, na de twintig hoofdstukken van dit boek te hebben doorgemaakt, voor zich zelf weer de gevolgtrekking maken, dat Hitler aan het bewind kwam, gedragen door een nationale en een sociale beweging, of liever door meerdere nationale en sociale bewegingen die grondig met elkaar verschillen. Aan de eene

zijde de Junkers en de grootnijverheid, onder aanvoering van von Papen, Hügenberg en Seldte, die de natie vereenzelvigen met de élite - waartoe zij, in de eerste plaats door hun bezit aan geld en grond, behooren - en als maatschappelijk ideaal huldigen den terugkeer of de handhaving van hun bevoorrechte positie. Aan den anderen kant de nationaal-socialisten, die in de geheele Duitsche massa het rasbewustzijn - waarin haat en eigenliefde overheerschend zijn - willen opwekken als de eenige noodzakelijke kracht om het dictatoriale staatsregiem, dat zij als het beste achten, in stand te houden, en die verder ook radikale sociale betrachtingen koesteren om den nood van de massa broodlooze intellectueelen, verarmde middenstanders en werklooze arbeiders te lenigen.

Uit het verder verloop der feiten - die, echter, in dit boek niet meer worden behandeld - is gebleken, dat tusschen het nationalisme en wat we zullen heeten het socialisme van de élite en van de massa, geen noemenswaardige botsingen, die haast zeker rampspoedig zouden gebleken zijn voor het nieuwe bewind, zich hebben voorgedaan. En dit omdat beide stroomingen elkaar zoo volkomen neutraliseeren, dat voorlopig alleen een uiterlijke, oppervlakkige verandering in het openbaar leven is aan den dag getreden - de dag van Potsdam, het arbeiders- en boerenfeest, de boekenverbranding e.d. - met hier en daar een geruchtmakende maar niet diepingrijpende verwezenlijking - arbeidsdienstplicht, luchtvlootvorming, Jodenvervolging - waarvan men niet met zekerheid kan uitmaken voor wier welzijn ze in laatste instantie werd bedoeld: van de massa of van de élite. Pas wanneer de neutralisatie zal overwonnen zijn en één van beide richtingen onbetwist de bovenhand behoudt, zal in het Derde Rijk de periode van minder schrale verwezenlijkingen zijn aangebroken.

2. Hoe het Derde Rijk in de na-oorlogsche Duitsche republiek een gunstigen bodem voor zijn groei kon vinden, vinden we omstandig uiteengezet in het werk ‘DUITSCHLAND ZET DE KLOK TERUG’, (Van Holkema & Warendorf. Ing.: 35 fr.; geb.: 56 fr.), waarmee de schrijver, als correspondent voor de Amerikaansche pers te Berlijn werkzaam, zich zijn verbanning uit Duitschland op den hals haalde. Mowrer beschuldigt vooral de

sociaal-democratie, die van de geboden kans om na den Wapenstilstand een Duitsche republiek op democratischen, pacifistischen grondslag op te bouwen, geen gebruik heeft weten te maken, maar er zich heeft bij bepaald, achter een bedriegelijk uiterlijk van sociale bezorgdheid, de tradities en vooral de voorrechten uit het keizerrijk - waarvan Junkers, militairen en ambtenaren de genieters waren - in stand te houden.

Met een dergelijke medeplichtigheid was het voor de bezittende klas en voor de nationalisten in Duitschland een gemakkelijke taak de fouten van de zoogeheeten vredesverdragen uit te buiten.

Van de vele juiste bedenkingen en karakteristieken die in dit boek voorkomen, volgen hier enkele van de meest treffende. ‘De Duitsche onderdrukking bestond in: de onderworpenheid aan oorlogsverdragen, het doen van herstel-betalingen en het zich onthouden van de annexatie van Oostenrijk. Duitschland werd als een “kolonie” beschouwd omdat het met geleend geld de economische en productieve structuur, die geruïneerd was door de oorlog en de inflatie, opbouwde, en omdat de geldschieters werkelijk zoo brutaal waren winst van hun beleggingen te verwachten.’ ‘Per slot van zaken hadden de Duitschers den keizer aan de dijk gezet, en de “meest vrije Republiek van de wereld” ingesteld. Waarom moesten zij gestraft worden voor mogelijke fouten die de afgezette Keizerlijke heerschers hadden begaan?’ ‘Toen de groot-industrieelen en hun huurlingen hem (den Duitscher) vertelden dat buitenlanders en Duitsche socialisten “Duitschland's voorspoed” vernietigd hadden, had hij zoo gauw geen erg in de kasteelen met de automobielen, en in de grandiose stijl waarin genoemde werkgevers voortgingen te leven niettegenstaande de “armoede” waarop zij prat gingen.’

Grondig is de aftakeling van den Marxistischen boeman, waartegen Hitler zijn stormtroepen opzweepte. In Duitschland is namelijk, volgens Mowrer, het socialisme nooit Marxistisch geweest, doch enkel revisionistisch. Verder ‘waren de socialisten nooit in de positie om alleen te regeeren, kwam door hun toedoen nooit een belangrijk stuk werkelijk socialisme tot stand.’ Zij hebben enkel gezorgd voor uitbreiding van het stelsel van sociale verzekeringen, dat was ingevoerd onder Wilhelm II om het werkelijke

‘Marxisme’ den grond onder de voeten weg te nemen en om de stoffelijke behoeften van de massa zoodanig te bevredigen, dat zij in staat zou zijn lichamelijk gezonde recruten aan het leger te leveren.

Tenslotte nog deze kantteekening, die niet voor Duitschland alleen van toepassing is: ‘En als de arbeiders al klassenstrijd predikten, - de werkgevers brachten het in praktijk. De strijd tegen iedere vorm van sociale verzekering gedurende een periode van wereld-malaise, de vastberaden poging om de vakbonden te vernietigen, - wat was dit anders dan klassenstrijd? En - wat het belangrijkste is - welk ander woord kan worden gebruikt voor de hulp die door de rijken aan de nationaal-socialisten werd verleend, een partij die de onderdrukking van de invloed der arbeiders in politiek en in zaken tot een voornaam deel van haar strategie maakte?’

Van zoodra het over het nationaal-socialisme en zijn kopstukken gaat, verandert de objectieve toon van dit boek geheel. In de vorige hoofdstukken was Morrow wel eens een tikje pretentieus, maar naar het einde toe, waar de bewoners van het Bruine Huis behandeld worden, is hij doorloopend onrechtvaardig en eenzijdig. Hitler tracht hij af te maken als een geniaal spulleman en wil hem, om zijn uiterlijk figuur, als belachelijk doen doorgaan. En erg simplistisch is het ook wel het succes van Hitler bij de massa uitsluitend toe te schrijven aan sociale en economische mistoestanden. Die hebben natuurlijk uitstekend het arrivisme van den Führer gediend, maar zijn nationalistische wekroep heeft ongetwijfeld weerklank gevonden in de Duitsche volksziel zelf.

Over Brüning is schrijver overigens evenmin aan te spreken en waar hij hem toevallig vernoemt, draagt hij er steeds zorg voor daar kleineerend iets over zijn katholicisme aan toe te voegen. De waarde van de persoonlijkheid en den arbeid van den Centrum-leider schijnt hij volstrekt niet te willen inzien. Daarin gelijkt hij de Europeesche staatslieden, die echter nu hun onverantwoordelijk wantrouwen tegenover Brüning bestraft zien en met wroeging mogen gedenken dat de geschiedenis zich niet zoo gauw herhaalt als wel eens beweerd wordt.

3. Sommige staatslieden achten het niet beneden zich een klinkende veroordeeling van hun eigen politiek beleid uit te spreken door in verband met de nieuwe toestanden in Duitschland te gewagen over een dreigenden nieuwen oorlog.

Een beeld van wat Europa bij een gewapend conflict zou kunnen worden geeft ons Hanns Gobsch in zijn 'WAAN-EUROPA 1934'.

Dat tengevolge van de gebeurtenissen die zich sedert het verschijnen van dit boek hebben voorgedaan, de feiten zich niet meer kunnen toedragen gelijk schrijver voorspelt, kan wellicht schaden aan de boeiende kracht van dit toekomstbeeld.

Overigens mag het werk van Gobsch, om de levendige manier waarop de volksgroepen, de persoonlijkheden, de toestanden en gebeurtenissen zijn afgebeeld, op artistieke verdiensten aanspraak maken. En het is daarbij ook een heele prestatie abstracte begrippen - gelijk die welke b.v. de dagbladlezer er over partijen, conferenties en staatslieden op na houdt - als levende, zichtbare werkelijkheden te kunnen voorstellen. Schrijver bezit, inderdaad, meesterlijk de kunst om de hooge personaliteiten, zoowel die waarmee hij het niet eens is, als die naar zijn hart, uit te beelden als menschen met nog iets anders dan wat conventie en pers hen toeschrijven: eigen karakter, deugden en gebreken. En tenslotte staat men ervan versteld - wanneer men bedenkt dat de werkelijkheid niet anders kan zijn dan deze fictie - hoeveel de persoonlijkheid vermag, hoe gewichtige beslissingen afhangen van kwaad humeur, eerzucht, vergissingen, persoonlijke voorkeur of misleiding. En daartegenover staat de massa, in bedwang gehouden door bajonetten en trappelende paarden of zonder onderscheidingsvermogen maar met eendere drift de leiders volgend, waar deze spreken van dictatuur of van vrijheid, van oorlog of vrede. Opgezweept krijgt deze kudde de ruwe, botte kracht van een lawine die alles, ook wat haar voordeelig is, overrompelt en begraaft.

In een Europa - en wie zal beweren dat dit werelddeel er beter aan toe is? - waarin de leiders op zoo talrijke, tegenovergestelde manieren het goed kunnen meenen en tenslotte onbeperkte vrijheid tot handelen hebben, vermits de massa er geen eigen inzichten, laat staan een eigen wil, op na houdt, zijn botsingen onafwendbare verschijnselen. En bij deze botsingen doet zich naast den wil van de

leiders en de volgzame kracht van de massa, een derde macht gelden: de techniek. Tegen haar, echter, is niets opgewassen, betoogt schrijver, noch het socialistisch internationalisme, noch het nationalistische fascisme. Wanneer lood en gas hun rol spelen worden zoowel broederliefde als trots waardeloos. Tegenover de doodende materie laat Gobsch alleen de volksfurie met gelijke kansen optreden, maar zij leidt tot dezelfde resultaten: dood en vernieling.

In dit boek zal ieder katholiek een troostvolle leemte voelen: omzeggens met geen woord wordt over godsdienst, kerk of paus gerept. Een uitvoerig hoofdstuk had niet treffender dan deze leemte er kunnen op wijzen dat daar de laatste kans ligt om het schrikbeeld van Gobsch geen werkelijkheid te laten worden, de techniek te breidelen en de massa verantwoordelijke wils- en daadkracht bij te brengen.

Aantekeningen

Wehrwissenschaft.

Onder de tietel ‘De invloed van de Duitse Literatuur’ hebben we in het Oktober nummer uittreksels gebracht uit een in de Nieuwe Eeuw verschenen artiekel over een boek van prof. Arnold Banse: *Wehrwissenschaft.* Met de motivering dat de door prof. Banse voorgestane opvattingen niet met het standpunt der Duitse regering stroken is intussen op het bewuste boek in Duitsland beslag gelegd.

Maar prof. Banse blijft zijn leraarstoel behouden: wat is een boek, als de geest blijft!...

De Zeeman-schrijver Arnold-Weremeus Buning overleden.

De Nederlandse schrijver Arnold Weremeus Buning is te 's Gravenhage overleden op 87-jarige ouderdom. Hij werd 21 Januari 1846 te Uithuizen geboren en werd adelborst 1ste klas in 1867.

In 1880 verschenen zijn Marineschetsen. Verder: Binnen en buiten Boord. De Mottige, De Rooie, Bootsman, Klabberdos. De Erfenis van den Burgemeester, Menschen die er meer zijn.

Hij was een vlot schrijver van het Zeemansleven.

De Nobelprijs voor letterkunde 1933.

Iwan Boenin, de Nobelprijs voor letterkunde, is te onzent weinig bekend.

Hij wordt beschouwd als een van de grootste meesters van de novelle in de hedendaagse Russiese letteren en als een vooraanstaand dichter.

Boenin is geboren in 1870 uit een oud adellik geslacht, dat echter tot de rang van kleine grondbezitters was afgezakt.

Zijn eerste werk van betekenis was ‘Het Dorp’ (1910-1911). Verder schreef hij ‘De Heer uit San Francisco’, ‘De Droomen van Tsjang’, ‘Broeders’. ‘De Liefde voor Mitja’, ‘Het Geval van den Kornet Jelagin’, ‘Metamorphose’, e.a.

Aanvankelik was zijn tema de ondergang van de adel; geleidelik verbond hij er de gedachte van de dood aan, zodat op de duur de verheerliking van deze laatste boven het leven zal overheersen. Zijn werk wordt een sombere lyriek van leven en dood.

Als dichter is hij niet zoo groot van betekenis: hij verwerpt alle moderne verniewing, en blijft uitgesproken klassiek; zijn meeste gedichten hebben een beschouwend karakter.

De in Frankrijk vertoevende Russiese kritiekschrijver Wladimir Pozner noemt Boenin een traditionalist in poezie en in proza, een schrijver met een ongewone scherpte van oog en oor, een meester van de stijl, van het nauwkeurig woord. Zijn beschrijvingen vallen soms uit de lijst; in het algemeen mist zijn werk beweging; zijn mensen luisteren, kijken en denken meer dan zij handelen of spreken. Boenin's kunst is klassiek.

John Galsworthy.

John Galsworthy had de wens geuit dat geen levensbeschrijving van hem zou verschijnen zonder de toelating van zijn echtgenote. Als ‘officieel’ biograaf heeft deze aangeduid V. Marrot, een vriend van de overledene.

De romans van vrouwen in Engeland.

Volgens Engelse kritici zouden de beste romans in de laatste jaren geschreven, het werk van vrouwen zijn.

Wat de poëzie, het toneel, de levensbeschrijvingen en andere dokumentaire literatuur betreft, bezit de man nog het meesterschap; doch in het ontwikkelen

van de karakters in verband met een intrige waardoor deze karakters naar alle kanten worden belicht, legt de vrouw ontegensprekelik meer talent aan den dag.

Edgar Poe.

Wat is het intellektueel en kultureel bagage van deze of gene schrijver?

Op deze vraag, die men ook wel voor meer schrijvers zou willen gesteld zien, heeft een Amerikaanse essayist Killis Campbell een antwoord willen geven wat Edgar Poe betreft.

Hij besluit dat Poe een veel ruimer ontwikkeling bezat dan algemeen wordt vermoed; deze kende goed Frans en Latijn, bezat de beginselen van Duits, Spaans, Grieks en Italiaans. Hij was een goed mathematieker: kende een en ander over scheikunde en plantkunde; godsdienstleer interesseerde hem slechts matig; ook stelde hij slechts weinig belang in de grote vraagstukken van zijn tijd.

Kortom, de auteur zet ons omstandig uiteen hoe het met de algemene kultuur van de dichter eigenlik gesteld was.

Italiaansche langdradigheid.

De Italiaanse Bergutta-prijs voor 1933 werd toegekend aan Leonida Repaci voor zijn boek ‘Fratelli Rupe’.

Het is een roman van meer dan 600 bladzijden waarin de geschiedenis van een Italiaanse familie wordt verhaald sedert het begin van het gehele werk dat vier zulke boekdelen omvatten moet.

En de kritiek wijst nu steeds op de langdradigheid van de auteur.

Kolonel Lawrence als schrijver.

De Engelse kolonel Lawrence, die tijdens de oorlog de opstand van Arabië tegen de Turken wist te bewerken. die in Afghanistan sjah Amanoellah hielp verdrijven en naar men zegt in Abessinië Ras Taffari op de troon hielp, is ook een verdienstelik schrijver.

Zijn boek ‘De Opstand in de Woestijn’, dat zijn avonturen in Arabië vertelt, werd herhaalde malen vertaald; onlangs heeft hij een vertaling van de ‘Odusseus’ gepubliseerd: daar hij zelf geruime tijd het leven van een Oosterling heeft gevoerd en deze levenswijze zelfs sedert Homeros' tijden maar weinig veranderd is, achtte hij zich bizonder geschikt voor deze niewe bewerking die om haar direktheid en haar levendigheid zeer geprezen wordt.

Daar kolonel Lawrence op schrijfmachine en stylo met het diepste misprijzen neerziet, heeft hij zijn handschrift met Chinese inkt en op perkament geschreven.

Rond de Prix Goncourt.

Er wordt reeds heel wat lawaai gemaakt rond de Prix Godcourt! Dekandidaten echter, die een beetje wantrouwig zijn geworden, willen zich eerst maar kenbaar maken op het laatste moment. Natuurlik. zullen we binnen een maand weer de stormloop der romans beleven. Maar de jury, die in dit geval voor een lastige en pijnlike taak staat, schijnt dit jaar de lauwerkroon te willen schenken aan een schrijver die niet speciaal publiseerde voor de Prix Concourt, al werd zijn boek dan ook voor de gestelde datum reeds uitgegeven. Maar de 'tien onsterfeliken' schijnen geen lust te hebben om de romans die reeds vroeger het licht zagen te bekronen; want ofwel werden de auteurs reeds vroeger bekroond - wat het geval is met Marcel Aymé en diens 'Jument Verte' - ofwel is de tekst een beetje te zakelik - wat dan het geval is met 'Les Inconnus dans la Cave' van Jean Cassou. Reeds meermalen werd de naam vermeld van Pierre Marois die een paar maanden geleden debuteerde met 'Passé à louer'. Maar dit behoort tot het genre der 'confessions'... en nu beweren de Goncourt's dat het buiten beschouwing valt.

Waarachtig voor de Heren Juryleden wordt dit een pijnlike situatie!

Van de duivel die eremijt is geworden.

In het eerste nummer van ‘1933’ werd van de hand van Paul Morand een artiekel gepubliseerd onder de tietel: ‘DE L'AIR! DE L'AIR!’ dat een scherpe aanklacht is tegen het eksotisme en de ontreddering van deze tijd. Hij doet een oproep tot de jeugd die vrij staat van elk slavendom, die vijand is der losbandigheid en de onverbiddelike bekamper van alle snobisme.

Prachtig! Prachtig!

Maar dan zouden wij best beginnen met bijna gans het oeuvre van Morand op de brandstapel te werpen. Laat ‘Magie Noire’, laat ‘L'Europe Galante’ gerust de prooi der vlammen worden.

Zekerlik, Paul Morand is een eersteklas strateeg. Na de plaat te hebben gepoetst in het offensief zijner generatie tegen de mannen van 1900, gaat hij nu plots aan het hoofd staan van een uitdagend nationalisme; hij. de man die gedurende meer dan tien jaar de predikheer, de pelgrim, de apostel is geweest van het kosmopolitisme, met zijn materiaal der ‘Grand-Hotels’, der internationale treinen, der verbannen revolutionnairen, en der sentimentele polyglotten.

Paul Morand voelt zich stilaan oud worden!

Inhoud van Tijdschriften

Dietsche Warande en Belfort:

Oktober: Newman's mentaliteit in wording (Paul Sobry). De Zevenslager (A. Thiry). Fernand Severin (M.E. Belpaire). Paul Verbruggen (P.G. Buckinx). Uit ‘Trouwen’ (G. Walschap). Gedichten van A. Van Duinkerken en Albr. Westerlinck. Engelsche Kroniek (Dr. Raf. Kreemers). Muziekkroniek (Dr. René Lenaerts). Ringsteken. - Kantteekeningen. - In Memoriam Dr. J. Persijn.

Forum:

November: Valéry en het duistere vers (S. Vestdijk). Kaas (5) (W. Elsschot). Written in dejection (E. du Perron). Cherchez la Femme (J. Slauerhoff). Gedichten van D.A, M. Binnendijk, J. Greshoff, A.C.A. Voortman. Panopticum.

Onze wakkere jeugd.

November: o.a. Een moderne Kruistocht. Nicolo Paganini.

Bâtir:

Novembre: Réveil de l'Architecture Italienne. - Aug. Puvrez, tailleur de pierre. - L'Architecture commerciale. - Eclairage d'un dancing. - L'esthétique de la Table. - Le Bibelot. - Le meuble flamand d'autrefois. - La toiture cuivreasphalte.

Boekbesprekingen

Lady Blennerhassett: Marie Stuart. - 'Bibliothèque Historique', Plon, Paris. 15 Fr. fr.

Met ontroering en onpartigheid tevens heeft de schrijfster opniew het groot histories drama, dat het leven van Maria Stuart is, samengesteld. Niet zonder talent beschrijft ze haar jeugd in Frankrijk, haar korte regering in Schotland, haar gevangenis en haar dood op het schavot. De 18 jaren van haar gevangenschap waren niet minder beroerd dan haar regering. Dit boek werd geschreven om te trachten het geheimzinnige te peilen, dat de ongelukkige koningin omringde op zekere ogenblikken van haar leven.

De figuur van Maria Stuart is een der populairste uit de algemene geschiedenis. Dit boek is een mooi dokument over haar.

J.M.

Paul de Rijck: Over vereenvoudigde spelling. - Met een slotbeschouwing van Dr. J. Leenen. 2e herz. druk. Uitg. 'Varior' Sint Amandsberg. 2 fr.

Dit is een boekje, dat we een zo ruim mogelike verspreiding toewensen. Het bevat behalve een woordje geschiedenis en een beschouwing over opgeworpen nadelen en werkelike voordelen, een volledige uiteenzetting der regels met beschouwingen.

Bizonder geschikt voor vulgarisatie moest het bij duizenden verspreid worden. De strijd voor de vereenvoudigde moet breder en breder worden. En ieder weze konsekwent gelijk in welke omstandigheid.

J.V.

Simonne Ratel: Trois parmi les autres. - 'Biblithèque reliée', Plon. Paris. 3.50 Fr. fr.

Met Simonne Ratel werd Frankrijk een merkwaardige romancière rijker. Alhoewel we nu precies niet het talent naar de prijs beoordelen, bizonder in Frankrijk niet, kunnen we het slechts toejuichen, dat haar volgende werk, n.l. La Maison des Bories met de Prix Interallié werd bekroond.

Het werk van Simonne Ratel heeft de volle bekoring der vrouwelikheid, en een bijna magiese kracht tot ontroeren. Met haar fijne intuitie begrijpt zij tot in het mysterieuze de ziel der jeugd. Ze vertelt teder met een frisse en levende verbeelding en een wat wilde gevoeligheid. Als men dit boek neerlegt, voelt men in zich weer wat levenskracht meer. Haar charme geurt gedurig op uit die spontaneïteit, die slechts aan uitzonderlik begaafden behoort.

Men heeft Simonne Ratel naast Collette gezet. Met reden. Wij plaatsen haar hoger nog, omdat zij ons de pijn en de vreugde van dieplevende mensen geeft, en Colette het bij haar katten houdt.

Zo'n boek doet het best bij jonge mensen, fris en gezond.

J.M.

Nikolai Kazantzaki. 'TODA RABA' - Vert. door Simon Koster. - Wereldbibliotheek, Amsterdam. 1933. ingb. 39.90 fr.

Verschillende personen, o.a. een Japanner, een Chinees, een Neger en een Griek reizen door de U.R.S.S. op weg naar een kongres. De schrijver, die naar het heet, veel gezworven heeft en langen tijd in Rusland verbleef, is een Kretenzer die zijn boek in het Fransch schreef en alhoewel communistisch gezind, langs de romantische figuren van zijn verhaal om zijn eigen kritiek op de Sovjet-staat uitbrengt. Het werk getuigt van temparement en kracht, doch het is niet belangrijk genoeg en veel te verward en verbrokkeld om een vertaling waard te zijn. Overigens heeft de schrijver, tegen zijn strekking in, me meer dan ooit iemand voorheen, van

het communisme in zijn Russische vorm afkeerig gemaakt.
A.D.

Général Comte de Rochechouart. - Souvenirs sur la revolution, l'empire et la restauration. - Uitg. ‘Plon’, Paris, 1933, 45 Ffr.

Wie zich vooral bezighoudt met dat tijdperk der Fransche en Europeesche geschieden's, zal over sommige feiten een nadere inlichting vinden in deze herinneringen. Doch deze lichtpunten liggen zoo ver uiteen, dat het een werkelijke moed kost om de vele bladzijden te doorworstelen, waar de schrijver zonder uitzonderlijk talent, persoonlijke ervaringen oprakelt, die niet belangrijk genoeg zijn om te boeien op de manier waarop hij ze verhaalt. Overigens haalt de uitgeverij Plon wel eer van de breed opgezette reeks waarvan dit boek me voor een der zwakste nummers geldt.
E.S.

Rosamond Lehman. - ‘L'invitation a la valse’ - trad. de l'Anglais. Plon, Paris. 12 Ffr.

Het is verbazend hoe het verhaal van het verlangen naar een dansavond en de geschiedenis van het bal zelf een boek van zulk een omvang kunnen vullen, zonder dat het vervelend wordt. Lehman's knapheid valt in deze te prijzen. al is het ook de eenige gave, de sobere schoonheid van den aanhef daargelaten, die zijn roman bezit. Als het oorspronkelijke Engelsch geen hoedanigheden heeft, die bij de overzetting verloren gingen, glijdt dit boek in zijn boeiende frischheid langs het leven heen, het diept geen enkele der vraagstukken uit die zich nochtans opdringen en blijft nu onbelangrijk en zonder beteekenis.
A.D.

Piet Kloppers. - In het tooverrijk der film. - Met meer dan 100 foto's en teekeningen. N.V. Uitgevers-Mij ‘Kosmos’ Amsterdam. Verlaagde prijs: fl 2,50.

Een buitengewoon mooi-gepresenteerd en onderhoudend geschreven boek. Wij krijgen een uitzicht op de uitvinding van de film (vanaf... 65 v. K.) en de komst van de klankfilm. Piet Kloppers vertelt ons hoe de grote filmmaatschappijen in Europa en Amerika ontstonden en groeiden; over heel wat filmregisseurs en - sterren. Hij wijdt ons in, in geheimen van filmstudio's en zelfs wie het niet erg op heeft met film als film (laat staan als kunst) moet door dit boek geboeid worden... en belangstelling krijgen.

Zeker, zeker, we wilden - ja wat? Misschien dat hij bizonder wat de behandeling der sterren betreft, wat strenger zou zijn? Inderdaad, maar daar denken we slechts naderhand aan, als we het boek hebben gesloten.

De foto's zijn mooi en interessant. In een woord, een monografie, zoals er niet veel zijn, bedoeld als lektuur voor mensen die zich niet al te zeer wensen te verdiepen in techniese en artistieke détails.

J.V.

Alfred Neumann. - Narrenspiegel. Vert. Eva Raedt-de Cauter. - Uitg. N.V. Bruna en Zoon, Utrecht. Ing.: fl. 3,90, geb. fl. 4.75.

Er worden niet veel zo'n prettige boeken gedrukt. Het vertelt het bohême-leven van een klein Duits heerser uit de na-Lutherse tijd, de hertog van Liegnitz, hoe hij zijn vrouw, in het bijzijn van zijn bijzit, een ‘muilpeer’ geeft, zich wil gaan meester maken van de Poolse kroon, wil deelnemen aan de godsdienstoorlogen van de hertog de Guise in Lorreinen, maar het bij de eerste aanraking, van verre verkiest te doen door het vormen van een Liegnitz-regiment, dat achter enkel de Rijn afparadeert; en eindelik, door zijn H. Roomse Majesteit de keizer uit zijn waardigheid ontzet, als balling in zijn eigen stad komt sterven.

Een histories roman dus? Inderdaad. Ik weet niet of die hertog van Liegnitz werkelik heeft geleefd, maar wel weet ik, dat hij in dit boek leeft, intens leeft, even als die arme hofmaarschalk, de dwars-

door-alles-trouwe. Die hertog is eigenlik een wellustelling en een wonder mengsel van domheid en doorzicht. Ik heb nog geen histories roman (laten we de zozeer in voege vies romancées er bij nemen) gelezen, die m.i. zo mooi is geslaagd. We voelen ons volkomen thuisgebracht in de sociale toestanden van de toenmalige Duitse staatjes-struktuur.

Deze volumineuse man, eigenlik een zwakkeling op het laffe af, deze brute dwingeland verschijnt ons stilaan als een mens vooral, en wel een levend mens. Wat eerst een parodie lijkt voelen we eigenlik een zeer geloofwaardig levensverhaal te zijn. Het drama groeit gestadig in de kleren van de paljassen. En als een lezer zijn preutsheid moest gekwetst voelen door de fratsen van deze zinnelike mens, moet hij dat enkel aan zichzelf wijten. Wij achten het een bizondere eigenschap van de schrijver, dat hij zo vaardig en kleurrijk juist het leven van die tijd heeft getekend, zijn vaste hand faalt nergens. Doorlopend blijft de lijn strak gespannen. door de direkte pregnante stijl, die nochtans niets met niewe zakelikheid heeft te maken.

En dan er zijn uitzonderlik schone bladzijden in dit boek, blz. die men onthouden blijft. Ik denkt hierbij aan beleving van de pest te Keulen, en de volgende (laatste) hoofdstukken. Een andere lezer zal er misschien andere aantekenen. Want het is een rijk boek.

Eigenlik veel meer dan een historiese roman in de traditionele betekenis, en met de felle nar-figuur, veel meer dan een zgz. schelmen-roman.

I.e.w., heeft de vertaalster flink de schrijver gediend, ze heeft niet min haar lezers gediend. Een boek dat moet uitverkocht worden.

J.V.

Henri Duvernois. - A l'ombre d'une femme. - Edit. Bernard Grasset. Paris.

Dit is een van de merkwaardigste Franse romans, die ik in de laatste tijd heb gelezen. Het is de pijnlijke en schrijnende biecht van een mens, die geheel zijn leven onder de invloed stond van een vrouw, die het iedere dag verwoeste. En nu: ma solitude est absolue. Ni une femme, ni une maîtresse, ni un parent, ni un ennemi. Pas même un chagrin, pas même un souci. Un souvenir, c'est tout. In een gedrongen sarkastiese vorm verhaalt hij wat hij door moest maken voor het zover was gekomen. Reeds op een zekere ouderdom gaat hij nog het kind van zijn vrouw en een vreemde man liefhebben, maar dit wordt zijn laatste ontgocheling. Met een pijnlike nauwgezetheid en een ontroerende eerlikheid ontleedt hij zichzelf tot in de laatste hoekjes van zijn ziel en zijn lichaam. Het geciteerde eindpunt van dit mannenleven toont hoe ontzettend de tragedie er van moet zijn geweest. Wij worden er van verwittigd, want het staat op de eerste bladzijde. Er zijn weinig Franse romans, die zo doorlopend zuiver zijn gehouden als deze. Nergens ontspant de strakke lijn van dit drama, en nergens ontlaat de taal zich. Het leven van deze mens, die meende geschapen te zijn voor het geluk, is het leven van hem die naast ons staat, als hij niet in ons woont. Daarom is dit boek zo menselik en diensvolgens zo schoon.

J.M.

Ivan Tourgueneff. - Femmes Russes. Trad. du russe par E. Halpérine-Kaminsky. Libr. Plon, Paris. 3.50 Ffr.

Deze bundel bevat drie novellen. nl. Premier Amour, Faust, en Médecine du District. Ze zijn zodanig gekozen, dat ze al de tiepiese beelden geven van de vrouwelike Russiese ziel. Ze tonen ons drie vrouwelike harten die zich geven, ieder op zijn manier. Ze zijn fier tot hoogmoed toe, maar offeren aan de uitverkorene tot hun waardigheid en hun onafhankelikheid. Wat een niet gewoon belang geeft aan deze drie stukken, is, dat de helden er van zijn: de vader van de schrijver, de schrijver zelf en de zuster van Tolstoï. Met die levende modellen heeft de beroemde Rus ons een trouwe weerschijn

nagelaten van het leven en de ziel van een volk.

Deze vertaling is ons nog meer welkom daar dit jaar de 50ste verjaardag van de schrijver wordt herdacht.

J.M.

Paul Bourget. - L'emigre. - Librairie Plon, Paris. 3,50 Ffr.

Het is niet de eerste maal, dat deze roman verschijnt. Niettegenstaande hij met een zekere ambachtelike vaardigheid werd gebouwd, het belang van de gedachten die hier op elkaar aanbotsen, en de flinke tiepering van de hoofdpersoon, menen we toch dit boek niet bij de beste van de beroemde Fransman te mogen rekenen.

Landri de Claviers-Grandchamp, een jonge rechtzinnige geest, wanhoopt er aan zijn vader de ‘wetten’ van de moderne wereld te zien erkennen, en zich te mengen in een voor hem vreemde gemeenschap. Na een tragies konflikt zal hij hem nochtans zijn toekomst offeren. Na de vrouw, die hij bemint. gehuwd te hebben, trekt hij naar de vreemde en zijn oude vader zal alleen achterblijven.

J.M.

Temoignages (Publication bimestrielle) Edit. S.A. Les Illustrés français. Av. des Champs Elysées, 65-67, Paris. Le numéro 12 Ffr.

1. *Images secrètes françaises de la Guerre.* - Dit is een uitzonderlik rijk en mooi album van 200 fotos, die in Frankrijk gecensureerd werden en hier gekommenteerd door Paul Allard. Enige opschriften van bijdragen: Pour maintenir le moral. - La Guerre à l'Amour. - Quelques aspects inconnus ou inédits de Paris. - Fraternisations et Mutineries. - La Guerre des Images. - La Guerre sous-marine secrète. - Les Mystéres de la Caponnière. - Trahison. - La plus atroce épisode de la Guerre secrête.

Deze opgave geeft maar een klein gedacht van de inhoud, omdat iedere bijdrage overvloedig is geillustreerd met zeer interessante fotos.

Met dit album van omtrent 100 blz. is de anti-militaristiese gedachte een grote dienst bewezen.

2. *Les Juifs:* Buitengewoon mooie opnamen illusteren deze tweede aflevering Sommige rekenen we bij de mooiste die we reeds gedrukt zagen. De letterkundige inhoud is als volgt: Déclaration d'Albert Einstein. - Le drame Allemand (V. Basch) Déclaration d'Israël Lévi. - Le Judaïsme. - La minorité juive et la société des nations. - La Bible et le Talmud. - Cultes et rites. - Le génie hébreu (E. Renan). L'Art (Jean Gallotti). Enfants. - Le juif errant (André Spiro). Méditérranée. - Les juifs d'Amérique. - Pologne. - Les cinq messieurs de Francfort. - Paris. - Les juifs et la Guerre. - Pogroms (Jules Romains). - Allemagne. - Les Sports. - La Palestine.

Dit album bevat o.a. ook een serie fotos van Frans-Joodse beroemdheden die zeer leerzaam is. Het werd klaarbijkelik uitgegeven als sprekend protest tegen de vervolgingen in Duitsland, waarvan we hier ook opnamen te zien krijgen.

3. *Images secrêtes allemandes de la Guerre.* - Ditmaal dus 200 fotos, in Duitschland gecensureerd. Eveneens buitengewoon suggestief gekozen om de beestigheid van het oorlogsbedrijf bloot te leggen. Literaire inhoud: Le premier coup de ciseaux. - La censure Allemande. - Le Kaiser et les officiers. - Les soldats ‘feldgrau’. - Pour maintenir le moral. - Un abattoir original. - Les Zeppelins. - Camps de prisonniers. - Pays envahis. - Trois espions. - Sinn-Fein. - Un parmi des millions. - La débâcle.

We zien benieuwd uit naar de volgende nummers van deze getuigenissen, die het er op aanleggen, in elk nummer een ‘j'accuse!’ te schreeuwen in het gelaat der menschheid.

Mochten velen ze horen! Vergeet intussen het adres der uitgevers niet. De prijs is verwonderend-laag voor albums van dit allooi.

W.v.W.

Sint Leonardus-Vereniging van Studenten aan de R.K. Leergangen te Tilburg: Derde Lustrum-Jaarboek.

Dit jaarboek werd opgesteld onder de hoofdredaksie van onze medewerker, Luc. Van Hoek en opgedragen aan Mgr. Diepen, Erevoorzitter van de Vereniging is Dr. Moller en onder haar ereleden telt ze o.a. Pater Molenaar M.S.C. en P. Gervasius o. M.C.

Dit boek werd ter gelegenheid van het H. Jaar gedrukt onder de aanroeping van O.L.V. van Brabant. De inhoud is zeer verscheiden. Ook Anton van Duinkerken is van de partij met ‘Hedendaags nominalisme’ helemaal in zijn trant. De lijst der medewerkers zou te lang uitvallen, maar de inhoud is voor een studenten vereniging uitzonderlik. Enige reproduksies verluchten het boek. Poezie en proza wisselen af, ook boert en ernst. Het bevat interessante studies die absoluut waard gelezen zijn. Daarbij wordt het schattig gepresenteerd.

W.v.W.

Bruno Baldwins. - Onder wolk en zon. - Uitgave St. Norbertus-boekhandel. Tongerloo.

De gedichten die Bruno Baldwins onder de ietwat neerdrukkende tietel ‘Onder Wolk en Zon’ in het licht zond, getuigen meestal van een tedere gevoeligheid en van een intieme stilte. Als het vuur der beleving deze gevoeligheid zal hebben overwonnen, schrijft Bruno Baldwins wellicht een goed gedicht.

P.B.

B. de Craene. - Uit 't leye-lisch. - Uitg. ‘St. Norbertus-boekhandel,’ Tongerloo.

In dit boek legt B. de Craene een zekere virtuoziteit aan de dag; een virtuoziteit dan in het spelen met woorden en gedachten. Dit spel werd hier echter zelden het gevaarlike, verrassende spel der poëzie. B. de Craene mag zijn, talent niet langer verkwisten. Zelfkritiek a.u.b.

P.B.

H. De Cat. - Echo's. - Uitgave: ‘Varior’, Nijverheidskaai 45, Sint Amandsberg.

Dit verzenbundeltje van de, blijkbaar nog zeer jonge dicher H. de Cat getuigt reeds van een verrassende kijk op het leven en de natuur. Dat wij echter geen enkel volkomen, gaaf gedicht aantroffen, ligt voornamelik in het feit dat H. de Cat de tekniek nog niet volkomen beheerst.

P.B.

Roger Boutet de Mouvel. - Cervantes et les enchanteurs. - Paris, Plon, 1933.

De ‘Enchanteurs’ zijn de magiese wezens die het levenslot van Cervantes in handen hadden en hem bijna maakten tot de speelbal van hun boze grillen. Het bestaan van de vader van Don Quichotte was een ononderbroken opeenstapeling van rampen en mocht de jonge onopgemerkte held van Lepante een weinig glorie oogsten, dan was het enkel om daarna dieper en bitterder te moeten lijden.

Cervantes is de tegenvoeter van Goethe. Goethe leidt net vaste hand zijn leven op zekere banen; de innerlike demonen waarvan hij zelf zo dikwijls gewag maakt, weet hij zelf, als 't nodig blijkt tot staan te brengen of vooruit te jagen. Dat dergelike opvattingen van het levenslot een grote dosis overdrijving en stelselmatigheid bevatten, hoeft niet gezegd, doch zij vergemakkeliken het bepalen in grote lijnen van de richting, de zin van een levensloop en de innerlike struktuur van een mens.

Het boek van de heer Boutet de Mouvel werd niet stelselmatig geschreven naar een vooropgezette idee, zoals dat met een hele stapel Goethe-biografieën wel het geval is geweest. Al zien wij achter de schermen de ‘Enchanteurs’ nu en dan eens aan de touwtjes trekken, toch wordt de held van het boek hier geen levenloze marionet. Cervantes blijft een man die zich heel wat ramspoed over het hoofd haalt door zijn ingeboren goed (zakkig)-

heid en zijn gemis aan praktiese zin.

Dit is de grote verdienste van de schrijver: hij heeft aan elk der beide elementen van het levenslot, het onverklaarbare, het fatale gebeuren dat hier de ‘Enchanteurs’ in handen hebben en dat wij het werk der Voorzienigheid noemen en het konsekwente gebeuren voldoende aandacht verleend.

René Verbeeck.

Jozef Muls. - Cornelis de Vos. - Schilder van Hulst. Antwerpen, N.V. ‘Standaard-Boekhandel’ 1933.

Een monografie van de zeventiende-eewse protretschilder Cornelis de Vos. De heer Jozef Muls heeft hier verdienstelik baanbrekend werk geleverd; over Cornelis de Vos werd tot heden weinig of niets geschreven. Catalogi van musea, verzamelingen en veilingen werden doorsnuffeld, zoodat schrijver zijn boek heeft kunnen verrijken met een eerste proeve van catalogus van de Vos'werk.

Specialisten in de kunstgeschiedenis vinden hier nuttig materiaal dat tot heden nog niet werd geklasseerd. Ook de doorsnee-lezer zal genoegen beleven aan het levensrelaas van de schilder en de geslaagde evokatie van zijn tijd, aan de beschrijving van de voornaamste werken en aan het eenvoudig en klaar geschreven hoofdstuk over de betekenis van C. de Vos in de Geschiedenis van het Portret.

René Verbeeck.

Pierre Lyautey. - Chine ou Japon. - Plon, Parijs. Prijs: 12 Ffr.

Een volstrekt onbelangrijk boek, waarin schrijver toeristische, economische en politieke beschouwingen, van gemeenplaatselijk allooi, ten beste geeft naar aanleiding van zijn bezoek aan enkele Japansche en Chineesche steden. Dat hij zijn licht vooral ging opsteken bij officieele personen, is wellicht zeer voornaam, maar maakt zijn reportage naast oppervlakkig ook eenzijdig.

De vraag welke in den titel is aangegeven wordt niet beantwoord. Niet eens verschaft het boek den lezer de noodige elementen om zelf de vraag te beantwoorden met kennis van zaken. Slechts een voorkeur laat schrijver onverholen tot uiting komen: die voor Frankrijk, dat, zijns inziens, in het Verre Oosten niet de rol speelt waarmee de nationale - soms bekent hij rechtuit: economische-expansie het meest zou bevorderd worden.

F.v.B.

Bernard Fay. - Roosevelt et son Amerique. - Plon, Parijs. Prijs: 13,50 Ffr.

Bernard Fay, die een degelijk kenner is van de geschiedenis en de toestanden der States, vertelt in een eigenaardigen stijl over de Nieuwe Wereld. Meer nog dan in de biografie van Georges Washington, die we van hem lazen, moesten we dit ervaren

in zijn boek over Roosevelt, dat verscheen als een deel van de serie *Choses vues,* Die stijl is een dooreenvlechten van hoogdravendheid, paradoxen en rake journalistieke glunderheid. Een Fransche maar niet zoo algemeen-menschelijk voelende Chesterton. Alles bij elkaar genomen is deze schrijftrant boeiend en Fay slaagt erin aldus gelijkelijk de belangstelling op te wekken voor het karakteristieke detail, als voor den dieperen ondergrond waarin dit detail zijn oorsprong en zijn motiveering vindt.

Jammer dat het boek juist was voltooid, voor de Nira-politiek werd ingezet. Doch als inleiding tot het duidelijk begrip van wat tot de Nira heeft geleid en van de omstandigheden waarin deze economische en sociale politiek wordt gevoerd, kan bezwaarlijk een meer overzichtelijk en bevattelijk werk worden aangewezen. Zoowel verleden als heden worden uitvoerig behandeld en al de toonaangevende persoonlijkheden uit de politieke en financieele wereld worden naar voor gehaald en zonder officieele mooidoenerij beschreven.

F.v.B.

Jannina W. Halle. - De vrouw in Sowjet-Rusland. - Vert. door Titia Jelgersma. Met 109 illustraties. Uitg. 'Het Kompas', Mechelen. Geb. 100 fr.

Sowjet-Rusland zal wel nog lang voor ons een geheim blijven, niettegenstaande de vrachten literatuur, die over dat wondere land en zijn bestuurlik regiem verschijnen. Het pro- en het contra spreken elkaar zodanig tegen, dat we in geen van beide onvoorwaardelik geloven kunnen.

Objektiviteit zal hier, zoals elders, wel een ver ideaal blijven. En we waren in de gelegenheid reeds meermaals, zowel in het voor als in het tegen, flagrante tegenspraak te konstateren.

Dit boek is de zoveelste poging tot de objektieve behandeling van een probleem betreffende het Sowjet-eksperiment. Ook hier schijnen de klaarblijkelike sympatieën van de schrijfster haar de baas te zijn. Wat niet belet, dat dit boek een zeer kostelik dokument daarstelt, dat voor iemand, die een ernstige studie wil doen over de vrouw in Sowjet-Rusland absoluut onontbeerlik zal blijken, te meer, dat de poging tot objektiviteit volkomen eerlik blijkt. Het zou kleingeestig zijn niet het minste goeds in het kommunisties eksperiment in Rusland te kunnen erkennen. En een bizondere weldaad mag het b.v. wel heten, dat het Sowjetbestuur de prostitutie in Rusland tot een onbeduidend minimum heeft kunnen herleiden, iets wat in de Westerse 'kapitalistiese' staten altijd voort een brandend probleem blijft.

Natuurlik wordt ons in dit boek ook heel wat naïeve nonsens geboden. En het is b.v. een psykologiese krachttoer, dat in Rusland tot de gevoelens toe werden gerationaliseerd.

Sowjet-Rusland is een van die problemen, waarover men wederzijds geen of weinig bekeringen zal bepraten. Het emotioneel element is hier te groot, benevens het spijtig gemis aan juiste dokumentatie. Men is er voor of men is er tegen. En gewoonlik zal men hier, ondanks alle literatuur, op zijn standpunt blijven, ook na dit eerlik en interessante boek van Jannina W. Halle,

W.v.W.

J. et J. Tharaud. - 'La vie et la mort de Deroulede'. - Plon, Paris. 5,75 Fr. fr.

Wie nader verlangt kennis te maken met de Fransche politicus, kan dat oppervlakkig en vlug, met de hulp van het levensbericht dat de gebroeders Tharaud lieten verschijnen. Zij schrijven gemakkelijk en vlot, in een toon die hun vriendschap voor Déroulède bewijst, en een enkele maal die diepere klanken vindt, die om hun menschelijkheid ontroeren moeten.

E.S.

M. Van Dantzig. - 'Droomen voor Loedo's slaap'. Schrift 8 en 9 van jaarg. 10 der Vrije Bladen. - Per ab. 80 fr. 'Het Kompas', Mechelen.

Een surrealistische novelle, die klaarblijkelijk bewijst hoe een talent zich verknoeien laat, door een theorie te gehoorzamen in plaats van het leven.

A.D.

Met Jesus. *Een bundel Christusgedachten uit de Engelsche Mystiek,* door een Karthuizer. - Uitgegeven en ingeleid door Jos. Van Wely O.P. 'J.J. Romen en Zonen', Roermond-Maeseyck (1933) 19 ½ × 15 ½ cm. Blz. 107. Prijs: 18 fr.

De uittreksels zijn meestal ontleend aan de drie volgende Engelsche Mystiekers: Richard Rolle, Moeder Juliana van Norwich en Walter Heilton. Met de Inleiding wil Pater Van Wely ons zeggen dat de inhoud volkomen orthodox is. Vervolgens geeft de Karthuizer zelf eenige bladzijden over 'Christus devotie en Engelsche Christusmystiek die waarachtig verdienen gelezen te worden. Dan volgen de excerpten.

Alles saam genomen is dit 'n boekje vol gezonde mystiek. Het komt niet ongeschikt, want het mag zonder schaamte

z'n plaats innemen bij de boeken die er, deze laatste jaren vooral, naar streven opnieuw de goede, kerngezonde mystiek, de meest vertrouwelijke omgang met Jezus, in te voeren. Om die reden vooral weze dit werkje ruime verspreiding toegewenscht. De uitgaaf is zeer goed verzorgd.

G.v.V.

Albert Dufourcq. - Avec Bonaparte en Italie et en Egypte. - Mémoires du général Baron Desvernois. 'Bibliothèque Historique Plon', Paris. 15 Fr. fr.

Vrijwilliger in 1792, bij het Rijnleger in 1794, bij het Italjaans leger in 1796, waar hij zich onder de ogen van Bonaparte met 'glorie' bedekte, nam Desvernois eveneens deel aan de ekspedisie in Egypte. Uit zijn mémoires blijkt hij het beeld zelve te zijn van wat we kunnen noemen de militaire moed.

Als goed waarnemer, interesse voelend voor al wat de operasies aangaat, waar hij in betrokken is, voor de landen die hij doortrekt, voor mensen en dingen, heeft hij mémoires nagelaten, wier belang door liefhebbers van geschiedenis zeker waardeerbaar is.

J.M.

Jozef Simons. - Naar Oberammergau. - Ing. 15 fr., geb. 22,50 fr. St. Norbertus' Boekhandel, Tongerloo.

Jozef Simons wordt stilaan onze reisverteller. En hij kan het. Hij doet het met een gemak en een hartelikheid die het volk voor zijn boeken zeker innemen. Ditmaal een kleurige reportage van een reis naar het stadje der grootse passiespelen.

Het blijft bij Simons echter altijd bloot reisverhaal. Mogen we niet eens een roman van hem verwachten, die tonen zou dat hij meer van zijn reis heeft meegebracht dan een dagboek, nl. het begrijpen van het volk dat hij heeft bezocht. Ik moet het zeggen, ik houd b.v. van den Doolaard, Johan Fabricius e.a.

J.V.

H. Barbusse. - Het liedje van den soldaat. - Uit het Fransch door L. Roelandt. Uitg. 'De Korenaar'. Alb. Liénartstr., 28, Aalst. Franco 9 fr.

Een mooi boekje van de bekende kommunistiese anti-militarist. Een verzameling van zeven oorlogsverhalen. Niet echter de dagbloekbladen van iemand, die zich verliest in de voorvallen van iedere dag. Wel het verhaal van een ooggetuige, die de mensonterende afschuwelikheid van het oorlogsbedrijf heeft doorvoeld. De pregnante getuigenis van een mens, die stond middenin de beestachtige tragedie van de moorddadige verwarring. In dit boek vallen de slachtoffers, die men helden noemt, niet door hun 'vijanden', maar meestal door hun eigen landgenoten.

Deze getuigenis moesten allen horen, en bizonderlik diegenen, die nog niet tot een veroordeling van het militarisme zijn gekomen, door hun vasthouden aan de idee van een nationale vijand.

W.v.W.

Erik Lanklater. - Juan en Amerique. - Roman traduit de l'Anglais par A. Léo. Les 2 vol. 24 Fr. fr.

Erik Lanklater is een Schot. Na talrijke perigrinasies, kon hij een reisbeurs naar Amerika bekomen, van waar hij de tekenende en satieriese vizie op het moderne Amerika meebracht, die deze roman is. Juan Motley is een afstammeling van de beroemde Don Juan.

Van af zijn geboorte in alles verschillend van zijn omgeving, moet hij na enkele avonturen naar Amerika vertrekken. Hij doet, onder verschillende vermommingen een reis dwars door de nieuwe wereld en de avonturen volgen elkander op, zonder de onderwereld en de bootleggers te vergeten. Dit levendig verhaal zit vol humor en fantazie, al doen de beschrijvingen hier en daar wel hinderend aan.

J.M.

[De Tijdstroom 1934 nr. 4]

In Memoriam Drs. Stephan De Jonghe
Jan Vercammen

Het oude jaar sloot op zijn laatste dag de lijst der schone doden met Drs. Stephan de Jonghe, Vlaanderen's grootste klaviervirtuoos, de gewettigdste hoop voor de bloei onzer musicologie. Bij dit afsterven kon Arthur Meulemans getuigen, dat dit verlies onherstelbaar is. Op het ogenblik, dat we zijn eerste bijdrage voor ‘De Tijdstroom’ verwachtten (hij zou een nieuwe muziekkroniek verzorgen) bereikte ons zijn doodsbericht.

Het is snel gegaan en onverwacht gekomen. Hij, die, 31 jaar oud, enkel nog vijf jaar te leven vroeg terwille van zijn ouders en zijn studie, heeft de eerste dag van 1934 niet meer gezien.

Hij was niet alleen een begenadigd kunstenaar. Hij was, en dit maakt de rouw voor zijn beminden en zijn vrienden dubbel, een goed en groot mens. Het was een genade, als vriend, iets mee te mogen voelen van zijn rijk en diep leven. Achter een ewige glimlach verborg hij, voor allen die met hem zouden meegeleden hebben, de pijn, die een geheim bleef voor de meest bekende mediese eminenties.

Hij is een dode van wiens leven altijd iets in ons leven zal beklijven: zijn glimlach over ons geluk en de weemoed zijner ogen over onze pijn.

Stephan, prachtige vriend, heerlike dode, voor jou buigen we als voor een heilige, zoals de priester, die dag en nacht de laatste weken van je overvolle leven bij je was. Voor jou vouwen zich deemoedig onze handen, zoals die je zo liefdevol hebben verzorgd zich hebben gevouwen over je laatste blik, toen je, ver van uw angstig-wakende ouders, die hun laatste kind wisten sterven, moedig de dood aanblikte, waar de wetenschap onmachtig en wanhopig moest toezien.

We zijn eens niet akkoord gekomen, wijl jij Bach en ik Beethoven verkoos. Jij Bach om zijn boven-aardsheid, ik Beethoven om zijn diepe menselijkheid. Stephan, jij beluistert nu een ekstatiese Bach voor de ewigheid, en wij, wij buigen nog over de donkerste akkoorden van Beethoven. Nu begrijp ik je. En het is heerlik, als het ons gegeven wordt, een mens als jij was, te begrijpen.

Het dronken uur Maurits Peeters

Zó in de zindering van de avend
blinkt uw bleek gelaat:
kom hier, kom hier waar ik ben gehavend
ziet ge niet hoe ras het leven gaat?

hoe kwaamt g'ook weer mijn engel?
de morgen vroeg en rood:
een hart vol vreemde vreugde
vóór op de boot

zó ging de zindering van de avend
in 't wuiven van uw smalle hand
en vol stonden de bekers van mijn dromen
met wijn uit een vreemd land

tot eenmaal door mijn gloeiend aangezicht
de warmte van uw wezen branden moet
huilt nu mijn ziel vol dronken huivering
van heimwee naar uw gloed!

Klein-Vorst

Heer, ik dank U Luc van Hoek

Heer! ik dank U zo voor Uwe schone aarde.
Dat ik nu leven mag en dragen mag
het zonnegoud in mijne handen
en kussen 't zilver van de bloesems.

Dat ik den regen om den kop voel stromen
dat ik den wind mag tegenhollen
en spelen mèè zijn stoeiend spel
met Uwe haver en Uw rogge.

O dat ik, dat ik dansen mag
tot aan Uw bleke einders:
den witten zoom van Uw warme kleed
en dat ik minnen mag o God! de kleur van zon en aarde!

O blauw van den hemel en van 't water
en rood! O purper vleien
O levend geel en stromend goud
Heer! Wit en blanker zilver!

Gij hebt mijne aarde gemaakt te schoon o Heer
te schoon zijn Uwe velden:
ik hang met heel mijn ziel en al mijn zinnen,
vergiffenis o Heer, aan de schoonheid Uwer aarde!

Wij.., kolonialen Sylva de Jonghe (vervolg)

IV

De giftproef van Mutombo-De-Palmboom.

Door de kille morgenlucht kreet een felle schreeuw die al de kraaiende hanen zwijgen deed en de droomende negers wakker huilde.

Milolo, Mutombo's eerste wijf, was plotseling en zonder boe noch ba te zeggen den wenteltrap van het leven afgestort en had aan de eeuwige poorten van de hel den klopper laten vallen.

Zoo was het gebeurd: Milolo was sinds enkele dagen van haar stuk. Ze was niet waarlijk ziek, gaande en staande was ze en ze voelde zich heel slappekens. Nu, dien morgen was ze nevens het vuurtje - waartegen al de negers slapen - uitgekropen en wilde Mutombo's bidia koken gaan, maar toen ze voor de hut voorbijging waarin de mfumu met een bijzit sliep, was ze plots ineengezakt, een lawaaierigen hulpkreet slakend en een laatsten krampachtigen slag gevend met hare lange scherpe nagels, in den ruwen rossen grond.

Eene te vroeg wakkere zwart-en-witte kraai, vloog krassend weg over den kalmen mbula toen Mutombo uit zijne hut kroop al krabbend op zijn ruigen buik en in zijne kroezelige haren en met een ruwen kreet Milolo's overlijden bestatigde.

Toen deed Mutombo uitzinnig van woede al de ouwen en de mangadragers van het dorp bij hem komen en beweerde dat Milolo stierf door mopongo - tooverij -. Een ouwe kerel, berucht om zijne vele toeren, miek tshipapa en al de oudjes van het dorp, de mannen lijk de wijven moesten drinken van dit groene vocht dat goed uit kwaad erkennen zou en den tooveraar of de heks vermoorden. De ouden wilden niets van drinken hooren, maar Mutombo's zweep en de dreigementen van zijn veranda-krapuul haal-

den de overhand. En eer de middag over het pleindorp openbloeide lagen vijf kadavers van schuldelooze oudjes, in 't lange gras te stinken.

Ik werkte toen ter tijde aan een vijf en veertig meter lange brug die ik over het diepste en het moeilijkst te genaken punt van de Lubudi bouwen moest. Ik had mijn kamp op den oever opgeslagen en kampte tegen het water dat mijne stellingen uiteensloeg en tegen de tsé-tsé die het in eene dulle woede op mijn teerwit lijveken hadden gemunt. Des avonds kwam ik nooit onder mijn moeskietnet uit want ook de muggen hadden me als prooi gekozen. Zoo kwam het dat ik raar en zelden naar den heuvel steeg om in het dorp van Kapambwe een wilden buikdans te zien dansen; en dat ik niets van Mutombo's handeling vernam. De wind waaide in dit seizoen uit het Oosten en bracht toch eindelijk een brokje van de mare over, naar Kapambwe's dorp. En zoo kwam het dat ik lont begon te ruiken. En daar ik graag mijn langen speurneus in die zaken stak, trok ik door het vijftig-kilometer-lange plein en begon mijn onderzoek. Na zoeken, vragen en snuffelen kwam het alles netjes uit: de getuigen vertelden al de akten van den mfumu en den buanga-gever verraade het al van naad tot draad.

Zoo zond ik het dossier dus naar het parket en achter dien dikken bundel onweerlegbare bewijzen van al het slechte van de negerziel met zijne rotte religie van fetichisme en tooverij, kwam de lange rij moordenaars en boosdoeners, geleden aan een lange koord.

Toen wreef ik duchtig in mijne handen van geneugte, een steentje in het in-opbouw-zijnde beschavingsmonument te hebben bijgestoken; maar bezonder omdat ik mijn plicht als staatsman had gedaan.

Eilaas!

Op het onderzoek beweerde Mutombo-de-Palmboom dat al wat in die pampieren stond de grootste leugen- en lastertaal, eene geweldige schanddaad was. Hoe, immers, zou hij, gemedailleerde mfumu van den lieven Staat, zulk een schelmstuk durven bedrijven, die door den Staat verboden giftproef nu nog kunnen toepassen. O, neen, het was misschien de blanke niet die zoo eene leugen uit zijne pen had gezogen en zwart op wit geboekt, maar het was wel-

licht wel Mayele's planton die hem die valsche beschuldigingen had opgesolferd.

En toen men aan al de getuigen vroeg of het waar was wat Mutombo zei en met zooveel durf dierf beweren, dan kwam het uit al die leelijke negermonden: ‘ja’.

De praeses van het tribunaal dacht er nochtans heel anders over, ontwierp eene goede taktiek: hij deed mij dus full speed naar de hoofdplaats komen, om me met hen te konfronteeren.

Maar, Mutombo hield toch voet bij stuk en zei: ‘het is niet waar’. De getuigen beweerden idem-hetzelfde. De oude schelm, die tshipapa maakte, beweerde - volgens de vertolking van den zwarten tolk - beweerde dus, dat ik hem had op den grond geworpen en hem zweepslagen had toegediend en dat het zoo kwam, dat hij, nolens-volens, zijn mfumu van dit schelmstuk betichtte.

Dit ging te ver. De mostaard steeg in mijnen neus en bulderend sprong ik recht: ‘Mijnheer de Praeses uw vertolker is een schelm, hij liegt. Die mensch daar heeft gezegd dat U hem mag op den grond leggen en hem zweepslagen toedienen, maar dat hij nooit zal bekennen. Ik weet wat ik zeg, want ik ken de taal van de streek; en toen ik het onderzoek deed, stak geen enkele neger er het tipje van zijn platneus in.’

Nochtans, niettegenstaande de leugen-vertaling van den vertolker, niettegenstaande mijn proces-verbaal in volle echte en christelijke waarheid opgesteld, niettegenstaande al de eeden die ik had gedaan, toch,

kreeg de neger-tolk niet de minste straf,

en,

werden Mutombo en konsoorten vrijgesproken;

Gezien de onvoldoende feiten en de loocheningen der getuigen.

Na het verdikt ging ik eens even bij den praeses en den substituut: ‘Mijne heeren, U neemt mijne verklaringen niet aan; tot wat dient dan de eed dien ik als rechterlijk agent heb moeten afleggen?’

- ‘Maar wij moeten Uw eed niet gelooven.’

- ‘Best zoo; maar wilt U me dan betichten als opsteller van een valsch proces-verbaal, dan kunnen we wat hooger palaberen gaan.’

Mijn voorstel stond alvast dien heer niet aan, want zonder boe noch ba te zeggen liet hij me staan. En... zoo kon ik weergaan naar de streek van Mutombo-de-Palmboom, waar - natuurlijk gevolg - de negers met mij, arme blanke, lachtten en schimpten op de handelingen van dien raren Staat, maar in 't bijzonder op het Congoleesch Gerecht.

V

Door de vroege morgenklaarte trok de lange rij dragers en soldaten geruischloos, door het dichte woud. Soms roffelde even de tam-tam boven de ondoordringbare wouden.

De voorwacht trok de giftgepunte piketten, door de boschnegers als verweermiddel opgesteld, uit den grond.

Langzaam vorderde de karavaan. De blanken, reeds moegestapt en uitgeput door dit lang verblijf en ronddoolen in de bosschen, sleurden hunne luie en bezeerde voeten door den humus van den woudweg. Verder ging het, immer verder, tot jonge Kashama, uitgeput, de makkers om een poosje rust smeekte.

- ‘Halt! Rust!’

In het mos zaten ze neder, hun koude koffie uit de veldflesch zuigend.

- ‘Wat doen we hier nu juist?’ Kashama's stem was bitter en boos.

- ‘Och kom jongen. Wel om die menschen wat op stap te zetten, hunne domme tooverij uit te roeien en hunne geheime sekten te vernietigen, want het zijn die geheime gewoonten en magische krachten die in de negerziel huizen die de grondbazis zijn van den volgehouden strijd tegen beschaving, rechtstreeksch gezag, godsdienst, enzoovoort. En het is uit die grondbasis dat al de opstandige elementen gesproten zijn en samengegroeid om een dezer dagen over onze hoofden in ongekende woede los te barsten.’

- ‘Kom laat ons voortmaken; we zullen je onderweg eens het heel boeltje uiteenzetten.’

Weer slierde de lange karavaan door de doodstille wouden. Alleen de bloote negervoeten roffelden op den rotten grond en een

paar krekels krinzden. Tambwe begon zijn kursus van primitieve institutie:

- Onnoodig je te zeggen o Kashama, wat tooverij is of superstitie, want die woekeren beiden nog genoeg in ons beschaafd milieu van intellektueelen; maar die is honderdmaal, ja duizendmaal erger bij de primitieve, bij de naakte bewoner van het oerwoud. De heele negersamenleving is gerugsteund door eene aaneenschakeling van superstitie en tooverij. Elk natuurlijk feit als: ongevallen, ziekte, dood, slechte oogsten, geboorten, enzoovoort gaat gepaard aan bijgeloof en wordt veroorzaakt door tooverij. Elk, voor de primitieve bovennatuurlijk feit, als: onweder, zon- of maansverduisteringen is weer veroorzaakt door de feticheurs of heksenmeesters. Deze drie laatste feiten schuwen de negers het meest. Bewijs? Je weet dat de Post van Dimbelenge op een ijzerhoudenden grond is gebouwd in volle plein en dus gansch aan de onweders en tornados is blootgesteld; de bliksem had de specialiteit er op het prison te vallen en toen dit reeds een paar malen was afgebrand zeiden me de negers die eene veroordeeling opliepen: ‘Blanke, geef ons ons liever twaalf zweepslagen op ons achterwerk, want we hebben schrik dat de tooveraars den bliksem zouden zenden’. Op witten Donderdag verleden jaar kampeerde ik in een dorp en juist dien avond had er eene totale maansverduistering plaats en de negers, met den daver op het lijf kwamen zich in mijne hut verschuilen... ze zouden zelfs tot onder mijn bed gekropen zijn, want... de blanken zijn de sterkste heksenbezweerders.

Het is dus heelemaal verstaanbaar dat ieder neger de andere schuwt als de pest: de zoon heeft schrik van den vader, de vader schuwt den vriend, de vriend weer iemand anders en zoo in het oneindige. En de heele samenleving schuwt in het bijzonder: eerstens de erkende feticheurs en tweedens al de ouderlingen, zoo mannen als vrouwen.

Ge kunt dus goed begrijpen de wonderbare macht die de feticheurs op die primitieve menschen hebben, want hunne door bijgeloof gesatureerde hersens laten zich totaal beinvloeden door die schobbejakken en uitbuiters, wier magische kunst totaal negatief is en die ook zelfs niet het minste aan hun ambt gelooven, maar die

door domme goochelarijen gepaard met een weinig hypnotische suggestie zoogezegd bovennatuurlijke daden stellen.

Bovennatuurlijke daden? ja, zoo ten minste in de oogen van hunne medemenschen. En die zoogezegde misterieuze krachten geven hen dus alle macht op de samenleving: zij genezen, zij doen sterven, zij hitsen op en tegen hunne zwarte vijanden en tegen de overheerschers die wij blanken zijn. En die volksmenners, gebruikmakende van reeds bestaande opstandige feiten als voortvluchting der inwoners bijvoorbeeld, brengen het door hunne haatuitboezemingen en ophitserijen tot de opstanden die hedendaags ons Congolië teisteren.

Zij ook maken amuletten en fetichen.'

- 'Wat versta-je toch door amuletten? Is het hetzelfde niet als fetichen?' vraagt Kashama.

- 'Mensch toch! Wat heb je dan te Brussel of te Antwerpen in de Koloniale school geleerd?... Ja, ik ben er... Potten gepakt in de "mort subite" en fox-trot gedanst bij moeder Kramik of Lambic...'

- 'Kom, zegt Mayele, je gaat toch niet beweren dat je lijk den type uit Hullebroeck's liedje den ganschen nacht te suffen en te blokken zat op je kot... Zwansbaron!'

- 'Tut! tut!... Kashama jongen, amuletten bestaan gewoonlijk uit kleine voorwerpen als: ijzeren armbanden of antilopenhorentjes, waaraan eene bovennatuurrlijke kracht wordt toegekend: zij dienen om een afzonderlijk individu te vrijwaren. Fetichen echter zijn dikwijls vervaardigd uit dieren- of menschenschedels, ook afzichtelijke uit-hout-gesneden menschenbeelden; zij beschermen eene gansche familie, soms wel een heel negerdorp. Voor ziekten, geboorten, geluk in het huishouden, enz. zijn er amuletten en fetichen. Tegen betoovering, dood, de woede der geesten van afgestorvenen, zelfs tegen de macht van den staat nogmaals amuletten en fetichen.

Een enkeling is soms wel een wandelend magazijn van koper en blik, want een gegoede neger wil zich tegen alles beschermen. En een negerdorp is een museum in miniatuur van afzichtelijke, obsceene en walgelijke gedrochten van al die produkten van menschenfopperij en aftruggelarij die, eilaas, door den staat zooniet

worden toegelaten dan toch worden geduld, omdat het... de gewoonte is.'

- 'Les us et coutumes' lacht Mayele.

- 'De beschaafde negers nochtans moeten zulke gewoonten en gebruiken afgezworen hebben' denkt Kashama.

- 'Welnee, mensch. Kijk!' Tambwe riep de sergeant die als een engelbewaarder de blanken volgde, stap na stap.

- 'Sergeant wat heb je daar?' en Tambwe toont eene koord die den sergeant rond den stierennek hangt.

- 'Buanga!'

- 'Zie je wel?... En dees hier?' hij wijst een koperen armband.

- 'Buanga!'

Nu begon het woud te dunnen. Plots kwamen zij in een vernield maniokveld. De soldaten zaten verscholen in het lange gras en wachtten op orders.

- 'Shamba omsingelen.'

De shamba lag verdoken te midden van het maniokveld, of beter wat eens een shamba was, want alle shimbeks waren afgebrand.

- 'Vandaag nog, zei de sergeant, de asch is nog warm.'

Moegetobd en afgebeuld door die dagenlange bezetting van de wouden en het verkennen der menigvuldige verborgen shamba, vielen de blanken op de kisten neer. Spoedig hadden de soldaten en dragers de tenten gespannen en na een flink bad in het koele water van het riviertje dat aan den heuvelvoet kabbelde, na een stevige cocktail: whisky, gin en kinine, begonnen de blanken hun schrijf- en ander werk: Mayele zette al de azimuthen op millimetriek papier en maakte de kaart. Njoka stelde proces-verbaal op tegen enkele loeders van opstandelingen, Kashama hield inspektie der soldaten en Tambwe maakte zijne rapporten en de studie van de jongste ontdekte geheime sekte die als een pestmikroob de bijna totale bevolking van het Gewest had geinfecteerd en die nu woekerde en knaagde aan den tederen boom der blanke overheersching.

De nacht lag reeds loodzwaar over de verlaten shamba neergeploft toen Tambwe uit de tent kroop en bij de andere blanken rond het kampvuur hurken kwam.

- ‘En je studie van de “Tshimani”?’

- ‘Tshimani: sekte van de olie’ legde Mayele uit aan Kashama.

- ‘Die is...’ Maar Tambwe kon niet verder. Plots voelde hij de slagaders in zijne slapen hameren en dan verstijven, eene onzichtbare had neep hem, onverbiddelijk, de strot dicht. Hij verstikte. Dan voelde hij eene hevige pijn in den rug. Nog eenmaal wiekte hij met de armen om zich heen en toen viel hij, nog voor de makkers Tambwe grijpen konden, languit in de gloeiende asch.

In geen drietellens hadden drie paar handen hem uit het vuur getrokken; zij rukten de brandende kleerlompen van zijn lijf; Mayele's handen stootten op een hard voorwerp dat in Tambwe's rug stak... Hij verbleekte... Dan verloor hij alle koelbloedigheid, liet Tambwe in een luierstoel vallen en rende uitzinnig door het kamp, huilend: ‘Te wapen! Te wapen! N... de D...! De bosschen in! Maakt al de negers klein! Vooruit potverdomme!’ En met de verraste soldaten stormde hij de donkere bosschen in, den vijand achterna.

De arme Tambwe stierf den volgenden morgen in de vreeselijkste pijnen. Even nog was hij tot bezinning gekomen, rond middernacht. - ‘Pijl?’ had hij gevraagd en: ‘vergiftigd? Dan is 't gedaan. Schrijf aan mijne verloofde hoe ik stierf.’ Toen waren zijne ledematen stijf geworden, d'een na d'ander, eerst zijne voeten, dan de beenen, de armen; zijn mond wrong reeds krampachtig dicht. Het was de ‘klem’. Njoka wrong hem een stofomwonden lepel in den mond; daarop knarsten de tanden, afgrijselijk. Nu puilden reeds de oogen uit hunne kassen... Tambwe kampte machtig tegen de loomheid die stilaan in zijn lichaam groeide.

Wat gedaan? Njoka was over het stervend lichaam van zijn makker gebogen. Is Tambwe Kristen?... Waar blijft nu toch Mayele, die weet het... - ‘Ben je kristen? Njoka? Ben je gedoopt?’ De oogen van de arme Tambwe glimden even maar bleven beweegloos. Mijn God, zou hij dan Njoka niet verstaan? ‘Ben je gedoopt, jongen? Ja? Neen? Versta je me?’ Weer flitsten de oogen. - ‘Snel, Kashama, breng me water! Tambwe, wil je gedoopt worden?’ Weer glinsterden even Tambwe's oogen en

dan verglaasden zij plots. Het koude water viel op het stijfgespannen schedelvel: ‘Indien ge niet gedoopt zijt doop ik u...’ Maar Tambwe was reeds dood.

Weer struikelde de afgetobde karavaan door de groene eindelooze wouden. Eerst eene voorwacht, dan de blanken en de dragers, de soldaten, de sergeant. Zij zijn wel met hun honderd. Neen, toch niet. Er blijven er slechts acht en negentig: sinds een paar dagen is een der soldaten spoorloos verdwenen. Desertie? Moord?... En dan, Tambwe... Nu lag hij begraven in den killen grond aan den voet van een jonge palmboom waarin de sokonse-vogeltjes lustig kwetterden. Hij lag in geene doodskist, neen. Hij was met zijn galahabiet gekleed, dekoraties op de borst en in eene dikke biesmat gewikkeld... Zoo zou hij toch de koude ruige wormenkrioelende aarde niet op zijn lichaam voelen drukken. Op het graf stond een boertig kruisje - de sergeant zaagde het uit eene suikerkist -. Twee lettergrepen waren in het plankje gebrand: ‘Suc...’ en ‘Tirl...’. Midden op het kruisje had Mayele Tambwe's gouden naamplaatje genageld, den Sint-Christoffel, die 't versierde, tegen het hout; Tambwe had nu immers diens bescherming niet meer noodig..

En, wat was er ook weer met die soldaat? Wanneer verdween die ook weer? Was het niet den avond van den manslag op Tambwe? En hoe heette die ook weer? Ja, Ngoie, of zoo wat. Dus een Koshennaam... Maar, van waar was die toch... Van Muaniampongo?... Nog gehoord... Wacht even. ‘Sergeant, hoe heet de shamba waar Tambwe werd vermoord?’ - ‘Muaniampongo, Captain.’

‘Zoo! Zoo!’ In loom tempo galmde lui tam-tamgeroffel over de wijde dichte wouden, waardoor plots een khakikleurig wezen snelde en in het struikgewas verdween.

- ‘Halt, of ik schiet!’

- ‘Vuur!’ De kogels regenden op de boomen en het struikgewas. De blanken liepen de kogels na en zagen te midden van een roode-mierennest een aardig en naakt wezen liggen, beweegloos, alleen de teenen plooiden in eene laatste stuiptrekking.

‘Het is Ngoie!’ Nog even brachten de drie blanken hulde aan

De Dood. Zij groetten en dan murmelde Njoka: ‘Zoo heeft dan Tambwe toch ook zijne wraak.’

Weer was Kashama, het jong koloniaaltje, aangedaan en lispelde: ‘Arme Tambwe.’

Mayele trok de schouders op: ‘Zoo leven en zoo sterven, wij... kolonialen.’

Klein Paradijs Alex Campaert

Een bolle ocarina
onder den wilden wingerd
beluisterd en bevingerd
door José en Josina.

Veel zoete notelaren
en geurge moerbeibloesem.
Vijvers die van den droesem
der Meizon dronken waren.

Een Lente en een Zomer,
spelend in dezen avond,
de een den ander lavend:
speelsche prinses en droomer.

Ik lig onder het streelen
van bottende platanen
en hoor aan 't eind der lanen
de avond zoet bespelen.

Kamp Jan Gin

Mijn leven is een overvol palet,
van schelle kleuren naast elkaar gezet.
'k Wil álles kiezen in één wijdsen blik,
maar vind geen licht dat wezenseenheid schept.

Frans VAN IMMERSEEL.
Grootmoeder.

Verweerschrift J. Decroos

III

Dann hat er Teile in seiner Hand,
Felht leider! nur das geistige Band.
Goethe's Faust.

W.v.d.A. - Tot 1916 (Van Ostayen, Het Sienjaal) is er in de Nederlandse letteren niet hoorbaar dan naklanken van dit ‘eigen’ estetisisties inzicht. Met Van Ostayen begint de vernieuwing die aansluit bij paraleel gaande bewegingen in het buitenland. Deze vernieuwing breekt met het estetisisme (kunst om de kunst) en huldigt de nieuwe leuzen der gemeenschapskunst: humanisme, antimilitarisme, broederschap tussen de mensen, als reaksie op de sociologiese stelsels die de wereldoorlog 1914-1918 ontketenden, orientering van een nieuwe kunst naar een nieuwe tijd, tans volop prakties in wording. Het zuiver-estetiese element in deze nieuwe kunst is ondergeschikt aan de etiese inhoud en doelstelling. Expressionisme.

D. - Haast zooveel onjuistheden als beweringen!

1° De heer W.v.d.A. is slecht ingelicht als hij meent dat in de Nederlandsche letteren tot 1916 niets hoorbaar was dan naklanken ‘van dit “eigen” estetisisties inzicht.’

2° Die zoogenaamde vernieuwing is veeleer gebleken een ziekelijk cultuurverschijnsel te zijn. Afgezien van een paar goede dichtbundels (De Boodschap van Wies Moens, Het Huis van M. Gijsen) die echter nauwelijks expressionistisch te noemen zijn, is het Vlaamsch expressionisme grootendeels een klakkelooze en bovendien flauwe en fletse navolging geweest van het Duitsch expressionisme, dat er overigens aan voorafging, en van enkele Fransche dichters als Apollinaire, Vildrac, Claudel, Cocteau. Een wonderlijk mengelmoes.

3° De heer W.v.d.A. verwisselt humanisme en ethischen inhoud met zoogenaamd humanitarisme.

4° Is de wereldoorlog door ‘sociologiese stelsels’ ontketend?

Die wijsheid komt me verdacht voor, ze riekt naar klassenstrijd en klassenhaat.

5° Het expressionisme is niet aldus te karakteriseeren als de heer W.v.d.A. doet. Die karakteristiek is tendentieus. Bij veel expressionistische dichters heeft die doelstelling ontbroken.

W.v.d.A. - Ook in de filosofie der kunst heeft het esteties principe slechts bijkomende waarde. Muller-Freienfels, na een meesterlike uiteenzetting over de waardebepaling van kunstwerk, besluit tot bewuste of onbewuste subjektiviteit, in laatste instansie, van elk oordeel, hij verwerpt nadrukkelik de stelling der zuivere estetiek en houdt zich aan dit 'enig absolute': 'het immer nieuwe leven, naar nieuwe uitdrukkingsvormen strevend'. (Spatiering VdA.).

D. - Inderdaad, ieder oordeel over poëzie bevat m.i. noodzakelijk een subjectief element, dewijl poëzie slechts subjectief aanvoelbaar, doch objectief onomschrijfbaar, onbepaalbaar en onontleedbaar is. Is echter 'het immer nieuwe leven naar nieuwe uitdrukkingsvormen strevend' iets absoluuts, het 'enig absolute'? De heer W.v.d.A. gelieve dat te verklaren. Ik houd die nieuwigheid integendeel voor zéér relatief. En komt het dan in de kunst meer op het nieuwigheidsgehalte dan op het kunstgehalte aan?

W.v.d.A. - Indien men zich dan tot beschouwen der kunst gaan laat vanuit een histories standpunt, en niet vanuit een zuiveresteties, dan zal men noodgedwongen tot de konklusie komen, dat kunstwerk wel degelik in stijgende lijn evolueert.

D. - Wie evolutionist is zal de geschiedenis van het menschdom en ook de kunstgeschiedenis tengevolge van zijn evolutionistische wereldbeschouwing aldus zien, of, zoo niet, dan zal hij ze in zijn systeem persen zoo goed en zoo kwaad als het gaat. Wie onvooringenomen de geschiedenis van het menschdom en van de kunst nagaat komt tot andere conclusies!

W.v.d.A. - Prof. De Bruyne omschrijft het probleem zeer raak: 'Onder de minnaars der klassieke kunst leest elk volgens "zijn" persoonlikheid "zijn" Homeros. Maar tot welk besluit leiden deze vaststellingen. Tot het volgende: dat de mensheid streven moet naar hogere kultuur. Omdat zij formeel aan dezelfde struktuurwetten onderworpen is, en daarenboven dank zij

vooruitgang van beschaving en opleiding haar beeldenwereld oneindig kan verrijken, is zij ertoe in staat, van teoreties standpunt beschouwd, door alle mensen individueel-oorspronkelik de objektieve wezenheid van de kunst te laten genieten. Steunt geheel onze teorie dan op een metafyzies geloof aan een bepaalde ontwikkeling, die de goede is? Ja. En juist omdat de mensheid instinktief hetzelfde metafyziese geloof deelt, hecht zij belang aan de sociale sanksie, dwz. aan het oordeel van het nageslacht en van de beter ontwikkelde eeuwen. Met dit geloof houdt trouwens de sociologiese hypotese onbewust rekening'. (Spatieëring VdA.).

D. - De heer W.v.d.A. zou wijzer doen door aan dichters te vragen wat ze aan Homeros hebben dan om inlichtingen te gaan bij een geleerde. Gezelle heeft eens over Homeros geschreven dat alle dichters die na hem gekomen zijn 'uit zijn volheid ontvangen hebben'. Goethe heeft Homeros nagevolgd in zijn Hermann und Dorothea, een zijner liefelijkste scheppingen, en heeft zich allerminst over die navolging geschaamd:

'Homeride zu sein, auch nur als letzter, ist schön'. Eeuwige, onsterfelijke poëzie, dat is het wat ieder die voor poëzie ontvankelijk blijkt, in Homeros vindt. Voor 't overige heb ik aan dat citaat, uit ik weet niet welk werk van Prof. de Bruyne, ronduit gezegd, niet veel. Wat is bedoeld met dezelfde struktuurwetten? Dat de menschen moeten streven naar hoogere cultuur beaam ik gereedelijk. Tegen het persoonlijk 'metaphysisch geloof' van Prof. De Bruyne, opper ik, dat spreekt van zelf, geen bezwaren. Bewijzen echter, vind ik in dat citaat niet. Wél optimistische beweringen.

W.v.d.A. - Uit dit alles blijkt dat onze anti-moderne kritici in Vlaanderen - waaronder J. Decroos - er zich bij hun uitspraken nogal goedkoop van afmaken. En zoals dit bij epigonen steeds het geval is, door het ontbreken in hun werk van de hun tijdvreemd geworden 'heilige vlam' die hun voorgangers bezielde en in hun werk ongetwijfeld beantwoordde aan een noodzakelikheid van de tijd, waardoor de gebreken op het achterplan bleven, illustreren zij deze gebreken van hun voorgangers, nl. hier het over het hoofd zien van het feit dat een kunstwerk, buiten zijn estetiese elementen,

een gehele kompleksiteit van filosofiese denkbeelden - en hun derivaten! - in zich sluit.

D. - Daaruit blijkt m.i. heelemaal niets. Dat in een gedicht b.v. nog wat anders schuilt dan aesthetische elementen is zonneklaar. Het schoone is maar een eigenschap van de dingen. Een gedicht kan niet de schoonheid geven, het geeft hoogstens iets dat schoon is. Er is dus nog iets anders in dan het schoone. Dat zegt ons het abstraheerend en ontledend intellect. Als men met zijn intellect den inhoud van een gedicht ontleedt, kan men eventueel aesthetische, ethische en philosophische bestanddeelen en ‘derivaten’ onderscheiden (wellicht ook nog andere bestanddeelen en vaten).

Zoo'n atomistische, anorganische beschouwingswijze heeft echter met de beschouwing van kunst als kunst niets te maken. Evenmin als men een gedicht kan schrijven door eerst zooveel aesthetische bestanddeelen te nemen, door er dan wat minder of meer ethische dito's onder te mengen, door er verder een geutje humanitaire saus over uit te breiden en die hutspot ten slotte met philosophische derivaten te kruiden, al evenmin kan men, doordat men een gedicht in zulke of dergelijke bestanddeelen ontleedt, het geheimzinnig leven ervan benaderen. Een waarachtig gedicht is geen chemisch praeparaat, critiek van poëzie geen chemisch onderzoek. De gezamenlijke bestanddeelen van een gedicht, aldus door analyse uit het gedicht losgemaakt, zijn veel minder dan het geheele gedicht. Er ontbreekt dan juist datgene waardoor een gedicht een gedicht is: het leven, de bezieling. Omdat de heer W.v.d.A. dat niet gevoelt, merkt hij ook niet dat de meeste gedichten van Van Ostayen b.v. geen kunst zijn, dat het eenvoudig levenlooze, anorganische namaak is van kunst. Het oneindig groot verschil immers tusschen om 't even welk gedicht van Guido Gezelle en een gedicht van Van Ostayen als het volgende:

Slaap als een reus
slaap als een roos
slaap als een reus van een roos
reuzeke
rozeke
zoetekoeksdozeke
doe de deur dicht van de doos
Ik slaap

bestaat hierin dat Van Ostayen's gedicht een koud en gekunsteld, levenloos geknutsel is (de stafrijmen zijn overigens nabootsing van Gezelle) terwijl een gedicht van Gezelle als

> Het bietje maakt den heuning en
> de kobbe weeft heur webbe;
> zijn geuren bloeit het blommeken uit
> en stralen doet de sterre; enz. (zie Kleengedichtjes)

levende kunst is, echt, natuurlijk, gegroeid. Gezelle's gedicht is te vergelijken bij een bloeiende bloem, Van Ostayen's bij een papieren, gemaakt ding dat een bloem moet verbeelden.

Of nemen wij een ander gedicht van den door den heer W.v.d.A. geprezen van Ostayen.

Mijn ogen

> Mijn ogen zijn omfloersde tamboerijnen
> al roert de hand daarbuiten luide de huid
> hun klank in zich gekeerd blijft dof
>
> Mijn ogen zijn omfloersde tamboerijnen
> maar heb daarom geen medelijden

Ook dit product is geen kunst, doch pure en bovendien onbehendige namaak van kunst. Hoe komt van Ostayen ertoe zijn oogen met omfloerste tamboerijnen te vergelijken? Tengevolge ofwel van een onbewuste, onduidelijk geworden reminiscentie ofwel van een bewuste - doch hoezeer onbeholpene! - navolging. In Longfellows gedicht ‘A Psalm of Life’ komt de volgende, heerlijke strophe voor:

> Art is long, and Time is fleeting,
> And our hearts, though stout and brave,
> Still, like muffled drums, are beating
> Funeral marches to the grave.

Hoe treffend is die vergelijking van het kloppen van onze harten met befloerste trommen die een doodenmarsch slaan! Doch

hoe arm aan zin en aan poëzie tevens wordt ze als men de kloppende harten vervangt door oogen die immers niet slaan!

Bovenstaande verzen van Longfellow zijn ook door Baudelaire nagevolgd:

> Loin des sépultures célèbres,
> Vers un cimetière isolé,
> Mon coeur, comme un tambour voilé,
> Va battant des marches funèbres.

Baudelaire's navolging - of liever plagiaat (Baudelaire zelf gebruikt dat woord met betrekking op die verzen) is echter poëzie gebleven. Van Ostayens bewuste of onbewuste navolging is geknoei. (Wellicht heeft van Ostayen overigens niet Longfellow doch Baudelaire nagevolgd, dan is hij, wat dit geval betreft, de knoeiende navolger van een plagiaris).

Niet minder verwerpelijk dan de poëziebeschouwingswijze van den heer W.v.d.A. is zijn terminologie. Natuurwetenschappelijke termen (in hoeverre deze, van natuurwetenschappelijk standpunt uit beschouwd, juist zijn blijve hier buiten bespreking) past hij klakkeloos toe op een levend uitvloeisel der menschelijke psyche dat van een heel anderen aard is dan de ‘stof’ der natuurwetenschappen.

W.v.d.A. - De nieuwe kunst, in het geval dat ons bezighoudt, de poëzie, heeft zich intussen sinds haar opkomst weer inzoverre ontwikkeld, dat, terwijl wij in Rusland en de overige westers-beschaafde landen een bewust en direkt zich orienteren aantreffen naar een eenvoudige, klare, ‘proletariese’ kunst (ook Holland heeft zijn ‘proletariese’ dichters, gegroepeerd in het tijdschrift ‘Links Richten’), wij in Vlaanderen, waar de nieuwe kommunistiese idee slechts langs omwegen doordringt (Quadragesimo Anno, de Sociaaldemokrasie) vooralsnog kunnen gewagen van een post-expressionnistiese generasie, die, het individualisme ontgroeid, zich naar de eenvoud en de klaarheid van een neo-klassicisme, dat bestemd is het klassicisme te worden van de nieuwe tijd, ontwikkelt.

D. - Terwijl de heer W.v.d.A. het blijkbaar wenschelijk acht dat de kunst proletarisch worde en betreurt dat ‘de nieuwe kom-

munistiese idee' slechts langs omwegen in Vlaanderen binnendringt (een dier omwegen is Quadragesimo anno!) ben ik integendeel van meening dat die achterwaartsche cultuurbeweging te vermijden is en ook zal vermeden worden. (Hoe strookt overigens die achterwaartsche cultuurbeweging met de onafgebroken evolutie-in-stijgende-lijn van den heer W.v.d.A.?) Cultuur- en kunstpeil hoeven m.i. niet verlaagd te worden ten behoeve van de proletariërs, doch de zoogenaamde lagere standen moeten in staat gesteld worden te deelen in hoogere cultuur en beter kunst dan hun tot nog toe toegankelijk waren.

Opdat de heer W.v.d.A. nu niet de hoofdzaak uit het oog verlieze en niet eenige zinnen of zinsdeelen uit hun verband rukke om er dan weer op los te vitten, herinner ik hem hier nog eens aan de hoofdpunten van mijn repliek:

1° Moderne kunst waardeer ik als ze niet alleen modern doch ook en vooral kunst is.

2° Een noodzakelijke, doorloopende evolutie-in-stijgende-lijn valt in de kunst (als kunst beschouwd) niet waar te nemen (evenmin als zoo'n evolutie waar te nemen valt in de cultuurgeschiedenis of in de geschiedenis van het menschdom).

3° Niet 'kunst om de kunst' doch kunst om haar aesthetische en cultureele waarden, kunst tot vorming, verrijking, veredeling van geest en gemoed, dat zij de leus.

4° De beschouwingen over poëzie van den heer W.v.d.A. zijn atomistisch en anorganisch en bewijzen afdoende dat hij hoegenaamd geen zin heeft voor waarachtige poëzie.

(Wordt voortgezet).

Kronieken

Nederlands Proza Jan Vercammen

H. Marsman.

Toen dit verhaal van de dichter Marsman werd aangekondigd, hebben we er vol verwachting naar uitgezien. Maar het is een ontgocheling geworden en wel en zodanige, dat we niet meer geloven kunnen aan de toekomst van Marsman als romancier. Vooreerst mogen we zijn proza niet. De zinnen zijn stroef gebouwd en als kunstmatig. Zoals de personen zelf.

Een roman is het niet. Het is alleen het verhaal der ontmoeting van een man en een vrouw, waarbij zij naar elkaar gaan verlangen maar uit vrees, harerzijds om zijn hooghartigheid, zijnerzijds om de hoogte waarop haar liefde schijnt te staan, alleen maar aan haar sterfbed bij elkaar komen als ze reeds lang met een ander is getrouwd.

Zoals we reeds zegden, in dit boek zijn de mensen kunstmatig omdat zij niet l e v e n . En hierop alleen komt het tenslotte aan. De overwegende rol van het mysterieuze, dat hier magiese heet, behoort tot diezelfde kunstmatigheid. Want er is geen eenheid tussen die mysterieuze sfeer en de vorm der uitwerking. Het demoniese van Marsman's psykologie heeft iets dat niet echt is. Het boek geeft de indruk een ontwerp voor een roman te zijn gebleven. Daardoor kon het niet komen tot volkomen objektivering van een subjektief genomen stof. We weten zeer goed dat het leven lang niet altijd eenvoudig is, maar zeker is het wel eenvoudiger dan hier. Wat onbegrijpelijk is in het leven is meestal niet magies, dan door onze interpretatie. Zo komt het dan dat Charles en Angèle voor elkaar een geheim blijven niet alleen, maar ook grotendeels voor de lezer. Zij worden bewogen door de kracht, die we aanvaarden ieder leven te doorstuwen, dat naar volmaking

of geluk (wat inderdaad hetzelfde is) streeft. Maar hier zijn het enkel schimmen, die de kracht te bewegen krijgt.

Marsman zou nu de kunstenaar niet zijn die we kennen, als ook dit boek niet zijn lichtpunten had. Ik heb alleen maar op het hoofdbezwaar gewezen, waardoor dit boek als roman of verhaal valt.

Tegenover de vraagstukken liefde leven, God e.a. is Marsman zo partijdig, dat we het als volkomen bewust voelen. De beschouwingen van Charles over het schrijverschap leren ons heel wat aangaande Marsman zelf, en deze bladzijden moeten we dan ook bij de beste van dit boek noemen. Soms ook gaat een nevenfiguur zo werkelik leven, dat we weer verhopen, wat toch niet komt. Als achtergrond voor de hoofdfiguren zijn ze niet breed genoeg geteekend.

Marsman heeft in een interview verklaard, dat hij alleen het leven vraagt in de kunst en niet het mooie woord. Maar hier heeft hij ons geen leven kunnen brengen en in enkele passi wel het mooie woord. De lyrikus komt hier en daar los in een mooi beeld, dat juist door zijn subjektiviteit treft. Hier en daar. Want ook in deze zin is het boek niet evenwichtig geworden. Soms is het of de auteur het zich ontgeeft en dan stoten we inzinkingen, die, alhoewel ze niet durend zijn, de tekortkomingen van de schrijver al te klaar betonen. Marsman streeft naar beheersing van zijn lyriese aanleg, ten bate van zijn intellekt. Hij doet het bewust. Maar we geloven dat het een gevaarlike strijd voor hem is, en wel juist om wat hijzelf bekent: dat hij in de grond een lyrieker is.

We voorzien, dat het niet de epieker in hem zal zijn, die hem zijn plaats zal geven in de geschiedenis van onze letterkunde.

Theun de Vries

Et voilà. Neen, niet meer dan dat, en de vrijmetselarij heeft haar martelaar, haar papieren martelaar tenminste. We zijn allen gaan protesteren als ons weer eens een van die brave Hendriken, werd gepresenteerd, zooals het type in de katolieke Vlaamse letterkunde klassiek aan 't worden was, en waaraan Conscience ook wel schuld zal hebben. Maar als de anti-katolieke literatuur nu hetzelfde gaat beginnen voor de voor háár ideale mensen, dan zullen we dat evenmin aanvaarden. Want deze Dr. José kan werkelik

al evenmin leven als de meeste zijner voorgangers uit het katolieke kamp. Theun de Vries presenteert ons hier de vrijmetselaar die in zich alle menselike deugden verenigt tegenover een jesuiet, die alle ondeugden voor zijn rekening moet nemen. Een type, dat we, evenmin als Dr Jozé, als bestaanbaar kunnen aanvaarden.

Het historiese feit der gerechtelike dood van Dr Jozé Rizal te

Theun DE VRIES.

Manilla 30 Desember 1896, geeft Theun de Vries niet het recht de feiten te wijzigen, al stond het hem natuurlijk vrij ze naar een andere omgeving en een andere tijd over te brengen. Het geldt hier immers een formele aanklacht. Zoals we in de katholieke literatuur sommige niet-historiese gruwelgeschiedenissen absoluut veroordelen omdat ze maar geschikt zijn om eerlik en vrank-denkende mensen van ons te verwijderen (de geschiedenis der martelaren zal men wel moeten aanvaarden) evenzo moeten we in dit boek de striemende belediging van het katolicisme als laster brandmerken. Want het gaat niet op, met materiaal als dit te fantazeren. Indien het niet op strikte werkelikheid berust moest men zo eerlijk zijn, het in de fantazie te laten rusten.

Nog maar een tiende deel van het hier-verhaalde zou al te klaarblijkelik nadere kontrool hebben gevergd. De verwijfde schurk,

die deze Jezuiet is, de koelbloedige moordzucht die zijn Societeit wordt toegeschreven, is trouwens al te klaar tegenover de sublieme helfhaftigheid van de vrijmetselaar gesteld om ons te kunnen vergissen: het is hier om een tendenz te doen.

Maar ook dit nu: het boek is werkelik goed geschreven. In de ziel van deze mensen slaat de zon dezelfde helle kleuren als over het landschap waarin ze leven met hun felle gevoelens, die tot het hysteriese toe kunnen worden opgezweept. Het verhaal is boeiend gekomposeerd, en dat maakt het des te gevaarliker voor wie de ongegeneerde gebrekkigheid der feiten niet onderscheppen kan.

Zomin als Marsman kan de Vries de lyrikus in hem aan boeien leggen. Vooral in de beschrijvingen is zijn taal een lust voor wie van beeldrijk proza houdt. Het rietme van zijn stijl is dat van de zonnegang over dat eiland ergens in de Atlantiese Oceaan. Weliswaar is de taal niet altijd vrij van kunstmatigheid, en is de psykologie soms niet te aanvaarden. Maar het boek is sterk-suggestief geschreven.

We hebben eerlik willen zijn tegenover dit boek dat niet eerlik kon zijn tegenover de kinderen van de Kerk, die de schrijver noemt ‘een grote uitwas aan het moederlijf der aarde’. En dat is, naast onrechtvaardig, ook dom.

C. en M. Scharten, - Antink.

De Scharten's hebben hun introduksiekaartjes, waarover ze het hadden in een intervieuw, inderdaad best gebruikt. Ze hebben de Siciliaanse high-life met een werkelik bizondere aandacht bestudeerd: de mensen van de steden der kust en die van het binnenplatteland: het harde en trouwe volk.

In hun romans geven de Scharten's ons stilaan een helder beeld van de Italjaanse gemeenschap. Na het dagboek van die Jhr. James de Beyll waren ze ons een reprise schuldig. En die hebben ze nu ook volbracht.

De betekenis van deze roman ligt hoger dan in het verhaal zelf. Het is de kamp van twee strijdige erfaarden in een mens; het is de overheersing van de schijn over het leven, zelfs als alles realiteit schijnt te zijn; het is vooral het altijd even dienamiese ver-

langen van het menselik hart, het verlangen naar beleven en vergeten terzelvertijd, het verlangen, dat zoveel vaker tot vergissing dan tot voldoening leidt.

Deze roman is een schoon gesloten geheel. De figuren zijn klaar-omlijnde en goed-volgehouden persoonlikheden. De grootste tragedie van dit verhaal ligt hierin, dat Ardengo zich hals over kop in avonturen stort uit wanhoop over verloren illuzies, die aan het slot zullen blijken werkelikheid te zijn geweest. Zijn leven was dus een grote en langdurige vergissing. Maar nu wil hij zijn leven uitbouwen op dat inzicht. En het zal sterk worden, hij heeft zijn geloof in leven en liefde teruggevonden.

Het is dat slot, dat we beschouwen mislukt te zijn. Daargelaten nog, dat de ommekeer te veel verklaring van de schrijvers eist, om rechtstreeks en logies uit de beschreven feiten voort te vloeien, We zeggen niet dat hij te snel komt, want psykologies behoort zelfs een plotse ommekeer tot de mogelikheden, maar dan zijn er motieven aanwezig, die dat verklaren en die door de romancier moeten nagespoord en uitgediept. Het komt echter hierop neer, dat de schrijvers er niet in gelukken ons in die ommekeer te doen geloven, omdat de rehabilitasie der illuzies niet voldoende gemotiveerd kan zijn, op de hier voorgestelde gronden. De weg waarlangs hij tot de heiligverklaring der maitressen van zijn vader en zijn grootvader komt zal wel alleen een papieren zijn.

De stijl der Scharten's heeft niets opvallends. Plasties mag hij dan voldoen, soms voelen we het gemis aan de intensiteit, die b.v. levend is in sommige romans van den Doolaard. We denken hierbij aan de Druivenplukkers en sommige bladzijden uit De Herberg met het Hoefijzer.

Is de psykologiese ontleding naar Franse wijze, soms wel te zeer uitgesponnen (want geheel vrij van langdradigheid is deze roman op sommige plaatsen niet,) elders bereiken de schrijvers werkelik schone en pregnante bladzijden. Voor een in het buitenland spelende roman, wordt de lezer hier trouwens niet gekweld met geurige en kleurige beschrijven van een aantal paginas, al wordt Sicilië dan toch helder voor ons opgeroepen.

Ernest Claes.

Ernest CLAES.

Tegen Claes kunt ge niets hebben. We hebben al eens geprobeerd op hem te sakkeren, zoals we het al eens op de Lierse Fee deden, maar het gaat niet. En dit weten we zeker: Als ge Claes wilt uitlachen (verondersteld dat ge zo 'n slecht mens waart!) lacht ge uzelve uit. En dat zal wel hierdoor komen, dat Claes uw hart raakt, omdat hij niet ophoudt ‘schoon te vertellen’ over het volk, waartoe gij behoort.

Maar Claes kan u ook zenuwachtig maken. Het begint al dadelik bij het begin van dit nieuwe boek: ‘Toen O.L. Vrouwke heuren beeweg deed’. Weeral het Hageland, weeral Sichem en Averbode en Scherpenheuvel: dat zijn de drie hoeken van zijn hart. Maar ons hart is niet dat van Claes en zo komt ge al eens in ruzie met hem; omdat de mensen ginder allemaal heilig zijn, omdat het ginder altijd Meinacht is, waarin Claes de maan tenlaatste toch eens definitief laat dalen, om al die gueuze en kriek, waar Claes zou gaan over spreken als de pastoor uit de Bloeiende Wijngaard over zijn wijn; om veel dingen, die detoneren als ge even nadenken wilt. Jaja, maar dat ligt natuurlik aan onszelf. Folklore is zeker iets konservatiefs, maar als ze verdwijnt trekt ze

wel eens de Godsdienst mee. Het folkloristiese van de godsdienst in Vlaanderen is ook een gevaar.

Maar Claes grijpt u ook aan. Dat is, als we onder zijn ewige glimlach zijn goed hart voelen, wanneer hij stilstaat bij de menselike mizerie.

Dit is een kleurig Vlaams boek, waaraan ze in Holland moeten snoepen. En deze beevaart van O.L. Vrouw van Scherpenheuvel is een ware studietocht voor Claes geweest: naar de heiligdommen van Sarte, Foy, Walcourt, Bon-Secours, Alsemberg en Halle.

Rijk is dit boek ook, want in dit ene verhaal zitten er honderd en meer, elk met hetzelde charmant gebaar verteld.

De houtsneden van Maurits Broca zijn fijn en in schone eenklank met de tekst. Ze vertellen met dezelfde naïve tederheid, dezelfde vertrouwelikheid, dezelfde kleurigheid als Claes dat doet.

Stols heeft ons dit tenslotte toch fijne boek schattig gepresenteerd. En hij kan dat.

Met ‘Kobeke’ staan we weer middenin Claes hart. Want de Kempen en het Hageland zijn slechts door de Demer gescheiden. De Kempen is voor Claes het mooiste land van Vlaanderen, en daarin heeft hij gelijk. Kobeke wordt geboren in een lemen hut. ‘Kapucienkes tegen het endeke haag, klimop over het planken kot van Pardoes den hond, en tegen Paschen wordt ieder jaar door vader Broos alles gewit. Een stukske land achter het huis, een voorschoot wei daarneven en voor de rest is 't ommetom dennebosch. En stil.’

Daar verloopt zijn jeugd, tot hij, ondanks de weerwil van zijn vader en de liefde van Nelleke, naar 't klooster van Zevenslote lekebroeder gaat worden. Het leven, het grote, dwingende leven, dat hij nog niet kende is hem echter te sterk. Hij verlaat het klooster op een nacht. Maar hij gaat niet naar huis: hij doet eerst zijn droeve pelgrimagie totdat hij zijn eigen hart heeft gevonden en daarin de lokroep van Nelleke. Als zijn vader hem ziet terugkomen roept hij Nelleke toe: We halen de wieg van de zolder!

Ernest Claes heeft ons de verveling der lange beschrijvingen gespaard, zo eigen aan onze kempiese romans. Zijn plaatsatmosfeer

is gekonsentreerd weergegeven en toch helder opgeroepen. De eenzaamheid der heide, die soms obsederen kan, leeft in zijn verhaal. Er is iets onwezenliks aan de heide, en dat onwezenlike slaat over in het leven van haar bewoners, die met haar vergroeid lijken. Dat fantastiese element is vloeiend in de belevenissen van de hoofdpersoon ingeschakeld. Het kultuurloze der mensen is gezondheid en iedere aanraking met het leven aan de andere kant van het dennebos is een openbaring. De geluiden van die andere wereld komen tot hen als wondere lokkende wezens, zoals de klok van het klooster Kobeke naar de poort lokt. Er zit diep in de ziel van deze mensen een mysties gevoel van vergroeidheid met de natuur. En in dat verband heeft Claes zeer mooi de kattenvergadering in de St. Jansnacht aan de hut van Broos een ziel gegeven. Alles is er eenvoud. Er stuwt in die heide en haar leven iets van de wilde schuwheid der voorhistoriese jungle. Claes heeft dat diep aangevoeld. De kleine dieren zijn hier zo primitief als de monsters uit de voorgeschiedenis. Hier bleef iets van de ongereptheid van pas na de schepping, en dat is het, wat zo onweerstaanbaar van de heide houden doet.

Claes heeft ons met dit boek het beste werk geschonken, dat ik van hem las. Het heeft, al is het op een ander plan, die menselikheid van ‘Bei uns in Deutschland’ en ook de schalksheid die we uit veel van zijn boeken kennen, maar hier bizonder verdiept doordat ze met fijne intuitie werd ingeschakeld in een leven, dat ook in leed wordt gelouterd, doordat gedreven door een hart, dat zoeken bleef tot het zichzelf vond en met zichzelf het leven.

Men voelt, dat Claes hier en daar wel wat van de grote weg afwijkt omdat hij er niet aan weerstaan kon en passant een staaltje van zijn virtuositeit te geven. Ook zij hebben gelijk die zeggen, dat dit boek in half zoveel bladzijden kon geschreven worden. Maar wij hadden het zo niet liever gehad. Meer zakelikheid zou aan de vloeiende eenheid van dit boek hebben geschaad. De heide, en de mensen die we hier ontmoeten, vroegen een Claes zoals hij hier is. En hij is goed. Hij heeft in de groei onzer literatuur een zeer eigen en bizondere plaats, die niemand meer hem kan ontnemen. Want, wat hij ons verschuldigd was na zijn vorig klei-

ner werk, heeft hij ons hier geschonken met het gul gebaar dat ook van de mens doet houden.

H. Marsman: De dood van Angèle Degroux. Em. Querido's U.M. Amsterdam.
Theun de Vries: Doctor José droomt vergeefs. Van Loghem Slaterus' U.M.-N.V. Arnhem. Het Kompas, Mechelen; Ing. 29 fr., geb. 42 fr.
C. en M. Scharten-Antink: Carnaval. Uitg. wereldbibliotheek Amsterdam. Krb. 49 fr.
Ernest Claes: Toen O.L. Vrouwke heuren beêweg deed. Met houtsneden van M. Broca. Uitg. A.A.M. Stols, Maastricht.
Ernest Claes: Kobeke. Uitg. Wereldbibliotheek Amsterdam. Ing. 35 fr.; geb. 49 fr

Leven
Nog eens: Dienstweigering en Fascisme
Geert Grub

Voor Andre Demedts

In een Nawoord dat André Demedts gemeend heeft te moeten toevoegen aan mijn artiekel over deze onderwerpen, motiveert hij dit als geboden door de ‘meer verschil- dan aanknoopingspunten’ tussen mijne bijdrage en het eigen standpunt.

Deze verschilpunten bestaan inderdaad. Ze zijn zelfs groot, maar ze zijn stellig niet ‘talrijker’ dan de aanknopingspunten. Immers, André Demedts is het in de grond met mij eens, zo wat het antimilitarisme betreft als het niet-fasjist zijn.

André Demedts heeft de hoeken van mijn stellingen eenvoudig willen afronden, met het gevolg dat hij het effekt van mijn artiekel verzwakte, zijn nawoord dienend als ‘geluidsdemper’.

De aard van ons verschil ligt dan ook meer in de houding tegenover de problemen dan in het standpunt dat hij als ik er tegen innemen. Dit komt klaar naar voor in het in deze water-en-vuur verzoenende willende woord dat het redaksioneel standpunt vertolkt.

Waar de redaksie mijn oordeel over fasjisme, nationaal-socialisme, - en Solidarisme, of Coöperatisme om het hierbij te voegen, - verkeerd en ondoordacht vindt, zou ik het de toekomst kunnen overlaten te bewijzen dat ik beide op hun juiste waarde schat; doch er zijn de uitlatingen van de leiders dezer bewegingen die aan de duidelikheid niets te wensen laten. Van Severen sprak zich pas nog uit tegenover het Leuvens orgaan ‘l'Appel’ en bekende imperialist te zijn. Moet ik, om de betekenis van wat imperialisme is te belichten, wijzen op het lot van Vlaanderen in België, op dat van Korea in Japan, op dat van alle volkeren onder imperialistes juk? Als we daar tegenover stellen hoe de U. der S.S.R. optreedt tegen de kleine nationaliteiten, hoe zij die zich in

eigen taal volledig uit laat leven, zijn volkskarakter eerbiedigt, het door zijn taal een volk laat, waar de imperialist de volkeren ontwortelt om ze te simileren, te vervreemden en op te slorpen, kan voor niemand onzer de keuze moeilik zijn.

Mijn bewering dat in het splitsen van het nationalisme het oude, voor de volkerenverzoening en -verstandhouding zo gevaarlike patriotisme de kop opsteekt, is geen ondoordacht oordeel, het is een vaststelling die ik misschien wat vroeger maak, maar die alle mensen die vredesvrienden en mensenvrienden zijn, morgen zullen ontdekken.

André Demedts gewaagt van het schone en goede dat fasjisme en nat. soc. willen. Laat ons zeggen dat ze dit goede en schone als een leuze voorhouden, en laat ons weten, dat ze alleen bedenkend dat men met azijn geen vliegen vangt, de arbeidersmassa op deze manier weer in handen speelt van hare uitbuiters.

Mussolini heeft dit op Hitler voorgehad, dat hij de wind van de goede zakenjaren van na de oorlog in de zeilen gehad heeft, terwijl Hitler de krisiswind tegen heeft zodat hij zelfs de schijnresultaten van het fasjisme niet te verwachten heeft. Er is maar een bewind, een ordening, die tegen de krisis opgewassen is, de kommunistiese, omdat hier gewerkt wordt om te presteren, en niet om winst te maken. De korporatieve idee mag Demedts e.a. dierbaarder zijn dan de Marxistiese leer, dat is zijn zaak in zoverre hij alleen slachtoffer worden kan van die verblindende liefde. Maar waar het gaat om het volk, de mensheid, moet zowel onze persoonlike voorkeur als ons egoisties eigenbelang wijken voor dit der gemeenschap. En het is dezer belang dat op het spel staat als wij houding nemen voor of tegen kommunisme of fasjisme.

Demedts stemt echter niet in met staatsverafgoding, zodat ik mag hopen dat hij, als hij de zaken maar eens in hun ware verhouding ziet, de rug zal keren aan wat onder het schapenvacht van nat. soc. de wolf van het imperialisme in genade zoekt te doen aannemen. Of de gruwelberichten al dan niet beneden de werkelikheid blijven is hierin bijzaak. Vervolgingen, dwang, kiesknoeierij, anti-semitisme en arrogansie houden misschien eens op. Ze zijn maar een gevolg dat onze walg kan opwekken en ons afgrijzen of ons medeleed met de getroffenen, de slachtoffers, maar zonder welke het

kwaad evenzeer het kwade blijft. Het is in dit gevolg dat de volgelingen zich bedrogen zullen vinden. De werkelikheid die onder ogen moet gezien worden, en die we zonder doekjes rond tonen moeten, is deze: het kapitalisme dat bezig is te begeven, neemt in nood vrede met de korporatieve idee, mits zijn bestaan maar gered wordt. Hitlers grote daad is een negatieve: n.l. dat hij de dreigende opmars van het kommunisme gestuit heeft. Hij heeft Europa van het kommunisme gered. Dat de kapitalisten over heel de wereld hem daar dankbaar voor zijn, blijkt uit de ommekeer in de pers, de door staaltrusten en kanonnenfabriekanten beheerde pers, ten opzichte van het Nazisme. Maar is de klip der gevreesde revolutie omzeild, het gevaar geweken, dan steekt het weer herademde kapitalisme het hoofd terug op. Als het kapitalisme geen belang meer zal hebben in de werkgevers en werknemers verzoenende (?) korporatieve staat, dankt hij het regiem af om de verlaten posten weer in te nemen en de ontwapende, gemuilbande, gebonden en eten-willende arbeiders met volle kracht te belasten met zijn bewind. Dat is het gevaar, daarin ligt de slechte eindigheid van het fasjisme dat nu, ‘door het volk’ zoals het heet, maar in feite door de angst, de regeringsteugels in een diktatuur in handen kreeg terwijl de grootfinansie achter de schermen op zijn uur wacht.

Groot-financie, grootindustrie en oorlogsleveransiers, deze drie egoistiese, onmaatschappelike machten, zijn overal de vijanden van de mensheid. Zij offeren ze telken stond gewetenloos op aan hun dividend-belangen. Het goedkope, nietsinhoudende, hoog opgedreven nationaliteitsgevoel dat de eendracht naar binnen moet bezegelen, is een speer waarvan de punt gericht is op het hart van elke andere, minder sterke nationaliteit. Nu het gediskrediteerde woord ‘vaderland’ zijn schuldigheid niet meer doen kan, moet de ‘nationaliteit’ de rekwisietenrol spelen, opdat de massa opnieuw fris en vrolik in 't vuur gezonden kunne worden voor belangen die de hare niet zijn, de hare vijandig zijn.

Het is wel een tragedie dat de mensheid, telkens zij denkt voor eigen welzijn op te trekken, immer op nieuw gaat sterven voor zijn Nero's, zijn uitbuiters.

Als het waar is dat men de boom kent aan zijn vruchten, zie dan naar de ‘kultuur’ van het nat. socialisme. Boekverbranding, uit-

sluiting van alle koppen die iets zijn, die zich-zelf zijn, uit onderwijs, akademie, penklub e.a. De militaire drilling, de veestouwerij naar stembus en arbeid, de kontrool, die een spionnage is van de een op de ander om zelfbehoudsredenen, tekenen het regiem en het doel.

Merk hoe in de rangen onzer Dinaso's het antisemietisme toeneemt. Open de ogen en zie hoe Dinaso veel meer één is met de belgiese fasjisten dan met de vl. nationalisten die anti-belgisties zijn. En ik ben er niet zeker van of de gelijkschakeling die het fasjisties regiem hier brengen moet, ons allen niet opnieuw tot Belgen zal smeden, terwijl Dinaso het lot ondergaat van de Duitsnationale partij; Want er is meer kans voor dat het belgies fasjisme, (de Na. Co.) het vlaamse zal opslorpen, dan omgekeerd. Zoodat de zaak van vl. nationaal standpunt, zeer, zeer bedenkelik wordt. Voeg hierbij dat Van Severen zich over Brussel en Walonië geuit heeft op een wijze die hem zelf gronden doet aanbrengen voor de door mij gekoesterde vrees.

Anti-fasjist zijn is dan ook niet voldoende. Wij moeten positieve houding aannemen. Lauw zijn is niet-zijn. En Peer Gynt doet Ibsen de kogelgieter tot Peer zeggen dat hij, daar hij zichzelf nooit helemaal was, zal moeten hergoten worden. Wij moeten helemaal zijn wat we zijn, konsideraties van het ‘goede in dit en dat’ komen niet te pas waar het w e z e n slecht is. Waarlik, het slechte in hetgeen in wezen goed is, is beter te aanvaarden dan het andere. We moeten er zelfs blij mee zijn als we aan die prijs het in wezen ‘goede’ bekomen. Dit neemt niet weg dat het recht op kritiek bestaan blijft, maar die kritiek worde geen afbrekerij die het kind met het waswater wegsmijt.

Daarom roep ik André Demedts toe: ogen open voor het kommunisme! Hart en geest open gezet, want deze zeer oude utopie die in Rusland bewezen heeft werkelikheid te kunnen worden, zal overal de mensen redden. Het kan dat niet overal eender te werk moet gegaan worden, er zullen wel meer sausen zijn waarbij de schotel ‘kommunisme’ opgediend kan worden, maar tegen kapitalisme en imperialisme is maar één kruid gewassen, het éne front Links.

De mogelikheid van kapitaalvorming in de hand van enkelingen

moet opgeheven worden, terwijl de voortbrengst geregeld wordt naar de behoeftens, en arbeidsduur en verdeling geregeld naar de mogelikheden om in die behoeftens te voorzien. Met de toverroede der teknise ontwikkeling kan men de aarde tot een paradijs maken, en alleen in een paradijs worden de mensen tot engelen.

Voor 't overige kan ik 't met Demedts aannemen dat wapengeweld wel eens geboden kan zijn, maar dan om de door het kapitalisties stelsel bevoorrechten uit de macht te ontzetten die ze niet goedschiks afgeven willen ten bate van de gehele mensheid.

Zo ben ik 't dan met Demedts eens dat een vrede, die de huidige wanordelike en onrechtvaardige wereldtoestanden voor immer zou behouden, te verfoeien is. Maar die oorlog zal dan niet gevoerd worden tegen deze of gene ‘natie’, tegen dit of dat ‘volk’, maar tegen de internationale van kapitaal en oorlogsindustrie. Daarom moet allereerst het militarisme vernietigd, omdat het niet gaat enig onrecht te herstellen zolang zij in wier belang dit onrecht is, in de onderscheiden imperialistiese legers over de soldeniers beschikken om hun wil met geweld op te dringen.

Waarom twijfelen aan de mogelijkheid van een gelijktijdige en internationale aksie tegen het militarisme? Is André Demedts soms maar tegen dienstweigering uit oportunisme? Wezen we niet kleinmoedig, Waarde Demedts, en gij allen die op de Tijdstroom vaart, laat ons geloven! Als wij zelf niet geloven, hoe zullen wij dan onze taak van geestelik leiderschap vervullen, vooral nu de massa en de intelektuelen niet het minst, voorlichting en klare leiding behoeven, glasheldere aksioma's en zuivere doelstellingen. Uw geschrijf is toch geen amusement, niet waar?

Terecht waarschuwt Demedts tegen het aanraden van dienstweigering, omdat dit een zaak is die men uit eigen aandrang en op eigen verantwoording moet stellen. Ik heb, waar ik de verdediging van de dienstweigeraars op mij nam, het sublieme hunner daad en de werfkracht die er in lag belichtte, niemand tot dienstweigering willen aansporen. Ik ben er zelf ten andere voorstander van dat de dienstplichtigen die anti-militarist zijn, zouden binnen gaan om op tijd en stond de vrede te dienen door de wapens op hen te richten die ten oorlog bevelen. Maar ik neem niet aan dat het persoonlik geweten iemand een gedragslijn zou kunnen voorschrijven die het

niet geboden zou zijn te volgen. Ieder moet naar zijn geweten handelen, altijd en overal, doet hij dit niet, dat moet hij voor zich zelve weten dat hij te kort kwam. Wij zullen niet oordelen, maar wij moeten dit konsekwente handelen als een plicht van eerlikheid voorhouden, ook al gaan de hoogststaande personen ons voor in oneerlikheid en verraad in deze. Wij moeten tegen de ontaarding van deze tijd in, het bewustzijn van verantwoordelikheid als een ideaal van mannelikheid en fierheid voorop stellen, en karaktervastheid en zuiverheid als een vlag boven onze hoofden torsen opdat weer schone daden gesteld worden, en eens gesteld, geëerd en gehuldigd naar verdienste, als simpele dank alleen al van de lakse, kleinmoedige en zwakke gemeenschap, zodat ten andere het laakbare niet langer geprezen, het onedele niet langer geëerd worden als dit onedele en dit laakbare maar gedaan wordt door wie geld en macht bezitten!

Het is niet ieder gegeven een held te zijn. Moeten we daarom de helden verminderen?

Zeker, het is voordeliger, gemakkeliker en ‘achtenswaardiger’ een schurk te zijn, niettemin huldigt men de schurk niet om zijn schurkerij, maar maakt dat zijn mantel goud genoeg bevat dat die schittering er overheen straalt.

Neen, het parlement is niet voor niets gediskrediteerd.

Naschrift André Demedts

Geert Grub's wederwoord vraagt een verklaring van mijnentwege over een paar nieuwe twistpunten, die hij in zijn opstel aanbrengt. Ik wil pogen, kort en klaar, mijn opvattingen over één en ander duidelijk te maken.

Vooreerst moet ik mij verzetten tegen de beschuldiging van lafheid en onredelijkheid, die ik in nauw-bewimpelde woorden hooren mag. Het zou G. Grub wel mogen geboden zijn, twee minuten na te denken over het wezen van de moed. Dan zou hij inzien dat rechts- of linksgerichten evenveel dapperheid kunnen bezitten. De meesterschap over de wil hangt van geen overtuiging af.

Wat hij me wil doen zeggen over het volgen van het geweten,

steunt op het slecht begrijpen van mijn tekst. Toen ik schreef: ‘Maar voor het oogenblik, kan alleen het persoonlijke geweten een gedragslijn voorschrijven, die slechts b i j enkelen geboden kan zijn.’ Dan bedoelt zulks niet dat het geweten niet moet gehoorzaamd worden, doch juist het omgekeerde. Alleen leg ik er nadruk op, dat slechts bij enkelen het geweten zoo spreken zal. Ook vergist hij zich waar hij meent dat ik mij tegen een internationale antimilitaristische beweging verzet. Ik heb vastgesteld dat een internationale d i e n s t w e i g e r i n g op het oogenblik onmogelijk en gevaarlijk is.

Die misverstanden weggeruimd, nog een woord over de grond van de zaak. G. Grub zegt: word kommunist, of gij strijdt voor de reactie. Zoo eenvoudig als hij de dingen voorstelt, zijn zij echter niet en zeker blijft hij eenzijdig in zijn ophemeling van het Sovjet-stelsel. Er zijn voor iedereen bewijsstukken genoeg voorhanden om zich te overtuigen van de schaduwkanten in de U.R.S.S. zonder dat ik er hier verder over uitweid.

Mijn geachte tegenstrever zal echter meer dan een uitlating moeten aanhalen om ons te kunnen doen gelooven in de reactionnaire v e r s t a r r i n g der bewegingen van rechts. Als hij een goed inzicht wil bekomen in het wezen van het fascisme en het nationaal-socialisme mag hij niet alleen bij hun vijanden te rade gaan. Spijts alles valt er in die stuwingen meer te erkennen, dan een strijd van het kapitalisme tegen het opdringende proletariaat.

Ik verdedig het fasc. en het nat.-soc. niet om hun-zelf, doch omwille der objektiviteit die wij moeten betrachten, wijl zij een vorm der rechtvaardigheid is. Ik zie hun gebreken, tekortkomingen en gevaren in, met oogen die de liefde voor misdeelden en verdrukten klaar heeft leeren kijken. Maar omdat mijn hart naar die zijde hangt, vind ik mij niet verplicht naar het kommunisme over te loopen, alsof dat stelsel het eenige ware dat redding brengen kan. Ik meen, hier en elders, onomwonden en moedig mijn één-voelen met het proletariaat te hebben bewezen, doch zulks belet niet, dat ik nimmer kommunistisch worden zal, zelfs niet, vooral niet als het heel de wereld overwint.

Tusschen het kommunisme en mijn wereldbeschouwing en levenshouding, ligt een afgrond. G. Grub heeft het mis voor waar hij

verklaart dat onze opvattingen slechts een graadverschil vertoonen. Zij zijn aan elkander tegenovergesteld: tusschen hem en mij bevindt zich de eeuwigheid. Het is in het licht van zekerheden, die hij ontbeert, dat ik de betrekkelijke waarde van het kommunisme inzie, en weet dat het al evenmin als gelijk welk materialisme, de menschheid blijvend helpen zal.

Het spreekt vanzelf, dat na het verwerpen van links en rechts, de vraag mag worden gesteld, of wij dan liever met de handen in de zakken zullen blijven toezien, terwijl de wereld brandt. Wij hebben daarop reeds geantwoord, toen ik indertijd met Marcel Matthys, over hetzelfde onderwerp, een vruchtbare gedachtenwisseling had, in dit tijdschrift. Ik wil nog eens samenvatten wat ik toen uitvoeriger geschreven heb. Wij moeten noch het fasc. noch het kom. volgen. Wij kennen een waarheid en bezitten een grondslag, die toelaat een beweging op te bouwen, die in haar geheelheid en volkomenheid, al het goede in zich besluit, en tot een synthese vereenigt. Maand na maand, hebben wij het sociaal-katholicisme, waarvan wij gelooven dat het de redding der menschheid is, helpen begrijpen en verspreiden. Wij hopen het te blijven doen, in eenvoud en zonder hoop op bereiken of belooning, maar met heel ons hart en de aandrang van ons wezen. Al het andere zal beproefd worden en uitgespuwd. Terwijl het onze taak is zaaiers te zijn van de geest, die de menschen moet samenbrengen en vereenigen in de liefde van den Gekruisigde. En met de sterkte van die liefde, zal het soc. katholicisme een wereldordening scheppen, die rechtvaardigheid en vrede opbouwen en bestendigen zal.

Aantekeningen

Stefan George overleden.

De grote Duitse dichter Stephan George is te Locarno in de ouderdom van 65 jaar overleden.

Werken van hem zijn: Hymnen (1890), Pilgerfahrten (1892). Die Bûcher der Hirten und Preisgesänge (1895). Das jahr der Seele (1897). Der Teppich des Lebens (1899). Der liebende Ring (1907). Der Stern des Bündes 1914).

A. van Collem overleden.

In Nederland overleed der atheïstiese, socialistiese dichter A. van Collem. De bladen hebben bizondere in memoriams gewijd aan deze inderdaad merkwaardige figuur uit onze dichterenwereld.

In de Nederlandse tijdschriftenwereld

is het er hard toegegaan. Voorlopig zien we reeds de volgende oplossingen:

Bij '*De Gids*': uit de oude redaksie bleven slechts aan Prof. Dr. Van Blom en Prof. H.T. Kolenbrander. Nieuwe leden zijn Antoon Van Duinkerken, J.W.F. Weremeus Berning. Dr. Fr. J.H. Plantenga en Prof. M.B.M. Telders.

Bij '*Forum*': Na een zeer scherp laatste woord verlaat Ed. du Perron de redaksie. Het schrift krijgt van nu af een twee van elkaar onafhankelike redaksies. Voor Vlaanderen: Marnix Gijsen, Reimond Herreman, Maurits Roelants en Gerard Walschap. Voor Holland: Menno ter Braak, S. Vestdijk, V.E. van Vriesland, Edw. Bouws (sekret.)

Bij '*De Gemeenschap*' gaan de Kuitenbrouwers weg. In de plaats komen Jan Engelman en Louis de Bourbon.

Van '*Het Venster*' was het verdwijnen aangekondigd. De redaksie logenstraft en belooft integendeel een groter formaat en zwaardere uitvoering.

En nog meer.

Het lot der Duitsche schrijvers in het buitenland.

De Duitse schrijvers Thomas Mann, Alfred Döblin en René Schickele, die zich tans in het buitenland bevinden, hebben op aandringen van hun uitgever, S. Fischer te Berlijn, verklaard, dat zij alle kontakt met het te Amsterdam verschijnende tijdschrift 'Die Sammlung' hebben verbroken.

Deze verklaringen, welke voor publicatie bestemd waren, werden van hen verlangd om te voorkomen dat de Duitse boekhandel hun bij Fischer verschenen of op stapel staande werken zou boycotten.

Inmiddels is in het ‘Buchhändlerbörsenblatt’ een dergelike verklaring gepubliseerd van Stefan Zweig die zich te Londen bevindt. Hierover aangevallen door Ernst Fischer, een vroegere medestander van Zweig, antwoordde de schrijver, dat zijn verklaring gericht was aan de bestuurder van den Insel-Verlag en niet voor publikatie bestemd, dat hij reeds te voren, uit eigen beweging, van verdere medewerking aan ‘Die Sammlung’ had afgezien en dat hij zich niet met politiek wenst in te laten.

Uit de mededelingen van de ‘Neue Deutsche Blätter’ blijkt voorts, dat de schrijfster Hermya Zur Mühlen, thans te Weenen vertoevend, door haar uitgever, J. Engelhorns Nachflg., is gesommeerd haar medewerking aan dat tijdschrift te staken. Zij weigerde, waarop de uitgever alle kontrakten met haar verbroken en de verzending van haar boeken gestaakt heeft, terwijl een roman van haar hand, die in de ‘Stuttgarter Zeitung’ als feuilleton verscheen, werd afgebroken.

Jong Dietschland.

houdt vanaf 1 Januarie te verschijnen op. Voor de buitenwereld heet het versmolten te worden met ‘Vlaanderen’ onder een dubbele tietel.

We hopen maar, dat Ernest van der Hallen zijn aantal bladzijden voort met knippels en lieftalligheden zal mogen vullen. Zo niet protesteren we krachtig. In deze donkere tijden is een beetje plezier te kostelik.

We hopen verder, ernstig ditmaal, dat we Victor Leemans' stem daardoor niet minder zullen horen. De Vlaamse wetenschappelike wereld schonk hem een verdiende adelbrief.

Gudrun, laboratorium voor modern toneel.

We ontvingen volgend prospectus, dat we graag mededelen:

Hiermede brengt het reizend tooneelgezelschap *Gudrun* ter kennis aan belangstellenden, dat het met een nieuw en zorgvuldig samengesteld programma zijn werkzaamheden heeft hervat. Er weze herinnerd aan het feit dat '*Gudrun*' sinds 1922, rijk aan bezieling en werklust Vlaanderen is ingetogen en met het beste gevolg optrad te Aalst, Brussel, Bilzen, Beygem, Genck, Koukelaere, Hasselt, Halle-Boyenhoven, Landen, Lebbeke, Laken, Ninove, Knocke-aan-zee, e.a.

Uit het samentreffen van een kern van jonge kunstenaars en tooneelspelers onstond thans dit laboratorium voor modern tooneel dat een eigen, nieuwen weg zal bewandelen: gestalte te geven, niet alleen aan den nood doch ook aan de potsierlijkheid van dezen tijd. Wij geloven in een nieuwen tooneelbloei die echter slechts ontstaan kan uit een bezield en avontuurlijk tasten naar het hart van ons volk. Daarmee hebben wij dan ook rekening gehouden bij het samenstellen van ons repertorium dat haast uitsluitend werk van Vlaamsche auteurs omvat.

'*Gudrun*' beschikt over eigen dekors en kostumes en verleent bereidwillig haar medewerking voor feesten en voordracht-avonden. Alleen wenscht ze haar onkosten vergoed te zien.

Ongetwijfeld zullen de Vlaamsche Vereenigingen de gelegenheid niet ongebruikt laten om een voor hen, uiterst winstgevenden avond te beleggen.

Voor alle inlichtingen kan men zich steeds wenden tot het bespreekkantoor, Magdalenastraat, 61, Brussel, of schrijven aan het sekretariaat: Jan Dubrucqlaan, 46, Brussel.

HET BESTUUR.

De Lierse mandolinist

Ernest van der Hallen, liet weer eens van zich horen, al is het maar in een simpel inleidend woord voor een Hollands boek, nl. 'Waarom naar Vlaanderen?' van Dr. J.H. Harder. Ziehier wat 'Dietsche Warande en Belfort' bij het geval aantekent:

Pas had ik vernomen dat de heer Herman Vos zijn partijgenooten had meegedeeld, 'met de verzekering zijner meest volstrekte hoogachting', dat het Groot-Nederlandsche ideaal hem voorloopig heelemaal niet meer interesseert en dat hij zich met het Belgicisme der B.W.P. tevreden stelt, of ik kreeg een Nederlandsch boekje in handen waarin een Dr. J.H. Harder de Nederlandsche jeugd aanzet naar Vlaanderen te komen.

Uit dit druksel blijkt dat de gewijzigde gevoelens van den heer Vos mooi overeen stemmen met die welke de hr. Harder steeds heeft gehad ten onzen opzichte.

Geen wonder. Mr. Harder heeft vastgesteld in Vlaanderen dat '*onze taal, het Nederlandsch, als omgangstaal den dood zeer nabij*' is. Dat '*de Nederlandsche omgangstaal zoogoed als uitgeroeid*' is. Dat is bepaald hinderlijk want: '*Zoo blijft er voor den armen Vlaming, die geen Fransch kent, niet veel anders over dan graafwerk te verrichten, in de mijnen te werken, of zijn ellende in jenever te vergeten. Het Vlaamsche deel van het Nederlandsche volk behoort tot het onbeschaafdste deel der bevolking*'.

Het is inderdaad geen lolletje voor de keus te worden gesteld tusschen graafwerk, mijnwerk en alcoholisme. Dat die toestand in Mr. Harder's hart een grootmoedig gevoel heeft gewekt zal ieder weldenkend burger begrijpen: hij dacht er aan Vlaanderen te komen beschaven met

de hulp van de Nederlandsche boeken, maar: '*Met den besten wil ter wereld kunnen we* (zoo zeggen de Vlamingen) *ons ook zelf niet tot grootere Nederlandsche beschaving en ontwikkeling brengen doordat de Nederlandsche boeken te duur zijn*'. Er is ook nog een goedkooper middel: import van Nederlanders. '*Wij zouden de aangewezen leeraren zijn, maar we worden geweerd.*'

Er is althans een Vlaming die zich over Mr. Harder heeft ontfermd, de onvermoeibare Ernest Van der Hallen. Hij heeft het gewenscht geacht de enormiteiten van Dr. Harder bij de Nederlandsche jeugd in te leiden. Hij richt een oproep tot de jeugd opdat ze dat panopticum van jenevellisten, mijnwerkers en plagstekers dat Vlaanderen is, kom bekijken.

E. Van der Hallen houdt van citaten. Wij zullen hem om die zooveelste dwaasheid laten veroordeelen door zijn eigen geestverwanten zooals zij zich uitdrukken in 'Opkomst', het maandblad van het Algemeen Vlaams Studentenverbond van het Officieel Middelbaar onderwijs: '*Wat Ernest van der Hallen betreft, het verwondert me geenszins die naam hier weer aan te treffen. Van der Hallen laat zijn naam voor alles gebruiken. Schrijft brieven (met veel en storende fouten) aan zijn jonge vriend; publiceert een liturgies gebedenboek, bezorgt wekeliks 'n kunst- en letterkroniek; werkt mee aan een ontelbaar aantal tijdschriften; leidt boeken en brochures in en... schrijft een oproep* voor het hoekje van Meneer Harder' *(P.*E. van den Berghe).

Als E. van der Hallen meent Groot-Nederland te dienen met zijn moreelen steun te geven aan dergelijke wansmakelijke dwaasheden, dan loopt hij gevaar bij het eerste *auto da fé* dat de Dinasos op de groote markt te Lier inrichten, verbrand te worden voor beleediging aan het Vlaamsche volk.

Inhoud van tijdschriften

Dietsche Warande en Belfort.

November: Kobeke (Ern. Claes), H.K. Poot (P. Vermeiren), De Zevenslager (Ant. Thiry), Gedichten van Willem van den Aker en Louis Knuvelder, Kroniek uit Amsterdam (A. van Duinkerken) - Engelsche Kroniek (Dr. R. Kreemers).

December: Het Dilettantisme als levenshouding in de literatuur (P. Lebeau.) Bolalimai (Alf. Walschap). De Zevenslager (Ant. Thiry) Werk! (Paul de Vree) Conscience-Hulde, (M.E. Belpaire) Gedichten van Jan Engelman, P.G. Buckinx en Alex Campaert. Kroniek uit Amsterdam (A. van Duinkerken) Ringsteken-Kantteekeningen.

Forum.

December: Overgang (Redaksie) Een schrijver na zijn dertigste jaar (Menno ter Braak). Het Veer (S. Vestedijk) Illusie (Viktor Varangot). Bij een 'slechte roman' (E. de Roos) Gedichten van J. Slauerhoff, J. van Nijlen, Hendrik de Vries, Frans Buyle, Louis de Bourbon, Eric van der Steen. - Panopticum.

Helikon.

November: een bundel gedichten van Leo van Breen: ‘De Stroomlijn’.

Bâtir.

November: Réveil de l'Architecture italienne. - Auguste Puvrez, tailleur de pierre. - L'architecture commerciale. L'esthétisque de la table. - Le bibelot. - Le meuble flamand d'autrefois.

Onze wakkere jeugd: Desembernummer verschenen.

Boekbesprekingen

Paul Bromberg. - Praktische woninginrichting. - Een handleiding voor iedereen. Met ruim 250 afbeeldingen. Geb. fl. 2,80. N.V. Uitg.-Mij 'Kosmos', Amsterdam.

Boeken als dit krijgen in Vlaanderen een bizonder belang. De inrichting van een konfortabel en mooi interieur heeft nog niet de belangstelling gekregen, die dat probleem ten zeerste verdient.

We hebben aan deze handleiding veel genoegen beleefd. Uitgaande van de noodzakelikheid van zon, licht, lucht en een praktiese indeling van de ruimte, behandelt zij achtereenvolgens de verschillende gelegenheden, plus verlichting en verwarming, en een interessante beschouwing over de sfeer.

Bizonder belang krijgt dit boek nog, doordat het het grootste belang hecht aan de modernizering van bestaande inrichtingen, wat we totnogtoe maar al te veel hebben gemist. Om deze reden vooral verkiezen we deze handleiding boven veel andere. Bromberg blijkt trouwens een klaar inzicht te bezitten en een man van het vak te zijn.

Daarbij mooi gepresenteerd, zoals we dat van Kosmos gewoon zijn, is het boek zeker meer dan zijn prijs waard. Voor Vlaanderen zijn de kommersiële opvattingen echter eer spijtig.

J.V.

Charivarius. - Het vroolijke heelal. - Vrij naar het buitenlandsch van Richard Dark. 'N.V. Leidsche Uitg.-Mij'. Leiden.

Deze 'blijmoedige verhandeling rakende den cosmos; voor Amelia, padvindster' is 'versierd met wel honderd en vijftig prentverbeeldingen door Thomas Derrick'. Een boek vol humor. Een, alhoewel wat gemakkelike, toch gezonde satiere op de astronomen. Einstein bizonder wordt onder vuur genomen, en dat mag wel eens, nu hij toch zijn pacifities ideaal netjes heeft afgelegd. We hopen dat het Engelse of Franse burgerschap zijn beloning zij. Het vuur van Charivarius is echter wat al te onschuldig. We wensen hem een ander.

W.v.W.

Louis Guichard. - Vaisseaux de papier. - Nouvelles. Libraire Plon, Paris. 12 Fr. fr.

Een boek, waar we genoegen aan beleefd hebben. De schrijver neemt ons mee op een zeer originele reis. Op de zelfkant van boeken, die ons lief zijn, varen we op de schepen van de Odyssea, van de Heilige Geschiedenis, van Virgilius, van Racine en nog andere. Kruisvaart zonder voorgaande, vertrekkende uit de stad der boeken naar chimeriese horizonnen. Voor de vloot der dromen blijkt Louis Guichard een zekere en fijne piloot.

J.M.

André Lichtenberger. - Biche. - Bibliothèque reliée Plon, Paris. 3.50 ffr.

Er zijn altijd mensen geweest, die door het leven werden verongelijkt. Niet alleen ten gevolge van uiterlike omstandigheden, maar vaak omdat hun ziel zich op onze wereld niet thuis kon voelen, en niet verwant met de anderen. Zo iemand was het frele meisje, dat Biche werd bijgenaamd. Elle a de grands yeux doux, gris et limpides. Sont front, très blanc, s'encadre de bandeaux lisses et fauves. Elle a l'allure discrète, souple et effarouchée. Het is haar noodlot, dat ze geboren moest worden uit het midden waar ze het werd, waar onder een onekspressieve masker en burgerlike wellevendheid, lage en ijdelen zielen schuilen. Te midden van die mensen, qui ressemblent à taut d'autres, gaat het meisje voorbij, verwonderd en zacht, als een

klein raadsel, dat niet begrepen wordt. Elke aanraking met het leven of de mensen doet haar pijn. Een ogenblik slechts gaat de liefde voorbij, en aan dat ogenblik zal ze sterven. Haar peter, die midden de valse burgerlike beschaving, zijn eigen gezonde ruwheid uitstort, vindt haar ziel. Dat is als een symbool. En het is wonder: zachtheid, vindt de zachtheid niet, omdat ze die gezonde natuurlikheid mist, die de ruwheid haar zal laten vinden.

Een fijn boek, in zeer mooi Frans geschreven, dat misschien wel de brede verspreiding zal vinden van Mon petit Trott.

J.M.

Dr. Jan Grauls, Prosper Melis en Const. H. Peeters. - Taalkundig handboek. - 3e verb. en verm. uitg. 'De Sikkel', Antwerpen. 12 fr.

Totnogtoe kenden we als prakties handboek voor taalzuivering enkel het 'Nederlandsch Taaleigen' van De Boeck, dat werkelik goed was.

Dit niewe boek brengt zeker een verniewing en tevens verbetering in de metodiese schikking. Het is ook vollediger.

Ziehier de inhoud: 1. Woordenlijst (moeilikheden met spelling). 2. Uitspraak. 3. Klemtoon. 4. Provincialismen. 5. Gallicismen en Germanismen. 6. Gebruikelike verkortingen. 7. Gevleugelde woorden. 8. Titulatuur. 9. Briefschrijven. 10. Lijst der aardrijkskundige namen. En we moeten het ook waarderen, dat hier tenminste ten opzichte der Vereenvoudigde niet verstoppertje is gespeeld.

Het boek is aangenaam te hanteren, en zijn belang zal niet gauw overschat worden. Allen, die dat kunnen, zouden moeten ijveren voor de verspreiding er van.

J.V.

Henry Bordeaux. - Les declasses. - Librairie Plon, Paris. Op Japon 150 ffr. Op Hollands van Gelder 90 ffr. Op Lapuma 45 ffr. Op Alfa 20 ffr. Gew. 15 ffr.

Ook dit is een gevolg van de oorlog geworden, een gevolg, dat vaak een drama was: dat de klassen door elkaar liepen, doordat de ene daalde en de andere steeg. Erfgenaam van een grote familie uit Savoye, heeft Robert d'Orman voor Parijs zijn heerlik maar streng domein verlaten. De vrouwen en het spel ruïneren hem, en enkel om zijn eigendommen te verkopen keert hij naar zijn geboortestreek terug. Getroffen door de laagheid en de kuiperij van die hem omringen, gooit hij de opbrengst van de verkoop in het aangezicht van zijn vriendin: de komedienne Alice Gisors. Woedend vernielt hij de familie-gedachtenissen, die hij niet achter wil laten. Hij gaat in een eenvoudig jachtpaviljoen wonen, dat zijn eigendom bleef, en wordt een ware boer. Hij huwt de dochter van zijn oud-beheerder, die nu als heer en meester op het kasteel woont. Maar in ruil heeft Robert iets oneindig waardevoller gevonden: het geluk.

Henry Bordeaux zoals gewoonlijk: met talent verteld, goed gebouwd, maar oppervlakkig verwerkt, soms tot in het vervelende, met daarna weer een herneming.

J.M.

Maurice Hindus. - Het groote offensief - N.V. Querido's Uitg. Mij - Amsterdam 1933. Ing. 3.50 fr. Geb. 4.25 fr.

Hindus, de Amerikaansche journalist van Russische afkomst, geeft in dit boek een verslag van de bevindingen, die hij binst een lang verblijf in de Sovjet-Unie opgedaan heeft. Hij spreekt vooral over de uitslagen van 't eerste vijfjarenplan en schetst breedvoerig de nieuwe toestanden in de steden en op het land. Belangwekkend om lezen is hetgene hij schrijft over de godsdienst, het onderwijs en de kunst in de communistische staat. Zijn boek getuigt van objectieviteit en kennis van zaken en is allerbest geschikt om een inzicht te geven, in hetgeen in Rusland werd bereikt en in de geestesgesteltenis van het Russische volk. De vertaling is flink en degelijk.

A.D.

Net Houwink. - Tientje. - N.V. Querido's Uitg. Mij - Amsterdam 1933. Ing. 2.90. Geb. 3.75 fr.

Zooals het van vrouwen schijnt te passen, is ook deze roman nogal aan de romantische kant. Het onwaarschijnlijke der ontknooping, doet de stugge lezer wel even glimlachen, doch het echte gevoel en de vrouwelijke aanhankelijkheid, waarmede de schrijfster haar gegeven behandelt, ontwapenen hem dan weer. Net Houwink schrijft het levensverhaal van een onechtelijk kind, dat na een bittere jeugd bij pleegouders en in een gesticht, buiten haar wete haar natuurlijken vader ontmoet, die haar herkent en bij zijn nicht een betere huiskring voor het meisje vindt. Het onderwerp is kiesch behandeld, maar de langdradigheden die de schrijfster zich veroorlooft, met de zoeterigheid van het gegeven vereenigd, maken sommige hoofdstukken al te vervelend en te week.

A.D.

Jean-Louis Vaudoyer. - En France. - 'Plon Paris' 1933.

Toeristiese literatuur van de beste soort, mengsel van fijne natuuraanvoeling en het oproepen van figuren uit letterkunde en kunst in het kader waarin zij leefden en schiepen, zonder in een schoolse en systematiese toepassing van Taine's theorie te vervallen. Bladzijden over o.a. den Elzas, Troyes, de Rance, La Rochelle, Cluny, Arles, Provence, Aix, Toulon, het stadsleven te Parijs. Bladzijden over Ravier, Albert Besnard, Manet, Heine, Mozart, Chopin, Stendhal.

R.V.

Jérôme et Jean Tharaud. - Quand Israel n'est plus roi. - 'Plon', Paris 1933.

Het zoveelste boek der gebr. Tharaud over de Joden, een klare nauwkeurige reportage over de Jodenvervolging in Duitsland. De auteurs vallen de Joden bij, doch als 't pas geeft krijgen de Joden er ook van langs, wat het werk een zweem van onpartijdigheid verleent. Het laatste deel, een overzicht van Duitslands naoorlogse geschiedenis, komt mij het interessantste voor. Het is meestrlijk geschreven, levendig en direkt door de evokatie der personages, die in de politieke verwikkelingen van dit tijdsbestek een rol hebben gespeeld. Dit laatste deel past trouwens heel wel in het verband van het boek, want de geschiedenis van het naoorlogse Duitsland schijnt ten slotte neer te komen op een loutere Jodengeschiedenis.

R.V.

Ch.-M. Des Granges et A.V. Pierre. - Les romanciers. francais 1800-1930. g76 blz. Kenschetsende foto's. - A. Hatier 20 frs.

Ch.-M. Des Granges. Les poetes Francais 1820-1920. 510 blz. Eveneens met typieke foto's. A. Hatier, Paris, 20 frs.

Beide boeken verschenen in de serie ‘Collections d'auteurs français d'après la méthode historique’.

Zij die Des Granges op de schoolbanken hebben gekend, zullen verrast staan kijken om de verjongingskuur die hij heeft ondergaan. De ondertietels zijn nochtans gedeeltelik misleidend: 1800-1930, 1820-1920. Enkel werden hier opgenomen de dichters die reeds voor de oorlog mondig waren en reeds tot een definitieve gestalte waren uitgegroeid. Idem voor de romanciers. Hierbij dient nog een leemte aangestipt. Geen enkele Frans-Belgiese romancier werd opgenomen. Wallonië werd hier nog stiefmoedeliker behandeld dan Vlaanderen dit gewend is van de Hollandse bloemlezers en geschiedschrijvers.

‘Les Romanciers Français’ begint met een lezenswaardig hoofdstuk over de oorsprong en de ontwikkeling van den roman, doch wat te eng geschreven. Men kan toch de ontwikkeling van de roman van de buitenlandse literaire stromingen niet scheiden. Waarin bestaat nu de methode der samenstellers? Van de auteurs worden de karakteristieke stukken genomen, ingeleid door een bio-bibliografiese

inleiding. Bij verscheidene auteurs werd een ‘texte commenté’ gevoegd. Bepaald interessant is in dit opzicht ‘Le cimetière marin’ van Paul Valéry. Het commentaar werd soms aan vooraanstaande critici ontleend, een werkwijze, die in onze schoolboeken navolging verdient. Ik bedoel hier niet het citeren van enkele algemeenheden over het globaal werk der schrijvers, maar wel het aanhalen van kritiese bladzijden in verband met een bepaalde passage of een gedicht, wat voor studenten gemakkeliker kontroleerbaar blijft.

R.V.

K. Waliszewski. - La Russie au temps de Elisabeth I, derniere des Romanov. - Avec 8 gravures hors-texte. Bibliothèque historique Plon, Paris. 15 fr.

Deze dochter van Peter de Grote was de laatste der Romanov's in rechtstreekse lijn. Het Rusland van haar tijd biedt de aanblik van het einde van een regiem en tevens van een ras. Het verschilt merkelik van het Rusland van Katharina II, het is veel meer oorspronkelik en in verschillende opzichten meer siempatiek.

De Elisabeth-figuur is meer interessant dan die van haar roemrike opvolgster, omdat ze nog autentiek Russies is, en daarenboven een bizonder merkwaardig karakter weerspiegelt.. Elisabeth is er in geslaagd op de zeden en de gedachten van haar volk een niewe stempel te drukken. Er was een historikus als K. Waliszewski nodig om de geschiedenis te behandelen van het Rusland vóór de grote hervormingen in de twede helft der achttiende eew.

Voor de belangstellenden in de Russiese geschiedenis een merkwaardige bijdrage.

J.M.

Octave Homberg en Fernand Jousselin. - La femme du grand conde. - Avec 8 gravures hors-texte. Bibliothèque historique Plon, Paris. 15 fr.

De nicht van Richelieu en vrouw van Condé, is verwonderlik in de schaduw der geschiedenis geraakt. De schrijvers hebben dit onrecht willen goed maken en hun werkelik goed geschreven boek lukt daar dan ook best in.

Tijdens de Fronde, vreesde deze miskende prinses niet het zuiden tot opstand te gaan manen, zich in Bordeaux op te sluiten en er de weerstand te organizeren. Ze gehoorzaamde aan een enkel gevoel: de onverwinbare obstinate liefde voor haar man. Door een samenloop van haat en tegengestelde belangen, was zij om zoo te zeggen van de overige levenden afgescheiden, maar de stellers van deze opmerkelike biografie hebben genoeg beslissende dodumenten ontdekt, om dit bestaan in volle waarheid te herscheppen.

Charles F. Jean. - La bible et les recits Babyloniens. Edit. Bernard Grasset, Paris. 18 fr.

De schrijver is een zeer bekend en kompetent geleerde. Door zijn studiën ter plaatse gelukte hij er in de kennis en de grote eruditie te verwerven, die noodzakelik waren voor dusdanig werk. Dit is echter geen zwaar op de handse en moeilik te lezen werk geworden. Het is bestemd voor het groot publiek, evenals alle nummers der door Grasset geëditeerde serie 'La vie chrétienne'.

De schrijver geeft ons kennis van interessante teksten, die nochtans omtrent, ja geheel, onbekend waren.

In deze parallel van de bijbelse en de Babyloniese literatuur zal men analogieën vinden, die werkelik pakkend zijn, en men is bizonderlik getroffen door het dubbel verhaal van de Zondvloed.

Laat ik ook de merkwaardige besluiten signaleren, afgeleid uit de vergelijking van de Mozaiese met de Mesopotamiese-wetten.

J.M.

Germaine Acremant. - Les ailes d'argent. - Librairie Plon, Paris. 12 fr.

De nieuwe roman van de zo populaire schrijfster, toont de zelfmisleiding aan door verbeelding een schilder, die, in

de achtervolging van een onmogelik geluk, een ander gemakkelik te realizeren geluk uit het oog verliest. Maar niet tot het te laat is.

Het is een plezierig en pittig boek, vol levendige opmerkingen over de zeden der streek van het Pas-de-Calais, die de schrijfster zo goed kent. De smakelike vereniging in eenzelfde intrige van de oude vleugels der molens en de moderne vleugels der vliegtuigen geeft aan dit werk een originele toon, die werkelik bekoort. Men voelt dat Germaine Acremant het schrijven in het bloed zit. En al heb ik beters van haar gelezen, ik heb aan dit boek plezierige momenten beleefd.

J.M.

Ruth Schaumann. - Kinderen en dieren. te Bethlehem onder de ster. - Beide vertaald door Aug. van Cauwelaert. Uitg. N.V. 'De Standaard'. Antwerpen. Ieder: geb. 15 fr., gekleurd 20 fr.

Aug. van Cauwelaert was de man, die ons de broze en zo gevaarlik-mystiese poëzie van de gekende Duitse dichteres moest verdietsen. Bij 'Kinderen en Dieren' heet het: vertaald: bij 'Te Bethlehem': herdicht. De grenzen van natuur en bovennatuur vloeien hier zodanig in elkaar, dat niet de eerste de beste deze gedichtjes zal genieten zoals ze kunnen genoten worden. Het is trouwens onder die gevaarlike overbrugging dat de duizelige diepte van deze eenvoudige poëzie verborgen ligt onder de onberoerde spiegel der woorden; en slechts te kennen door wie haar peilen kan.

De houtsneden, van de dichteres zelf geven deze boekjes een dubbele waarde, want op zichzelf zijn ze bijna evenwaardig met de tekst.

Het tweede boekje wordt eveneens als een geschenk voor kinderen gepresenteerd. Dat schijnt wel wat gewaagd, al zullen de eenvoudigen van harte meest Ruth Schaumann's poëzie genieten.

J.V.

D^{r} Th. Van der Bom. - Philosophie van het leven. - Wijsgeerige biologie. N.V. Standaard-Boekhandel, Antwerpen. Ing. 28 fr. geb. 40 fr.

Een zeer merkwaardig wetenschappelik werk, waarin de geleerde een uitvoerige en tot een klare eenheid samengebrachte behandeling geeft, van wat anders slechts in afzonderlike hoofdstukken werd behandeld of tussen wijsgerige stelsels verloren lag. In die zin is het boek een nieuwigheid, die we met vreugde begroeten. Het Vlaams wetenschappelik leven is hiermede een hele eigendom rijker.

Metodies en logies is de behandelde stof geordend. Ze gaat van het biologies mekanisme langs de nieuwere levenstheoriën naar een 'oplossing van het levensraadsel naar Aristotelisch-Thomistiese beginselen'. Een tussenhoofdstuk betoont de strijd van de nieuwere levensvorsing tegen het biologies mekanisime.

Een boek dat we een zo ruim mogelike verspreiding toewensen, en dat allen, die het lezen, inzicht geven zal in het levensprobleem, indien ze al was het maar omwille van de terminologie, enigszins thuis zijn in de biologie.

W.v.W.

Reynès-Monlaur. - De verschijningen van Bernadette. - vert. door van Domselaer. - Middelkoop. - J.J. Romen en Zonen, Roermond. Gen. 16 fr. geb. 24 fr.

Door dat Bernadette voor enkele weken pas tot de eer der altaren werd verheven is dit boek speciaal aktueel. In een eerste gedeelte biedt de schrijver ons een boeiend verhaal der verschijningen, een verhaal dat heel wat boven de gewone populaire vlugschriften over dergelijke feiten stijgt. Het volgende hoofdstuk heet: Wat zij vraagt en hoe de aarde Haar antwoordt. Een derde gedeelte, 'Wat zij geeft', beschrijft enige pregnante genezingen door de voorspraak van O.L.V. van Lourdes.

Een boek dat in deze tijd een brede vulgarisatie overwaard is.

P.V.

[De Tijdstroom 1934 nr. 5]

Verliefd liedje Alex Campaert

De zon is aangestreken
aan uwe tandenreken,
de dag is roze, als uwe mond,
toen ik hem voor het eerste vond.

De streeling van de halmen
is als uw handepalmen
en geurend als uw haren zijn
de jonge bloemen der jasmijn.

Waar zal 'k de heup der hinde,
dan aan uw borsten, vinden?
Alle natuur is maar een beeld
van u, maar dan: ín u verêêld.

Hernieuwde poging Jan Gin

Of wij al drinken uit onlesbre dorst:
snij uit de kanker die te vreten dorst
al 't zoete vocht uit de armelike ziel.
Leg fundamenten op een nieuwe horst.

Herfstmuziek Maurits Peeters

I.

Is dit de winter kil en wit
die aan mijn raam te kirren zit
verstilde tortel van sneew?

Ik open 't raam en koud en guur
vliegt zij van alle pijn bevrijd
wild tegen wand en muur.

Dan glijdt er langs mijn hoogste lied
een kille noot een koud verdriet
om deze nutteloze dood

een snik om veel dat is geweest
en bloeide aan mijn dageraad:
de lente rond uw ranke leest.

Maar in die hopeloze nood
zijt ge toch ééns mijn kind geweest!

II.

Nu aan de nacht de avend schreit
heb ik gezongen diep en fel
heb ik mijn lied uw hart gewijd.

Ik zie uw ogen: ik weet het wel
hoe door mijn lied uw adem slaat
hoe aan mijn nacht uw morgen staat.

Nu aan de herfst de winter wacht
is ook ons lied wat uit de maat
daar ons de warme droom verlaat:

de wilde zanger komt van nacht!
Klein-Vorst.

Verweerschrift J. Decroos

IV

> ... der schrecklichste der Schrecken
> Das ist der Mensch in seinem Wahn.
>
> SCHILLER.

D. - In dit tijdschrift heb ik eens in een critiek van P. Buckinx de volgende regels van Marsman aangehaald gevonden: ‘Wat beter is, dansen of dichten? Leven of kunst? Vrijen of verzen schrijven? Als het op kiezen aankomt, dan komt het leven vooraan. Een man alleen met zijn kunst leeft maar half. Je kunt op het zuidelijk halfrond bestaan, en ook op het noordelijk, maar dan kan je nooit zeggen, dat je de aardbol in je zak hebt. Wanneer leven, zeg maar liefhebben, in s p a n n i n g , felheid, door schrijven eens geëvenaard werd, dan was de keus nog niet moeilijk, want stellig is het voller en completer. En wie niet beseft dat twee oogen grondeloozer zijn dan sterren en oceanen, is leeg langs het leven heengegaan. Eischt het leven een offer, breng het dan, maar blijf niet als Petrarca om Laura treuren, om het mooie treuren.’ Die beschouwing werd voor mij de aanleiding om mijn eigen, daarvan verschillende opvatting nopens de verhouding tusschen leven en kunst nader te omschrijven. Ik deed het volgenderwijze in mijn ‘Losse Gedachten’: ‘Hoe een dichter leeft, of hij gaarne zingt of danst, of hij integendeel zijn leven lang over een verlorene geliefde treurt als Petrarca, of hij in open lucht met zijn handen werkt, of hij over boeken verbleekt, die private aangelegenheden werken niet noodzakelijk in op de hoogersoortige, algemeene aangelegenheid die zijn poëzie is. Welke levenswijze voor een kunstenaar de beste blijkt is moeilijk uit te maken. Een en dezelfde levenswijze is niet voor allen geschikt. Het leidt overigens niet zelden op een dwaalspoor een verband te willen zoeken tusschen het leven van een kunstenaar en zijn werk. Paul Valéry merkt terecht op: “Ce qu'il y a de plus important - l'acte même des Muses - est indépendant des aventures, du genre de vie, des incidents et de tout ce qui peut figurer dans une biographie.”

Het gaat ook niet aan van een dichter te verlangen dat hij “in

tensief" leve. Leeft overigens, welbeschouwd, degene die danst en fuift intensiever dan hij die werkt, studeert of bidt? Het antwoord op die vraag zal verschillen al naar gelang van de wereld en levensbeschouwing van den ondervraagde. Volslagen ongerijmd is de eisch dat een dichter "gevaarlijk" moet leven. Naïef-romantisch materialisme!'

Nu laat ik de critiek daarop van den heer W.v.d.A. volgen:

W.v.d.A. - Een kwestie buiten kader, die niet de kunst maar wel de kunstenaars aanbelangt, is tenslotte nog de mening van Decroos, dat het niet opgaat van een dichter te verlangen dat hij 'intensief' leve. Jawel, Paul Valéry merkt terecht op: 'Ce qu'il y a de plus important, l'acte même des Muses, est indépendant des aventures, du genre de vie, des incidents et de tout ce qui peut figurer dans une biographie'. Komies wordt het echter wanneer Decroos zich afvraagt of degene die danst en fuift intensiever leeft dan hij die werkt, studeert of bidt. Volgens hem is intensief leven zowat sinoniem van wallebakken. Waarlik, het komt er niet op aan of een dichter een wallebak is of een vrome, als hij het maar à fond is (Villon - Zuster Hadewych).

D. - Dat ongebreideld vitalisme is m.i. zeer bedenkelijk. Ik meende eerst dat de heer W.v.d.A. communist was, is hij thans op eens een anarchistisch individualist geworden?

W.v.d.A. - Het is werkelik nodig dat de dichter zeer intensief leve. En een dichter leeft altijd gevaarlik. De monnik, die zich in zijn cel aan bespiegeling overgeeft leeft, wanneer hij dichter is, gevaarlik. Dat ligt in zijn natuur. Was het niet Vader Vondel die zei: 'Natuer baert den dichter, de const voedt hem op, dies geraeckt niemant tot volmaecktheit, dan die de natuer te baet heeft, waaruyt de const haer leven schept'. Zonder die gevaarlike natuur geen kunst. Maar natuurlik vat Decroos het begrip gevaarlik hier ook weer op in de zin die het b.v. voor Villon had, wiens liederlikheid en bandieterij hem op het randje af aan de galg brachten. Maar zo'n vaartje loopt het met ons, dichters, niet iedere maal.

D. - Het dwepen met 'intensief' en 'gevaarlijk leven' is m.i. een gevolg van de moderne verafgoding van het vitale of een bewust of onbewust napraten van Nietsche.

Nu rest nog te berichten over de wordingsgeschiedenis van deze polemiek en haar ‘evolutie’. Bovenaangehaalde aanval op mij is reeds in April l.l. in J o n g D i e t s c h l a n d verschenen. Op het einde van Augustus of in het begin van September werd ik er door den heer J. Vercammen attent op gemaakt. Dewijl ik er eerst geen zin in had mij in het zoo vreeselijk geleerd doend opstel van den heer W.v.d.A. te verdiepen, zond ik, na een oppervlakkige kennisneming, een korte repliek aan Jong Dietschland waarin ik alleen op de allerindividueelste logica van den heer W.v.d.A. de aandacht wilde vestigen. Zooals blijkt uit het volgend artikel, verschenen in Jong Dietschland (22 Sept. 1933), dat ik weer voluit citeer. Ik lasch weer hier en daar, waar het pas geeft, een paar woorden in om me te verdedigen.

Jong Dietschland. - We ontvangen volgend schrijven van den Heer Decroos, in aansluiting met de artikels van W. van den Aker ‘Losse gedachten tegensprekelijk’ in onze nummers 17 en 18:

D. - ‘Pas nu zijn, door een toeval, de nummers 17 en 18 van den loopenden jaargang van Jong Dietschland, waarin de heer W. van den Aker, tegen mijn in het Oktobernummer 1932 van Tijdstroom verschenen ‘Losse gedachten’ te velde trekt, in mijn bereik gekomen.

In dat artikel houdt de heer W. van den Aker er een bevreemdende manier van redeneeren op na. Hij leest namelijk gaarne iets anders dan wat er staat, wat zijn bewijsvoering in aanzienlijke mate vergemakkelijkt...

Hiervan twee staaltjes.

W. van den Aker schrijft o.m.: ‘Komies wordt het echter wanneer Decroos zich afvraagt, of degene die danst en fuift intensiever leeft dan hij die werkt, studeert of bidt. Volgens hem is intensief leven zowat sinoniem van wallebakken’.

Heeft de heer W. van den Aker niet opgemerkt dat ik juist die opvatting van ‘intensief leven’ verwerp?

Letterlijk had ik geschreven: ‘Leeft overigens, welbeschouwd, degene die danst of fuift intensiever dan hij die werkt, studeert of bidt? Het antwoord op die vraag zal verschillen al naar gelang de wereld- en levensbeschouwing van den ondervraagde’. Waar is nu het komisch element?

Interessant blijkt het ook na te gaan hoe de heer W. van den Aker in Vondel 'hineininterpretiert' wat hij er gaarne in zou vinden.

'Het is werkelijk nodig' aldus de heer W. van den Aker 'dat de dichter zeer intensief leve. En een dichter leeft altijd gevaarlijk. De monnik, die zich in zijn cel aan bespiegeling overgeeft leeft, wanneer hij dichter is, gevaarlijk. Dat ligt in zijn natuur. Was het niet Vondel die zei: "Natuer baert den dichter, de const voedt hem op, dies geraeckt niemant tot volmaecktheit, dan die de natuur te baet heeft, waaruyt de const haer leven schept." Zonder die gevaarlike natuur, geen kunst'.

Onnoodig te zeggen dat Vondel aan het gevaarlijke der natuur, in bovenaangehaald citaat, in de verste verte niet heeft gedacht. 'Natuer baert den dichter' is bij hem niets anders dan een dichterlijke omschrijving van het latijnsche gezegde: poeta nascitur.

Die twee staaltjes zijn karakteristiek voor de eigenaardige redeneerkunst van den heer W. van den Aker.'

Jong Dietschland. - We drukken hierna het antwoord van Willem van den Aker; het blijkt duidelijk uit beide stukken, dat het hier meer gaat om begrippen dan om afwijkende standpunten. Een paar van de hiernavolgende stellingen laten we gaarne voor rekening van onzen medewerker.

W.v.d.A. - In mijn artiekel vangt de door Decroos gewraakte paragraaf aan met de volgende woorden: 'Een kwestie buiten kader, die echter niet de kunst, maar wel de kunstenaars aanbelangt...' Dit om alle misverstand te vermijden: Decroos, die zelf geen dichter is, maar een esteet-van-beroep, vraagt zich af, welke de meest geschikte levensvorm is voor de kunstenaar, en, in zijn betoog, luidt het als volgt:

D. - De heer W.v.d.A. b e s l i s t dat ik geen dichter ben, doch 'esteet-van-beroep.' Hij wil het zóó en denkt schijnbaar:

S i c v o l o , s i c j u b e o , s i t p r o r a t i o n e v o l u n t a s !

Ik wraak overigens niet slechts één paragraaf, doch de heele bewijsvoeringsmethode van den heer W.v.d.A.

W.v.d.A. - 'Het gaat ook niet aan van een dichter te verlangen, dat hij i n t e n s i e f leve. Leeft overigens, welbe-

schouwd, degene die danst en fuift, intensiever dan hij die werkt, studeert of bidt?'

Waarom laat Decroos in zijn huidige repliek, de eerste zin uit bovenstaand citaat wegvallen?

D. - Mijnheer W.v.d.A. kent U de beteekenis niet van de woorden die U gebruikt? Uit mijn citaat is n i e t s w e g g e v a l l e n , dat weet U zelf wel! Wèl gaat er in mijn losse gedachte iets aan het door mij aangehaalde vooraf zooals er trouwens ook nog iets op volgt. Doch dat is toch wat anders. Waarom zegt U dingen die niet waar zijn?

W.v.d.A. - Het is juist die zin, die het als identies aanzien, door hem, van 'intensief leven' en 'dansen en fuiven', een bezigheid die ik met het woord wallebakken omschreven heb, veropenbaart.

D. - Ik wist niet dat ik ooit iets 'veropenbaard' had. Voor den heer W.v.d.A. is zooiets een 'veropenbaring'!

W.v.d.A. - Ik neem tans gaarne akte van het feit, dat Decroos juist deze wijze van i n t e n s i e f leven verwerpt, dit naar aanleiding van zijn formele verklaring. Maar leeft dan degene, die studeert, werkt of bidt, intensiever? Dan zijn wij er waarlik geen stap op vooruitgegaan.

D. - Kon ik, toen ik mijn 'losse gedachte' neerschreef, vermoeden dat de heer W.v.d.A. er wou 'op vooruitgaan' en moest ik daar rekening mee houden?

W.v.d.A. De waarheid is, dat in deze uiterlike bezigheden, geen verklaring te vinden is voor het innerlike proces. Dat Decroos, die zelf geen dichter is, en niets afweet van het innerlike proces in deze uiterlikheden op zoek gaat naar tekenen die hem het dieper liggende innerlike poëtiese proces moeten onthullen, het is juist deze doenwijze, die ik komies genoemd heb. Decroos voegt aan zijn betoog toe, dat het antwoord op de vraag, wie van beide intensiever leeft, de wallebak of hij die studeert, werkt of bidt, zal verschillen al naar gelang de wereld- en levensbeschouwing van den ondervraagde.

D. - De heer W.v.d.A. heeft blijkbaar in dit geval een zeer bijzonderen, allerindividueelsten zin voor het comische. Meent U niet, mijnheer v.d. A., dat Hadewijch die vraag wellicht anders

zou hebben beantwoord dan een Villon of Rimbaud b.v. en dat er dus wel een kwestie van levensbeschouwing mee gemoeid is? Meent U niet dat een geloovige of een idealist daar anders over denkt dan een man zonder zedelijk of religieus steunpunt of dan een grove materialist? Meent U dat Hadewijch of de heilige Frans van Assisi die ook dichter was in uw opvatting zouden gedeeld hebben dat 'het er niet op aan komt' of een dichter 'een wallebak is of een vrome, als hij het maar à fond is'? Kunnen de wereldbeschouwing en de vrije wil van een mensch niet richtinggevend zijn voor zijn leven? Of is er in uw wijsbegeerte geen plaats voor den vrijen wil? Is U determinist?

W.v.d.A. Maar indien deze ondervraagde de dichter zelf is, dan zal hij antwoorden: 'ik weet het niet', of, wanneer hij zich scherp bewust is van hetgeen in hem omgaat, dan zal hij weten dat hij beide is, een wallebak en een heilige, een engel en een duivel, dit is een komplete mens, en dat pas de wisselwerking van het ene op het andere, van het lichte op het duistere, van het hogere op het lagere, de poëzie schept, die de strijd is tussen beide elementen der menselike dualiteit, God en Satan, de strijd waarin de menselike persoonlijkheid groeit, en in deze strijd staat de dichter op de eerste lijn, op de gevaarlike lijn, met voor zich de vijand: de toekomst en het onbekende dat zij verborgen houdt, en achter hem staat de vijand, de blinde mensheid, en de stof waaruit hij is gemaakt, en gene begrijpt hem niet, hij wordt door haar gehoond en gekruisigd, en de andere, de stof, belet hem alleen, met achterlating van zijn soort, zijn weg te gaan. De dichter is nog zoals een koorddanser boven de afgrond der oneindigheid, en aan het ene einde van zijn balanceerstok is de Geest, en aan het andere einde is de Stof, en elk te veel overhellen naar de eene of naar de andere zijde wordt hem noodlottig. Ieder individu heeft deze strijd en ieder individu is in deze zin dichter, maar hij, die zich hiervan scherper bewust is, en een grotere uitingsmogelikheid bezit, precies omdat hij door de hogere bewerktuiging zijner hersenen intensiever leeft, en kunstenaar wordt, hij heeft deze strijd in een verhoogde graad, en hij leeft, in vergelijking met zijn medemensen, gevaarliker, en de gevolgen van dit gevaarlik-intensieve leven der kunste-

naarsnaturen (poeta nascitur, jawel) vinden we in talloze voorbeelden terug: de stof, die zich wreekt in de vroege dood van vele hoogbegaafde jonge kunstenaars, de geest, die zich wreekt in het voorbarig verbruik der hersenen bij vele grote kunstenaars, die afstompen of waanzinnig worden; de samenleving ten slotte, die altijd achteraankomt en haar ware voorgangers erkent, na ze aan het kruis te hebben geslagen op aanhitsing van eigenwijze farizeërs en... schriftgeleerden van alle slach.

D. - Hier hebben we den heer W.v.d.A. op zijn allerbest. Ik vraag mij zelfs af - daar hij hier zichzelf overtreft - of die wijsheid uit zijn eigen koker komt en niet veeleer aan zijn universeele belezenheid te danken is(*). Hoe dit zij, hoe psychologisch die verklaring van het dichterschap en de poëzie bij den eersten blik ook schijne, die bepaling gaat niet op. Hooger bewerktuiging der hersens, hevig leven en grooter uitingsmogelijkheid volstaan niet om iemand tot kunstenaar te maken. De heer W.v.d.A. vergeet een meer bepaaldelijk artistieke begaafheid die aan- of liever ingeboren is. (Of men nu juist, zooals de heer W.v.d.A. beweert, tengevolge van hooger bewerktuiging der hersens intensiever leeft, betwijfel ik.) Anderzijds is er veel waarachtige poëzie waarin van dien tragischen zielestrijd, van dat, volgens den heer W.v.d.A., steeds wankele evenwicht van geest en stof niet veel te bespeuren valt. Dat wat de heer W.v.d.A. op romantisch-tragische wijze omschrijft k a n een min of meer waardevol element der poëzie zijn, maar de poëzie op zichzelf wordt daardoor niet b e p a a l d . Nemen we b.v. weer een van Gezelle's Kleengedichtjes:

't Was in de blijde mei,
ei, ei,
't was in de blijde mei!
En, komend achter 't land gegaan,
'k zag al de blijde blomkens staan:
't was in de blijde mei,
ei, ei,
't was in de blijde mei!

(*) Hoe luttel oorspronkelijk de opvatting van den heer W.v.d.A. is, blijkt b.v. uit een vergelijking van zijn desbetreffende denkbeelden met Urbain van de Voorde's ‘Eeuwige Lyriek’ in zijn ‘Critiek en Beschouwing’.

Van datgene wat de heer W.v.d.A. voor poëzie houdt, vind ik daarin weinig of niets. Het is veeleer een bijna muzikale, dichterlijke uiting van kinderlijke vreugd over iets schoons. Een uiting van vreugde die ook den lezer verheugt. Of is dat geen poëzie naar het hart van den heer W.v.d.A.? Mijns inziens is dat kleengedichtje een kostbaar kleinood uit Gezelles rijkvoorzien schrijn. Indien Schiller zoo'n gedicht gekend had zou hij het aangehaald hebben tot staving van zijn stelling: 'Alle Kunst (ist) der Freude gewidmet, und es gibt keine höhere und ernstere Aufgabe, als die Menschen zu beglücken. Die höchste Kunst ist nur diese, welcke den höchsten Genuss gewährt'.

Even moet ik nog de aandacht van den lezer vestigen op de fijne, uiterst subtiele insinuatie aan het slot van de laatstgeciteerde, sierlijke tirade van den heer W.v.d.A. Met die 'eigenwijze farizeëers en... schriftgeleerden van alle slach (let wel op de puntjes, lezer!) is een geniepige zinspeling op mijn onbeduidendheid bedoeld. De heer W.v.d.A. zelf daarentegen stelt zich, in zelfverteedering over zijn gewaand dichterschap en verontwaardiging over mijn hardhartigheid, met den Gekruisigde gelijk... In dit geval nu, is de heer W.v.d.A. blijkbaar volslagen van allen zin voor het comische gespeend. Heeft hij, in weerwil van de hoogere bewerktuiging van zijn hersens, vergeten dat hij mij het eerst op doldrieste en niet bijster zinrijke wijze heeft aangevallen? En omdat ik den euvelen moed bezit mij te verdedigen en op zijn eigenaardigen betoogtrant attent te maken ben ik een schriftgeleerde die hem aan het kruis wil doen slaan? R i s u m t e n e a t i s a m i c i !

W.v.d.A. - Nietwaar, Decroos, uw 'losse gedachte' waarover het hier gaat, eindigt met deze woorden: 'Volslagen ongerijmd is de eisch dat een dichter gevaarlijk moet leven. Naief-romantisch materialisme!'

D. - Inderdaad, m e a c u l p a ! Het ergste is echter dat ik over die schuld geen berouw gevoel. En ik vraag me af wat de heer W.v.d.A. met zijn bewijsvoering eigenlijk wil. Ik heb geschreven dat het niet aangaat van een dichter te verlangen dat hij intensief leve en dat het volslagen ongerijmd is te eischen dat hij gevaarlijk leve. De heer W.v.d.A. zegt: de dichter leeft van zelf intensief en gevaarlijk. Wel, mijnheer W.v.d.A. heb ik dan, vol-

gens uw eigen redeneering geen gelijk als ik schrijf dat men zooiets van een dichter niet moet verlangen? ‘Naïef-romantisch materialisme’ heb ik er bijgevoegd, omdat men gemeenlijk onder ‘intensief’ en ‘gevaarlijk leven’ toch heel wat anders verstaat dan de ‘gevaarlijke’ bespiegelingen van een non in haar klooster of van een monnik in zijn cel. Het algemeen taalgebruik beslist ten slotte over de beteekenis der woorden en ik houd het niet voor comisch zich daarnaar te voegen.

W.v.d.A. - Gezien van op de spurt der ladder, waar gij staat, ja, en wij begrijpen dit.

D. - Dat is verpletterend voor me. Te meer door het ‘plurale majestatis’ w i j .

W.v.d.A. - Maar niet van op de ietwat hogere spurt, waar de bewuste dichters staan.

D. - De heer W.v.d.A. klimt op de denkbeeldige ladder van zijn denkbeeldig dichterschap om uit de hoogte te kunnen nederzien op een ‘esteet-van-beroep’. Een probaat middeltje!

W.v.d.A. - Mogen wij u vragen, indien gij dit niet begrijpt, het dan te geloven. Maar beter is het voor de esteet te studeren, te werken, te bidden misschien, te leven in een woord, dan volgt het begrijpen vanzelf.

D. - Hoe goedhartig van den heer W.v.d.A. aan een verstokten schriftgeleerde nog zoo'n wijzen raad te geven! Het is alleen maar jammer dat zijn superioriteitswaan den door zijn goedigheid gemaakten indruk bederft.

W.v.d.A. - De esteet is als de man die zich uit de uiterlike vorm van een machine wil verklaren waartoe de machine dient.

D. - Nu eens van aesthetica en aestheten gesproken! Ik ben niet alleen geen ‘esteet-van-beroep’ doch heelemaal geen aestheet in de beteekenis die de heer W.v.d.A. (overigens ten onrechte m.i.) aan dat woord toeschrijft.

Een objective schoonheidsleer is, althans wat poëzie betreft, m.i. een hersenschim. Boeken over schoonheidsleer lees ik principiëel niet, omdat er m.i. geen objectieve, theoretische schoonheidsleer kan bestaan. Evenmin lees ik boeken die ‘poetica’ of zoo getiteld

zijn. Op poëzie en schoonheid is m.i. het vers van Goethe toepasselijk:

> Wer 's nicht erfühlt, wird 's nicht erjagen.
> Ik sta in die dingen op een antiintellectualistisch standpunt.

De heer W.v.d.A. zal wellicht opwerpen dat ik in mijn ‘Losse Gedachten’ van een ‘aesthetisch standpunt’ spreek. Dat is waar, doch ik gebruik die uitdrukkingen: ‘aesthetisch’ en ‘aesthetica’ in een héél andere beteekenis dan de heer W.v.d.A. Als ik zeg dat men de poëzie van een aesthetisch oogpunt uit moet beschouwen dan beteekent dat bij mij niet dat poëzie alleen een kwestie van uiterlijke schoonheid of een kwestie van vorm is, zooals hij meent, doch wel dat poëzie voor den lezer een kwestie van aan- en in-voeling is. ‘Aesthetisch’ is afgeleid van een Grieksch werkwoord dat ‘voelen’ beteekent. Zonder aanvoelingsvermogen, m.a.w. zonder aesthetischen zin, in de eigenlijke, etymologische beteekenis van dat woord, kan men evenmin over poëzie oordeelen als een blinde over de kleuren. Voor het intellect zijn schoonheid en poëzie onbereikbaar. Daardoor is al het geschrijf van den heer W.v.d.A. over poëzie inhoud- en zinloos. Pascal reeds heeft ingezien: ‘on ne sait pas en quoi consiste l'agrément, qui est l'objet de la poésie’. Hoe ingewikkeld raadselachtig, hoe onontleedbaar kan de betoovering zijn die van een vrouw uitgaat. Nog raadselachtiger, nog onontleedbaarder voor het verstand is de bekoring die een vers uitoefent. Weer citeer ik Pascal: ‘on sait mieux en quoi consiste l'agrément d'une femme que l'agrément des vers.’

W.v.d.A. - Met deze enkele wetenschap van de vorm zal hij tot dit enkele besluit geraken: dat de machine bestemd is om te draaien. En daar dit draaien hem boeit, zal hij besluiten, dat de machine bestemd is om het oog door dit draaien te boeien. Verder zal hij nooit geraken, de eigenlike funksie der machine zal hem altijd verborgen blijven. Ook de kunst is een machine, en het kunstwerk is haar vorm.

D. - Aesthetica, goed begrepen, is geen wetenschap van den vorm, dat meen ik in het voorafgaande duidelijk genoeg uiteengezet te hebben.

Een kunstwerk is dus, als ik den heer W.v.d.A. goed begrijp,

volgens hem de vorm van een machine, en wel van een machine die de kunst heet. Neen, mijnheer W.v.d.A. kunst is hoegenaamd geen machine, het kunstwerk is iets dat groeit in den kunstenaar; met een - ten slotte ziellooze - machine is een kunstwerk heelemaal niet te vergelijken, ook niet met den vorm daarvan, wèl met een levend organisme. Uw vergelijking bewijst weer dat kunst, inzooverre ze kunst is, voor u ongenaakbaar is, omdat het u aan kunstzin ontbreekt.

W.v.d.A. - De verborgen funksie der kunst is dat zij de menselike persoonlikheid, in blok genomen, verhoogt. De mekaniek, die het kunstwerk beheerst, is innig verwant aan de biologie in al haar aspekten: chimie, geologie, botanie, zoölogie, anthropologie, ethnologie, industriegeschiedenis, en gelijklopend met deze lijn, psychologie, vergelijkende theologie en kultuurhistorie.

D. - Kortgeleden is het nieuwsbericht door de kranten gegaan dat een wereldberoemd natuurgeleerde zich een kogel door het hoofd heeft gejaagd. Hij was wanhopig omdat de natuurwetenschappen zoo'n uitgebreid gebied waren geworden dat hij - hoewel hij verscheidene assistenten had die hem op de hoogte moesten houden van wat hijzelf niet kon nagaan - het geheel niet meer kon bijhouden.

De heer W.v.d.A. daarentegen overschouwt alle mogelijke en onmogelijke menschelijke kennis in al haar aspecten. Waarom wordt de universeele geest van den heer W.v.d.A. niet naar verdienste geschat? Ligt wellicht in die miskenning de verborgen oorzaak van zijn vervolgingswaan en zijn angst om gekruisigd te worden?

W.v.d.A. - Reeds door de oppervlakkige beschouwing van de opvolgende wordingsstadia der planeet: gesteente, aarde, planten, dieren, mensen, hogere mensen, zal worden gezien hoe het hogere steeds volgt op het lagere, en nooit omgekeerd.

D. - We belanden dus weer bij het evolutionisme. De heer W.v.d.A. houdt die theorie voor bewezen. Ik sla er de Duitsche Encyclopedie ‘Der grosse Broekhaus’ van 1930 op na en vind daar o.m. over die theorie: ‘sie ist nur eine Idee, eine Richtlinie für die Forschung, keine Erfahrung.’ Verder ‘Neuerdings meint der Paläontologe Dacqué, man könne nie nachweisen, dass

die stark variablen lebenden Tierformen, die Phänotypen, stammesgeschichtlich auseinauder oder aus gemeinsamen Urformen hervorgegangen seien'... Op een andere plaats (onder E n t w i c k l u n g): 'Jedoch ist seit etwa 1910 der Entwicklungsgedanke, besonders in der darwinistischen Begründung, bekämpft worden, weil er das unleugbar Bleibende, Dauernde und das Eigenwertige in aller Veränderung des Lebens und der Geschichte nicht genügend würdige.' De Fransche geleerde M. Lemoine schrijft over evolutie in de geologie: 'S'il y a évolution du globe elle est tellement lente que les périodes géologiques (plusieurs centaines de millions d'années) ne sont pas assez longues pour la mettre en évidence. La vie du globe apparaît plutôt comme une sorte de rythme, composée d'une série de cycles de durée d'ailleurs inégale.' Wat nu planten en dieren betreft: toevallig ken ik een geleerde die op dat gebied bevoegd is. Proefondervindelijk is nog nooit één evolutie geconstateerd, wèl mutaties, doch dat is heel wat anders, zooals de heer W.v.d.A. zelf ook wel weet.

In het vóórlaatste citaat gewaagt de heer W.v.d.A. ook van vergelijkende theologie. Weet de heer W.v.d.A. niet dat volgens het oordeel van veel bevoegde theologen het polytheïsme een ontaarding is van het monotheïsme? Dat in het vóórchristelijk tijdperk, wat godsdienst betreft, veeleer een devolutie-in-dalende lijn dan een evolutie-in-stijgende lijn te constateeren valt?

Het hoogtepunt van de heele wereldgeschiedenis, van christelijk-theologisch standpunt uit gezien, is de bovenmenschelijke persoonlijkheid van den Nazarener. Op dat gebied is het m.i. klinklare onzin van evolutie te gewagen.

W.v.d.A. - In het licht van deze kennis toont zich de esthetica in haar ware gedaante: de vleselike huls, de vorm, die door de funksie wordt bepaald, en nooit omgekeerd. De estetiese norm is verschillend van volk tot volk en van individu tot individu, maar de lijn van de groei der aarde in haar schepselen, naar hogere bewerktuiging, is één en ongebroken in de tijd, en de zuivere abstraksie van dit proces, de abstrakte kracht, die de stof drijft tot groeien van het lagere naar het hogere, van het minder omvattende naar het meer omvattende, v a n h e t m i n d e r k o m p l e t e n a a r h e t m e e r k o m p l e t e, deze kracht noemen

wij... God, en de toestand, die haar aanwezigheid in ons verraadt, de aandoening van de kunstenaar, wanneer het ogenblik van hoogste spanning is bereikt, die in uiting zich ontlast, deze aandoening noemen wij poëzie. Ook de poëzie verschilt aldus, in wezen, van individu tot individu, maar zij is steeds zichzelf naar de funksie gelijk: zij verhoogt de persoonlikheid.

D. - Aan een rei van engelen legde Vondel de volgende verzen in den mond om God te verheerlijken (ik moderniseer de spelling):

> Gij zijt alleen dan die gij zijt,
> U zelf bekend en niemand nader.
> U zulks te kennen, als gij waart:
> Der eeuwigheden glans en ader;
> Wien is dat licht geopenbaard?
> Wien is der glansen glans verschenen?
> Dat zien is nog een hooger heil
> Dan wij van uw genade ontleenen;
> Dat overschrijdt het perk en peil
> Van ons vermogen.

'Der glansen glans' is echter (meent hij) den heer W.v.d.A. verschenen. Hij weet wat God is. Het was dus niet overdreven toen ik in het eerste kapittel van dit verweerschrift den heer W.v.d.A. alwetend noemde. Immers wie weet wat God is, weet alles. Immers hij is God zelf.

Du bist der Geist, den du begreifst.

Wat is God volgens de sublieme wetenschap van den heer W.v.d.A.? Als ik hem goed begrijp, is God de drijfkracht van de machine die wij 'wereld' noemen, de drijfkracht van die machine ofwel van haar evolutie. (De evolutie van een machine? Nu ja, ik kan het niet helpen, de heer W.v.d.A. is evolutionist en tevens machinist, of, laten we zeggen om dubbelzinnigheid te vermijden: mechanisticist.) Zonderlinge godgeleerdheid!

W.v.d.A. - Hieruit volgt, dat de voorkeur voor een of ander soort kunstwerk, in andere woorden, dat het bereikbaar zijn door kunst van verschillende graden, een zeer getrouwe maatstaf is waarmee het bevattingsvermogen van de kunstminnaar kan gemeten worden: vergelijk het straatlied en de dito-roman voor de

massa, de geestelike realiteiten, door de wijsgeren-dichters verwoord, voor de zeer weinigen, en de eigenlike literatuur tussen deze twee voor de doorsnee-intellektueel.

D. - Op het bevattingsvermogen van den kunstminnaar komt het niet zoozeer aan als op zijn aan- en invoelingsvermogen.

W.v.d.A. - Uit de vorm kan de funksie niet worden opgebouwd, noch begrepen. Alle estetiese filosofie is beschouwing van de vorm, lang nadat de funksie, die de vorm schiep, ophield funksie te zijn, dit is beantwoordde aan de nood van het groeistadium der menselike persoonlikheid op dit ogenblik in de geschiedenis, dat de vorm schiep als noodzakelike uiting en ontlasting der innerlijke energieën, die het verderschrijden van de groei der menselike persoonlikheid binnen de leidende dichternatuur bepaalde.

Alle bepaling en waardeschatting van kunst, die uitgaat van de enkele vorm, en de esthetica tot bazis en maatstaf heeft, is vals en leidt tot verstarren, alle kunst-om-de-kunst die de estetiese aandrift als enkele beweegkracht heeft, is vals, en leidt tot verstarren, alle kommentaar en kritiek, die niet komt van een hoogerbewerktuigd organisme, is schriftgeleerde kletspraat, niets meer. Laat de dichters schrijven over poëzie, zij zijn de enigen om dit en vele andere problemen te begrijpen'.

D. - De heer W.v.d.A. verwart weer aesthetica met vormkwesties. Laat de dichters over poëzie schrijven. Accoord! Dat echter de dichters, naar het oordeel van den heer W.v.d.A. de eenigen zijn die ook vele andere problemen begrijpen, die stelling is danig vermakelijk. Tot de genoeglijkste literatuur die ik ken behoort het tweede tooneel uit Molière's blijspel 'le Bourgeois Gentilhomme'. De muziekleeraar en de dansmeester meenen, de eerste dat de muziek het allernoodigste ter wereld is en o.m. alle oorlogen zou kunnen verhinderen die immers steeds door disharmonie ontstaan, de andere dat alle onheil op dit ondermaansche hierin zijn oorzaak vindt dat de stervelingen niet genoegzaam in de danskunst geoefend zijn om alle misstappen te kunnen vermijden. In dat tooneel moest de heer W.v.d.A. nog optreden en krachtens zijn vermeend dichterschap allerlei cosmische en buitencosmische problemen oplossen. Dat zou het comisch effect aanzienlijk verhoogen.

(Aanhangsel volgt).

Kronieken

Nederlands Proza
Straat Magellanes André Demedts

G. Vander Woude. - ‘Straat Magellanes’ - W. De Haan. Utrecht.

J. Vander Woude's boek is een blijde verrassing, na de onhandige en mislukte novelle, die de Vrije Bladen van hem lieten verschijnen. ‘Straat Magellanes’ behandelt een episode uit de reis van Admiraal Van Noordt, de eerste Nederlander, die in Hollands gouden tijd, met zijn vloot rond de wereld zeilde.

Het is het verhaal van een koppig-volgehouden wilskracht om spijts alle moeilijkheden en vergissingen, tegen muiterij en vijanden in, niettegenstaande tegenwinden en stormen, het einde van den tocht te bereiken. Admiraal Van Noordt beheerscht en stuwt zijn mannen als een echt leider; hij is de groote verpersoonlijking van wilskracht, eenvoud en eerlijkheid. Hij wordt in zijn sobere grootheid een zinnebeeld, lijk de Prinsevlag op de mast er één is.

Onwillekeurig moet men bij de lezing van Vander Woude's werk steeds weer aan Slauerhoff denken. De Slauerhoff van ‘Schuim en Asch’ en van ‘Het Ve boden Rijk’. Niet dat V. d. Woude met hem veel meer gemeen heeft, dan dezelfde liefde voor schepen en de zee, maar het avontuurlijke dat in hun onderwerpen ligt, geeft aan hun boeken dezelfde krachtvolle adem.

Het valt niet te ontkennen, dat de aard van het gegeven medegewerkt heeft om Van der Woude's stijl te vormen. Vooralsnog vinden de gaven, die deze jonge romanschrijver, blijkt te bezitten, hun oorsprong in het materiaal dat buiten hem ligt. Een geschiedkundig verhaal maakt het zijn bewerker in zekeren zin wel gemakkelijk, doch terzelfdertijd beteekent het ook een ernstig gevaar: het kan den schrijver er toe brengen slechts een kommentaar of een uitweiding te leveren bij de stof, die hij onder handen krijgt. Wij hoeven niet te vergeten dat de kunstenaar te herscheppen heeft wat hij behandelt en dat zijn taak zeer verschillend van den geschiedenisschrijver is.

J. Van der Woude's sterkte ligt totnogtoe in zijn karakterbeelding. Enkele der personen, die hij oproept, zijn volledig uitgeteekend, al missen zij wel eenigszins diepte en al missen zij gelukkiglijk de gecompliceerdheid waaraan onze tijd gewoon is geworden. Hij kan een zielkundige ontwikkeling blootleggen, haar volgen in haar stilten en stroomversnellingen, haar dwingen uit te monden in haar onvermijdelijke oplossing.

Wij hopen dat een volgend werk V. d. Woude's talent zal bevestigen. Er is in zijn levenshouding een grootschheid, die de Nederlandsche kunst kan helpen groeien boven oppervlakkigheid en knoeierij.

Ondertusschen verdient uitgever De Haan allen lof voor het initiatief, dat hij nam door de reeks ‘De Voortrekkers’ te doen verschijnen.

Buitenlandse Letterkunde
Het lied der Korenvelden André Demedts

Ferenc Mora. - 'Het lied der korenvelden'. - Uit het Hongaarsch vertaald door J.L. Szobotka-Visser. - Uitgave 'De Sikkel' Antwerpen. - Ing. 45 fr.; Geb. 60 fr.

De Hongaarsche soldaat, die met een kameraad, hun gevangenschap ontvlucht, meent de dood van zijn gezel te hebben veroorzaakt, door hem de korst brood te weigeren, die hij bezat. Terug gekomen in het vaderland, huwt hij de weduwe van zijn medegevangene, en wordt één der bijzonderste boeren uit zijn streek. Onafwendbaar echter, hangt boven zijn hoofd, de herinnering aan den doode en het schijnt wel dat zijn daad gewroken wordt: om een kruimel brood verdrinkt zijn kind in het meer, en plots komt er uit Rusland tijding dat de dood-geloofde nog leeft en geld vraagt om naar huis te kunnen keeren. Zijn vrouw wordt krankzinnig en haar zelfmoord heeft voor gevolg, dat haar man zich insgelijks van het leven helpt. De gevangene ziet evenwel zijn vaderland niet weer, zijn foto en de laatste brief waarin hij om geld vraagde worden door zijn vader gescheurd en in het water geworpen.

Mora's roman moet een verheerlijking wezen van het landelijke bedrijf, van het evenwicht en de grondvastheid waarvan de boeren blijk geven, gelijk van welke nationaliteit zij ook zijn of waar zij ook wonen. Een, verpersoonlijking van die gaven is de Matyas uit dit boek, die zaait en maait en de verschijnselen en verwikkelingen des levens herleidt tot de kleine waarde die zij hebben. Hij is een boer, al het andere komt op tweeden rang en zijn figuur werd door den schrijver het klaarst en het zuiverst weergegeven, met een bijna meesterlijke vaardigheid.

Het is ten andere het beste dat in zijn boek te prijzen valt, samen met het scheppen van de atmosfeer die over de eerste hoofdstukken hangt. Mora is volksch, leuk en boeiend, maar gaandeweg verslapt zijn stijl, en eenmaal over het hoogtepunt heen, waar zijn held de zekerheid heeft, dat de eerste man van zijn vrouw nog leeft, wordt hij onpersoonlijk en weinig belangrijk.

Men heeft in 'Het Lied der Korenvelden' een gelijkenis met Hamsun's boeren- en zwerversromans gezien, die ik er moeilijk in vinden kan. Alleen het landelijke midden waar de Noor en na hem, thans de Hongaar hun helden laten spellen heeft gemeenzame trekken, maar dat is nagenoeg alles. Hamsun is een veel menschelijker kunstenaar, in Mora valt niet veel van zijn diepte en zijn zielskennis te ontdekken. Integendeel, de laatste schijnt al te vaak oppervlakkig en bloedloos te zijn, veel meer een journalist, een relaasschrijver dan een schepper van leven en schoonheid.

André Malraux of de onmenselike staat
Joost van de Venne

André Malraux is een zeer eigenaardig geval. Wanneer het gaat over hem en gans zijn werk dan is er tenslotte maar één vraag die wij nog te stellen hebben en deze vraag, om vertrouwelik te spreken, is niets anders dan: 'moeten wij hem volgen?' Het spreekt vanzelf dat ik met dergelike vraag de kans loop de meesten van zijn 'partij-genoten' en dwepende bewonderaars van links en rechts te ergeren. Maar in ieder geval blijft dit naar mijn innigste overtuiging, de belangrikste, zoniet de enigste vraag die men na lezing van een boek als LA CONDITION HUMAINE zich te stellen heeft.

Laten wij echter, elkaar goed verstaan. Wat Malraux schrijft heb ik altoos met de grootste belangstelling gelezen; met zijn eerste boek LES CONQUERANTS werdt ge van meet af aan getroffen door een scherpe intelligentie en een manlike bitterheid die buitgewoon waren. Wat de intelligentie betreft en de bitterheid, moet La Condition Humaine met de zo mooie en betekenisvolle tietel, volstrekt niet onderdoen voor Les Conquérants. Het hedendaags romantisme beschikt om zich uit te drukken, voorzekers over weinig zulke sterke beelden, zulke meeslepende kracht naar de diepte en naar de duisternissen. Maar niettegenstaande de achting die men kan hebben voor een schrijver met dergelik groot talent, en in tegenstelling met de verrassende lofbetuigingen der officiele kritiek voor deze boekhelden, kan ik het met mijn geweten niet in overeenstemming brengen en is er in de onvolkomenheid van mijn gedachtenwereld nog iets, om eerlik te zijn, dat me zeggen doet: IK VOLG NIET!

De tekortkomingen, de zwakheden in het werk van André Malraux zijn te ogenblijkelik opdat men er in het bizonder de aandacht zou op vestigen. Met La Condition Humaine keert hij terug tot de Chineese revolutie die zulk een uitstekend procédé was voor Les Conquérants. Indien wij moeten geloven wat over het persoonlik leven van Malraux wordt verteld, dan kunnen we zelf besluiten dat hij dit alles heeft meegemaakt, het heeft gekend, het

heeft beleefd. Maar op een goed verstaanbare, klare, direkte wijze heeft hij dit in geen van zijn boeken neergeschreven, en dit is misschien een groot geluk voor hem.

Buiten de krachtig getekende figuur van een Garine, en twee, drie- eigenaardig dramatiese scenes (gelijk het onderhoud met Tcheng Daï) kan men voor de rest gerust besluiten dat Les Conquérants een onleesbaar boek is. En toch zijn de personnages van dit boek nog heel wat eenvoudiger om te begrijpen dan deze in La Condition Humaine: in dit laatste boek sukkelen wij voort doorheen een nacht vol duistere misten waar nooit klaarheid doorbreekt, doorheen oorlogskreten, vlammende twisten tussen opstandigen die niet eens in de opstanding geloven, en gans die schrikwekkende donkerte van sino-communistiese chaos waarvan we het relaas sinds jaren met een ingehouden angstgevoel volgen in de berichten der dagbladen. Doch, ik geloof dat het juist in deze faktoren is dat de grote aantrekkingskracht schuilt dezer boeken; door hun onleesbaarheid, door hun bedwelmende donkerte dompelen zij ons onder in een buitengewone atmosfeer. Sangaï... die oneindige stromen van vuil zwart water... het Chinees labyrint en de Europeese concessies... de verwarring der rassen en het verlangen der gehele schepping... de dampende, slijkerige, koortsige, bloedige smeltkroes van een nieuwe wereld... de doodslag zonder doel, de revolutie zonder hoop, de pogroms... de Chineese ewigheid in botsing met het fanatisme van Moskow... Een gele zonne, gele massa's... een geel schrikbewind... Dat alles, het is als een romantiese symphonie van wreedheden die men niet meer vergeten kan, wanneer men ze eenmaal heeft gehoord. Ik zeg ‘romanties’; denk even aan de litteratuur der vorige eew waarvan iets uitging als de bedwelming der verborgen muziek in de droefheid. Dit wil niet zeggen dat de wereld heeft gewacht op de romantiek om de ontdekking te doen der droefheid die een onvervreemdbaar deel is van de menselike staat; maar het is juist de romantiek die heeft ontdekt de muziek, de bedwelming die schuilt in de ziel der droefnissen. Onze eew heeft vast niet de ontdekking gedaan van het universeel angstgevoel, maar rond dit angstgevoel heeft zij een giftige muziek geweven die bedwelmend is, zo LA CONDITION HUMAINE. - De hel waarin Malraux ons binnenlokt is mis-

schien maar een dwaze, angstige droom: men herinnert zich nooit de détails van zulk een soort droom, maar nooit vergeet men de beklemming die u heeft gevat en dàt is het essentiele.

Ik bedoel hierdoor geen afbraak met de troebele atmosfeer die heerst in het werk van Malraux. Ik geloof maar al te goed, ik ben er zelfs van overtuigd dat deze waarachtig is, maar naar mijn mening toch onherstelbaar. Het betreft hier natuurlik enkel een zwakheid van Malraux als romancier; het zwaartepunt, de kern van diens werk schuilt elders: iedereen weet dat Malraux een soort moralist is die voor ons beelden wil oproepen der menselike grootheid.

Hij is een revolutionnair. Malraux heeft nauwe betrekkingen gehad met de communistiese partij en koestert wel zeer veel symphatie voor deze beweging. Het is precies niet het marxisme dat een sterke invloed of een aantrekkingskracht uitoefent op hem: maar wat hem treft in zulke bewegingen dat zijn gestalten als een Lenine. Deze auteur zoekt in de revolutie niet een ekonomiese of sociale omwenteling: hij zoekt er een bizondere aktie en een ander uitzicht van de mens. Hierdoor zal men best kunnen begrijpen hoe het komt dat er zovelen zijn, al zijn ze daarom nog geen bewonderaars van Malraux, die zich aangetrokken voelen tot deze schrijver, en al verwerpen ze de leer, toch niet loskunnen uit de bedwelming, de hypnose die uitgaat van deze boeken. Er is meer dan één jong letterkundige die getuigt van nieuwsgierigheid, laat staan een bedekte voorliefde. Anderen beweren dat met een boek als ‘La Condition Humaine’ de naoorlogse franse litteratuur definitief is gered, en nog anderen beweren dat Malraux op weg is om de grootste schrijver te worden van Europa. Ze sleuren er Nietzsche bij, en Dostoievsky, Shakespeare en al wat ge wilt. Goed, maar ik geloof dat er integendeel niets is dat zo ver verwijderd staat van Nietzsche, dan de verschillende personages uit het boek van Malraux. Zelfs, zonder te dwepen met Nietzsche, zonder maar in enig opzicht akkoord te gaan met diens leer, toch kan ik niet ontkennen dat men na lezing van dit werk er gegeseld uitkomt, vol dapperheid en gereed tot de strijd. Ik heb echter nooit bitterder wanhoop, nooit grootere angst gekend dan bij de lezing van La Condition Humaine. Angst en wanhoop van de mens vlak

tegenover de mens! Angst en wanhoop van de mens vlak tegenover het mensdom! Angst en wanhoop van de mens vlak tegenover zijn bestemming!

Volgens Malraux blijft er ons niets anders over dan een bedrieglik beeld trachten te behouden, van de menselike waardigheid tegenover de enorme aspekten van het wentelende leven: zo zal de oude Gisors na de dood van zijn zoon, het opium wegwerpen dat hem zou hebben getroost. Hij wil lijden. Ongetwijfeld zijn deze bladzijden van een aangrijpende kracht, maar achter iedere regel leeft er een ander verborgen regel die getuigt van de ijdelheid van dit gebaar. Bij deze scenes zou Beaudelaire wel hebben doen opmerken: ‘qu'il ferait mieux de dormir son sommeil de brute’ en hij zou gelijk hebben. Al degenen die handelen, die revolutie ontketenen enz. worden verpletterd door zichzelf en door hun taak. Gelooft men dat deze personages werkelik met een drang bezield zijn? dat zij gedreven werden door hèt verlangen om een mensdom te redden van de ondergang, een volk of een klasse? Eigenlik lappen ze dit aan hun hielen, en de liefde, zelfs de misplaatste liefde, blijft hun altijd onbekend. Zij werken voor zichzelf alleen; nee, niet voor niets, gelijk men overigens best heeft kunnen begrijpen, maar middenin een wereld die is als de uitbarsting van een vulkaan, middenin een letterlik razend-geworden mensdom, in een reeuwse en duizelige geur van bloed en gekheid, trachten deze menselike insekten, die ieder ogenblik bedreigd zijn door dood en vernieling, in de revolutie of wat anders een middel te vinden om aan hun menselike staat te ontvluchten. Het zijn maar mislukte artiesten!

Sommigen zullen hiertegen inbrengen dat dit juist is de tragedie der menselike heldhaftigheid, de diepe zin der heroiek. Dit is een kwestie van opvatting over het begrip heroiek; tussen de heroiek van Senneca, de Tragiese en de heroiek van Peguy en Psichari is er een oneindig verschil. Het zal dan ook m.i. te wijten zijn aan dit verkeerd begrip over de heroïek dat zovele jongeren voor Malraux zijn gewonnen.

Ik wil terstond bekennen dat het in mijn bedoeling niet ligt de auteur van La Condition Humaine te behandelen als een pantoffel-revolutionnair; wij kunnen ons hem best inbeelden als de lei-

der van een bende oproermakers in een Chineese stad, metodies het oproer organiserend, om daarna zelfmoord te plegen met een der mitrailleusen die, tenminste in zijn boeken, in China te rapen liggen als de zandkorrels, en waarmede hij zoveel bourgeois neerkogelde. Maar een echte revolutionnair, een echte held is hij niet, zelfs niet in de zin van Nietzsche.

Hij is maar een verbitterde die bezield is met de hoogmoed van een estheet. Het beu zijnde in een beschaving die samenhangt van conventies en tradities, en die volgens hem, de ondergang zijn van het oude vermulmde Europa, is hij naar het Oosten getrokken op zoek naar avontuur, een avontuur dat vooral een affirmatie moet worden van het vertrouwen dat hij heeft in zichzelf. En wàt blijft er dan over van dit avontuur dat maar van korten duur was? kom, de stof voor een nieuw litterair thema.

Dit soort heroïsme dat eigen schijnt te zijn aan al de figuren uit dit werk, en dat van Perklen uit ‘La Voie Royale’ of een Garine zulke vreemde en aangrijpende personages maakt, dient best eens van dichtbij beschouwd te worden. Het zijn maar negatieve helden, nutteloze helden, die verschrikkelik bewust zijn van hun eigen nuttelоosheid. Hun ontsnapping aan de menselike staat gebeurt natuurlik op de meest dramatiese wijze; zij aanvaarden niets dan een nihilisme zonder uitkomst, tenzij in de dood: een logiese, een voorvoelde, een afgewachte dood; en niettegenstaande, toch ook een dood die vruchtloos is, gelijk hun leven vruchtloos was en vol wanhopige ijdelheid, opstandig tegen het niet, maar overwonnen door het niet. Volg even de figuur van Tchen de mystieke terrorist: ten einde de oproerlingen van wapens te voorzien vermoordt hij een ingeslapen mens, verder vervult hij een grote rol in de strijd der communisten tegen een politie-post terwijl hij immer het gevoel heeft van zijn eenzaamheid, zelfs middenin de straatgevechten: ‘il n'était pas des leurs. Malgré le meurtre, malgré sa présence. S'il mourrait aujourd'hui, il mourrait seul.’ en er van overtuigd is dat de nieuw veroverde wereld geen snars beter zal zijn dan de oude wereld die hij nu helpt vernietigen; geobsedeerd, bedwelmd door het beeld van zijn eersten moord, werpt hij zich met bommen geladen onder de auto van Chang-Kaï-Chek, maar ook dit blijft een vruchtloze dood.

Het is ook hier dat het mij hoogst noodzakelik schijnt er eens aan te herinneren dat André Malraux tot die generatie behoort, de verbitterde, die een afkeer voelt voor het leven en waarvan de meesten, omstreeks dezelfde tijd, in de Nouvelle Revue Française tot de ontdekking kwamen der Russiese of Chineese revolutie en de volledige werken ontdekten van Le Marquis de Sade! Men heeft er misschien niet genoeg de aandacht op gevestigd dat André Malraux tevens de inleiding schreef voor 'L'Amant de Laddy Chatterley' van David-Herbert Lawrence en dat deze inleiding niets anders betekent dan een soort filosofie der erotiek. Eveneens kan er niet genoeg gewezen worden op de buitengewone rol, die dezelfde filosofie der erotiek speelt in Les Conquérants, daarna nog sterker in La Voie Royale, en even sterk in La Condition Humaine. Hierdoor zal men misschien begrijpen hoe het komt dat het soort heroïsme van André Malraux ons voorkomt als een tamelik gek verzinsel, en waarom wij het tenslotte 'NIET VOLGEN!'

- André Malraux lijkt me sterk verwant met de jonge Duitse auteur Ernst von Salomon; deze is hitleriaan (werd als medeplichtige in den moord op Walter Rathenau veroordeeld tot 5 jaar gevangenis) maar getuigt tevens van een sterke neiging tot het communisme, hetgeen men zeer duidelik kan opmaken uit het tamelik bekrompen boek 'Die Stadt' dat hij nu laatst publiseerde. Van dezelfde auteur verscheen een paar jaar geleden, indien ik me niet vergis, het boek 'Die Geächteten' dat m.i. iedereen zou moeten gelezen hebben omdat het een der diepst-doordringende, rijkste documenten zal blijven over de evolutie van het na-oorlogse Duitsland. In dit boek vat men onmiddellik al het wilde, het soms dierlike, dat samengaat met de duistere machten en het troebel mysticisme die leven in het Duits nationalisme: het hitlerianisme, dat, niettegenstaande de jongste pogingen voor een algemeen zuiverder en meer geidealiseerd begrip, gepaard gaat met de ekstravagante vrijheden der Duitse moraal, de freudiaanse furie en dat alles wat we bij de laaste gebeurtenissen in dit land hebben kunnen vaststellen. In dit boek vinden we werkelik uitgesproken het 'kosmies' genie van Duitsland, en gans zijn ewige sensuele metaphisiek. De helden van von Salomon kennen geen groter

vreugde dan naakt te vechten in een lente-morgen. De passie der zinnen, de oorlogspassie, de wereldpassie, - die niet anders zijn dan een vorm der machten in het bloed - worden met klare beelden in deze opvallende scenes opgehelderd.

Ook het bloed is de meester van André Malraux. Het bewijs daarvan ligt in zijn sensuele furie evenals in zijn vernielingsfurie. Dat is de kern van zijn h e r o i s m e .

Die 'Les Conquérants' hebben gelezen zullen ongetwijfeld nooit de vreselike tonelen vergeten waarmede het boek eindigt; de onmenselike martelingen en al die doden wier ogen en wier gelaat op de koop toe nog worden verminkt. In dergelike atmosfeer eindigt ook 'La Condition Humaine', al spaart de auteur ons ditmaal de visioenen van de brandstapel. Maar wanneer zijn held, op een h e l d h a f t i g e wijze, 'la tablette de cyanure', wat hij altijd bij zich draagt, voortgeeft aan twee zijner ongelukkige gezellen, en wanneer dit toneel dan bijna treffend, bijna grandioos, bijna 'menselik' lijkt, dan mogen we toch voor éénmaal niet vergeten dat het tenslotte zelf een aanklacht wordt tegen het karakter der physiese gruwelikheden van dit drama. Wij weten ook best wat den ongelukkige te wachten staat. André Malraux zou waarachtig niet willen dat we dit over het hoofd zagen: het heroisme bij hem, gaat altoos gepaard met een zeker vreselik genoegen in het lijden en in den dood.

Zijn personages vinden in dit genoegen een steun die voor hen gelijk staat met den steun die ze vinden in de exitatie der zinnen. Al deze typen die men ons als een voorbeeld wil opdringen, worden als de inkarnatie zelf van datgene wat men heet het 's a d i s m e '. Al is Malraux in zijn beschrijvingen soms zeer gewaagd, nooit echter zal hij op een direkte wijze het sensueel genot schilderen. Bij hem gaat het altoos gepaard met het genot der gruwelikheden. Zijn geschriften worden iets meer dan een leerboek der erotiek, zij worden een leerboek der wreedheid. De jonge Duitsers die naakt en dronken van bloed ten aanval trekken in het morgenlicht, lijken bijna simpel en normaal naast de helden van Malraux; want hun passie is tenminste levendig, hun afschuwelik genot is een genot. De helden van Malraux vinden in hun dorst naar bloed en den dood, niets anders dan een afgrijselike

bitterheid die eindigt in een demoniese grootheid. Zij worden hun eigen schrikbeeld, de obsessie van een onoverwinbare eenzaamheid. In hun dorst naar bloed en dood staan zij doorhuiverd van het verschrikkelik woord ‘alleen’: ‘Solitude d'abord et solitude toujours...’ Ik ben het natuurlik volstrekt eens met de bewering dat er ontzaglik veel menseliks besloten ligt in de gedurige krachtinspanning om zich te bevrijden uit de ijselike eenzaamheid in de soms droevige menselike staat; maar het middel kan verschillen. Voor deze helden, en voor Malraux, komt het er op aan een toxicum te vinden: toevlucht tot de waan, ‘Rien n'existe, tout est rêve’ zegt Clapique; Kyo leeft in de roes der aktie ‘d'une façon grave et préméditée’; Tchen zoekt de bevrijding in het terrorisme, hij denkt ze daarna te vinden in de moord en tenslotte in de zelfmoord. Voeg daarbij die gedurige jacht op intoxicatie door opium, intoxicatie door de vrouw. Een der personages uit ‘La Condition Humaine’ zegt ‘il faut toujours s'intoxiquer!’

Deze dorst naar vernieling en om zichzelf te vernielen heeft waarachtig een zonderling smaakje... - maar dat men dan ophoudt met ons wijs te maken dat dit is ‘la condition humaine’!

- Deze duistere, onleesbare boeken behoren tot de eigenaardigste van deze tijd. Zij tonen ons aan wat er kan geworden van een soort koude ontstuimigheid, geheel tegen zichzelf gekeerd, en alleen maar steunend op het genot der gruwelikheden. Een helderziende intelligentie leidt deze helden, - die allen op elkaar gelijken door dezelfde verschrikkelike passie en dezelfde verschrikkelike ontgocheling - en laat ons toe doorheen eindeloze, vervelende bladzijden, plots een schoon toneel te vinden dat levendig is, groots lijk in sommige bittere treurspelen van Shakespeare. Maar indien we aan deze boeken, litterair, kunnen verwijten ons niets anders te schenken dan wat mooie tonelen in een ontmoedigend geheel, hoeveel te scherper dan zullen onze verwijten zijn aan de ziel van dit werk. Wij mogen ons niet vergapen aan de verheven toon, de wanhopige hoogmoed, de a l l u r e waarvan een verderfelike charme uitgaat, en die soms groots zijn. Maar ONMENSELIK groots, DEMONIES groots. Wij mogen ons niet vergapen aan dat alles wat in ons de intellectuele sympathie voor Malraux zou kunnen verwekken. Elke deugd kan te niet gaan in

een ondeugd die haar verwant is: wij weten allen tot welke buitensporigheden de naastenliefde die van haar doel is afgeweken, kan leiden, en indien we het niet weten dan zullen de Russen ons het antwoord geven... De deugd van Malraux is een andere deugd: zij is niettemin van haar doel afgeweken en misschien mogen we hiermee besluiten dat Malraux in zijn boeken, vooral in La Condition Humaine, nooit iets anders heeft uitgewerkt dan de verderfelike, de dodende drang naar het ‘heroisme’.

Plastiek
Het werk van kunstschilder Theo Verschaeren
Albe

We betietelen met geen ‘isme’. Het werk van deze kunstenaar heeft als schoonste waarde 'n gave originaliteit in lijn en tint. Wil men het kunnen van 'n dichter door de karakteristiek en de geest van zijn werk betogen dan geeft men liefst als illustratie 'n paar verzen in hun zuiverste en meest expressieve toon.

Mag zulke illustratie gelden voor het werk van Verschaeren dan noemen we vooreerst: EEN MAN VAN DE WERELD (1927) en: SUCCES? (1924). Met deze juwelen bereiken we de hoogte in het oeuvre van de kunstenaar. Het zijn uitzonderlike ‘gedichten’ van gedacht, beeld en kleur. Deze gestalten, aristokraties-nobel in 'n Rembrandtse tover van schaduw en licht staan er zuiver als de expressie van 'n gedachte. 'n Suggestieve brok menseleven met die voorname karaktertrek van ernst en fijnzinnige waardigheid. Een poze zo oprecht naar het leven en tegelijk zo spontaan en natuurlik. Deze zwijgende tipen houden u staan en eisen van uw schouwende oog 'n rustige aandacht en algehele toenadering. Niet ène kleur of schrille nuanse vertroebelt de aandacht; het rustige evenwicht van helle en zwaardere tinten stemt u welwillend: de eerste stap der toenadering.

Van deze beelden gaat 'n charme uit omwille van de zuivere en zo eenvoudige, stijl hunner gestalten. ‘EEN MAN VAN DE WERELD’ is van 'n geraffineerde distinksie. 'n Poze, korekt-zuiver, met nobel toastgebaar, sierlijk-voornaam over 't zwart en wit van habijt en borsthemd. 'n Postuur, tweevoudig gestileerd naar lijn en vorm in de sobere maar rijke tover van zwart en wit.

In ‘SUCCES’ leeft - in 'n zelfde dekor van eenvoud en rijkdom - de sensibiliteit van de optredende vioolvirtuoos in lichtjes nijgende, haast deemoedige dankhouding voor het ‘minutenlang’ applaus. Het mat-bleke, karakteristieke hoofd, met scherpe intri-

Th. VERSCHAEREN.
Een man van de wereld.

gerende blik, domineert het vertikale vlak van lichaam en instrument, uitvloeiend in donkerte. Daar omheen het détail in 'n vlakkenspel van licht en ombers.

Th. VERSCHAEREN.
Succes?

In dit kader en op zelfde hoogte moeten vermeld: ORKESTMEESTER, de WELSPREKENDE e.a. In deze kreasies menen we

het poëties element van Verschaeren's oeuvre in hoogste mate aanwezig. Hier bereikte hij 'n gaafheid en oorspronkelikheid, die het wezen van zijn werk met zijn kenmerkende eigenschappen het zuiverst weerspiegelen.

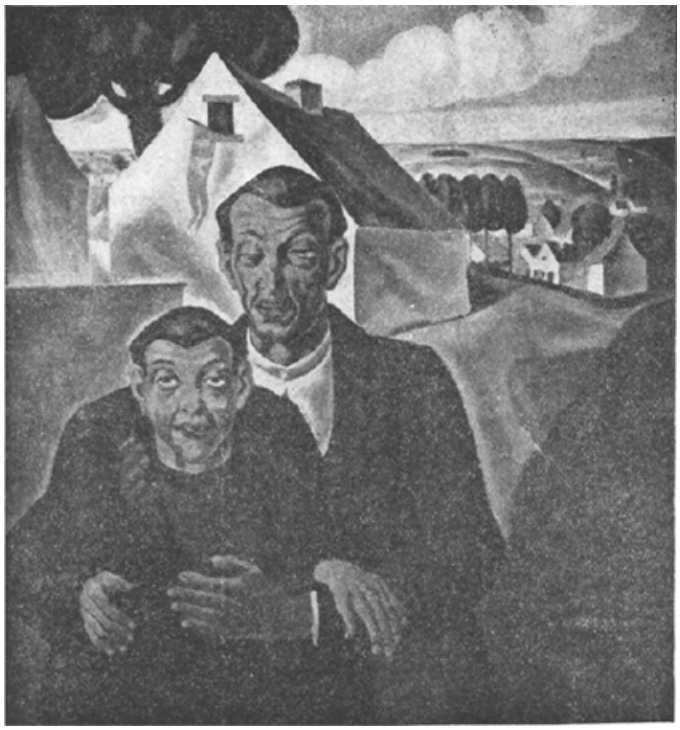

Th. VERSCHAEREN.
De laatsten der processie.

Maar Verschaeren heeft de ruime beweging lief. Zijn penseel denkt, speelt en zoekt. Hij spant zijn doek niet voor éne gedachte, niet voor één geliefd tema. De kunstenaar draagt in zich de sensibiliteit van zijn kreasies.

Th. VERSCHAEREN.
De man van het Land.

Met de toverkracht van niewe inzichten en kleurenvarianten durft men 'n hele wereld aan. In Verschaeren's werk treft men 'n meesterlik allerlei aan van konsepsies en kleuren. Zijn talrijke moeder- en kinderstudies omvatten 'n groot deel van zijn werkkracht, getuigend van levenswarmte en intens gevoel. In 'n weelde van kleuren vertolkt hij in deze schilderijen 'n zichtbare moedertrots en 'n intensiteit van gemoedsrijkdom.

In zijn ‘Lachend meisje’ 'n poëem van kleurige schalksheid, hanteert hij het penseel als 'n toverroede en de vervenspatten als zonneschilvers breken lijn en vlak tot 'n getinte levenslach.

De ‘BLINDE’ en ‘DE LAATSTEN DER PROCESSIE’ e.a. behoren tot 'n Breugeliaanse periode. Hier vinden we de folkloristiese simboliek met het pikturale détail. Werken, die de kleurengochelaar verraden en die 'n verbazende perspektief oproepen, als die in ‘Een man van het land’ 'n Boerfiguur, met 'n stoere rug als de grondgolving diep achter hem van het geploegde land. Bij dit alles zouden we nog moeten wijzen op de vele tekeningen en het fantazierijke etswerk van deze begenadigde kunstenaar. Onder dit laatste treffen we meesterwerkjes aan als: DE DOLK, DE KRITIEK, DE GELAUWERDE DOOD, ELZA, e.a. scherp als hekeldichten. (Voor het geval dat ‘Tijdstroom’ polemiseert, verwijzen we naar deze bron van vlijmscherpe vondsten).

Voegen we hieraan toe, dat Theo Verschaeren ook op toneelgebied z'n man stond en verscheidene werken schreef, w.o. z'n geprimeerde eersteling: ACTA BUREAUCRATIA, zijn: KONING WIL, ZIJN EXCELLENSIE DANSA, en z'n pas verschenen: WIND EN C^{o}.

Deze werkkrachtige en talentvolle kunstenaar, geboren te Mechelen in 1874, die in zijn ‘Losse gedachten over kunst’ getuigt: ‘Kunst is ewig sterven en ewig worden herboren’ heeft veel van het tijdelike, van het wegstervende met begenadigde hand vastgelegd en vele zijner doeken dragen de rijkdom en de waarde ener hergeboorte. In hem groeten we 'n oerkracht van Vlaamse produktiviteit en eerlik talent. We vonden voor zijn werk geen ‘isme’ Goddank.

Leven
Brief uit Duitschland[1]

Zeer geachte Heer Demedts,

U vraagt me U kort en zakelijk te willen meedeelen wat de rijkskanselier Hitler reeds verwezenlijkt heeft. Ik zal me tot enkele van de belangrijkste verwezenlijkingen bepalen, U verlangt immers een k o r t e n brief.

De allervoornaamste verwezenlijking zonder dewelke het heele nat. socialistisch programma nimmer zou te verwezenlijken zijn is m.i. dat Hitler, dien een Fransch journalist terecht den besten propagandist van Europa heeft genoemd, aan het Duitsche volk het geloof aan zichzelf en zijn nationaal bewustzijn heeft teruggegeven. Het Duitsche volk is weer zichzelf geworden en ziet vol zelfvertrouwen een betere toekomst tegemoet. Die zelfinkeer van een groot volk is m.i. van grooter beteekenis dan het winnen van een veldslag in een oorlog of dan een schitterend diplomatisch succes.

Om nu de meer tastbare verwezenlijkingen die ik verder zal aanstippen naar hun waarde te schatten moet men voor oogen houden dat de nationaalsocialistische leer de Duitsche natie niet beschouwt als een abstractie en evenmin als een bloote verzameling van enkelingen, doch haar veeleer gelijkstelt met een levend organisme. Het beoogde doel is dat organisme gezond en kloek te maken. Eerste voorwaarde daartoe is den boerenstand die er erg aan toe was weer op de been te helpen. Want de boerenstand is niet alleen onontbeerlijk dewijl hij het heele volksorganisme voedt, maar, van een anderen gezichtshoek uit beschouwd, is de boeren-

(1) Op ons verzoek om objectieve voorlichting over de verwezenlijkingen van Rijkskanselier Hitler, ontvingen we van een ter plaats verblijvende, hoogstaande Vlaming, de hier afgedrukte brief, waarbij wij slechts wenschen aan te teekenen dat de sterilisatiewet, voor ons katholieken een euvel is.
Wij meenen, ook in naam onzer geeërde lezers, onze opreche dank te moeten betuigen aan onze hooggeachte briefwisselaar, om de bereidwilligheid waarmede hij op onze vraag is ingegaan, en om het klare en degelijke schrijven dat hij tot ons blad wel wilde richten.
A.D.

stand door zijn gezondheid en zijn vruchtbaarheid de jeugdbron van de natie. De volkeren ontaarden in de groote steden (die ‘menschenetende gedrochten’, zooals Gezelle ze noemt); van het land moet gedurig aan de vernieuwing, de bloedopfrissching komen. Gaat de boerenstand ten onder, dan is een volk verloren. Daarom heeft men door beperking van den invoer van vreemde landbouwproducten de prijzen der inheemsche voortbrengsels verbeterd en door het ‘E r b h o f g e s e t z’ (erf-hoeve-wet) maatregelen getroffen opdat de kleine hofsteden niet langer verkocht of verdeeld zouden worden.

Een andere factor van belang in het volksorganisme is de arbeiderstand. Het werkloozenprobleem is derhalve krachtdadig aangevat geworden, met het gevolg dat reeds aan twee en half millioen werkloozen werk verschaft is. Bij deze gelegenheid wil men een zoo groot mogelijk aantal werklieden tot bodemvaste landbouwers maken. Het nieuwe Duitschland gelooft niet meer dat de schoorsteenen der industriesteden naar een betere toekomst wijzen; ‘terug naar moeder aarde’ is de leus. De ontginning van veen- en heidegrond zal weliswaar geen grooten rijkdom opleveren, doch zij doet den Duitschen grond vruchten dragen en het werk in open lucht is zedelijk en lichamelijk gezonder dan fabriekarbeid.

Een verdere maatregel die in het belang van een moreel en physiek gezonde nakomelingschap werd genomen is de wet die het steriliseeren voorschrijft van met erfelijke kwalen behepten en het strafwettelijk sexuëel onschadelijk maken van zeker soort perverse misdadigers. Deze wettelijke bepalingen zijn in het buitenland veelal afgekeurd geworden; om er de goede zijde van in te zien moet men ze beschouwen niet van het standpunt uit van de rechten van het individu, doch met het oog op het welzijn van het groote volkslichaam aan welks belang, volgens de nationaalsocialistische opvatting, de rechten van den enkeling ondergeschikt zijn. Opgemerkt dient ook dat de sterilisatie zonder eenigerlei verminking geschiedt, iets wat de buitenlandsche critiek doorgaans voorbij heeft gezien.

Wat nu de binnenlandsche politiek aangaat: de grootste staatsmansdaad van Hitler is m.i. op dit gebied de instelling van stadhouderschappen in de Duitsche landen (als b.v. Beieren, Saksen,

enz.) en de afschaffing der landdagen (d.w.z. regionale parlementen) waardoor het Rijk in politiek opzicht gecentraliseerd wordt. Ten gevolge daarvan viel ook het Fransch gezantschap te München weg, en wordt aan Frankrijk een mogelijkheid benomen nog langer in Zuid-Duitschland tegen Noord-Duitschland te stoken. Daardoor wordt het werk van Bismarck, de éénmaking van het Rijk, voltooid.

Dat zijn m.i. de belangrijkste verwezenlijkingen van Hitler.

Vooraleer mijn brief te sluiten, wou ik nog een paar woorden in 't midden brengen over datgene wat aan het Derde Rijk doorgaans verweten wordt, namelijk: antiintellectualisme, antiindividualisme en militarisme.

In zekeren zin is het Derde Rijk antiintellectualistisch, in een anderen zin niet. Het komt er op aan hier niet mis te verstaan. Het nationaalsocialisme verwerpt het e e n z i j d i g e intellectualisme dat de gevoelselementen waarop de waardigheid van het mensch-zijn en de gezondheid van het volksorganisme berusten stuk redeneert of ontleedt en aldus de zedelijkheidsbegrippen ondermijnt en het volksorganisme ontbindt. Er bestond zoo'n intellectualisme in de Weimarer republiek waarvoor het heiligste niet veilig was; de ziel, het ondeelbaarste en onontkleedbaarste, werd ook al ontrafeld door die waanwijzen! Het Derde Rijk verlangt dat de geest en de producten van den geest de grondslagen van het leven van volk en individu eerbiedigen. Zonder een minimum aan moraal en godsdienst kan geen volk op den duur bestaan.

Voor een a b s o l u u t individualisme, dat de rechten van het individu voor zich opeischt doch zich niet van de plichten van het individu tegenover de maatschappij bewust blijkt, is evenmin plaats in het Derde Rijk als voor het allesontbindend intellectualisme. Wèl is er plaats voor een r e l a t i e f individualisme, d.i. voor cultuur der persoonlijkheid die haar plichten tegenover het volksorganisme, waar ze toe behoort, erkent en vervult.

Wat het militarisme van het Derde Rijk betreft: de mogendheden die aan Duitschland militarisme verwijten zouden wijzer doen de hand in eigen boezem te steken. Frankrijk en zijn handlangers (in de eerste plaats België en de kleine Entente) bezitten samen een militaire macht zooals de wereld er nog nooit een

gezien heeft. Aan het ontwapend Duitschland militarisme in de schoenen te schuiven als het eindelijk rechtsgelijkheid verlangt en dientengevolge ofwel alzijdige ontwapening ofwel de mogelijkheid om zich militair te kunnen verdedigen tegen de bestendige bedreiging van zijn openliggende grenzen is m.i. een bespotting van het onderscheidingsvermogen en den gerechtigheidszin van alwie nog in staat is eenigszins objectief te denken.

Met de meeste hoogachting,

Uw dw.
N.N.

Boekbesprekingen

Prof. A. Schellinckx M.S.C. - Beauraing. - Naar een bovennatuurlijke verklaring. J.J. Romen en Zonen Roermond Gen. 12 fr.

Een flink gedokumenteerd en zoveel mogelijk volledig boek over de wondere feiten van het Waalse dorp. Na een kort overzicht der feiten geeft de schrijver enkele inleidende beschouwingen over met de feiten samenhangende begrippen. Hij beschouwt de waarheid der verschijningen van histories en van teologies oogpunt. Dit laatste groeide uit tot de helft van geheel het boek. Hij verdedigt dus het bovennatuurlijk karakter der zgz. verschijningen tegenover Prof. Fransen, Prof. Dr. A. Janssen, Dr. De Greef, Dr. Ladon, Dr. P. Van Genuchten, enz. mensen, die zeker ook wel een woord mogen meespreken in de behandeling van dit geval.

Het boek van Prof. A. Schellinckx zal in ieder geval niet kunnen gemist worden voor een objectief oordeel over de wondere feiten, die miljoenen geesten bezighouden. Zo diep als hier de schrijver peilt hebben we het nog geen kommentator van Beauraing weten doen.

P.V.

Julia Tulkens. - Liederen bij schemeruur. - Uitg. 'Kunst bij Kaarslicht'. Diesterschestraat, 52 Leuven.

Dat deze bundel gedichten voorafgegaan is van een inleidend woord van Hélène Swarth vinden we minder gelukkig. Het zegt trouwens niet veel. De reproduksie naar een schilderij van Pierre Abattucci is niet bizonder gelukt.

Het beste van dit boek zijn gelukkig de gedichten zelf, en hierom gaat het.

Deze bundel bevestigt, wat hier reeds werd gezegd bij de bespreking van haar bundel kindergedichten, dat Julia Tulkens een zeer eigen en lief geluid in onze poëziewereld heeft aangeheven. In 'Liederen van Hilda' lag een schone verwantschap met de Duitse dichteres Ruth Schaumann in haar kinderpoëzie. En dat is veel gezegd.

Hier lijkt de dichteres meer verwant aan Alice Nahon, ze is zelfs in sommige passi pregnanter. Zij haalt het wel eens niet in zake ambachtelike vaardigheid, maar ze schijnt me eerliker te zijn in haar gedichten, waarin eveneens het konfessioneel element overheerst.

We wensen deze begaafde dichteres dat ze zich kunne vrijmaken van een zekere sentimenteliteit (die diminutieven!) die de zuiverheid van een vers hier en daar wel eens vertroebelen; dat ze niet, zoals Alice Nahon, verzande in zelf-herhaling, maar het gezichtsveld van haar poëties beleven breder en breder uitgroeie. Ze moet het verwijt van individualisme niet vrezen (dat is voor een dichter eer een erenaam!) maar ze mag zich niet opsluiten in haarzelf. Dat ze de schoonste mogelikheden ontdekke in haar kracht om boven de desilluzie van het leven uit te stijgen.

We luisteren intussen bekoord naar haar lied, en als de slottoon is verklonken blijft in ons een schoone verwachting levend naar de groei van deze begenadigde vrouwenziel.

J.V.

Léonce Pingaud. - Bernadotte et Napoleon. - Bibliothèque Historique 'Plon-Paris'. 15 ffr.

Er is onder de persoonlikheden van het eerste keizerrijk, geen eigenaardiger figuur dan Bernadotte; deze soldaat die het tot maarschalk brengt, deze wilde republikein die zich op de koningstroon van Zweden laat zetten, deze generaal, door de gunst van Napoleon prins van Ponte-Corvo geworden. Dezelfde Bernadotte trad nochtans tegen Napoleon toe tot de Europese koalitie van 1813 en nam zelfs deel aan de inval van 1814.

De geschiedenis van deze man wordt hier boeiend verhaald. Het is die van de meest buitengewone loopbaan, door de

meest ongelooflike ambitie geleid, maar ook die van een man, die Napoleon tegenover hem heeft gevonden. Deze reus heeft hem trouwens altijd beheerst en zelfs geobsedeerd.

Voor belangstellenden in de Napoleon-figuur een boek om er van te genieten.

J.M.

J. Verschueren S.J., Dr. H. Balieus en L. Heylem. - Algemeene atlas voor Belgie. - 5e vermeerderde druk. - J.B. Wolters, Groningen. - Ing. 30 fr., gec. 35 fr. geb. 40 fr.

We vermelden graag, met een warme aanbeveling, de herdruk van deze mooie en praktische atlas. De namen der schrijvers staan borg voor de èn wetenschappelike èn pedagogiese waarde van dit schoolboek.

Het ziet er trouwens handig uit en fris. Van J.B. Wolters zijn we het gewoon heerlik te gebruiken schoolboeken aan te krijgen.

W.v.W.

J. et J. Tharaud: La maitresse servante. - Bibliothèque reliée Plon, Paris. 3.50 Ffr.

Weer en fijn en menselik boek, zoals de Tharaud's het ons gewoon hebben gemaakt. Ze tonen ons in deze roman, dat ze evengoed het hart als het schouwspel van het leven ontleden kunnen.

De enige zoon van een weduwe gaat naar Parijs studeren. Als hij terug naar het landgoed van zijn voorouders komt, brengt hij zijn maîtresse mee, tot wanhoop van zijn moeder. De moeheid verwijdert tenslotte toch de twee verliefden, en zo diep gaat de jonge vrouw daaronder lijden dat ze een ondergeschikte rol aanvaardt in het huis van haar beminde. Van maîtresse is ze dienstmeid geworden.

We moeten natuurlik voorbehoud maken voor de levensbeschouwing der schrijvers. De maïtressen-atmosfeer is trouwens zelfs bij katolieke franse romanciers niet altijd zuiver

J.M.

Michel Davet: La fin du voyage. - ‘Librairie Plon’, Paris. 12 Ffr.

Het eerste boek van Michel Davet ‘Le prince qui m'aimait’ vestigde op slag de roem van deze onder deknaam schrijvende romancière.

Ook dit boek is bijna te fijn. De droomatmosfeer wordt hier bijna romantiek, maar telkens weet Michel Davet ze toch te redden. Het mysterieuze in dit boek heeft een buitengewone bekoring, omdat het werkelik leeft. De taal der schrijfster is verleidend-mooi. Ge laat u meeslepen op de deining van haar lied, want een lied is

het, en vergeet er soms bijna het verhaal om. Als iemand zegt, dat dit toch romantiek is, dan is het die, waar we van houden.

'Un mariage, ce n'est pas une fête, c'est un départ'. Op dit thema is deze delikate roman gebouwd, het verhaal van twee levens, die verenigd worden, van twee harten die zich nooit zullen ontmoeten: de Franse Amédée en Axel de Zweed. De ontleding der ziel van deze jonge vrouw is ragfijn en geheel persoonlik, en vormt het grootste deel van dit mooie boek, dat echter geen buitenliteraire pretenties heeft.

J.M.

Gabriel d'Aubarède: Amour sans paroles. - 'Librairie Plon', Paris. 12 Ffr.

Dit is de roman van de stilte, het tragiese niet-begrijpen, dat een vrouw van een te strenge en eenzelvige man scheidt. Over liefde spreken is voor hem fyzies onmogelijk, en de vrouw, die hem niet kan begrijpen, verwijdert zich van hem, en stilaan vergrijzen zij aan zij deze twee mensen, die geen enkel ogenblik van diepe intimiteit hebben gekend.

J.M.

Les symbolistes: Choix de poésies. - Notices par Maxime, Formont. - Libraire 'Alphonse Lemerre', Paris. 15 Ffr.

Een bloemlezing is dit niet, al was het maar, omdat voor sommige der hier ge-

citeerde dichters speciale gedichten moesten gezocht worden om ze bij de tietel onder te krijgen.

De hr. Formont geeft eerst een algemeene beschouwing over het symbolisme, die vrijwel is geschikt om inzicht te verwerven in het begrip. Daarna behandelt hij de voorlopers der beweging A. Bertrand, G. de Nerval, M. Desbordes-Valmore, Baudelaire.

Vervolgens vinden we dan gedichten van Mallarmé, Verlaine, Rimbaud, Moréas, Louys, de Régnier, Corbière, Laforgue, Rollinat, Verhaeren, G. Rodenbach. A. Samain, Guérin, Le Cardonnel, Vielé-Griffin, Stuart Merrill, Laurent Tailhade, Mikaël Kahn, Mazade en Tristan Klingsor. Telkens wordt van de dichter een bio-bibliografie gegeven, die soms wel interessant is.

Summa, summarum: een boek dat inzicht geven kan, dat ons veel schoonheid biedt maar tenslotte toch ook de gewone gebreken van een 'choix de poésies' niet wist te ontkomen.

J.M.

S. de Cyrano Bergerac: Maanreis. - Vert. Mr. H.P.L. Wiessing. - Bandontwerp en houtsneden van D. van Luyen. - Uitg. 'Wereldbibliotheek', Amsterdam. Ing. 14 fr.; geb. 21 fr.

Men moet dit boek gelezen hebben om te begrijpen, dat een boek uit de eerste helft der XVII eew in deze tijd nog wordt vertaald.

Behalve dan zekere watenschappelike begrippen, die u enkel doen glimlachen, is het hoogst aktueel. Dat komt wel hierdoor, dat de wereld altijd dezelfde is geweest, wat haar bewoners betreft.

Deze fijne en plezierige satiere op de tijd van de schrijver kan best nog dienen in deze tijd van de vertaler.

Cyrano de Bergerac was niet alleen een durvend hekelaar, maar tevens een fantast, die evenwel geleid werd door een grondige vorming.

Dit boekje weze ook in onze tijd welkom. Het is fijn genoeg om velen nu nog te doen nadenken.

J.V.

Jan Greshoff: Kent uw dichters. - 100 Gedichten van 100 dichters. - Uitg. 'A. Manteau' Arenbergstraat 34 Brussel.

Inderdaad, 100 juist geteld. We wisten niet, dat onze poëzie beheerst werd door het tiendelig stelsel. Het boek heet 'een poëtisch stalenboek'.

Daarmede ontkomt Jan Greshoff natuurlik aan de kritiek, die ook als bloemlezing op zijn verzameling zou kunnen geopperd worden. Nochtans moeten we de afwezigheid van sommige dichters betreuren als b.v. Verbeeck, Demedts, Buckinx, Vercammen e.a. jongeren, terwijl we de aanwezigheid van sommige andere niet, en zeker niet door het geciteerde gedicht, kunnen verklaren. We willen het niet-gekend

zijn niet tot kriterium verheffen - het ware al te dwaas - maar dan verlangen we ook, dat de ongekenden ons een openbaring zijn. Dat is nu lang niet bij alle het geval. Jan Greshoff bekent zelf, dat het boek geheel buiten zijn eigen voorkeur is gemaakt. Het is trouwens bedoeld als een werkje voor leken, en er werd naar gestreefd om de tans beoefende verschillende genres te laten zien.

Eerlik is de bekentenis van de samensteller, dat schoonheid een fiksie is en dus geen absolute waarde, zoodat wat de ene treft, een andere koud kan laten. Het doel was te laten kiezen om daarna bepaaldelik met die of die dichter verder kennis te kunnen maken. En als dusdanig heeft dit boek zeker een eigen waarde. Het grote gevaar lag hierin, dat doordien gestreefd werd naar het etaleeren der genres, van een of andere dicht wel niet een juist gedacht zal gevormd worden.

W.v.W.

Jacob Wasserman: Het ganzenmannetje. - Vert. door Nico van Suchtelen. - 3e dr. - N.V. Wereldbibliotheek, Amsterdam. Krb. 77 fr.

Wasserman is de eerste dag van dit jaar gestorven. Als jood moest hij de gevolgen dragen van de regiemverandering in Duitschland. Pas enkele weken voor

zijn dood had hij nog in Nederland een serie voordrachten gegeven.

Nu er zooveel over Wasserman geschreven wordt, en er dus juist in deze tijd meer van hem zal worden gelezen wensen we deze flinke vertaling (de naam van de vertaler staat er trouwens al dadelik borg voor) van het boek, dat wel eens als het meesterwerk van Wasserman werd aangezien, een brede verspreiding toe. Het is het levensverhaal van de komponist Daniël Nothaft, die zich uit armoede en miskenning weet op te werken, maar weer ten onder moet gaan door zijn trots tot hij de loutering door het lijden en het berouw heeft doorgemaakt. Wasserman zelf heeft veel van dat alles moeten doorleven, wat van hem een verscheurd en gespleten mens heeft gemaakt. Wat hij innerlik doormaakte, de strijd dier ideën, heeft hij zijn romanfiguren in de mond gelegd, zodat ze wel eens minder levend voorkomen.

Ook heeft Wasserman niet altijd gevoel voor verhoudingen. En zijn verbeelding wint het wel eens van zijn geest.

Toch is dit boek er een rijk, en A. Donker kon terecht getuigen: wie een werk als dit geschreven heeft, heeft niet vergeefs geleefd.

J.V.

Henri van Booven: Leven en werken van Louis Couperus. - Uitg. 'De Sikkel', Kruishofstraat, Antwerpen.

S. Vestdijk heeft in het panopticum van 'Forum' een uitval tegen dit boek geschreven, die het o.i. niet geheel verdient, al was het maar om de lange en degelike studie waarvan het getuigt. Het gaat weliswaar op sommige plaatsen niet boven goede joernalistiek maar Henri van Booven zou de schrijver niet zijn van 'Tropenweg' als ook hierin geen passi voorkwamen, die voor zijn talent getuigen.

Louis Couperus heeft een aantal boeken over zichzelf geschreven. Dat maakte de taak van van Booven wat ondankbaar. Toch heeft dit boek wel zijn eigen betekenis. Deze kronologiese bio-bibliografie werd samengesteld uit feiten, persoonlike herinneringen en citaten, aangevuld met tabellen. De letterkundige overwegingen zijn ten zeerste lezenswaard, en maken mede dit boek tot interessante lektuur.

We zullen nu niet beweren, dat Henri van Booven het definitieve boek over de grote romancier heeft geschreven, maar zoveel is zeker: wie na hem komt, zal dit werk niet voorbij kunnen. En in de literatuur-historie zal het wel zijn eigen plaats behouden omwille van zijn volledigheid, zijn persoonlikheid en zijn persoonlike herinneringen. De hr. Vestdijk beweert, dat dit boek in lijnrechte tegenspraak is 'met de toch zoo betrouwbare gegevens, die hij over hem verzameld had'. Nu hij dat heeft gezegd, is hij de schrijver en ons verantwoording schuldig. We wachten.

J.V.

Karin Michaëlis: Bibi en de gezworenen. - Vert. door G.W. Elbers. Teekeningen van Hedvig Collin. Uitg. 'Het Kompas', Mechelen.

Bibi is een bekende gast. Ditmaal gaat ze met enkele vriendinnen op avontuur uit in een oud kasteel. Buitengewoon boeiend geschreven in een stijl, die alles heeft om ook voor volwassenen aangename lektuur te zijn. Een origineel verhaal met een heerlike hoofdfiguur.

We kennen in onze literatuur geen kinderboeken die op de hoogte staan van die van Karin Michaëlis, die hiermede aan haar vierde Bibi-boek is. Deze trouwe meid wordt altijd ouder, maar ze blijft toch even goed.

Kostelik is b.v. de scène van de openbare biecht tijdens de opsluiting in de geheime kelder. Fijn psykologies blijft het boek overal.

Moge Bibi ook in Vlaanderen en Nederland veel vrienden werven.

W.v.W.

Diet Kramer: Bloesem. - Een boek voor meisjes, samengesteld door. U.M. Holland, Amsterdam. Geb. fl. 2,90.

Het is reeds een lust dit heerlik gepresenteerd boek in handen te krijgen.

Niet alleen vinden we er verhalen maar ook gedichten en schetsen van twaalf medewerksters (-ers) en twee illustratoren.

Onze meisjes zullen er plezier aan beleven niet alleen, maar er ook heel wat wetenswaardigheden lezen. Laat ik b.v. signaleren de bijdrage van Diet Kramer zelf over Leerdam's Glasfabriek. Het is maar goed dat onze meisjes worden opgeleid in de kunst-versiering van een binnenhuis. Ze weten er al te weinig over, en de scholen blijven hier jammerlik in gebreke.

Om die en andere redenen wensen we dit boek: Goed heil! De uitgeverij 'Holland' maakte er een schat van.

M.v.d.V.

Dr. Jos. J. Gielen: Belangrijke letterkundige werken. - Leidraad bij de studie der Nederlandse literatuur. I. Middeleeuwen en vroeg. Renaissance. f 1,75; II Renaissance en Romantiek (met medew. van P.A. Eggermont) f 2,50; III De nieuwe Tijd f 2,25. - Uitg. 'J. Muusses', Purmerend.

Het werk van Dr. Jos. J. Gielen is niet het eerste in die zin. De belangstellende lezer zal er wel meer besproken vinden in de Tijdstroom-nummers van een jaar of wat voorbij. Maar meestal bepaalde men zich hier bij fragmenten Bij Dr. Gielen staat lezing van het gehele werk voorop. Hij geeft telkens de uitgever aan van de goedkoopste en beste uitgave. Hij verwijst trouwens ook naar zijn tweedelige bloemlezing 'Uit heden en verleden'. Stukken van geringe omvang zijn geheel in de leidraad opgenomen.

Wat in deze handleiding vooral treft is de frisse toon, die mede hierdoor verklaard wordt, dat Dr. Gielen terecht het grootste belang hecht aan de hedendaagse tijd. Zo verheugt het ons b.v. in het eerste deel de Beatrijs-legende vergeleken te vinden met de bewerkingen van Boutens en Teirlinck. Bij de meeste werken werd ook een bloemlezing gevoegd.

Fris is dit boek nog, doordat het niet geprangd zit in de greep van de traditionele letterkundige ontleding. Hij tracht immers vooral het werk te doen leven. Het blijft niet bij een opsomming van schoonheden, waaraan de l.l. verplicht worden te geloven, van groter belang is de strekking der werken in het kader van de tijdgeest, de ontleding der personen, en meer dingen, die de innerlike waarde raken. De speciale estetiese eigenschappen worden hier 'gewaardeerd' en niet gedoceerd. Het verheugt ons tevens, dat ook de aandacht op de tekortkomingen wordt getrokken, waar het pas geeft. Wat zouden we nog de literaire geschiedenis op onze uurroosters houden, als ze niet het literair oordeel konden vormen, i.a. w, als ze er niet in lukte, de l.l. de weg te wijzen doorheen de hedendaagse scheppingen. Want dat is het voornaamste. Uit het begrip van het verleden moet groeien het begrip van de eigen tijd.

Dit zijn meer boeken voor zelfstudie dan eigenlike schoolse handleidingen. Maar onze studenten zullen er heel wat aan hebben, en geen leraar nederlands zou ze mogen missen.

J.V. lic. ped. wet.

D. Wouters en Dr. J. Moormann: Het straatlied. - Uitg. Mij Holland. Amsterdam.

Er is wat men noemt volkspoëzie en kultuurpoëzie. Dat onderscheid is o.i. enkel kunstmatig en absoluut niet vol te houden. Wie zal hier trouwens de grens trekken? Die van het immer wankele Europese evenwicht zullen wel nog gemakkeliker te trekken zijn. Het volkslied is vaak zuivere poëzie, die eene onweerstaanbare bekoring bewaart. Dit boek van de heren Wouters en Moormann illustreert die bewering op de treffendste wijze. Het is eene buitengewoon rijke verzameling. De keus is zodanig gedaan, dat, wat niet esteties onroert tenminste toch kurieus is. De straatliederen worden hier in zeven groepen ondergebracht: liefdeliederen, historiese liederen, oorlogsliederen, sociale, godsdienstige, burleske en sentimentele lie-

deren, balladen en romancen. Bizonder bij de groep balladen worden we wel eens getroffen door de schoonheid der eenvoudige verzen.

Wat ons vooral opvalt, en wat klaar blijkt uit de vergelijking met de verleden jaar te Gent verschenen verzameling van Gentse straatliederen, het Hollandse volkslied is meestal niet zo plat-realisties als het Vlaamse volkslied vaak is. En ook in dat verband is het boek voor ons een openbaring. Trouwens, de taal is veel zuiverder in het Nederlandse volkslied, wat evenwel vanzelfsprekend is.

De uitgeverij Holland bewees onze Nederlandse kultuur een grote dienst, door de verspreiding van dit lijvige boek te durven opnemen. Het moet blijken, dat ze in haar verwachting niet bedrogen wordt. Spijtig is alleen, dat niet meer melodieën opgenomen konden worden. Mooi gepresenteerd is het boek eveneens.

J.V.

Piet Schepens: August Strindberg II. - Uitg. 'Zonnedam', Gent.

Het was moed voor nodig de uitgave van dit tweede deel aan te durven na de avonturen van het eerste. Piet Schepens gaf ons daardoor het bewijs aan zijn werk te geloven. En hij heeft gelijk. Zijn lezers moeten nu maar tonen, dat ze dat groot vertrouwen van hem verdienen. De Nederlandse letterkunde bezit met deze twee delen een bio-bibliografie die in niets moet onderdoen voor de grote Duitse kompilatiewerken.

Het tweede deel bestrijkt het leven van de grote Zweed van 1844 tot aan zijn dood (1912) toen hij het geloof had teruggevonden. Hij doorstaat een ontzettende periode van diep verval, die hij zelf de 'Inferno-periode' heeft genoemd. In zijn vervolgingswaanzin waant hij zich steeds door kwade machten opgejaagd, en hij vervalt in occultisme. In die periode schreef hij zijn beruchte boek: De Biecht van een dwaas. 1898 brengt voor hem als het ware een bekering, waarvan hij getuigt in zijn drama: 'Naar Damaskus'. Zijn niew huwelik met Harriet Bosse brengt hem nog eens in een lyriese tijd, die duurt tot 1904, het jaar der scheiding, toen de kwade machten weer begonnen te jagen. Zijn werk is niet zelden autobiografies, maar dat moet telkens door de biograaf worden opgezocht. Strindberg vervalt in een niewe krisis, waarin zijn laatste liefde, die voor Fanny Falkner hem een helder lichtpunt is. Vaak begeeft Strindberg zich op politiek of sociaal terrein, maar hij was te groot een kunstenaar om zich daar goed thuis te voelen. Niettemin heeft hij meer dan eens met de maatschappelike toestanden bitter afgerekend.

De invloed van Strindberg is natuurlik groot geweest. Piet Schepens blijft hier te zeer in het algemene. Niet alleen blijft hij bij Frankrijk en Duitsland, maar ook telkens bij het publiek. We hadden hier graag de donkere macht van Strindberg gevoeld op de grote geesten van zijn tijd. Af en toe krijgen we daar wel eens iets over te zien gedurende zijn levensverhaal, maar er is vermoedelik stof genoeg voor een nieuw boek. Of is deze grote figuur misschien nog niet genoeg historie?

Maar dat boek moet bij ons komen. Zal Piet Schepens het schrijven? We hopen het.

J.V.

Frédéric Drach: Traite de blanches et prostitution. - 200 photographies et documents, recueillis par. - S.A. 'Les Illustrés Français' av. Champs Elysées, 65-67, Paris.

Dit is nummer 4 van de serie 'Témoignages de notre temps' de reeks prachtige gekommenteerde foto-albums. George S. Schuyter slaakte de kreet: Er zijn nog slaven. Hier zweept de kreet: Er zijn nog slavinnen! En deze slavernij is nog schandeliker voor onze Westerse 'beschaving'.

Niettegenstaande het kiese onderwerp zullen de foto's, zomin als de tekst volwassen mensen kwetsen. Er is gestreefd geworden naar zoveel mogelik getuigenis-

sen van specialisten en zelfs is die van een ‘tenancier’ niet vergeten.

We weten niet waarom door de samensteller naar een zekere objektiviteit is gestreefd, maar zoals hij het in zijn slotwoord aanmerkt zijn deze beschouwingen op zichzelf voldoende om de wijding van het moederschap klaarder te leren beseffen door reaksie.

W.v.W.

Dr. Jan Romein: ‘Machten van dezen tijd’. - Mij. tot verspreiding van goede en goedkoope lectuur. - Amsterdam. Ing. 42 fr.; geb. 52,50 fr.

Een tweede druk, 6e en 7e duizendtal van Dr. Romein's belangrijk werk, dat een veel ruimer verspreiding verdient, dan het totnogtoe bereikte. De schrijver behandelt beurtelings de bijzonderste machten, die dezen tijd beheerschen, en zonder eenige dorheid of geleerddoenerij, gelukt hij erin om ons een volledig overzicht te geven van hun ontwikkeling, hun strevingen, hun bereiken en mislukken, en van de wrijvingen, die elke beweging oproept of veroorzaken zal. De schrijver betracht allerminst die objectiviteit die een prijsgeven van het eigen standpunt is, maar hoe links hij ook gericht blijkt en hoe verschillend van de onze, zijn levenshouding ook zij, erkennen wij graag de groote verdiensten van zijn werk, dat klaar, bevattelijk en degelijk is. Hij verdient de gelukwenschen van alwie een eerlijk en verstandig werk genieten kan.

A.D.

Pierre Goemaere: ‘Verschijning’. - Vertaald door K. Jonckheere. Uitg. ‘Aquarium’. Oostende.

Een griezelverhaal dat eenigszins aan Poe herinnert. De aanvang laat meer verhopen, dan de ontwikkeling van het gegeven brengt. De vertaling is zeer goed.

A.D.

A.R. Holst: Herman Gorter. - Em. Querido's Uitg. Mij. Amsterdam.

Een goede studie over een groot dichter is steeds een belangrijke aanwinst voor de litteratuur. Zoo die studie geschreven werd door een ander groot artist, dan groeit ze tot een rijk en schoon geheel dat ons twee wezens, twee zielen kennen leert. Zoo ook het boek dat we hier bespreken. Het bevat twee deelen.

Het eerste, de Biografische aantekeningen geeft geen inlichting omtrent opvoeding, ouders,.. enz., maar blijft een eenvoudig en schoon relaas der sociale gebeurtenissen van een twintigjarige vriendschap met op het achterplan de geweldige wereldgebeurtenissen. Dit verhaal is frisch en eerlijk, er straalt warmte uit.

We zien Gorter, vooral nà zijn spinozistische periode, geheel overgegeven aan Marxistische propaganda. Maar steeds blijft hij nobel, kinderlijk eenvoudig. Een onweerstaanbare bekoring stroomt van hem uit. Zijn sterke waarheidsdrift maakt hem hoekig en steil.

Het tweede deel, *de Schoonheid van Gorter's poezie* is een prachtige studie die wel definitief kan genoemd worden. De weinige blazijden aan Mei gewijd, dringen dieper door, brengen den lezer korter bij de verrukkelijke poezie van dit gedicht dan de zeer lange en zeer geleerde volumen van Schepers en Co het doen kunnen. A.R.H. wijst vooral op de kompositaire schoonheid en op deze rol van het rijm waaruit vaak de inspiratie opwelt. ‘In *Mei* zijn de verschillende kanten van Gorter's poëtisch genie nog slechts half ontplooid: hieraan is voor een deel de volkomen harmonie van het gedicht te danken.’

In de latere werken is die harmonie verstoord. Klinkt Gorter's individueele versmuziek in *Mei* nog gedempt, in *Verzen* breekt zijn rhytmusgevoel volkrachtig los. Hier ontstijgt hij aan de zinnelijke gewaarwording door ze geheel in het gevoel op te nemen. In deze directe, bijna beeldlooze gedichten, wordt de verbeelding door rhythmische prikkels bewo-

gen. A.R.H. wijst dan op 't belang van een reeks sonnetten die in de definitieve uitgave der '*Verzen*' ontbreken, en waarin de sensitivistische dichter beproeft de hoogere krachten van ontroering, verbeelding en rede in zijn werk in te schakelen.

Om de beproeving der onvruchtbaarheid te boven te komen poogde hij Spinoza's leer met den gloed der poëzie te drenken. Maar 't bleek een algemeene mislukking en het panthéïsme gaf hem weldra geen vrede meer. Door het Marxisme kreeg Gorter vasten levensgrond voor zijn denken en dichten en dadelijk welde mild de bron der poëtische inspiratie. In epischen vorm zou hij zijn nieuwe wereld- en levensopvatting uitbeelden. - Van kompositaire lijn merkt men in *Pan* niets en de schoone fragmenten - uitbeeldingen van natuurgebeuren - raken zoek in de eindelooze, vermoeiende herhalingen maar de dichter redt zich door zijn waarachtigheid.

A.R.H. roemt hier: 'de poëtische konceptie (die) daarentegen oneindig aan grootschheid en stoutheid gewonnen heeft'.

Heel bezadigd, tot de kern doordringend in liefdevol begrijpen, wordt *Pan* ontleed en verdedigd, scherp critisch en in alle eerlijkheid.

Gorter was minder denker dan dichter. Verzwakking der inspiratie, ook de oorzaak waardoor het hem niet gelukt de marxitische levensvisie in symbolische gestalte tot leven te brengen. Een figuur die ons uit het werk te gemoet treedt is 'de geslaagde sublimeering van 's dichters eigen wezen'. In dit episch gedicht bleef de ontstuimige schoonheidszoeker toch in laatste instantie een lyrieker. In de posthume gedichten is de wereld overwonnen. Het tot weemoed verstilde verlangen overheerscht in de posthume gedichten van groote eenvoudige zegging. In het gedicht 'De Arbeidersraad' vat de dichter nog eens alles samen wat hij weet en gelooft.

Dit tweede deel, een model van analyse, toont de aangrijpende en tragische ontwikkeling van een zuiver dichter die zijn eigen wezen miskent:

> 'Want in een wreeden tweedracht was mijn hart
> Of ik kon plukken kennis nieuwe vrucht
> Of nog moest zoeken het oude getoover.'

H. OPDEBEECK.

Maxwell (W.B.): This is my man. - Tauchnitz Edition Leipzig 1933. - Prijs ing. M. 1,80; geb. M. 2,50.

Sterk in de scharnieren zit deze roman, den stempel dragend van een beroepschrijver, die gekomen is tot een volmaakt vakmeesterschap. Een zeer mooie en mondaine vrouw huwt een hoogstaand man. Zij is lichtzinnig, onvoorzichtig, zwak. Hij is matig, onberispelijk, plichtgetrouw. Een aangeknoopte vriendschap met n' andere man werpt haar - op zekeren avond - in 't wilde avontuur van huwelijksontrouw. Jaren nadien als hare oogen opengaan, waagt zij den terugtocht. Haar man ligt ziek. Haar dochter is groot geworden. Alles komt weer in orde. Zij tracht te herstellen. Heel psychologisch is uitgediept 't leven van verloofden, van echtgenooten, 't gevaar van een buitenhechtelijken vriend en de zegen van 't kind. Geweldig-mooi, doch enkel voor volwassenen.

D.P.

Channon Henry: The ludwigs of batavia. - 'Tauchnitz Edition', Leipzig 1934. - Prijs ingen. M. 1,80; geb. M. 2,80.

't Grootste gedeelte van dit boek bevat de flinke geschilderde geschiedenis van 't huis der Wittelbachs, die duizend jaar lang over Beieren hebben geheerscht. 't Leven van de drie koningen, die Lodewijk heeten, is zoo zonderling, zoo fantastisch en zoo tragisch geweest dat 't verhaal daarvan ons boeit als de meest fantastische roman. De laatste Lodewijk (III) die stierf in 1921, verloor zijn troon in 1918, toen de Roode Revolutie losbrak. Deze vorsten waren populair in Beieren,

deden vaak excentrieke dingen, kenden vlagen van waanzin en werkten de schoone kunsten in de hand. De twee laatste hoofdstukken zijn gewijd aan de Beiersche Barokkunst die zeer typisch is en leeren ons kennen al wat op dit gebied, aan schoonheid te bewonderen valt in die gedeelten van Duitschland.

D.P.

White Antonia: Frost in may. - 'Tauchnitz Edition', Leipzig 1934. Prijs ing. M. 1.80; ingeb. M. 2,50.

Met eigenaardig talent en scherpte van psychologisch inzicht heeft deze Engelsche schrijfster, 'n gewoon kostschoolgeval, op ongewone manier behandeld. De heldin van 't verhaal is dochter van 'n bekeerling. Zelf katholiek ontvangt zij haar opleiding in 'n katholieke kostschool. Maar gedwee in 't gareel loopen van de daar bestaande tucht gaat niet. Onafhankelijk van geest en gemoed en rijk begaafd komt zij keer op keer in botsing met de leeraressen. Die grijpen in zacht en vast. Zonder uitslag. Tot er eindelijk iets gebeurt waardoor zij de kostschool verlaten moet. De uitbeelding van de hoofdfiguur is fijn genuanceerd; de bijfiguren zijn echt; de kloosterzusters staan er levendig geportretteerd, en de katholieke kostschoolatmosfeer is trouw weergegeven.

D.P.

Inhoud van tijdschriften

Helikon.

December: Gedichten van J. Slauerhoff, D.A.M. Binnendijk, S. Herwin. - Twee Afrikaanse dichters: Uys Krige en Mattheus Joubert.

Het Venster.

Januarie: Cynische Portretten, een bundel gedichten van Gerard den Brabander.

Roeping.

September: A. Jurriaan Zoetmulder: De man van Kerioth. - Louis de Bourbon: Uit het boek 'God'. - Mr. A.W.E. Brandsma: Het Fascisme. - M. Molenaar M.S.C.: La Povera Gemma. - Gedichten van Paul Vlemminx, Louis de Bourbon, Alex. Campaert. - Boekbesprekingen.

Boekengids.

December: Schijverskataloog v.d. 11e jaargang.

Forum.

Januari: Het leven op aarde (J. Slauerhoff). Euler verdwijnt (F.C. Terborgh). Bij een herlezing van Hamlet (E. du Perron). Celibaat (Gerard Walschap). Harry (Aug. Van Cauwelaert). Gedichten van V.E. van Vriesland, S. Vestdijk, J. Slauerhoff, R. Minne, Marnix Gijsen, André Demedts, Karel Leroux, R. Herreman. - Panopticum. De keerzijde.

Batir.

Janvier: L'architecture religieuse moderne (Marcel Schmitz). Een prachtig geïllustreerd overzicht van de moderne godsdienstige bouwkunst. Voor belangstellenden een mooi bezit.

[De Tijdstroom 1934 nr. 6]

Herfstpad Alex Campaert

De wolken wiegen aan de lucht,
op ijle, zilverschoone winden,
de gouden blaren aan de linden
zijn van de rijpste zon bevrucht.

Er zweeft een ritselend gerucht:
de wijze maagd tript, als een hinde,
door 't doode loover ten beminde -
o late lamp, o liefdezucht!

En altijd loopen wij, ten leste,
het donzen pad der liefde af,
dat eindigt op een starre veste.

O witgepleisterd wintergraf,
waarin wij zuchtende verzuren;
hoe lang zal 't, tot de Lente, duren?

In Herfststorm Alex Campaert

Ik dank U, God, om den loeienden wind,
dit laatste verzet van het leven;
nog éénmaal den storm! en ik zal, als een kind,
mij in Uw handen geven.

Wikkel mij als een versufte weeuw
in de doove doek van de zorgen;
leg om mijn leden de koelende sneeuw
maar nu: laat mij woelen en worgen!

Het moeilijke begin Paul de Vree

Aan de mijnen.

I

Dat eigenlijke, bewuste leven van me het moet beginnen met een vrees voor de duisternis - wel eigen aan kinderen, maar die me tot de uiterste grensgevallen meegegeven is... en wie weet hoevelen ze aldus doormaken? Kruip ik over mijn drie jaar oudere broer, Jeroom die niet wakker wordt en val ik in de bleekheid van het maanlicht uit bed: als een spook.

Ik ben dan drie jaar - voor zoover ik terug kan gaan naar dien tijd - en zit als een weenende kupido op een stoel te paard, boven de lachende menigte verheven in ons café. Als zoo'n bangerik doe ik me meermaals voor in het publiek.

Van toen ontketent zich de strijd in mezelven tegen de doodelijke angsten die een te baldadige inbeelding verwekt, tracht ik in diezelfde kamer met behulp van de klare nachten het kloppen van mijn hart te bedaren. Het is een heel verlammend gevoel, dat me doet snakken naar de kille lucht die ik boven het overgetrokken deken weet, maar voor me, achter het voeteneind, in de ziltig-ingemaakte kast - staat ze niet altijd met een breede spleet open? - roert de vreemde, de moordenaar. Hij beloert me, fascineert me met de puilende oogen, en zal me grijpen, me worgen, zoo met de scherp-nagelige hand van hem op mijn keel en die vreeselijk-grijnzende kop voor me....

Zoolang mijn broer met me slapen gaat, kan het dat ik met hem inslaap, dicht bij hem, de broeiende warmte van zijn rustend lichaam als een verlossing voor de obsessie.

Van een dier avonden weet ik nog dat een man me vastgrijpt, me in de hoogte steekt - wou hij me doen lachen? - dat ik harder schrei en snik. Zooals dan niet, wordt ook later het beklemmend-droeve van den angst me niet ontnomen.

De vrees, men kan haar in het leven door duidelijke oorzaken omschrijven, en ik mag haar in de kleuterjaren enkel voor den

boeman hebben bekend, de vrees ben ik verder nooit geheel te boven gekomen. En al de mijnen niet. Zij heeft over ons als de gedurige gedachte aan den dood gewoed; zij heeft ons leven, waarvan we den lust bezaten en het geluk verlangden, vergald, zoo niet, verminkt, zoo na, vernietigd.

Ons lied is een lied op een cello geweest met wat afleiding soms op accordeon. Eerst later mag ik er den aanvang uit de brokstukken van mondelinge overdracht van leeren, halverwege hoor ik werkelijk de begeleiding der kanonnen van de Predicateurs(*). Jeroom ligt dan met een doorgebroken beenderziekte, terwijl mijn vader, mijn moeder met den eenjarigen Polleman en ikzelve voor het café het gewoel op straat met stomme gezichten te verkennen staan. Wat er achter de schermen gebeurt, in die ruimte achter den geestelijken horizon van het kind, ben ik me bij het woord ‘oorlog’ niet bewust. Maar mijn vader weent, en zoo ik hem later wel eens weenen zag, de menschelijk-ontroerde, het wit der oogen teeder-blank, zie ik hem nu, bij de herdenking...

Hij weent. Een honderdzeventien-kilo-man, met een snor aan twee breed ijzeren krullen gelijk, weent omdat hij niet moet heengaan. En onbewust voelen we allen, dat het een geluk is, een geluk. Wat moet ik er over zeggen? Zou het bestaan? Wij hebben, de jaren die volgen geen honger gehad. Wij hebben de liefde als een licht in ons midden gekend. Ook het geloof heeft ons geholpen. Maar zijn het deze: de honger of de verzadiging, de liefde of de haat, het gebed of de vertwijfeling die deel hebben in geluk? Mijn vader weent, en nochtans die gedachte te mogen blijven is ze niet gevolg van verhoogde onrust, is ze niet de enkele roos tusschen de doornen van den twijfel.

Die roos is dien morgen als door de rollende kanonnen nog geplet geworden.

Mijn vader moest toch heengaan.

Ik besef dit wegblijven van vader in het geheel niet. Wanneer Jeroom me 's avonds zegt dat hij 's nachts alleen nog thuiskomt

(*) De kanonniers hadden hun kazerne in de Prekerstraat (Rue du prédicateur).

van het fort in Cruybeke dringt de kombinatie niet in mijn slaperig-gekruifeld lichaam. Overdag roept me de straat. Bij tusschenpoozen vind ik het behaaglijk dat Joke, de werkvrouw, bijna dagelijks met haar platte blokken rondklettert in de keuken. Zij heeft over haar armelijk uiterlijk de bekoring van het warm-menschelijke. In het gekerfd karton van haar klein aangezicht, onder de getaande dodde - ze gaat naar oker - schuilen lichte glasknopjes, waarin de weerschijn van het leed één verduldigheid, één onwetendheid beduidt. Tusschen haar en moeder schommelen onze eerste expansies. Bij de eene deze van het zotte kindergeweld, bij moeder die van het onderdrukt verlangen. Het verlangen. Ook al de gevoelens die aan dit almachtig woord zijn verbonden. De jaren die wij alleen met moeder hebben doorgebracht zijn als in haar en door haar beleefd. Zij die door haar zelve, in de school van het leven de zending van het moederschap als een zegen kennen leert, een zegen als een kruis gedragen. Zoo verstond zij het geloof. Zij die onder de plooien harer dorperlijkheid de begrippen van het heks- en tooverkwanselen versmolt met haar tenvolle onderdanigheid aan God en in haar omdroeg den afkeer voor het goddelijk kleed: de armoe.

Zij wacht niet en schreit niet. Maar voelt als een woede, wie weet, voor wat ook, het noodlot, den vijand, den duivel? Er woelt het verzet, het zich scherp zetten. Is er nog rechtvaardigheid? Dit opstandige tegenover het onredelijke, het bruusk-verstoorde goede, het onbarmhartige, dit blinde uitvaren is ons allen gemeen. En tegelijkertijd kan over onze lippen het gebed als een ontlading afleiden.

Voor alles geldt Jeroom. Hij is de oudste. En de beste. Jeroom. Zijn zwaar-brauwige, bruine oogen hebben een te diep, een te vlug begrijpen uitgedrukt. Hij heeft den ernst van het oogenblik en het bewustzijn van een werk in zich opgenomen. Jeroom. Ik mag u eerst veel later echt benaderd - ge hebt uw jeugd als een schim in de pinnen van barsche soldaten vervaagd geweten - ware uw donkere verschijning door uw ziekte uitgewischt hoe zou het ons verder zijn toegegaan?

De dokter moet Jeroom tweemaal in den arm snijden, twee afgrijselijke wonden en hij kneust er de beenderen die schilferen en

steken in het gezonde vleesch. Het vleesch onder den oksel is weggehaald. Bij het zicht dier verminking van het achtjarig armpje breekt en de woede en de vrees voor erger bij moeder uit. Was ze liever bij het oude gebleven, bij die vroeger-huiselijke middelen, waarmee ze ons kinderkoortsen te redden mocht. Zij waagt het offensief. Pap en olie, brandendheete lijzemeel en Pelstert op suiker. Geen oponthoud, geen rust, weet ze niet dat van haar slechts en haar alleen dit jonge leven iets te verwachten heeft. En 's avonds - zij leerde ons de gebeden wijl ze in de weer was met de keuken, den wasch en het café - ruischt over onze hoofden het zachte manen tot het gebed:

- Bidt mannekens, voor uw genezing Jeroom.

Om haar over dag den last te sparen ga ik nu geregeld naar haar broer, oom Pauwel. Met Johan, mijn veel ouderen, hoogbeenigen neef verover ik het eerste veld van de kunst door een morsig-kladderen op een hoog beschot dat het speelhokje van Johan van een groote gelagzaal afbakent. Maar op een morgen klinkt mijn naam tot in mijn hokje door.

- Waar is André? Hij moet seffens naar huis.

In de straat, met bei mijn beenen over de stuurstang van Johan's fiets verdringt allengskens de gejaagdheid die mijn plotsen terugkeer verwekt de beslommerende herdenking aan verlokkende verfdoozen. Hoog in lucht ronken de vliegers. Dat is de vlucht. Ik zou niet kunnen uitmaken of het iets ontvankelijk in me is dat mij zoo jong een open oog geeft voor de schichtig-wisselende momenten. Nog voor het middag luidt, staan we als verstoote dutsen achter in een beestenwagen op het Vlaamsche Hoofd, Jeroom met zijn ingewonden arm - waaruit dien morgen een scherp-vlimmig beentje langs de gesneden wonde is gehaald - en moeder die door een slechte koppeling der zwarte wagons met Polleman op den kant af bijna verplet, voor het eerst haar tranen niet bedwingen kan.

's Avonds dokkert een hoog-wiebelende hooiklomp onze loome lijfjes - er liggen meerdere dorpskinderen in het hooi achter en nevens ons - over den donker-kreupelen Oost-Vlaamschen landweg. We zijn moe door een moeheid die hangt over hen die geen huis en geen raad meer hebben en geen stevig, vast iets waartegen aanleunen met zekerheid. In de groep die holleblokkend

volgt over de baan loopen moeder en een hongerig geschrei. Wat is het? De vaak prikt onze oogen.

- Moe?

Als we stilstaan heeft de warme hooipolk den schrik verdrongen.

De vetlantaarns werpen een grimmig licht over den leegen zolder van de gastvrij-groote hoeve en stroo wacht op een voort te zetten slaap. Hij wil niet komen. Wanstaltige menschenschimmen omhelzen elkander op de muren, vloeien in elkaar, dooven den weeken stralenweister van de kaarsen. Ik herken noch moeder, noch de mijnen, alles is een schaduwspel, een weggaan van de werkelijkheid. Zijn het stemmen die fluisteren in den chaos van dat onbehaaglijk harrewarren?

- Jeroom?

Ik voel het lichaam van mijn broer koortsig nevens 't mijne.

- Jeroom, waar is moeder?

Het antwoord is zijn eene vrije hand over mij, een hand die tast naar de mijne, die kil is, kil...

- Jeroom?

- Slaap nu, André.

- Ik heb kou.

Jeroom schuift stilletjes tot me toe, hij heeft nooit kou. Zijn koorts-warmte vloeit in me weg als een heete bron.

- Waar is moeder, Jeroom?

Een kreet dan, een gil meer, die me plet en me opstoot als een nijdig-gesmeten gummibal.

- Ze zijn er! De moffen!

Ik klamp me vast aan het been van Jeroom die rechtgesprongen is, met de anderen. Het spel der schimmen herleeft. Het licht bereikt me niet meer, alleen de stommeling der voeten klopt door mijn neergehurkt-vooze lijf.

- Wat is er Jeroom?

Stemmen roepen, stemmen verweg in de hoeken, stemmen dichtbij, boven me die me verschoppen. Schreien breekt open als een opengetrokken harmonika, een deur knarst aanhoudend.

- Moeder? Jeroom?

Hals over kop kruip ik achter Jeroom, die wegwil, naar beneden. De nachtwind grijpt me wild. Hoe geraak ik daar? Ik zie

boomen, zwarte reuzen. Ik zie gedaanten, die wuiven, zie beenen die op den landweg automatisch bewegen. Een gehuil giert in de stilte, overmant den plompen val van de schrijdende beenen, die verdwijnen achter een haag. Ik zie niets meer.

- Het zijn Engelschen geweest, zegt een stem.

Weer boven, op het harde stroobed, bereikt me moeder. We zijn weer bijeen, alle vier. Instinktief begin ik te bidden, den Weesgegroet-der-bedrukten. Ik bid.

's Morgens weet ik dat mijn vader door de velden gevlucht is, ver... dat hij voor altijd ons verlaten heeft. Voor zijn hoop ons te omhelzen werd hij door een valsch alarm als een wild opgejaagd.

Aan dit alles zou een détail ontbreken. In de appelen die we achter onze hoofden ontdekken voor den terugkeer naar huis, in de appelen verbijten we: het leed. Op den overzet-boot nog liggen ze rood-groot in onze handen. Geef het kind een appel als het weent...

De stad is vreemd. Huizen zijn verbrokkeld, soms heele wijken. Wat zal het zijn? We naderen... naderen... ons huis. Zou dáar een bom gevallen zijn. Vlug, vlug loopen onze korte beenen, of is het ons hart dat vliedt, ons gedacht? Kloosterstraat... de zijstraten onthullen de roode ruïnen, de verbijsterende verwoesting... Als er maar niets gebeurd is, als ons huis maar niet plat is. God als er maar niets gebeurd is. Wat hollen mijn indrukken naar die eene hoop: het huis...

Het staat er... Harder bonzen mijn slapen, jubelt mijn bloed. Het huis!

- God ik dank U, dat ons huis nog heel, heel is, o God, ik dank U!

Komt Bêr op ons toegeloopen.

- Allô!

- Allô, al terug Bêr?

- Ja, Dree, 't eerst van heel de straat. Onze vâ is niet weggeweest. Een bom in den IJskelder en de Volkstraat plat als een vijg.

- Is 't waar? zeg ik zonder verwondering.

Moeder heeft geen sleutel meer. Met een koevoet breekt Bêr's vader de deur open van het café. En alles komt op me neer als een

zomerwind, de gele kale wanden der gelagzaal, de hangklok met den adelaar, de stoofbuis, het glimmende spaarkasje, den ouden toog... het is alles weer de vertrouwelijk-zachte atmosfeer van voorheen, de hooge, beschermende alkoof van de woning, van het huis, van het leven... De vrees is weer over ons, over mij als onweer afgedreven...

De pap en de olie hebben vat op Jeroom. Enkele beenschilfers schuiven als fijne ivoren vlimmetjes uit de ongeheel gecicatriseerde wonde. Maar de ontvleeschde bovenarm en de misselijke papgeur doen me afwenden. Alleen de overtuiging die van moeder uitgaat, haar volhardende wonderwerking hevelen wat moed in mijn ontdane ziel. Jeroom zegt niets, schreeuwt niet, staat met zijn uitheemschbruine gelaatskleur fakirisch naar zijn arm gewend. Door dit stoïsch verdragen, dit spoorloos verbergen van pijn ontdek ik in Jeroom weer een innerlijk anderzijn dan het mijne. Ik weet dat hij de vrees, het lijden, de ziekte in even groote mate als ik ondergaat, maar nooit zie ik in de buitengewone mimiek van zijn ovaalvreemdkleurig gezicht een trek die wat kommer verraadt. Wat over hem ligt beschouw ik eerst als een gevolg van zijn ouder zijn. En naderhand meen ik de veel te vroege ernst afgeteekend. De kennis van dit gevoelen, zoo pedant het schijnt, is een gift van de zich voordoende omstandigheden, van het toen zoo-akelig-onrustige leven. Ik heb het later als een monster moeten bekampen, wanneer het als een zonde bijna in me was nagebleven.

Want bij het dagelijks hopen op beternis - een druk die geen licht toelaat - weegt het hopen op vaders terugkomst. De wereld van mijn vijf jaren heeft ineens een chaotische verandering ondergaan. Jeroom eenarmig, huiselijk, moeder boeddha-armig, overal, Polleman schromelijk lastig. Joke altijd-tegenwoordig, de straat vroeg-stil en eindeloos lang en leeg, de paardensmis gesloten, de buurt schuw en ongezellig. Ongezellig. Over alles heerscht het verlammende verschijnen van een vervloekten ‘pinhelm’. Instinktmatig krimp ik ineen als zoo'n grijs-groote gedaante op ijzeren schoeisels naderschreedt, verdwijn ik, sidderend. Joke lacht me uit met haar eenige tanden bloot. 's Avonds grijnslacht de stilte. Waar is vader?

Waar is vader? En ik vecht met den man in de kast, met de donkere plek die afkomt op me als ik het deksel licht om lucht te scheppen en ik roep hem, vader, en zie achter me naar de deur van zijn kamer of hij niet helpen gaat, en voel me alleenig-bang en droef, tot de binnensmondsche weesgegroet me de kracht van den slaap geeft tot Jeroom komt.

De vreugde barst als zeepbellen open op onze gezichten. Het is laat. Uren leven we in blijde spanning. Voor Jeroom. In het verband met den gloeiheeten pap is het wonder geschied. Acht witte naalden zijn uitgetogen, acht witte naalden hebben Jeroom van den dood losgespeten, acht witte naalden... Hij loopt rond met zijn geluk in de keuken terwijl we uitkijken, Joke en ik aan de voordeur, naar moeder. Het is de eerste keer dat ze is weggegaan, naar vader in Holland, en ook de laatste en het fantastisch-mooie gebeurt als ze niet daar is...

Als ze daar is, in huis weerom, vloeit als een balsem uit drie volle monden den vloed der heilwoorden over haar innige gedaante, springt haar zegen op in een fijn-tinkelende fontein van bolle droppels en grijpen in moederlijke weelde haar frissche handen ons allen tegaar. Zoo is het geluk. Het eindpunt van een zich-ellendig voelen, een ruststreep. Dezelfde avond weten we ook dat vader op terugkomst is.

Ik zal het tooneel waarop de heele gamma van het menschelijkgebeuren gespeeld wordt en dit zonder eenige scenische verandering nooit vergeten. Zij alleen, en de kinderen vooral, die in een analoog geval het leven doormaakten, zullen me begrijpen. Want, afgesloten als elke andere kamer, het tooneel waarop ik doel, de keuken, is nooit ommuurd. Elk gerucht dringt er in door, rolt aan als een golf, slaat hard, scheurt op het strand. Elk gerucht heeft zijn eigen, onjuiste klank die een echo heeft. Een echo in de ziel.

De morgen is grijs. We zijn allen op, ook vader, die gekomen is. Zijn leeuwensnor hangt als een wimpel boven Polleman, met wien hij bezig is. Alles zooals vroeger. Warm, zeker, veilig. Moeder snijdt het witte brood.

- Wacht eens Leon!

Instinktief sterft de adem in onze borst.

- Daar is iemand, Emma!

Een ijzeren stap kreunt. Het mes is neergelegd. Wij luisteren weer. Wie zou het zijn? In lange komt zoo vroeg geen mensch over den vloer.

- 'k Zal eens zien, Emma.

- Neen, gij niet!

Vlug wip ik achter moeder, om te weten. Achter het orchestrion piepen onze hoofden, een wenk, genoeg. Hijgend staan we in de keuken.

- De Duitschers, Leon! Naar boven!

En vader weg, schichtig, door de lans getroffen. Een schoentje van Polleman valt losgesnoerd. Ze komen al, hun stappen gaan vooraf. Ze spreken, duistere taal. Nu is moeder bij hen, en begrijpt ze. In der haast heeft ze Polleman meegenomen, ons het zwijgen opgelegd. En met het hart tampende, de beenen als lood zoo zwaar kijken Jeroom en ik verbijsterd naar elkaar. Er is niets dat ons tot spreken noodt, geen enkel teeken, maar onze vochtige oogen verklaren - wat geeft me helderziende overtuiging? - dat het gedaan is... met vader.

Dat het gedaan is... De pinnen dringen in de keuken, gaan naar boven, hun nagels scharren, hun scharren houdt niet op, komt weer dichterbij, gaat nevens ons af, onverstaanbaar krast een kregelige stem. Moeder schudt aldoor het hoofd. De stoet verdwijnt...

Eindelijk kan een schokkend schreien ons hart verlichten, ons hart doen ademen...

Bij den ingang van de school kunnen we ons nog eenmaal vastklampen aan het dikke, beschuttende lichaam van vader en weten we dat het nog niet gedaan is... Maar opnieuw hebben we geen vader meer.

Zoo dobbert ons het leven. Driemaal wordt mijn vader verraden.

II.

Kinderen van arme menschen zijn soms zalig-bedeelden. Zoo zijn wij. Naar lichaam en naar ziel gaaf en ontvankelijk, de krachten der aarde. Het is onze groote hulp. Meteen wortelen onze geesten

in de zware, vette lagen van menschelijkheid, van oer-oude levenswetten, van onbebouwen levensrhythmen, reiken onze handen naar de hoogere, blauwe sferen van liefde en evenwichtigheid, verlangen ons harten naar begrepen-worden en begrijpen.

Het eeuwenoude symbool dezer psyche is moeder. Men kan streven en bereiken, de wereld in aanbidding houden voor de wondere verschijning van kunstenaar of geleerde, de geheele orde der dingen der natuur door een heldere bezinning om, of herscheppen, boven, meer dan dat alles is moeder.

Zij staat alleen met haar drie dutsen, met het heele huis. Joke is op het eerste verdiep komen wonen, ook nieuwe menschen kort na vader's voorgoed wegblijven. Het gaat er niet goed mee. De man - zijn naam ken ik niet meer - heeft geen werk, komt stroef en bleek elken avond thuis om te slapen. Het is een miserie. Zij kunnen geen huishuur betalen. Marie, de vrouw, een bruute veeg, met gitzwarte oogen, met een taal en een stem die in de Lepelstraat thuishooren, komt daarover aanhoudend zaniken. Moeder kan geen lijden meer zien en geeft aardappels, die Marie met haar en al gereedmaakt.

Soms komt Marie nog schillen vragen. De weinige die we hebben kan moeder niet weigeren. Het gaat haar door het hart slechts dat te kunnen geven. In de eerste jaren van den oorlog hebben we het zelf niet breed. Maar tenslotte oogst ze daarvoor geen loon. Zelfs dat loon niet dat arme menschen elkander kunnen gunnen: meevoelen.

Het eenige, groote houvast van moeder zijn wij, haar drie kleine koningen. Voor ons is niets te veel, niets bovenmachtig. Voor ons mag het nestje nooit koud worden. En God weet, wat al die jaren op haar schouders ligt. Niet een, maar vele, veel snijdende kruisen. Toch klaagt ze niet. Jeroom is weer heelemaal een gezonde slungel geworden, een verharde, stille verschijning en Polleman werpt zijn rond lijfje heftig in het gedrang. Ik zal jaren, tal van jaren een bleeke stoepschijter blijven - van een zwaar kerstekind door een dubbel fleurus in mijn physische ontwikkeling ondermijnd. Ons drieën er boven op houden, tijdens het heftige groeien in de kinderjaren den inslag geven, dan als alles er op aanlegt het leven te dooden, dat is één kruis voor moeder. Het zwaarste. Als stilaan

ieder hoop vervliegt om vader onder ons te hebben, als nu eenmaal het gezellig-sterke van den echt moeder ontzegd wordt is haar geen door twee-gedragen lief-en-leed bedeeld. Wat ik later als het fundamenteele, als de eenige oplossing van onze geheimnis op aarde in mij heb rondgedragen, man en vrouw in een band van liefde gesmeed, zie ik in de fleur van beider leven, van vader, van moeder, gedood. Een tweede kruis.

Het leven kent geen oponthoud. Het behoort aan zijn eigen verloop. Het ware zooveel duizendmalen beter geweest moest het toen zijn stilgestaan, toen de kalvarie begon. Een vrouw alleen, tegenover het probleem der instandhouding, tegenover het zuivere, het goede...

In den beginne neemt de schrik moeder bij de keel. Toen op een keer, vóor den morgen een geluid als van een doodskloppertje haar wakker roept. Opnieuw staan ze daar, met hun papieren in de hand en hun harde taal ploft als messen onder haar stormende hart...

- Der Mann, Frau, wo ist er? Er war hier, heute Nacht!

Jawel, de voorzienigheid wekt vader misschien geen uur te voren. Hij dompelt onze vakerige oogen nog in zijn warme snor... En nu komen die wreedaards weer, strompelen in den donker van het trapje voor vaders kamer, loopen door naar beneden, met moeder die de krop voelt zwellen en tokkelen, kriebelen. De moffen geven geen aandacht aan wat er in het huis nog is. Maar moeder komt boven en spreekt niet, kan niet meer... Jeroom en ik staan voor het bed, waarover het kanten gordijn in driehoek als hemel hangt, beteuterd en op 't schreeuwen af.

- Moeder, wat is er? Kunnen we niks doen moeder? 't Is toch niet erg moeder? Dat woordeke ‘moeder’, als een idee fixe speelt het in den kop.

Eindelijk, de dunne, fijne lippen van moeder bewegen. Jeroom ligt over hen.

- Och moeke, moeke toch!

- Haal wat melk met teinture d'iode, Jeroom.

Rauw komen heesche klanken uit het bleeke hoofd van moeder. Ze ligt zoo mooi daar, de zwarte haren lang-lokkig over het laken.

Jeroom is weg. Och, hij weet wel, hij is moeder in 't klein. Ik

kruip zachtjes op het bed, leg mijn hoofd nevens dat van moeder, kus haar.

- 't Is toch niet erg, moeder?

Haar oogen wentelen ijl en goed naar mijn kant. Haar koude hand grijpt me vast.

- De schrik heeft me gepakt jongen, de schrik...

En vermoeid kantelt haar hoofd...

Jeroom is weer.

- Hier, moeke!

De tranen wellen nu, veevuldig, want moeder is ziek en haar twee kindekes kunnen zoo weinig.

- 'k Zal den doktoor halen moeder.

Jeroom is verstandig, heeft een ziel.

- Gaat slapen mannekens. 't Zal wel beteren.

Dat doet het. 's Morgens is de zon weer in haar oogen opgegaan, en haar stem wiegt zoetjes. Maar lang, lang daarna krieuwelt haar dien schrik nog in het heele lichaam. Jaren nadien kloppen nog de zenuwen in de keel.

Een stad is een nest en de straat een verderf. Zij weet het moeder. Zonder dat het haar gezegd wordt - zij weet alles uit intuitie - ontsluiert zich in haar als op commando van het Hoogere de vrees voor de corruptie. Van al de kruisen die ze draagt is dit er een dat diep in haar den bloeddrang van haar hart beheerscht. Wat mij later, misschien nu, nu ik herleef den tijd van mijn langzaam ontwaken, duidelijk voor oogen komt, heeft zij wellicht als in een voorbestemming voor ons ontdekt. Het Zuiderkwartier is een versmelting van het burgerlijke en het proletaire, van de stijve korrektheid der gegoeden en het laag beweeglijke van het plebs. Van het Schelleken tot de boulevards hokt de mengeling van goed en kwaad. In het brandpunt van dit tooneel loopt onze straat, de Kronenburgstraat, als een weg naar den ondergang of naar het licht. Een stap en de grijze, vale krotten van Lepel- en Rochusstraten jagen het bloed in het ongewone rhythme van de verleiding. Een andere stap en het oog schouwt in den lichten, rooden hemel boven het giganteske Muzeum. In den driehoek waarvan de hoeken de IJskelder, het Vischmagazijn en het Gasfabriek zijn ligt als de pupil

van God's oog ons café. Het netvlies van dit oog is moeder. De gruwelen van een armoedig bestaan hebben daar een herinnering achtergelaten.

Tegen de bedriegelijkheid van deze atmosfeer heeft zij gevochten. Zoo de armoe haar als een spookbeeld achtervolgt, zoo verdedigt zij haar dutsen tegen de koorts van het zompige moeras van het Immoreele. Effectief begrepen heb ik dat in die jaren niet allemaal. Als er iemand is die haar eeuwige verbod overtreedt ben ik het, André, de tweede. Jeroom niet. Beste Jeroom, ik heb er hem in die jaren links voor laten liggen, als kameraad. Hij staat veel hooger, boven den storm van de jaren, van het experiment. Hij is een virtuoos op de klankkast van het gevoel. In hem is moeder direct overgegaan, hem heeft ze uit een stuk gegoten, zonder weeke plekken, onaantastbaar. Ik hou van hem als van moeder met dezelfde aanhankelijkheid, dezelfde gelukkige verbeiding die hun tegenwoordigheid ontsteekt. Want Jeroom leeft ook met een onuitwischbaar gedacht aan vader. Hij leeft met een eed, onwillekeurig opgerezen, die hem schoon en goed doorzindert: bewijzen dat hij, vader, nooit, nooit hem verlaten heeft. Jeroom is mij een begenadigde. Hij bezit de talenten van den wijze. Zijn stem is diep en zacht als den avondruisch van blâren. Zijn hand is vast, toovert naar buiten zijn zoo evenwichtige ziel. Zijn oogen lijken als sterren fijn-schitterend in den donkeren hemel van zijn brouwen en fonkelen magisch in het firmament van zijn vertrouwelijk gelaat. Ik kan hem niet benijden. Maar mijn zesde en mijn zevende levensjaar, bevreemden me van hem. Omdat mijn ziel niet in de rust haar gading heeft. Vervloekt zij dit fatale, dat mij bestookt, dat geen bedaren, geen luwen kent en me altijd, altijd meer verzoekt en leidt, misleidt. Maar kom, soms heeft de zoeker die ik ben het leven zoo hoog in zijn handen gedragen dat ik het willens nillens beminnen moest...

(Wordt voortgezet).

De Blinde J. Decroos

Niet meer lijk vroeger spoedt hij nu
de straten langs in stadigen draf;
beducht gaat voet voor voet hij nu,
tast met zijn stok het voetpad af.

Wat heeft zijn onrust hem gebracht?
Verbijstering en zieleleed,
een lichten roes, op 't eind - den Nacht...
Nu weet hij pas wat ‘blindlings’ heet.

Nu zoekt hij, een verloopen kind,
weer naar zijn eigen zelf een baan.
Met heldere oogen was hij blind;
met doode vangt het zien thans aan.

Uit: *Dr. Owlglass, Stunde um Stunde. Gedichte,* Albert Langen (Georg Müller, München, 1933, 10 Auflage. (vgl. Tijdstroom, Vierde Jaar Nr. 1, blz. 23-25).

Melo Maurits Peeters

Zo ligt de avend aan de nacht verstild
als een geschalmde boot die maren moet.

Nu weer uw blanke palm de blauwe verten slaat
ruikers van licht in het opalen water
en 't rood der late zon die over mijn heuvel brandt
aanhoor mijn bevend lied:
    een b l e e k gelaat
over het siddrend avendlicht
en huivrend in het ruisen van mijn dromen.

Ik heb u deze avend diep bemind
om het sjinese vergezicht:
een rode maan achter blauwe bomen!

22/II/'34.

Verweerschrift J. Decroos

Aanhangsel
Iets over de waardebepaling van poezie.

> Ce ne sont pas ses pensées, ce sont les nôtres que le poète fait chanter en nous.
> A. France.

De Fransche dichter Henri de Régnier heeft in zijn verzenbundel ‘Vestigia Flammae’ een heerlijk gedicht geschreven over een roos. Het vangt aldus aan:

> Pour sentir la beauté de cette belle rose
> Il faut que saigne au coeur un souvenir blessé
> Et que, dans l'air divin où sa forme est éclose,
> Son arome se mêle au parfum du passé.

Welnu, de indruk dien een gedicht, dien soms een enkel vers op ons maakt hangt niet zelden ook, zooals bij het bewust worden in den beschouwer van de schoonheid dier bloem, van zeer persoonlijke, soms zelfs van toevallige factoren af. Het vers dat Vergilius aan Dido in den mond legt:

N o n i g n a r a m a l i m i s e r i s s u c c u r r e r e d i s c o zal aan een mensch die armoe geleden en rijkdom genoten, geluk gesmaakt en onheil doorleden heeft veel meer te zeggen hebben dan aan een rijken, onbezonnen jongeling die den ernst van het leven niet eens vermoedt. Dit ééne voorbeeld volstaat, geloof ik, om te doen inzien dat een objectieve aesthetica, althans wat poëzie betreft, een hersenschim blijkt. De aandoening die de poëzie in ons teweegbrengt is daarvoor veel te subjectief. Een gedicht immers, absoluut beschouwd, heeft geen waarde, het ontleent eerst zijn waarde en zijn beteekenis aan een totstandgekomen verhouding tusschen het object (het gedicht) en het subject (den lezer of hoorder). De waarde wordt dus altijd door tweeërlei bepaald: object èn subject of liever door de werking van object op subject.

De heer W.v.d.A. acht de waarde van een gedicht, (overigens ten onrechte), afhankelijk van het nieuwigheidsgehalte. Doch bij het toepassen van dat criterium zal het subjectieve element weer een groote rol spelen. Immers wat voor den eene nog nieuw is zal voor den andere reeds oud zijn. Gezelle's natuurpoëzie b.v. werd in Vlaanderen lang voor nieuw gehouden omdat men de Engelsche dichters die zijn smaak gevormd hadden niet kende. Toen A. Verwey's 'Van de Liefde die Vriendschap heet' verscheen, beschouwde men die poëzie in Nederland als nieuw omdat men niet wist hoeveel Verwey aan Shakespeare's sonnetten ontleend had. In 1920 was het expressionisme nieuw in Vlaanderen terwijl het in Duitschland reeds verviel. En verondersteld zelfs dat iets absoluut nieuw kon zijn en dat altijd door volstrekt nieuwe dingen ontstonden die huns gelijke nog nergens in den loop der tijden gehad hadden, ook dan ware het subjectieve element in de waardebepaling van een gedicht niet uit te schakelen. Immers het oordeel over de hoedanigheid, over de waarde van dat nieuwe zal door den subjectieven indruk van den lezer of hoorder mee bepaald worden. Want dat nieuwe zal toch niet alleen min of meer nieuw, maar ook min of meer waardevol zijn als kunst, hetgene wederom op subjectieve wijze zal moeten waargenomen worden.

Anderen weer zeggen: de waarde van een gedicht wordt door de levensintensiteit bepaald. Dit is vooreerst een geheel verkeerd denkbeeld. Het is een willekeurige eisch te verlangen dat een dichter zijn gedichten met intensief leven voedt. Die eenzijdige opvatting als zou het in poëzie vooral op intensiteit aankomen heeft overigens in de laatste decennia voor gevolg gehad: een onevenwichtige, onnatuurlijke poëzie (of wat men poëzie noemt). Waar die noodig gewaande intensiteit in den dichter niet voorhanden was, heeft hij ze immers kunstmatig willen verwekken of ze althans willen voorgoochelen. Aldus ontstond er een valsch, onmogelijk, grijnzend en stuiptrekkend paroxysme waarop het vers van Byron toepasselijk is.

T h i s i s c o n v u l s i o n a n d n o t h e a l t h f u l l i f e .

Veel waarachtige gedichten zijn niet uit intensief leven ontstaan en weerspiegelen ook geen intensief leven. Het werkelijk leven - al of niet verhevigd - kan weliswaar een dichter bezielen doch

hij kan even goed zijn poëzie te danken hebben aan een intuïtief schouwen of aanvoelen van een ideëele werkelijkheid.

Doch aangenomen zelfs dat het billijk ware de waarde van een gedicht als door de levensintensiteit bepaald te achten, ook dan nog zou die intensiteit alleen aan den subjectieven indruk van den lezer of hoorder kunnen worden gemeten.

Het subjectieve element valt dus niet weg te cijferen. Het komt er dus steeds voor den dichter op aan een aandoening in ons te weeg te brengen. Hoe hij dat doet is zijn zaak. Volgens een bepaald recept kan men trouwens geen goed gedicht maken. Van de hoedanigheid der in ons gewekte aandoening zal de waarde van het gedicht afhangen.

Kronieken

Nederlands Proza I Paul De Vree

Het romanwerk van Gerard Walschap

Portret van Gerard WALSCHAP door Albert Van DYCK

Men begint nu tal van namen rond Walschap te fluisteren, die van Sigrid Undset, Knut Hamsun, Thomas Mann, John Galsworthy, André Gide en François Mauriac. (Julien Green vernoemde ik zelf in mijn studie ‘Over den Roman’). Over de verwantschap met of den invloed van die buitenlandsche grootheden (en die grootheid is relatief natuurlijk!) gaat de kritiek niet tot akkoord. Die verdeeldheid heeft met het ‘geval’ niets te maken, en vernoemen van vreemden hoeft men nooit zeer serieus op te nemen. Ieder boekbespreker vindt wel een gelijkenis of zoo iets met wat hij eens gelezen heeft (daarom zooveel patronen rond Walschap), het is een kwestie van goeste, maar geeft en dat is loonend voor den recensent, cachet.

Ik verwonder me nochtans over het aanwijzen van geestverwante auteurs voor Walschap niet. In mijn ‘Kantteekeningen’ wees ik al op zijn evolutie als romanschrijver aan de hand van zijn eigen uitlatingen... Voeg nu daarbij: het levenswerk der hierboven aangegeven auteurs heeft sterke gelijkaardigheid, zij het in bouw of zij het in gedachte, en ontstaat vóór dat van Walschap. Zijn stiel heeft deze van vreemden geleerd, daaraan valt niet te twijfelen. Doch het doet volstrekt geen afbreuk

aan zijn grootsch-opgezette zaak. Het procent Vlaming staat altijd borg voor het procent Europeaan. Het komt er volgens mij alleen op aan uit te maken: wat Walschap met een verouderd thema (de roman van een geslacht), met een niet origineel motief (de sterke vrouw van Vlaanderen), met een zoogezegd gedemodeerde werkmethode (de psychologie) dan wel nieuw en blijvend schiep? Hij moet dàt op een moment, na tal van kleinere opzetten, on te breidelen in zich hebben gevoeld: de tijd is dààr werk te scheppen. Hij heeft er lang genoeg naar getracht het van anderen te verwachten. Voor 'Hooger Leven' wil hij de gewenschte novelle: hij zet Adelaide op. Een novelle? Het wordt een boek. Het wordt een vervolgboek. Het groeit, zooals zijn wereld, tot een epos. Zóó zal hij het aan de eerste de beste vertellen, omdat die altijd nieuwsgierig is... En die kan zich de bedenking maken: hij is er gewonnen, verloren op afgegaan. De hooge bedoelingen kwamen achteraan.(1) Maar alles of niets, onder of boven, er is iets levends uit hem geworden, leven met continuïteit, menschen, verhoudingen, feiten en toestanden, onophoudelijk. Naar een zich botvierende fantasie - dat zullen we zien - naar een manier op zichzelf - er zal gewalschapt worden zooals er gestreuveld werd - naar de hem gegeven gave. Het is juist door deze karakteristieken dat het publiek hatelijk of liefhebbend tegenover hem staat. Hij neemt met het leven een loopje, hij houdt - en dit op katholiek terrein - niet van plichtpleging en zwakheid. Zonder daarom alles als gelukt te beschouwen ontdek ik voor onze literatuur deze drie ongewone en levensnoodzakelijke vernieuwingen: de kritiek op ons lokaal katholicisme, de trek naar ontleding der onderscheiden neigingen in het boerenvolk, de overwonnen afkeer voor het dagelijksche woord.

Het kan niemand ontgaan hoe ironisch, bijna sceptisch Walschap tegenover de opvoeding in het katholiek milieu op het podium staat: Adelaïde, Eric, Carla en andere bijfiguren - en hier komen precies geen erfelijkheden bij te pas - hebben er geen vree mee. Wat kan er voortkomen van kwezelachtigheid, preekjes, penitenties, krentensmaak-lektuur, onwerkelijke voorstellingswijzen? Er zitten in den mensch vele driften en hij maakt, telkens op zijn wijze en met zijn bepaalde stoffelijkheid, het leven door. (Ik verwijs hier naar de vertellingen in 'Volk'). Buiten zijn godsdienstigheid, buiten zijn godsdienstovertuiging of zijn geloofsaanleg wortelen oneindig veel impulsen. Deze motiveeren de gedragingen van Walschap's menschen. In een katholieke wereld schijnen die vrijwel gewaagd, maar dat ontneemt er toch het waarzijn niet aan: Fonske Tierens, de smerige doktoor en Leo, de man van Carla, zijn proto-types van vele voor bewust-doorgaande katholieken en kerkgangers. Walschap neemt de beaudelairiaansche antithese Duivel-God als uitgangpunt. 'En dat hebben we in onze literatuur nog niet zoo uitgedrukt als wij 't behoeven. Geestelike levensvoorwaarden zooals er verhandeld worden en als knoopen vol dramatische kracht opgesteld in de russische romanliteratuur, speciaal in het werk van het gefolterd genie van Dostoïewsky, was, gingen we nog niet aan'.

Het kristene gezin zit midden in het leven. Arme katholieke menschen zijn arme menschen en daarmee kent men tevens hun gewoonten en hun uitdrukking. Ze vloeken, ze spreken platte taal, wie leert het hen anders? Tot in de beste kringen ontbreekt het uit den band springen niet. Om de kunst van Walschap te begrijpen heeft deze opname van de realiteit zijn belang. '...maar als ik moet kiezen tusschen

(1) Dat dit ten slotte niet het geval is getuigen zijn talrijke opstellen en kritieken in Hooger Leven en vooral zijn artiekels in Dietsche Warande en Belfort, jg. 1926.

de artistieke waarde en de eeuwigheidswaarde van mijn werk dan verwerp ik de eerste en verkies de tweede' schrijft hij). Zij geeft aan zijn werk de onmiskenbare roman-

waarschijnlijkheid. Het zou niet moeilijk zijn de levensgang van zijn individuen te verwerpen als wij hem toetsen aan de werkelijkheid. Walschap is een fantast op-en-top. Hij verwaarloost de logische opeenvolging der gebeurtenissen, maakt gebruik van meer dan één deus-ex-machine. Maar welke oplossing hij ook voorbrengt, de mogelijkheid, noch de menschelijkheid ervan zijn uit te schakelen en het psychologische is juist doorvoeld: hij blijft realist van het begin tot het einde: geen weekelijkheid, geen mooi-doenerij. Hij laat zich door niets storen. En niemand kan hem deze eigendommelijkheid betwisten.

Misschien weerhoudt het succes van een auteur zekere waarheden - zooals dit succes hem zelf tot zekere koncessies aan zelfkontrool dwingt. In dit licht gezien is het aannemelijk - daarom niet goed - dat gebreken of fouten nog zeer interessante hoedanigheden worden. Want alles overschouwend maak ik me deze bedenking: hoe vroeger en nu nog het werk van een Zola, van een Gide voor een heiligschennis werd uitgekreten, dat in onze literatuur het laatste groote werk van Streuvels gekelderd werd en voor auteurs als Zielens en Baekelmans altijd bezwaren in den weg hebben gestaan. De zinnelijke roes tot zelfs de obscene beweging zijn door Walschap niet geweerd. Maar hier zal wel de diepste oorzaak liggen voor de hatelijkheid vanwege katholieken. Dan vraag ik me af: is Walschap nog wel de katholiek zooals die vóór den oorlog was, of anders: is de katholiciteit van nu niet ànders en wel zoo zooals Walschap ze voorstaat: vrij van alle sloopende minderwaardigheidskompleksen, vijandig tegenover de hypokrisie die vooral op het stuk der zinnelijkheid door vele katholieken wordt aangenomen? Voor deze durvende houding heeft hijzelf een verklaring vroeger gegeven: ‘Lijden heeft mij echter geslagen. En ik had geen ander verweer dan mijn Geloof. Toen heb ik het Geloof in mijn handen genomen, het om en om gekeerd, er de zwaarte van gewogen, er de innerlijke kracht van beproefd. Dit alles met nijpenden kritischen zin, maar steeds in deemoed en met een grenzelooze eerbied voor het beste wat ouders en opvoeders mij hadden meegegeven. Tegenover de natuurlijke rede heb ik mijn Geloof verantwoord voor datgene wat het ook proefondervindelijk in mij gebleken is te zijn: de eenige vaste spil waarrond het leven kan draaien, de eenige feillooze hefkracht voor een intellectueel en zedelijk-hoog-willende-streven mensch. Het heeft mij de rangorde der waarden opgesteld en het licht mij nog dagelijks voor om die beteekenis van zaken en feiten vast te stellen’.

Na ‘Trouwen’[(2)] hecht ik me nog meer dan vroeger aan de losse gedachten uit Walschap die ik in mijn ‘Kantteekeningen’ heb opgenomen. De opbouw en de positiviteit die hij met zijn Mie Zaterdag bereikt, sluiten sterk aan bij de ideeën die hij zich eens voorhield. De trilogie Adelaïde, Eric, Carla bleek hemzelf niet voldoende. Het was de eerste stap: de typeering onzer menschelijkheid als een rottende vrucht op den geslachtsboom der eeuwen. Dat hij nog de heropstanding van Carla gewild heeft komt mij geforceerd voor, zij is ook veel te haastig naar het verloop van den roman. Maar de idee der stammoeder-en-vaderlijkheid of de herwording van een stevig, gezond en vooral vruchtbaar volk is geen utopie. In ‘Trouwen’ boetseert hij ze met een beladen en warme hand. De rauwe natuurkracht van een vrouw, los van alle spiritualiteit en oververfijning, los van alle vooroordeelen, hakt den knoop voor de toekomst los en door de verhevenheid der zending van haar vruchtbaarheid en

(2) *Gerard Walschap:* Trouwen - Uitg. Het Kompas, Melaan, Mechelen.

van haar onaantastbare gezondheid roeit ze in den verworden man elken uitwas uit, dien hij eertijds opliep in de verdorven maatschappij.

Het werk van Walschap teekent zich met ‘Trouwen’ voor goed af. Het is de tweede stijging van zijn talent en van zijn zeggenschap. Hij kent geen medelijden

voor het leven. Hij is evenmin een steen. Geen onderwerping, ook geen hoogmoed. Hij staat niet boven het leven, hangt het ook niet ten volle aan. Hij verzet zich tegen de door anderen opgelegde domheid bij de katholieken, tegen de verwaarloosde menschelijkheid. Hij houdt van het sterke, oerkrachtige natuurbezit - waartoe hij niet teruggaat met een opgeschroefd woordbeeld in zake schoonheid of schoonheids-aanvoeling, maar met het heftig-hartstochtelijk bewustzijn dat de mensch weer de werkelijke Aarde en niet de Aarde-voorstelling van noode heeft. Dit zal wel de verwachting zijn die Urbain Van de Voorde koestert voor Walschap in het buitenland en vooral in het zieke Duitschland.

Januari, 1934.

Drie Waarden Jan Vercammen

Raymond Brulez.

Raymond BRULEZ

Deze naam is er een die ik schrijf met mijn hart. Om verschillende redenen. Zo omdat het zwijgen rondom zijn werk, dat durende zwijgen, beschamend is voor de geest van onze kultuur; nog omdat hij een proza schrijft zo mooi als ik geen (dat is geen grootspraak) van ons schrijven weet; en nog omdat ze hem noemen ‘de late individualist’ en dat hij dat is. Ik durf zelfs zeggen te hopen, dat men hem over jaren zal noemen: de eerste niewe individualist.

André Terval. Sheherazade. En dan het kleine ‘De verzoeking van Antonius’ ‘een belletristisch hors d'oeuvre’ in de reeks ‘De Zeshoek’ van Cultura. Ook in het werk van Brulez is dit boekje slechts een hors d'oeuvre. Maar hier is klaarder dan ergens anders zijn spekulatieve overtuiging uitgedrukt. En om deze reden is ook dit boekje van hem me lief. Hij spreekt hier niet in gelijkenissen zoals hij dat in Sheherazade deed.) hij kan zich veroorloven eens zijn klare overtuiging uit te spreken. En hij doet dat in zijn bekende beeldig en zwierig proza, hij doet het met geest, hij doet het met distinktie. Zijn standpunt is niet overwonnen. Alles behalve. Eer zal het andere overwonnen worden. Na de karnaval der sociomanen

de Pasen van de eenzame. Zo hopen we het. En nu laten we de vitter het plezier ons verkeerd te begrijpen.

Dat ‘Sheherazade’ niet werd bekroond met de driejaarlikse Staatsprijs pleit niet voor de jury. Er was tenminste één, die de schoonheid van het woord verdedigen dierf.

De laatste verzoeking van Antonius is die van de opperste verzaking in de dood. Reeds waren de verzoekingen van het maatschappelik dier onder verschillende vormen afgeslagen. Want tenslotte kunnen ze alle tot die duizendpoot herleid worden. En zegevierend weerstaat hij ook de laatste. ‘Over de woudzoom en de korenvelden, maant uit de toren; de dagtaak heilig en voldoende’.

‘Ik zal de proefneming der eenzaamheid niet opgeven’ maant hij zichzelf. Het volgende boek heet ‘De Schoone Slaapster’. Ik ben een trouwe wachter aan haar ontwaken. Ook als er in het bos een wolf aan 't huilen gaat.

Antoon Coolen.

Antoon COOLEN

Ook van deze naam houden we. Coolen is een van hen, die ons steeds in verwachting vinden. Met Anton van Duinkerken luidde hij de klok van het ontwaken van Noord-Brabant. En dat ontwaken duurt schoon. Ik ken bij ons geen schrijver die atsmosfeer in zijn werk weet te scheppen als Coolen dat kan. Bij Walschap b.v. missen we dat al te zeer. En toch heeft Coolen niets van Streuvels. Hij is niet zozeer beschrijvend als deze, en psykologies veel dieper. Natuur en mensen zijn bij de Noord-Brabander tot die schone eenheid versmolten, die nader brengt tot God. Dit is mystiek, geen mysticisme.

Corneliske Schoonewier woont met zijn dochter Nolda ‘waar de wegen nog eenzaam liggen naar verten en vlakten’: de Peel. De mensen ook. De man met het Jan-Klaassenspel klopt op een winteravond aan de deur, blijft tegen de wil van de vader, verleidt Nolda, en trekt er weer van door. Bij de eerste barensweeën vindt Nolda haar vader verhangen.

De boeken van Coolen zijn beangstigend tragies. Maar die tragiek is er altijd een van mensen die leven, diep leven, ondanks (misschien door) hun ‘onbeschaafdheid’. Dit kleine boek komt na ‘De Goede Moordenaar’ het machtigste werk van Coolen. Het is geen groei, het is een van die tussenwerken, dat niettemin toch allerwege de hand van de meester verraadt.

Jan H. Eekhout.

Jan H. EEKHOUT

We kenden onze medewerker Jan H. Eekhout totnogtoe alleen als een fijnzinnige dichter en vertaler van Chinese poëzie. Nu brengt hij ons een roman, die heet: ‘De Boer zonder God’, een Zeews-Vlaamse roman, een boerenroman. Het boek werd in Holland door de Protestantse en de katolieke pers zeer gunstig onthaald. Maar het verdient ook in de vrijzinnige pers zijn welverdiende lof te krijgen. Want wie zelfs niet met de inhoud akkoord gaat moet toch bekennen dat Jan H. Eekhout hier een sterke brok leven heeft geschapen. Het is minder literatuur dan b.v. Van de Woestijne's ‘Boer die sterft’ maar het is echter en dieper. De taal is niet zo virtuozelik als b.v. die van Streuvels, maar hier staat het leven vooraan, de natuur is hier niet een schilderij, maar ze bestaat slechts in funksie van dat leven. De psykologie is pregnanter dan bij de West-Vlaming, als we ‘De Teleurgang’ uitzonderen.

In deze boer leven de twee tegenstrijdige machten: tijd en ewigheid onder de vormen van zijn gehechtheid aan de aarde, zijn aarde, de aarde van zijn vaderen, en zijn verlangen naar God. Want men voelt dat hij op God moet uitkomen, deze naturalist en athëist. Want hij inkarneert een variatie op Augustinus' woord: ‘Ik zocht u, en gij waart in mij’. Hier: Ik wist niet, dat ik u zocht, en ik vond U in mij. Hoewel die twee machten niet zo manifest met elkaar strijden voelt men toch

de vijandigheid. De loutering brengt de verzoening. De zoon is het werktuig Gods en tevens de mede-gelouterde.

Dat ‘De boer zonder God’ ons na de zovele Vlaamse boerenromans (kwaliteit niet evenredig met kwaliteit!) nog in die mate heeft kunnen boeien, dat die lezing ons een werkelik genot is geweest, pleit voor de vorm van het werk. De inhoud, ik zei het al: een sterke brok leven, zoals alleen een rasecht kunstenaar dat scheppen kan.

Raymond Brulez: De laatste Verzoeking van Antonius. - Uitg. ‘Cultura’, Vlamingenstraat, Brugge.
Antoon Coolen: De Man met het Jan-Klaassenspel. - Uitg. Mij. ‘Het Kompas’ Melaan, Mechelen.
Jan H. Eekhout: De Boer zonder God. - Uitg. Mij. ‘Holland’ Amsterdam.

Franse Letteren
Jules Romains en ‘Les hommes de bonne volonté Joost Van De Venne

(I. Le 6 Octobre - II. Crime de Quinette - III. Les Amours Enfantines - IV. Eros de Paris - V. Les Superbes - VI. Les Humbles. - Uitg. Flammarion Parijs).

Ik herinner mij dat Drieu la Rochelle een der meest gezaghebbende auteurs van de franse naoorlogse generatie, in een artiekel over de romans van Aldous Huxley schreef: ‘Huxley heeft een uitstekend roman geschreven, en wel de beste die wij van deze tijd kunnen eisen, een mislukte roman!’ Ik heb nooit goed begrepen waarop Drieu la Rochelle zich steunde om te beweren dat wij van deze tijd niets hadden te eisen dan mislukte romans. Dacht hij toen aan zijn eigen werk? In ieder geval mogen wij gerust zeggen dat wij met Jules Romains een der merkwaardigste eksperimenten inzake ‘een mislukte roman’ beleven.

Ik bedoel dit niet zo ironies als sommigen dit wel zouden veronderstellen. Na ons heel wat te hebbben ontgocheld en zelfs te hebben geërgerd is ‘Les Hommes de Bonne Volonté’ hèt boek geworden waarvan wij het vervolg, met de ongeduldigheid der feuilleton-lezers, verwachten: want in werkelikheid is dit werk misschien niets anders dan een overgroot feuilleton waar iedere lezer naar hartelust wat te vinden heeft. En het is best mogelik dat dit dè ideale definitie is van de roman. Maar...?

Sommigen zullen zich misschien de eerste resultaten van dergelike onderneming herinneren. De auteur beoogde een o m v a n g r i j k roman te schrijven, ‘un roman qui exprimerait dans le mouvement et la multiplicité, dans le détail et dans le devenir, cette vision du monde moderne dont la vie u n a n i m e chantait l'émoi initial.’ Dat was zeer gewaagd, zelfs verontrustend. En vermits Romains in geen enkel opzicht aan Balzac, noch aan Zola wou gelijken door een opeenvolging van romans te schrijven, maar één enkel overgroot roman met talrijke personna-

ges bedoelde, kreeg dit meer en meer een triestig uitzicht. Want, werkelik het eerste deel ‘Le 6 Octobre’ kwam deze symphonie met geweldige dissonanten inzetten. Nu echter, begrijpen wij dit alles misschien veel beter. Eigenlik is er in dit werk nog altijd ontzettend veel overgebleven dat wij niet kunnen aanvaarden, zinsneden waarvoor we niet veel voelen, en ondanks de pogingen van de auteur geeft dit werk ons, evenmin als La Comédie Humaine, de indruk van een enorme grootstad. Bij Jules Romains, meer nog dan bij Balzac, heeft alles, met dezelfde personnages, het uitzicht van een klein burgerlik leventje. Een voortzetting van romans zou hem leniger spel hebben toegelaten, en, het zal wel in geen enkel opzicht aan te nemen zijn dat maar alleen het t a l r i j k e een idee der menigte geeft; maar wel wanneer men deze menigte gaat beschouwen als één groot geheel, wat overigens Jules Romains, de unanimist bij uitstek, zeer goed weet. Aldus lijkt m.i. het vooropgezette doel van de auteur een spijtige mislukking. In werkelikheid is er voor de eenheid van het ensemble waarschijnlik minder te vrezen dan wij in den beginne dachten. De dissonanten bij de inzet groeiden open tot vastere thema's. De misdaad van de boekenbinder Quinette omvatte één boekdeel; de vriendschap van Jallez en Jerphanion en hun ontdekking van Parijs omvat bijna twee boekdelen die in vele opzichten bewonderenswaardig zijn: Het thema van ‘Les Humbles’ en van ‘Les Superbes’ omvat eveneens twee sterk volgehouden boekdelen. Misschien zullen wij de waarachtigheid en de eenvoud van deze compositie, die ons in den beginne wat onthutste, veel beter begrijpen wanneer dit werk ooit eens zal voltooid zijn.

Dit gezegd zijnde, komt het er echter op aan eens te onderzoeken wat nieuws ons de laatste boekdelen van deze wonderbare intellektuele symphonie hebben te geven. Vooreerst is er bij deze boekdelen de zeer slechte roman van een mondaine overspelige vrouw, gravin de Champcenais. Dit werk is onthutsend, of is het een parodie? Dit laatste geval zou onze voorkeur hebben, maar alles schijnt zo ernstig te zijn dat wij nergens meer een komies aksent vernemen. Het is waar, een tambour-majoor als Marcel Prévost b.v. zou er fier over zijn, tenware het schaamtegevoel hem voor sommige lugubere bladzijden eens duchtig deed blozen.

Het ontbreekt ons misschien aan moed om het werk totaal te verwerpen; maar sommige scenes als die van een afdrijving, zijn geheel overbodig en weerzinwekkend. Of betekent het werk van Romains, gelijk dat van zoveel naoorlogse auteurs, een terugkeer tot het naturalisme? Dit zou meer dan te betreuren zijn. Er dient in het bezonder op gewezen, dat Romains over de liefde en over de driften telkens handelt met een uitgediepte, een bestudeerde nauwgezetheid die niet alleen het zuiverheidsgevoel kwetst, maar nog meer de eerbied voor de lichamelike schoonheid. Al de helden, - 't zij de ingenieur uit ‘Le Dieu du Corps’; de leergast Wazemmes uit ‘Les Hommes de bonne volonté’; of Sammécand - worden ‘landmeters’ van het menselik lichaam die de driften te gemoet lopen met een meter in de hand. Een enkele maal wanneer de Venus in urbibus, fataal als de Venus in sylvis van Lucrétia, hem inspireert, dan is dat wel in de zeer mooie bladzijden uit ‘Eros de Paris’ wanneer Jerphanion bij zonsondergang door de stad wandelt, terwijl overal en in alles een groot verlangen ontluikt.

Wanneer wij echter deze tekortkomingen, waarvan wij misschien ééns de noodzakelikheid zullen begrijpen, over het hoofd willen zien, dan is er toch iets in de laatste boekdelen dat waarde heeft en bovendien zeer interessant is: het is een roman, een echt roman, zelfs een zaken-roman. Jules Romains die in zijn beste momenten wel eens een uitstekend dramaturg is, was er m.i. tot heden nog niet in gelukt, zich de reputatie van een goed romancier te veroveren. (Versta romancier in de meest gewone betekenis van het woord.) Ditmaal is het een klaar vertelde geschiedenis, - en God-weet of die klaarheid dan nog wel nodig is voor de profanen in dit soort dingen, - alsook een uitstekend, scherp geziene ‘superbe’-figuur.

In de vorige boekdelen hadden wij reeds kennis gemaakt met het type Haverkamp, die nu een grote exploitatie begint met de onteigende goederen der Kerk (af en toe vinden wij hier werkelik komiese beschouwingen over bepaalde vijandschappen die destijds tussen verschillige religieuse orden bestonden.) Er ontbreekt niets, evenmin als in César Birotteau: geneeskundige ontledingen, ontwerpen en prospekti, zittingen van de beheerraad, rapporten, dis-

kussies; dat alles is klaar, levendig en van een onweerstaanbare aantrekkelikheid. Ik ben nu eenmaal geen gezworen rekenplichtige om te gaan onderzoeken of Jules Romains bij al deze uiteenzettingen geen vergissingen van materiele aard heeft begaan; maar dit is trouwens van geen belang: wat ons inzonderheid treft is wel het uitzicht ener absolute werkelikheid die bovendien van een bewonderenswaardig helder inzicht getuigt. Men zou zeggen dat de auteur, na zijn mislukte politie-roman (Le crime de Quinette) heel wat sterker schijnt te zijn in het schrijven van een zaken-roman die mag gerekend worden bij de beste werken van dezen tijd.

Maar de ware verdienste van deze laatste boekdelen is tot ons groot genoegen, iets heel anders. De vreugde die wij tot nu toe aan de werken van Romains genoten, was om zo te zeggen vooral de vreugd van een vreemd intellektualisme en soms enkele malen die der poezie. Dit lijkt misschien vaag en onduidelik, maar dat is niet aan ons te wijten, wèl aan de auteur. Wij bedoelen hierdoor in de eerste plaats, dat een toneelstuk als ‘Knock’, dat een roman als deze van Haverkamp ons inzonderheid aantrekken door de wil die er in uitgesproken is, door het gezochte maar tevens gevondene, en doordat alles er zo helder schitterend in is, zelfs wanneer zijn ietwat schematiese personnages 't zij bloedloos, 't zij lichaamloos voor onze verbeelding staan. En het gebeurt ook wel dat de intelligentie en de aardigheid van Romains in zijn beste momenten openbloeien tot een zuiver geinspireerd iets. Dat hebben wij niet alleen in zijn gedichten, maar ook in zeer veel bladzijden van zijn ‘Vin blanc de la Vilette’ of ‘Les Puissances de Paris’ maar vooral in die talrijke schitterende fragmenten uit ‘Les Hommes de bonne Volonté’. Wij denken aan het buitengewoon schoon stuk ‘Présentation de Paris à cinq heures du Soir,’ het is iets als de groots geinspireerde momenten uit Balzac of uit Proust; wij denken aan de tocht van de kleine Louis Bastide met zijn reep; aan de wandelingen van Jallez en Jerphanion, en aan de bladzijden over de vriendschap die misschien het toppunt zijn van dit werk. De hartstocht, de treffende juistheid, de gedurige aanwezigheid der refleksies geven aan deze wondere bladzijden een schitterende rijkdom. Af en toe heeft men de indruk, dat Romains deze bladzijden heeft geschreven voor bloemlezingen,

maar in ‘Eros de Paris’ en in ‘Les Amours Enfantines’ voelt ge de grootheid en de verborgen ziel der stad op elke bladzijde. Dat vooral is m.i. een der grootste verdiensten van deze auteur.

Ook in deze twee laatste volumen heeft hij de intelligentie niet vergeten, evenmin de massieve poëzie die trouwens een zijner eigenschappen is; maar aan deze werken ontbreekt de vluchtige schittering uit zijn vorig werk. Alles is hier verteld met een meer gemodereerd aksent, en wanneer hij de ziel der stad beschrijft dan ontbreken ons de lieriese bladzijden uit de eerste volumen en die van tussen het proza openbloeiden als één werkelike poëzie. Ik bedoel niet af te breken met dit gezegde, ik wou alleen zijn laatste werk nader bepalen.

Maar wat Romains tot heden in zijn werk nog nooit op zulk een benijdenswaardige wijze als in deze twee laatste volumen had bereikt, is wel wat men in de litteratuur heet ‘de sensibiliteit’ en wat ik hier liever zou heten ‘de vertedering’. Ongetwijfeld had de poëzie waarover wij het hadden een zeer menselik aksent, zooals het bezoek aan Moréas in Eros de Paris dat een der rijkste brokken is uit dit boek. Zeer zelden heeft Romains de uiterlike schoonheid van het leven zo sterk weergegeven als in ‘Les Humbles’.

De uitbeelding van een figuur als ‘l'abbé Jeanne’ lijkt ons in vele opzichten misschien wat te konventionneel, al is zij dan ook in woord en gebaar scherp en ontroerend getekend; maar wanneer wij bedenken met welke keurigheid Romains het innerlik leven van dit personnage ontleedt en ons vertelt over het bezoek van de priester bij een arm vieselik wijf in de buurt, dan heeft deze figuur, in ieder geval wat ons betreft, de voorkeur. De geschiedenis van de kleine Louis Bastide is onvergetelik. Alles is eenvoudig doodgewoon verteld, zonder een zweempje sentimentaliteit. Het verhaal van dit klein jongetje welks vader zijn broodwinning komt te verliezen, kon evengoed een vervelend, levenloos stukje geworden zijn; doch de eenvoud van dit stukje is treffend en pakkend. Ik denk even aan de passage waar de kleine Louis Bastide, met zijn moeder, een paar gele schoenen gaat kopen en naar de prijs vraagt. De prijs overtreft met één frank het dagloon van zijn vader. Op de vraag van het kind en op het antwoord van de moeder is er nergens nadruk gelegd. Het lijkt wel of dit stukje

werd gebouwd uit een grote stilte. En men zal zich niet vergissen over het meesterschap van iemand die het vermogen van dergelike grote stilte bezit.

Verder hebben we het treffend verhaal van gravin de Champcenais die ergens in een verloren buurt op zoek gaat achter de vrouw die haar zal bijstaan in haar ellendig werk; zij leert de namen der straten en ontdekt plots de 'Evangelie-straat'. Deze naam verschijnt als een mierakel in dit donker kwartier en in dit afschuwelik en laag avontuur.

Misschien voor de eerste maal heeft Romains hier, evenals in het stukje van de kleine Louis Bastide, een werkelik kontakt gehad met de diepe verborgenheden van het echt menselik gebeuren in een grote stilte. Men zal dan ook begrijpen dat dergelike vondsten om hun waarachtigheid en hun zuiverheid, ondanks al de tekortkomingen in de samenhang van dit werk, meer dan onze aandacht trekken en aldus veel zwakkere gedeelten doet vergeten.

De werkelike waarde van 'Les Hommes de Bonne Volonté' zullen wij binnen tien jaar eerst kunnen bepalen. Dàn tenminste zullen we weten wat er geworden is van Louis Bastide, het kind met de reep, de mens van goede wil, en van de zoon van Marie de Champcenais, de verachterde, het monster, - antithesis die haar waarde heeft. Wij zien niet in welke de bedoelingen zijn van de auteur voor zijn volgend werk; in afwachting echter moeten wij betreuren dat Romains in vele opzichten zijn toevlucht nam tot soms monsterachtige en zeer ziekelike uitvluchtsels. Maar ondanks alles blijft er in dit werk zeer veel over dat niet alleen onze aandacht, doch ook onze bewondering afdwingt. Overal ontdekken we in het werk van Jules Romains nieuwe mogelikheden en aksenten die ons bekoren. In deze 'mislukte roman', die onovertrefbare delen bevat, ligt er een rijkdom van schoonheden die in lang nog niet zal uitgeput zijn... en wellicht komt eens de tijd dat men, naar het woord van André Thérive, zal zeggen: 'l'époque de Romains'.

Duitse Poëzie
III. Georg Trakl J. Decroos

Georg Trakl. - Gesang des Abgeschiedenen. Insel-Bücherei N^{r} 436. Im Insel-Verlag zu Leipzig.

Van Georg Trakl is kortgeleden in de reeks ‘Insel-Bücherei’ voornoemd bundeltje verschenen. Trakl werd te Salsburg in Oostenrijk in 't jaar 1887 geboren, studeerde en was een tijd lang als ‘medicamenten-accessist’ in een hospitaal werkzaam. Doch zielsziek en verslaafd aan bedwelmende dranken en aan verdoovingsmiddelen gaf hij weldra zijn beroep op. Hij stierf in November 1914 waarschijnlijk aan de gevolgen van een te sterke dosis gif. Hij schijnt in belangelooze schoonheid en poëzie een afleiding gezocht te hebben voor zijn zielsziekte en zijn levensmoeheid. Daardoor doet hij aan Fransche dichters der negentiende eeuw als Baudelaire, Rollinat en Verlaine denken. Trakl is m.i. ten onrechte onder de expressionisten gerangschikt geworden, hij is veeleer een typisch impressionist. Hij geeft zich heelemaal passief aan zijn indrukken over, die hij dan meestal, hoewel niet altijd, in regelmatige, traditioneele verzen verwoordt. Ook dáárdoor herinnert hij aan enkele Fransche dichters uit de tweede helft der vorige eeuw. Trakl heeft niettemin eigen visie en eigen zegging. Hij was ongetwijfeld buitengemeen begaafd. Doch zelfs zijn beste gedichten hebben de ietwat brooze schoonheid die voor de heele ‘Kunst-om-de-Kunst’-richting karakteristiek is, met daarbij nog een bepaald ziekelijk, hier en daar van waanzin nauwelijks te onderscheiden element dat den krankzinnig gestorven dichter persoonlijk eigen was. Een van zijn verzen is op zijn poëzie toepasselijk:

> Tönend von Wohllaut und weichem Wahnsinn.

In het Derde Rijk dat een gezonde, mannelijke, door en door Germaansche, volknabije poëzie verlangt zullen Trakl's verzen vermoedelijk niet veel bijval meer vinden.

Hieronder verdietsch ik het in rijmlooze, vrije verzen geschreven.

Te avond mijn hart.

In den avond hoort men den kreet der vledermuizen,
Twee zwarte paarden springen op de weide,
De roode ahorn ruischt.
Vóór den zwerver verrijst de kleine kroeg aan den weg.
Heerlijk smaken jonge wijn en noten,
Heerlijk: bedronken te zwijmelen in het schemerend woud.
Door zwart takwerk luiden smartelijke klokken,
Op het gezicht dropt dauw.

In vorenstaande versregels gaat het impressionisme zoo ver dat het zichzelf, als ware 't, opheft. Het wordt een aaneenrijging van zintuigelijke waarnemingen en indrukken zonder meer. De eenheid van de impressie en van de daardoor teweeggebrachte stemming gaat aldus te loor en dientengevolge ook de aesthetisch-psychische eenheid van het gedicht. Aldus begon reeds in het op de spits gedreven impressionisme die ontbinding die in het gelijktijdig expressionisme voortgezet en in het daaropvolgend dadaïsme en andere kunstdoodende i s m e n geheel voltrokken werd.

Plastiek
Franz Van Ranst of de eenvoud
Joost Van De Venne

Dat ik deze gevaarlike tietel heb gekozen, is noch toeval, noch louter grilligheid; ik heb die met voorbedachtheid gekozen omdat hij mij toelaten zal u terstond te zeggen wat het werk van deze jonge beeldhouwer niet is en hoè en wàt het wèl is, en meteen dat het werk van Franz Van Ranst noch tot een school, noch tot een 'isme' behoort.

Ik had misschien wel een andere tietel kunnen plaatsen, b.v.: Van Ranst of de vorm-zuiverheid. Maar niet zoals de eerste zou deze laatste tietel het standpunt van de beeldhouwkunstenaar tegenover het leven volledig kunnen weergeven, doch eerder de gemoedsgesteldheid van de zuivere, eenvoudige wezens, waarvan hij de uitbeelding als voorwendsel neemt tot het uitdrukken van zijn eigen innerlik leven.

De vooruitgang van deze jonge Dendermondse beeldhouwer is werkelik merkwaardig; op een paar jaren is hij er in geslaagd van de jonge talentvolle beeldhouwer die hij was, zich op te werken, door hardnekkige arbeid en volhardende studie, tot een der beeldhouwers, die verdient in het middenpunt van de algemeene belangstelling te staan. Franz Van Ranst is een schone beeldhouwer, en een diepe, zuivere gevoeligheid spreekt ons toe uit zijn rijper werk. Deze beide hoedanigheden leven even sterk in een krachtige verhouding in dit oeuvre, en de eene overheerst de andere niet; wat trouwens geen kleine verdienste is en vooral niet zo te onderschatten, als sommigen dit wel zouden kunnen veronderstellen.

Men zal begrijpen dat, wanneer de beeldhouwer zijn kunst beperkt tot het omscheppen-tot-schoonheid (dit is: het louter omscheppen van een beeld dat hij uit het leven, de werkelikheid, op zijn net-vlies ontving) het uiterst moeilik en bovendien onbezonnen lijkt de kunstenaar van de vakman te onderscheiden. Vooral wanneer het beeld dat hij boetseert iets is dat u kan be-

koren (een vrouwenfiguur, een gracieus kinderkopje, een buste, een groep of grepen uit het leven die, doordat zij vroeger en herhaaldelik tevens, door kunstenaars op buitengewone, zelfs meesterlike wijze werden behandeld, bij de kategorie van de te boetseren

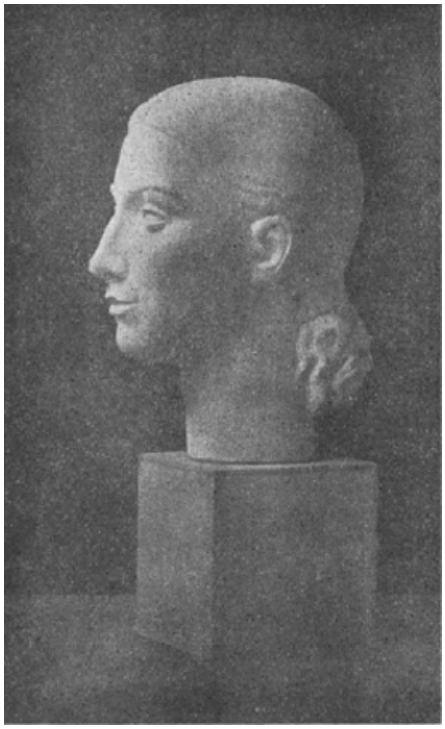

Lies
Franz VAN RANST

onderwerpen bekend staan). Ofwel als dit beeld iets is, dat op een indringende wijze beroep kan doen op gevoelens in ons, die in geen enkel opzicht met kunst wat hebben uit te staan (politieke propaganda enz...). Maar op een knappe wijze een beeld afwerken is nog niet voldoende. Het is de innerlikheid, het is de ziel die achter de vormen aanwezig moet zijn en die het dode materiaal: plaaster, marmer, hout, brons e.a. tot kloppend, tot zin-

gend leven, tot rythme maakt. Een kunstenaar kan mij maar alleen belang inboezemen voor zover hij mij iets van zijn eigen verborgen beleven mede te delen heeft; dit is dus: door smart of vreugde te geven mij rijker maakt, mij aangrijpt en dit hart beroert

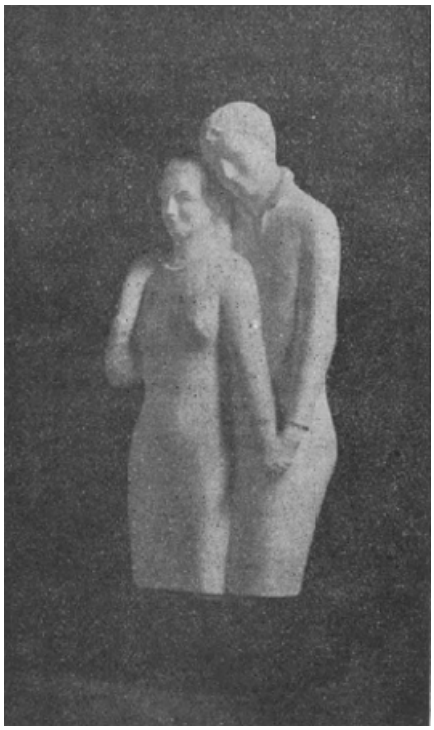

Trouw
Franz van RANST

door het wonder gebeuren van eeuwigheid en schoonheid. Opdat een kunstenaar iets zou kunnen geven moet hij wat bezitten. Hij schenkt mij iets ofwel moet hij machtig genoeg zijn om in mij iets te kunnen oproepen. En deze macht bezit Franz Van Ranst. Gister was hij in zijn werk wilder, geweldiger, nu is hij dromerig stil en eenvoudig. Het spreekt van zelf dat allebei deze

richtingen de uitdrukking zijn van een menselik gevoel; maar dat in zijn laatste werken zooveel rijker zoveel natuurliker en in zijn grote eenvoud zooveel dieper is.

De kennismaking met het werk van deze beeldhouwer blijft mij als een lichtende gebeurtenis bij. Wat op het eerste zicht vooral treft is de psychologiese scherpte der beelden. Zuivere onschuld, wat zachte onrust, omnevelde smart, kinderlike Lente-vrolikheid;

Drang
Franz VAN RANST

al de lichtste schakeringen van de minst gemakkelik te vertolken gemoedsstemmingen der fijnst-besnaarde wezens worden hier weergegeven. In deze brokstukken is er geen vlak, geen rimpel die niet een droom zijn. Eigenaardige, doodgewone, in schijn karakterloze modellen weet Van Ranst te begiftigen met de minst-verwachte, met de fijnste en toch eenvoudigste kunstuitdrukkingen. Soms hebt ge een volstrekt onaangenaam voorkomend of neutraal schepsel: Van Ranst gaat aan 't boetseren. Daar komt de gelijkenis, verrassend juist en... 't werk gelijkt nochtans in niets op een

natuurafgietsel, het wordt integendeel hoogste kunst. Daar waar het werk van zoveel andere beeldhouwers geheel kant en hoek en vlak is, vaagt Franz Van Ranst de aflijning weg, en in plaats van het licht te verdelen, de spelingen tegenover mekaar te stellen, verzamelt hij het in een enkele bundel over gans de oppervlakte

Mannenkop
Franz VAN RANST

van het beeld, waarvan de afgeronde en de wegsmeltende vormen omzeggens het licht afstralen en dan het gevoel geven van iets dat men niet bepalen kan, van droom, van stille simpele poëzie.

Franz Van Ranst is een jong talent dat zich ontplooit in een stage groei. Hij is een kunstenaar die de diep verborgen ziel der dingen beseft, hij ziet het leven verheven op een plasties plan, en het beeld van dit leven tracht hij met het materiaal der beeldhouwkunst in een jonge, van-poezie-stralende schepping tot werkelikheid te maken. We staan hier voor een man, die alléén in de

wereld van lijn en vorm, zijn vermogens van denken en voelen en beleven tot de hoogste verhevenheid kan brengen. Hij bezit een sterk en gezond temperament. Hij beeldt de eenvoudige en de alledaagse dingen uit, en inzonderheid streeft hij naar natuurlikheid. Maar vooral is hij dichter; zijn werk is poezie in de waarachtige

Bezieling
Franz VAN RANST

zin van het woord. Het is zuiver en licht in de vormen, in het gebaar, de ganse beweging van het geboetseerde lichaam, de bekommernis om de harmonie in lijn en vlak, de drang in het gelaat, het zoeken naar een stil en eenzaam geluk dat los is van stof en materialisme.

Ik ben er van overtuigd dat er voor deze kunstenaar een schone toekomst is weggelegd. Stilaan is dan ook vanzelf de faam aan 't komen. Want Van Ranst, deze 28-jarige beeldhouwer heeft reeds bij velen ene te benijden waardering verkregen. Hij heeft

zijn werk getoond, en bij de besten heeft het ingang gevonden.

Zoals hij nu op weg is wordt hij een der zelfstandigste en tevens traditionele beeldhouwers. De traditie in dit werk is niet

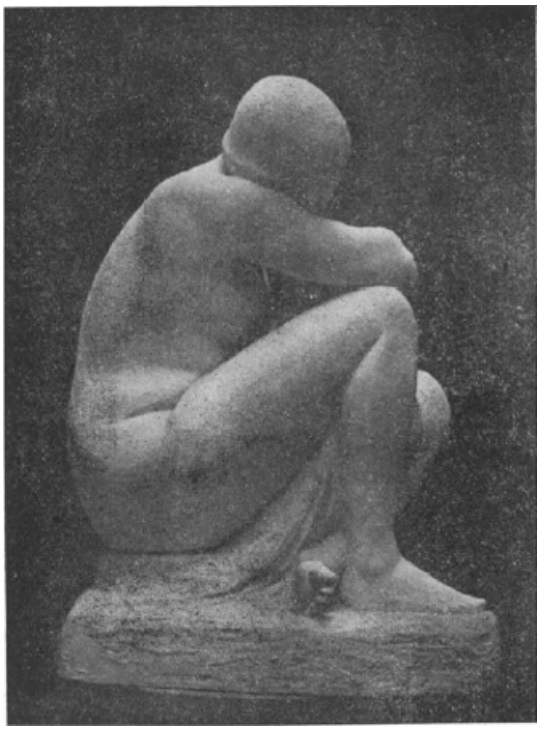

Droom
Franz VAN RANST

verbroken. Bij de grote voorgangers leunt hij aan en uiterst persoonlik is hij terzelfdertijd. Traditie en persoonlikheid van zijn tijd en alle tijden. Franz Van Ranst is een talent dat éénmaal en dan voor goed zal te onthouden zijn. Er zijn werken van hem die zullen blijven.

Boekbesprekingen

ERRATUM: In het voorgaande nummer verscheen een bespreking over het boek van HENRIETTE ROLAND HOLST: ‘Herman Gorter’. Als auteur was daar aangeduid: A.R. HOLST. Daar dit erratum verwarring zou kunnen stichten bij belangwekkende lezers, plaatsen we hier deze korreksie. De naam van de ware auteur zegt hier inderdaad wat.

Peter Mendelssohn: Paris uber mir. - Verlag van Philipp Reclam, jun. Leipzig.

Deze roman, verschenen in de reeks ‘Junge Deutsche’, is uiterst behendig ineen gestoken. Vijf, zes onderscheiden handelingen loopen nu naast dan door elkaar en vormen toch een hecht geheel. Ook de uiterlijke atmosfeer der stad Parijs lijkt goed weergegeven. Verder is het boek onderhoudend, zelfs boeiend. Een eigenlijk kunstwerk is het nochtans niet. Daarvoor is er te veel onwaarschijnlijkheid in de gebeurtenissen of, juister, in het samentreffen der gebeurtenissen. Ook de karakters en de gesprekken blijken niet altijd levensecht.

Afgezien van zijn twijfelachtige literaire waarde, is het boek in cultuurhistorisch opzicht zeer merkwaardig. Vóór de nationaalsocialistische omwenteling verschenen, is het karakteristiek voor den geest of liever voor den ongeest van een groot deel der toonaangevende kringen van de Weimarer republiek, voor haar zoogenaamd ‘Europeesch’ beschavingsideaal, haar cosmopolitisme en internationalisme. Het is vooral op die bladzijden belangwekkend waar de schrijver Duitschers laat optreden en praten over Parijs. Frankrijk en Duitschland. Voor den schrijver - naar zijn naam te oordeelen een zoon Israëls - is Parijs blijkbaar de hoofdstad van de wereld, het Mekka der beschaving. ‘Niet meer naar Lourdes gaat de gekwelde menschheid ter beêvaart, ze komt per slaapwagen naar Parijs’. En dat is geen critiek, geen ironie, maar heilige ernst. De zeer onduitsche Berlijner ‘Duitschers’ die hij Parijs laat bezoeken of er enkele jaren wonen houden veel meer van het moderne Babel dan van hun eigen vaderland. Zij hooren tot de parasitische, internationaalvoelende, zichzelf een élite wanende kliek voor wie Frankrijks hoofdstad de zelfgekozen ‘heimat’ is. Ze meenen:

Qu'on ne vit qu'à Paris et qu'on végète ailleurs. Het wordt een echte dweperij. De ‘Duitscher’ Manfred getuigt: ‘Ik voel dat men noodgedrongen hier (d.i. te Parijs) altijd weer landt. Men komt altijd weer te Parijs aan. Alle wegen schijnen hierheen te leiden. Altijd weer Parijs. Altijd weer Frankrijk. En ge weet niet eens: gaat ge achteruit of voorwaarts? Maar ge voelt dat ge moet’. Op een andere plaats luidt het: ‘In Frankrijk leeft iedereen als een edelman, als een wezen, voor hetwelk roode wijn en wit brood nog altijd de zinnebeelden zijn van het recht te leven, van de persoonlijke vrijheid en van het onaantastbaar individualisme’.

Heimwee naar Duitschland kennen die ‘Duitschers’ natuurlijk niet, als ze teruggaan naar hun vaderland is het hoofdzakelijk om daar Frankrijk te gaan verdedigen, Frankrijk en alles wat Frankrijk voor hen verzinnebeeldt. Ze vernemen dat de grond van onder de voeten van hunsgelijken in Duitschland hoe langer hoe meer wegzakt, dat ze noch tegen het communisme, noch tegen het Duitsch nationaalsocialisme op

den duur opgewassen blijken. Ze willen beproeven Frankrijk en hun ‘Europeesche beschaving’ te Berlijn te redden...

J.D.

Willem de Merode. De lichtstreep. - 2e druk. - N.M. Holland, Amsterdam.

Deze dichter, leeftijdgenoot van Weremeus Buning, Nijhoff, van Eyck, Verwey e.a., heeft een zeer eigen ontwikkeling doorgemaakt.

Hij is van huize uit kalvinist, maar in zijn werk heeft hij steeds een trek naar katolieke mystiek gemanifesteerd. Zo ook in deze bundel; het derde deel 'de zachte fluit' is geïnspireerd door de Krönungsmesse van Mozart en is het zuiverste van deze bundel, die nog twee andere delen bevat, nl. 'de Rouwtoorts' en 'de gedroomde zoon'. Toch blijkt zijn religieuze aanleg ook hier. In zijn vorige bundels heeft hij de strijd getekend, om hem geleverd door God en de wereld. Reeds in de laatste bundel 'De donkere Bloei' scheen hij tot rust gekomen te zijn en die rust duurt in deze niewe bundel voort.

Zijn poëzie is zeer sober en altijd komt zijn geloof aan de goddelike goedheid terug. Zij is helder als glas en in haar soberheid pregnant. Soms struikelt ze over een fragmentaire retoriek, maar meestal heeft ze een bekoring, waaran de lezer niet ontkomt. Niet alle gedichten zijn zuiver als geheel, maar toch werden ze ieder zo strak gehouden, dat ze de strengheid suggereren van zijn geloof. Zoo waar is het, dat zelfs de vorm door de levensbeschouwing van de ware dichter wordt geboetseerd.

Behalve in zijn zeer persoonlijk werk, ligt de betekenis van Willem de Merode hierin, dat de jongste protestanten hem als geestelik leider beschouwen.

J.V.

Comtesse de la Bouëre. La guerre de vendee. - Préface par le marquis Costa de Beauregard. - Bibliothèque Historique Plon. - 15 Ffr.

De 'Bibliothèque Historique' is hiermede aan haar twaalfde deel, en reeds nu is haar belang niet te onderschatten.

De herinneringen van de gravin de la Bouëre, roepen opnieuw de Vendese oorlog op van 1793 tot 1796, bizonderlik in de streek tussen Angers, Cholet en Nantes. De schrijfster heeft het Bocage niet verlaten gedurende de burgeroorlog, en haar man was een der bizonderste hoofdmannen der Vendejers. In de eenvoud der verhalen, in de schildering der ontelbare smarten gedurende drie jaren door de bevolking geleden, heeft de schijfster zo diep een aksent kunnen leggen, als maar weinig bij mémoires als die gevonden wordt.

J.M.

Philippe Lamour, Joe Bousquet, Carlo Suarès: Voie libre. - Au Sanspareil, Rue Froidevaux, 17, Paris. - 15 Ffr.

Een neo-kommunisties manifest, gebaseerd op volkomen godsdienstloosheid en een naïeve verafgoding van het heden. Er zijn wel gezonde gedachten in dit boek, maar ze liggen zodanig verloren tussen allerlei larie en retoriek zonder grond, dat ze er niet toe komen dit boek enige waarde te verlenen.

Zelfs voor zogenaamde neo-kommunisten zal dit boek zijn belofte niet houden, want het is voor de stellers moeilik uit hun individualisme los te komen. Ze zouden hun talent voor andere dingen moeten gebruiken dan voor deze volkomen negatie van het kunstwerk.

Naïef is het woord dat past, ofwel: Grootdoenerij. Om bedrog te zijn is het misschien toch te eerlik, maar zeker niet gevaarlik genoeg.

J.M.

Frédéric Drach: Un siecle de scandales. - 200 photographies et documents recueillis par - Témoignages de notre temps - nr. 5 'Les Illustrées Français' av. des Champs Elysées 65-67, Paris. 12 Ffr.

De directie van de serie 'Témoignages de notre Temps' liet het ijzer niet koud

worden. Nauw heeft de zaak Stavinsky in een woeling van schandaal de algemene niewsgierigheid en de altijd gerede verbeelding opgewekt, of ziehier: een retrospektieve verzameling van foto's en dokumenten over de schandalen der laatste eeuw; laten we enkele namen noemen: Panama, Rochelle, Kreuger, Stavisky. En heel wat meer mindere komen insgeliks onder de dubbele belichting van beeld en woord.

Een enige kolleksie voor niewsgierigen, en zoals we dat in deze serie gewoon zijn, een schattig album terzelvertijd.

W.v.W.

François Mauriac: De adderkluwen. - Vert. door Gerard Wijdeveld. ‘Ceuling's U.M.’ 's-Hertogenbosch. Ing. 39 fr.

Over dit boek zegt een kritikus dat het is de verwerkeliking van de haast volmaakte literaire schoonheid. Zonder tot op die hoogte met zijn bewondering in te stemmen, bekennen we toch zelden literair-mooier boek gelezen, laat ik zeggen, verslonden te hebben. Passe pour le lieu-commun. Zoveel te meer dan, dat ‘Le Noeud de Vipères’ tot de diepste verborgenheden van de waarheid afdaalt om ze bloot te leggen voor het oog van de lezer, die er onweerstaanbaar toe gedrongen wordt in zichzelf af te dalen en parallelen te trekken.

Hier is een levend mens ontleed, zoals we het nog nergens hebben gezien. De scherpte van deze zelf-beschuldiging baart echter meteen een mededogen, omdat ze tevens die goedheid toont, die in iedere misdadiger woont, de liefde, die in elke liefdeloze schreit om het licht. Licht en schaduw: werkelikheid.

Gerard Wijdeveld gaf ons van dit heerlike boek en heerlike vertaling. We voelen niet eens de vertaling, zo zorgelik en schoon volgt hij de schrijver, de grootste Franse romancier, op de voet.

J.V.

Paule Régnier: l'Abbaye d'Evolayne. - Libraire Plon, Paris. 13,50 Ffr.

Onder het motto van Paul Claudel ‘Les choses grandes et inouïes, notre coeur est tel qu'il ne peut y résister’, gaat hier het verhaal van een echtpaar, dat gescheiden wordt, doordat de man zijn priesterroeping bewust wordt, en de vrouw meent ook in haar de roep naar het klooster gehoord te hebben. Maar ze leert beseffen, dat het slechts zelfbedrog was, omdat ze haar man niet wilde beroven van de vervulling van zijn droom. Ze verlaat het klooster, ondermijnd naar ziel en lichaam, ze doolt rond, en komt eindelik terug naar Evolayne, waar haar man als Benediktijner monnik leeft. Ten gevolge van een paar kleine feiten, die echter de maat van haar uithoudingsvermogen eindelik geheel uitputten, vergifigt ze zich, en hij vindt haar stervende.

Een machtig onderwerp, dat wel eens tè machtig bleek voor de hand van de schrijfster, en welks ontwikkeling weleens een verzet in ons wakker roept om de behandeling van het konflikt. Maar toch is Paule Régnier er in gelukt ons hier een goede brok menselike psykologie te schenken, niettegenstaande een paar hiaten. Opzet? Onmacht? Om het even. Het is toch een schoon en goed boek geworden, dat met ere reeds meerdere herdrukken heeft beleefd.

J.M.

Paul de Vree: Over den roman. - N.V. Vonksteen, Langemark.

Een inderdaad merkwaardige studie van een jongere, kursus gehouden aan de Volksuniversiteit Herman Van den Reeck.

De algemene beschouwingen over de roman staan in het teken van de juiste maar enigszins algemene uitspraak van Jean Maxence: ‘Ce qui est éternel, permanent, dans l'histoire des hommes, voilà la voie toujours ouverte aux romanciers’. De roman voldoet aan de behoefte een mens zichzelf in anderen terug te laten vinden. Hij is geen werkelikheid, hij is immers ‘bien plus que la vie’. Ieder romanschrijver heeft als het ware

zijn doelstelling voor het werk dat uit hem komt. Deze doelstellingen worden hier ieder op zichzelf beschouwd.

Daarna wordt de Vlaamse roman gesitueerd en zijn algemene ontwikkelingsgang aangegeven. Niet vergeten zijn de invloeden van de buitenlandse literatuur.

Het interessantste deel van deze studie is de Vlaamse roman beschouwd tegenover de algemene menselikheid, waarvan de kennis zijn doelwit is. Niet zodanig als tegenstellingen, dan als typiese standpunten beschouwt Paul de Vree hier in verschillende Vlaamse romans de problemen van het leven en van de dood, van de liefde en van de askeze, van het intellekt en van de religiositeit, van de eenling en van de massa, van de natuur en van de grootstad, van het binnenhuis en van het avontuur.

Het is niet nodig met de keuze der typen akkoord te gaan noch altijd met de interpretatie. Want zelfs dan blijft de vizie niettemin telkens interessant en diepgaand, evenals de begeleidende beschouwingen.

Paul de Vree is een jongere, die we in 'De Tijdstroom' hartelik welkom heten.

J.V.

Anton van Duinkerken: De beweging der jongeren. - nr. 1 van de Credo-Vivo-reeks. - 12,50 fr. Bij inschrijv. op de volled. reeks 10 fr. - 'N.V. Standaard-Boekhandel' Antwerpen.

Hier weer treft ons die klare blik, die we bij van Duinkerken gewoon zijn. Want het was niet genoeg, de feiten mee beleefd te hebben, om er over te schrijven met het indringend begrip, dat dit boekje zo interessant maakt. Alhoewel hij een zekere objektiviteit betracht, blijkt toch duidelik de geestdrift, waarmede hij de beweging zoniet animeert, dan toch medevolgt, in de aktieve zin van het woord. Zijn overige publikasies duiden zijn deel in de strijd duideliker aan. We moeten het meteen waarderen, dat hij niet blind was voor de tekortkomingen en de gevaren der beweging. Eerlikheid kan geen strijd schaden.

De inhoud van dit boekje is te rijk om hier weergegeven te worden. Maar wie klaar wenst te zien in de zaak (en ik geloof, dat hier de begrippen daarovervaak niet juist zijn) heeft aan van Duinkerken's brosjure een heldere en betrouwbare gids.

J.V.

Dom Jozef Kreps: Het orgel in Tongerloo. - Met 25 kunstplaten. 'Sint Norbertus Boekhandel', Tongerloo. 45 fr.

Dom Jozef Kreps, geholpen door fr. H.J. Meeûs, de orgelist van de abdij, hebben door deze uitgave een daad gesteld, die, hopen we, weerklank zal vinden in de Vlaamse kultuur van vandaag en morgen. En wel om een dubbele reden. Eerstens vult deze publikatie een grote leemte aan, want inzake studie van oude orgels, waar Vlaanderen nochtans zo rijk aan was (is?) is er ten onzent nog bijna alles te beginnen. Deze inzet van Dom Kreps is er een om voort op te bouwen. Wat dit boek klaar laat

blijken is, dat de orgelbouwers met evenveel recht als hun gezellen, de grote schilders, op de erenaam van kunstenaar aanspraak konden maken.

Tweedens: de arbeid, te Tongerloo geleverd, is in de hoogste mate opbouwend, daar de Belgiese orgel-'makers' een halve eew ten achter staan en hun vak niet in de loop van de tijd hebben gehouden. Hier ook geldt: wie stil blijft staan, gaat achteruit.

Orgelbouwers- orgelmakers: in deze titulatuur ligt het hele verschil tussen de vroegere meesters en de hedendaagse leveransiers.

Om nu even bij de blote inhoud van het boek stil te staan: we krijgen achtereenvolgens de door dokumenten gestaafde geschiedenis en beschrijving der verschillende orgels die elkaar in de abdijkerk hebben opgevolgd, nl.: Het Goties orgel van Mr. Albertus (1436), het Renaissance groot orgel van Mr. Jan van Lier (1535), het Barok groot orgel van Mr. Hans

Goltfus (1642), het Renaissance klein orgel van Mrs. Hendrik Nyeuwhoff en Jaspar Johansz (1543), het Barok klein orgel van Mr. Jan Jansz, van Wert (1616) het Romantiek klein orgel van Mr. Jozef Merklin (184..), het Romantiek groot orgel van Mr. Johannes Klais Sr. (1902), het Kultuurshistories orgel van Mr. Johannes Klais Jr. (1933).

Ook op wetenschappelik gebied is dit boek merkwaardig. Het is trouwens prachtig uitgegeven in album-formaat en de platen maken het mede tot een kostelik bezit. Het vinde de lezers die het hebben *moet.*

J.V.

Concordia Merrel: 'Le collier brise'. - trad. de l'Anglais par E. de Saint Segond. 'Ed. Plon'. Paris 1933.

Een boeiende Engelsche roman, die voor de letterkunde zonder beteekenis is en gelukkiglijk dan ook op geen kunstpretenties boogt. Verveelde lieden zullen met spanning lezen, hoe de held van het verhaal in het huwelijk treedt om zich te wreken op den vader en den verloofde van zijn vrouw. Doch haar genegenheid overwint die gevoelens in hem en verandert ze in een liefde, die alle wrok kan laten varen.

A.D.

José Ortéga y Gasset: 'De opstand der horden'. - Geautoriseerde vertaling van Dr. J. Brouwer. 'A. Mauteau', Arenbergstr. 34. Brussel.

Het belangrijke boek van den Spaanschen denker verdient een uitvoeriger bespreking, dan wij hier kunnen geven. José Ortéga y Gasset is één der geestelijke leiders van het moderne Spanje, waar hij behalve een zetel in de volksvertegenwoordiging, den leerstoel in de wijsbegeerte aan de universiteit van Madrid bekleedt. In 'De Opstand der Horden' wijst hij op de mentaliteit van den heerschenden massamensch en op de groote gevaren die daardoor de Westersche kultuur bedreigen. Zijn ontleding van den hordemensch en zijn inzicht in geschiedenis en zielkunde, zijn niet alleenlijk om hun knapheid, doch ook om hun durf en oorspronkelijkheid te loven.

Ortéga y Gasset houdt een pleidooi voor het individualisme, voor datgene wat den mensch verantwoordelijkheid geeft en den plicht om boven zich zelf uit te stijgen. Een verdediging der vrijheid en der democratie, alsook van de Europeesche gezindheid, werd tot hiertoe niet voorgedragen van uit het oogpunt waar hij zich bevindt, en ook niet dikwijls met de intellektueele bevoegdheid, waar Ortéga blijk van geeft.

A.D.

Inhoud van tijdschriften

Dietsche Warande en Belfort.

Januari: Majorkaansche Olijven (Albert Helman), Het Dilettantisme als levenshouding in de literatuur (P. Lebeau), Harry (Aug. Van Cauwelaert), Gedichten van Luc. van Hoek, Anton van Duinkerken en Alex Campaert. Kronieken: Katholieke Engelsche Letterkunde in 1934 (Dr. Raph. Kreemers), Vlaamsche Letteren (Urb. Van de Voorde), Ringsteken. Boekbesprekingen.

Forum.

Februari: Ultima Thule (Raymond Brulez), Celibaat (2) (Gerard Walschap), De Keerzijde (R.H., M.R., G.W., G.), Stefan George van onderen gezien (S. Vestdijk), Bij wat Stendhal noemt energie (1) (E. du Perron), In memoriam Jacob Bendien (A.M. Hammacher), Pirandello in praktijk (Menno ter Braak). Het leven op aarde (2) (J. Slauerhoff). Panopticum (M.t.B., S.V., E.d.P.). Gedichten van R. Herreman, Richard Minne, Paul Rogghé, P., D.A.M. Binnendijk, S. Vestdijk.

[De Tijdstroom 1934 nr. 7]

Bloei Pieter G. Buckinx

Ik ken u niet, gij zijt een vreemde plant
een lotusbloem, een kleine mandaryn
uw witte handen die als bloemen zijn
wiegen in de koele schaduw van de zilverbeuken
waar uw lange vingeren eenzaam zingen.

Daar vangt uw oog een steile vlam der zon
alsof nu plots een tedre dans begon
van vlinders en seringen.

Breekt eenmaal uit dit vlees een weerloos vuur
zo drijven anjelieren op het water
zo zingen vogels duister en verlokkelik
het maagdelike lied van sneeuw en wind
voorbij de rode lijn van uwen mond die nooit verdort
tot, overmoed
een dronken knaap aan uw jong lichaam nederstort.

De Avondster André Demedts

Het laatste is, de oogen laten varen
over den arbeid, die is afgedaan,
en uit uw blikken weren het verlangend staren
naar morgen, elders, later,
al vormen van dezelfde waan.

Het laatste is te hooren,
hoe schoon het klinkt,
ver in het dal een jagershoren
als 't leven zelf verzinkt.

En na de daden en het uitstorten
van hart en ziel in werk en strijd,
te rekenen hoe dat de dagen korten,
te zien hoe droom en daad verschillen
zoo naast elkaar geleid.

o Hart, keer tot u zelven,
na al uw loopen her en der
nu rijst waar de avondhemelen zich welven
boven ons hoofd, de avondster.

Het moeilijke begin Paul De Vree

III

Met het café is het in een slag gedaan. Achter de gelagzaal in de voorkamer staat het orchestrion. Een juweel. Op een groot-gekleurde glasplaat is een berglandschap afgebeeld, een huisje bij een waterval. Een molenrad kan er door bewogen worden. Geen enkele keer, gedurende vier jaar, heb ik de lichtjes achter de glazen plaat aangestoken geweten. Als dat wonder gebeurde - toen kwamen de menschen uit alle hoeken van de stad om het te aanschouwen - stroomde wit klaterend het water op de paddels van het molenwiel, bewoog de gele maan in den overzeeschen hemel. Het orchestrion heeft opgehouden te leven. Het staat als een zoutblok voor den ingang der keuken. We danken het tweemaal het leven van vader. Maar zoo het versteend het heiligdom beschut, zoo getuigt hij van het afgebroken leven. Zelden nog wordt de drempel van het weleer-lustige huis overtreden.

Dat leven heeft voor mij dan ook geen beteekenis. Ik leef het mijne, leef het bewust. Ik heb een tengere, fijne gestalte maar een slurpende ziel. Dit is wat mij een dubbelen kijk op een gebeuren geeft, van jongs af op mij het sterk-reëele en het weeklijke inwerken laat, in mij, een drang naar beleven en een dieperingaan op het bovenzinnelijke verleent. Het dubbele ik. Het is verwonderlijk dat al zoo vroeg het gevoel door de redeneering geneutraliseerd wordt. Want ik weet - het is de steun waaraan mijn vrees voor de ziel zich voortaan vastklemt - hoe almeteen ik slenter langs de voetsporen van den zwarten en van den witten man.

Bêr Douws is die jaren mijn mephisto geweest. Met mijn meisjesachtig voorkomen, ietwat afhangende schouders, magere armen en beenen, maar met een faïence-fijn gelaat, zou mijn tengere verschijning geen ophef maken in de bende van rakkers die toen de straat beheerschte... Maar een scherp vernuft en een ongewone beenenbehendigheid binden den zevenjarigen Bêr aan mij. En een sterk, heel sterk verlangen dat uit mij spreekt iemand naast mij te hebben

die mij beschermt. Waar in deze jonge vriendschap het sterkte-element overweegt, in andere jeugdige betrekkingen verhevigt een gevoel dat van den aanvang in den omgang met menschen in mij bronst: een algeheele overgave aan de sympathie die sommige individuen instinktief verwekken. De dwaling is een piepjong mensch te vergeven, de piepjonge mensch die ik ben. Ik heb ook een liefdegevoel voor individuen gehad die niet ophielden ons, de mijnen, te dwarsboomen.

Links van ons woont Bêr, in dat huis waar ik een groot deel van mijn jeugd onderbreng. In dat huis is Bêr de jongste, om te zeggen de minste van beteekenis. Het gezin der Douwsen, vrijwel het meest vertegenwoordigde van de buurt, is van een vreemde samenstelling. Twee boerenmenschen - ze verlieten hun Sint Job in 't Goor - Gust, de zware rosse man en Fie, de doddige, pokdalige vrouw leven er elk in een eigenvreemde hallucinatie, hij, de baas van het vischmagazijn, zij als baas van het kot. Het is wel zoo, een kot. Hun beider eenige karakter is aan dit feit te danken. Zijn wereld waait vol van ommekeer met werk- en kooplui, met vischbennen en haringkisten, met wagens en paarden, met pint en genever; de hare is een opgestapelde bezigheid met kook en wasch, lawijt en jong. Twee zich afstootende polen, twee zich-zuiver afteekenende domeinen. Waar misschien het belang van schraapzuchtige menschen ze vereenigt, hun houding verraadt nochtans een totale afwezigheid van eenheid, van gezelligheid, van liefde. Het is ook niet meer mogelijk. De grooten dringen zich op. Later zie ik hoe hun apathie voor elkander door een aanhankelijkheid bij een der kinderen wordt vergoed. Rikus, de oudste, - dezelfde bliklooze uitgevaagde gestalte van zijn moeder - een trage rustige handarbeider is haar uitverkoorne. Voor Gust is Mia, de eenige dochter, een verwelkoming.

In dat huis, waar alles hokt in een onverdraaglijke keukenhitte, waar de moeder geen voeling heeft met wat omgaat buiten haar - de menschen, de buurt -, waar de vader na korte verschijningen tijdens etensuur de ziltigheid ontvlucht die hij met pekel bezwangert, in dat huis, bij eigendoende broers en een gecajoleerd meisje, groeit Bêr. Een groote woon - drie bijna leege kamers op gelijkvloers verminderd tot een hobbel-de-sobbel verblijf - een

eeuwigdurend wrijven en opruimen, een van 's morgens tot 's avonds volgeplekte tafel jagen hem de straat op. In zoo'n omgeving waar eigendunk en grootemenschenpraat de kooklucht bezwadderen, kan een spierjonk als Bêr niet uitrazen.

Het is alsdan vrij onvermijdelijk dat hij het gemis aan gebondenheid door ingeving van een geweld ‘in petto’ verkeerdelijk interpreteert. Al vroeg laat hij zich roepen en Fie kan dat, de bruine knobbel-handen als roephoorn om den mond: Bêr ‘Bê..ê..r’, zoo het huilen van een sireen op de Schelde. Hij verschijnt met de handen in den zak en de klep van zijn klak scheef-diep over het voorhoofd. Voor ik met hem in bondgenootschap leef, weet ik niet waarheen of waarvandaan hij komt. Bêr is twee jaar ouder. Mijn eerste tochten met hem verbergen echter niet langer hoe bedreven speelvaartganger hij is op de rivieren van de stad.

In den beginne ken ik van het waternet het speelreisje naar de kinema. O, donkere, walgelijke vuilnishoop, de ‘Zuidpool’. In de middagvertooning van den Donderdag spoelt al wat de Lepel-, Klooster-, Riem-, Preker-, Scheldestraten, de kaaien, de Kronenburgstraat met haar poortje van de 33 heiligen te veel hebben als haring in de vierkante reuzenkas. Als zwarte mannekens stormt de eene bende achter de andere, snokt met de stoelen, wipt vlooisgewijs van het eene eind der zaal naar het andere, loopt op de ruggen van de rijen om den joel op een hooger plan te beginnen. De houten zitten kraken, boven het gestommel en het geronk der menschelijke motoren jankt een onophoudend geschrei... Het stof in groote vlokken opgeschud hangt met den rook van slechtgeurenden tabak als zwaren nevel over de zaal. De enkele lampen schijnen ver als havenlichten. Een eindelijk, onbarmhartig Oôô, ôôô. Voor de duisternis invalt stormen de rakkers naar hun plek en in koor componeeren zij hun eigen liederen ter begeleiding: hymnen aan Buffalo Bill, aan Eddie Polo, aan Pearl White, doodenzangen voor lafaards, Indianen. Tusschendoor klokt de virtuositeit op uit een piano. De hitte brandt op de wangen, de voeten tintelen van het stampen, de kelen snakken naar een bol. Voor het ‘poos’ is, een ‘goldrush’ naar het kraam. Stampen, duwen, vechten, vloeken. In het gedrang heeft er een zijn geld verloren en of hij dui-

zend armen heeft omvat bij duizend beenen. De makassa's[1] verspreiden den wierook van het gepeupel. Onder en boven, voor en achter wringt zich de massa als een epilepticus. En de tam-tam van de twintigeeuwsche jeugd verkondigt het festijn van de razende vreugd.

O, Kino! Wat heeft de mensch mijner dagen u als een gouden kalf op de handen gedragen, wat heeft hij als een verken in een spoelbak het geluk gezocht in het geknor voor een tijdelijke aandoening.

Van mijn drie jaar maak ik zulke ‘Zuidpool-reizen’ mee. Tracht ik er zelve naar. Als een morphinomaan vraagt mijn ziel week aan week naar de langzaam-bedwelmende vergiftiging. Jeroom kan aan die verslaving weerstaan. Ik niet. Ik kan de keeren niet meer tellen dat ik om dwaze bedreigingen en onnoozele uitvluchten een steen in elke hand met de armen boven mijn hoofd moest staan, nog zuchtend en smeekend om den terugkeer in die hel. Moeder moest soms het hart van een beeld hebben gehad om zoo hardvochtig te zijn. Maar ze had het goed voor. In de kino wordt men slecht.

Met Bêr en de mannen van 't poortje - zij wonen er niet allemaal, maar vermits ze in die richting huizen, naar de Kloosterstraat toe, noem ik ze zoo - ben ik toen - het is de eerste verre reize van huis - naar den Weezenberg geweest. Dit gedeelte van de stadswallen hoort in de annalen van elken bengel van weleer als de plaats waar de geheele wereld een heel ander uitzicht, een ander ziel heeft. Voor ik er heen ga, werpt die naam alleen al een verlamming over mij, een schrik... de Weezenberg is een Olympus, een Olympus voor slechte menschen, voor de heele verwaarloosde jeugd van mijn tijd. Ik heb over hem niet in 't minst een voorstelling, ik weet dat er gevochten wordt, geoorlogd door het uitschot van jongens en meisjes... waartoe ik tenslotte ook eens behooren moet.

Bêr, wiens smalende oogen ik niet verdragen kan, heeft mij voor een trip naar 't vliegplein overwonnen. Wij gaan, langs een doolhof van straten en straatjes - en elk van hen snoert meer en meer mijn keel toe - de stad uit. Aan de Kielsche poort, in den

(1) De toenmalige Duitsche sigaretten.

schaduw van Bêr, schuif ik voorbij de Duitsche soldaten, met een gevoel alsof de bajonet mij in de hoogte rijgt... en altoos verder, nevens de waters van de vest, over de heuveltjes en putten gaat onze troep onbeschroomd de vlakte in, behalve ik, die niet wijk van Bêr. Later och, heb ik honderden keers dienzelfden weg met hartstocht betreden, maar zooals het altijd met me ging, het onbekende, het vreemde, het ongewone jaagt een beklemming over mijn bleeke verschijning, een instinktieve bedeesdheid, een terughouding. Een zucht naar avonturen heb ik voor zoover als nooit gekend. In de kinema ook, als de zaal met een élan, met een brakend geluid en in een beukende spanning de chevauchées der cow-boys ondergaat, zit ik stoïsch op mijn stoel geplakt onderhevig aan het getier der opstandige bende, die heel het kinematografisch gebeuren verminkt. Van jongs af onderlegt zich mijn leven aan den controol van een hyperfijne gevoeligheid, dezelfde, altijd dezelfde macht die me tot in een roes zelfs wakende houdt, bovenaardsch. Dit leven met mezelf heeft zoodoende het leven verkracht, want in geenen deele heb ik me aan het leven gegeven. Borteling en blijheid zijn onvolledige zielsuitingen geweest, het comische omhelst het tragische met beide armen. De smart ja, deze heeft zuiver haar waarde in mij omgezet.

Ik kuier met de anderen en kuier in me zelven. Het fort is sinister en het water vuil en diep dat langs de wallen loopt. Als moeder me hier weet... en iets sterft me in de borst. Er ligt geen zin in dit avontuurlijke als ik aan de mijnen denk en hoe verder ik ga, hoe meer ik op mijn passen weerkeer naar het bekende. En toch... zoolang Bêr daar is, is het goed. Zijn onversaagdheid bekoort me, die eigendommelijke sterkte zich onafhankelijk te gevoelen. De andere hebben zoo goed als geen plaats in mijn gezichtsbeeld. Tot één van hen op het ellendige idee komt beeten te stelen, aan den Weezenberg. Voor een labbekak als ik schuift dan het laatste greintje moed nog weg. Ik dwaal en hou niet af Bêr te vragen naar huis te gaan. Maar wat kan hij. Zoo'n grootsch idee woelt in hem op als een lava en als die werkt is er geen houden aan.

- Bangschijter, zegt hij dan, alhoewel een beetje medelijden hem behebt.

Zoo ben ik tot den Weezenberg geraakt en heb ik den dood met mijn heele bewustzijn voor oogen gehad.

Ten halven de hoogte van den loggen wal betast ik de vuile, plakkende beeten, ik, die er een heilige bevangenheid voor heb, ik, die nooit een beet van dichtbij gezien heb. En op hetzelfde oogenblik grijpt me iets aan, binnen in mij, alsof mijn hart geperst wordt, gewurgd... Dat is nu 't voedsel van arme menschen, van hongerlijders, van menschen als Marie die boven woont, van velen waarmee ge gaat. Voor hen heeft het stelen een beteekenis, zij weten niet beter... Maar gij, gij moest maar liever zijn thuisgebleven, gij steelt waarachtig, gij zijt een dief... Ik sta daar, met die reusachtige hoogte voor en een grauwe diepte onder me, met een natte, stinkende beet in mijn kleine handen, zonder doel, zonder uitweg. Als ik me omkeer ligt het Wilrijksche plein als een verre, schemerende zee, wijd, oneindig wijd, met geen enkel huis, maar gapend afgrondelijk, onmetelijk, verlaten. Moeder, moeder... Voor in de verte het gevaar der moffen op ons afkomt, verlang ik naar haar als naar de éenige groote beteekenis van het leven. En ik loop, loop, terwijl de beet voor me uitrolt als een kei, in zee, strompel en stronkel hals over kop de steile hoogte af, zonder meer bevroeding dan om het leven te bezitten dat me ontvliedt en verder, verder, in de vlakte zwoegt zich mijn borst af, die stikt bijna, onder de vrees...

De hand van God is toen over mij heengegaan. In de lucht ronkt haar verwoede macht achter me aan. Ik kan niet omzien, harder, harder, klokt het naderende onheil, een geluid als van duizenden, duizenden wielen die rollen over asfalt, een onhoudbaar snorren van den wind in de draaiende vlucht. Ik val neer, met mijn heele, kleine lichaam plat op den grond, mijn kop bonst bij den slag en mijn handen schuren vaneen... ‘Moeder, moeder!...’ roep ik nog. De schroef van een vliegtuig zuigt als een spin het bloed uit mijn lijf, stort zich wat verder als een demoon in de zwarte ontsteltenis van het vervagende plein.

IV

Ware ik niet telkens en telkens een kindeken van den dood geweest - een verniepig stukske koortsig vleesch waarboven de dood den ratel van zijn knekel-handen hooren deed - ik hadde nooit

deze regels geschreven of ik zou zijn verloopen als zoovelen van mijn jaren, waarmee ik omging. Want zoo ik de bekoring onderging die uit moeder en Jeroom straalde in het verloopen café, dat droef was, ik dank de genade aan het periodisch overvallen van een fleurus. Geregeld, jaar aan jaar, begin ik als een hondje te bassen en krimp ik ineen als een pier. In mijn hoofd, dat zwaar weegt, dringen al seffens de zwartste voorstellingen zich op. Weet ik niet uit gesprekken met moeder hoe op 't nippertje af de muis niet in de val loopt? Weet ik niet dat ze dag en nacht de klamme koortshanden van me in haar handen houdt en haar oog me niet verlaat. Maar als alle vorige malen is haar de strijd het geven van haar liefde en van haar krachten. Dag aan dag, twee volle maanden verlichten haar tegenwoordigheid en de zachtheid van haar handen het branden van de pijn in mijn hoofd, en in mijn borst, vergaat door medicijntjes, koude doeken en altijd proper linnen stapvoetend de dwaze overrompeling van het gevaar.

Ik heb het avontuur in mijn jong leven nooit hartstochtelijk bemind, al zagen soms mijn oogen naar ander, ongewoner dingen uit dan ik beleefde. Ik heb, toen 'k ouder was, bij 't zicht van de koralen weelde van de kathedraal door 't zolderraam, mijn heele wezen wel verzuchtend meegevoerd geweten wanneer ik dacht aan verre, mooie streken, en aan den boord van onze Schelde den loop der schepen ingebeeld op groene glooiingen van den oceaan, maar nimmer heeft alzoo de wisselvalligheid mij beetgehad...

Alleen - o, zoet genucht van de ervaring - door 't langzame herrijzen uit den heeten kuil waarin ik zweefde tusschen hel en hemel, door het gevoel te zijn gezonken diep, diep onder de aarde en de werkelijkheid, door het bangelijk zwijmelen van mijn oogen en het kreunen van mijn borst, door geheel het sterven van mijn broze lichaam in een nacht van zwoelheid, heeft zich van mijn wezen, dat de hoop niet losliet, een drang te leven, goed, heerlijk en gelukkig leven, meester gemaakt, een zin naar leven dat onverstoorbaar een hymne is en een gebed. Later heeft zich deze liefde gemeten met wat het leven in zijn zuiverste essentie waard is, heb ik mijn illusie smartelijk en met hoon moeten bekoopen. In 't bijzijn van moeder en van Jeroom kon mijn verlangen niet anders zijn.

De vrees voor den dood en het aanvoelen van de rust, die in

mijn kamerken en toen ik beter was in de keuken mij als muziek omgeven, grijpen me aan. Ieder jaar overwint het huis meer en meer de invloeden, die me verpletten kunnen.

Men heeft den kerkvader Augustinus en den grooten hervormer Ignatius van Loyola heel wat jeugdzonden vergeven. Zou ik me moeten schamen voor het feit lange jaren door het schrikbeeld van den dood achtervolgd en gefolterd te zijn geweest? Was het een zonde van me aan het leven te houden door er gestadig aan te twijfelen? Hoe springveerig en gezond van hart ik ook ben - het hart heeft me altijd boven water gehouden, zegt moeder - hoe de straat ook mijn uitgelatenheid weerkaatst en niet een waagstuk door mij niet wordt beproefd, als het licht in de kamer uit is, terwijl Jeroom den polk heerlijk verwarmt, herval ik telkens in een mistroostige stemming, waarin het idee ‘bleek zijn en mager... en den eenen of anderen nacht...?’ me wakend houdt.

Groot en droef mysterie van den dood. Heel wat levensmomenten heb ik u over mij geweten. Ik zie nog uw onheilspellende en lugubere aspecten die me verlamden, het skelet, de spooktoga, de zeisflikkering, de fosfooroogen, de helbrand; ik zie nog de zoovele tafereelen die mijn verscheiden moesten illustreeren. Ik hoor in den nacht van ons kamertje de scharrende, duidelijke geluiden uw komst nog melden, het gerucht in de schouw, in de ingemaakte kast, onder het bed; ik hoor het naderkomen, den wind boven mijn hoofd, de laatste, allerlaatste beweging die me versmoort, verplet... Hoe loopen hevig, als een wijl mijn adem gestorven is, de aanroepingen langs de wanden van mijn mond: Jezus Maria Jozef, help me... Jezus Maria Jozef... Wat ben ik gelukkig, nadien, op mijn elfde jaar in de Geschiedenis mijner Jeugd over Hendrik de woorden van den dokter te lezen: als hij zijn zevende jaar bereikt is hij gered. Toch heeft het niet heelemaal willen baten. Want, in den tijd dat ik de menschen beter kennen leerde, in den tijd, waarin het zeventiende levensjaar heerlijk moest zijn aan levensontplooiing en levensgenot, heb ik ook dan weer met den dood geleefd, in vijandschap, erger dan een vijandschap kan zijn. Maar dan lag de schuld niet in mij, niet in mijn ziekelijkheid - die verliet me - maar in de rauwe, sarrende handen van de wereld, die kelken van zachtheid hadden moeten zijn.

Ik heb niet dikwijls het geweten zuiver - speelt dit me geen perten? Klampen de verbeelding en de diep katholische gedachte aan straf me daardoor niet vast? Niet zoojuist heeft de genade moeder ingegeven me van school te veranderen - waardoor den allerslechtsten graad van gedrag gespaard blijft - of ik heb alle gehoorzaamheidswetten overtreden. Bêr staat aan de deur eendelijk te roepen als een middagkrekel. De zooveelste week van 'Ruiten Aas' heeft ons beiden weer het vuur in de hoofden geslagen, ons verzot-zijn op sensatie aan gang gestoken; de sterke, edele figuur van Eddie Polo heeft het ongeduren vleugels gegeven, vleugels... Maar moeder wil van niets weten. Moeder weerhoudt de begeerte... En alsom wordt het erger, ik wil, ik wil weggaan... ik wil. Ja, datgene gebeurt waarvoor ik sinds jaar en dag koorts heb... de burgerpolies staat daar, de zware, rosse Frans. Schreeuwen baat niet. Op 't trapken van den kelder kan ik gerust voorthuilen. In onzen bierkelder zit ik dikwijls, bang als een wezel, met de snikken in de borst en de oogen zwart door het vuil van mijn ravotters-handen. Hebben zich daar in het halfdonker, met het schaarsche licht van den keldermond op eenige tonbuiken en bierbakken en in de aanwezigheid van spinnewebben en stofnetten, niet vele indrukken vastgezet en stille gepeinzen de idee van den dood latent gemaakt? Ik weet het niet, maar de afzondering heeft me altijd diep beïnvloed, de afzondering heeft me voor het leven altijd gewonnen...

Dat Jeroom in die jaren voorbeeldig is, dat niet. Hem weerhouden de omstandigheden. Nimmer nochtans heeft hij reden tot klaven, tot toepassen van ingrijpende maatregelen aanleiding gegeven. Zooals hij het later met een zuiver accent geworden is, zoo is hij in zijn groeiende jaren een flink gevleeschde, sterke en fijnzinnige humorist. Het toeval heeft moeder de zorgen voor het dagelijksch leven wat lichter gemaakt. De bedrijvigheid, die door het instellen van den 'relief' in den IJskelder, de straat verlevendigt en de gedwongen inwijding die Jeroom van moeder krijgt over geheimpjes en wetenswaardigheden, hebben op hen een zeer gunstigen invloed.

Het komen en gaan van de volgepropte vleeschwagens werpt nu rond de middaguren en in den nanoen een klad beenhouwers bin-

nen, die door hun drukte stilaan de nare jarenlange verloopenheid van ons café wegnemen. Vreemd is het, hoe door geheel onbekende menschen onze zaak weer opfleurt. Gedurende den oorlog bleven in de gasfabriek en over ons in het haringmagazijn eenige ploegen werklieden bezig, die voor den oorlog het café betraden. Eens vader voor goed uit den familiekring verbannen, zagen we zelden een dier menschen - en ook handelslui - nog aan den toog. Ik begreep dit destijds niet. Maar later gingen mijn oogen wijd open en liep ik onder de realiteit en de beteekenis van het feit vaak gebogen. Want het was Bêrs vader, hij, die door zijn houding tegenover mij als door zijn uiterlijk zelfs bekoorde, die geen moeite verloren gaf, ons werkende menschen als hij, in den grond te boren. Het is niet om te gelooven. Lang ben ik nevens de deur gegaan omdat Bêr mijn Siameesche broeder was... Er zijn geen kinderen geweest aldus verknocht... Maar ik ging omdat ik me in den huiskring van Fie als thuis wou voelen, met de meening daar onder vrienden te zijn. Is er harder noot te kraken dan de ontdekking dat ik er - behalve door Bêr, meen ik - heel mijn jongde voor 't lapje werd gehouden. Mijn ouders hadden me soms te weerhouden, ik geloofde hen niet. Gust Douws, de vader, hem dien ik deels in mijn liefde bijna voor Bêr opneem, heeft voor mij het begrip menschelijkheid een leelijken deuk toegekend. Als ik hier dieper op inga, hoe worden in het leven niet herhaaldelijk door een galerij van menschen onze beste inzichten verwoest, zoodanig dat het kwaad in eigen ziel het kwaad bevrucht? Naijverig en schraapzuchtig was het Gust te veel en te pijnlijk bij ons een glas te drinken - zoo liep hij slechts zelden de straat over en dan nog als willens nillens klanten hem een pint offreerden - maar dan vond hij nog sterkte (en lafheid misschien) genoeg om zijn buitenkansjes in café's te doen betalen die geheel buiten den handel en wandel van de straat gelegen waren. Dit was het toedienen van een knak waaronder we gedurig met een gevoelige vrees rondliepen, de vrees die ons tot in het bloed geslagen is. Voor den oorlog, terwijl mijn ouders hun zaak als ‘boeren van den buiten’ in het stadsmilieu moesten opbouwen, kon vader aan Gust wel eenige handelaars en werklieden ontfutselen. De bezettingstijd gaf Gust echter een onbeperkte macht, het klutsken klanten dat ons

overbleef had hij gauw onder den duim. En meteen ontzag hij zich wel zich te verwaardigen een voet zelf in ons dood café te zetten.

Het zijn ruwe, maar hartelijke vreemden, Antwerpenaars van het Noord, die als op een schilderij van Rembrandt een licht werpen in ons duistere staminee. Benevens de gerantsoeneerde hoeveelheid reuzel, pastellen en vlokken loopt van tijd tot tijd een bouillon-soepken door onzen slokdarm, druipt het vet van onze vingers onder 't peuzelen aan arm-dikken paling, of smakken we de kiekenbillekens zonder meedoogen naar binnen. Deze overvloed - door een of andere vent achter zijn witte schort binnengesmokkeld en door moeder voor een appel en een ei gekocht - lacht Jeroom toe. Om 't kwaadspreken en 't klikken te vermijden blijft moeder 's nachts beneden soep koken of een kiekske braden. Met 't vet dat ze smelt vult ze voor maanden een grooten steenen pot. Altijd blijft het waar: we zullen van honger niet ontkomen. Ten koste van hoeveel lamlendigheid behooren we nog onder de bevoorrechten.

Jeroom is beter dan wie ook de aangewezen ‘factotum’ (Joke, uitgemagerd als ze wordt door ouderdom en last die haar eigen getrouwde en tekortkomende kinderen haar aandoen, kan nog enkel moeder in den onderhoud van het groote huis wat behulpzaam zijn, wekelijks den boven kuischen en de wasch meekloppen.) Om zes uur 's morgens, winter en zomer, schuift hij aan in de Kloosterstraat om een liter of twee melk te bemachtigen en is juist op tijd weer om de ‘blaaikens’ af te laten van het café. Nog voor hij een brok eten zwelgt, pompt en draagt hij emmers aan voor den kuisch, pochend dat zijn slechten arm beter en beter wordt, schuifelend onder 't kwakkelen met de vracht een deuntje hoog en juist, Intusschen heeft hij den moor op 't vuur gezet en schenkt hij, ervaren, een fijn brouwsel kneip op, kneip dien hij op sommige dagen zelf brandt. Men moet Jeroom heeten om een heelen nanoen voor een zwarten pot te staan roeren in den stank van de zwartpulverende korrels die den goeden ouden koffie moeten vervangen. Vervaard is hij niet, zelfs niet om twee uur aan een stuk zijn pseudomoka te malen, 't eene meuleken achter 't anderen, en hem daarna nauwgelet met bitterpeeën te vermengen. Alzoo honderden huiselijke aangelegenheden beletten Jeroom zijn kinderziel aan de straat

en de vreugde van 't spel te verkoopen. Toch ontnemen ze hem zijn goed, tintelend humeur niet, wat ik 's avonds ondervinden kan. Met een lust, die me meeneemt, toovert hij op zijn en ook op mijn lei bergen en dalen, waarin naar zijn verbeelding den wreeden strijd tusschen Indianen en Cow-boys plaats grijpt. Op een wip duiken van achter de heuvels een troep Canadeezen, achtervolgd door een wild-kadansenden troep Sioex die nog in de vlakte vertoeven. Altijd wisselen de landschappen zich af en versmelten de gelederen in beide kampen, tot eindelijk, van rechts of van links de versterking komt opdagen die den vijand uitmoordt tot den laatsten man. Arm en wreed spel (waarachter de groote mensch zich ook weer verbergt). Toch terwijl Jeroom met zijn basstem, die tevens tot het tenorgeluid kan opstijgen, de spanning vermeerdert, bestaan er voor mij niets meer dan zijn teekeningetjes en zijn behendigheid, leef ik met een rijke begeerte. Wat Jeroom kan, zal ik ook kunnen; wat Jeroom is, zal ik worden. Hij vindt het spelletje uit dat heel het huisgezin tot dul maken kan, zoo'n psychologisch spelletje. Om beurten moeten we onder de eikenhouten tafel in den donker sluipen en gebaren of er ons daar niemand weet. Door met een koterhaak te trekken of door ineens een voet uit te steken valt dan hij die langs de tafel passeert, stronkelend en buitelend hals over kop, zoekend daarna naar de oorzaak van het onverwacht ongeval. Wat heeft hij uitvluchten Jeroom, om maar niet te ontdekken dat er een kwade macht mee gemoeid is... Nu nog, hoeveel jaren gingen er over heen, hoor ik den kwetterenden lach van Polleman, niet heelemaal begrijpend maar beloerend die zotte kuren van zijn oudsten broer. Ik zie mezelf dan weer moeder, dan weer Jeroom het beentje lichten en een stroom van woorden in de keuken rondkronkelen. De warme, lekkere keuken, wat heeft ze menschelijk wee en menschelijke innigheid meegemaakt. Zij, Jeroom en moeder, ze hebben in mij veel, heel veel wakkergeschud. In een buurt, als deze waarin we leven, kan voor schoonheid, zachtheid, gemoedelijkheid niet veel overblijven. Het scholiersche poortje, alias Poortje van de drie-en-dertig heiligen naar de zooveel krotten die er staan, de gang in de Kloosterstraat, de Lepelstraat, de plak - de halve Kronenburgstraat had er tijdens de schieting ook mogen aan gelooven - het zijn alles, behalve ge-

zonde, opbeurende milieus. De kameraden die ik frequenteer, wildebrassen, vloekbeesten, vechtersbazen, bullebakken, leeren me alles, uitgenomen evangelie.

De keuken, moeder, Jeroom, het zijn drie synoniemen van wat ik noem ‘de magneet van het goede’.

Korte gedichten Frans Willaert

Merelschouw.

De schoot waarin de aarde sloot
zoovele schoone dingen
was toen voor mij gelijk een boot
waarom de golven zingen.

Droom.

Ik droomde wondere dingen
't was van 'n bloeiende mei
'n vogel begon zacht te zingen.
Toen dreven de dromen voorbij.

PALIETER

PALIETER

Kronieken

Nederlands Proza
Essay en Lyriek Jan Vercammen

Achilles Mussche

Achilles MUSSCHE

Na zijn geslaagd Cyriel Buysse-essay brengt Achilles Mussche ons nu een bundel kleine essay's onder de tietel ‘Conflicten en Meditaties’. Zooals Gijsen na ‘Het Huis’ heeft Mussche na ‘De Twee Vaderlanden’ niet meer dan enkele verspreide gedichten geschreven. Gijsen ging over tot de toeristiese belletrie, Mussche tot het essay.

Het hartstochtelik geloof in het leven en de liefde is bij hem bijna intakt gebleven. Zijn lyrisme, niet altijd gezuiverd van storende retoriese elementen, is misschien wel verdiept, maar behield zijn liefde tot het mooie woord. Sommige passi uit het nieuwe boek zijn dan ook volkomen prozagedichten, waarin nog het rietme leeft van de psalmen uit ‘De Twee Vaderlanden’. Achilles Mussche moet niet in de verleden tijd spreken, als hij zegt dat hij ‘op de maatslag van hartstocht heeft geleefd’.

Vooreerst een stukje over de fin-de-siècle-mentaliteit van het einde der negentiende eeuw. Een merkwaardige ontleding, gedateerd; 1921. Beschouwingen over de tijd en de persoon van Lod. XV, en daaruit afgeleid de analyse: zelfbedrog was een

systeem, een moraal geworden, er heerste een ontzettende verwildering van geest en ziel, ‘een waanzinnige dooreenkrioeling van alle tegenstrijdigheden en uitersten’, ‘de wetten der wetenschap misbruikt de maatschappij om haar ontaardingen een masker van universeele fataliteit op te zetten’. Het is de tijd van het empirisme, het materialisme en het individualisme; de tijd van Lautréamont, Verlaine, Strindberg, Wilde, Rimbaud, de tijd van ‘de la musique avant toute chose’. Ik citeer wat op het geheugen af, de tijd zelf is trouwens essentieel kaoties. Mooi is hier de tiepering der muziek van de grote Debussy, die de pas-gestorven virtuoos Stephan de Jonghe me nog heeft leren begrijpen. En het stuk sluit: Dat is dan het Europa, dat de twintigste eeuw zal moeten liefhebben, zóó hevig dat zij het onverbiddelijk vermorzelt en zuivert in de overvloed van haar liefde.

Het tweede stuk behandelt de verzoening met het leven bij Verhaeren. De Frans-schrijvende dichter werd gevormd door: ‘het essentieële leed van den mensch aan den chaos van zichzelf en de wereld’, ‘de rampzaligheid van zijn tijd’, zijn wankele gezondheid en ‘de drie Erinnyen van alle decadentie: verweesdheid van aarde en menschen, verveling en hunker naar den dood’. Door de overgave aan de wet der liefde wordt Verhaeren gered. Achilles Mussche toont hier een zuiver psykologies indringingsvermogen te bezitten, en een fijne doorvoelingskracht.

Volgen nog: ‘Oostersche eenheid en veelvormigheid’, naar aanleiding van Dr. Willy Haas' boek: Die Seele des Orients; een studie over ‘de Russische Messias, waarmede we wel niet geheel akkoord kunnen gaan, omdat we de zgn. Russiese ziel meer als een miete beschouwen dan als een werkelikheid, en in de Russomanie veel oppervlakkige elementen.

De ‘Reisherinneringen aan de Amblève’ is een schoon lieries loflied op de Ardennen, dat soms wat van woorden overloopt, zodat de zuiverheid der weergave wel eens wordt geschonden.

De ‘Meditaties over schoonheid en leven’ zijn ook grotendeels lieriek. En alhoewel ze grondig beleefd blijken en diep doorvoeld, roept hun vorm wel eens het wantrouwen in ons wakker. Het zijn meditaties van de kunstenaar met zijn liefde voor de schoonheid en zijn adoratie van het leven. De dichter zit hier aan en noodt ons tot de dis van zijn eigen rijke innerlike leven.

Last not least het stukje over Vincent van Gogh naar aanleiding van Julius Meier-Graefe's boek: Vincent. Mussche houdt van van Gogh, die deze liefde en ook de onze in alle volheid heeft verdiend.

De dichter van ‘De Twee Vaderlanden’ schonk ons dus een rijk en mooi boek. En ook hem wensen we: ad multos.

Albe

De Albe van de Paradijsvogel schreef deze andere hemelvaart in triptiekvorm: lieriese fragmenten uit het leven van een poëet.

Dit boek is een wondere vermenging van hooggespannen lieriek een.... neozakelike aantekeningen. Die vermenging heeft wel eens een eigenaardige bekoring, maar anderszins detoneert ze vaak. Er is nog de tegenstelling van diepe ernst en een zeker sarcasme, dat dus niet geheel vrij van bitterheid is. De in dit boek uitgesproken

psykologiese toestand voelen we meer dan eens een transpositie te zijn, in het kader van een fiksie, van een werkelikheid in het hart van de schepper dezer triptiek.

Ze heeft enigzins grote allures aangenomen, die ze echter niet volhouden kan, zodat ze niet buiten het schetsmatige is gegroeid, wat nog klaarder wordt belicht door het inlassen van fragmenten uit een ingebeeld dagboek.

Een schets kan echter grote verdiensten hebben en deze ‘Poëet’ heeft ze werkelik. Vast en zeker heeft Albe een eigen geluid in onze jonge bent, en een mooi geluid nog wel. In dit boek heeft hij, al is het met een eer embryonaire psychologie, zekere levensmomenten getekend, die getuigen voor zijn epies talent, dat hij ook in enkele van zijn novellen bewezen heeft te bezitten. Zit hij in zijn novellen te zeer beklemd in de stroom van de niewe zakelikheid, die vaak maar een vulgair maar wat opgesmukt realisme blijkt te zijn (voorloopig niet bij Albe weliswaar!) hier speelt de lieriek hem parten, ook buiten de dagboekbladen en de geciteerde gedichten. Als we hier de gedichten noemen, moeten we meteen opmerken, dat Albe de voldoening over zijn Paradijsvogel (inderdaad een der beste gedichten der jongste Vlaamse generatie) nog

ALBE

niet te boven is gekomen. Ik zie het echter als een wijs woord wat iemand zei: Looft men een gedicht van U, begin dan met geheel andere te schrijven wat de vorm betreft. In de hier opgenomen gedichten komen evenwel fragmenten voor, die werkelik treffen door hun pregnante fijnheid. We citeren liever niet omdat ze enigszins in hun verband moeten worden gelezen. Vergeten we eveneens niet, dat de schrijver zelf ons waarschuwt voor de apokaliptiese duisternis der ‘Vizioenen’.

De poëet, die begon met de schoonheid te willen verkennen ‘voor zijn volk’ sterft in volslagen eenzaamheid. Ik weet niet of de schrijver hier een siemboliese of bewust-realistiese wending heeft gegeven. Maar het doet in ieder geval goed de zozeer gesmade ivoren toren weer eens voor ons te zien. We hebben het sociomanies bedrog al te klaar ingezien en Adama van Scheltema, de teoretikus van de zgn. sociale kunst heeft het slechts met wat goedkoope retoriek kunnen doen. Ik geloof in de macht der schoon-gedragen relatieve eenzaamheid, en algemeen menselik gesproken leeft in mij de overtuiging, dat het geluk om één mens duizendvoudig dat om duizend mensen zal zijn. Dat is individualisme als u wilt. En ook weer geen. Godsdienstig is die overtuiging verwoord in de evangeliese uitspraak, dat het Rijk Gods, dat we moeten bouwen, niet buiten maar in onszelve ligt. Zelfs sociaal gesproken is dat goed-begrepen individualisme de hoogste zegen.

Broeder Abel, ik houd te veel van uw werk om niet rechtzinnig te zeggen wat uw

opgang (die ik wens schoon te zijn als de tocht der seizoenen over ons land) beoordeelen moet. De gaafheid, die U hier nog niet bereiken mocht, tekent zich niettemin reeds af. En deze tekenen doen ons dit werk als een voorbereiding zien, en naar volgend werk verlangen. Er komen hier brokken voor, die meer dan beloften zijn. Maar enerzijds bleef het werk als geheel te fragmentaries, en in zijn fragmenten niet zodanig aaneengesloten dat we het een bereiken zouden kunnen noemen. De taal heeft vaak een indringende bekoring en een rietme dat gedragen wordt door een werkelike bezieling, de bezieling namelijk van een waar kunstenaar. De bouw en niet zelden de uitwerking zijn te cerebraal om van een rijp werk te zijn.

Maar enerzijds dringt zich een besnoeiing op van al te wilde lieriese loten als gevolg van een zekere virtuositeit. En wat de novellen betreft, een loskomen van de reportagetoon voor een durvende weergave der eigen aanvoeling van het zo veelzijdige, het zo schone en zo wrede leven, dat immers niet de gelijkheid kent van de dood.

Louis de Bourbon

Louis DE BOURBON.

Er bestaat in Nederland een groep jongere dichters, die wat leeftijd en vaak ook motieven en vorming betreft een zeker parallelisme vertoont met de Vlaamse jongeren, die zich in het verleden jaar door de Tijdstroom uitgezonden Poëties Bericht hebben uitgesproken. Zonder het werk der anderen te negeren - verre van daar! - zien we voorlopig klaar naar voor treden: Louis de Bourbon, Alex Campaert en Paul Vlemminx. Er zijn ook nog Jan Gin en Man Arnet, die totnogtoe hun toekomstkansen wel wat minder afgetekend zien. Ze stichten het tijdschrift ‘Het Venster’ waarmede het echter niet schitterend schijnt te lopen.

Ik houd van de gedichten van de Bourbon (dit is geen pseudoniem). Doorheen hun eenvoudige verwoording en hun ongekunstelde vorm dringt een onweerstaanbare poetiese kracht, getuigend van een diepe bezieling. Deze enigszins algemene bewering krijgt evenwel haar betekenis als we het werk van de Bourbon stellen tegenover de boven de Moerdijk in de mode gekomen kabaretliederen en faits-divers-kommentaren, waarin de N.-Nederlandse poezie vaak dreigt dood te lopen.

Maar het gaat nu niet over zijn poëzie, wel over zijn eerste prozawerk ‘Het Licht achter Golgotha’. De auteur noemt het zelf ‘het verhaal van een onstilbaar godsverlangen’ en draagt het op aan H. Masman. Dat godsverlangen bevangt een hele jeugd en krijgt in dit boek enkel een betrekkelike oplossing. In zijn eigen pijn vindt de verteller Golgotha: ‘vóór mij ligt het leven... als een berg. Daarachter wacht God,

eindeloos'. Het is dus geen bereiken, wel een zekerheid. Of deze de rust brengt blijft een open vraag. Hier wordt de stem Gods overal vernomen, zijn aanwezigheid overal gevoeld, maar het verlangen wil de heldere aanwezigheid van het schouwen, het wil de Mond zien, die roept, het wil de werkelikheid, die geen mens bezitten kan hierzijds de dood. Ook als kind. De psychologie van het verlangen gedurende die periode is wel enigszins onthutsend. De schrijver moet dat zelf gevoeld hebben, waar hij schrijft. 'Toen was mij dit niet even duidelik, als ik nu in woorden beschrijvend kan nabeleven, doch vaag en vreemd had Uw teken zich in mijn gedachten neergelegd en wachtte daarin verborgen.' Die vaagheid is in de realiteit van dit verhaal wel niet zo zichtbaar.

In dit boek ligt niet in zo sterke mate de bekoring der schoonheid die leeft in de poëzie van de Bourbon. Maar wij gelooven in dit 'Licht achter Golgotha' en de weg, die daarheen leidt. 'vragend en spelend eerst, en later in smarten en eenzaamheid'. En dat geloof vermocht de auteur ons te geven, omdat hij om het in deze bladzijden schroeiend verlangen moet doorleefd hebben, en hij dus voor zijn eigen diepe menselikheid niet de ersatz van een ergerlike kunstmatigheid ter hulp moest roepen. De tekeningen van Charles Eyck zijn aristokraties en passen bij de tekst, een verdienste die al te vaak ontbreekt, hoe grote waarde ze op zichzelf ook soms hebben.

Dit boek is een begin, dat, hoe het ook beneden een bereiken blijft, toch alvast zodanige mogelikheden insluit voor de ontwikkeling van de Bourbon's talent, dat het stellige verwachtingen wekt. Voorloopig hebben we vooral zijn poëzie.

Achilles Mussche: CONFLIKTEN EN MEDITATIES. - Uitg. 'Steenlandt' Liebaertlaan, Kortrijk. - 18 fr.
Albe: DE POEET. - Triptiek. - Uitg. 'Steenlandt' Kortrijk, en 'Sint Viktor' Alsemberg (Brab.) 24 fr.
Louis de Bourbon: HET LICHT ACHTER GOLGOTHA. Teekeningen van Charles Eyck. - Uitg. A.A.M. Stols, Maastricht

Duitse Poezie J. Decroos

I. Duitsche volksliederen

Das kleine Wunderhorn. Deutsche Volkslieder. Insel-Bücherei N 439. Im Insel-Verlag zu Leipzig.

Zooals de mythische Grieksche reus Antaeus telkens zijn krachten herwon als hij op den moederlijken grond voet kon krijgen, zoo heeft, na een tijdsgewricht van geen-raad-meer-weten tengevolge van steeds raarderdoende gekunsteldheid en steeds buitenissiger wordend individualisme (de i s m e n van na den oorlog waren het eindstadium van dat verval) de Duitsche lyrische poëzie nieuw leven gehaald heeft uit de aanraking van eigen bodem, eigen volk, eigen verleden, eigen poëtische traditie en eigen Germaansch religieus gevoel. Niet de twijfelachtige, internationale humanitaire denkbeelden van enkele wortellooze expressionisten hebben vermocht de Duitsche poëzie tot nieuwen wasdom te wekken doch het weer opborrelen van die eeuwig oude, eeuwig nieuwe inspiratiebronnen. Die vernieuwing is overigens geen bedriegelijke toekomstdroom, zij is reeds tastbare werkelijkheid geworden in de lyriek van een B i l l i n g e r en een L e i f h e l m en van de meeste andere hedendaagsche dichters van wie ik in dit tijdschrift gedichten vertaald of besproken heb.

Nu de Duitsche dichters derwijze weer in voeling gekomen zijn met de Duitsche ziel en weer doordrongen blijken van de reeds door H e r d e r uitgesproken waarheid dat zooals ieder volk zijn eigen aard en zijn eigen taal heeft, het insgelijks zijn eigen poëzie heeft of moet hebben, is het niet te verwonderen dat de belangstelling in het oude Duitsche volkslied, dat eenige jaren geleden in de oogen van de toen meestal internationaal georienteerde toonaangevende Duitsche letterkundigen slechts nog historische beteekenis had, weer alom in Duitschland aan het groeien is. Men wordt er zich weer van bewust welke schatten aan natuurlijke, onver-

valschte, echt Duitsche poëzie in die eenvoudige, soms bij de eerste kennismaking onbeholpen lijkende gedichten schuilen. Het volkslied wordt weer een levende bron van Duitsche poëzie.

In een vroeger vervalstadium van de Duitsche lyriek is van het oude volkslied reeds eenmaal verjongende kracht uitgegaan. In het laatste kwart der achttiende eeuw had H e r d e r die, als of 't ware onderaarsch geworden, verborgen bronwel weer ontdekt; ook G o e t h e verzamelde in zijn jeugd oude liederen, 'waarvan de motieven', zegt hij, 'rechtstreeks aan de natuur zijn ontleend' en zijn eigen onvergankelijke lyrische poëzie, zooals trouwens die van de meeste Duitsche dichters der XIXe eeuw, is zonder den wonderdoenden invloed van die verjongingsbron ondenkbaar. Alles wat het Duitsch volkslied kenmerkt vinden we in Goethe's lyriek weerom. 'Alleen het volkslied' schrijft K. H e i n e m a n n in zijn D e u t s c h e D i c h t u n g 'kan met Goethe's lyriek gelijkgesteld worden of beter Goethe's lyriek is die van het volkslied. Zelfs de ontdekker der volkspoëzie, Goethe's leeraar H e r d e r liet zich beetnemen en plaatste argeloos in zijn verzameling van volksliederen D a s L i e d v o m H e i d e n r ö s l e i n dat Goethe als Straatburger student had gedicht. De echtheid van het gevoel, het concrete, de levende aanwezigheid der beelden, de onmiddelijkheid van de natuur en de innige samenhang van gevoel en uitdrukking, deze kenmerken der volkspoëzie karakteriseeren ook Goethe's lyriek. Zonder opzettelijkheid en schijnbaar kunsteloos beelden de volkspoëzie en Goethe's lyriek het leven uit. Ze bootsen geen taal na, ze zijn zelf de scheppende geest der taal. Niet logisch besluitend gelijk het verstand doet, doch sprongsgewijze zooals het gevoel, zoo scheppen zij. Zij duiden het gevoel meer aan dan ze het uitspreken. Ze verlangen de medewerking van de phantasie, het mededichten van den toehoorder.'

Ook in de Nederlandsche poëzie is van het Dietsche volkslied der middeleeuwen, dat veelal van het Duitsche niet verscheiden is (het is moeilijk te bepalen of een reeks volksliederen van Dietschen of van Duitschen oorsprong zijn), een invloed ten goede uitgegaan. Denken we b.v. slechts aan de liederen van Bredero en zelfs aan enkele van den kunstdichter Hooft die blijkbaar in hun eenvoud, hun frischheid en hun welluidendeid bij het volkslied aansluiten, verder aan G. Gezelle en aan R. De Clercq, onze volks-

aardigste Vlaamsche dichters, die beiden eveneens met het oude volkslied hun voordeel gedaan hebben.

In het bundeltje volksliederen ‘Das kleine Wunderhorn’, dat thans op de Duitsche boekenmarkt werd gebracht, gaat vooral van een reeks liefdeliederen een bezondere bekoring uit. Om ze alle ten volle te genieten en te waardeeren mag men echter niet vergeten - wat trouwens ook uit andere middeleeuwsche litteratuur, b.v. uit den onbesnoeiden Van den Vos Reinaerde, blijkt - dat de anders zoo streng christelijke middeleeuwen het begrip preutschheid niet hebben gekend: al het natuurlijke, ook het sexuëele inzooverre het niet pervers, doch gezond was, kwam hun natuurlijk voor. Naturalia non erant turpia. Hieronder laat ik de verdietsching volgen van enkele van de innigste en liefelijkste Duitsche liefdeliederen.

Het Hoveken

- Lief meisje, mag ik met je gaan
  Al in jouw hovekijn?
  Alwaar de roode roosjes staan
  Zoo teeder en zoo fijn,
  En ook een boom vol wonne
  Met takken breed en wijd,
  En met een koele bronne
  Die daarbeneden leit?

- In mijn hoveken en treed jij niet
  Al in den morgen zoo vroeg.
  Den fijnen sleutel en weet jij niet,
  Hij zit verborgen genoeg:
  Hij steekt zoo diep verscholen,
  Bij Minne moet hij ter scholen
  Hij hangt er welbehoed;
  Die mijn hoveken opendoet.

Bij Liefje

Aan 't hoofdeind van mijn liefje
Daar staat een gouden schrijn,
Daarbinnen leit verborgen
Het jonge harte mijn;
God geve, ik had den sleutel,
Ik wierp hem in den Rijn,
Want was ik bij mijn boeleken,
Waar kon ik beter zijn?

Aan 't voeteind van mijn liefje
Daar heb ik uit gedronken,
Wie uit die bron mag drinken
Herkwikt en wordt niet oud:
Daar springt een bronneken koud,
Mijn harteken werd gezond,
Nog liever zoude ik zoenen
Mijn lievekens rooden mond.

In 't hoveken van mijn liefje
Daar staan twee boompjes klein,
Het eene draagt muskaten,
Het andere nagelkens fijn;
Kruidnagelkens zijn zerp en
Muskaten zijn zoo zoet,
Die schenk ik aan mijn lieveken
Dat zij me minnen moet.

Heimelijke Minne

Geen vurige kool kan branden zoo heet
Als heimlijke minne waar niemand van weet.

Geen bloemen zoo schoon, geen leliën noch rozen,
Als teere gelieven die minnekoozen.

Ach, zaagt ge in een spiegel mijn hart en mijn zin,
Opdat ge kont weten hoezeer ik u min!

In Liefjes Armen

Mij drukt zoo zwaar der liefde nood
Dat ik geen woord en kan spreken,
Ja, spreken.
Wanneer ik denk aan het mondeken rood
Dat zij me bood
Mijn harte wil schier breken.
'k Ben vóór heur kamer bij maneschijn
Al heimelijk zacht geslopen,
Geslopen,
Toen kwam daar achter het raamgordijn
De liefste mijn
En schoof het vensterken open.

Mijn liefste draagt eenen sluier lang,
Met bruine zijde omhangen,
Omhangen.
Zij drukte mij in heur armkens rank
Aan heur boezem blank
En hield me vast omvangen.

Vaarwel, vaarwel en ‘goeden nacht’
Zij u, zoet lief, gezongen,
Gezongen.
Voor ons heb ik dit lied bedacht
Aan uw borstjes zacht;
God straffe alle kwade tongen!

Doch niet alleen verrukkelijke lyrische poëzie treffen we onder die volksliederen aan doch ooit epische balladen. Ook deze hebben een diepgaanden invloed op de latere Duitsche poëzie geoefend. Bij die Duitsche balladen en bij de Engelsche en Schotsche die H e r d e r eveneens, in Duitsche overdichtingen, toegankelijk maakte sluiten de meesterlijke balladen aan van B ü r g e r en van de talrijke Duitsche dichters der XIXe eeuw die dat genre beoefend hebben. Hier laat ik een proeve van vertaling van een oude ballade volgen. Ik ben er mij wel van bewust dat ik er niet overal in geslaagd ben al den naïeven eenvoud, al de natuurlijke frischheid, en de aangrijpende, realistische tragiek van dat gedicht ongeschonden weer te geven. Hun die het hier besproken boekje aanschaffen, raad ik aan liever het origineel te lezen. (Waar mijn vertaling opvallend van dat origineel afwijkt is dat hieraan te wijten dat ik ook nog een andere, op enkele plaatsen verschillende, lezing aan mijn bewerking ten grondslag heb gelegd.)

De Ridder en zijn Meid

Een ridder heeft zijn meid bemind,
Zij vrijden tot den morgen;
Tot ze onder heur harteken droeg een kind,
Toen weende zij vol zorgen.

- Laat, zoetelieveke, uw smart en rouw;
'k Wil duizend daalders geven,
Dan wordt ge straks mijn rijknechts vrouw
En kunt in eere leven.

- Geen knecht en wil ik voor mijn eer,
Den meester zelf begeer ik
Nu keer ik naar mijn moeder weer;
In smart en kommer keer ik!

En toen ze in Augsburg kwam gegaan,
Daar in de nauwe straten,
Daar zag zij heure moeder staan;
Die heeft haar binnengelaten.

- Wel, dochterken, zeg me wat er u schort
Dat alzoo droevig uw gang is,
En hoe uw bouwen van voren zoo kort
En van achteren veel te lang is?

- Ach, lieve moeder mijn, uw kind
Komt u zijn smarte klagen,
Ik heb den edelman bemind:
Een kindeken moet ik dragen.

- En als uw bloempje verloren is,
Dat houden wij verborgen;
Wanneer uw kindje geboren is
Al heimelijk zullen we 't worgen.

- Ach neen, ach neen, o moeder mijn,
Laat toch mijn kindeken leven,
Wanneer ik heb mijn kindekijn
Zal ik het den ridder geven.

Ach, lieve moeder mijn,
Sprei mij een bed wel ruim en groot,
Daarin wil ik lijden smart en pijn
En ook den bitteren dood!...

En toen daar gloorde het morgenrood,
Toen droomde de ridder zwaar,
Alsof in den pijnlijken barensnood
Zijn liefje gestorven waar'.

- Sta op, sta op, mijn rijknecht ga
Gezwind twee paarden teugelen;
Wij zullen rijden vroeg en spa.
Ach, lief hadde ik maar vleugelen!

En toen ze reden over de hei
Daar hoorden ze een klokje luiden.
Ach groote God, mijn lief, wee mij!
Wat mag dat toch beduiden?

En toen ze in Augsburg reden aan
En naar het meideken vroegen
Daar zagen zij vier mannen gaan
Die te zaam een lijkkist droegen.

- O mannen, zet die lijkkist neer,
Wilt mij de doode toogen,
Het is wellicht mijn lieveken teêr,
Met hare zwartbruine oogen.

En toen hij den blanken sluier hief
En keek heur onder de oogen,
O wee, sprak hij, uw oogen lief
Zijn nu met nacht betogen!

En toen hij den blanken sluier hief
En keek naar heur witte handen:
- Gij waart weleer mijn zoetelief
En nu zijt gij te schanden!

En toen hij den blanken sluier hief
En keek naar heur teêre voetjes,
- Gij waart weleer mijn zoetlief
Nu slaapt ge daar zoo zoetjes!

Vergeef het mij, mijn hartedief,
Ik was u altijd trouw,
Had gij er nog geleefd, mijn lief,
Ik maakte u een edelvrouw.

Hij rukt het lemmer uit de scheê
En stoot het in zijn harte.
- Hebt gij doorstaan veel bitter wee,
Nu lijd ik grooter smarte!

- O neen, o neen, o edele heer!
Bedwing uw bitter lijden:
Wel menig man, al minde hij teêr,
Moest van zijn zoetelief scheiden.

Nog wil hij tusschen twee rotsen in
Hun beider grafsteê wijzen:
- 'k Wil daar met haar die ik bemin
Ten lesten dage verrijzen!

Op het kerkhof toen begroef men haar,
Hein leî men bij de galg en 't rad,
Maar 't en duurde nog geen hallef jaar
Of een blanke lelie bloeide daar
En er stond geschreven op een blad
Dat die men hier gescheiden had
Daarboven waren bij elkaar.

II. Richard von Schanckal

Van den bekenden dichter Richard von Schanckal is te Paderborn (Ferdinand Schöningh Verlag 1933) een nieuwe bundel verschenen: Herbsthöhe. Neue Gedichte (1921-1933). Liever dan te trachten de kunst van den dichter te karakteriseeren laat ik hieronder de verdietsching volgen van twee van zijn gedichten. Op die wijze kan ik het best den Nederlandschen lezer zijn poëzie laten aanvoelen.

Telkens weer

Zoo leef ik voort.
Telkens weer verheugt me een weinig het kleine.
En druivenzwaar van zoet geluk is mijn treurnis.
Maar de uchtend is pijnlijk,
dikwijls, als roodrankende droomen
ras verbleekend verzwinden.

Zomeravond

't Blauw van den wijden hemel is verzacht
en alle kruinen hebben uitgefluisterd.
Alleen een merel heeft mijn stap beluisterd;
over de wereld vloeit de onzichtbare nacht.

Weldra zal nu de groene wand verdonkren;
waar nog wat klaarte teêr uit schaduw schijnt
en doovend licht in eigen schaduw kwijnt
zal uit blinde oogen nachtlijk duister flonkren.

Franse Letteren
Rimbaud Joost Van de Venne

Na lezing der laatst verschenen merkwaardige boeken, gewijd aan het leven van Arthur Rimbaud, moet men besluiten dat het ‘geval’ Rimbaud - want er is wel degelik een ‘geval’ - uiterst ingewikkeld en veelzijdig is, en in ieder opzicht zeer aktueel en veelbesproken.

In het boek ‘Rimbaud’ van Marg. Yerta Méléra zal men tevergeefs een persoonlike opinie zoeken, en indien we J.J. Brousson moeten geloven, die er de inleiding voor schreef, dan is het juist aan deze niet-persoonlikheid te danken dat de auteur er in geslaagd is een verzoening te bewerkstelligen tussen apologisten en tegenstrevers van Rimbaud. Naar dit boek te oordelen is Rimbaud noch engel, noch beest, - wat zeer dikwerf het geval der onsterfeliken zal zijn - en hieraan hebben we dan ook een oprechte en eerlike biographie te danken die bovendien uiterst belangwekkend is.

Daartegenover hebben we het werk van Benjamin Fondane ‘Rimbaud le Voyou’ dat om zijn originaliteit en zijn koortsige spanning vooral door de letterkundigen en ingewijden met belangstelling zal doorgemaakt worden: op één voorwaarde echter, indien ze het onderscheid weten te maken tussen het parti-pris van de auteur en de resultaten van zijn onbaatzuchtig en scherpzinnig onderzoek.

Was Rimbaud dan een bandeloze zwerver, of was hij een ziener, een geillumineerde die in zich droeg de geweldige, wilde drang naar het mysterie van alle dingen om tenslotte aan te landen binnen de grenzen van het verloren Paradijs?

Dat is het grote probleem dat sedert Verlaine's ‘Poètes Maudits’ in de litteratuur is opgerezen. Claudel, Cocteau, Soupault, Tzara en tal van anderen hebben ieder op hun beurt getracht van dit vraagstuk een oplossing te geven, en ik geloof dan ook dat diegenen die een kristelike beschouwing hebben, het eens zullen

zijn met Claudel waar deze het heeft over de ware gedaante van Rimbaud.

Laten we bekennen: de dubbele visie, die hem door sommigen als een bezondere eigenschap wordt toegekend, is een blote veronderstelling. Alle poezie is in een of ander opzicht, visionnair of profeties; de dichter is een verkwister van zijn visioenen op een ingebeelde wereld, en die weerspiegeld worden door zijn ziel. Zijn intuitie, die het doek der uiterlike realiteiten openscheurt, zal het mysterie van de geest in zijn tastbare vormen bereiken om er nieuwe harmonieën te ontdekken.

Fondane beoordeelt Rimbaud als een bandeloze, omdat zijn verwilderd ordeloos leven een opeenvolging is van vluchten, van verkeerde en goede beginsels: Rimbaud deed grote reizen, trok te voet door de wereld, beklom de Alpen, beproefde zijn geluk te Weenen, in Italie, in Stokholm, in Nederland en Chyprus; oefende de meest uiteenlopende en de meest vreemdsoortige stielen uit, was cirkus-vent, metser, aannemer van openbare werken, leeraar, liet zich inlijven bij de Hollandse koloniale troepen voor Java, deserteert, keert terug in Frankrijk en vestigt zich nadien te Harrar en dan te Aden (Afrika); hij was een heerszuchtig handelaar, een ontdekkingsreiziger dol op handel in onbekende streken; stuurde karavanen tot in Abyssinie om er Europeese wapenen in te voeren, trok alleen door de woestijnen, ontdekte nieuwe wegen enz... enz...

Men zal toegeven dat deze odyssea er een is van een zwerver, of zo men wil, van een avonturier; maar niet van een bandelooze... En dan, dit zijn tenslotte maar grote woorden die men gebruikt om een mens te betietelen die de bezetene was van een roekeloos, onbedwingbaar verlangen, niet naar genoegens, niet naar geluk, maar naar het absolute dat hij ondanks alles nooit heeft kunnen bepalen en maar eerst zal gevonden hebben op het uiterst grensgebied.

We geloven met Paul Claudel dat Rimbaud was: ‘un mystique à l'état sauvage’, dat hij was een ‘pèlerin de l'absolu’, niet in de betekenis van een Leon Bloy wiens lieriek, meer dan een andere de weg opent naar God; maar omdat de poëzie van Rimbaud iets geweldigs eist, een inwendige daad die de menselike ziel buiten zichzelf, boven zich-zelf stelt, die op een hevige wijze het verband breekt tussen schepsel en schepping, hem plaatsend in een half-

natuurlik en half-bovennatuurlik bestaan, hem brengend in een brandpunt van bovenaardse werkelikheden losgerukt uit de gewone bezigheden van de menselike geest.

Wanneer Rimbaud uitroept: ‘J'attends Dieu avec gourmandise’ dan getuigt dit vóór alles van zijn onbedwingbare, metafiesiese drang. Daarna kan hij zich hervatten, kan hij desnoods al de heftige middelen van het menselik leven gebruiken om deze kreet, die opklinkt uit de diepste verborgenheden van zijn eigen wezen, te wurgen; het is en het blijft een getuigenis, en de subtiele verklaringen van de Heer Fondane zullen er niets aan wijzigen.

Voorzekers is het een moeilike taak om de ware gedaante van Rimbaud uit al deze tegenstrijdigheden, uit al deze duistere verwarringen te onthullen. En nochtans... Is het zoo verwonderlijk dat er wel degelik twee Rimbaud's zijn? Ook bij St. Paulus hebben we geleerd dat er in ieder van ons een dubbel bestaan is, dat er in ieder van ons twee wezens zijn die elkander gedurig tegenspreken en ons klein bestaan ontredderen. Dit dualisme dateert niet van bij de ene of andere oude wijsgeer, noch bij Baudelaire die dacht in ieder mens een dubbele neiging te hebben ontdekt: God en de Daemoon, - en nog veel minder bij André Gide. Dit tweevoudige is aanwezig in ieder mens. Wanneer Rimbaud schijnt te verbranden wat hij zou willen aanbidden dan nog is zijn anarchisme een daad van geloof.

Rimbaud behoort tot diegenen wier lot het is een geestelik, of metafiesies eksperiment te beproeven, te doorstaan maar ook te voleindigen. Het komt er echter op aan de waarachtige betekenis aan het woord ‘metaphysica’ te geven. En waar Fondane het heeft over de metaphysica, daar kunnen wij hem in geen enkel opzicht volgen.

Wat ons betreft, wij menen te mogen verzekeren, zonder behulp der teksten, dat het ‘waarachtig leven’ dat Rimbaud gedurende zijn gans triestig bestaan heeft gezocht, en hem ongenaakbaar en reddeloos verloren scheen, kan verstaan worden als het geestelik, bovennatuurlik leven dat noodzakelik zijn einde vindt in de deelneming aan het eeuwig leven.

Wanneer Rimbaud aan de poezie verzaakt, zoals hij aan alle genoegens verzaakte, dan geschiedt dit op de wijze van een bevrijdend ascetisme, dan is dit als het grootse gebaar van een ‘chercheur d'absolu’, van een dorstige naar heiligheid.

Niettegestaande de herhaalde pogingen van de Heer Fondane om het religieuse in zijn uiteenzettingen te vermijden, toch moet hij bekennen dat het Gods-probleem het fondamentele thema uitmaakt der tragedie in het donker leven van Rimbaud.

De verburgerliking van Rimbaud, zijn leven als ontdekkingsreiziger en handelaar zijn niets anders dan een laatste uitvluchtsel om te ontsnappen aan datgene wat Paul Claudel heet: ‘cette voix qui le sollicite et le relance, et qu'il n e v e u t p a s reconnaître, jusqu'à ce qu'enfin, réduit, la jambe tranchée, sur ce lit d'hôpital à Marseille i l s a c h e .’

M.i. zijn alle andere veronderstellingen overbodig naast de getuigenis van de priester die bij het sterfbed werd geroepen en aan Isabelle Rimbaud verklaart: ‘Votre frère a la foi, et je n'ai même jamais vu de foi de cette qualité.’

Wat geeft het dat gans het leven van Rimbaud niets anders was dan een eindeloze zwerftocht, een miserie-tocht, doorbliksemd van heftige opstand, doorbeten van rauwe haat en blasphemie tegen God, en tegen de ziel, en tegen de eeuwigheid. Wat geeft het, vermits hij eindelik heeft gevonden, en dat ook anderen - daar is Paul Claudel om het te getuigen - juist door Rimbaud hebben gevonden, niet aan het eind van hun leven, maar in de ontluiking van hun grootse krachten.

Noch ziener, noch bandelooze... Rimbaud is een Godszoeker. Evenals Baudelaire heeft hij een afkeer, voor deze wereld ‘où l'action n'est pas la soeur du rêve’; hij heeft het grote avontuur gewaagd te ontsnappen aan de bekrompenheid, te kampen op leven en dood met de banaliteit van een bestaan zonder heiligheid. Van de daad heeft hij een borstweer gemaakt tegen het leven.

In de wanhopige spanning van geheel het wezen heeft hij zichzelf willen verliezen om zichzelf te vinden, heeft hij het leven der poezie, die ‘schone leugen’ in zich gewurgd om een menselik, waarachtig leven te vinden.

En aldus sluit hij aan bij Pascal en bij Nietzsche, wier leven niet bestand is tegen het ontzettend verlangen der ziel, en die doorheen haat en doorheen liefde de bezitters willen zijn van àl de schoonheid en àl het geluk van deze wereld en dan de schreeuwende symbolen worden van dè menselike tragedie.

Leven
Tot een bepaling van links en rechts Geert Grub

Het zal de lezers van ‘De Tijdstroom’, die de gedachtenwisseling gevolgd hebben welke zich tussen André Demedts en mij ontspon naar aanleiding van mijn, in het Octobernummer van dit tijdschrift verschenen, artiekel over ‘D i e n s t w e i g e r i n g e n F a s j i s m e ’, wel opgevallen zijn dat Demedts het over de aanvankelijk gestelde punten eens is, zij het dan op het katholieke standpunt na.

Sektaries gesproken beduidt dit ongeveer: ‘op alles na’. Jawel. Maar ik hoop dat mijn opponent geen sektariër is, zomin als ik. Zo geloof ik dat hij mens genoeg is om idealen, idealen te laten zijn, uit welke hoek ze ook komen. Dat hij méér ‘gelovig’ dan ‘politiek’ katholiek is. In dit geval is een volledig akkoord lang niet uitgesloten, op voorwaarde dat we op de aarde blijven.

Nu de gedachtenbotsing ons als het ware bij het ‘begin van alle dingen’, de oorzaak dat én dienstweigering én fasjisme tot tijdverschijnselen werden, bracht, meen ik tot het goed definieeren van onze houding, niet beter te kunnen doen dan een bepaling voorop te zetten van Links en Rechts. Over dogma's en hindernissen heen brengt dit ons wellicht akkoord.

Eerst wil ik nog antwoorden op het Naschrift van A. Demedts op mijn wederwoord in het Januarienummer d.j.

Me dunkt, dat ik het wezen van de m o e d niet onder het mes genomen heb in die zin, dat ik moed eer een eigenschap van linksgerichten dan van rechtsgezinden zou hebben voorgesteld. Mijne ‘nauw-bewimpelde beschuldiging van lafheid’ zoals Demedts het noemt, werd geuit daar ik de tekst niet anders kon lezen dan hij er stond. A. Demedts zal wel willen toegeven dat hier geen kwaad opzet voor nodig was. De verklaring die hij geeft aanvaard ik dan ook met voldoening.

In de grond der zaak scheidt ons, volgens Demedts, een afgrond. Het zij zo. Doch die afgrond dient niet als onoverbrugbaar voorgesteld te worden. Laat hij zelfs blijven bestaan, waar bedoelingen goed en eerlijk zijn kunnen de handen er wel overheen reiken.

Ook al diskusieren we niet over de ‘zekerheden’ zooals hij ze noemt, die zijn houding bepalen.

Zij die zoals Demedts denkelik, menen dat de nadruk niet op de materieele zijde maar op de zedelike van ons bestaan moet gelegd worden, zien al licht over het hoofd dat die materieele zijde van overwegend invloed is op het zedelike resultaat. Demedts die het proletariaat kent, wiens hart hun ellende aanvoelt, moet weten dat velen die aanvankelik zedelik hoog stonden, of tenminste de gelijke afiniteiten hadden tot moreel stijgen, als, laat ons zeggen, diegenen welke door hun materieele omstandigheden omhoog gehouden werden, zedelik verdierven, moreel ten onder gegaan zijn tengevolge zuiver materieele omstandigheden als de huidige maatschappelike toestanden op hun kerfstok hebben, die hun leven gingen beheersen. Honger demoraliseert. Werkloosheid demoraliseert. Gezinslasten, nood in huis, oorlogsmizeries enz. demoraliseeren. Dat ligt niet aan 't individu. Daar tegen helpt geen bidprentje. Wat ik dienaangaande aanhaalde in de pas verschenen brosjure: ‘Voor Geboorteregeling’, spreekt boekdelen over de invloed van midden, omgeving en omstandigheden op het zedelijk peil der mensen.

De opvoeding legt de grondslag. Maar wat blijft er wanneer het hele leven er verder is om alles neer te halen; als men tot een leven gedoemd is dat alles afbreken en neerhalen moet?

Wie zelf geen askeet is moet niet op 't materialisme vloeken als dit zich niet erger uit, niet meer eist, dan het stoffelik nodige om te leven als een mens onder mensen.

Het is m.i. dus duidelik dat het ook voor het zedelik resultaat van belang is alle aandacht te schenken aan de materieele zijde van het bestaan als opgeeist door kommunisten en materialisten. Dat zijn tenslotte lang zulke materialisten niet als men graag beweert! Materialist zijn wordt maar een scheldwoord, een schande, als men daarboven geen geestelike belangstelling heeft.

Overigens geef ik het André Demedts graag toe dat de katholiek-kristelike lering als geknipt is voor het vervullen van deze wereldorde-regelende taak. Maar die ontaardde in de kerk, de kerk die het geloof verving onder de vorm van het te bedienen. Ook heeft zij nooit betoond sterke hand te bezitten om zwakken te beschermen en machten te breken, lang niet zo sterk als in het ver-

volgen van schismatieken en andersdenkenden. En toch moeten eerst machten, die wij als ‘boze’ machten hebben leren erkennen, gebroken worden.

En daarom dient er gekozen tussen Links en Rechts.

In ‘De Nieuwe Voorpost’ van Maart, uitgegeven door Roza De Guchtenaere, verscheen een redaksioneel artiekel dat ik graag ter lezing aanbeveel, getitteld: ‘Staatskatholicisme en Godsdienst’. Het zal ons al een heel eind op de weg helpen bij het bepalen van links en rechts, als ik daar het volgende uit knip: ‘... er is voor de strengst geloovige een terrein, waarop hij gehoorzaamheid dient te weigeren aan den bisschop. De gelovige is op extra-godsdienstig gebied vrij de voorschriften van bisschop en kardinaal niet na te leven. Een katholiek nationalist die zich ook in politicus onderwerpt aan de voorschriften van de Belgische bisschoppen is geen nationalist.’

Welnu, een nationalist die deze gedragslijn volgt, plaatst zich l i n k s . Hij treedt in de oppositie, niet tegen de godsdienst, maar tegen het kerkelijk gezag. Hij zal natuurlijk zeggen dat de kerk haar gezag misbruikt als ze hem voorschrijft hoe hij moet staan tegen de staat België, maar de bisschop, die de belangen van de Kerk te behartigen heeft, en hierop soms meer let dan op de geloofsbelangen, zal dit heel anders uitleggen.

Enfin, ik zei dus dat deze zich ‘links’ plaatst. Juist zooals de ‘vlaming’ die het vlaamse vraagstuk wil oplossen zonder België zeer te doen, zich Rechts plaatst. Die voor de kapitalistiese ekonomie is, kiest rechts, de andere links. Rechts, kiest hij het fasjisme. In de fasjistiese diktatuur offert het bedreigde kapitalisme hare, te zeer gekompromiteerde dienstmeid, het parlementarisme, op aan zijn voortbestaan. Het kapitalisme zal in korporatieve, georganiseerde of gekontroleerde ekonomie, tijdelik wat water in zijn wijn doen, zich onder kontrool stellen (van wie? van hare stroomannen, heten ze dan ook diktators) en de toestanden weer dragelik maken. Het is ongetwijfeld dat wat André Demedts iets goeds doet erkennen in het fasjisme, doch ‘ce n'est que pour donner le change’, en, heeft het fasjisme ‘seine Schuldigkeit getan’, is het revolutiegevaar geweken, dan ‘kann es gehen’ en treedt het kapitalisme weer ongemaskerd naar voor. Daarin ligt de slechte eindigheid van fasjisme, Plan de Man inbegrepen, dat het de mogelikheid van kapitalisatie en geldheerschappij niet wegruimt.

Wat men kiest wordt bepaalt door belangen en verwantschap. Ik geef dit ook toe voor hen die een proletariese diktatuur voorstaan. Maar ik erken in de laatste meer idealisme dan in de andere, omdat de laatste altruisties, humanisties is, en de eerste egoisties.

Is iemand de Kerk en hare machtspositie meer dan het geloof, dan kiest hij rechts, zijn aardse verlangens, - of die een vlaamse rechtseis gelden of een menswaardig bestaan, opofferend. Ziende dat de vervulling zijner wensen uitloopt op de ondergang van de Staat of kapitalistiese ekonomie, kiest de goede belg, en wie hoopt zelf eens bij de sterken te staan, rechts. Zwijgend, verduldig, ad absurdum onderdanig, of hoopvol voor eigen toekomst als hij gewetenloos is of tot de heersers naturen behoort. Het is niet anders.

Maar die hun recht willen, tegen de Kerk in, zonder België als 't moet; die zwak zijn en verdrukt worden, uitgebuit en gebrandmerkt zijn, zij kiezen l i n k s .

En ook degenen die met hen begaan zijn, hen helpen willen en een betere wereld bereiden.

* * *

Het is mij om 't even, óf, wat de kapitalistiese ekonomie opblaast en een wereld beeldt waarin alle mensen broeders zijn die, in ruil voor hun deel arbeidsprestatie, hun deel der voortbrengst in genot krijgen, tot stand komt dank de Sovjets van arbeidersraden, of het sociaal-katholicisme waar André Demedts in gelooft. Daarin is de afgrond die ons scheidt n i e t gelegen. Daar tussen kies ik niet, zou ik geen verschil zien, omdat beiden k o m m u n i s m e zouden zijn, zouden moeten zijn.

Er is alleen dat ik het geloof van André Demedts niet heb in de ‘goede wil’ in deze van het katholicisme, dat sinds haast twintig ewen nog niets voor de mens veroverd heeft van zijn meesters-of ze adelike heren waren of geldadeliken zijn, maar met dezen immer hebben samengespannen om de toestanden zoveel mogelik te bestendigen, slechts onder druk toegevend wat niet langer onthouden kon blijven.

Het is omdat zij de toestand, die de ene mens ondergeschikt maakt aan de andere, volgens huidskleur, geboortestand of de aardse goederen waarmede hij bedeeld was, of zich wist te bedelen

ten koste van machtsmisbruik of misdaad, (zwendel in politieke- of finansieele wereld), in de hand gewerkt heeft, dat ik het heil van de andere zijde verwacht.

Maar als de zijde van André Demedts het brengt, dan neem ik 't even gul en hoera-roepend aan.

Maar ik weet het, als André Demedts er eerlik en krachtdadig durft naar te streven dan zal hij zich l i n k s geplaatst zien. Hij zal dra vaststellen dat hij als een zwart schaap getekend, bloot staat aan aanval en verdachtmaking van zijn geloofsgenoten? die rechts kozen in behoudsgezindheid, ewig onderdanig óf uit domheid, óf uit lauwheid, óf omdat hun belangen in het rechtse kamp gelegen zijn, het kamp der bevoorrechten, der heersers.

Wie voor de mensheid voelt, 's mensen heil en welzijn zoekt en het opneemt voor verdrukten en berooiden, heeft niet te kiezen, de strijd zelf plaatst hem l i n k s .

Komt André Demedts of wie ook op deze wijze links te staan, dan staan we naast elkaar.

Antwoord aan Geert Grub André Demedts

In deze tegenover elkander stelling van standpunten wil ik nogmaals pogen wat klaarheid en orde te brengen. Vooreerst kan geen ernstig mensch akkoord zijn met de bepaling, die mijn geachte tegenstrever van l i n k s en r e c h t s geeft. Volgens hem beduidt het eerste menschenliefde, edelmoedigheid en eerlijkheid, het andere beteekent dan heersch- en baatzucht, lafheid en verderf. Als wij nu nog aan die uitdrukkingen zulkdanige beteekenis toekennen, dan blijkt het dat niet alle linksche bewegingen zulke idealistische kenmerken vertoonen, noch al de rechtsche behept zijn met de kwade inzichten die Geert Grub hun verwijt. De linksche Fransche radicaal-socialisten zijn van een anti-kapitalistisch standpunt uit veel verwerpelijker dan de rechtsche Duitsche nationaal-socialisten. En hoe moeten wij dan onderscheid maken tusschen de links-communisten van Trotzky en de rechtschen van Staline? Ik hoop voor Geert Grub, dat hij den Russischen dictator niet verloochenen zal omdat hij voor de trotzkyisten rechts staat.

Links en rechts zijn betrekkelijke begrippen, wier beteekenis wij geen verstarde zin moeten geven. Zij ontstonden met de opkomst van het parlementarisme en hebben niet die alles omvattende beteekenis die Geert Grub eraan geeft. Zoo vind ik het eigenlijk verkeerd te spreken van de rechtsche Kerk. En hier raak ik het punt aan, dat mij het meest verwonderd heeft in het betoog van mijn tegenstrever. De laster, die hij over de Kerk schrijft, moet voor al wie eerlijk de geschiedenis gelooven kan en een ruime blik over tijden en feiten heeft, slechts de waarde van meetingpraat hebben. Het wetenschappelijke bewijs, dat de Kerk stelselmatig, de verdrukkers en uitbuiters geholpen heeft om de armen en machteloozen eronder te houden, zal G. Grub niet brengen. En zoolang als hij het niet kan, zou ik hem willen vragen ook min hoonend te wezen voor een organisatie, die bloot-menschelijk gesproken, zeker niet meer zwakheden vertoont dan het communisme, en wier gezagdragers, waarover hij zich zoo smalend uitlaat, zeker geen kleiner menschen zijn dan de leiders van uiterst links. Trotzky's ‘Geschiedenis van de Russische revolutie’ is leerrijk in dien zin.

Dat een stoffelijke welstand veelal de ziel van den mensch ten goede beinvloedt, is een waarheid, die ik graag geloof en die voor een deel mijn sociale houding bepaalt. Doch om eerlijk te zijn tegenover de werkelijkheid moeten wij ook erkennen dat er andere gevallen kunnen bestaan, de mensch heeft altijd zijn vrije wil. Onverdiende armoede is voor mij, zeker even hatelijk als voor G. Grub en als het communisme slechts nastreefde, door een omvorming der instellingen, in verband met de menschelijke natuur en in de erkenning van het primaatschap der geestelijke waarden, het geluk van de menschheid te vermeerderen, op dat oogenblik zou er geen sprake meer zijn van de afgrond, die ons scheidt. Het communisme is echter iets anders dan dat, en de bepaling die G. Grub van het materialisme geeft, waar hij schijnt te veronderstellen dat het ook geestelijke bekommernissen heeft, is niet wijsgeerig juist en niet in overeenstemming met de communistische leer. Ook is het geen vaststaand feit, dat louter stoffelijk gesproken, de communistische oplossing, de beste en de laatste is. Ik zeg dat natuurlijk niet om het kapitalisme te huldigen, wel integendeel, maar ik tracht voor mijn geest de veerkracht te bewaren die nodig is, om van elk eng formalisme vrij te blijven.

Hetgeen G. Grub over het Vl. nationalisme schrijft, komt hier min van pas en verlangt min om een wederwoord. Doch wenscht hij hier op in te gaan, wij vreezen geen vergelijking van onze overtuigingen.

Eigenlijk bouwt mijn geachte tegenstrever op twee losse uitgangspunten. Het eerste is, dat het communisme hetzelfde zou zijn als het heil der menschheid en het tweede dat de katholieke Kerk een werktuig van verdrukking is. Door die onbewezen stellingen stort heel zijn verdere redeneering ineen.

Ik hoop met de onbevangenheid die G. Grub en die ik niet min hartstochtelijk wensch, geantwoord te hebben en ik moet ten slotte wel tot het besluit komen dat wij elkander niet naderen kunnen. De weg die het communisme gaat leidt elders dan onze weg. Voor ons is het communisme maar een deel, het Christendom is een geheelheid. Wij kunnen elkander blijven hoogachten zoolang als elk

eerlijk blijft tegenover de waarheid die hij inziet, ook al bestrijden wij elkander voor die waarheid zelf.

En om te sluiten houd ik eraan te verklaren, dat lijden en verdrukking, mij van de daad niet afwenden zullen, doch God geve mij steeds het licht en de moed om mijn droom niet te stellen buiten de waarheid die zijn Kerk bewaart. In het geloof wil ik leven en sterven, en uit mijn geloof haal ik de sterkte om met niets ontziende liefde, voor armen en misdeelden mijn man te staan.

Boekbesprekingen

Comte de Lautréamont: Oeuvres completes (Les Chants de Maldoror. - Poësies. - Correspondance. - Etude, commentaires et notes par Philippe Soupault). - Editions Au Sans-Pareil, Rue Froidevaux, 17 Paris.

De plaats van Comte de Lautréamont is tussen Baudelaire en Rimbaud. Is Baudelaire een der voorlopers van het symbolisme, met Lautrémont zitten we reeds middenin de beweging. Geboren in 1846, stierf hij in 1870 (‘sans autres renseignements’ wat mede veronderstellen doet dat de policie van het Keizerrijk niet vreemd was aan die dood) juist vóór ‘La Bateau ivre’.

Zoals het een uitgever past, wordt de betekenis van Lautréamont hoog aangeslagen. - Volledig werk: wat bedoeld is met ‘Poësies’ is niets van de voorrede van een ontworpen bundel; en de ‘Correspondance’ houdt slechts een viertal brieven in. Blijft dus ‘Les Chants de Maldoror’, die nooit veel weerklank hebben gehad, wat wel te verwonderen is, niet om de eigenlike literaire waarde evenwel, maar om de betekenis, die het bij het begin van het symbolisme bijna krijgen moést, en toch niet kreeg.

Deze liederen zijn van een infernale ziekelikheid, en de auteur heeft zoveel bladijden nodig gehad om zijn haat voor God, voor de mensen en voor de deugd uit te huilen. De literaire waarde is zeer betrekkelik, en slechts enkele passi zijn het wel waard, van zuiver literair standpunt beschouwd, onthouden te worden. Rimbaud heeft niet meer geschreven dan Lautréamont (Isidore Ducasse haalde zijn pseudoniem uit een roman van Eugène Sue) maar zijn naam zal hoog boven deze met reden verheven blijven. Op een der eerste bladzijden van zijn ‘Le Désespéré’ schrijft Léon Bloy over de ‘Chants de Maldoror’. ‘Ce n'est plus la “Bonne nouvelle de la mort” du bonhomme Herzen, c'est quelque chose comme la Bonne nouvelle de la *Damnation.* Quant à la forme littéraire, il n'y en a pas. C'est de la lave liquide. C'est insensé, noir et dévorant’.

De schrijver zelf noemt zijn werk in de eerste zang ‘les marécages désolés de ces pages sombres et pleines de poison’, en hij waarschuwt de lezer, dat ‘les émanations mortelles de ce livre imbiberont son âme comme l'eau le sucre, à moins qu'il n'apporte dans sa lecture une logique rigoureuse et une tension d'esprit égale au moins à sa défiance’.

De perversiteit en de ziekelikheid van deze vroeggestorvene (‘vous savez pourquoi. Ne priez pas pour lui.’ schreef hij zelf) bereiken hun hoogtepunt in een loflied op de pederasten! De voorrede van zijn ‘Poésies’ duidt op een volledige terugkeer uit de geest van de ‘Chants de Maldoror’ maar de dood sloot de evolutie af, juist als de dichter aan de uitgever van die ‘Poésies’ schreef: J'y corrige en même temps six pièces des plus mauvaises de mon sacré bouquin’. Waarmede hij de ‘Chants’ bedoelde.

J.V.

Jacob Kneip: Hampit de jager. Vrij naverteld door A. Thiry. - Uitg. ‘Die Poorte’, Blijde Inkomststraat, 77, Leuven. - Bij lidmaatschap.

Het was een goed gedacht vanwege de leider der boekengilde ‘Die Poorte’ ieder werk in te leiden met een bio-bibliografiese schets van de auteur. We vernemen hier

zoo o.a. dat ‘Hampit de Jager’ door Duitse letterkundige kritiek geroemd wordt als het gaafste werk van Kneip, en dat het soms de nieuwe Uilenspiegel wordt genoemd.

Dat Hampit gelijkenissen vertoont met de traditionele Uilenspiegel zullen we

niet ontkennen. Hij kent dezelfde trek naar avonturen, maar zonder sociale ondergrond, dezelfde zucht naar fratsen en zo meer. Maar het verschil is nog veel groter.

De inleider vergelijkt Hampit met onze Pallieter. Wel, me dunkt, dat we dan het pallieterse niet in het buitenland moeten gaan zoeken, al is deze Hampit vaak heel wat meer diep-menselik dan onze Lierse dagmelker.

Zelfs aan Dante's Inferno hebben we op een zeker ogenblik gedacht. En het is werkelik niet kwestie vindingrijkheid, dat Hampit het tegen de geniale Florentijn moet afleggen, hoewel natuurlik een vergelijking niet opgaat.

Met dat alles schenkt ‘die Poorte’ door dit boek aan onze lezende mensen een zeker middel om uit mogelike verveling los te geraken. Het is een aangenaam boek. Het brengt wat afwisseling in de serie. Jammer, dat we die wat geforceerde taal van A. Thiry niet zozeer mogen, dan het boeiend verhaal zelf.

J.V.

Prof. Dr. Siegmund Freud: Psychoanalyse. - Vert. en ingeleid door Dr. A.W. van Renterghem. (Uitg. Wereldbibliotheek, Amsterdam. - Ing. 56,80 fr. - geb. 68,50 fr.

Eigenlik is het een serie van 28 voorlezingen, en de volledige tietel luidt: Inleiding tot de studie der Psychoanalyse, tweede druk. De voorlezingen bedoelen ook meer een inwijding in de beginselen der P.A. voor de geneesheer te zijn, dan een uiteenzetting van de psychologiese stellingen der P.A. Op medikaal gebied achten we ons ver van bevoegd om stelling te nemen. Dit zou trouwens eerlikheidshalve een ernstige studie van geheel Freud's werk vragen.

Freud beweert dat dromen symboliese vervullingen tekenen van in het onderbewustzijn levende of verdrongen wenschen. Die stelling lijkt ons minstens eenzijdig, en moest dat ook blijken tegenover verdere wetenschappelike vorsing gesteund op de P.A. Er zijn andere mogelikheden, bv. dat in de droom de mens beproeven zou onbewuste konflikten op te lossen (Mäder). Hier is dus de tegenstelling retrospektief-prospektief. Zoveel voor het eerste deel van het boek.

Het tweede deel heeft als grondgedachte de psyko-therapie van neurosen. Voor dokters dus, al begrijpen we zeer goed de mogelikheden hier, en hoeveel de psychiatrie aan Freud heeft te danken.

Op psykologies gebied is Freud, reagerende op het positivisme, tenslotte hieruit niet losgeraakt. Zijn zielkunde bleef even analyzerend. Hij mist synteze. Hij blijft bij het lagere en blijft geheel negatief tegenover de hogere funksies.

Voor ons is Freud trouwens niet tot de bevinding geraakt, dat de diepere blik in de menselike ziel tot een godsdienstige beschouwingswijze moet leiden.

Bij Freud brengt Dr. De Hovre het woord van Leibniz te pas: Al de psychologiëen zijn waar, in zover ze beamen, maar vals in zover zij lochenen. Van het niewe dat Freud bracht heeft de wetenschap geprofiteerd en zijn bijdrage tot haar ontwikkeling is werkelik niet gering geweest. Derhalve hebben zijn boeken altijd heel wat waarde voor wie er krities tegenover staat. Voor wie zich mee laat gaan zijn ze een gevaar.

Dit boek is alvast als inleiding merkwaardig. Hoewel reeds sedert jaren van een krisis in de P.A. wordt gesproken, blijven de uitzichten die zij geopend heeft toch altijd belangrijk.

J.V. lic. ped. wet.

C.F. Ramuz: Adam et eve. - Roman. - Bernard Grasset, Paris. - 11e édit. - 15 ffr.

Ge moet Ramuz zelf lezen om te weten hoe mooi hij schrijft. Het wordt bijna precieus soms, zo fijn. En vooral is hij steeds diep-menselik, en dat zal toch immer de grootste verdienste blijven van een roman. Fijn, maar toch krachtig en vast. Zowel wat de vorm als wat de inhoud betreft. Romantiek zoals ze ons veel

liever is dan alle niewe zakelikheid. Ja, het is waar wat Joost van de Venne hier reeds over Ramuz getuigde: hij draagt het hart zuiver en sterk. - Fijn, maar met gedegen kracht geschreven is dit mooie verhaal van de Zwitsersche auteur die met plezier slecht Frans schrijft, maar een Frans, dat soms bijna muziek is.

Te lezen, dit boek, onthoud het. Alleen dan: ik wilde, dat ge u niet door de pessimistiese toon, die vaak dringend als een lokroep is, liet vangen; dat ge de dwaling van Bolomey inziet en het zelfbedrog van hem en van Adrienne. En als het u wel eens voorkomt, dat de schrijver wat te veel zijn woorden uitrafelt, vergeef het hem, om de schoonheid, die hij u pas enkele regels verder zeker weer te smaken geeft.

J.M.

Paul Bourget: Laurence Albani. - Ed. Plon. Paris. 3,50 Ffr.

De lijst der werken van Bourget krijgt stilaan een ontzagwekkende lengte. We hopen echter voor zijne toekomende lezers, dat ze voorhands gekozen hebben. Want het kaf ligt wel eens boven het graan en bedekt het, maar het waait er ook gemakkelik af. De Paul Bourget van ‘Le Démon de midi’ en ‘Le Disciple’ schreef ook dit boek, dat psykologies wel de hand van de meester verraadt maar zeker niet onze belangstelling opwekte zoals voornoemde romans.

Weer eens een uitzicht van het ontklassingsprobleem met een happy end. Wie van Paul Bourget houdt, zal ook dit boek wel graag lezen. Voor wie weinig tijd heeft is er wat anders door te maken.

J.M.

Jonas Lie: Faste forland. - Vert. door J. Bellens. Uitg. Boekengilde ‘Die Poorte’ Blijde Inkomststraat, 77 Leuven. - Bij lidmaatschap.

De roman van Jonas Lie bezit meer dan een autobigrafies aspekt. Zoals de schrijver faillisseert ook Faste Forland; zoals de schrijver vindt hij zijn steun bij een vrouw, die hem tot schrijven aanzet. En zo meer. Geen wonder dus dat de psykologie van dit verhaal telkens weer treft door wat we voelen haar juistheid te zijn. De boeiende geschiedenis wordt gedragen door een stijl, die we vermoeden origineel heel wat mooier te zijn dan deze vertaling, die hier en daar wat onbeholpen is. Alhoewel eenvoud een der bizonderste kwaliteiten is, bezit zij in hoge mate een plasticiteit, die enkel bereikt kan worden door wie, zoals van Jonas Lie wordt gezegd, met zijn hoofd voelen kan.

Onder de lezing heb ik een ogenblik gedacht, dat het nu wel eens goed doet een roman te lezen, waarvan een zekere erotiek, al dan niet Freudiaans, niet schering en inslag vormen, de gezonde erotiek als werkelike levenswaarde niet te na gesproken.

J.V.

J. Greshoff: Jozef cantre, houtsnijder. - Shrift 10 - 1933. 'De Vrije Bladen' Uitg. 'Het Kompas', Mechelen.

Nadat Walschap hulde heeft gebracht aan Jan-Frans Cantré komt nu Greshoff getuigen voor de broer, die hij de grootste xylograaf der Nederlanden noemt.

Enkele voorbeschouwingen over de ontwikkeling van de kunstkritiek, en een vermeende parallele ontwikkeling van de kunst zelf, leiden ons tot het werk van Jozef Cantré in.

Het begint met een afstraffing van enige critici als Van de Wijngaert en A. van der Boom. In het werk van Jozef Cantré beweert J. Greshoff de kwasi volmaakte harmonie te vinden van de twee opgaven aan de xylografie als kunst gesteld (vroeger waren ze vaak gescheiden: als illustrasie of als een zinledig spel van wit en zwart) een reële voorstelling geven, en dat in een bekoorlike harmonie van licht en donker.

Deze studie, con amore geschreven, treft vooral door haar evenwicht, waaraan een diepe bewondering niets afdoet.

Jan Greshoff heeft Jozef Cantré begre-

pen zoals een kunstenaar van dat gehalte het wezen moet. Daarom is dit essay zo klaar en af.

Veertien afdrukken uit Cantré's werk illusteren het boekje. Zij werden blijkbaar door de schrijver zelf gekozen om zijn studie te steunen.

Een mooi bezit.

J.V.

S. Vestdijk: De oubliette - Schrift II, 1933, v. 'De Vrije Bladen' - Uitg. 'Het Kompas', Mechelen.

Een merkwaardige novelle van de intellektualisties-georienteerde dichter, die in de laatste tijd bizonderlik door 'Forum' naar voor werd gebracht. Wat niet uit zijn gedichten bleek, blijkt wel uit zijn proza en speciaal uit 'De Oubliette': terecht vroeg men aandacht voor hem. Als ik me niet vergis is hij nu in de redaksieraad van voornoemd tijdschrift gekomen.

Ook in deze novelle blijkt de intellektualistiese richting der vormgeving. Maar ze is hier meer aanvaardbaar dan in zijn poezie, die dit slechts op het randje af nog is. Wij weten zeer goed, dat er een slechte objektiviteit bestaat, die echter de goede in niets te kort doet.

De Oubliette is hier het middenpunt van de magiese kring, die de dood buiten zijn omtrek moet houden voor de bewoners van een feodaal kasteel ten tijde der kruisvaarten. (Men moet de dood ontkomen door de dood van anderen). Daarom moet de makabere kuil altijd voort met slachtoffers gevuld worden, tot de ridder ervaart, dat die magiese kracht slechts een droom was van zijn ziekelike verbeelding. Hij aanvaardt het aan den lijve, vermits zijn oude moeder en hij dezelfde nacht sterven.

Er worden in onze nederlandse literatuur niet veel novellen geschreven, die de koude kracht van dit verhaal bezitten. We missen hier de warme menselikheid, die ons, al is het dan niet altijd op grond van een zuiver estetiese ontroering voor een werk kan innemen. Maar het is zodanig gekonsentreerd en met harde hand gebouwd, dat het u meetrekt, onweerstaanbaar naar de afgrondelike diepte van deze middeleewse aberratie. Het is fantasties en toch gaat het geen ogenblik boven de grond zweven. Het is een schone volle eenheid.

J.V.

A.M. de Jong: De schotel, die kwam en ging. - V.V. Em. Querido's Uitg. Mij, Amsterdam. Ing. f. 1,90; geb. f 2,50.

Ik heb in lang niet zo'n vermakelik boek gelezen, dat bovendien zo goed geschreven is. De ondertietel luidt: Een dramaties verhaal vol romantiek van kwade hartstochten, grillige verwikkelingen en de triomf van het leedvermaak. Het is er inderdaad allemaal. Een leurder ontdekt bij een boertje een oude schotel, koopt hem, en dan begint het ongeluk voor ieder, die de schotel in handen krijgt (die nota bene duizenden

gulden waarde blijkt te hebben) totdat hij, geheimzinnig verdwenen, door dezelfde leurder terug wordt gevonden en in stukken getrapt. Tot aan dit enigszins dramatiese slot laat de spanning u geen ogenblik los. Want de Jong vertelt meesterlik! Gezond is het boek eveneens en ook hier getuigt een Brabander zijn liefde voor zijn land.

Een mooi boek, een goed boek, een boek, dat ik in veel handen wens omdat het ook levensvreugde brengt.

J.V.

E. du Perron: Nutteloos verzet. - Uitg. P.N. Van Kampen en Zoon N.V. Amsterdam.

Bij zijn verschijnen werd dit boek in Nederland zeer omstreden. Door dat feit zelf reeds kreeg het een meer dan gewone betekenis. Het is een bundel van zes novellen geschreven als samenspraken; oorspronkelik met vier personen, waarvan er in deze uitgave slechts twee overbleven. Ik vermoed, dat deze verhalen er heel wat moeten bij gewonnen hebben. En evenmin moeten we het betreuren dat de novelle ‘Een kind in de Zonde’ in deze niewe druk werd opgenomen.

Aan deze colloquia nemen dus enkel

twee personen deel, van dewelke er echter één een zeer ondergeschikte rol vervult n.l. die van kritiese toehoorder.

Dat ik juist vóór dit boek de 'Conflicten en Meditaties' van Achilles Mussche las, met zijn fijne Fin-de-siècle studie, deed me er aan denken, dat du Perron een kind is van het pessimisme van het einde der 19e eeuw. Maar het is niet zo vaag, het is van de tijd, die ook de niewe zakelikheid heeft voortgebracht. du Perron staat ten zeerste wantrouwend tegenover het gevoel, en meest tegenover het zijne. Het is nochtans niet juist te zeggen, dat hij anti-romanties is. Het romantisme heeft zich bij hem slechts verplaatst. Doorheen de nuchterheid schijnt klaar zijn 'Weltschmerz' en een zeker opgaan in zichzelf, welke beide gevoelens inderdaad vaak een romantiese inslag hebben. Feitelik staat du Perron wantrouwend tegenover de hele wereld, zichzelf inkluus. Dit laatste brengt hem juist, hoe kontradiktories het ook moge lijken tot een geconcentreerd zelfbesef. En het eerste tot een vijandigheidsgevoel vanwege wereld en mens. We zullen niet beweren dat du Perron vaak oneerlik is, want zijn eenzijdigheid blijkt volkomen uit zijn overtuiging gegroeid. Maar niettemin kunnen we hem dan toch een zekere onrechtvaardigheid verwijten. Daarop is trouwens reeds meer dan eens gewezen. Soms moeten wij hem echter in ons hart gelijk geven en dat is, waar we voelen dat hij zijn eerlikheid, die niet altijd stichtend is (een epiteton, waar hij zich wel even vrolik over zal maken) stelt tegenover de schijnheiligheid die ons omsluit. Hij is, wat hij zichzelf noemt in het eerste gedicht van zijn 'Parlando' een franc-tireur. Maar onder dat alles voelen we een ontberen, dat juist, doordat hij ook dàt niet au sérieux neemt, een tragiese noot krijgt. De tweede persoon in deze samenspraken is tekenend daarvoor. Zijn rol is de andere te prikkelen, zegt de auteur. Hij prikkelt meestal door spot, zelden door goedkeuring, die dan nog niet al te ernstig opgenomen kan worden. Zodat de vorm zelf van deze verhalen ons inzicht geeft in de mentaliteit, die deze schepping heeft voorgezeten.

Evenals ter Braak steekt du Perron graag de draak met de 'letterkunde'. Ook hier is hij eerlik, maar waar hij tot de schoonheid toe ontkennen gaat is hij niet te volgen. du Perron is trouwens een gevaar voor wie niet sterk genoeg is om hem te beluisteren. Zijn volledig amoralisme, ook waar hij beweert het niet te propageeren, is nog een groter gevaar. Wie schandaal roept, en eerlik is, heeft van zijn standpunt beschouwd, gelijk. Maar niemand kan ontkennen, dat er weinig proza geschreven wordt als dat van du Perron. Wat nog het gevaar vergroot. Sterkstaande geesten echter zullen eens graag met hem meevoelen zonder zich te laten meeslepen door zijn eenzijdigheid, en mits het onreële en kunstmatige van zijn amoralisme te doorzien.

J.V.

Dr. Josef Löbel: Geneeskunst, of: er is raad en hulp voor iedereen. - Vert. door Dr. W. Schuurmans Stekhoven. N.V. Van Loghum Slaterus' Uitg. Mij, Arnhem.

Een rijk boek. Er werden in de laatste tijd voor leken heel wat boeken over geneeskunde geschreven, sommige zelfs in encyclopedie-vorm, die dan meestal door leken bijna niet te gebruiken zijn. Hier is het zo niet. Bevattelik en onderhoudend schrijft Dr. Löbel hier enige hoofdstukken over vakken van de geneeskundige

wetenschap. Leerzaam is het zeker en er zijn heel wat interessante dingen te leren. Let op de tietel: Geneeskunst en niet -kunde. Iedere aanwinst van de moderne therapie krijgt haar beurt en klaar wordt de vooruitgang afgetekend. Dr. Löbel leert ons aan de geneeskunst geloven en zijn argumenten zijn inderdaad sterk.

W.v.W.

Inhoud van Tijdschriften

Forum.

Maart: ‘Das unbewusste Europa’ (Menno ter Braak) Hoofdstukken over Ulysse (S. Vestdijk) Het leven op aarde (3) (J. Slauerhoff) Bij wat Stendhal noemt: energie (E. du Perron). Panopticum. - Kleine Essays al buitelend (Raym. Brulez) Celibaat (3) (Gerard Walschap). De Keerzijde. - Gedichten van Jaap van Gelderen. M.B. Frenkel, Tacke de Groot, R. van Aart, P., Karel Jonckheere, W. Elsschot, Paul Verbruggen, R. Herreman.

Wiking.

We ontvingen verschillende nummers van dit maandbladje voor de katholieke jeugdherbergenbeweging. Adres: Jeugdhuis Wiking, Coensstr. 5, Antwerpen.

Dietsche Warande en Belfort.

Februarie: Koning Albert (Redaksie) Wat is Katholieke Kunst? (X) Harry (Aug. Van Cauwelaert) Georg. Kaiser en het drama van het Bewustzijn. (Fern. Bekaert). De Zomer op Groothuyze (André Demedts) Katholieke Engelsche Letterkunde in 1933 (Dr. R. Kreemers). Gedichten van Alb. Westerlinck en Alex Campaert. - Ringsteken, Kantteekeningen, Boekbesprekingen.

Het Venster.

Maart: Revisie (Jan van Dorp). De Achterblijver (H. Uyttenbogaert). Gedichten van Willy Nefkens, Alb. C.A. Voortman, Gerard den Brabander, Koos van Doorne, Paul Vlemminx, Rudolf Lonnes.

Onze wakkere jeugd.

Maartnummer verschenen.

Le journal des Poètes.

N^{o} *4:* Grandeur et servitude de la poësie populaire (Pierre Bourgeois). Arbre (Jules Supervielle). Statisme et dynamisme des vers pairs et impairs (L.P. Thomas) C.F. Ramuz, Edmond Gilliard et la jeune poésie romande. - Poésies de C.F. Ramuz et E. Gilliard. - Poésie de l'Architecture (P.L. Flouquet) Quelques poètes humains.

Bâtir.

Février: La Ville fonctionnelle. - L'Architecture et l'organisation des Gares. - La Station en briques. - La Construction métallique dans la gare moderne. - Routes d'hier et d'aujourd'hui. - Quand collaborent artistes et ingénieurs. - Pour un home moderne. - L'entretien des toitures.

Mars: Hommage au Roi Albert. - L'Ecole moderne. - Le mobilier moderne à l'Ecole. - L'Eclairage. - La nouvelle école de navigation maritime. - Le meuble à combinaison. - L'Air artificiel. - La Brique et l'école. - L'Ossature métallique et l'école. - Le sens de la fleur dans la décoration intérieure.

[De Tijdstroom 1934 nr. 8]

De Vrouw René Verbeeck

AAN JAN VERCAMMEN EN ZIJN VROUW

U brengen de mannen brood vuur en zout
uit het veld de mijn en van het strand
zij bouwen u een huis uit hout en steen
en geven u een naam een vaderland

uit het smeden en vijlen van iedre dag
de toverglans van een verre werelddeel
uit uren van waterklaar geluk
hangen ze aan uw hals een klein juweel

zij luistren in den avond als gij zingt
gij wordt in uw lied onvatbaar voor hen
een vluchtig wezen en zij denken bang
zij gij een vogel of een dolende stem?

en gij voert hen over land en zee
gij zijt van wondere klank en geur vervuld
herinneringen flitsen over een tuin
gij staat - de oeroude mensendroom - onthuld

gij zijt het witte wezen dat het bloed
herkent, de witte vlam die zonder smet
kon branden, de witte engel die het bloed
bevrijden kon uit doods geduchte wet

en zij worden zeer zacht en sterk aan u

en stil als knapen aan het wonder van
uw schoot - tot de nacht van wee en angst
doorbréekt een kleine smalle kreet: het kind
de blijde ster die aan den morgen hangt.

De Wapenstilstand Raymond Brulez

romanfragment uit ‘Julien Martyn’ of ‘Achtergelaten herinneringen van een activist’.

Einde September 1918 nam de krijgskans een bedenkelijke wending voor de Centralen. In tegenstelling tot de Bondgenooten die, dank zij vier jaar haast onafgebroken tegenspoed, stilaan gemithridatiseerd waren tegen de meest dramatisch lijkende militaire catastrofen, was het moreel der Duitschers tegen enkele nederlagen op het Westfront niet bestand. ‘Wir haben uns zu Tode gesiegt!...’ klaagde von Meiningen. Het gerucht liep dat de Vlaamsche kust door de Duitschers ging ontruimd worden en professor-majoor vroeg zich al zuchtend af hoe hij ‘al het waardevol didactisch materiaal der F l a k s c h u l e [1]’ dat hij gedurende vier jaar in de hotels van Borgen en in de batterijen der duinen opgehoopt had, zou moeten verhuizen.

En inderdaad, op een der laatste dagen van September verwittigde de Kommandantur dat al de mannelijke inwoners boven de 17 jaar, 's namiddags, voorzien van levensmiddelen voor vier en twintig uur, op de Groote Markt aanwezig moesten zijn om landinwaarts weggevoerd te worden. Er werd alleen uitzondering gemaakt voor de gemeenteraadsleden, geestelijken, geneesheeren en de bedienden van het ‘Comiteit voor Hulp en Voeding’ - kortom voor degene die (zooals Pelgrijn het uitdrukte) ‘een zware sociale verantwoordelijkheid te dragen hadden’; zoodat de gewezen boekhandelaar, die tot de laatste bevoorrechte reeks behoorde, zijn innerlijken jubel met het hypocritische masker eener pseudo-offervaardigheid bedekte.

Op het gestelde uur bevond ik mij tusschen mijn medeburgers. De werklieden die aan deportatie reeds gewend waren, zaten er niet erg mee in. Integendeel, de voorgenomen tocht zou hen verwijderen van het front, terwijl zij vroeger dikwijls gedwongen werden betonnen schuilplaatsen op korten afstand der loopgraven te bouwen. De burgers daarentegen, winkeliers en hoteliers, waarvan de

(1) Flugzeug-Abwehr-Kanonen-Schule: School voor Luchtdoelartillerie.

militaire overheid tot dan toe niets anders geeischt had dan dat ze het stuifzand van den dijk zouden vagen en het gras wieden, dat tusschen de straatsteenen van Borgen groeide, waren over deze beproeving meer teneergeslagen.

Onder bewaking van Duitsche matrozen toog onze groep naar Brugge. Toen we buiten 'den driehoek' (de kom der gemeente welke gedurende al die jaren niemand zonder paspoort had mogen verlaten) kwamen, steeg de belangstelling voor al wat de Duitschers ons verborgen hadden gehouden. Men keek naar het vliegplein waar een formatie van een dertigtal vliegtuigen de lucht in ging en Dantesk naar de hoogte kringde, tot ze heel hoog op den hemel geleken aan kleine kruisjes op een kerkhof. Doch, op zijn eentje, verwijderde een tweedekker zich naar het Westen en, daar hij in de richting van onzen blik vloog, teekende hij zich, schijnbaar onbeweeglijk, op het avondrood af, statig als een monumentale poort vóór een Japanschen tempel.

Vlak bij het vliegveld werd even halt gemaakt bij 'Het Nieuwe Fort der Vriendschap'. De landelijke herberg die, onder deze overdrachtelijke benaming, den liefdehandel symboliseerde welke aldaar beoefend werd, bleek nu ook in de eigenlijke beteekenis van het woord: een 'fort' geworden te zijn; want, in den boomgaard die het huis omringde, ontwaarde men een machtige versterking die als schuilplaats diende voor de vliegers, de munitie en den benzinevoorraad.

Enkelen onder ons traden de herberg binnen. De meisjes onderhielden zich fluisterend met de Duitsche matrozen. Ik snapte dat ze vroegen of het waar was dat de Engelschen nabij Knocke met 'zeetanks' geland waren? Ze schenen niet bijster ingenomen met het vooruitzicht dat hun clienteel ging veranderen. Vermoedelijk ontgingen hun ook de ironische knipoogjes niet waarmede de weggevoerde Borgenaars malkanders aandacht trokken op al de mooie breekbare porseleinen voorwerpen die op de schouw stonden. Zooals daar waren: twee 'muscadins' die viool speelden, maar hun strijkstok verloren hadden, een groote kinkhoren met vijf musschen op den rand, en zwanen in delftblauw gleiswerk met varens groeiend in hun rug. Al deze 'toegepaste kunst' scheen wel bestemd om als rinkelende rekwisieten te dienen eens dat, na den aftocht der Duitschers, het boeltje kort en klein zou worden geslagen.

Toen wij weer de baan opmarcheerden, zegde mij oom Daniël:

'Me dunkt dat was daar een Ostreatje!...'

Ziehier waarom hij voor dit ontuchthuis deze zonderlinge benaming gebruikte: Een hotelier uit Nice had in een, van mijn oom gehuurd eigendom, een Restaurant ingericht en het 'Ostrea' geheeten. Doch, tot de groote moreele ergernis van mijn oom bleek het weldra dat de 'degustatie' van oesters en kreeften daar maar bijzaak was en de 'damesbediening' de groote aantrekkelijkheid van deze inrichting vormde. Sindsdien noemde oom Daniël alle ontuchthuizen: 'Ostreas' en zelfs fatsoenlijke restaurants welke denzelfden naam droegen leken hem steeds verdacht. Hij beging aldus een vergissing gelijkaardig met deze van hen die meenen dat een 'Alcazar' of een 'Alhambra' nooit iets anders hebben kunnen beteekenen dan: een music-hall of bioscoop en verwonderd opkijken als men hen de oude Arabische etymologie dezer woorden leert.

Het was reeds volkomen donker wanneer wij Brugge naderden. Wij strompelden moede op de slijkerige baan, machinaal volgend den rang der ruggen die ons voorging. Een geniepige motregen doorweekte onze schouders. Soms werd, langs den weg, van een slaapkamer het venster opengetrokken en vraagfluisterde iemand: Van welke gemeente zijt ge, jongens?...' En dan wendden de neergebogen hoofden zich omhoog naar den bleeken schemer van een aangezicht of naakten vrouwarm en riepen honderden luidop: 'Borgen! Borgen! Borgen...!' We waren trots over den schoonen klank van onze geboortestad. Er groeide een gemeentelijk solidaire gevoel tusschen ons. Zelfs voelden wij ons in een zekere maat vreemd tegenover de groepen die, van uit de landelijke dorpen gekomen, langs de zijbanen ook den grooten steenweg opwilden. Wij vormden een eenheid die zich niet gaarne met die van Ramscappelle, Blankenberge, Vaartdijcke, Nieuwmunster of Dudzeele zou gemengd hebben. En dit dwalende Borgen zocht reeds instinctief zijn organisatie, zijn leiders. Carlo voelde zich al dadelijk geroepen om zijn gezag te doen gelden en fluisterde het ordewoord rond: 'Als we op de Groote Markt te Brugge aankomen, en choeur: De Brabançonne, eh!...'

Doch, oh wonder! Toen vóór de eerste scharen, op den donkeren hemel, nog duisterder maar door iedereen herkend, de machtige

gestalte van den Halletoren rees, klonk spontaan uit alle monden:

‘Zij zullen hem niet temmen den fieren Vlaamschen Leeuw!...’

Mijn hart zinderde van verrassing en vreugde! De stem van het verzet verhief zich dus niet tot een officieel prijslied voor den Belgischen Staat; maar uit den echten grond der harten welde de bevestiging van het Ras! Ik wist wel dat wij, activisten, omdat wij de politieke hulp van den bezetter hadden gebruikt, bij de groote voksmassa geen sympathie hadden verworven. Doch wij hadden niet volkomen op drijfzand gebouwd. Al was het maar in vagen toestand, toch leefde er een Vlaamsch Bewustzijn!...

* * *

De groote steden en hoofdbanen vermijdend, leidde men ons, van af Brugge, in kleine etappen, van dorp tot dorp. 's Avonds kregen we een onderkomen, al naar het zich trof, in fabrieken, scholen of soldatenbarakken. Zoolang de weergesteldheid gunstig bleef, was dit nomadenleven best draaglijk. In dorpen waar wij ‘als eersten’ aankwamen, wachten de inwoners ons af langs den weg. Ze boden ons lekker boerenbrood, melk en eieren, alles voor geringen prijs of soms ook wel voor niet. Doch daar, waar reeds verscheidene andere groepen weggevoerden voorbijgetrokken waren, bleek, zooniet de geheime voorraad der boeren, dan toch de meewarigheid der goede zielen uitgeput. De meesten van ons schenen echter niet in te zien dat de inwoners van W..., die ons zoo wat als landloopers bejegenden, daarom niet noodzakelijk uit een slechter hout gesneden waren dan die van S..., waar we bier voor niets hadden mogen drinken, ‘alsof’, zooals Carlo heel juist voorstelde, ‘de brouwer er als burgemeester moest herkozen worden’.

Uit woede plunderden wij dan in de ongastvrije dorpen, de rapenvelden, waarvan het loof weldra een groep processiestrooisel onder onze laarzen vormde. Wanneer de pachters dan met dreigementen op ons afgeloopen kwamen, riep Carlo de tusschenkomst in van de Duitsche bewakingsoldaten, om aan die ‘bloedzuigers van boerenpummels’ eens mores te leeren.

Tot groote ergernis van mijn orthodoxen vaderlander wees ik Carlo er op dat dit ‘inroepen van de hulp van den bezetter’ ook

een soort activisme was, dat dan nog maar enkel voor materieele doeleinden gebeurde en niet voor ideëele, zooals dit met de politiek van den Raad van Vlaanderen het geval was.

De schoone solidariteit van het zwervende Borgen, de, in de eerste dagen door allen gezworen belofte van ‘als één man te handelen’ bleek helaas niet bestand tegen den langen duur van den ons opgelegden tocht. Toen de groep enkele dagen te Watervliet verbleef, muisden enkele rijke hoteliers er van onder, kochten den Duitschen grenspost om en kwamen triomfeerend in Aardenburg aangeland, waar zij de prooi werden der oorlogscorrespondenten. Daar de wapenstilstand nakend bleek, lieten de soldaten de bewaking stilaan slabakken en, op een Novembermorgen, trok ik er ook van onder op weg naar Gent...

Ik kwam er aan op den dag dat de stad door de laatste Duitsche troepen ontruimd werd. Alhoewel de Verbondenen hun intocht in Gent nog niet hadden gehouden, ontmoette men in de drukke straten reeds veel Belgische soldaten die familieleden of vrienden kwamen opzoeken. De bevrijding van de stad viel samen met het einde van den oorlog: dubbele vreugde. De menschen beleefden een nog niet gekenden vorm van collectief volksgeluk en, naar aloud gebruik, begon men het in cafés en kroegjes reeds met bier en jenever te feesten.

Hoe scherp voelde ik dan ook het contrast tusschen de algemeene vreugde en onze verslagenheid! Een tijdperk van onzekerheid, vervolging en moedeloosheid: dat was het deel dat de Vrede ons, activisten, bracht. Onze zaak was door God, de diplomaten en onze medeburgers verlaten. En terwijl over de gansche aarde alle volkeren mochten jubelen over het einde van den wereldnacht, bleven alleen wij, Vlamingen, verstoken van een vaderland.

De woorden van Barbusse: ‘La patrie n'est pas une idée fausse, mais elle est une idée petite et qui doit rester petite’ schoten mij te binnen. Ik herhaalde maar gestadig, als om mezelve te sussen: ‘une idée petite et qui doit rester petite’. Maar Barbusse had gemakkelijk spreken. Hoe internationalist hij ook mocht zijn, hij had toch het rijke bezit van Frankrijks beschaving en cultuur...

Ik slenterde door de straten waar de menschen reeds druk doende waren om aan de huisgevels snel bijeengenaaide driekleurige vlaggen te hangen. Ik had hen willen toeroepen: ‘une idée pe-

tite et qui doit rester petite, beste Gentenaren, daarom niet te veel drukte!' Maar de patriotische geestdrift scheen toomloos.

Ik liep de stad uit om aan die nerveuze woeling te ontsnappen. Op den buiten, in de weidsche kalmte der natuur verzonk al de joelende drukte der historische gebeurtenissen. De zon zat als een diamanten spin in een web van zilveren stralen. Het windgestoei waaierde over het watervlak van de vaart. In het fijn getak van een ontbladerde populier was de knobbeling van een reigersnest zichtbaar geworden. Ik liep langs hagen waar roode bessen in verdord waren als een vergeten versiering. Een tuinier werkte als naar gewoonte te midden van laat bloeiende stokrozen. Zijn vrouw was bezig met aan de staken die langsheen de paden van den moestuin geplant waren de witte vlaggen van gewasschen lakens uit te hangen. Ze klaagde over het fenijn dat de roode koolbladeren doorzeefd had 'alsof ze met machiengeweren er op geschoten hadden'. Boven een beek blonken nog onbereikbare peren als electrische lampen van een versieringsmotief dat men bij klaren dage laat gloeien om het te probeeren...

Doch tegen avond moest ik mij terugwenden naar een stadshorizont van torens en fabrieksschouwen. Het pad liep langs den ijzerweg, die door de Duitsche troepen in aftocht opgeblazen was, zoodat op geregelde afstanden de spoorstaven naar omhoog krulden als uiteinden van Friessche schaatsen. Bij een seinhuis kreeg, van heden af, een Duitsche 'unterstand' archaeologische beteekenis...

* * *

Toen ik op het D. plein kwam, bemerkte ik reeds van uit de verte, vóór de woonst van professor Calleboudt, een wachtende menigte als voor een sterfhuis. En als in een sterfhuis waren op al de verdiepingen de rolgordijnen en op het gelijkvloers de luiken neergelaten.

Anonieme steenworpen waagden zich naar de ruiten die rinkelend stukvielen. Men hoorde ook het rameien van een keisteen tegen de deurpaneelen. De onderste vloog in en 'n snaak was al dadelijk door de bres om van binnen de deur te ontgrendelen. Er was even een moment van aarzeling vóór de collectieve verkrachting van een haard begon. Maar weldra kletsten brutale klompen

op den marmeren vloer van den gang. De rolluiken werden opgetrokken, de vensters opengerukt. Een schele vent kwam in het open raam staan, schommelde z'n hoofd quasi groetend naar links en rechts, wreef zich vergenoegd de handen en sloofde de hemdsmouwen op zooals een goochelaar doet. Hij verwittigde:

'Messieurs, dames,... de veurstellinge goa begeine!...'

- 'Nie steele, mor kapotsloan!...' riep een stem uit de achterste rangen van het gepeupel.

De vent in het raam stak den arm uit en, met de hand sussend naar den persoon, die eischte dat de volkswoede zekere vormen in acht zou nemen, stelde hij hem gerust:

'Doar hedde gelaik in, moatje!...'

Uit het salonbuffet haalde hij een likeurservies. Met een komieke handbeweging draaide hij het schenkblad om, zoodat de kristallen glaasjes te pletter vielen op het gaanpad.

''k Ben verschreuke!...' zuchtte hij voor den grap en rolde de oogen als iemand die in bezwijming dreigt te vallen. Hij legde de hand op het hart, sloeg rap den hals van de likeurflesch stuk tegen het raamkozijn en goot een fermen gulp in den wijdopengespalkten mond... 'om te bekomen'.

Doch, zooals in het middeleeuwsch theater, waar men op verscheidene plannen speelt, was ook in een vensterraam der eerste verdieping een tweede tooneel aan den gang. Een dandyachtig loensch kereltje was blijkbaar de slaapkamer binnengedrongen en plunderde de kasten.

Hij wierp het linnen door het venster en proclameerde statig:

'La chemise du flamboche...!'

- Hoera!...' brulde het gepeupel.

Hij zette een amoureus gezicht en met een piepstemmetje:

'Le pantalon de Madame!...' en met het kleedingstuk mimeerde hij een obsceene houding.

De plundering werd meer en meer baldadig. Tot mijn groot genoegen trok een zatte kwibus er van door met bloeddruipende pols, van pijnverkrompen smikkel en vloekende kaken.

Een mooi schrijftafeltje in empire-stijl werd buiten gekanteld. De laden die met koperen sfinxkopjes versierd waren, gleden open en er uit waaierden: brieven, concertprogrammas, propagandabrochuren en een leuk zilveren eitje dat tusschen de aanwezigen rolde,

in de goot geraakte en daar spontaan in twee helften openviel, zoodat een rozenhoedje er uit kroop. Het meubel werd kapotgestampt. Jongens vochten om een poot te bemachtigen ‘als knuppel’. Het werd duister. In den salon ontstak iemand den kroonluchter.

De schele kondigde nu een ‘akrobatennummer’ aan, sprong op het vleugelklavier en, de armen gekruist als een aapje op den draaiorgel van Bohemers, danste hij met zijn klompen op de toetsen ‘een Brabançonne’, die de aanwezigen in een woordeloos tararalala-liere meebrulden. Dan, in een plotse ingeving, sprong hij behendig naar den kroonluchter, klampte er zich aan vast en wiegelde op dezen verlichten schommel dat al de prismenkegeltjes er van kletterden.

Buiten lag reeds een hooge stapel geplunderd goed. Een militaire auto werd tot stilstaan genoopt. Men vroeg aan den chauffeur wat benzine om het boeltje ‘van den Duitsch’ in brand te steken. De soldaat gaf gewillig het verlangde. Maar in den brandstapel bemerkte hij plots een zwart-geel doek. Hij rukte er een gehavende leeuwenvlag uit, gaf een verwoede muilpeer aan den verbouwereerden kwant, dien hij zooeven de benzine geschonken had, sprong op zijn auto met het geredde vaandel en reed snel weg.

De typische voorval deed mijn hart jubelen. De Vlaamsche frontgeest der IJzersoldaten was dus geen legende!... Het activisme was dus niet heelemaal op drijfzand gebouwd!

In memoriam Richard Acke Albe[1]

Gij hebt het schone frazelen
het zingen onzer ziel aanhoord
en 't volle licht verleend
aan vreemd verholen woord.

Wij hebben onze harten
van veel geheim beroofd
en gij hebt in de oprechtheid
van ons lied geloofd.

Waren wij vaak verwende knapen
die hunkerden naar 't hoogste schoon
met mildheid hebt gij steeds beluisterd
ons hijgen om de juiste toon.

De echo van ons lied stierf uit...
de einders kringen nu te wijd;
de troebadoers beluistren zwijgend
uw aankomst in de Ewigheid.

(1) Uitgever Steenlandt, Kortrijk. - Gest. 20 Januarie jl. - Vaststellende dat deze uitgever een na een die eerstelingen uitgaf van de Vlaamse jongeren, schreef Urb. Van de Voorde over hem in ‘Modern, al te modern’: ‘De uitgever Steenlandt, achter welk pseudoniem zich een bekend Kortrijksch architect bescheiden verbergt en die ongetwijfeld zelf de hand in de dekoratieve verzorging van zijn uitgaafjes heeft, maakt zich hiermede ten opzichte van de Vlaamsche letteren zeer verdienstelijk en het is tevens een verheugend teeken des tijds, dat er thans ook in de Vlaamsche gemeenschap zelf maecenassen worden gevonden, die onbaatzuchtig hun tijd en hun kapitaal besteden aan dingen, welke louter des geestes zijn’.
De redaksieleden herdenken hier ontroerd de gulle tegemoetkoming, die zij bij deze hoog-begaafde mens mochten vinden, en bieden de geachte familie Acke de verzekering van hun innige deelneming.
Ook het komitee voor het Peter Benoit-gedenkteeken verliest in de heer Richard Acke een sterke kracht.

PATER CALLEWAERT

Shakespeare's sonnetten, Leo Galle

Vertaald door Dr J. Decroos. Met inleiding en aanteekeningen. 4° 113 blz.[1].

Dr. Decroos is niet meer aan zijn proefstuk: menig werk uit de wereldliteratuur heeft hij allerkeurigst vertaald, o.a. ‘Lucifer’ en ‘Dood en Duivel’ van Karel Wagenfeld; Marlowe's Edward II en Doctor Faustus; Philaster door Beaumont en Fletcher.

Hij is niet alleen een bedrijvig filoloog, ook als dichter liet hij zich gelden: ‘Van Lente en Minne, van Herfst en Dood’.

Thans schenkt ons Decroos de sonnetten van Shakespeare in een keurige uitgave van Steenlandt.

Shakespeare-vertalingen zijn er bij de vleet. Ook binnen Nederland's litterair grensgebied, vormen zij een rijkgevulde bibliotheek. Behalve de prestaties van Jac. Van Looy; A. Roland Holst, Willem Royaards en vooral die van Edw. Koster - anderen niet te na gesproken - komt Burgersdijk op den voorgrond met het volledig oeuvre van den grooten Brit.

Onder de sonnetten-vertalers - na Burgersdijk - vernoemen wij H. Moulijn - Haits Ma-Mulier (50 sonnetten); Verwey en Decroos.

Shakespeare is 's werelds grootste dramaturg. Het mag verwondering baren dat zijn sonnetten minder bekend zijn dan zijn overig werk. Een dwaling is 't nochtans te meenen dat zij minder litteraire waarde hebben. Ook Burgersdijk behoort tot degenen die in de sonnetten slechts dichtoefeningen wilden zien, ‘dichtoefeningen die niets of weinig van des dichters gevoelsleven vertolken’ (Decroos). Hierin wordt hij door de meeste critici tegengesproken. Hij gaf niettemin een meesterlijke vertaling.

Shakespeare's sonnetten stellen weliswaar den lezer op de proef en bekoren meer den geest dan het hart, zonder evenwel de antenne tusschen beide te verbreken. Zij vragen indenking juist door de zielsdiepte der ideeënsynthese. En hier kan men den hinderpaal gissen voor velen die dergelijke sonnetten evenals een troubadourslied zonder eenige geestesinspanning wenschen te lezen. Maar zij berooven zich van schoonheden die gekleed in de rijke dracht van subtiele woordkunst, met laaiende vlammen in het grondelooze van den levenshartstocht lichten.

(1) Uitgave ‘Steenlandt’ Kortrijk.

Om Shakespeare's ‘geheimnisvolle Zwiesprache mit dem Dämon des Lebens’ te doorleven, haar in eigen zielsontvankelijkheid op te vangen en er kristalhelder de speling van des dichters geest alsook de roerselen zijner ziel geheel en gaaf in zich op te nemen, worden van den vertaler dezelfde gaven gevergd als van den dichter. Het geheel moet als 't ware door denzelfden geest die het oorspronkelijke ingaaf in zijn taal overgefluisterd worden, zoodanig dat er bij den lezer geen verschil van dichterlijke aanvoeling bestaat tusschen het oorspronkelijke vers en de vertaling. De relativiteitstheorie indachtig!

Verwey goot ze in een classieken vorm, cerebraal gedragen op een gedempten toon der 80ers klankexpressie. Keurig!

Bij Decroos voelt men de charme van spontane poëzie - het verstandelijke vervloeiend in de muziek die opwelt bij het éénworden met den geest die door de oorspronkelijke verzen vaart. Men zou kunnen zeggen: Decroos brengt Vlaanderen een bundel gebeeldhouwde sonnetten door Shakespeare's genie ingefluisterd.

Het laatste woord laten wij aan de academische filologen die er wel een uurtje zullen voor over hebben.

Ter illustratie stellen wij hier sonnet VIII in oorspronkelijken tekst tegenover de vertaling van Verwey en die van Decroos.

De dichter raadt zijn vriend aan kinderen te telen opdat zijn schoonheid later in hen voortleve.

Music to hear, why hear'st thou music sadly?
Sweets with sweets war not, joy delights in joy:
Why lov'st thou that which thou receiv'st not gladly,
Or else receiv'st with pleasure thine annoy?
If the true concord of well-tuned sounds,
By unions married, do offend thine ear,
They do but sweetly chide thee, who confounds
In singleness the parts that thou shouldst bear.
Mark how one string, sweet husband to another,
Strikes each in each by mutual ordering;
Resembling sire and child and happy mother,
Who, all in one, one pleasing note do sing:
Whose speechless song, being many, seeming one,
Sings this to thee: ‘Thou single wilt prove none.’

Muziek voor 't oor, hoe doet muziek u treuren?
Zoet strijdt met zoet niet, vreugd ziet vreugde graag.
Hoe is u lief wat u niet op kan beuren,
Of waarom gaarn aanvaard wat u mishaag'?

Als welgepaarde klanken, die gemeenzaam
Een-stemmig luiden, pijn doen aan uw oor,
Dan blamen ze u maar zachtjes dat gij eenzaam
De rol verknoeit u toebedeeld in 't koor.

Merk hoe één snaar, voor de andre een zoete gade,
In weerzijds samenspel met de andre klinkt.
De man komt vrouw, de moeder 't kind te stade,
Als drie in een hun zoete maatzang zingt:

Hun zang die stom, veelvoudig, schijnbaar één,
Dit tot u zingt: wie een wil zijn blijkt geen.
(Vertaling Verwey).

Stemt u muziek, ù, zelf muziek, niet blij?
Vreugd zwelgt in vreugd, 't zoet walgt van 't zoete niet.
Wat gij met weerzin hoort dat herbergt gij
En huisvest in uzelf wat u verdriet?

Als 't zoete spel, dat tonen samenhuwt
Tot hemelval voor 't oor, uw ooren tergt,
Een zacht verwijt is 't wijl gij - gàloos - schuwt
Dat samenspel hetwelk uw meespel vergt.

Hoor hoe de snaren paren met elkaar,
Hoe - weerzijdsche orde! - een toon in de 'andre dringt;
Zoo vloeit de wellust van een telend paar
In 't kind ineen waarin hij lieflijk zingt:

Een spraakloos lied, meervuldig en toch één.
U zingt het: ‘Niemand blijkt gij, blijft ge alleen’.
(Vertaling Decroos).

Alb Verwey als vertaler van Shakespeare's sonnetten J. Decroos

'k Heb menig dichter zien verschalen
Van smaak en geur en geest ontbloot
Wanneer men ze uit hun taal in andere overgoot...

W. Bilderdijk.

Berisp me niet dat ik niet beter dicht.
A. Verwey (in zijn vertaling van Shakespere's sonnetten).

Shakespeare's sonnetten, vertaald door Albert Verwey. N.V. Uitgeverij vh. C.A. Mees, Santpoort 1933.

De bekende dichter en hoogleeraar Albert Verwey behoort ontegensprekelijk tot de beste Nederlandsche kenners van Shakespeare's sonnetten. In den eersten jaargang van den Nieuwen Gids verscheen reeds een artikel van zijn hand waarin hij blijk gaf Shakespeare's sonnetten beter te begrijpen dan de meesten van zijn Nederlandsche tijdgenooten, Burgersdijk niet uitgenomen. Uit de vertaling die hij thans van Shakespeare's sonnetten gemaakt heeft blijkt dan ook dat hij over 't algemeen in den, soms ietwat ingewikkelden, gedachtengang en in den zakelijken inhoud der sonnetten wel degelijk binnengedrongen is. Enkele bijzonderheden heeft hij weliswaar verkeerd begrepen, doch dit is bij een zoo moeilijken tekst, als Shakespeare's sonnetten op sommige plaatsen zijn, te verontschuldigen en daar Verwey van Shakespeare's taal geen bijzondere studie heeft gemaakt was het zelfs onvermijdelijk. De eerste voorwaarde voor een goede vertaling, het verstandelijk begrijpen van den weer te geven tekst was hier dus, zoo niet algeheel, dan toch in verregaande mate vervuld. Dat Verwey's vertaling desondanks klaarblijkelijk mislukt is moet dus niet geweten worden aan gemis van scherpzinnigheid, ook niet aan ongenoegzame voorstudie, doch wel hieraan dat Verwey de gevoelselementen van die poëzie niet heeft aangevoeld of, zoo hij dat wel heeft gedaan, er toch niet in geslaagd is ze op een bevredigende wijze weer te geven. Gedichten in een andere taal overdichten (ik gebruik opzettelijk het niet ingeburgerde ‘overdichten’, vertalen zegt niet genoeg) is onmogelijk als er geen bezieling, geen dichterlijk schep-

pen, al is het ook maar nàscheppen, mee gemoeid is. Een ondoorzielde vertaling van verzen is een onding, en ondoorzield, koud, louter verstandelijk blijkt Verwey's overbrenging haast overal. Soms meent men een oogenblik, enkele verzen lang, den dichter Verwey te vernemen, doch, leest men voort, dan steekt men weer opeens midden in een poëzieloos geknutsel dat alleen maar, zoo goed en zoo kwaad als 't gaat, berijmd en gerhythmeerd is. Verwey's vertaling is, ronduit gezeid, een bijna onafgebroken geknoei. Hij vertaalt geen enkel sonnet zonder dat er een of andere monsterachtige stoplap, een of andere stumperigheid, een of ander ontnuchterend prozaïsme in zijn nadichting voorkomt. Doorgaans treft men zelfs verscheidene staaltjes van dat fraais in één en hetzelfde sonnet aan. Meer dan eens lascht hij rijmshalve zinsneden of woorden in die hoegenaamd niet te pas komen.

Hieronder laat ik enkele voorbeelden volgen. Ik beperk me eerst tot een kleine bloemlezing, of liever onkruidzameling, uit de zeven eerste sonnetten, die overigens niet slechter zijn dan de andere.

In Sonnet I (Verwey volgt de traditioneele rangschikking) luidt het zevende vers in Verwey's vertaling:

> Uw overvloed tot schaarsheid w e g g e z o g e n .

In het verband waarin ‘overvloed’ hier voorkomt beteekent het woord: overvloed van levenssappen en van voortplantingsvermogen. Als men dat bedenkt, ziet men dadelijk in wat een wangedrochtelijke obsceniteit Verwey hier, zonder andere verontschuldiging dan rijmnood, in Shakespeare's sonnet heeft binnengesmokkeld. Als Verwey een rijm noodig heeft en het niet dadelijk vindt laat hij zich door niets weerhouden, noch door gehoor, noch door taalgevoel, noch door tact. Het onmogelijkste wordt dan werkelijkheid.

In het zelfde sonnet treffen we verder aan: f r i s s c h e sieraad in steê van frisch sieraad en het haast onuitspreekbare w e e r l d voor wereld.

In Sonnet II verwisselt Verwey om wille van het rhythme o u d h e i d met o u d e r d o m alsof dat synoniemen waren! Een anglicisme in dat sonnet (vers 14) laat ik onvermeld, op zoo'n kleinigheid komt het hier niet aan.

In Sonnet III, afgezien van onvoldoende rijmen als l a n d m a n s c h a p (dat hier a k k e r b o u w moet beteekenen!) en n a -

koomlingschap, wordt de zin van Shakespeare's sonnet - om niet eens van de poëzie ervan te gewagen, die bij Verwey verre te zoeken is - uiterst gebrekkig weergegeven. Shakespeare zegt dat de schoone jongeling, als hij niet huwt, de wereld bedriegt (of in den steek laat) en een moeder van den haar voorbeschikten (kinder)zegen berooft.

> Thou dost beguile the world, unbless some mother.

Dat wordt bij Verwey zoo prozaïsch en onbeholpen mogelijk:

> (dan) Zal elk van ons, zal ook een vrouw u laken.

De derde strophe van dit sonnet luidt bij Verwey:

> Gij zijt uw moeders spiegel, en daarom
> Is de eigen lente *haar nog altijd klaar.*
> Zoo gij, door vensters van uw ouderdom
> Zult, ondanks rimpels, zien dit gulden *jaar.*

Hoeveel zinrijker is Shakespeare:

> Thou art thy mother's glass, and she in thee
> *Calls back the lovely April of her prime:*
> So thou through windows of thine age shalt see,
> Despite of wrinkles, this thy golden *time.*

De gouden tijd van het leven, de jeugd, schrompelt bij Verwey, om wille van het rijm, tot één enkel jaar ineen. Van een klaar of onklaar-zijn van de lente is bij Shakespeare geen sprake.

In Sonnet IV verwijt Shakespeare den jongeling dat hij met niemand anders omgang heeft dan met zichzelven (in steê van te huwen).

> For, having traffic with thyself alone,

Traffic beteekent hier: verkeer, omgang. Verwey maakt er handel van en laat den jongeling met zichzelven handel drijven!

> Want *handeldrijvend met uzelf alleen,*

De schoonheid van den jongeling zal, als hij er geen gebruik van maakt (om te huwen en kinderen te verwekken) met hem ten grave gaan, zegt Shakespeare:

> Thy unus'd beauty must *be tomb'd with thee,*

Verwey maakt daar rijmshalve van:

> Uw schoonheid, onbesteed, *ligt aanstonds stil,*

Inderdaad, Verwey heeft gelijk, in het graf ligt men stil. Maar wat Verwey met dat stil liggen bedoelt, dat ervaart de lezer eerst als hij met het origineel vergelijkt.

Sonnet V. Verwey schrijft:

> Die uren die met teeder-sterk vermogen
> De *blikken vormden* waar elks oog op *rust,*

Worden blikken g e v o r m d ? Blikken waar elks oog op r u s t ?
Bij Shakespeare staat overigens:

> Those hours that with gentle work did frame
> *The lovely gaze* where every eye doth dwell,

G a z e beteekent hier niet b l i k k e n doch: schouwspel, aanblik, datgene waarop gestaard wordt. (Vgl. Macbeth: the show and gaze of the time).
Verder:

> Was dan niet zomersbloem, tot geur *gestoofd,*

Bij Shakespeare worden geen bloemen tot geur gestoofd doch uit bloemen wordt reukwater gedistilleerd. (Distillation zegt Shakespeare duidelijk genoeg.)
In Sonnet VI is in Verwey's vertaling spraak van een ‘filter’ waar Shakespeare weer in de verste verte niet aan heeft gedacht.
Verder wordt:

> treasure thou some place
> With beauty's treasure, ere it be self-killed.

bij Verwey tot:

> Wees geen *schromer* (sic!)
> Uw schat te bergen eer hem tijd verslond.

wat op het origineel niet lijkt. Die s c h r o m e r staat daar alleen maar om te rijmen op z o m e r en is voor dat bezonder geval opzettelijk gefabriceerd.
In Sonnet VII is (vers 9) sprake van den zonnewagen (bij Shakespeare: ‘car’). Verwey maakt daar onbegrijpelijkerwijze een ‘bouw’ van. ‘U n l o o k ' d on diest’ uit het laatste vers wordt bij Verwey: ‘Sterft o n g e v o l g d ’ waardoor Shakespeare's beeldspraak (vergelijking van den jongeling met de bewonderend aangestaarde zon) weer om onbegrijpelijke redenen onvertaald blijft.
Men geloove nu niet dat de andere regels in die zeven eerste sonnetten goed zijn of er althans door kunnen. Haast nergens krijgt men den indruk dat men echte poëzie leest, alles blijft prozaïsch, koud, levenloos. En zooals het in de eerste sonnetten is, zóó is het doorloopend.

Om een nog duidelijker denkbeeld te geven van Verwey's praestatie citeer ik twee sonnetten voluit:

LXIV

Wanneer ik zag door Tijds hand fel gegrepen
Trotsch-rijke pronk van moe begraven eeuw,
En trotsche torens tot de grond geslepen,
En eeuwig erts voor menschenwoede als sneeuw;

Wanneer ik zag hoe hongrige Oceaan
Het koninkrijk van 't vastland wreed omvat
En dan weer vaste grond de zee verslaan,
Schat meerdrend met verlies, verlies met schat;

Als ik zoo elk ding zag van staat verandren
Of zijn staaat zelf geheel tot niets verleemd;
Leerde verwoesting mij als alle schrandren
Dat de Tijd straks mijn lief ook tot zich neemt.

Dat denken is als dood: wat kan ik dies,
Dan schat beweenen die ik straks verlies.

De derde regel waarin torens ‘tot de grond geslepen’ worden is iets buitengewoons. Ik vraag me af op wat voor manier torens geslepen worden. Doen de vogels des hemels dat met hun nebben of wordt dat karweitje door berghooge reuzen verricht die zich van even reusachtige slijpsteenen bedienen? Van dat slijpen is overigens bij Shakespeare geen sprake.

Na een tijdjelang over dat rare slijpen nagedacht te hebben, kreeg ik opeens een ingeving. Ik vroeg me af: heeft Verwey wellicht aan het Duitsch werkwoord ‘schleifen’ gedacht dat ‘slijpen’ doch ook ‘sloopen’ kan beteekenen? Heeft hij ‘schleifen, schliff, geschliffen’ dat slijpen beteekent wellicht verward met ‘schleifen, schleifte, geschleift’ dat sloopen beteekent? Heeft hij, wat die plaats betreft, misschien niet Shakespeare vertaald doch een Duitsche vertaling van Shakespeare en door zijn gebrekkige kennis van het Duitsch een kapitalen bok geschoten? Ik raadpleeg Stefan George's vertaling van Shakespeare's sonnetten, die Verwey inderdaad heeft nagevolgd zonder ze nochtans ooit te evenaren, doch ik vind daar niets van dien aard. Dan doorblaâr ik Otto Gildemeisters nadichting (die overigens m.i. beter is dan de al te woord-

getrouwe vertaling van George) en werkelijk, hier vind ik wat ik gezocht heb. Ik haal Gildemeisters vertaling aan:

> Seh'ich, wie sich die Faust der Zeit vergreift
> Am Prunkkund Pomp begrabner Sterblichkeit;
> Seh'ich, wie sie erhabne Thürme schleift
> Und sterblich Wüthen ew'ges Erz entweiht;
> Seh'ich das Meer, wie es mit steter Gier
> Dem Königreich des Ufers Abbruch tut,
> Und wie das Festland dringt ins Flutrevier,
> Sein Gut vermehrend mit verlornem Gut;
> Seh'ich den Wechsel solcher Herrschaft an,
> Und selbst diïe Herrschaft zum Verfall bestimmt,
> Belehrt von Trümmern, grubl'ich also dann:
> ‘Die Zeit wird kommen, die mein Liebstes nimmt.’
> O, der Gedank'ist Tod! O stete Angst,
> Zu haben, was du zu verlieren bangst.

Verwey heeft dat ‘schleift’ van Gildemeister willen te pas brengen in zijn vertaling en heeft ‘geschleift’ met ‘geschliffen’ en ‘geslepen’ met ‘gesloopt’ verwisseld!

Niet minder merkwaardig is vers 10 van Verwey's vertaling waarin ‘de staat van elk ding’ ‘tot niets verleemd’ is. Is v e r l e e m d hier gelijkbeteekenend met: ‘tot leem geworden’ of moeten we hier aan het Duitsch ‘gelähmt’: ‘verlamd’ denken? Ik weet het niet. Het eene is hier overigens even misplaatst als het andere. Is ‘verleemd’ wellicht weer er op los gefabriceerd om te rijmen op ‘neemt’? (Beantwoordend aan ‘nimmt’ van Gildemeisters vertaling?)

De ‘sneeuw’ van vers 4 is er om te rijmen op ‘eeuw’ en de ‘schranderen’ van vers 11 hebben geen andere reden van bestaan dan dat ze moeten rijmen op ‘veranderen’.

Nog een staal van Verwey's vertaalkunst:

CII

> Mijn liefde is sterker, schoon zij zwak gebaarde,
> Zij is niet minder, schoon zij 't minder meldt.
> Die liefde is koopwaar, wier geprezen waarde
> Aan elk op straat door de eignaar wordt verteld.
>
> Toen onze liefde jong was, in haar lente,
> Placht ik door liederen haar te behagen.
> Zoo volgt de meerle in 't voorjaar haar gewente,
> Maar bergt haar fluit bij groei van rijper dagen.

Niet dat het zomer meer aan vreugde ontbrak,
Dan toen haar klagend lied de nachtlucht streelde,
Maar wildzang lastte nu op iedre tak,
En te gemeene vreugd verliest haar weelde.

Daarom als zij, spreek ik bij wijlen niet,
Om u niet te vervelen met mijn lied.

In 't eerste vers heeft Verwey een Vlaamsch woord willen bezigen: ‘gebaren’ in de beteekenis van ‘doen alsof’.

(Doet wat gij doet,
Doet wat gij moet,
Gebaren is niet goed.

G. Gezelle).

Maar Verwey gebruikt het woord verkeerd, hier moest korrekteitshalve staan: schoon zij z i c h zwak g e b a a r d e , wat dan weer met het rhythme niet uitkomt. Ja, ja, verzen smeden is een moeilijk ambacht!

In de tweede helft van de tweede strophe gewaagt Verwey van eene ‘meerle’ die in 't voorjaar haar gewente volgt (d.w.z. dat ze fluit) maar later ‘haar fluit bergt’. Bij Shakespeare is die ‘meerle’ echter een als Philomela (Philomel) verpersoonlijkte nachtegaal. De nachtegaal houdt, zooals bekend is, op met zingen in 't heetste van den zomer. Wat nu de merel betreft, ik heb haar voor mijn part meer dan eens bij 't vallen van den avond in Vlaanderen nog in Augustus haar helderklinkend lied hooren uitgalmen, en dat zal wel in Holland en in Engeland ook zoo gebeuren. Van Philomela zegt Shakespeare dat zij ‘stops her pipe’. Verwey meent blijkbaar dat ‘to stop’ wegstoppen beteekent en vertaalt: ‘bergt haar fluit’. Ik vraag mij af waar de ‘meerle’ wel ‘haar fluit’ mag ‘bergen’? Heeft ze een foedraal daarvoor of steekt zij ze onder heur vleugelen? De nachtegaal streelt ook niet de nachtlucht in Shakespeare's gedicht, (wat overigens m.i. een gekke bezigheid is) maar hij doet den nacht verstommen of stom en stil luisteren (hush the night).

Zoo zou ik nog heele handvollen distels en dorens uit Verwey's dichtgaarde kunnen wieden, doch dat moge volstaan.

Is er nu heusch niets goeds in Verwey's boek?

Toch wel. Aan zijn mislukte proeve van vertaling gaat een

‘Voorrede’ vooraf die geen voorrede is doch veeleer een kort inleidend woord. Daarin komen enkele zeer lezenswaarde, goed doordachte en niet minder goed geschreven zinsneden voor. Ik haal ze aan, ten einde den lezer ten slotte iets verkwikkelijkers onder de oogen te brengen dan berijmde ongerijmdheden. ‘De onderwerpen van Shakespeare's sonnetten zijn liefde en schoonheid. De hoogste vorm van liefde is hem vriendschap, de lagere zinnelijkheid. Evenzoo is de hoogste schoonheid hem de innerlijke, de lagere die van het uiterlijk. Alles wat op die vier vormen betrekking heeft, werd door hem beleefd en uitgesproken. Onmiddelijk beleefd als onmiskenbare werkelijkheid, en onmiddelijk uitgesproken met evenveel hartstocht als gratie. Hij zelf, de blonde jongeling en de donkere vrouw worden zichtbaar, tastbaar, zelfs met de omstandigheden die hen omgeven. De verhoudingen waarin zij tot elkander geraken, en die elkaar op noodlottige wijs doorkruisen, zijn te volgen en kunnen worden nagegaan.’

Jammer dat Verwey niet een uitvoerige studie in dien trant over Shakespeare's sonnetten geschreven heeft, liever dan zich op onverantwoordelijk grove manier aan de poëzie ervan te vergrijpen door ze, in weerwil van de Muzen, in 't Nederlandsch te willen overbrengen.

Kronieken

Nederlands Proza
Het romanwerk van Lode Zielens Paul de Vree

Uit den aard van de zaak zou het een jongere beter staan aan zijn jongde toe te geven en met hartstocht te ketteren op zijn voorgangers, dan zoo passief over hun geschriften of hun menschelijkheid te gewagen. Maar critiek is geen dwaze dronkenschap, alhoewel zij uiting is van het combattief instinct. Ze mag niet toegeven aan drift, zij allerminst, want wat gewordt er van geconcentreerde verblinding, zoo in het goede als in het kwade?

Ik heb in mijn leven het gemis gevoeld aan de p e r s o o n l i j k e vereering voor een oudere. Dat men me niet verkeerd begrijpe, d.w.n.z. dat ik het noodig vond rond iemand te fladderen om hem nog eens en nog eens met blinkende oogen te bezien, om op hem verliefd te zijn, maar dit: lichamelijk en geestelijk met hem in contact te treden om én de atmosfeer én de waarachtigheid van zijn bestemming aan eigen ziening te toetsen. Wij missen in Vlaanderen nog grootelijks de literaire scholing langs die zijde. Voor zoover ik weet is ze de vruchtbaarste en de beste en verkeerd is de opvatting ze blootweg epigonisme te noemen. Ik heb enkel naar buitenlandsche literaturen te verwijzen om zich van de warmte en de sterkte in den zin van houvast en van volgehouden erkentelijkheid der literaire vooral geestelijke vriendschapsbetrekkingen te doordringen[1] en ongetwijfeld is de beteekenis van Gezelle en van Van de Woestijne bij ons ook grootendeels daar aan te wijten. Ik beken hier natuurlijk geen zwakte. Maar wat Henri Massis in Frankrijk als oudere gevoeld heeft, hebben - daar ben ik goed van

(1) Ivan Bounin werd vorig jaar den Nobelprijs geschonken omdat hij de drager was van zoo'n letterk. traditie (Tourgenev-Tchekov-Bounin).

overtuigd - veel jongeren ook ondervonden: de kloof die tegenwoordig de generaties scheidt, en als we doordenken, zelfs de generaties van jongeren en jongeren. Wat er ook van zij - een part door den oorlog gespeeld of niet - de letterkundige generaties stellen het tegenwoordig liefst met ouderdomsgelijken en bang voor invloeden, indringing of verdringing weren ze zich duchtig de eene tegenover de andere.(2)

Als ik het over dien toestand heb, doe ik het om twee redenen: eerstens om de verklaring waarom bij mij de geestelijke waarde van ons Driemanschap(3) de plaats van een persoonlijke ouder-vereering heeft ingenomen, tweedens om een figuur als Lode Zielens in zijn evolutie als mensch en als schrijver beter te doen begrijpen. In feite zal ik het niet over den mensch hebben, dan in zooverre hij met zijn oeuvre in verband komt.

Het moet zeker opgevallen zijn dat van het Driemanschap juist Zielens niet in de groep van Forum (nieuwe serie) is opgenomen, dat hij vroeger (en nu evenmin) met geen groep van jongeren in betrekking stond. Het doet mij onwillekeurig de vraag stellen: hoe is hij tot de litteratuur gekomen? Ik kan echter niet onmiddellijk beantwoorden: omdat de letterkunde, zij ze voor hem ook in zijn jeugd geen vreemde, ondergeschikt is aan het L e v e n . Aan een gestorven meester laat hij me daardoor denken: Cyriel Buysse (en ik schreef hem dit ook na de lezing van ‘Moeder waarom leven wij?’). De opzet van zijn romanwerk heeft het vertrekpunt in zijn eigen leven, in zijn l e v e n s g a n g : uit het eigen in aanraking treden met de menschen en het aanvoelen van maatschappelijke toestanden is zijn schrijverschap ontstaan. Want wat slaat, van zijn eerste tot zijn laatste vertelling in het oog: welke is de geheimenis van het leven? En van daaruit loopen, zwenken en keeren de stellingen: wat is het goede vermogen van de drift? en hoe te denken over het geluk? Grootendeels lijnt zich het oeuvre van Zielens door de autobiografie af, en zijn romans zullen de onloochenbare eeuwigheidswaarde nooit verliezen, al staan ze tegenover de kunst van den roman niet onfeilbaar. (Dit

(2) Het is geen toeval dat de dertigers van het vernieuwde tijdschrift ‘Forum’ allen auteurs zijn van rond de 35 jaren.

(3) M. Roelants-G. Walschap-Lode Zielens.

zeg ik vooral om zijn laatste werk ‘De Gele Roos’). In mijn kritische studie ‘Over den Roman’ raakte ik bij de bespreking van ‘Moeder waarom leven wij?’ de zedelijke strekking bij Zielens aan. Aan zijn drang naar het scheppen gaat altijd een moreele dwang vooraf, een moreele overtuiging in de letterlijke beteekenis van het woord: het gaat met de menschen waartoe ik behoor en waarmee ik leef niet goed en ik weet waaraan het schort; eerstens aan henzelve, tweedens aan de houding en de daden van degenen die welstand en macht bezitten; er is in 't bizonder een materiëele kwestie in het reine te trekken, omdat deze de oorzaak is van algeheele menschelijke ontreddering. Het is die ongenadige, bestendige sociale bekommernis die hem voor de literaire gaat: hij bouwt zich aan de hand van zijn ervaringen een l e v e n s l e e r, die dan - en dat is onvermijdelijk - nauw aansluit bij Marxistische theorieën. Gerard in ‘Het Duistere Bloed’ en Karel in ‘Moeder waarom leven wij?’ zijn de dragers van zijn redeneerend woord. Ter illustratie - en wie heeft hier ten onzent zoo zeer zijn denken in beelden kunnen zetten - als we op het stuk van de materie blijven! - verrijzen de D r i f t in Karel uit ‘D.B.’ en het L e e d in Netje uit ‘M.w.l.w.?’. Ik ontleedde beide in mijn voornoemde studie.

Maar zoo ik over het autobiografische in Zielens' werk spreek, dit treedt naar voor in zijn kleinere stukken (Antoinette, onze moeder. Toen kwam ik, e.a.) en dan ineens in zijn laatste boek ‘De Gele Roos’[(4)]. En het eigen zieleven wordt hier gewichtiger als we ons de voorstelling maken van Zielens geestelijke ontwikkeling. In eerste instantie door het leven bewerkt, waardoor de hartsvrucht, de gloed van de liefde, ontwaakt (in al zijn hoofdpersonages en vooral in zijn moeders weer te vinden), de andere meest overwegende invloeden op zijn ontvankelijk gemoed zijn de muziek, de natuur en het boek-geestelijk voedsel. Het wordt duidelijk - en dit is van kapitaal belang voor zijn verdere oeuvre - hoe ouder Zielens wordt, hoe hijzelf evolueert en zijn verworven kennis al lang hoe meer in zijn boeken onderbrengt. Wat ik hier vooruitzet is hoofdzakelijk te danken aan een lang onderhoud dat ik met hem had. Hij is een self-made man. Hij kende geen persoon-

(4) LODE ZIELENS: De Gele Roos. - Uitg. Elsevier, Amsterdam.

lijken invloed. Tot waar hij zich doordacht is hij de gevoelende en de zoekende mensch, maar iemand die het gebeurde zoo heftig vond dat hij het niet meer kon verzwijgen: zoo werd hij begenadigd. Hier kan ik nu antwoorden op mijn hoogergestelde vraag: tot de literatuur is hij getreden door de inwerking van hoogere, meer esthetische (etherische) indrukken: de muziek van groote meesters en de natuur. Voor het muzikale in hem (langs vaderszijde, lees Toen kwam ik) kan ik verwijzen naar een gelijkgestemde schrijversnatuur: Georg. Fink. Deze heeft in zijn 'Mij hongert' over het steunvinden in de goddelijkheid van den klank zeer mooie bladzijden gegeven, en Zielens zelve getuigt: 'Maar meer dan voor de wijsheid, och: de levenskennis, die de literatuur in mij bracht, huiverde ik voor de muziek, die stilaan voor mij openging' (bl. 63) - 'Toch van dien tijd af treft mij het diepst de muziek. Hier durf ik zeggen: ik versta hare taal, want zij is deelgenoote van mijn aandoeningen, van mijn vreugde, van mijn genoegen, van mijn verdriet. Niets tast mij direkter aan dan muziek, niet slaat en wondt me meer dan muziek (tenzij: het leven!) niets troost mij meer dan muziek. Mijn diepste verdriet heldert op bij het hooren van het adagio der negende of der vijfde, of bij het allegretto van de zevende (o, dat is niets anders dan pure poëzie) en hoe zou dat niet waar Beethoven hier met de pijn van zijn hart en van zijn bloed den hemel openschuift?... (bl. 138). Onder de bedwelming van Beethoven is hij zijn 'H.D.B.' en zijn 'M.w.l.w?' begonnen, en wie vergeet den aanvang van dit laatste boek: 'Moeder ontvangt en baart haar. Geen diepe, ontzaglijke vreugde, geen diepe, ontzaglijke pijn; geen in schreien opklarende vreugde.'

Mij viel bij de lezing van 'De Gele Roos' op: de vermelding van de plaatsen waar en de data waartusschen het boek ontworpen en voleindigd werd. En mij trof eveneens de naam Wilrijck. Wie de geschiedenis van na-oorlogsche Antwerpsche letterkundigen ooit schrijven zal mag de natuur van Wilrijck niet ontgaan. Nagenoeg op mijn veertiende levensjaar ben ik er zelf woonachtig geweest en ook op mij heeft de bizondere ligging van het dorp een - ik zou bijna zeggen openbarenden - invloed gehad. Ik mag wel meenen op Zielens ook. In zijn jaren moet Wilryck zich nog eeniger hebben voorgedaan dan ik het gekend heb, in zijn westelijke vlakte naar de Schelde op, in zijn vrij-beboschte en indrukwekkende wijd-

heid naar Aertselaer en Oude-God op, in zijn nauw aansluiten met het tot eenzaamheid-noodende Nachtegalenpark. De omgeving van Antwerpen naar dien kant komt me voor als de Leie-omgeving rond Gent, als de Ganshoren bij Brussel. ‘Zes dagen per week leefde ik het zware fabrieksleven, op den zevenden dag lokte mij de openheid der lucht, de wilde en ruige kracht van de natuur, het wilde geweld der winden’ schrijft Zielens (bl. 60). Waar kon hij die anders en geweldiger vinden dan in Wilrijck.

Laat het zijn dat ik een gewaagde veronderstelling maak maar ook in het tesamen-zijn van Wilrijck en Mariakerke (waar hij het boek afwerkte) hecht ik een belang. Meermalen kreeg ik in mijn leven den indruk in Wilrijck's lucht een zeelucht te aanschouwen, die overhangende oneindige en zacht-genuanceerde openheid.

Dat de literatuur Zielens allengerhand moet ontwikkeld hebben lijdt geen twijfel. In ‘De Gele Roos’ heeft hij het er dikwerf over. Het komt me echter voor: in dit werk laat hij zich door de studie van Balzac en Stendhal hevig bewerken; maakt hij geen zielsvergelijkingen tusschen zichzelf en Pons en Julien Sorel? Komt hij niet tot de verrassing: dat hij het veel te veel over zichzelf heeft? Het is zooals ik zei: de ouder-wordende schrijver die zich op geestelijk gebied verrijkt, nog verder, de kunstenaar die van het materieele vlak naar het hooger gelegen denkvlak overstapt. De titel overigens van zijn boek sluit dien overgang in zich: wat beteekent die gele roos? Uit de behoefte ontstaan een gesublimeerde bloed-drift weer te geven, werkt de figuur van den auteur fijnzinnig, maar tevens aberreerend in. Want gezien (al te veel) van uit den gezichtshoek van den broer, verliest de diepte van de zusterliefde veel motiveeringen. De liefde van broer tot zuster en omgekeerd is hier gefundeerd op het samen-ondergaan en -begrijpen van dezelfde toestanden in de jeugd. Vanwege den broer is dit begrijpelijk, mits hij jonger is en Antoinette als zijn moeder beschouwt. Maar ze is eigenaardig genoeg ook bij de zuster ontstaan en dit zonder speciale oorzaken: dan de vergevingsgezindheid die in den broer aanwezig is. Is de zuster voor hem de verlossing, we weten het zoodanig niet of het omgekeerde waar is, dan wel l a t e r . Meteen komen we weer tegenover een ongewone liefde, het is andermaal een bloedneiging, een gevoelen dat voor het gemeenschappelijk leven t e v e r w e r p e n is. Maar nemen we aan dat die liefde tenslotte

het echte tesamenkomen is - dus buiten de banden van het bloed - dan moet logisch naar het lichamelijke leven een strijd opdoemen: het is immers een ideale liefde! (vandaar de zondige gedachte naar het bloed.) Die strijd wordt voor Antoinette: er bestaat iemand die zeer ver is en die het lichamelijke tekort zal aanvullen, een vreemde schoonheid: de lichamelijke gave man (altijd op hetzelfde ideëele plan), - en voor Etienne (de verteller, alias de auteur): Maria, een meisje dat hij niet bemint, doch dat hij voor het lichamelijke noodig heeft. Hun droom wordt nochtans waarheid, het vervullen van den eed dat ze bij mekaar zullen wonen. Voor hen beiden bloeit de gele roos, het kind van Maria, Etienne Robert, de levend-geworden toenadering in geestelijken en lichamelijken band. Daarom zal geen nadruk worden gelegd op de figuur van den foorkramer en evenmin op het verdwijnen van Maria, omdat die haar toestand onuitstaanbaar voelt.

Om onder arme menschen tot de verwerkelijking van zulke fijngevoeligheid te geraken moest één wezen minstens de zwaarte van de drift kunnen torsen, het kon niet buiten de opstijging tot de intellektueele bevroeding van het leven. Daar heeft Zielens zich met heel zijn wezen voor opricht: we mogen nooit vergeten voor welke tastbaarheden en ervaringen hem het leven gezet heeft: die warme, hoogerwillende mindere mensch gaf een uitweg voor de smartelijke samenleving van het arme volk. Ik vergeef voor die goedheid en die zelfopoffering enkele dwalingen. Later, wat op verder afstand wil ik er nog wel op wijzen.

Tot op het oogenblik leeft Zielens zijn opgang eerlijk en - wat heerlijk aandoet - harmonisch mee. Wellicht heeft buiten Roelants om - maar deze langs een geheel tegenovergestelden weg - niemand zoo de bezinning van liefde, leven en geluk uitgediept, en spijts de ontgoocheling, toch op zoo'n leven-willende en leven-aanroepende wijze. Want alleszins bestrijdt ook deze roman (op eenig voorbehoud als roman nu) de stelling dat Zielens het pessimisme als levensbeschouwing aanneemt. Dat zal eenmaal in verband zijn te brengen met zijn godsbegrip.

Het romanwerk van M. Roelants Paul de Vree

Maurice ROELANTS

Het komt me voor dat Urbain Van de Voorde in zijn ‘Essay over Karel van de Woestijne’ het proza van dezen uitzonderlijken dichter wat te veel op het achterplan heeft gedrongen. Laat het zijn dat van de Woestijne zich in het slechts luttele jaren in hem huizende evenwicht zijn eeuwige lyriek heeft geschreven, als bij voorbestemming het type van den symbolist, zijn verder leven daarentegen incarneert een levenshouding welke wij niet over het hoofd mogen zien. Zij het ontvluchten in den droom en in de herinneringen aanvankelijk nog sterk genoeg om het materiëele leven te overwinnen, al driftiger reageert het lichaam op den loomen, veel te passieven geest. Voor een mensch als Van de Woestijne die van nature dan geen eenheid bezit naar lichaam en ziel, sluit zich deze ziel als een bloem voor de aanschrijdende donkerte en geven zich zijn zinnen over aan de langzame ontbinding van het vleesch. Deze splitsing van zijn menschelijke natuur wordt de oorzaak van zijn latere grootendeels stemmingsgelijke, maar naar de gedrongen-analyse toegespitste poëzie. Maar of deze hem voor de sensoriëele bevindingen niet meer voldoet, zoo zet hij zich met een even bittere nauwkeurigheid aan het proza, dat dan - en dit is hetgeen Urb. Van de Voorde wat lichtelijk op zij zet - de bijna volledige annoteering is der zinnelijke gevoeligheid.

Vèr-strekkend is de invloed van dit door den moedwil deels harteloos, door de overgave deels warme woord geweest. Stukken als ‘Afwijkingen’, ‘De Boer die sterft’, ‘Christophorus’, ‘De Beginselen der Chemie’ (waarin die weergalooze dansontleding voorkomt) en verder de kritische studies als ‘Kunst en Geest in Vlaanderen’, zijn voor de taal en nog meer voor *de uitdrukking* van zeer groote waarde, en wordt zich dàt meer en meer bewust, die er dikwijls naar teruggrijpt, (hetgeen zelfs niet verveelt). Wie echter op Van de Woestijne's woord alleen afgaat, dat magisch inwerkt door zijn bizonderen klank en zijn bizondere schikking, zal misschien het wezen van den kunstenaar ontgaan. Dat is natuurlijk complex en is niet door de lezing van één enkel schrift te benaderen, al zijn opvallend, zelfs met aandacht alleen op het woord, nu de-zich-aan-droomen-overgevende onvoldaanheid, dan de uitzonderlijke teerheid, nog de gebrokenheid, weer verder de sensualiteit, en zelfs de spot en het cynisme.

Iemand die eerst boven het leven uitwil door zachte, rijke bespiegeling en die het later, na oververzadiging, met een wrangen mond vervloekt, moet alleszins noch bij het begin, noch tijdens het verloop van zijn bestaan in verzoening met het leven zijn geweest. Dit weten we van van de Woestijne al te goed. Maar gaan we hier verder op in, dan ligt niet zoozeer zijn strijd met de Vrouw of zijn strijd met God aan de basis van zijn werk, dan wel *zijn gemis aan volkomen geluk.* Dit is de kunstenaar van de Woestijne zeer beperken. M.i. toch niet zoozeer. In de opvolgende mislukkingen zijn natuur met die der buitenwereld te doen overeenkomen, ankert voor den mensch van de Woestijne zijn grootste ontgoocheling en zijn daaruit voortspruitende ontevredenheid. *En is men eenmaal kunstenaar als hij,* dan wordt de breuk met het Andere, zoo in hoogeren als in lageren zin, ongeneeslijk. Daarom zijn mij de woorden van 'De Boer die sterft' van groote beteekenis: 'Ik zal toch nooit mijnen wél hebben', dezelfde woorden die hij uit het boekje van Albijn van den Abeele overschreef in zijn studie over dien meester: 'er heeft toch niemand zijnen wél op de wereld'. En overwegen we nu beide, de poëzie en het proza van van de Woestijne, de beelden en de gedachten zijn zwaar en lichteloos doordat er de Vreugde-voor-het-leven uit verdwenen zijn.

Meer door zijn proza dan door zijn poëzie heeft van de Woestijne school gemaakt (althans bij ons). Omdat het meer dan zijn poëzie, die 'eigentümlich' is, een beïnvloede de mogelijkheid laat er bij aan te leunen, zonder voor epigoon te worden uitgekreten. Zoo beteekent het voor Maurice Roelants geen verwijt, indien we hem tot de school van van de Woestijne rekenen. Had hij enkel poëzie gegeven, we zouden nooit zooveel over hem gewag hebben gemaakt, maar plots is hij op het voorplan getreden met denzelfden cultus voor het woord en voorr den vorm, met dezelfde bezorgheid voor het artistieke (en het aristocratische bijna). Hij werd daardoor, evenals Urb. Van de Voorde in zake critiek[1] - de voortzetter van een werk dat met de jaren onze eerste groote literaire traditie zal worden. Hij teekent zich daardoor van zijn contemporainen en vooral in het Driemanschap af, want noch Walschap, noch Zielens ligt het opsmukken, het liefhebben van het schoone woord, zóo aan het hart, voor den eerste integendeel.[2] Roelants zal geen ruchtbare en opzienswekkende vernieuwingen in zake levensbeschouwen, in zake kunstvorm opwerpen, in dien zin eer traditionneel en conservatief, maar de evolutie voltrekken van een kunstconceptie die tot grooter volmaaktheid gedijen moest.

De krachttoer bestond voor hem hierin, eindelijk stelling te nemen tegenover het leven, nl. zóo: zich van de rusteloosheid van den geest en de onrust van het bloed te ontdoen. Het leven van van de Woestijne is hem het onweerlegbare, tragische bewijs eener ruimschoots onvruchtbare menschelijkheid. In zijn boekje 'Van de vele mogelijkheden om gelukkig te zijn', verschenen in de serie 'Geniet het Leven', 's-Gravenhage, N.V.H.P., Leopold's Uitg. M. 1929, dat mij soms wat te overmoedig geschreven lijkt, lezen we nochtans zinnen die voor zijn romanarbeid van reveleerende waarde zijn. B.v.: 'Maar zijn doellooze trekken, de genadelooze onrust van den Wandelenden Jood, die nergens in de gewoonte een huis en een bedstee mag vinden, is een smartelijk dolen'. Hier differencieert zich het kunstenaarschap van Roelants met dat van van de Woestijne. Waar deze zich om het geluksprobleem weinig of niet gelegen laat, - het kunstenaarsgevoel is juist datgene wat hem tegenhoudt zich om

(1) Ik bedoel hier niet dat Urb. Van de Voorde de critiek heeft opgevat als V. d. Woestijne.
(2) Walschap vergoedt hier door zijn *stijl.*

het materiëele te bekommeren - daar vraagt zich Roelants af: hoe voelen en houden we de momenten vast, waarop den mensch zijn staat als mensch zegent en liefheeft.

Alleszins is den kunstenaar zijn afzondering heilig en sluit hij zich liefst op met zijn kunst De tijdsomstandigheden, laat ons zeggen de XXe eeuw, heeft nochtans het kunstgevoel afgestemd op een levensaanname die meer den mensch aanbelangt dan welke andere ook: de ervaring van het geluk. De literatuur der laatste twintig jaren is er eene die zich niet dan met het gelukservaren bezighoudt, in den beginne over heel de lijn donker en triest omdat ze niet kan dan aanklagen en critiseeren. de zoogenaamde *opstand van de massa,* waarover Ortega y Gasset het heeft gehad en die losbreekt voor meerder levensmogelijkheid. Uit alle rangen van de maatschappij zijn menschen opgestaan, die het leven van hun milieu hebben uiteengerafeld om er de potenties van te vernieuwen. En we kennen de analysen van aristocraten als Proust, Gide, Huxley, Galsworthy, Mann, de opkomst van het populisme van Dabit, Fink, Zielens de weerbaarheid van Sinclair, Gladkov, den opbouw van Hamsum en Walschap, om enkele figuren en houdingen te noemen. Het scherpst nog stelden André Malraux en Herbert Lawrence die kwestie in het licht, de eene met zijn ‘Les Conquérants’ en ‘La condition Humaine’, de andere met zijn ‘Lady Chatterley's Lover’. Om even uit te wijden: wie de dichtkunst van 1910 tot nu in welke westersche literatuur ook nagaat, komt voor deze ondekking: na een intens betrachte levensontvluchting een nog intenser jacht op het leven, *leven,* d.w.z. het vervullen van zijn neigingen. Het resultaat is altijd negatief. Maar niet hopeloos. Met het ononderbroken aan-de-kaakstellen van het foutieve viseert de mensch een beterschap. Om zich daarvan te overtuigen, lezen we ‘Les hommes de bonne volonté’ van Jules Romains.

De grootste verdienste van het Driemanschap is zeker zijn deelname aan die Europeesche, bijna universeele strooming. Roelants' domein is dat van den middenstand of der burgers. Daarin ligt ook de reden zijner geheel verschillende conceptie nog van het schrijven met die van Walschap of Zielens. (Ik denk hier dat de literaire traditie door den burger als een vormelijkheid te meer wordt vastgehouden). Hij is levenswijs geworden minder door het te-veel-aan-beleven dan door de analyse van zijn gevoelens. Dewelke? Niet zoo zeer zijn algemeen-menschelijke dan wel burgermansaandoeningen. Zijn er onder zijn bevindingen wel is waar algemeen-aanneembare, de meeste bepalen zich door het milieu waarin ze ontstaan. En dit mag ons niet ontgaan: hoe Roelants, door soms tot hardheid overgaande houding, de benauwenis van het burgersleven wil brandmerken: geen spontaneïteit, geen expansie, geen levenslust. Koud als metaal doet ons de figuur van de vrouw-echtgenoote-moeder in zijn boeken aan en hij wacht zich niet naar de oorzaken die saploosheid, dier onveerkrachtigheid, die verschrompeling te speuren: traditie-eerbied, afgestompte neigingen, enge geloofsbanden. Wat hij ons voorhoudt blijkt bijlange niet meer nieuw te zijn, maar het psychologisch probleem, dat van de *opstandigheid,* - het stokpaardje van den na-oorlogschen mensch - heeft hij langs den moeilijksten, den voor het leven meest interessanten kant bekeken, de houding van man tot vrouw en omgekeerd. Aldus werden ‘Komen en gaan’ en ‘De Jazz-speler’ opgevat.

In zijn eerste twee werken was het hem voorzeker het meest te doen om de critiek, om een niet heelemaal onderdrukte bespotting zelfs van het burgermilieu. Hoe eenerzijds het gezinsleven soms ondraaglijk is en anderzijds het tot betere gevoelens komen van den man - tot hiertoe de voornaamste held - op het belachelijk af. Maar in ‘De vele mogelijkheden om Gelukkig te zijn’ komt een zin voor die ons daaromtrent

geruststelt: ‘Er is geen tevredenheid dan zonder een af en toe ontsnappen uit de gewoonte’, hetgeen werkelijk den inhoud van beide boeken typeert.

Een vleugje cynisme verduikt Roelants niet. Het gebruik van den ik-vorm, waardoor het gedachtenleven van den held gelegenheid genoeg geeft om persoonlijke ondervinding *zonder transpositie* te verwoorden, zal daar wel schuld aan hebben. Tegen bitterheid heb ik niets op, maar wel als ze soms van buiten uit in den roman versukkelt. Want

verdwijnt de auteur geheel uit het lees- en het voorstellings-veld, zooals dat het geval is met ‘Het leven dat we droomden’, dan voelen we eerst de geneugte in een ‘Andere wereld’ te worden opgenomen. (De ik-vorm is niet de ideale roman-vorm, tenzij hij soms wordt aangewend als technische verandering). Meteen heeft in dit werk Roelants het zwaartepunt gelegd in de vrouw en ditmaal niet in een gehuwde maar in een vrouw-wordend meisje. Zijn geluksprobleem wordt erdoor dieper en menschelijker. Maria Danneels is ons aller spiegelbeeld, de daarbuiten voor ons uitgeteekende mensch, die zijn geluk wil en het bekomt. Vroeger konden de menschen loomer zijn en zich vergenoegen met de gedachte dat het geluk nevens hen loopt en zij er geen oogen voor hebben. Ik herinner mij een novelle van Nathaniel Hawthorne uit zijn ‘Twice Told Stories’, waarin een jongeling zich ter ruste legt in een bosch. Terwijl hij slaapt komt viermaal het geluk over hem. Maar de jongen slaapt en als hij wakker wordt weet hij van niets. Zoo zijn wij niet meer. Er is een kleine inspanning toe noodig om het geluk vast te nemen. We droomen over het leven en in den droom is alles nog wel mooier, maar het geluk is geen droom. Het geluk is de stem van het hart. (Er zijn er nog velen die het hart tot zwijgen brengen!)

Het wil niet zeggen dat we daarom niet meer strijden moeten. Maria Danneels weet het beter. ‘*Zonder dat tasten in het donker en dien moeilijken gang,* zou het geluk zoo helder niet openbreken’. En zelfs als ze gelukkig is, is zij nog ‘bedroefd en huiverig’, omdat ze haar vriendin heeft moeten prijsgeven. Maar dan hoort zij haar vader spreken: ‘Als gij 't leven maar vertrouwt en *aanvaardt,* biedt het nooit vermoede uitkomsten’.

In dit werk dat mij het beste is wat Maurice Roelants geschreven heeft, werkt een godsdienstzin, al van den aanvang in het oeuvre van den auteur aanwezig, die nader moet onderzocht. Ook op dit religieuze zal ik ingaan, na de verschijning van ‘Celibaat’ van Gerard Walschap.

April 1934.

Duitse Poezie
Hans Schwarz J. Decroos

Hans Schwarz. Die sieben gaben. Wilh. Gottl. Korn Verlag. Breslau.

Of Hans Schwarz, wiens gedichten sinds eenigen tijd in Duitschland, vooral bij de nationaalsocialistische jeugd, opgang maken een geboren Pruis is weet ik niet. Zooveel is echter zeker dat zijn poëzie door en door Pruisisch is. Pruisen is immers niet alleen een aardsrijkskundig begrip, het is tevens iets moreels. 'Pruisische geest' is gelijkbeteekenend met 'geest van Potsdam', waarmede dan die zedelijke eigenschappen worden bedoeld welke Pruisen groot gemaakt en in staat hebben gesteld den grondslag te leggen van Duitschlands eenheid en van Duitschlands politieke macht. Die Pruisische geest is weer vaardig geworden over het grootste deel van Duitschlands jeugd en vindt zijn dichterlijke belichaming in de dichtbundels van Hans Schwarz. In 'Du und Deutschland' en in 'Götter und Deutsche' die in de laatste jaren verschenen zijn en thans weer in 'Die Sieben Gaben'. Hans Schwarz' verzen bezingen niet de private aangelegenheden van zijn eigen 'ik', zoowel zijn themas als zijn bezieling zijn veeleer nationaal dan individueel. Wat nu den poëtischen aanleg, het scheppingsvermogen van Hans Schwarz aangaat: ze blijken doorgaans bij machte de verheven stof van zijn gedichten tot waarachtige kunst te verwerken. Aldus vervalt hij zelden of nooit in zinledige rhetoriek of snorkenden bombast: die klippen waarop veel nationale of als nationaal bedoelde poëzie (men denke aan Helmers!) te pletter vaart. Hij schrijft een Pruisischen, d.i. een strengen en soberen, overigens den eenigen bij zijn onderwerp passenden, stijl; als flinke soldaten schrijden zijn vast gerhythmeerde, traditioneel regelmatige, kloek gespierde verzen die allen overtolligen, uiterlijken opsmuk schijnen te verachten, sterk door eigen innerlijke kracht.

Opdat de lezer zich een denkbeeld moge vormen van des dichters kunst en tevens van den nationalen geest van zijn werk haal ik een heel gedicht aan. (De dooden van wie in de volgende verzen sprake is, zijn in de eerste plaats de jonge Duitsche vrijwilligers -

grootendeels studenten - die te Langemarck in West-Vlaanderen in grooten getale gesneuveld zijn; het gedicht is ontleend aan een cyclus getiteld: Langemarck).

Wir wollen frei sein, aber nicht vergelten,
Der Krieg hat diese Welt genug zerstört,
Die Toten sollen unser Herz nicht schelten,
Sie wachsen mit der Kraft, die sie beschwört.

Sie hüten Feuer, die im Finstern dampfen,
In ihren Händen ruht das Weltgericht,
Sie wollen weder Schlachten, die zerstampfen,
Noch einen Gegner, der Verträge bricht!

Sie sind vom Tageslichte nicht geblendet,
Sie leben ihren Tod, sie bannt der Ort,
Und jede Tat, die unser Schicksal wendet,
Vollendet sie und pflanzt ihr Wesen fort.

Wir müssen glauben und sie müssen hoffen,
So schlingt der Reigen sich zum Wechselchor,
Und nur Verrat hält ihre Wunden offen
Und wälzt den Stein vor ihres Grabes Tor.

Franse Letteren
Georges Duhamel J. Van de Venne

‘Le Jardin des Bêtes Sauvages (Mercure de France).’

Dit is het merkwaardigste boek dat Duhamel ons tot heden heeft gegeven; hiermede wordt de kronijk des Pasquier's voortgezet. Of is ze misschien de vrucht der herinneringen van de auteur zelf? Om het even.. Het gaat me niet aan welke delen van een boek kunnen beschouwd worden als zuiver histories of zuiver verbeelding; de opzoeking naar de geheimen in het samenstellen van een boek, die toch louter het eigendom zijn van de auteur, laat ik liever aan de archivarissen der litteratuur, die, God-weet, geen ander maagvulsel meer vinden. Voor ons, jongeren, die in Duhamel een onmiddelike voorganger zien, geldt alleen maar het resultaat. Het komt er op aan de karakters van zijn personnages te ontdekken, die nu, tenslotte, meer menselik schijnen, sterker uitgebeeld, vaster, minder verward en minder omneveld dan de meeste der reëele karakters. Duhamel bepaalt zich niet bij het dof, zielloos nabootsen der natuur. Hij weet dat het kunstwerk niet uitsluitend het leven zelf is, maar dat het tevens door de hand van de mens een transfiguratie wordt van het leven. De keus vormt de kunstenaar. Duhamel heeft gekozen. Hij heeft alles gekozen, de personnages (ingebeeld of niet) en de elementen, en op zulke wijze dat hij juist uitdrukt wat hij heeft willen uitdrukken. Wat hij aldus in het licht heeft gebracht, is de bekrompenheid, de last, de misère van de menselike staat. In ieder wezen is er een verborgen diepte waarin de evennaaste geen kijk heeft, en dit vooral in de familiekring. Wie mag de hand opsteken zonder een ander wezen te kwetsen?

Bij het lezen van dit boek heb ik me herhaaldelik afgevraagd of de ware familieën niet de innerlike familiën zijn: wij zijn noch Vlaming, noch Duits, noch Turk, noch Japanner, maar ieder van ons behoort tot een morele familie die bestaat sedert het tijdperk der grotten en die maar zal eindigen met het einde der wereld. Wij zijn enkel geïnteresseerd door datgene wat ons bindt aan ons innerlik ras, het ras dat zich voortzet in ons en waarvan de psychologie nergens nauwkeurig kan afgebakend worden.

In de werkelike, de reëele familiën, daarentegen, zijn mensen gegroepeerd, die zeer dikwerf elkander niet begrijpen. De evolutie der familie is, om een vergelijking te trekken, iets als de evolutie van een ster. Eerst is de jonge ster een rood somber vuur, daarna lichter en eindelik zuiver blauw. Dat is het moment der hoogst intense warmte; het moment dat de familie werkelik een kern is geworden, gekonsentreerd op zich-zelf, om aan al de gevaren te kunnen weerstaan. Het vuur vermindert, daarna de intensiteit. De kinderen zijn opgegroeid; ieder van hen is stilaan een persoonlikheid aan 't worden en op hun beurt gaan zij om een andere haard te stichten. De innerlike kracht der ouder-wordende familie is gekoeld en de zielen komen te staan vlak tegenover elkaar. Dan is het lijk de ster die terugkeert naar het somber-rood vuur en welhaast een dood hemellichaam wordt.

Wat in dit boek zo sterk treft, is de lichtende figuur der moeder, Mevr. Pasquier. Zij is eenzaam, ontzettend eenzaam in haar wijsheid, maar in het brandpunt van al die wezens staat zij, die wanhopig strijdt om de eenheid te bewaren. Wat heeft de auteur om de heroïese en toch eenvoudige vrouw, een pathetiese grootheid weten te

scheppen! Raymond Paspuier, de vader, altijd heerszuchtig en vol hersenschimmige plannen, ziet men als bezeten door de daemoon van de wetensdhap. ‘C'était vraiment un homme du XIXe siècle, de ce siècle qui n'a pas voulu douter du savoir souverain, de ce siècle qui a fait la sourde oreille aux avertissements de Schopenhauer et s'est plu tenacement à confondre science et sagesse.’

Lausent Pasquier, de zogezegde schrijver der familie-kronijk, is over dergelike houding verontwaardigd:

- ‘Mère! il (mon père) travaille, il devient savant et je pensais qu'il serait aussi meilleur. Maman! avoue que c'est terrible!

‘Elle remua doucement la chaise comme pour me bercer.

- ‘Mais ce n'est pas la même histoire! Tu mêles tout maintenant, les études et la conduite. Oui, je sais, quand j'avais ton âge, moi aussi, je demandais l'impossible.’

Duhamel heeft het personnage Laurent Pasquier, getekend met een intense poëzie. Laurent ontleedt zichzelf niet, maar wij beleven zijn reaksies tegenover het leven, tegenover de andere wezens van het geslacht. Het is iets dat me doet denken aan Romain Rolland (de Romain Rolland uit de schitterende periode van Jean Christophe) maar niet zo woelig, niet zo romanties; het is sterk geordend en zuiver.

Cecile, de zuster van Laurent, is een grote toonkunstenares. Onverschillig voor het leven, buiten het leven, heeft zij zich, samen met haar leermeester Waldemar, een eigen wereld geschapen. Een droom-paradijs gelijk alleen de kinderen er een kunnen scheppen, en ook de dichters. (Jean Cocteau heeft dat zo merkwaardig verteld in ‘Les Enfants Terribles’). In uitzonderlike ogenblikken is het aan Laurent gegeven het geluk van dit troostrijk toevluchtsoord te genieten, om onmiddellik daarna, doorvlamd van de drang naar aksie de relaties van zijn vader met een vrouw te verhinderen, of nog, gaat hij bij zijn moeder aandringen om het huis te verlaten opdat ze gelukkig zou wezen, maar iedermaal lijdt hij, en doet ook de anderen lijden.

Al deze elementen worden door elkaar geweven, groeien over elkaar, vormen een magistrale symfonie die in verscheidene tonelen een hoogtepunt bereikt, gelijk het toneel der gramschap van de vader, of het bezoek van de deurwaarder.

Met dit boek heeft Duhamel een glanzende hoogte bereikt. Het is de bevestiging der grote waarheid, die het doel is van ieder mens: zijn ziel te verheffen altijd hoger en hoger naarmate men in dit leven vordert. En of men gelovig is of niet, het is en het blijft de kapitale grondslag van de waarachtige wijsheid.

Er gaat van dit werk een diepe, een menselike wijsheid uit. Zelden heb ik iets schoner geweten dan het heroïsme van deze moeder, die besloten heeft, ondanks alles, de haard te redden, die haar levensdoel wil vrijwaren, en die daarom het leven aanvaardt zoals het is, zoals het komt, met zijn smarten, met zijn monsterachtigheden, met zijn schamele vertroostingen. Denkt Duhamel, evenals de Monherlant, dat de grootste verdienste ligt in de simpele berusting? ‘Nous sommes attachés à de petites besognes, des besognes au ras du sol.’ Niets is zuiver. Niets is absoluut. Maar onze ziel hongert naar de zuiverheid, naar het absolute.

- En dàt is de bron van al de tragediën in ons!

Muziek
Muziekkroniek uit Holland Hans G. Rink

Eerlijk gezegd ben ik er niet goed van op de hoogte, hoe het staat met het Vlaamsche muziekleven, dit wil zeggen ik weet niet of er jonge componisten zijn, die aan hun werk een groote waarde geven, ijverig arbeiden om het Vlaamsche muziekleven tot bloei te brengen en of er dirigenten en solisten zijn, die hen in dit streven helpen door hun werken uit te voeren, evenals de jonge literatoren dit doen. Het is geen trek van burgerlijk chauvinisme wanneer ik zeg dat ik er zeer verheugd om ben, dat het hier in Holland wat dat betreft wel in de goede richting gaat, en het is geen pedanterie wanneer ik den wensch neerschrijf dat, mocht Vlaanderen nog geen werkelijk eigen, karakteristiek muziekleven van beteekenis bezitten, het er spoedig zal geboren worden en groeien zooals het hier de laatste jaren groeide. Het is meer een spontane vreugde, die ik met Vlaanderen gedeeld zou willen zien, omdat het met ons, wat het buitenland betreft, toch altijd zoo'n beetje hangen en wurgen is geweest, omdat wij nu eenmaal een klein land zijn, dat zijn producten allereerst voor eigen consumptie gebruikt alvorens een afzetgebied in het buitenland te vinden. Wat de import uit het buitenland betreft, daar zou nog heel wat over te schrijven zijn, maar één ding staat vast, dat degenen, die groote kunstenaars uit het buitenland willen weren niet bedenken, dat er volgens hun methode in ons cultureele leven heelemaal geen schot zou komen; wij kùnnen ons inderdaad nog niet met de beste buitenlanders meten en het is heel goed, dat wij beseffen, in vele opzichten nog gezellen in het vak te zijn. Wij beginnen ons nu aan dat idee heel goed aan te passen wat ten gevolge heeft, dat wij langzaam maar zeker op eigen beenen komen te staan. Laten wij vooropstellen, dat werkelijke genieën, die de geheele wereld beheerschen, den laatsten tijd niet geboren zijn, maar er manifesteeren zich tot mannen en vrouwen met ongetwijfeld groote talenten, en gelukkig ook in Holland. Over den ontwikkelingsgang en de invloeden, waaronder de moderne muziek gestaan heeft en de houding van het Nederlandsche publiek tegenover de nieuwe muziek zal ik een volgend maal wel eens iets vertellen; nu wil ik even stilstaan bij diegenen, die met vele anderen ons muziekleven verrijken en in waarde doen stijgen, dat zijn de leden van het Rotterdamsch Philharmonisch Orkest, dat onder leiding van Eduard Flipse muziekprogramma's uitvoert, waarop veelvuldig werken van jonge Nederlandsche componisten en ook wel jonge buitenlanders voorkomen. Onlangs hadden wij hier weer een mooi programma waarvan de werken, al waren zij nu niet gloednieuw, tot nog niet genoeg onder de aandacht gebracht waren. Het concert begon met de Berceuse Héroïque van Claude Debussy, geschreven in 1916 (pour rendre Hommage au Roi Albert 1 et à ses soldats. Cl. D.) Het was een goede gedachte om op deze wijze nog een hulde te brengen aan hem, die zulk een tragischen dood vond. Zooals een zware nevel zich traag over het land beweegt, schuift de eerste zachte melodische phrase voorbij, als komen de klanken uit verre mysterieuse verschieten. De droefgeestige melodie der houtblazers daarna wordt doorbroken met een ver trompetsignaal en men hoort als melancholische overpeinzing het Belgische volkslied er doorheen geweven. Aan het slot komt nog even een herinnering eraan door den hoorn en dan eindigt het geheel in matte vaag vervloeiende tonen, maar met een zweem van stijgend licht.

Daarna werd de 1e Symphonie van Guillaume Landré (geb. 24 Febr. 1908 's-Gravenhage) ten gehoore gebracht, die toen haar tweede uitvoering beleefde. De eerst

was in Amsterdam in den zomer van 1933, toen het werk was gekozen om aldaar te worden gespeeld op het muziekfeest van de Internationaal Society for contemporary Music. Het zou te ver voeren ditmaal uitgebreide beschouwingen over Landré te geven: dat zal ik een volgend maal doen evenals van Willem Pijper, van wien eveneens werk op dit concert werd uitgevoerd. Wat Landré's 1e symphonie betreft, deze dankt haar kleur en een zekere vaart aan de polytonaliteit en de opmerkelijke polyrhytmiek, die ook wel de voornaamste middelen zijn voor den modernen componist om in het werk den geest des tijds mee te laten doordringen. De vier deelen van deze symphonie, het allegro moderato, allegro molto, een molto lento en allegro vivace zijn onderling zeer verschillend van constructie doch het geheel maakt den indruk van een groote evenwichtigheid in den bouw. Het allegro moderato is geschreven in een vrijen sonatenvorm, waarbij de eerste melodië door de houtblazers gedragen wordt, overgaat in een tweede met gebruikmaking van bijna alle instrumenten gedragen door de celli waarna een derde phrase gedragen wordt door de violen. Deze phrasen worden vereenigd en stijgen tot een climax onder regelmatigen paukenslag tot in de koperen blaasinstrumenten. Daarna treedt het hoofdthema nogmaals naar voren en de neventhema's komen gevarieerd en gecombineerd terug hetwelk een hoogtepunt vormt waarmee dit deel eindigt. Het allegro molto is in vijfdeeligen liedvorm geschreven, dat met een pizzicato der violen inzet, met begeleiding van trombone toont het in enkele perioden verwantschap met het hoofdthema van het 1e deel, (dat als grondmotief eigenlijk voor de geheele symphonie is te beschouwen) welke periodes dan daarna worden overgenomen door de trompet. Het molto lento begint met een langzame basfiguur, die door de violen wordt overgenomen en duidelijk overeenkomt met de derde phrase uit het eerste deel en tevens met het tweede gedeelte. In dit gedeelte, waarin de instrumentatie minder gelukkig is dan in de andere gedeelten, klinkt een zekere ijlheid, die tegelijk en ondefinieerbare beklemming wordt, waarin traagheid ligt die niet kan doorbreken, maar dat plotseling doet in het laatste gedeelte allegro vivace, waarin het zonder onderbreking overgaat. Het allegro vivace is gebouwd in rondovorm. Het refrein komt telkens terug en het thema van het middengedeelte wordt eerst door de trompetten en dan door de trombones overgenomen.

Nu komt Pijpers werk ‘Fêtes galantes’ aan de beurt (P. werd geboren 8 Sept. 1894 te Zeist). Voor de vertolking van deze liederen waren wij in de buitengewone gelegenheid, de zeer begaafde Vlaamsche zangeres Berthe Seroen te hooren, die veel met Pijper heeft samengewerkt en om deze reden en om haar hooge artisticiteit de aangewezen zangeres is voor de liederen, die Pijper op 22-jarigen leeftijd in 1916 componeerde, en waarin duidelijk zijn Fransche invloed naar voren komt. De liederen zijn van Verlaine; Pantomime (allegretto animato), Sur l'Herbe (con moto, tempo di habanera) en, Cortège (andantino mosso) die in de muziek onderling zeer verschillend van bouw zijn maar een uiterst fijne instrumentatie bezitten. De enkele phrasen die hier opvallen zijn typeerend geworden voor Pijpers latere schrijfwijze en hebben hem langs enkele buitenlandsche invloeden (Schönberg, Strawinski) naar een eigen polyrhytmiek en politonaliteit gevoerd. De Romance sans Paroles van Verlaine, die hij ongeveer anderhalf jaar daarna in toon zette, is van instrumentatie zoo mogelijk nog fijner, maar zij is nog Franscher georiënteerd. Hier is van alle instrumenten gebruik gemaakt in het orkest, de piano neemt er ook een belangrijke plaats in; de

mandoline en guitaar worden hier eveneens gebruikt, terwijl de blazers hier en daar solistisch optreden.

* * *

Kort geleden hebben we in Amsterdam en den Haag belangrijke uitvoeringen gehad van Mozart's komische opera Die Entführung aus dem Serail, onder leiding van Bruno Walter, een der vermaardste Europeesche operadirigenten, die zich in Duitschland op

het oogenblik niet meer kan handhaven en in Holland een reeks concerten dirigeert. Eigenlijk nog meer dan componist van orkest- pianowerken en liederen is Walter een geniaal dirigent. Hij heeft zich te Weenen, München, Berlijn, Leipzig en vele andere steden den naam veroverd, een der beste Operadirigenten te zijn. In het dirigeeren ligt de kracht van zijn wezen besloten; door de intense beleving, waarmee hij het uit te voeren werk in zichzelf heeft gesublimeerd, is het in hem tot een magische kracht geworden, niet als compositie, maar als muziek. Deze magische kracht brengt hij over op het orkest, dat daarin wordt opgenomen en groeit, niet tot een vorm van vertolking, maar tot de muziek zelve.

169 jaar nadat Mozart met zijn vader en zijn zusje Nannerl te Amsterdam en den Haag concerteerde en waar hij zijn zes sonaten schreef, die hij opdroeg aan de prinses van Nassau-Weilburg, werd zijn Entführung aus dem Serail aldaar voor het eerst sinds vele jaren opgevoerd. Bij de eerste opvoering, 16 Juli 1702 in Weenen, was het publiek uitermate geestdriftig en overrompeld door de karakteristieke muzikale uitbeeldingen van personen en handelingen. In deze muziek is een overvloed van spontaan, jong leven, humor en levendige handeling. Een stroom van oorspronkelijke melodiëen en een rijkdom aan fantasie, een intense uitdrukkingskracht en een sprankelende geest geven de hooge waarden aan dit werk. De humor en opgewektheid die uit deze opera spreekt vindt ook wel zijn oorzaak in het feit dat Mozart zich zeer gelukkig voelde in den tijd dat hij dit werk schreef, met zijn verloofde, met wie hij kort na de eerste opvoering van het werk in het huwelijk trad. Keizer Josef II die Mozart eigenlijk opdracht tot dit werk had gegeven, kon er maar nauwelijks aan wennen; hij zei eens: ‘Het is te mooi voor onze ooren! En geweldig veel noten mijn goede Mozart!’ Mozart antwoordde: ‘Eerwaarde Majesteit, er zijn juist zooveel noten als er precies noodig zijn!’

De korte inhoud van Die Entführung is als volgt: Konstanze, de verloofde van Belmonte, wordt, terwijl zij spelevarend op het meer zich met haar kamernior Blondchen onderhoudt, door zeeroovers ontvoerd en in de macht van Bassa Selim gebracht die veel moeite doet, Konstanze's liefde te winnen. Belmonte's knecht Pedrillo is ook in Bassa's handen gevallen en van hem verneemt Belmonte waar Konstanze zich bevindt en hij wil haar bevrijden. Bij die pogingen worden zij ontdekt door Osmin, die het huis waarin de vrouwen zich bevinden, moet bewaken, maar de listige Pedrillo weet Bassa te bewegen, Belmonte aan te stellen als zijn bouwmeester. In de tweede acte zien we hoe Blondchen Osmin's toenadering afweert en hoe Konstanze met moeite Bassa op een afstand houdt. Pedrillo voert nu Osmin dronken, zoodat de geliefden elkaar kunnen ontmoeten en het ontvluchtingsplan bespreken. In de derde acte geeft Pedrillo in een lied het teeken tot uitvoering van het plan en Belmonte en Konstanze konden ontsnappen, indien niet Osmin ontwaakt was uit zijn roes en het paar benevens Pedrillo en Blondchen gevangen laat nemen. Bassa is eerst woedend maar vol edelaardigheid en ontroerd door de trouw van het jonge paar, laat hij allen in vrede vertrekken.

De ouverture schaktelt tusschen de expositie en de reprise een langzaam gedeelte in, die weer in mineur de beginaria van de eerste acte omvat. De sprookjesstemming is door de geheele compositie versterkt door een Oostersche verve. Alleen de ouverture, het slot van de eerste en derde acte komen in den grondtoon (C) terug.

De opdrachtgever had Mozart alleen den tekst van een zekeren koopman Bretzner aan de hand gedaan. Van dezen tekst is veel gewijzigd, Mozart was het er lang niet

mee eens en hij veranderde naar eigen goeddunken en eenmaal zelfs zoo, dat Bretzner heel boos geworden was. Mozart had niet veel vertrouwen in Duitsche dichters, bovendien vond hij, dat de poezie slechts een gehoorzame dochter moest zijn van de muziek. Het slot is geheel veranderd, naar Weensch model maakte Mozart er een Vau-

deville aan tot lof en eer van Bassa, terwijl bij Bretzner het eind niet zoo grootmoedig was en Bassa Belmonte als zijn zoon herkent. Mozart heeft in Die Entführung zijn drang om een overvloed van muzikale accenten te geven bevredigd, deze overvloed is te verklaren uit het feit, dat bij de voordien gangbare Singspiele te middelen tot uitbeelding niet groot waren, ook werd de vertolking aan dilettanten overgelaten, zoo dat het geheel een vrij slappen indruk maakte. Vooral in Konstanzes Martern aria komt dat tot uiting, een glansstuk voor de ‘vaardige keel’. Ook stak Mozart het niet onder stoelen of banken, dat hij met opzet was tegemoet gekomen aan de voorkeur van Keizer Josef II, die geen zangers maar virtuozen wilde hooren. Belangrijker zijn hier de veelvuldig voorkomende virtueuze prestaties dan de taal waarmee de gevoelens worden uitgedrukt, de dramatische beweging schijnt hier even uitgeschakeld; zooals langen tijd bij zijn orkestwerken wordt de virtuositeit van den solist op den voorgrond geschoven. Bassa zingt niet en dat moet op rekening worden gezet van Mozart's band met het Weensche tooneel. Men heeft volgens deze stelling een verklaring gevonden voor den overvloed aan virtuositeit, die de gevoelens van Bassa zou moeten weergeven, in dezelfde Aria no. 11 van Konstanze. Er komen in de opera veertien aria's voor, vier duetten, een terzet, een kwartet, een koor en een vaudeville met koor. De meest triomphale zang is de aria van Osmin in de derde acte, met vier maal herhaling van het hoofdthema. De lyrische gevoelens van Belmonte vinden uitdrukking in den driedeeligen liedvorm. De tweedeelige reprise moet drastisch-komische situaties vertolken (Osmins Laffen-aria en Pedrillo's heldenaria, terwijl de vorm van de groote aria's die der driedeelige reprise is.

De opvoering is een groot succes geworden voor dirigent en solisten en al zijn we niet meer zoo enthousiast als het publiek bij de eerste opvoering (omdat het geen werk voor onzen tijd is) we hebben niets dan stille bewondering en eerbied voor Mozarts grooten geest.

Radiotoneel
Het hoorspel op nieuwe wegen Pieter G. Buckinx

Bij de opvoering van ‘Mijnramp’ een luisterspel van Joz. Contrijn, dat onlangs door het Nationaal-Radio-Instituut werd uitgezonden, heeft de jonge komponist Karel Albert, die voor deze korte tragedie de muziek schreef, als inleiding een lezing gehouden over de noodzakelikheid der muziek bij het luisterspel; een lezing, die ons niet alleen de noodzakelikheid der muziek aanvaarden deed, doch waarin tevens de dramatiese kern van ‘Mijnramp’ duidelik werd blootgelegd.

Karel Albert, die destijds bij het Vlaamse Volkstoneel, voor menig stuk treffend het rythme wist aan te geven vond hier, voor het verdedigen zijner stelling menig aanknopingspunt met wat hij eenmaal omtrent toneelmuziek betoogde. Onder de talloze elementen waarover het radiotoneel beschikt, bekleedt de muziek een zeer eigen, doch ondergeschikte plaats. Zij kan, evenals de akteur, niet worden weggecijferd. Zij kent de toverformule waarmee de atmosfeer waarin het gebeuren zich afspeelt, wordt geschapen; zij kan de dramatiese idee versterken of door plotselinge kontrasten het drama naar een hoogtepunt voeren. Het rythme echter blijft hoofdzaak, het rythme dat door de dichter wordt aangegeven en door de strijd, die zich langs de dramatiese lijn voltrekt, wordt bepaald.

Hiermee echter, is de noodzakelikheid der muziek geenszins bewezen. Karel Albert moest ons dit duidelik maken door het eksperiment dat hij met ‘Mijnramp’ beproefde. Dat hij ons voor dit eksperiment dadelik wist te winnen, ligt dan ook niet voornamelik aan de onomstootbaarheid zijner beweringen, doch aan het feit, dat hij de gelegenheid kreeg de muzikale motieven die hij ontwikkelde duidelik te omschrijven en te belichten - een noodzakelikheid die zich trouwens bij de meeste luisterspelen opdringt. Terwijl de schouwburgbezoeker zijn programma raadpleegt en de korte inhoud kent vóór het doek opgaat, worden de luisteraars meestal direkt binnen de aksie gevoerd. Een kort kommentaar, dat voldoende verrassingen openlaat, doch genoegzaam de nieuwschierigheid prikkelt, kan ook hier aan het luisterspel een dienst bewijzen en de meeste, tans nog afkerige luisteraars voor deze nieuwe kunst winnen.

Dat Karel Albert met deze pretasie, voor het radiotoneel nieuwe wegen heeft geopend zal niemand betwijfelen. Van ‘Mijnramp’ ging, juist door deze muzikale aanpassing, een overweldigende indruk uit. Het monotoon klokgetik en de plotselinge kontrasten voerden de dramatiese aksie naar een onvergetelik hoogtepunt.

De intuitieve wisselwerking van geluid en beeld - en hier stelt zich het probleem van klank en voorstellingsvermogen - schept de atmosfeer die de luisteraars gelegenheid moet geven de aksie mee te leven. Dat Karel Albert het deels lyriese, deels realistiese rythme van ‘Mijnramp’ niet vermocht te overbruggen - zoodat een zekere tweeslachtigheid ontstond - ligt wel voornamelik aan de slechts gedeeltelik lyries-afgestemde tekst, die blijkbaar niet voor muzikale aanpassing werd geschreven. Dat hij, naast het realisties geluid, dat reeds in vele gevallen zijn bestaansrecht verzekerde, een plaats opeist voor het muzikale geluid, kan ons slechts verheugen.

In ‘Mijnramp’ behandelde Joz. Contrijn op aangrijpende wijze de tragedie van enkele mijnwerkers die dagenlang bedolven blijven tot ten slotte de honger en de krankzinnigheid een einde stellen aan hun onmenselike strijd.

Van de vertolking, door eerste-rangsakteurs, onder de kundige regie van Gust De Muynck, ging dan ook, zoals ik reeds zei, een overweldigende indruk uit, die ons vertrouwen in de artistieke mogelikheden van het luisterspel voorgoed heeft bevestigd.

De nieuwe vooruitzichten die hier voor deze jonge kunst werden geopend, zullen wij met belangstelling volgen en signaleren.

Boekbesprekingen

J.B. Molière: Pantouflus. - Vert. en bewerkt voor heren allen door E.J. Wilders. - Uitg. De Oogst, Antwerpen. - 15 fr.

Deze bewerking van Molière's gekend stuk (dokter tegen wil en dank) kunnen we wel geslaagd noemen. Het zal, door enige goede akteurs gedragen, vlot van stapel lopen. Want de dialoog leent zich in deze vorm uitstekend tot vloeiend spel. Door het stuk voor heren alleen te bewerken, geeft de heer Wilders onze liefhebbers hier een bizondere gelegenheid. En we hopen, dat ze er gebruik van maken.

W.V.W.

P.Th. Bundtschuh: Het spel van de nar doetalwel. - Uit het Duits vertaald door Frans Dupont. Uitg. De Oogst, Antwerpen. - 17 fr.

De toneelboekerij van ‘De Oogst’ krijgt een enig uitzicht. Werkelik niets dan hoogstaand werk. In deze ook voor het toneel ongelukkige tijden hopen we dat haar waarde bij uitbreiding op dezelfde hoogte blijve. Het zou de enige zijn.

Dit lekenspel voor jeugd en volk is een heerlike brok liefhebberstoneel (gemengde rollen). En kringen die het aan kunnen, moeten er maar gauw naar grijpen.

In dit spel offert zich een jongeling voor het welzijn van zijn volk, dat getuige wordt van zijn hemelse beloning.

Er ligt iets primitief-middeleeuws in de vorm van dit ‘Stegreifspiel’. Zonder het rechtstreeks te bedoelen krijgen we hier echte gemeenschapskunst, welke benaming alleen op gebied van toneel niet loutere nonsens is.

Geen patronaat-toneel en toch hoogstaand katoliek werk, zonder preutsheid (denk eens aan: er komen hier zowaar ‘meisjes van plezier’ voor het voetlicht!) Qui mal y pense, bewijst ons toneel een slechte dienst. Gezonde mensen zullen hier trouwens zelfs niet aan aanstoot denken.

W.v.W.

Henri Borel: Het speelgoed van de kleine Theresia. - Uitg. Pax, Jacques Jansenstr. 20, Brussel.

Een ontroerende belijdenis van de bekende Nederlander, die op zijn sterfbed tot de Katolieke kerk toetrad. Over dat feit is nogal geredetwist en dit lieve boekje is een overtuigend dokument in de zaak.

Het is om zo te zeggen een gedurig gebed ter ere der zo populaire heilige van Lisieux. Er komt wel eens een passus voor, die wij niet onderschrijven zouden. In een neofieten-eksaltatie heeft dat niets buitengewoons.

Kenmerkend is ook de voortdurende verwijzing naar Oosterse mystiek of Meester Eckhart. Dat tekent de grondslag van het boekje, en meteen de weg van Borel's bekering.

Heel wat dingen, die hij hier zegt, zijn ons zeer gemeenzaam. Maar het is toch goed oude vertrouwde dingen op een niewe manier gezegd en gekommenteerd te zien, en dat dan in een smijdige taal die overal de sporen draagt der ontroering, die deze belijdenis heeft ingegeven.

J.V.

Jan de Schuyter: Poesje - Illustr. en teekeningen van Leo Lewi. - Uitg. 'De Oogst' Antwerpen.

Een siempatieke en merkwaardige bijdrage tot de vastlegging der geschiedenis van de zo gekende tak van het speciaal Antwerpse volksvermaak: de poesjenellenkelders.

Dit boekje moet heel wat moeilike opzoekingen gekost hebben. Want niet alleen bespreekt het de dode, maar ook de levende spelers, die vaak alleen zijn blijven voortleven in een bijnaam. De volksinterpretasie is trouwens van de minst betrouwbare.

Een werk, dat in de folkloristiese wereld zal opgemerkt worden. Leo Lewi tekende platen zoals het hier hoorde: ruw en met een zweem van geheimzinnigheid, die de poppen voor de toeschouwers toch altijd om hebben gehad. Men sla er slechts Conscience op na.

Een andere verdienste van het werk is, dat het een arbeidsveld aanwijst waar nog heel wat interessants is te oogsten.

J.V.

Paul Morand: Rococo. - Edit. Bernard Grasset, Paris. 15 ffr.

Een bundel verhalen zonder enige onderlinge afhankelikheid. Ook niet van tijd. De auteur biedt ze aan als eenvoudige ornamentele fragmenten, waarvan de lijn gebroken is en waar de inkrustatie soms de tekening heeft vervangen. Het is om reden van hun barokke oppervlakte en hun rotsachtige stof dat de tietel ‘Rococo’ werd gekozen. De twee bizonderste brokken uit deze bundel zijn: ‘La mort du Cygne’ en ‘Feu!’. ‘L'Enfant de cent ans’ is een klein maar buitengewoon fijn verhaal. Door bijna al deze bladzijden waart een levensmoeheid, die echter niets heeft van de traditionele wanhoop, maar meest van een zekere aanvaarding, die misschien slechts zelfbedrog is. De personen van Morand zijn wonderlik vertrouwd met de dood. Deze is noch de verschrikking voor het Niet, noch de overgang tot een ewigheid, maar enkel een natuurlik einde of hoogstens de start voor een eksploratietocht in ongekende gebieden.

De stijl van Morand heef op sommige ogenblikken een sterke evokatiekracht waaraan zijn taal onder meer niet vreemd is. Morand kan gevaarlik zijn evenals in ‘Feu!’ Dominique gevaarlik is voor Janine: gevaarliker dan door een daad of een uitgesproken bedreiging.

J.M.

Groot-Nederland. - Kalender voor het jaar 1934. Uitgave van het Alg. Ned. Verbond. Den Haag.

Een werkelik mooie wandkalender met een rijke verzameling fotos uit Nederland, Vlaanderen, Z. Afrika en Ned-Indië. Een blad voor elke week. Mooi gedrukt en gebonden. Handige schikking Er zou misschien van het A.N.V. wat anders kunnen verwacht worden dan enkel kiekjes. Maar deze zijn dan toch de moeite waard en meestal vergezeld van een min of meer interessante tekst. Warm aanbevolen.

W.v.W.

Kalender voor 1934: Uitgave van de Verzekeringsgroep ‘Noordstar’ - Boerhave, Gent.

Meer publicitair opgevat dan de vorige. Maar zeker even handig en mooi geschikt, hier per maand. Op de voorpagina het mooie moderne gebouw van de maatschappij.

Op de andere bladen afdrukken, (sommige in kleur) van Vlaamse schilderijen. Eveneens een sieraad voor een Vlaams interieur.

W.v.W.

Geert Grub: Voor geboorteregeling. Uitg., 'De Korenaar' Alb. Lienartstraat, 28 Aalst. - franco 6 fr.

Niet alleen ligt Geert Grub overhoop met de kristelike leer, maar ook met de natuur. Want dit boekje is meer dan wat de tietel zegt (onder die tietel zou ook een de natuur eerbiedigend gelovige een brosjure kunnen schrijven). Maar dit is een pleidooi voor de verlossing uit de hedendaagse seksuële nood door... vrijheid inzake vruchtafdrijving. Geheel de zaak ligt hier: wie aan het bestaan van de ziel gelooft moet Grub tegenover hem vinden. En wat het natuurlik standpunt betreft, is dit boekje een gochelen met onbewezen stellingen.

Het is hier de plaats niet om verder daarover te diskussiëren. Maar de oplossing voor de hier aangehaalde schrewende feiten ligt elders. Voor huweliken in nood bevelen we de studie aan van het boek van Dr. Smulders: Periodieke onthouding.

W.v.W.

Nes-cio: Dichtertje. - De Uitvreter. - Titaantjes. - Uitg. 'Het Kompas', Melaan, Mechelen.

De tweede druk van het boek van een

‘oudere’. Een merkwaardig boek, zoals het prospektus terecht zegt. Goede en goed-geschreven verhalen. Nuchter, maar toch raak proza, waaronder een warm hart klopt. Een hart, dat het leven en de mensen met liefde aanvoelt, met een voorliefde voor de zonderlingen, die begenadigden blijken. Een hart, dat de wereld liefheeft met dat tikje heidense aanhankelikheid in zijn liefde, dat zo groot een bekoorlikheid heeft. De blik van een kunstenaar, die zijn hart niet spaart. Echte humor, omdat hij geboren is in de donkere diepten waar het niet-begrijpen regeert, dat pijn is, een pijn die te diep is en te menselik om enkel pijn te zijn. En die diepte is de bron van het leven, van het werkelike leven. Want is werkelikheid niet ook een zeer betrekkelik begrip in concreto? Een boek dat een genot is, esteties en ‘gewoon’ - menselik; d.i. groot-menselik.

J.V.

J.U.F. Werumeus Buning: Et in terra. - Em. Querido's Uitg. Mij. Amsterdam. - f 2,25.

In deze bundel geeft Werumeus Buning niet veel niews. Hij verwijlt meestal op de zelfkant van zijn vorig werk. Zo krijgen we een epiloog op zijn ‘In memoriam’ en een nazang op zijn heerlike ‘Maria Lecina’. Maar nog daargelaten die bepaalde herinneringen, geurt ook door de andere gedichten van deze bundel de miestiese wijding van ‘In memoriam’ (zie: De triomf van den dood) en zingt de hartstochtelike muziek van ‘Maria Lecina’.

En over elk gedicht staat de warme rust van een aanvaarden, dat geen ogenblik de strijd, waaruit het werd geboren, vergeten heeft. Sensitief, zijn deze gedichten toch vooral in het ontvankelike hart geboren. En die ontvankelikheid is bijna die van een kind. Zo is de toon van deze gedichten puur gehouden als een woud waar het herfstblaren sneewt.

Werumeus Buning geeft hier een hors-d'oeuvre zo wat. En het laat ons wachten met dat ongeduld, dat ook zij kennen, die anders met een glimlach over ‘schoonheid’ en ‘literatuur’ heenpraten.

J.V.

Thit Jensen: De Koning van 't Sande. - Uitg. Boekengilde ‘Die Poorte’, Blijde Inkomststr. 77. Leuven. - Bij serie-keuze.

Een mooi nummer in de reeks. Thit Jensen, hoewel ten onzent weinig bekend, is een representatieve figuur uit de hedendaagse Deense literatuur. Ze munt uit in de z.g.z. boerenroman. Hoewel in de grond romanties, bezit ze toch een gezonde kijk op het werkelike leven.

Deze roman is de levensbiecht van een oude boer, die doorheen de nachtelike heide het lijk van zijn verlopen zoon, die zich zelfmoordde, naar huis voert. In die heide leeft de geschiedenis van gans een volk, en aan die levende legenden knoopt

de opstandige vader zijn eigen leven aan, dat zich geheel, met dat van zijn zoon gedurende deze tocht ontrolt.

Als kompositie werkelik een flink boek. De vertaling is ditmaal goed.

J.V.

Juliaan Haest. - De eerste reis. - Uitgave Varia, St. Amandsberg, Gent.

De één en twintig gedichten die de, blijkbaar nog zeer jonge dichter Juliaan Haest onder de tietel 'De eerste Reis' in het licht zond getuigen doorgaans van een frissche, doch niet altijd even persoonlike kijk op het leven. Zijn zeer schoon talent, dat hij af en toe nog verkwist door het nazingen van een paar, niet zeer illustre voorgangers, breek echter in een drietal gedichtjes zó sprekend en zó helder door, dat wij er niet aan twijfelen dat Juliaan Haest op weg is een zeer zuiver dichter te worden.

P.G.B.

Victor de Meyere. - De Vlaamsche vertelschat. - Uitgave 'De Sikkel' Antwerpen. fr. 32,50.

In dit vierde deel van 'De Vlaamsche Vertelschat' verzamelde Victor de Meyere uitsluitend dieren- en plantensprookjes.

Wie dit boek, zooals wij, met genoegen heeft doorgelezen, staat verrast tegenover de onuitputtelike verbeelding van het Vlaamse volk dat in deze dierensprookjes nogmaals getuigenis aflegt van zijn sprankelende humor en zijn vaak fijnzinnige fantazie. De toelichingen die Victor de Meyere bij deze vertellingen voegde en voor de lezer een uitstekende gids zijn, wijzen andermaal op de belegenheid en op de onvermoeibare werkkracht van de auteur.

G.R.

N.A. Drojine. - Te Brussel bij dag en nacht. - Uitgave Jos. Janssens. Antwerpen. fr. 18.

In dit boekje voert de auteur u van het land naar de stad (Brussel); van de stad naar het land in een rare mengelmoes van zeer persoonlike bevindingen. De lezer die met het stadsleven vertrouwd is zal er om glimlachen. De ‘boer’ beleeft er wellicht plezier aan. De negatieve houding die de schrijver tegenover het leven aanneemt maakt het boekje echter voor velen onleesbaar.

G.R.

R. Minne. - Heineke Vos en zijn biograaf. - Uitgave Van Nygh en Ditmar, Amsterdam.

Richard Minne is de dichter van de niet onbelangrijke dichtbundel ‘In den zoeten Inval’. De levenshouding, die hij in de meeste zijner verzen aanneemt vinden wij verzwakt terug in ‘Heineke Vos en zijn biograaf’. Dit boekje, dat zeer verzorgd werd uitgegeven brengt ons naast veel onbenullige proza enkele lyriese hoogtepunten, die echter geenszins de uitgave wettigen.

G.R.

Judith Gautier: Le livre de jade. ‘Les beaux textes illustrés’. Librairie Plon, Paris. - 20 fr. - Relié 55 fr.

De dochter van de dichter gaf ons hier, nog voor ze 20 jaar was, een niewe verzameling van Chinese poëzie ‘un livre parfaitement beau, dont le style resplendit d'une lumière pure’ zegt Anatole France. Het boek was tot deze herdruk onvindbaar geworden. Vermoedelik een bloemlezing, maar waarin we dan toch nog kunnen zien dat de waardebepaling soms wel eens wordt beïnvloed door het feit, dat het eksotiese poëzie geldt. Hetzelfde heeft zich voorgedaan wat het Russiese proza betreft. Men kan van een Chinomanie spreken zoals van een Russomanie. Daarvan afgezien schenkt dit boek ons een schat van schoonheid, geschapen van vijftien ewen vóór David tot op onze dagen. Het is verwonderlik, hoe die poëzie kon bewaard blijven. De verzamelaarster verklaart het ons in haar woord vooraf. Ook hoe het kwam, dat alleen het beste leven bleef.

Bizonder de verzen van Li-Tai-Pe en Thu-Fu treffen, de eerste door hun originele vorm en hun vaak ironiese oudertoon; de tweede door meer klaarheid en begaan zijn met de smarten der mensheid. De eerste is meer Chinees, de tweede meer universeel. Onder de weinige vrouwen, wier werk tot ons kwam, noemen we vooral Ly-y-Hane werkelik een superieure geest, die de pijn van zijn eenzaamheid uitzingt.

Een merkwaardig boek. De Franse vertaling, al kon ze natuurlik rietme en vorm niet behouden, heeft toch de bekoring van de Oosterse poëzie behouden. Plon gaf het boek prachtig uit en illustreerde het met zeven heliogravuren.

H. Opdebeeck. Zonneboekjes. Nederlandsche gedichten voor L.O. en M.O. Nieuwe Schooluitgaven. L.J. Krijn - Brussel.

De heer H. Opdebeeck, leeraar M.O. die met smaak en opvoedkundig inzicht deze gedichten verzamelde, bewees met de uitgave ervan, aan leeraars en leerlingen een dienst die niet mag worden onderschat. Vooral dan omdat hij een zó ruime keuze deed uit het werk van Vlaamse en Hollandse modernen die in de meeste onzer 'moderne?' bloemlezingen stiefmoederlik worden behandeld, laat staan, genegeerd. Voor wie weten hoe de jeugd, ook NU nog, zich meestal uit een vrachtje sentimentele onzin een beeld dient te vormen der literatuur, zijn de uitgaven dezer Zonneboekjes van meer dan gewone be-

tekenis. De taal van NU, waaruit een algemeen-beschaafde omgangstaal zich geleidelik vormen zal, interesseert in eerste instansie de jeugd van NU.

Wie herinnert zich nog de tijd dat een gedichtje eenvoudig werd opgeschreven, de hoogst-noodige woorden verklaard, om daarna haast machinaal van buiten te worden geleerd. Was het te verwonderen dat de meeste onderwijskrachten zich daartegen verzetten? Zij vergaten echter dat het gedicht, meer nog dan de prozatekst moet worden verklaard en bestudeerd. Al leent de prozatekst zich ook beter tot spraakkundige oefeningen, het gedicht daarentegen is beter geschikt om uitspraak en geheugen te vormen. Het rijm geeft in de uitspraak steun en kontrôle terwijl het rythme spontaan aanvoelen doet hoe het gedicht hoeft worden 'gezegd'. Daarom dan ook nam de heer Opdebeeck enkele gedichten op, louter als uitspraakoefening.

Het gedicht eist tenslotte een 'literaire' verklaring omdat de leerlingen reeds genoeg hebben aan het beeld en aan de emosie die langs het rythme trilt, anderzijds bevordert het gedicht, juist door rijm en rytme het geheugen en biedt gelegenheid genoeg om even stil te blijven bij woordkeus en klank, bij uitdrukkingen en konstruksies.

Deze 'Zonneboekjes' waarmee vooral bedoeld werd de keus voor de leeraars te verbeteren zijn echter, door [hu]n prettige uitgave tevens uiterst geschikt om door de leerlingen zelf te worden gebruikt.

Een kortte studie over klank, rijm, beeldspraak gaat deze 'Zonneboekjes' vooraf, terwijl reeds een 'Handboek voor de leerkracht' werd aangekondigd.

Stippen wij nog aan dat tot op heden reeds vier bundeltjes verschenen waarin o.a. werk werd opgenomen van H. Bruning; Manix van Gavere; Gossaert; Mennekens; van Sina; Brunclair; P.G. Buckinx; Marnix Gijsen; Wies Moens; Van Ostayen; W. Rombouts; Theun de Vries, e.a.

Wij hopen van harte, dat deze uitgaven, waarvan I en II reeds werden aangenomen door den verbeteringsraad voor L.O.; voor normaal onderwijs en voor de voorbereidende klassen van M.O. een gunstig onthaal mogen vinden bij de leerkrachten, ten bate van de Vlaamse kultuur en van de jeugd van NU, wier geest, helaas, nog al te vaak met romantiese bombast wordt overladen.

Geo. ROZENBERG.

Arthur van Schendel: 'De waterman'. - Nijgh en Van Ditmar. Rotterdam 1933.

De neo-romanticus van Schendel blijft in al zijn werken bewaren, wat de grootste aantrekkelijkheiid der Zwerver-boekjes heeft uitgemaakt: het wonder van een schoon-geschreven, magische taal en de symbolische beteekenis van zijn personen, die boven hun gewoon leven uitgroeien tot een zinnebeeld en een mythe. Zoo gaat het ook weer met deze Waterman, Maarten Rossaart, iemand die zich in de maatschappij niet wennen kan en dan ook uitgestooten wordt. Zelfs zijn vrouw kan het bij hem niet uithouden. Hij is een man van schepen en water, een grenzeloos eenzaam mensch, waarover het water zich uiteindelijk ontfarmt.

De laatste honderd bladzijden zijn prachtig geschreven en doordringend van oproepingsvermogen. Het begin is eer weifelend en zwakker, doch alles samen is het een werk dat de hooge faam van Van Schendel niet beschaamt.

A.D.

Dr. W. Banning: ‘Het nationaal-socialisme’. Religieus-Socialistische Vragen W. n. 3. - 4e Druk. - Van Loghum, Slaterus' Uitg. Mij. Arnhem. 1933.

Een tegenstander, die op objectieve wijze in den gedachtenwereld van het nat.-socialisme inwijdt en den groei der beweging, alsmede de persoonlijkheid van den leider, op betrouwbare wijze schetst. Alhoewel reeds lichtjes verouderd, is het een der beste studies die over de Hitlerbeweging verschenen zijn. In het kleine bestek van dit schrift, gelukt Dr. Banning erin,

om zonder oppervlakkigheid, zijn lezer een volledig en verantwoord overzicht te geven, over een der grootste volksbewegingen van onzen tijd.

A.D.

Frans Carolina Ridwit: 'Wereldsche menschen'. J. De Ridder. - Antwerpen 1933.

Sommige bladzijden van dezen roman zijn knap geschreven, maar het geheel, vormt, door de onmogelijkheid van onderwerp en verwikkelingen de grootste draak die ik ken.

A.D.

Karel Jonckheere: 'Proefvlucht'. Uitgave 'Loki' Antwerpen, Dambruggestraat, 194.

Sommige invloeden vertroebelen nog de persoonlijkheid van dezen dichter, die vooralsnog met zijn uitdrukkingsmiddelen worstelt en een zekere tweeslachtigheid niet te boven komt. Uit zijn verzen spreekt een eerlijk gemoed, een twijfelaar aan het metaphysische leven, in de laatste grond een eenzaam en zoekend mensch. Zijn geesteshouding gaat slechts een enkele maal tot de wrange bitterheid van het hiervolgend gedicht. Veel meer blijft hij in weemoed en verlangen naar bevrijding en zekerheid vragen. Bij Jonckheere, is ook in zijn taal iets van Karel Van de Woestijne aanwezig; een liefde voor de zee en die ontgoochelde wijsheid, die bij den grooten meester door haar levensechtheid zoo smartelijk was. Toch komt er in 'Proefvlucht' ook een andere toon naar boven, nog aarzelend en onbestemd, maar een lichter, ruischender klank, die bewijst dat de ontwikkeling van den dichter slechts ingezet is en dat wij nog van alles van hem mogen verwachten, van het oogenblik dat hij een grooter meesterschap zal bereiken over rythme en taal. In alle geval een belangwekkend en belofterijk begin.

'Vriendschap:
Mijn vriend, geloof me vrij,
na 't leven blijft er niets, tenzij
alleen nog wat genegenheid,
die soms een vriend ons schimme wijdt.

Het is voor ons niet weggeleid
bewust te lijden of te smaken
wat men beloofde als vermaken
na den dood van onzen tijd.

Ik ken geen vreugd noch groot verdriet
derhalf, maar enkel spijt,
daar op den tijd dien men ons liet
de vriendschap tot geen vrucht gedijt.'

André DEMEDTS.

Sigrid Boo: Du deilige liv. Aschehoug & Co. Oslo. 1933.

Als ik hier een onvertaald Noorsch boek bespreek, is dat niet omdat letterkundig Noorwegen ten dezen tijde een goeden naam verworven heeft, doch grootendeels omdat het mij spijt Sigrid Boo onbekend te weten in de Dietsche gewesten, en tevens om de aandacht der vertalers te vestigen op jonger Noorsch werk, hen er op te wijzen dat zij den plicht hebben niet alleen bekende schrijvers te verspreiden doch ook onbekende figuren naar voor te brengen.

Ik geef graag toe dat Sigrid Boo met ‘VI, SOM GAAR KJOKKENVEJEN’ ‘Wij, zooals wij in de keuken staan’ ons te ouderwetsch voorkwam, te zeer gewikkeld in een familiekringetje zonder thuis, en dat ‘SELV I TIDER SOM DISSE’ - ‘Zelfs in tijden als deze’ ons te zeer een vermakelijke farce geleek.

Wie echter haar laatste boek doorleest, ‘DU DEILIGE LIV’ - ‘Gij, heerlijke leven’ voelt aanstonds dat Sigrid Boo daar een segment uit het levende leven voorschotelt.

‘Du, deilige liv’ is een ernstig boek, dat zich afspeelt binnen de muren van een sanatorium en dat het gemoedsleven van een jonge vrouwelijke patiente behandelt. Het is een opwekking tot een waardig leven, ja, tot een zuiver leven.

Vreemd juist geeft schrijfster de halfkoude, schier vijandige, wat men zou kunnen noemen de officieele atmosfeer van dit

sanatorium, in een reeks nuchtere bedenkingen weer.

Bij middel van humoristische zinspelingen weet zij haar jong verzet tegen de stijve vormelijkheid door te zetten. Als voorbeeld moge volgende vraag volstaan, door de hoofdfiguur Signe gesteld aan een dandy die voortdurend door zijn zwarte haren kamt: 'Er ikke lusegarasjen fjong naa?' - 'Is die luizengarage nu nog niet elegant genoeg?'.

Met een open blik vol liefde voor de medemenschen wijst 'Du, deilige liv' erop wat er kunstmatig is en wat natuurlijk bij de vrouw. Typisch Noorsch blijft Sigrid Boo met hare voorliefde voor het konflikt, dat zij centraliseert rond het gewichtige probleem van 'Leven of Dood'.

Het zou een merkelijke aanwinst beteekenen voor onze Nederlandsche letteren, dit krachtige boek van leven en innerlijke strijd, dit diep tragische, en toch zoo heerlijke boek in vertaling te mogen toejuichen.

J.v.d.V.

Inhoud van Tijdschriften

Dietsche Warande en Belfort.

Maart: De kroon is ons hoofd ontvallen (M.E. Belpaire). Thonistische Kunst of de menschwording van den wijsgeer (P. Morlion O.P.). De laatste van de Volders (Staf Weyts). Jacob Wasserman (A.J.D. van Oosten). Scandinaafsche Letteren (Em. De Deyne). Kroniek uit Amsterdam (A. Van Duinkerken). Ringsteken (Pertinax). Een brief van Hendrik Conscience. Gedichten van Camp de Basschaerde, Jan Vercammen, A.J.D. Van Oosten. - Kantteekeningen. - Boekbespreking. - Inhoud van Tijdschriften.

Forum.

April: Hitler (Max Lamberty) Celibaat (4) (Ger. Walschap) Hoofdstukken over Ulysses (S. Vestdijk) Einstein (Menno ter Braak) Het Leven op Aarde (J. Slauerhoff) Gedichten van Rich. Minne, Karel Leroux, P. Konstandinos, P. Kavafis. Man Arnet, Cola Debrot, Camp de Basschaerde. - De Keerzijde. - Panopticum.

Le Journal des Poètes.

N^{o} *5:* Poésie sociale, poésie humaine (A.C. Aygesparse) Voix d'Allemagne. - Voix de Hollande. - Voix de Belgique. - Voix de France. - Voix d'Amérique. - Hymne aux morts d'Autriche. - Chant funèbre pour la mort de Lénine.

[De Tijdstroom 1934 nr. 9]

De engel van den nacht René Verbeek

Ze liggen samen in het hoge nest
de maan dreef voorbij. mijn duisternis
groeit volkomen. maar de stromen hingen
hun zingen in het wisen van hun bloed.
de ogen zijn niet meer maar de oevers blinken
onder de geloken wimpers prachtiger
dan mijn zwaard. vergeefs dit zwaard. want nimmer
ontroof ik hun de tuin waar zij beminden
het land waar zij vervoerd door voeren
nog minder in de dood -
Eén die mij gebood over hen te staan
en te slaan als het uur gekomen is
heeft - toen het heimwee naar zijnparadijs
deze twee in elkander dreeff en de reis
begon met het diep erbarmend kussen
van ieders leed en ieders donkre wonden -
de aloude smet der vaderen uitgewist.
hun harten werden voor ewig één gemerkt
in een verbond met de ongeschonden aarde
en zo vervuld van haar oevers en stromen
en andere tekens in de duisternis
dat ik niets ontroven kan aan deze man
en 't kleine lief dat in zijn handen ligt,
nog minder in de dood -
als ik sla word ik een schitterend licht.

De Olivetaan Juleke Albe

Klein en gestopen in zijn vergroend jasje was hij nu het ewig trekpaard tussen de berries: Jûleke voerde de kuipen geschilde patatten uit. Met 'n verduldige glimlach naar de kasseien snokte hij aan het hotsende karreken en vergat de mensen, die groetten en lachten: Ha! Jûleke.

Iedereen kende hem maar niemand wist waar zijn leven begon. Men noemde hem Jûleke en soms: 't ventje van Oliveten. Hij kende niemand, zijn lach was altijd voor de kasseien. Zo tussen twee berries stuikt men voorover om al zijn fors te gebruiken en twee grote kuipen patatten is 'n hele vracht. Jûleke's trekmaat was er maar bij om 't evenwicht te houden. En ook om te zeggen: pas oep! voor 'n auto en: hardjie! voor 't berg-op. Anders zwegen ze, ge verstaat elkander toch niet in dat hotsend gebots.

Binnen de muren van Oliveten kroop de gestalte van Jûleke wat omhoog maar zijn hoge schouders kreeg hij niet weg. Hij verloor daar alleen zijn lach omdat enkel zijn trekkracht hem die in het wezen sneed.

Daar achter de muren werd hij ontdekt door 'n artist. Die grote hoed en twee serieuze ogen hipnotizeerden Jûleke... of hij wou naar Brussel gaan bij de koning? Hij moest alleen maar wat stilzitten op een stoeleke, hij kon gerust zijn pijpke smoren. Hij, den artist, zou zijn portret maken, just en schoon, en... er was wat aan vast. Jûleke pozeerde. Op 'n piramide van zeepkistjes troonde zijn gestalte, kleiner nog en voorovergebogen in zijn vergroend jasje. De boetseerder bestudeerde zijn model: met de voet wentelde hij de schijf, waarop de zeepkistjes en Jûleke, in alle richtingen. Er schoot meteen die lach weer in het gezicht van Jûleke: 't Is lang geleden, da 'k nog op ne peerdekesmolen heb gezeten! De artist lachte, heel even toch, want die rug intrigeerde hem. Schone rug! Vlak, lijn en beweging! 'n Rug om 'n meesterkop te torsen. Jûleke smoorde, tuurde naar zijn schoenen en speekte van tijd zo tussen zijn twee voeten in. Elke namiddag op klokslag schoot de artist zijn bruine cache-poussière aan, nam de natte doeken weg van de

groeiende kleigestalte wijl het levend model de trappen opstommelde naar het rommelkamertje. Dag menere! - Ha! Jûleke! lachte de schepper, ga maar zitten, hè! - Jaat, menere! En Jûleke klefferde de piramide op en zat en smoorde. Er was toen weer die stille wijding tussen schepper en schepsel en de boetseerder vrocht met zijn slechte ogen en kneedde met zijn fijne hand tastend naar de ziel van de Olivetaan. En Jûleke zàt al 'n hele tijd toen hij eens tussen de berries voorovergestopen, onverwacht de zin loste: ik ga naar den keuning! In dat gehotsebots verstond de andere hem niet en die moest juist zeggen: pas oep! Een acht-silinder dwarsde de baan. Honderd meters verder zei Jûleke: ik ga naar den keuning! Zijn trekmaat verstond hem nu zeker niet. Hè?... naar den keuning?... Jûleke knikte en lachte naar de kasseien. Gij... naar den keuning? Ge zijt zot, zeker!... Mee die kuipen patatten, misschien? Zwijg joenge... pas oep! De weg is vergeven van automobiels vandaag. En de twee mannekes moeten uit hun ogen zien. De trekmaat verneemt toch alles en 's middags weet iedereen het. Jûleke zijn portret wordt gemaakt, door nen artist, door ne ‘skulpteur in potjeerd’ vertelt die trekmaat. En hij gaat, als 't af is, naar den keuning. Die ouwe mannekes zien met wonderogen naar hunne compagnon op, maar Jûleke zwijgt als voorheen. Dàt juist maakt hem nog groter. Ze willen allen direkt gaan zien naar zijn portret. Als 't af is! zegt Jûleke. En ze knikken van ja. Hij, Jûleke, is toch den baas van zijn portret. Als 't af is dan, goed! Ze zitten daar allen in de zon en smoren wolkskes. Als Jûleke wegwandelt zien al die ogen hem dromend na... Hij gaat naar den keuning, wel - wel!

Het kan moeilik anders of die karremaat geniet zo ineens Jûleke's algeheel vertrouwen want hij weet regelmatig de mannekes in te lichten over de ‘skulpteur’ en het portret. Mèèr dan dat. Hij weet zelfs allerlei te vertellen uit het leven van Jûleke. Waar haalt hij dat... want de olivetaan doet nooit zijn mond open. Geen mens wist er waar zijn leven begon. Maar nu weet die compagnon den àl! Ze zitten daar, een dozijn ouwe mannekes, in de zon getroppeld. Jûleke staat op: 'k zal nog eens gaan zien! Hij moet vandaag voor de laatste keer pozeren. Ze zwijgen allemaal 'n moment en

als Jûleke in de schaduw van de portaalgang verdwijnt zegt de karremaat: hij is palingleurder geweest. Ja? vraagt er ene. Ja, maar hij voyageerde mee zijn kistjes het land door. Vandaag in Leuven, morgen in Tienen. En als zijn kistjes leeg waren, was zijnen dag gewonnen. 't Was vernonde ne fijne. Als die maat begint te vertellen dan geraakt hij niet meer van de wijs. En de mannekes luisteren grommelend. De zon verlegt haar licht en zet allen in de schaduw. Ene, die niet smoort, pakt zijn stoeltje en zoekt de zon weer op... een na een volgen de anderen: een gestommel van stoelen, stokken en brute schoenen.

Als hem dan 's morgends ievrans aankwam, zocht 'm ne kruiwagen te lenen. Want dà was 't groot punt van zijnen dag, hij kon toch mee die kistjes onder zijnen arm niet leuren. Maar hij was vernonde fijn genoeg: ne kruiwagen vond 'm altijd. En 's middags was 'm zijne paling kwijt. De verteller poost 'n moment. En hij had zijnen dag verdiend? denkt er ene hardop. Ja, en goe verdiend maar... de maat pinkoogt en zijn hand maakt 'n wipbeweging vóor de mond, hij mocht ze zulle! Maar, allons, 't was vernonde ne fijne. Waar 'm belde verkocht 'm paling. Hij ging geen deur voorbij. Als er een juffra opendeed dan gebaarde hij van gene paling. Hij was vernonde slimmer dan dat. Juffra, zeg ne keer aan madam dat er ne meneer is om haar te spreken. Mee 'n koppel ogen verdween de juffra. En madam kwàm. Hewel waar is dien heer? Ha, madam, 'k ben ekik die meneer, en ge komt gij niet voor niet zulle, madam. Bezie me da wonder, madam, 'n brok-van-'n-beest. Hij vat ne paling, zijn duim spiest 'm achter de kiew, en laat 'm kronkeldansen voor 't viezerig gezicht van madam. En biezonder goedkoop, hè, madam! Bij het zicht van die paling vergeet ze de meneer en madam koopt. - Vernonde ne fijne, zeg ik u! De mannekes monkellachen; het zonneke doet deugd. Ene neemt de pijp uit de mond, speekt terzij en zegt: Ge zoû het Jûleke niet afgeven.

De verteller gaat z'n gang en de ouwtjes luisteren, zelfs in de koelerige lommer want ze kunnen de zon niet meer volgen: die trekt nu haar licht de omheiningsmuur over.

Uit de portaaldonkerte komt Jûleke, hij vergeet het trappeken-af

en stronkelt. Hola! lacht hij, is me dat verschieten! Ze bezien hem allen, de verteller zwijgt, Jûleke gaat zelf vertellen. Ik ben af zulle, 't is er mee gedaan! De keuning zal verschieten! Hij wandelt onvast naderbij, er mankeert iets aan Jûleke. De karremaat weet het: want hij pinkoogt en zijn hand doet 'n wipbeweging vóor de mond. Maar hij kan het daarbij niet laten. Zeg, Jûleke, dan heeft uwe skulpteur toch wel getrakteerd zeker? Jûleke lacht: jaat jaat! en... morgen kunde allemaal eens gaan zien. Jûleke grabbelt naar 'n stoel. De mannekes lachen, enkele venijnig-luid. Die maat mag natuurlik wat meer zeggen: zeg, Jûleke, de keuning zal niet weten wie dat ge zijt; ik zou op dat portret laten zetten: palingleurder. Er begint ene lachend te hoesten. Ha... jaat! zegt Jûleke. In zijn troebele ogen glinstert 'n lachske. - Maar zonder paling! - En zonder kruiwagen! De tongen komen los. Ze vinden allemaal een woordeke. Ze lachen luidop en hoesten, Jûleke lacht mee. Ze pramen hem en stellen vragen, die maat aan de kop, natuurlik. Hoe was dat weer in Tienen, Jûleke, mee die kruiwagen. Ha, mee die kruiwagen! zegt Jûleke en hij staat recht. De mannekes trekken hun benen in. De andere helpt hem op dreef: ge stond gij daar met uw kistjes paling in de stasie te schilderen, hè! - Jaat, jaat, maar... g'hebt altijd beesten-van-mensen, hè! Ze luisteren allen, Jûleke wandelt over en weer midden die benen en gaanstokken. En ik stond ekik daar met mijn kistjes paling en om te leuren moete ne kruiwagen hebben. Maar ik zag er zoo wat rap ene staan, daàr in de poort aan de stasie. En ik vraag aan die vent om hem te huren voor nen halven dag. Jûleke blijft staan, hij vertelt voor éne van die mannekes, met zijn hand op die zijn schouder. Da kan niet zijn, zegt die vent. Ja, maar, 'k zal ekik voor die kruiwagen betalen zulle. - Neje, zegt 'm. En ik kon die kruiwagen maar niet krijgen hè? Daar moete toch beest voor zijn! Ik stond daar mee mijne paling. Maar ge gaat toch niet voor niks naar Tienen, hè? Jûleke vertelt steeds voor dien ene, maar ze luisteren allemaal. En peisde nu da 'k gene kruiwagen vond? Maar mis, hé, ik ben van gisteren nie! Als ze tegen mij niet vriendelik zijn, wel ik ook nie. Maar ne kruiwagen had ik. En weet ge welke? Wel van die Jef-ambras! Ik pàkte 'm en twee uren later was mijnen dag verdiend... mee zijne

kruiwagen. En peisde nu dat die kruiwagen terugkwam? Jaat!... maar dàar nie, hè? Zijn hand wijst naar links: die poort, en dan naar rechts: dàar kon 'm zijn kruiwagen 't onderste-boven terugvinden, sè, in 't hofke van de statie. Er gaat 'n grommelend lachske op in de kring der luisteraars. Jûleke buigt zich voorover, zijn wijsvinger illustreert zijn woord, zo vlak bij de neus. En weet wel, dan ben ik nog hèel goed geweest, hè! Da 'k 'm nog tot daar terugbracht! jaat! Maar zo beest wil 'k nog niet zijn... En Jûleke strompelt weg, zo ineens. Ge kunt morgen eens gaan zien, zegt hij nog. De karremaat pinkoogt en lacht boven de anderen uit.

't Wordt een beetje koel en ze slenteren naar binnen op de grillige maat van hun wandelstokken. Er is nog wat zon in de bovenste kruinbladeren.

Wijl het meesterwerk van de skulpteur naar de tentoonstelling gaat, waar de koning verwacht wordt, loopt Jûleke tussen de berries.. Die vracht patatten is zwaarder dan ooit en in het berg-op zegt Jûleke's maat wel drie keer: hardjie! Hij zelf trekt voor twee. Allee, Juul, hardjie! - Laat ons ne keer rusten, 't is verdekke warm, zegt Jûleke. De andere beziet hem boos, doe dan vernonde uwe pardessus uit. Jûleke mompelt: Kom maar, 't is de moeite niet! Twintig meter verder moet Jûleke weer rusten. Hij doet dan zijne pardessus maar uit, klampt de berries vast, hardjie! hij lacht van inspanning, maar zijn beentjes bibberen in de broekspijpen. Als de patatten afgeleverd zijn, gaat de maat tussen de berries. Kruip maar op de kar, Juul, want ge zijt muug! Jûleke zit in het karreken, voorovergestopen: hij pozeert. Elke bots bonkt door zijn lijfke, schokt een kurve in zijne schone rug en een plooi in zijne pardessus. Hij pozeert, niemand beziet hem. Pas oep! zegt Jûleke, maar de andere hoort het niet en hij zou nieteens weten waarom; de baan is vrij.

Jûleke zit op de slip van zijne pardessus, maar de ressort van het karreken doorschokt zijne ruggegraat. Elke bots rimpelt naar zijn hart. Hardjie, kreunt Jûleke! De trekmaat hangt achterover in de berries voor 't berg-af.

Hij stopt voor de poort van Oliveten: allee, alleman afstappen!

lacht hij, terminus! Jûleke zit daar tussen de kuipen. Hij pozeerde voor de laatste keer en voor de beste Skulpteur. En Die moet niet op de tast naar de ziel van den Olivetaan zoeken...

Jûleke ging dan toch naar den Keuning.

Zomer Paul De Vree

I.
Het wedervinden.

Het raam staat open op den nacht
de maan - die ik niet zie -
houdt weer de wacht...
en openbaring onverwacht
wordt sneeuw van lichte bloesems
die in de deemster-klaarte wiegelt
van gewijden nacht:
de daarbeneden maan-doorwaasde hoven
de melken-blanke verte van een woon
en verder - verder
't wonder-bleeke glanzen van een ster.

Zij die ik lief heb is me zeer nabij
en slaapt... -
ik weet dat in zoo'n nacht
ons beider hart brandde als die verre ster...
we traden in haar licht geluideloos.
Ik weet - ach - weet ik wel
vanwaar dien weerkeer naar weleer
de mijmerende treurnis om het wedervinden?

II.
Avond aan venster.

Varengroen aan venster donkert
klare star gerezen flonkert
    avond treedt nabij:

avond's roze kamerlichten
parellucht en zwaluwschichten
    vlucht in droomerij

avond's ruischende geruchten
hartsgeheimelijk verzuchten
    ginds is d'overzij.

Schimmen kussen de gordijnen
vagen laten zich de lijnen
    avond glijdt voorbij
        voorbij...

III.
Het lichten van de zee.

De zee heeft dezen donkren naakten nacht
haar prevelende licht aan wal gebracht

en als 'n pelgrim ging 'k haar wijden vloed
met wijding en met weemoed tegemoet:

het was dezelfde onweerstaanbare roep
als van mijn meisje op den avond-stoep

met 't eigenst droef gevoel-van-eenzaamheid.
dat wacht op weg-zijn en verlatenheid.

Waarom die wisselende komst van rust
en angst, van wilde pijn en brozen lust?

Waarom zelfs in het eindloos van dees lucht
vervloeien wat ik vond aan teer genucht?

Wat zal van de eeuwigheid de milde zoen
een balsem zijn voor d'afstand dien we doen...

Romantisch Realisme Lamb, Swerts

> Eine ungemütliche und unangenehme Sache, das Geld! Es ist immer peinlich, es zu nehmen, wie zu geben...
> (Gorki. Die Mutter).

Ergens op de aarde was een verloren straathoek. Een dichterlijk aangelegd mensch stond daar te kijken naar iets verfomfaaids en bemodderds, dat in de straatgoot lag. Hij bukte en zag ineens een banknoot in de goot.

En het bankbriefje vertelde:

Ik ben van zeer speciaal maaksel. Geboren op den dag, die op mijn front gedrukt staat, in de van nature meest duistere kelders van dit land, (die echter onder kunstmatige licht-overstrooming gezet waren) mag ik mij verheugen kind te zijn van het meest gezaghebbend brein. Hoe vernederend mijn levenseind ook is, wist ik mij toch al mijn dagen de hevigste wensch, het grofste begeeren van overigens betamelijke doch meestal onbetamelijke lieden, wien het - Goddank! - nooit gegund is geweest zich in mijn bezit te verheugen en die mijn driemaal heilig heil nooit hebben gekend.

Ik was van mijn komst af bestemd om gedoken te worden in groote huizen met zindelijke brandkluisen en portefeuils in crocodillen-leder. Slechts ééns kwam ik zeer toevallig terecht bij een dronken schoenlapper, die mij hier verloor en dus ook de onrechtstreeksche schuld van mijn erbarmelijken toestand werd. Hij zij in eeuwigheid gevloekt! In mijn leven was ik de drilmeester, de ijzeren kanselier van wie mij bezaten; ik werd blindelings gehoorzaamd en slaafs gediend en toch moest ik hier verzeilen. Het is een treurige geschiedenis, gij zult het met mij moeten bekennen. Nochtans was mijn uiterlijk opzicht niet zoo indrukwekkend op zich zelf, al ben ik van zeer speciaal maaksel: opgeschikt gelijk een banale freule met tallooze fiorituren, caricaturen, allegorische figuren, krullen en kronkels, kleuren- en kleurlooze diepdruk, genummerd, geletterteekend, gepunt, gekomma'd, ja zelfs voorzien van mijn eigen, beschermende wetstekst. Mijn ontwerper ontving voor zijn arbeid enkele van mijn zusters ten geschenke. Ik heb nooit willen uitvorschen of hij met haar gelukkig is geweest; dat ging mij

trouwens niet aan. Hij heeft mij in ieder geval verlaagd tot een lichtteekening, waarvoor hij de meest vulgaire doolhof van nietszeggende lijnen aanwendde. Indien het echter daardoor kwam, dat mijn waarde soms vermeerderde, weet ik hem wel dank, maar had hij zich intusschen méér moeite gegeven bij mijn ontwerp ik ware wellicht nooit zòò vuil geworden als ik thans ben. Ergo, mijn ontwerper is de eerste en rechtstreeksche oorzaak van mijn ellende; hij weze in eeuwigheid gevloekt!

Over mijn stam is de ergerlijkste laster geschreven en gezegd geworden. Mijn ras is op alle tonen en in alle talen bezwadderd en beklad geweest. Goddank meestal door de onbeduidendste onmenschen, die geen greintje begrip van Zaken aan den dag wisten te leggen en die men doorgaans dichters noemt. Lui volkje! Zoo was een zekere Rus, Gogol genaamd, vermetel genoeg om over mijn familie volgende onbeschaamdheid neer te schrijven, die ik hier, ten aanzien van gansch het menschdom aan den schandpaal spijker: ‘De geldmakerij draagt de schuld van alles; daaruit komen affaires voort, die de wereld als “niet-zuiver” aanduidt.’ Welke tergende, goddelooze uitlating! Ook hebben mijn stamgenooten sedert een strijd op leven en dood aangegaan met alle Russen en ik ben er stellig van overtuigd, dat ons eeuwenoud, wereldberoemd uithoudingsvermogen het van hen winnen zal. God straffe alle Russen! Diezelfde Gogol zal wel gegrinnikt hebben van nijd en afgunst toen hij moest vast-stellen dat geen enkel lid van mijn familie van zijn persoonlijk aanzien erbij inschoot noch in eigenwaarde daalde.

Ook de Profeet Kristus (ik ben van Joodsche belijdenis) heeft zich onwaardig en onrechtvaardig op een gemelijke wijze uitgelaten over mijn ras in zijn lang vergeten parabel van ‘de rijke vrek’. Vloek over hem, die deze modderige woorden en zinlooze woordkoppeling het eerst heeft geboekstaafd: ‘rijke vrek’. Ik weet niet wie het was, maar het moet in ieder geval een verwaand leeghoofd zijn geweest. Immers werd Kristus, die op deze hatelijkheid aan mijn adres is gevallen als een hongerende leeuwin op een onschuldig lam (‘Omnis comparatio... non claudicat’, dacht het dichterlijk-aangelegd mensch) op schitterende wijze door een van zijn twaalf volgelingen gelogenstraft, al was de wreker ook niet immer

vrij te pleiten van onhebbelijkheden. Wierp hij niet mijn eerbiedwaardige vaderen - de goud en zilverstukken - rinkelend over den tempelvloer? Vloek over hem, die mijn voorzaten onteerde.

Ten andere, al wie het met mij niet opheeft, moet onvermijdelijk door mijn miskennende ontbering vergaan; van den anderen kant bemin ik uit den grond van mijn filigraan al wie zich vermeit in mijn goddelijk bezit. De ondergang der eersten is het klinkend bewijs voor mijn absolute noodzakkelijkheid. Sommige snobs maken zich zelven wijs de wereld van een idealistisch standpunt uit te kunnen beschouwen en zich consequent daarnaar te kunnen gedragen. Natuurlijk, menschen zonder zin voor realiteit en daarenboven meestal gewoon huichelaars. Zoo die mensch, gekleed in bruine pij, blootshoofd en blootvoets, die zekeren dag een van mijn paleizen binnen kwam en om mij vroeg. Alsof ik me zoo maar gedwee in handen liet spelen die me zouden hebben bezoedeld! De bezitters van mijn heil, daarentegen, hervorm en vorm ik met liefde en toewijding tot menschen van gewicht, bekwaam desnoods de heele wereld naar hun hand te doen draaien òf te doen ophouden met draaien. Weliswaar gebeurt het, dat er onder hen gevonden worden, die misbruik maken van mijn reputatie en aldus stof leveren om geheel mijn geslacht voor de zooveelste maal te doen bezwadderen in sterk-overdreven leugens van Kreuger- en Stavisky-schandalen. Ik ben de eerste om daaronder een dagen-cyclus te lijden. Maar steeds zal ik mij daaruit verheffen en torenhoog weer opstaan om mijn onmisbaarheid en mijn onschuld te bewijzen. Mijn over geheel de wereld ongerepte faam is trouwens een voortdurend bewijs van onkwetsbaarheid, meer secuur dan die van Achilles zelf.

De tempels en paleizen aan mijn eeredienst gewijd zijn ontzaglijk talrijker dan die van mijn ergerlijken tegenstrever, den reeds genoemden Kristus, dus, vriendje: behandel mij met eerbied!

Dit alles enkel om u te doen begrijpen, dat ik waarlijk de spil ben waarrond geheel het menschelijk leven draait; om u te doen inzien de besliste onwaarheid van de wet der middenpunt-vliedende kracht. Immers, ben ik niet het centrum, dat alles en alles onstuimig aantrekt? Is dat romantisme? Neen, zeker niet, dat is je reinste realisme. Ik ben de wereld. Zuig daar een punt aan, zoo het u lust, het is zòò en dat is maar goed ook. Ga eens na: dicteer ik

de wet of niet? Ben ik niet oorlog en vrede? Niet lijf én ziel? Niet schoonheid, waardigheid, waarheid én voor vorte visch gescholden? En toch ben ik niet in tegenspraak met mijzelf. Is dat niet schoon?... Wat zou er geworden van de wereld moest ìk er mij uit terug trekken? Een chaos zou het worden, vriendje. Daarom ben ik genie. Ik ben liefde, ik ben haat. Ik ben deugd en gebrek; economische crisis en de oplosser ervan, ben ik. Kortom, ik ben alles; ik ben die ben.

Het dichterlijk-aangelegd mensch dacht bij zich zelf: wat ben je me een ouwe matante Gazet! Toen dacht hij ook aan dat briefje van Dr. Sonnenschein waarop geschreven stond: ‘voor jou heb ik mijn reinheid verkocht.’ En hij ging meteen aan allerlei onzin denken en kreeg ineens een dichterlijke bevlieging. Grijp, zoo dichtte hij,

> ‘Grijp het geluk
> òòk in de goot;
> slechts hij die àlles pakt
> is waarlijk groot.’

Toen bukte hij zich dieper en stak de hand uit naar het bankpapier. Maar glibberig als een slang sloop een straatjongen onder hem door, die zingend door de straten verder liep, het vuil papiertje zwaaiend, als het zinnebeeld van zijn onbereikbare droomen-verwezentlijkt.

De dichter glimlachte berustend en dacht:

> ‘Veel is velen zinloos
> wat andren ideaal.
> De mensch en zijn gedachten,
> dat is een vreemd verhaal.’

Zeer stil lied Albert Westerlinck

VOOR MIJN ZUSJE.

In het klei der aarde
heeft G o d je wonder beeld geboetseerd,
als een speeltuig in zijn hand.
Als een geurig-witte chrysant
staat zijn eeuwige liefde
in lentebloei
van jouw tuintje geplant.

Wees stil nu, mijn kind,
wijl avend
ons benedijdt
en harten in liefde verbindt.

In de kruin
der bloeiende boomen
kweelt een kleine vogel zijn lied.
In deze stilte kwam ik,
schuw als een dief
maar in het witte licht uwer oogen
zal ik plukken de roos op je mond
en jouw Godgewijde schoonheid eeren
als een onschendbaar verbond.

Iets over een Spaansch sonnet en een Nederlandsche vertaling daarvan

J, Decroos

Traduttore, traditore.

In een groot katholiek Hollandsch dagblad[1] vond ik onlangs in een anoniem artikel over J. Slauerhoff en zijn ‘Soleares’ de volgende verzen van Slauerhoff aangehaald:

> Neen God, voor *U* voel ik geen liefde, al
> Hebt gij den hemel om hen te beloonen,
> Die *U* aanbidden, en vlak daar naast de hel
> Om de heidenen in te roosteren, die *U* hoonen.
>
> Ja, Jezus, *U*, *U* heb ik lief en zal
> Altijd gewond zijn door 't afzichtelijk schoone
> Van 't lichaam lijdend op het palenstel.
> Dàt noem ik troostend boven 't leven troonen!
>
> Van *U* houd ik, mijn liefde is zoo groot
> Dat gij geen hemel hoeft te laten winnen,
> Geen hel te laten vreezen als ik het niet doe,
>
> Niets te beloven om u te doen minnen,
> Ik heb geloof noch hoop, slechts liefde als ik zie hoe
> Gij lijdt. 'k Minde u, al waart gij werk'lijk dood!

In dat anoniem artikel werd dat gedicht genoemd ‘de vertaling van een sonnet naar een onbekend dichter, die voor het kruisbeeld zijn Godsliefde belijdt in woorden van een samengedrongen, bijna zinnelijke bekoringskracht, waarin godsvrucht en godslastering elkander paradoxaal nabij schijnen te komen.’. Verder: ‘Deze

(1) De Tijd, Avondblad, 5 Maart 1934.

zware geladenheid der ziel is wel vreemd aan de burgerlijke of klassistische (sic!) ontroeringen van de Nederlandsche dichtkunst, zij is in wezen anders dan onze gansche poëtische traditie, en ze zal dunkt ons, deze niet geheel verdringen. Maar de invloed der "Spaansche ziel" kan in het Nederlandsche dichterschap een nieuw accent brengen, waardoor de kansen der lyriek aanmerkelijk worden verhoogd. Zeer zeker kan men zeggen, dat Slauerhoff aan dichterlijke kracht heeft gewonnen door zijn kennismaking met het duister-gloeiende Spanje'.

Onder het lezen van die verzen en van dat proza viel ik van de eene verbazing in de andere: het is immers moeilijk uit te maken wat ongerijmder is die zoogenaamde 'vertaling' dan wel de bewondering van den anoniemen criticus.

Het Spaansch sonnet waarvan bovenaangehaalde regels van Slauerhoff een 'vertaling' heeten te zijn blijkt daarin in zijn diepste beteekenis zoodanig vervalscht dat van een vertaling geen sprake meer kan zijn. Van een verheven christelijk mystiek sonnet heeft Slauerhoff een in den tijd en het land waarin het origineel is ontstaan ondenkbare ketterij gemaakt. Hieronder laat ik, ter vergelijking, een prozavertaling volgen van bewust Spaansch sonnet dat door de eenen aan Theresia van Jezus, door anderen aan Franciscus Xaverius, door anderen weer aan Ignatius van Loyola wordt toegeschreven. (Mijn vertaling is niet sierlijk, ik heb er vooral naar getracht den zin nauwkeurig-juist weer te geven. Een dichterlijke bewerking, waaraan echter niet het origineel doch een Duitsche vertaling van F. Brentano ten grondslag ligt, is te vinden in Tijdstroom, Vierde Jaar, November 1933, bl. 53).

> *Sonnet op den gekruisigden Christus.*
> Niet de hemel, dien gij mij hebt beloofd, noopt mij, mijn God, u te beminnen, noch noopt mij de zoozeer gevreesde hel om datgene na te laten waardoor ik u zou vergrammen.
> Gijzelf, mijn God, noopt me; U aan het kruis geslagen en gehoond te zien, dat noopt me; de aanblik van uw zoozeer gewond lichaam en uw doodsangsten nopen me:
> Uw liefde, ten slotte, noopt me derwijze dat ik, al bestond er geen hemel, u toch zou liefhebben en dat ik, al was er geen hel, u toch zou vreezen.
> Gij kunt me niets geven waarom ik u zou beminnen, want als ik niet hoopte wat ik hoop, nog zou ik u evenzeer! beminnen als ik u bemin.

In het origineel wordt dus niet dat bedenkelijke onderscheid gemaakt tusschen God en Jezus dat in de navolging van Slauerhoff

opvalt. In den Spaanschen tekst is Jezus God en God Jezus. (In 't Spaansch telkens m i D i o s, het woord Jezus komt in het oorspronkelijke niet voor.) In het Spaansch zegt de dichter ook niet - hij kon zooiets onmogelijk zeggen - dat hij voor God geen liefde voelt, dat hij geloof noch hoop heeft en dat hij Jezus beminnen zou als hij werkelijk dood was. De grondgedachte van het beroemd Spaansch sonnet is eenvoudig: niet uit hoop op belooning, niet uit vrees voor straf bemin ik God, doch om Zijnzelfs-wil. Men heeft vermoed dat de 'bron' van het sonnet te vinden is in een werk van Juan de Avila: Audi filia (cap. 50). Daarin kan men o.m. lezen: 'Al dreigde geen hel, al noodde geen hemel, al verplichtte geen gebod, niettemin zou de gerechte uit liefde tot God al doen wat hij doet'. Er valt echter op te merken dat er aan die opvatting niets bepaald Spaansch is. Ze is niets anders dan een gemeenplaats in de christelijke mystiek. Als zoodanig treft men ze aan in de godsdienstige literatuur van alle west- en middeneuropeesche landen, b.v. o.m. in den aanhef van een Middelhoogduitsch geestelijk lied:

> Enwaere noch diu helle noch daz himelrîch,
> nochdanne wolt ich minnen, Got, süezer vater, dich.

d.i.

> Bestond noch hel noch hemelrijk,
> dan nog wou ik minnen, God, lieve vader, u.

Met godslastering heeft dat, en heeft ook het Spaansch sonnet, niets gemeens; het is integendeel de uitdrukking der hoogste geestelijke 'minne'. Het godslasterlijke, inzooverre hier daarvan sprake kan zijn, zit alleen in de Nederlandsche navolging van Slauerhoff.

Aesthetisch beschouwd blijkt overigens het Spaansche sonnet veel inniger en echter, veel minder paradoxaal, meer bezonnen en bezonken dan Slauerhoffs vertaling. Het is met één woord veel beter.

De anonieme bewonderaar van Slauerhoffs poëzie meent dat Slauerhoffs bewerking typisch Spaansch is. Dat is ze, maar dan in een andere, niet ongebruikelijke beteekenis van dat bijvoegelijk naamwoord. Ze is net zoo 'spaansch' als de aangehaalde beweringen van dien criticus 'spaansch' zijn.

Kronieken

Russiese Letteren André Demedts

Iwan Boenin. - ‘Mitja's liefde’. Uitg. A. Manteau, Arenbergstraat, Brussel. Ing. 27,50 Fr. Geb. 42 Fr.

Boenin is in 1870 te Woronesch in Zuid-Rusland geboren. Als zeventienjarige liet hij zijn eerste gedichten verschijnen. Er volgden verschillige bundels lyriek, romans en novellen. Na de communistische revolutie verliet hij zijn vaderland om zich in Frankrijk te vestigen.

Van Boenin's poëzie, die in Duitsche vertalingen tot ons kwam, kan men houden om haar oprechtheid en om de bijna klassieke beheersching, die de dichter er weleens in bereikt. Al toont hij er zich ook niet in als een diep denker of als een hevig gevoelsmensch, doch veel meer als een beschrijver van stemmingen, waardoor hij eenigszins aan Verlaine en von Hofmannsthal verwant lijkt. Men bewondert hem niet, men ziet naar hem niet op als naar een meester, doch men kan hem beminnen om die grond van weemoedigheid, die in hem aanwezig is en om het besef van een smartelijk levens-aanvoelen, dat hij in een goedgebouwd gedicht uitspreekt. Zijn poëzie is niet modern naar de vorm, zij is prosodisch en traditioneel. Boenin sluit bij Poeschkin aan, al heeft hij ook diens doordringend genie niet.

Een stuk moge volgen in de Duitsche overzetting van Alexander Eliasberg:

‘Dunkle Nachtschatten schleichen
Und der Ost ist so blau.
Uebers Feld von den Teichen
Geht ein Wint lind und lau.

Heiss und schwül war's am Tage
Und die Nacht näher zieht,
Und sie nimmt jede Plage,
Und sie summt ein Wiegenlied...

Traurig schreitet die Nacht...
Einsamkeit... Finsternis...
O mein Herz! schlaf doch ein,
Ruhe aus und vergiss...'

Zonder groote verwachtingen, doch vol belangstelling heb ik dan 'Mitja's Liefde' gelezen, het boek waar de Nobelprijswinnaar zelf, het meest van te houden heet.

In Mitja, de held van deze roman, leeft geen sprankel van wat wij na Dostojefski en Tolstoï, de Russische ziel zijn gaan noemen. Er is niets van haar hartstocht en van haar gloed in hem. Hij is gewoonweg een zwakke, onmannelijke jongen, weekelijk en tamelijk onverstandig. Een student, die zijn lief wantrouwt en die in zijn ziel het besef van haar verraad laat ontwikkelen, tot dat hij zich zelfmoordt als hij eindelijk zekerheid heeft.

Dat weinig oorspronkelijk gegeven, met het zeer gemakkelijke slot, vormt een verhaal van een goede honderd bladzijden, dat te eng en te beschrankt is, om roman te kunnen heeten. Het is een zielkundige ontleding, die fijn van opmerkingsvermogen en doordringingskracht is, doch daarom nog niet als buitengewoon valt te loven. Onze Buysse is in dat opzicht veel sterker dan Boenin.

Voor zoover als uit de vertaling kan besloten, moet de Rus een schoone, nauwkeurige taal schrijven, die echter te weinig gespierd schijnt voor een romancier. En als bouw laat zijn werk veel te wenschen over.

Er waren verscheidene schrijvers, die de Nobelprijs meer verdienden dan Boenin, en als de Zweedsche heeren hem toch aan een Rus wilden geven, kwam Gorki het eerst in aanmerking.

Duitsche Letteren
'Vorsommer' Jan Venkeleer

Karl Benno von Mechow: 'Vorsommer'. Albert Langen, Georg Müller. München.

Hebt gij ooit de lente gezien? Zaagt gij nooit de zwangere zomerbelofte? O, zoo menigmaal, nietwaar!

Verheug u dan, mensch, die oogen hebt om het schoone te zien, een hart om zuiverheid aan te voelen, te beamen en te waardeeren, een lichaam dat bidden en een vleesch dat geestelijk hunkeren kan. Gelukkige mensch, die nog niet volledig zijt aangetast door den kanker van dezen tijd, d.i. het defaitisme; waardige en waardevolle mensch, die in dit, uw leven, voor uwe onsterfelijke ziel, de gave ongeschondenheid, voor uw strikt onafwendbaar levensgepraal, de algeheelheid van een zuiver geestelijk begrip veroveren wilt; prachtmensch, die in de zoogenaamde werkelijkheid waar men niet buiten kan, kamplustig en doordrijvend, de uiteindelijke waarheid ontdekken wilt en ophemelen -zult; gij, die niet alleen een werk leest, doch in een werk doordringt, gij zult onze eigenaardige wereld kunnen verdeelen, en naar waarde weten te schatten, de diepe brokken van geloof en liefde. Voor hem, die het nog niet beu is, op te marscheeren naar het schoone en het goede, schreef K.B. Von Mechow zijn 'Vorsommer'.

Hoe omstreden ook, welke verscheidenheid van oordeel ook daarrond ontstaan zij, is 'Vorsommer' voor mij, het werk van een volslagen dichter, een mensch die niet meer verlangt dan, dienend in de meest volstrekte teruggetrokkenheid, te mogen schenken, te mogen helpen aan den bouw van den reusachtigen tempel der kunst. Er zijn zoo van die zonderlinge lieden, en goddank zijn er nog velen, die stil en ongedwongen, zichzelf geheel vergetend, met schier kinderlijk klare oogen, alles opmerken wat er onder de zon geschiedt, en daarvan meesterlijk vertellen.

Juist deze eenzaamheid is de moeder der aandacht. Aandacht schenkt begrip en kennis. Kennis evenwel blijft jammerlijk leeg, zonder de meesterhand van den smid. Zwaar zwoegen, koudklam-

mig zweet, onuitputtelijken strijd met eigen gemakzucht en neerhalen van den afgod ‘Ego’ zijn tenslotte de noodzakelijke vereischten om een roman, de benaming waard, te veroveren.

Wat vooral de persoonlijkheid van K.B. Von Mechow kenmerkt is de luidruchtige en verbazende eerlijkheid waarmee hij den strijd voert tegen zichzelf.

Wat leeft er dan in ‘Vorsommer’? O, zooveel. En de geschiedenis? O, zoo weinig.

Er is een meisje: Ursula; een jongen: Thomas.

Genoeg om een wonder van konstruktie daar te stellen.

Genoeg om in volmaakt katholieken zin de nieuwe jeugd te schetsen, met hare klaarheid, keuschheid en mannelijkheid.

Het zal U wellicht verwonderen dat een landelijke idylle in onzen tijd - de tijd van machine en geweld, de tijd van het onverschillig, houterig, ongeloovig sukkelgangetje - uitgroeien kan tot een epos van den overgang: de wording van nietsnut tot mensch, met den liefdeblik voor arbeid, land, en schepping, een hymne aan God.

In deze periode van crisis en ongeloof, moest er echter noodzakelijkerwijze een tegenwicht ontstaan; oprechtheid stelt zich op tegen brutale leugen, mededeelzaam streven naar meerderwaardigheid tegen laf en plat neerhalen van het onstoffelijke.

Het mag daarbij als een bijzondere verdienste worden aangestipt dat het boek ‘Vorsommer’ onlangs bekroond werd met den prijs der Harry Kreismann Stichting, die jaarlijks tusschen wetenschap en kunst wordt verdeeld.

Als daarbij dan de bekroonde schrijver iemand is, die tot de oorlogsgeneratie behoort, krijgt dit feit een bizondere beteekenis. Een beteekenis die wij niet mogen onderschatten, wij, die in onze gewesten schier vruchteloos kampen met den druk naar omlaag. K.B. Von Mechow grijpt in zijn roman ‘Vorsommer’ terug naar het hoogere, naar het geestelijk volksbezit, dit heilig bezit dat ons huiveren doet en ons welgevallig is.

Franse Letteren
Julien Green en ‘le Visionnaire’ (Plon, Paris)
Joost Van de Venne

Julien Green is een zonderlinge, markante personaliteit; de vreemdsoortige onderwerpen die hij, met een gewilde ongevoeligheid, maar in werkelikheid met een verborgen heftigheid behandelt, zullen misschien in menig opzicht de lezers van zijn werk verwijderen, om ze onmiddelik daarna te weerhouden door de niewsgierigheid die bij hen verwekt wordt door het behendig samengestelde drama dat, ware het niet ter oorzake der onbenulligheid van de personages, soms tot de tragedie zal overslaan. In schijn gaat zijn pessimisme zeer ver, maar in werkelikheid is het minder definitief dan het blijkt op het eerste zicht. Er is voortdurend een poëzie aanwezig, die, zonderling genoeg, altijd uitgaat van een realiestiese beschouwing; dat geeft de wondere indruk van een voortdurend konflikt tussen de tendens van de auteur en de tendens van de personages. Het is best mogelik dat dit de weerschijn is van het konflikt dat zich afspeelt in Julien Green zelf, tussen zijn oorsprong die Amerikaans is en zijn geestelike formatie die Frans is. Hij bezit ongetwijfeld veel smaak, en wat meer is, de gave der ontleding; maar hij bezit ook de smaak van het inwendig miesterie waaraan hij voorzekers het grootste belang echt, t.t.z. hij bestudeert zorgvuldig het bewuste gevoel dat zijn personnages doet handelen; maar vlak daarnaast is het een zoektocht in het onbewuste der verborgen gebeurtenissen die deze gevoelens doet ontstaan. Het gevolg daarvan is dat de aksie van de personages onverstaanbaar wordt, zij wordt zelfs onuitstaanbaar en geheel waardeloos; zij is niet anders dan de minderwaardige uitdrukking van abnormalen, grijnzende figuren, monsters, demonen, die met een ziekelike, betoverende kracht op de lezer inwerken. Want Julien Green kan zinsbegochelend zijn. Hij heeft donkere, intense, ruwe diepten. Vooral zijn boeken ‘Mont-Cinère, Adrienne Mesurat, Leviathan’ hebben ons die indruk gelaten.

Met zijn laatste boek ‘Le Visionnaire’ is er stellig geen veran-

dering vast te stellen in de houding van de auteur; alleen heeft hij het ‘fait divers’ meer op het achterplan geschoven om een des te groter waarde aan het miesterie te kunnen geven. ‘Le Visionnaire’ is de geschiedenis van een armzalige, lijdende jongen, Manuel, die vlucht uit het gewoon dageliks leven waar hij niets anders ontmoet dan smart en tegenkanting, en die, door zijn geweldige verbeeldingskracht, zich een eigen, meer intens leven schept, zijn werkelik leven. Een oud kasteel met een toren, dat men kan zien van tussen de woud-dreven, wordt het vertrekpunt van de droom.

Dit alles doet onmiddelik denken aan het onvergetelik werk ‘Le Grand Meaulnes’ van Alain Fournier; al merkt men terstond, dat de eerste roman vlak het tegenovergestelde is van de twede. Twee verschillende visioenen op de wereld. ‘Le Grand Meaulnes’ één poëzie, tintelend van spontane hartstocht, met een ietwat fijne melankoliese stemming, doordrenkt van al het geloof, het schone, de gratie van een waarachtige jeugd. ‘Le Visionnaire’ daarentegen is één wanhoopsidee. Indien men ‘Le Grand Meaulnes’ positief zou heten, dan zou men verplicht zijn ‘Le Visionnaire’ negatief te heten.

Evenmin is dit werk, wat men er ook van denke, te vergelijken met ‘Les Enfants Terribles’ van Jean Cocteau, waar kinderen uitsluitend voor zichzelf een eigen wereld scheppen, een wereld die zij boven de reeële wereld plaatsen en waar de woorden niet langer de zelfde betekenis hebben. Deze kinderen zijn dichters. Zij uiten hun levensvreugd. Hun daad is niet langer meer een daad, zij is een waarachtig spel. ‘Le Visionnaire’ daarentegen is een personage dat de werkelikheid vlucht, een personage dat eindeloos wordt voorgedreven door de wanhoopsidee. Alleen, krachteloos, verloren temidden een onmenselike wereld die hem overheerst en verplettert, tracht hij het hatelik bestaan te vernietigen en schept in alles en door alles een ànder leven. Het is vooral in dit thema, waarin iets naklinkt van het surrealisme, die magiese kultus van alle donkere tendenzen, dat het onzettend fatalisme, dat leeft in gans het oeuvre van Julien Green, tot uiting komt: dit niew heelal, dit gedroomd heelal is zo afzichtelik als het àndere. Manuel is in het werkelik leven een teringlijder en is bovendien de prooi van verschrikkelike morele folteringen. Hij is er nooit in geslaagd, in het werkelik leven en in het aanschijn der mensen, ànders te zijn

dan laf. Neen, een ruwer foltering kan men zich niet inbeelden! In het ingebeeld leven van Manuel gaat ook alles zijn eendere gang; er verandert niets. Deze geweldige en poëtiese wereld, die de auteur ons wil schilderen, verschilt in bijna geen enkel opzicht van zijn reeële wereld; het is precies dezelfde, maar met een sterker aksent. Een versmachtende lucht. Een zwaardrukkende hemel vol nachtmerries.

De eerste verhalen van Julien Green 'Mont Cinère, Adrienne Mesurat' deden denken aan sommige prenten van een Goya; de personages waren ruw en krachtig, maar niet te min bezeten door het kwaad. In 'Epaves' en in het laatste nu 'Le Visionnaire' kan men ze niet langer meer vergelijken met Goya. Er ontbreekt de grijnslach, de afschuwelike lach, die als doorhuiverd was van een heftig wraaknemingsgevoel. Julien Green schildert een zinsbegochelende en afzichtelike wereld, maar zonder de geniale, supreme eigenschap van Goya die al zijn figuren weet te ordenen in de betekenis van een doffe opstandigheid. Juist door dat gebrek worden de zinsbegochelende personages van Green geheel waardeloos. Men kan ze niet beter vergelijken dan met het schuim der bruisende baren in een hopeloos en lichteloos orkaan.

Maar de schoonheid van het orkaan is: in het orkaan, de mens te zien staan die onverzettelik blijft met de volle maat van zijn krachten, zonder mekaniese hulp, gans alleen met zijn arm, onbehendig lichaam, maar altijd groots in het eeuwig bezit van zijn ziel die tart en die beheerst de verscheurende chaos! Manuel 'Le Visionnaire' bezit maar alleen de ziel van een lafaard. Hij is onbekwaam zijn leven te veredelen, onbekwaam zelfs enige krachtinspanning aan de dag te leggen. Zonder enige reaksie zit hij vastgeklonken in het ontzettend determinisme van deze wereld, geschommeld door onoverbrugbare krachten waartegen wij machteloos staan. Dat zelfde determinisme dat in het gekend werk 'Le Paquebot Tenacity' van Charles Vildrac zo scherp is onderlijnd. Al de andere personnages in het verhaal zijn eveneens verbitterden of zieken. Het is een wereld van monsters! In deze wereld bestaat er niet anders dan de wanhoop en het afstand doen van zichzelf. Nu, dit is geen Goya meer, het

is Gide. Maar met veel meer talent dan Gide die tenslotte geen artiest is, terwijl Green artiest is van top tot teen. Dit afstand doen van zichzelf voor de duistere krachten, of juister deze onverschilligheid, is wel de eigenschap van Gide. Ik vraag me af in hoeverre en hoelang de invloed van deze schrijver nog zal duren?

Zal het tevergeefs zijn dat de hedendaagse litteratuur der jongeren de moed verheerlikt, de grootheid en alles wat de mens boven zichzelf verheft? Zal het bewonderenswaardig voorbeeld van een Michel Vieuchange van geen tel zijn? De hartstochtelike vierentwintigjarige schrijver stierf op de terugreis ener dodende ekspeditie naar Smara, in Mauritanië. Vieuchange walgde van alle dilettantisme. Hij droomde van aksie. Hij dacht zichzelf alleen te verwezenliken door zichzelf te binden. Door orde en tucht heeft hij langzamerhand zijn ziel gevormd. Al heeft de dood hem op de terugreis getroffen, toch is hij er in geslaagd te bewijzen dat de mens kan reageren tegen zijn eigen lotsbestemming in, en dat hij, enkel door de kracht van zijn eigen wil, de grenzen van zijn bestaan kan overschrijden. Zijn 'Carnets de Route' die, ongeveer een jaar geleden werden gepubliseerd, zijn een der meest doeltreffende en ontroerende getuigenissen van de menselike kracht. Wanneer men éénmaal deze ijzige, zuivere lucht der hoge bergtoppen heeft ingeademd, dan kost het meer dan een pijnlike inspanning om het werk van Gide met zijn vergiftigde atmosfeer, in een of ander opzicht nog te kunnen aanvaarden.

Juist omdat wij de machtige kunst van Julien Green bewonderen, omdat we geschokt werden door 'Mont-Cinère' en 'Adrienne Mesurat', en omdat we kunnen vaststellen hoe deze schrijver, een der sterkste van deze tijd, nu volop in de bloei van zijn krachten is, aarzelen wij niet om hem in alle overtuiging te verwijten: d e w e g d i e g i j v o l g t l e i d t n a a r h e t r i j k d e r d o d e n d e w a n e n !

Frans VAN IMMERSEEL
En Christus keerde zich af.

Aantekeningen

Errata.

In de ondier den titel ‘Duitsche Poëzie’ in Tijdstroom, April 1934 verschenen bijdrage zijn door den drukfoutenduivel groote verwoestingen aangericht. De tweede helft van de tweede strophe van ‘Het hoveken’ op bl. 313 moest luiden:

> Hij steekt zoo diep verscholen,
> Hij hangt er welbehoed;
> Bij minne moet hij ter scholen
> Die mijn hoveken opendoet.

De tweede strophe van ‘Bij Liefje’ op bl. 314 dient aldus gelezen:

> Aan 't voeteind van mijn liefje
> Daar springt een bronneken koud,
> Wie uit die bron mag drinken
> Herkwikt en wordt nooit oud:
> Daar heb ik uit gedronken.
> Mijn harteken werd gezond,
> Nog liever zoude ik zoenen
> Mijn lievekens rooden mond.

In den tweeden regel van de slotstrophe van de ballade: ‘De Ridder en zijn meid’ staat *Hein lei men.* Lees: Hem lei men.

De naam van den dichter van wien op bl. 318 twee gedichten vertaald zijn is: *Richard von Schaukal.* De vierde regel van Zomeravond moest luiden:

over de wereld vloeit de onzichtbre nacht (in steê van de onzichtb*a*re nacht).

Franse Prijzen.

Het ‘Huis voor de Dichtkunst’, stichting Emile Blemont, te Parijs, heeft zijn jaarlikse prijzen toegekend.

In de jury, voorgezeten door Jean Valmy-Baysse, zetelde de h. Michelet als vertegenwoordiger van de Minister van Nationale Opvoeding.

De Edgar Poe-prijs, groot 5000 frank, is toegekend aan Camille Melloy. voor zijn boek: ‘Enfant de la Terre’.

De laureaat is een landgenoot, woonachtig te Melle, bij Gent.

De driejaarlikse prijs voor Franse letterkunde, ten bedrage van 10.000 frank, is toegekend geworden aan Frans Hellens voor zijn roman ‘Fraîcheur de la Mer’.

De jury was voorgezeten door Hubert Krains, voorzitter van de Belgiese Vereniging van Franstalige schrijvers.

De Renaissance-prijs voor Franse literatuur, gesticht in 1921, is toegekend geworden aan Pierre Drieu La Rochelle voor zijn boek: ‘Comédie de Charleroi’.

Drieu La Rochelle, geboren te Parijs in 1893 uit een Normandiese familie, is in het begin van de oorlog gekwetst geweest te Charleroi. Nadien nam hij deel aan de ekspeditie naar de Dardanellen en in 1916 is hij zwaar gewond geworden bij Verdun.

‘Comédie de Charleroi’ is een bundel oorlogsverhalen.

Walschap in Duitsland.

De trilogie van Walschap, in het Duits vertaald onder de tietel ‘Die Sünde der Adelaïde’, schijnt niet het sukses te hebben, dat men verwachtte. Tans is ook ‘Trouwen’ vertaald en verscheen bij het Insel-Verlag onder de tietel ‘Heirat’.

De letterkundige nalatenschap van Rimbaud.

De nichten van Arthur Rimbaud, de dochters van zijn broer Frédéric, hadden bij monde van advokaat Henri Robert hun rechten op de nalatenschap laten gelden. De ‘Mercure de France’ en mevrouw Dufour, vertegenwoordigende de rechten van wijlen Isabelle Rimbaud, zuster van de dichter, hebben daartegenover hun rechten laten bepleiten. Hun advokaten gingen van het standpunt uit, dat. hoe dan ook, die rechten verjaard zijn. Arthur Rimbaud is in 1891 gestorven en het proces werd eerst in 1927 aangegaan. Zeven en dertig jaar lang werd van die zijde niets ondernomen tegen de stilzwijgende afspraak van de familie, welke aan Isabelle

de verzorging der werken van haar broer overliet. En de rechtsgeleerde raadsman van de Mercure, die zich den dank van ieder letterlievend mens verworven heeft door de uitgave van diens werken, bewees hoe ongerijmd de beschuldiging is als zou deze uitgeverij met Isabelle geheuld hebben ten einde Frédéric van zijn rechten te beroven.

Het is dwaasheid voor te geven, dat deze van Arthurs dood onkundig gebleven zou zijn. Zijn lijk werd van Marseille naar Charleville vervoerd en daar begraven. Een steen in zijn geboortehuis en het standbeeld tegenover het station bewijzen, dat Frédéric er alles van moest weten. De Mercure eindelik heeft Isabelle de bescheiden bedragen uitgekeerd, die de verkoop van de werken opbracht, 1.880 fr. van 1898 tot 1912.

Over een week zal het Openbaar Ministerie konkluzie nemen.

Boekbesprekingen

Albert Sorel: L'Europe et la fondation de l'empire Français. - Bibliothèque historique. Librairie Plon. Paris. - 15 Ffr.

Albert Sorel heeft met vaardige hand de verschijning van Napoleon geteekend. Hij toont aan, hoe het konsulaat voor het leven in 1804 het Keizerrijk kon vervangen, door welke politiek de niewe keizer over Italië regeerde, en ook hoe de zegepraal van Austerlitz de steun was van zijn uitgestrekte macht.

Dit groot histories beeld gaat van de samenzwering van Cadoudal tot de slag van Austerlitz. Het is buitengewoon boeiend. Albert Sorel bezit trouwens te dezer zake een merkwaardig talent en een hoge bevoegdheid.

J.M.

Gaston Maugras: Le duc de Lauzun et les dernieres annees de l'ancien regime. - Bibliothèque historique - Librairie Plon, Paris. - 15 Ffr.

In 1870 is Lauzun slechts 33 jaar oud en reeds kolonel. Dan komt de Amerikaanse oorlog. Hij wordt aangeduid en scheept in te Brest met Rochambeau. Na de overgave van York, gaat hij de tijding naar Versailles dragen, en zijn missie volbracht, steekt hij terug de oceaan over. Wanneer hij in 1783 in Frankrijk terugkeert, hervindt hij zijn plaats in de hoge kringen. De revolutie breekt uit en Lauzun vertrekt naar het leger, vecht moe lig in het noorden en in het zuiden tegen de Vendëers. Maar zijn patriotisme en zijn gehechtheid aan de republiek kunnen de verklikkers zijn geboorte niet doen vergeten en hij sterft op het schavot.

J.M.

Henry Bordeaux: La vie est un sport. - Bibliothèque reliée, Librairie Plon, Paris. - 3.50 Ffr.

Dit werk is een vurige lofzang op de glorie der Alpen. In de handelingen, die Bordeaux oproept, schijnen de bergen werkelik een eigen leven te leven, van verre de menselike rivaliteiten te delen en zelfs de mensen raad aan waardigheid te geven. Met deze filozofie der toppen mengen zich boeiende drama's en het geheel biedt in symboliese verkortingen het beeld van de sportieve aktiviteit voor zoover ze de strijd voor de overhand uitdrukt.

J.M.

Karel Van de Woestijne: De nieuwe Esopet. - Teekeningen van Jozef Cantré. - Uitg. De Sikkel, Kruishofstr. Antwerpen. - Geb. fr. 135.

Zooals de tietel aanduidt geeft dit boek ons in fabelvorm korte brokken levenswijsheid zooals alleen Vlaandrens grote

dichter ze schrijven kon. Alhoewel ze meestal bijtend is, kan men haar toch niet een warme menselikheid ontzeggen, dat dadelik inneemt. Deze verzameling verschijnt voor de eerste maal in boekvorm. Vermoedelik werd streng gekozen, want de keuze is beperkt tot een twintigtal stukjes. Maar ieder blijft in u nawerken, zowel om de inhoud als om de pregnante vorm waarin die werd gebeeld.

Het is niet overdreven te zeggen dat Jozef Cantré zich hier meesterlik van zijn taak als illustrator heeft gekweten. 'De Rustige' geeft hier een serie tekeningen, die buitengewoon sober werden gehouden en bijna tot enkel enige lijnen beperkt. Maar hij bereikt een ongewoon hoge evokativiteit. Blijven deze fabelen ons bij, ze zullen niet van de tekeningen gescheiden worden in onze geest. En dat zegt hier alles.

J.V.

Dirk Van der Poel: Leekenspel. - Uitg. W.L. en J. Brusse. N.V. Rotterdam.

Een degelik boek over een interessant onderwerp. Het onderwerp wordt scherp afgetekend. Het lekenspel staat tussen het liefhebberstoneel en het beroepsspel. Het is de ideale vorm der gemeenschapskunst, die alleen in zake toneel geen nonsens is. De naam wordt uit de middelewen afgeleid en hier is de auteur enigszins eenzijdig. Terecht werd op het tekort gewezen der vermelding van Duitse invloed. We krijgen een overzicht van de lekenspelen in de laatste jaren. De nadruk wordt terecht gelegd op de katolieke Graalspelen en con amore behandelt de auteur de spelen van H. Roland Holst. Dertig platen maken mede dit boek tot een mooi bezit.

J.V.

Dr. F. Philips: Het gezonde en het zwakke kind. - De Wetenschappelijke Bibliotheek, Uitg. 'Het Kompas' Mechelen. - Met 36 platen. - Ing. 20 fr. - Geb. 28 fr.

Hier is een bevoegd man aan het woord over een onderwerp, dat in de breedste kring belangstelling zou moeten wekken. Na de algemene begrippen over de levensverrichtingen behandelt de auteur de lichamelike toestand en ontwikkeling van het kind over het algemeen. Dan volgt een hoofdstuk over de vroeggeborene en een over de zuigeling. Dit laatste is van het grootste prakties belang. Te dezer zake gaat het over verpleging en voeding met speciale beschouwingen over enige handgrepen en opvoeding. Deze schets kan slechts een miniem gedacht geven over de buitengewoon rijke inhoud.

Met warmte aanbevolen.

J.V. lic.

J.C. De Boone-Swartwolt en J. Riemens-Reurslag. - Het rosarium. - Uitg. J.M. Meulenhoff Amsterdam.

De ondertietel van dit voorname boek luidt: bloemlezing uit belletritische, psychologische en paedagogische literatuur over het kind. De inhoud is bedoeld als illustratie bij wetenschappelike werken. Zoals de ondertietel aanduidt komen zowel dichters en schrijvers als psiekologen en pedagogen aan het woord.

We kunnen slechts een armzalig beeld geven van de kleurige inhoud van dit rijke boek door de verdeling aan te geven: Wiegeliedjes, Morgenschemering, Angst, Schaduwen, het Gezin, Schoolstemmen, het Kind en de Natuur, het Spel. Heel wat meer dan honderd verscheiden, stukjes vinden we. Bij de auteurs vinden we mede zeer vooruitstaande dichters en prozaïsten. Bij de pedagogen o.a. Jac. Van Ginnikken, Rousseau, Locke, Pestalozzi, Jan Ligthart, Jean Paul. Deze kleine lijst toont meteen hoe wonderlik de namen naast elkaar werden geplaatst. Pleit het voor objektiviteit, het is toch niet zonder gevaar, dat evenwel bijna geheel vermeden werd door elk over een verschillend punt te laten spreken, dat in hun werk de aandacht trok.

Dit ‘Rosarium’ moest in de handen komen van alle jonge ouders en de wereld

van het onderwijs moest het een aparte en goed-zichtbare plaats geven.
J.V. lic.

Magdeleine Paz: Une seule chair. - Roman - Editions Corrêa, Paris. - 15 ffr.

Een merkwaardig en mannelik boek van de gekende kommuniste. Merkwaardig om de prachtige stijl eerst en vooral. En dan om zijn objektiviteit, die tweeerlei is. Eerstens wat de mensen betreft: haar personen zijn geen heiligen maar ook geen duivelen; ze zijn wat ieder mens werkelik is: tweeslachtige wezens, niet in eenvoud echter, maar in de wondere wederzijdse doordringing, welker uitbeelding slechts lukt aan kunstenaars, die tevens fijnzinnige psychologen zijn. Nog treft hier de objectiviteit van de toestanden. De westerse bourgeois-staten zijn niet zo slecht als ze in Rusland worden voorgesteld en ook de Russiese honger en mizerie zijn werkelikheid.

De inhoud van het boek komt hierop neer: een rijkgeworden (door een blinde keus) tweelingbroeder wordt oorzaak van de dood van de andere, die arm was gebleven en kommunist geworden, mede onder invloed van een Russiese vrouw.

In zoverre verschilt dit boek van ander kommunisties werk, dat Magdeleine Paz hogere geestelike machten erkent, die ze slechts aarzelend God noemt, wijl ze tevens het geloof erkent en eerbiedigt.

Op het realisties plan gebouwd geeft dit boek een panorama van het wroeten van wat kommunisten zouden nemen ‘de verdoemden der aarde’. Voorbehoud voor de ideologie natuurlik. Deze draad van de inslag is trouwens niet de sterkste.
J.M.

Martien Beversluis: Mariken van Nimwegen - Lyrische bewerking naar het middeleeuwsch mirakelspel. - Boekversiering van Nans Amesz. N.V. Uitg. Mij ‘Kosmos’ Amsterdam. f. 1.25.

Deze bewerking lijkt ons grotendeels een mislukking. Het is een hachelik iets, middeleewse stukken te modernizeren. Herman Teirlinck mislukte eveneens met zijn Beatrijs-legende: Ik dien. En als we Boutens' Beatrijs een uitzondelike waarde toekennen, dan is dat meer speciaal op poëties gebied. Beversluis is trouwens geen Boutens. Zo min als Teirlinck gelukte Beverluis er in, de wijding die over het origineel ligt, intakt te behouden. Dat blijkt al dadelik uit de dialogen van Mariken en haar Heeroom. Zeker zijn er in dit boek brokken, die als modernizering wel geslaagd mogen heten, maar in het geheel blijft een tegenstrijdigheid van de zgn. naieve uitwerking met de moderne verwoording. Die blijkt klaar als we er het originele stuk naast leggen en vergelijken. Beversluis bedoelde een vrije lyriese bewerking door zelfs de beelden in moderne geest te scheppen. Aan de ene kant bekomt hij daardoor soms een verrassend effekt, maar anderzijds onderlijnt het weer de hinderende tweeslachtigheid van deze bewerking. Het komt hier op neer, dat Beversluis in zijn

poging om poëzie uit onverstaanbaarheid te redden, veel poëzie moest doen verloren gaan.

De toneelwaarde van deze bewerking is omtrent dezelfde als die van het originele stuk. En waar Beversluis nog aan die geschiktheid schijnt te twijfelen, hebben wij nog in herinnering de heerlike schepping van het Vlaamse Volkstoneel.

J.V.

Fréderick Drach: La fin des rois. - 200 photographies et documents, recueillis par -. Ed. S.A. Les Illustrés Français 65-67. Av. des Champs-Elysées, Paris. - 12 Ffr.

Dit is het zesde nummer van de prachtige serie ‘témoignages de notre temps’. Ook de vorige vijf werden hier besproken. Aktualiteit is altijd de voornaamste bekommernis der samenstellers. Ook nu, Immers: Nombre de pays, lassés de la démocratie, se sont voués à un dictateur. Lui préféreront-ils, demain, un chef que le sang legitime: empereur ou roi?

Benevens de buitengewoon rijke illustratie krijgen we als literaire inhoud: Deux Révolutions: 1830 et 1848; La Fin du second Empire. La Commune de Paris, La Chute des Hohenzollerns, La Débâcle des Habsbourgs, Le Sultan rouge, L'Emprire chinois, Les Monarchies bériques, Le dernier Tsar. Het eerste is van de hand van Jacques Bainville.

Een rijk en zeer interessant album.

J.M.

J.J.H. Lambermon und Joh. Romp: Deutsche Balladen. - Eine Auswahl der besten deutschen Balladen, Neuere Zeit. - Gesammelt und mit Anmerkungen versehen von - Erster und Zweiter Band - Jeder kart. 13 fr. Verlag von Meulenhoff und Co. Amsterdam.

Een enige en smaakvol bijeengekozen verzameling, deel uitmakende van Meulenhoff's Sammlung deutscher Schriftsteller. Meulenhoff heeft niet gewacht op de verbanning van Duitse schrijvers om zijn ‘sammlung’ in te zetten. Deze twee boeken zijn daarvan de nummers 7 en 13. In het eerste deel krijgen we balladen van Mörike, Grün, Freiligrath, Hebbel, von Schack, Geibel, von Bodenstedt, Keller, Fontane, von Strachwitz, Meyer, von Scheffel, Heyse, Wolff, Fensen, von Liliencron, in het geheel 51 stukken. Het tweede deel brengt ons eveneens balladen van von Wildenbruch, Spitteler, von Wildenradt, Falke, Brandes, Vierordt, Loewenberg, Avenarius, Schanz, Ernst, Holz, von Gandy, Dehmel, Henckel, Rehbein, von Strausz und Torney, von Münchhausen, Kurt Mickoleit, Rulcke, Sternberg, Seeliger, Miegel, Schüler, Engelhard, Ginzkey, von Hofmannsthal, ditmaal 58 stukken.

De gepaste aantekeningen achteraan in ieder deel maken deze werken geschikt voor schoolgebruik. Tevens zijn de boeken aangegeven waaruit deze afzonderlike stukken zijn gelicht. Ook voor partikulier gebruik zijn deze twee deelen een kostelik bezit om hun overzichtelikheid en hun estetiese waarde. Ze werden daarenboven in een keurig kleedje gestoken en de prijs is buitengewoon billik.

J.V.

Lode Baekelmans: Ommegang. - Uitg. Boekengilde ‘Die Poorte’ Leuven.

Dit is het tweede origineel Nederlandse boek uit de serie. Lode Baekelmans geeft hier acht langere novellen. Zij vormen in deze zin een eenheid, dat ze samen een beeld trachten te geven van het vooroorlogse Antwerpen. Het blijft natuurlik fragmentaries, maar we kennen in deze de vaardigheid van Baekelmans: hoe scherp hij waarneemt en hoe evokatief hij weergeven kan. Dit boek zal de lezers van ‘Die Poorte’ een welkome gast zijn.

J.V.

Jacqueline du Pasquier: Decalage. - Editions R.A. Corrèa, Paris 12 ffr.

Dit zijn drie afzonderlike novellen, die hun eenheidsprinciep halen uit het woord van Mauriac. ‘C'est peut-être le même personnage, mais placé dans des conditions de vie différentes’.

J. du Pasquier heeft een klare intuitie, waarmede zij deze drie vrouwenzielen doordringt. Hier en daar wat te romanties en misschien ook niet geheel in eenklank met het leven, boeien deze novellen in hun geheel toch door hun rijke stijl, die de fijnheid van Michel Davet nabijkomt. Ze houdt van demi-teintes, maar daarin zelf ligt een zekere direktheid, die behoedt voor langdradigheid. Haar eenigszins Freudiaans-getinte verhalen geven geen oplossing en hebben enkel een slot in de zin van een psykologies einde van een strijd, dat echter maar betrekkelik definitief is. Alles gebeurt hier generzijds goed en kwaad.

J.M.

Jules Supervielle: Boire a la source. - Editions R.A. Corrèa, Paris. 13,50 Ffr.

De gekende dichter is ook hier eerst en vooral dichter gebleven. Hij is een buitengewoon sterg fantast, die bouwt op de realiteit. De bron, dat zijn de Pyreneën en Zuid-Amerika waar de schrijver zijn jeugd overbracht. Hij drinkt zich dronken aan zijn glanzende herinneringen. Hij maakt er een onvergelijkelik verhaal van boeiend als een avonturenroman uit de far-West, een verhaal dat sprankelt van geest en liefde, een verhaal dat dieper het leven peilt, dan alle niewe zakelikheid.

J.M.

Jean Cassou: Souvenirs de la terre. - Editions R.A. Corrêa, Paris. 12 Ffr.

Een zeer eigenaardig boek, deze dialoog van twee verdoemde zielen, die elkaar hun aardse en zondige (daar ze beiden geesteliken waren) liefde te binnen roepen. Een lang en wreedaardig vizoen, een machtige evokatie. Jean Cassou kan ons dwingen aan een wereld te geloven, die hij volledig en met vaste hand heeft geschapen. Deze dialoog, diep-menselik en onmenselik terzelvertijd zit vol zachtheid en poëzie, woede en schrik, liefde en haat, Het wisselt alles af in een adembenemende foltering. Deze vizie op de hel is meesterlik omdat ze haar diepte haalt uit de menselike ziel zelf.

Ik zal Jan Cassou, al was het alleen om dit boek, bij de grote Franse romanciers rekenen. Natuurlik is er wel voorbehoud wat de lezers betreft.

J.M.

Ernst Zahn: Pietro, de smokkelaar. - Uitgave Wereldbibliotheek, Amsterdam. - Keurband f. 2,25.

Dit is het zeventiende boek van de bekende Duitse schrijver door de Wereldbibliotheek in vertaling gepresenteerd. En weer in een voorname en handige vorm, De Amsterdamse Maatschappij heeft het ons trouwens gewoon gemaakt.

Zahn toont zich hier een bedreven schilder van het berglandschap aan de Italiaanse grenzen, zijn menschen leven daar in nimmer begevende trouw en overtuigd van hun recht, hun hevige leven. De karakters zijn stevig getekend en volgehouden. De hoofdinhoud van dit boek is de liefde van Calixtus en Pietro, de jonge smokkelaar, die naderhand een meisje blijkt te zijn.

Enigszins romanties, is deze geschiedenis toch vast op de realiteit gebouwd. Vaak weet Zahn, zoniet esteties dan toch menselik te ontroeren. Men raakt trouwens niet los uit dit dramatiese verhaal voor het ten einde is gelezen. De dynamiek der taal helpt daar machtig aan mee. De bouw is stevig en evenwichtig.

Anna van Gogh-Kaulbach gaf van Zahn's boek een vloeiende vertaling.

J.V.

Camp de Basschaerde: Verhindering. - Houtsneden van J. Meine Jansen. - Uitg. G.F. Callenbach, Nijkerk.

Deze jonge Nederlander schijnt ons spoedig een plaats te hebben veroverd bij de jongere bent boven de Moerdijk. Deze bundel, nr. 5 van een serie: 'Nobel-verzen', zal hem die verzekeren. De gedachte aan de onontkombaarheid van de dood beheerst deze verzen:

> Hoe zullen zij ooit U zeggen:
> wij zijn bereid, néém ons dan, Heer,
> wij zullen ons rustig nederleggen
> en keeren tot U weer.
>
> Zij zullen U altijd willen weren
> met beverige hand
> en aan Uw roepstem zich bezeeren,
> die alle vreugde bant.

Het zijn vaak gave stukken poëzie. Een zekere eenvoud van woord en beeld sluit niet de diepe beleving uit, die we voelen de bron van deze lyriek te zijn. Integendeel: ze geeft er een siempathiek aksent van eerlikheid aan. Deze bundel onderscheidt zich ook door een zekere voornaamheid in de vloed van kabaretliederen, die veel poëzie dreigt te verstikken in Holland.

We voelen wel eens een aarzeling, die door meer bezinning zou vermeden worden. Er zijn in deze gedichten werkelik pregnante regelen, die een voor een jongere betekenisvolle konsentratie beduiden.

Van Camp de Basschaerde lazen onze lezers reeds in ‘De Tijdstroom’. We wensen hem er hartelik welkom.

J.V.

Fr. van Oldenburg Ermke; Bruno Clasius. - Roman van een verregend leven. - Teuling's Uitgevers. Mij 's Hertogenbosch. - 32 fr.

Een buitengewoon fijn boek, werkelik een verrassing. Zo fris, dat het te lezen een weldaad is voor de geest. Over de inhoud is weinig te zeggen. Het begint waar het als beografie beginnen moet: bij de geboorte. En het eindigt eigenlik nergens. We weten daar alleen dat de held 30 jaar is, dat zijn verloving verbroken is, en dat hij in een troosteloos vertrek voor een krant zit te werken, zonder ander uitzicht eigenlik. Verregend inderdaad. Een levenseinde op 30 jaar. Er is niets groots gebeurd, het leven verloopt in een paar kleine steden, maar al dat kleine is in zo raak een vorm gegoten, dat elke bladzijde bijna weer verrast. De schrijver heeft er een handje van weg, door een stijve schoolmeesterlike taal atmosfeer te scheppen. En die atmosfeer blijft meesterlik behouden zodat dit boek ook een gaaf geheel is geworden.

Een naam, die zeker te onthouden is.

J.V.

A. Van der Boom: De moderne houtsnede in Nederland. - Een overzicht in 165 afbeeldingen, bijeengebracht en ingeleid door. - Met een voorwoord van R.N. Roland Holst. Omslagversiering door Fokko Mees. - ‘Uitg.-Mij Kosmos,’ Amsterdam. Verlaagde prijs: geb. 71,10 fr.

Een standaardwerk in de volle betekenis van het woord. En laten we het vooraf zeggen: schattig gepresenteerd: typografies in de puntjes verzorgd, en gedrukt op imitatie-Japan, zodat de reproduksies in volle eerlikheid spreken.

R.N. Roland Holst noemt deze verzameling ‘rijk en uitmuntend-gekozen’, en dat met het volste recht.

In de inleiding van de verzamelaar gaat het over ontwikkeling, tekniek en wezen der houtsnede. Een zeer lezenswaardig stuk. Hij geeft daarenboven de karakteristieken aan van het opgenomen werk en in een aparte lijst de korte biografie der vertegenwoordigde kunstenaars. Hij toont een zuiver inzicht te bezitten in de estetiese waarde van het gereproduceerde werk.

Men kan moeilijk meer over dit werk zeggen, dan nog: u moet het zien en bezitten. Ik leg het op een plaats, van waar het me vaak in de handen zal komen. Een rijk en enig bezit. Vermelden we nog, dat hier met ‘Nederland’ Rijks-Nederland is bedoel. Jozef Cantré is opgenomen als in Nederland wonende. - We hebben de indruk, dat er plaats is voor een gelijkaardig werk over de houtsnede in Vlaanderen. Wanneer?

J.V.

Naoshi Tokoenaga: Straat zonder zon. - N.V. Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1934.

Het verhaal van een mislukte staking. Het onderwerp is in de wereldletterkunde meer dan versleten, sedert dat Gorki's 'Moeder' in vele talen overgezet en nagevolgd werd. Doch niettemin is de jonge Japanner erin gelukt een boeiende en gloedvolle roman te schrijven. Het valt niet te loochenen dat zijn werk ettelijke gebreken vertoont, - de vertaler wijst er wel wat te nadrukkelijk op - maar niettegenstaande en eenigszins ook dank zij die onhandigheden, bereikt de schrijver een oproepingskracht, die persoonlijk en aandoenlijk is. Omdat hij eerlijk lijkt in zijn medevoelen, eerlijk in zijn hart en omdat zijn hart en zijn ziel in zijn boek gevaren zijn, kunnen wij achter het fragmentarisch werk naar het woord van Whitman, een mensch gevonden hebben.

A.D.

Jacques Rees: Heil fascisme. - De Korenaar, Lienartstr. 28, Aalst. 25 fr.

Als fascist zou ik mij schamen, over de dwaasheden die een onbevoegde hier verkoopt en al niet min over den geest waaruit hij spreekt. Eerlijkheid is een levenswet, die men tegenover niemand breken moet.

A.D.

Jef Scheirs: De boetseerder der smart. - Uitg. Tijl. Deurne, Antwerpen.

Scheirs zet de traditie Conscience, Vermeulen voort. Hij is een schrijver van goede volksromans, die veelal boeiend en opvoedend zijn. Hier verhaalt hij hoe een zieke kunstenaar, door de liefde van zijn verpleegster, uit zijn eenzaamheid en zijn wrok geholpen wordt en hoe hij te Lourdes door de Lieve Vrouwe genezing krijgt.

A.D.

Bart Vrijbos: Het water rimpelt. - Uitg. Varior. Sint-Amandsberg.

Een schrift zonder letterkundige beteekenis, ziekelijk en eenzijdig.

W.H.

Gedichten door V.E. Godemare. - Uitg. Van Mele, Gent 1933.

In deze lijvige dichtbundel bezingt V.E.A. Godemare voornamelik de natuur, van uit een zeer gevoelige gezichtshoek gezien, zoals Guido Gazelle hem dit, zuiverder heeft voorgedaan. Hiermede bedoel ik niet dat Godemare Gezelle slaafs heeft nagevolgd, al duiden ook al de elementen die hij heeft aangewend, daarop. Dat Godemare een persoonlik gedicht schrijven kan, getuigen meerdere bladzijden uit deze bundel. Dat hij zich nog laat verleiden door de zangerigheid van een goed ingezet motief, om dit tot in den treure te herhalen, pleit niet in zijn voordeel. In zijn voorliefde voor het dialekt veroorlooft hij zich daarbij buitensporigheden, die aan zijn vers een gewestelijke kleur bijzetten, maar het ook vaak ontsieren. Guido Gezelle was een groot dichter; men kan niet straffeloos de elementen aanwenden die een deel van zijn ziele-leven uitmaakten. Dit vooral bedenke de dichter Godemare als hij zich opnieuw aan 't schrijven zet. En hij vergete dan niet dat de toverformule der poëzie is: Koncentrasie en beheersing,

P.B.

Kleine zangen, verzen door Eugenie Boeye. - Uitgave Varior, St.-Amandsberg. - Gewone uitgave: 15 fr. - Luxe-uitgave: 25 fr.

Onder de Vlaamse dichteressen neemt Eugenie Boeye een zeer persoonlike plaats in, vooral dan omdat zij zich niet uitsluitend beperkte tot het uitzingen van een, soms wonderlike zwaarmoedigheid. Alice Nahon heeft enkele zeer zuivere gedichtjes geschreven die ieder gevoelig meisjeshart - en welk meisjeshart is niet gevoelig? - moesten aantasten. Eugenie Boeye is opweg zich definitief daarvan te bevrijden. Haar vers is vaak zuiver en melodieus. Haar stem klinkt soms wild en rauw. Spontaan breekt af en toe de passie door. Straks, als ook dit gevoel zich zal hebben gelouterd, zingt Eugenie Boeye met sterke, bijna mannelike stem, een wonderdlik lied.

P.B.

A. Arthur Kuhnert: Die männer von St. Kilda. - Verlag von P. Reclam. Jun. - Leipzig.

St. Kilda is een klein eiland der Hebrieden. De bewoners vinden er een schraal bestaan, doch zijn tevreden, tot dat misdaad en tweedracht een reeks plagen over het eiland roepen, die de mannen tegenover elkander stellen en St. Kilda onbewoonbaar maken. Met de uittocht uit de oude vadergrond eindigt dan ook Kuhnert's roman. Dat schoone slot is het beste deel van zijn boek; wij vinden er zijn gaven op een hoogtepunt vereenigd: een dichterlijke taal, een zielkundige ontleding, die fijn uitgewerkt is, en het gedurige medespelen van een grootsch natuurgebeuren. Als A.H. Kuhnert wat epischer wordt, zal hij een balangrijke plaats on-

der de jonge Duitsche prozaschrijvers innemen.
A.D.

Staline, Molotov, etc.: Du premier au deuxieme plan quinquennal. - Bureau d'Editions 132, - Faubg. St, Denis, Paris X^{e}.

Dit is een onmisbaar boek voor alwie zich ernstig wil documenteeren over het Russisch vijfjarenplan. Het brengt de redevoeringen der volkscommissarissen op het Communistisch partijcongres van 1933. Redevoeringen die soms als voorbeelden van een scherpe, logische spreekkunst kunnen doorgaan. Doch benevens die mooie vormen bevat het inlichtingen, gegevens en cijfers, die in hun ontstellende zakelijkheid de wereld doen aanvoelen die erachter leeft. Hun waarachtigheid mag natuurlijk ook aan andere inlichtings-bronnen getoetst worden, doch over het algemeen laten de verslagen een indruk na van objectiviteit en eerlijke moed.

Wij kunnen over Rusland denken wat wij willen, de communistische leer onvoorwaardelijk verwerpen, doch het zou een domheid zijn geen betrouwbare inlichtingen te zoeken over het groote experiment dat de Sovjets wagen. Voor die belangstellenden is dit boek aangewezen. Het geeft insgelijks belangrijke uiteenzettingen van Stalin en Yakoblev over de Roode Landbouw en een overzicht van het Russische Staatsbudget.
A.D.

Sylva de Jonghe: Tam-tam. - Tropennovellen. - Uitg. Zaire, Herstal.

Sylva de Jonghe is de lezers van D.T. wel bekend door de novellen die hij in ons blad liet verschijnen en die thans in deze bundel opgenomen zijn. Als de Jonghe een algemeener onderwerp aanpakken wil, en terzelfdertijd zijn uitdrukkingswijze zuivert en beschrankt, zal hij niet alleen de grondslag van een Vlaamsche koloniale letterkunde gelegd hebben, doch tevens een schrijver met voortreffelijke eigenschappen geworden zijn.
A.D.

Dom A. Beekman O.S.B.: De H. liturgie der kerk. - Bron van Geestelijk leven. - Uitgeverij 'Pax', J. Jansenstr. 20, Schaarbeek (Brussel).

Dom Beekman is een vakman; hij mag n woord meespreken in de Liturgie. Dit boekje is weer heel flink. Het draagt nog wel wat veel de sporen van 'n voordracht doch dat schaadt niet aan de degelijkheid van zijn betoog. Er zijn zooveel bronnen van geestelijk leven, maar geen enkel is zoo menschelijk en zoo Christelijk tevens, als de bron die ontspringt aan de H. Liturgie. Dit boekje is onder alle opzichten te prijzen. De uitgaaf is heel goed verzorgd. Dom Beekman, schenk ons nog zulke pareltjes.
G. v Vl.

Vrede-vreugde: Maandelijksche Recollectie-Oefeningen voor Religieuzen, door L. Backhuys pr. - J.J. Romen en Zonen Maaseyk. (15×22) 556 blz. Ingenaaid: 35 fr. Ingebonden: 65 fr.

Dit boek is te duur, hoewel het ruime verspreiding verdient. Het werk bevat 48 conferenties,, 4 reeksen van 12, het kan dus 4 jaar worden gebruikt. De leer is gezond en de meeste gedachten oorspronkelijk. Het zal veel goed kunnen te weeg brengen. Het hoort thuis bij alle bestuurders!

G. v. Vl.

Onze moeder: Gedachten en gevoelens over Maria's Feestdagen, Deugden, Smarten en Vreugden, door P. Cajetanus M. Van Bergamo, O.M.C. Naar 't Italiaansch door P. Dr. Silverius van Vechel O.M. Cap., Novicemeester der Holl. Capucijnen. - J.J. Romen en Zonen, Maaseyk (11×18) blz. 230. - Prijs ingen. 20 fr.; ingeb. 30 fr.

Het is een veelbeteekenende aanbeveling voor dit boek te weten dat 'n Paus, Benedictus XIV de geschriften van Bergamo heeft geprezen omdat ze tegelijk én verstand én hart voldoen. Deze vertaling is ook goed. Onze menschen van vandaag zouden deze gevoelens en gedachten meer

beknopt wenschen, ze blijven echter genietbaar en mogen warm aanbevolen worden.
G. v. Vl.

Honoré de Balzac: Massimilla doni. - honorine Edit. Plon, Paris. - 3,50 Ffr.

Balzac toont zich hier een scherp waarnemer van de geheime dramas, die zich dikwijls afspelen in mislukte huweliken. Massimilla is door haar man verstoten, en bemint een jonge Venitiaanse prins. Maar deze voelt de verscheurdheid van zijn liefde: de platoniese van Massimilla en de louter-vleselike, die een zangeres hem toedraagt. Het zou op een zelfmoord uitlopen, als Massimilla zich aan hem niet gaf.

Hetzelfde onderwerp wordt ontwikkeld in de tweede novelle. Maar deze is meer delikaat en geheel doordrenkt van melankolie.

Tenslotte niet Balzac op zijn best. Pleit de inhoud reeds voor een zeker voorbehoud de uitwerking van de eerste novelle doet het nog meer.

J.M.

Pierre de la Gorce: Martyrs et apostats sous la terreur, - Libraire historique 'Plon' Paris. - 15 Ffr.

Na de aanhouding der Girondijnen ging de Conventie een onverbiddelike strijd aan tegen de godsdienst. Alle kristelike godsdienstoefening is verboden: het is het Schrikbewind met zijn talrijke slachtoffers, met zijn vervolging der gelovigen. De schrijver roept het tragiese lot op der trouwe priesters, in de gevangenissen opgesloten, naar Guyana verbannen, of levend in schuilplaatsen. Aan de zijde van die martelaars, waren er oud-beëdigden die zwakheden kenden, er waren priester-huweliken, er waren kompromis. Het is geheel deze onrustige tijd, die dit boek op pakkende wijze doet herleven.

J.M.

Henry de Monfreid: Le naufrage de la marietta. - Editions Bernard Grasset, Paris. - 12 Ffr.

De grote reizigers hebben hun rusttijden; bizonderlik dan als ze verbannen worden uit hun eksploratieterreinen. Zo mag de schrijver van dit boek niet naar Ethiopië terugkeeren, het land dat hem zo eigen was. In plaats van deze tietel die, omdat hij denken doet aan zeeverhalen, bedriegelijk is, had de schrijver zijn tietel kunnen ontlenen aan een der grote boeken van Thomas Hardy: Le retour au pays natal. De streek van Roussillon en Catalonië, zijn het kader van deze verhalen van de Monfreid. Ze zijn niet zonder belang, maar de stijl is enigszins verwaarloosd. Er is een zekere linksheid in de uitdrukking, die zelfs soms met de syntaxis overhoop ligt. Deze tekortkoming is zeker spijtig want de schrijver vertelt met smaak. Noemen we de

novelle ‘Trabucaires’ waarin oude katalaanse strooptochten schilderachtig opgeroepen zijn.

J.M.

Robert de Traz: Les heures de silence. - Editions Bernard Grasset, Paris. - 12 Ffr.

In dit boek, dat samengesteld is uit wat de schrijver zag en hoorde, en overwegingen daarover, is hij enkel een getuige die zijn bezoeken aan sanatoria verhaalt. Het is het dramatiese geheim van de tering dat deze bladen vult, dit vreselik geheim met zijn lijden en zijn genezingen, zijn lichamelijke angsten en geestelike overwinningen. Geen intrige, geen romancering maar feiten, woorden en stilten. Echt, zonder patetiek.

Dit boek werd geschreven zoals men een ontdekking verhaalt. Het beproeft de wereld der ziekte te bepalen en het miskende belang der zieken. Doordat hij de tuberkuleuzen beter doet begrijpen, bracht hij ze naderbij de gezonden, die van hen heel wat te leren hebben.

J.M.

Paul Bourget: La dame qui a perdu son peintre. - Editions Plon, Paris. - 3,50 Ffr.

Paul Bourget bestudeert in deze roman de wereld der verzamelaars en der kunstkritiekers. Het is het verhaal van een liefde-avontuur dat zich afspeelt rondom een vrouweportret, eerst aan da Vinci toegeschreven. daarna aan een ingebeeld artiest, totdat het tenslotte zonder schilder valt!

Bourget is hier weer een fijn waarnemer en een soms diepzinnig psykoloog.

J.M.

Tine Cool: Bloemen-mythen en legenden. - Met houtsneden van B. Essers. - N.V. Uitg.-Mij 'Kosmos' Amsterdam. - Ing. 18,20 fr.; geb. 27,60 fr.

Dit is een van die boeken, waarover men geen kwaad kan zeggen. Want het is een lief boek over de bloemen. Hoofdzaak is niet de literaire verwoording maar wel de inhoud der verhalen. In een eerste gedeelte beschouwt de schrijfster de bloemen in vroegere tijden rondom de heilige Maagd, Kristus, de Heiligen, de duivel en de mensen. In een tweede om de Oosterse volken en hun verbeelding.

Een werk, dat voorzeker veel opzoekingen heeft gevergd om tot deze enige verzameling te komen. Het tweede deel inzonderheid bevat mooie Oosterse fabelen, niet zelden als verbeelding van wijsheid.

W.v.W.

Henry Bordeaux: Le chene et les roseaux. - Librairie Plon, Paris. - 15 Ffr.

Dit boek werd geschreven onder het motto van Villiers de l'Isle Adam: des hommes austères ne devaient pas avoir d'enfants. Een diep eerlik, loyaal en streng man, die alle bekoringen heeft gevlucht, rein als een engel en hoovaardig als een duivel bemerkt aan de avond van zijn leven, dat alles in en om hem uiteenvalt. Een jeugd zonder vreugde heeft zijn zoon voor 't Assisenhof geleid en zijn dochter in de armen van een minnaar gedreven. Hij is de grote verantwoordelike. Nochtans zal een klein meisje er in gelukken het hart van die vreselike ouderling te openen.

Dit boek van Bordeaux verrast wel enigszins, omdat het werkelik boven veel van zijn ander werk uit is gegroeid. Het bereikt hier een psychologiese diepte, die bij hem eer zeldzaam is, waardoor hij tot werkelik pregnante hoofdstukken komt. Een buitenkans voor wie van Bordeaux houdt en een lezenswaardige verrassingen voor de anderen.

J.M.

Desiderius Erasmus: De lof der zotheid. - Vert. door Mr. Dr. J.B. Kan. - Uitgegeven en van aantekeningen voorzien door Dr. A.H. Kan. - Met

pentekeningen van Hans Holbein de Jongere. - Bandontwerp Alb. Hahn Jr. - Uitg. Wereldbibliotheek, Amsterdam, 4e druk. - Keurband, fr. 3,50.

Bij de lezing van dit oude meesterwerk valt het op, hoe dicht het nog bij ons staat. Alhoewel niet oorspronkelik in het Nederlands, wel in het Latijn, geschreven, is de geest die het bezielt toch geheel Nederlands. Het is een van die werken, die de trots uitmaken van de Nederlandse stam. Voor zoveel we daarover kunnen oordelen met deze vertaling alleen bij de hand, gaf Dr. Kan er een volkomen geslaagde overzetting van. De aantekeningen maken sommige duistere passi (het was de tijd der vogue van de oude mythologieën) geheel duidelik.

De Wereldbibliotheek zorgde voor een royale presentatie. Ze heeft ons dat trouwens gewoon gemaakt.

J.V.

Chamisso: Peter Schlemihls wundersame geschichte. - nebst einigen gedichten, herausgegeben von J.J. Lecker - Mit 4 Afbildungen nach einer älteren französischen Ausgabe. - 2. Auflage. - Verlag von J. [...] Meulenhoff, Amsterdam. - J. Mauteau, Arenbergstraat, Brussel.

Chamisso, een groot figuur in de Duitse letterkunde, en die tevens natuurvorser was, was een geboren Fransman, die door de Revolutie uit het adellike stamslot Boncourt in Champagne verdreven werd. Als Napoleon de toelating tot terugkeer geeft, kan hij zich niet meer thuis voelen in Frankrijk. Bij de herhaalde oorlogen tussen Frankrijk en Pruisen houdt hij zich afzijdig. Maar de tweespalt pijnigt hem. En in deze teruggetrokkenheid schrijft hij het werk, dat bizonderlik zijn schrijversroem vestigt, deze wonderbare geschiedenis van Schlemihl, de man, die zijn schaduw verloor, waarin Chamisso zijn eigen onrust en ziellоosheid karakterizeerde. Schlemihl in een Joods-Duits woord dat eigenlik pechvogel betekent.

Hij schreef ook nog ‘Reise um die welt’ meer wetenschappelik, na zijn omreis samen met Otto von Kotzenbue. Gedurende deze reis richt zijn heimwee naar de thuis zich bepaaldelik naar Duitsland. Hier komt hij dan ook tot rust. Menig gedicht van hem is volkslied geworden. Hij betuigt vooral zijn sympatie voor de oudste lagen der bevolking. In deze zin is zijn poezie enigszins sosiaal. Ook het leven en de liefde der vrouw hebben een grote betekenis in zijn balladen en romancen.

Het was vanwege Meulenhoff een goede keus, dat hij dit boek als nummer 23 in zijn serie ‘Meulenhoffs Sammlung deutscher Schriftsteller’ voegde. Een handige uitgave van een enig en volkomen persoonlik-eigenaardig boek.

J.V.

Albert Verwey: Mijn verhouding tot Stefan George. - Herinneringen uit de jaren 1895-1928. - Uitg. N.V. vh. C.A. Mees, Santpoort.

Een belangrijk boek, dat vooral treft door zijn grote liefde en zijn eerlikheid. De inhoud is natuurlik te rijk om hier weergegeven te worden. Maar dit werk is uitgegroeid tot een stuk geschiedenis over de betrekkingen der Nederlandse en Duitse literaturen. Al lijkt het gebaar, waarmede Verwey zichzelf, soms aan de hand van George, zijn plaats aanwijst wat al te zeker (over zichzelf schrijven in deze zin is altijd een hachelike onderneming!) dat wordt vergoed door een niets-ontziende rechtzinnigheid.

De verhouding, die hier wordt besproken is er een, bekent de schrijver, die ook door de dood van George niet verbroken wordt. Verwey toont zich hier een bedreven interpretator van George's streven en werk, wat ons na een zo langdurige vriendschap niet moet verwonderen. Hij heeft het vooral over wat beiden scheidde of verenigde. Wat hen scheidde zat geworteld in de volken, waartoe ze behoren. Wat hen verenigde was vooral hun diepe en ontroerende liefde voor poezie en schoonheid. Verwey heeft door dit boek trouwens de gelegenheid gehad zich te verdedigen tegenover sommige beweringen, vooral van Duitse zijde en George, die deze bladzijden vóor hun uitgave nog heeft gelezen, moet door zo'n siestematiese beschouwing klaarheid hebben erlangd over wat wel eens onbegrepen was gebleven.

J.V.

Pater Petrus-Baptista De Meyer. O.F.M.: De gekruiste van Nagazaki. - Mechelen (1934), Sint Franciskus Drukkerij Carmelietenstraat 4, Mechelen (22×16) bladz. 198. - Prijs: Ingenaaid (franco) 11 fr.

Het gaat hier over 'n Heilige Spanjaard gemarteld te Nagazaki in Japan op 5 Februari 1597.

Pater De Meyer schrijft boeiend. Hij zegt dat hij zijn boek ‘met liefde’ geschreven heeft. Het is de volle waarheid. Ons Vlaamsche Volk zal er meer deugd aan beleven dan aan tientallen andere boeken.

De enkele teekeningen verhoogen alleszins de interesse van het werk. Wij heeten dit boek van harte welkom in Vlaanderen! Het moge veel lezers en veel koopers vinden.

G. v. Vl.

Inhoud van Tijdschriften

Forum.

Mei: Judas (Siegfried E. van Praag). Naar aanleiding van ‘Les Liaisons dangereuses’ (E. du Perron). Het leven op aarde (5) (J. Slauerhoff). Panopticum. Auscultatie van den Daemon (Raym. Brulez). Celibaat (5) (Gerard Walschap). - De Keerzijde. - Gedichten van F.C. Terborgh, S. Vestdijk, D.A.M. Binnendijk, André Demedts, Karel Leroux.

Dietsche Warande en Belfort.

April: Kerk en Kunst (X). Krisis der Westersche Cultuur? (Floris Prims). Sint Elizabeth (P. Climacus Bayer). De laatste der Volders (Staf Weyts). Het leven van een mensch (P. Lebeau). In memoriam Stephan George (Han Jonkers). Wie heeft het woord? (Oscar Van der Hallen). Ringsteken (Pertinax). Gedichten van Camp de Basschaerde. A.J.D. van Oosten, Pieter Janssens, W. van den Aker.

Gudrun.

November o.a. Wat beteekent Prof. Persijn voor ons? (Dr. Oskar Van der Hallen). Gedachten en stroomingen in de Vlaamsche Beweging. Algemeen beschaafd Nederlandsch. Berten Fermont. Brief aan het Comité der IJzerbedevaart.

December o.a. Wij brengen U een blijde boodschap. Maria's Kerstnacht. Als het wonder gebeurde. Kerstvizioen (Albe). Zijn Kerstgedicht (Albe). Kerstnacht in Vlaanderen.

Februari: Geloofsafval in Vlaanderen (Pat. Callewaert). Algemeen Beschaafd Nederlandsch (L.d.H.). De nieuwe Orde (Mon). De opschudding in ‘Douce France’. Brief uit Holland.

Maart: Katholicisme en Nationalisme in Vlaanderen (Berten Nieuwenhuis). Een oud Passielied uit Fransch-Vlaanderen (Dr. V. Celen). Trouw aan de Beweging (Het Hoofdbestuur).

April: Bij C. Verschaeve's 60n verjaardag (A. Dosfel). Gij wordt het schoonste Land der aarde (N. Loos). Cyriel Verschaeve (M. Vandewalle). Het Lied der Vlaamsche Meisjes (C. Verschaeve). De vrouw in het werk van Verschaeve (Adv. F. Vercnocke).

Onze wakkere Jeugd.

Mei o.a. De Saraceensche Beschaving (Guido A. Roseeuw).

Le Journal des Poètes.

No 6: La Paix du Sens et des Sonorités (Pierre Bourgeois). Le vers libre pair (Prof. L.P. Thomas). Les Chants des Amants et des Epoux. ‘La Nuit rêve tout haut’ de Céline Arnauld. Quelques inédits du poète roumain Ilarie Voronca. Quelle est la nature de l'inspiration poétique?

Roeping.

Junie: Gedichten van Gerard Wijdeveld, Paul Vlemminx, Bernard Verhoeven, Luc. van Hoek, Jan Vercammen. - Richard von Schaukal (Prof. Dr. O Forst de Battaglia) Proza (Ger. Wijdeveld) Dichtkunst (J. v. Oldemburg Ermke) Toespraak tot Prof. Dr. W. de Vreese (Dr. A. Jacob) Willem van Oranje en wij (Dr. P.W. Havelaar) Rond een polemiek (Dr. Jan Brans) Geestelijke Litteratuur (M. Molenaar M.S.C.) - Kroniek - Boekbespreking.

Rezultante.

o.a. Hry Sleeckx (E.E. Van den Berg) Knut Hamsun. Hoe het groeide (Stanley Wright) Toone IV, bestuurder van den Poesje (A. Ide) Vereenvoudigde spelling (Paul de Rijck) Eigen werk.

[De Tijdstroom 1934 nr. 10]

Troost Joost Van de Venne

I.

Wij hebben 's levens diep verborgen uur gekend,
en laatst nu
treurnis is in 't hart gekomen.
Laat ons verstarren kil en koud...

Bloeiend staan op de dis voor ons
de rode en de witte rozen.
Zijn wij ten langen laatste nu bestemmingslozen
en die wij wachten gaat hij onze deur voorbij?...

Geef mij uw hand, o vrouw!
en laat ons schouwen in de tijd:
misschien dat donkernis ook uit ons huis vergaat,
en alles wat ons tegenstaat
wordt door een zomerdag bevrijd.

II.

O doof dat glinsterende licht
en weet dat ik niet langer kan verdragen
het angstig vragen
in uw bleke aangezicht.

En met de troost van uwe wangen
kom in de donkernis tot mij;
geen anderen hebben ooit als wij
de droefenis gekend van een te groot verlangen.

Nachtblauw in 't venster schijnen
sneeuwlicht en klare maan...
Ach, wist gij, zeg, hoe zij gelukkig zijn
die schreiend door de navond gaan - -.

Draaikolk Frans Van Bogaerdt

- Ik ben zelf blij dat ik kan gaan. Nu zal uw lekkere vent mij wel moeten met rust laten!

Mevrouw stampt op den grond en wijst naar de deur. Maar over haar trillende lippen krijgt ze geen woord, zoo zeer is ze ontsteld bij dien smaad.

Zoo is de dankbaarheid van de wereld. Hoe woest die meid de trap op holt naar haar kamer om toch maar rap weg te zijn uit dat huis, waar ze twee maanden eerder bijna als de bloedeigen zuster van mevrouw werd ontvangen. Maar liefde is niet blind voor ongedaan werk en Jeanneken moest dan maar naar een anderen post uitzien, een lichteren post, een post zonder kinderen.

Het meisje stond in den spiegel te kijken als werd er iemand anders afgedankt. En dan had ze er dat over haar man koud en brutaal uitgeflapt.

Neen maar, den dag van vandaag!

Wat zal hij woedend zijn, wanneer ze hem dat straks vertelt.

Hij is in staat haar achterna te loopen, en...

Misschien was het beter er geen woord over te reppen. Hij had al zorg en bekommering genoeg met zijn werk, dat hij zich geen kwaad bloed moest maken om een gemeenheid van die meid. En ze wilde niet den schijn wekken dat ze ook maar één oogenblik dien laster had geloofd.

Met een diepen zucht slikt ze haar woede en ontroering in en neemt ze haar werk terug op. Even later hoort ze het meisje de trap afdalen.

- Een knap ding toch! vindt ze, terwijl de slanke gestalte voorbij het raam schuift.

Natuurlijk stond haar man boven alle verdenking, maar hij had toch ook gezien hoe mooi ze was. ‘Ja, een schoone meid is nog niet altijd een goede meid!’ was telkens zijn besluit wanneer ze zich bij hem beklaagde over dat luie schepsel.

Een man was nu eenmaal geen vrouw, maar misschien was die jonge schoonheid hem opgevallen, gelijk die van een bloem, zonder meer.

Veel beelden uit hun huwelijksleven duiken op. In alles is hij

eerlijk, altijd was hij oprecht. En, daarbij, dat is zijn aard niet. Eerder zou ze zichzelf mistrouwen dan hem. God vergeve mij de booze gedachten die ik in mijn droefgeestige buien niet verjaagd heb.

Maar dàt?... Neen, neen, ook dàt niet.

Bij hem kon het niet anders dan een toeval zijn dat hij juist de laatste maand het late avondwerk had gestaakt - wat ze hem overigens lang genoeg had gevraagd - om maar liever een paar uur vroeger op te staan. Wel was hij dan alleen beneden met de meid.

Veel kon hij in elk geval niet met haar gestoeid hebben, want zijn werk bleek ononderbroken stipt bijgehouden. Wat had dat duivelskind dan wel bedoeld?

Waren ze in de morgenstilte, gelijk verklaarbaar was, vertrouwelijker geworden met elkaar en hij wat vriendelijker dan volstrekt hoorde? Nu kan hij zien hoe men met zulke avonturierster op zijn tellen moet passen. Een getrouwde man moet zoo streng op zijn eer bedacht zijn als een jong meisje.

Wanneer de nieuwe meid komt zal ze hem waarschuwen, zoo onzijdig mogelijk, zonder van dien laster, of haar eigen veronderstellingen te gewagen.

* * *

's Avonds wist hij natuurlijk alles.

Nauwlettend bekeek ze hem van zoodra hij de woonkamer binnentrad, volgde hem met de oogen waar hij ging of zat. Deed hij niet gehinderd? Was het opzettelijk dat hij niet vroeg hoe ze het met die lastige karwei van den meidenopzeg had klaar gespeeld?

Wat blijft hij lang bezig met zijn avondblad.

- Ze is weg, hoor! zegt ze tenslotte uit den anderen hoek van de kamer.
- Weg?... Ach, ja, dat is waar ook!
- En ze had nog een boodschap voor u.

Hoe hij opkijkt boven zijn blad!

- Ze was blij te kunnen heengaan omdat ge haar nu wel met rust zult moeten laten.

Verwezen zit hij voor zich uit te staren.

- Leelijk venijn!

Mocht ze dat als een logenstraffing aanzien?

- Lekkere vent noemde ze u!

Op welken toon zei zijn vrouw dat nu? Waarom zat ze hem zoo aan te kijken, klein en laag in dien hoek?

Hij liep op haar toe, rukte haar omhoog in zijn armen.

- Ge gelooft toch niet...?

Juist sloeg de hangklok.

- Eer de klok sloeg, hadt ge me verraden!

Hij wist niet of dit gekscheren was of jammeren, tot hij voelde hoe haar blikken hem als een verdachte afspeurden.

Geheel ontdaan keerde hij naar zijn hoek terug, en vond de kracht niet om de zware stilte te breken.

Ik mag niet gelooven dat zij het gelooft, bepraat hij zijn eigen woedende opstandigheid. Ze zal wel inzien dat ze zich vergist. Om zoo'n slangentong mag het geluk hier niet verdreven worden. Ik wil vertrouwen omdat zij wantrouwt.

Halverwege de trap keerde ze zich om:

- Ge hebt die scherts daarstraks toch niet kwalijk genomen?

Hij deed alsof hij uit de lucht viel.

- Over die klok?...

- Ach, ja... neen hoor, kind.

Maar hij had het gevoel dat een duchtige oorveeg alleen een spoedig einde kon stellen aan de dubbelzinnigheid.

* * *

Het wilde juist lukken dat hij den volgenden morgen niet de eerste uit bed was en zijn morgenwerk verwaarloosde.

Toen hij beneden kwam, zag hij dat zijn vrouw geschreid had.

- Trek u dat zoo niet aan, troostte hij. Ik haal den verslapen tijd vanavond wel in.

Minachtend schokschouderde ze.

- Waarom hebt ge dan geweend?

- Dat ge mij juist vandaag alleen laat opstaan.

- Maar, kind...

- Vroeger waart ge altijd...

Toen sloeg de klok en hij begreep.

Het werd een zware tijd voor hem, want hij kon er zich niet mee verzoenen dat ze onmiddellijk die beschuldiging had geloofd. Haar verdenking was niet alleen de ontkenning van zijn gedrag, maar ook van zijn geheele levensopvatting. Hij meende dat wie zijn plicht doet, gelukkig moet wezen en anderen niets anders dan geluk kan schenken.

Nu bleek dat niet meer toereikend, want zoo gemakkelijk verzaakte zijn vrouw aan het vertrouwen en zijn leer van het geluk was niet bestand tegen de werkelijkheid. Maar vooral: wat moest hij nu aanvangen?

Hij wist wat hij nog voor haar beteekende en beter nog wat zij voor hem. Hij had haar niet gehuwd om ongelukkig te zijn.

Dan maar liever ermee gedaan maken en het leven overlaten aan degenen die beter konden overleggen dan hij, of het zich niet zoozeer aantrokken. Dood zijn en weg. Ergens in het holle van den nacht in een afgelegen rootput.

Maar telkens als hij thuiskwam, werd dat voornemen ontzenuwd, tot het tenslotte geheel vervaagde. Hij had medelijden met zijn vrouw en liefde voor zijn kinderen. Het was maar best dat hij bleef om te beletten dat ze zoo achteloos het geluk van zijn kinderen zou vergooien als het zijne. En hij moest blijven ook, bedacht hij, om in harde, stugge grootheid te bewijzen dat hij niet de lekkere vent was dien ze zich voorstelde.

Al spoedig echter keerde de verzoening terug en hun liefde had al de teederheid en vervoering van vroeger behouden. Nog steeds met dezelfde onstuimigheid wierp hij haar hoofd achterover om haar te zoenen, maar wanneer hij haar vóór den kus, zooals hij placht te doen, diep in de oogen schouwde, was er dan niets dat ijlings voor hem vluchtte? Na de verdooving der omhelzing dubde hij daarover, maar andere keeren was haar overgave zoo volledig, dat hij zich veilig voelen mocht in haar liefde.

Hij kon niet weten dat ze die liefde geweld deed om hem zoo sterk aan haar te hechten dat hij nooit meer tot andere vrouwen zou gedreven worden.

* * *

De reis was nog mooier dan hij die gedroomd had.

Ellken dag kreeg hij nieuwe schoonheid te genieten en ook met

de zaken, die hem naar de Riviera hadden geroepen, vlotte het uitstekend.

Nu stond hij op de brug die den afgrond overwelft, die tusschen Menton en San Remo de Fransch-Italiaansche grens vormt. Onzeggelijke zaligheid overstroomde hem omdat hij de bergflanken, de diepte onder hem en de zon-beglinsterde blauwe zee in dit uitzicht bewonderen mocht. Plots wendde hij zich om, als dreigde achter hem een gevaar. Hij zag enkel de hellingen die steeds verder van elkaar de hoogte inlijnden. Maar de betoovering was gebroken. 'Ik zal alles met u mee genieten en het u schrijven', had hij beloofd. Wat leek zijn vrouw hem nu veraf. Hij voelde zich eenzaam en onbehaaglijk hulpeloos op dat smalle brugje over den afgrond. Hij durfde niet aan haar denken, niet aan hem zelf en huiverde met een snik toen hij in den afgrond keek.

Ondertusschen verzonk zij thuis steeds dieper in dien weemoed welke haar dien morgen had aangegrepen toen, tegen haar vurige verwachting in, zijn eerste brief nog niet was aangekomen. Ligt het dan nog verder dan ik meende!

De andere dagen van zijn afwezigheid had ze alles wat haar aan hem deed denken, geliefkoosd. Nu maakte het haar treurig en begon ze het te haten.

En haar hart begaf want haar liefde was tegen deze ondergraving niet meer bestand. Het ontlastte haar even dat ze hem in de stille huiskamer halfluid kon verwijten: ezel, kieken, kalf. En toen begon ze te schreien en te jammeren uit deernis met haar eigen verlatenheid. Tot er tenslotte een strakke hardheid over haar kwam. Ze was op het bed gaan liggen en staarde naar de zoldering. Waar zou hij nu zitten? Woensdag te Menton, had hij gezegd. Ze zag hem ginder wandelen langs een berg en een zee. Ze weerde zijn beeld, dat zich met zijn gewoon gebaar van liefde aan haar opdrong, uit haar hart. Maar hij naderde nog, trad tot op den rand van een bergkloof. 'Val er in, lekkere vent!' siste ze.

Toen week de beklemming die op haar gemoed woog en rustig kon ze haar arbeid hernemen.

En het weerzien was vol innigheid en het leek alsof de lange afwezigheid enkel hun liefde had hernieuwd.

* * *

Die meid van nonkel Alfons was een zot ding. Toen over haar gesproken werd knipten de mannen een oogje tegen elkaar en altijd was er iemand om veelbeteekenend te zeggen: ‘Ja, ja, nonkel Alfons...’

Nu waren ze er samen op vacantie. Hij was er niet bijzonder erg op gesteld geweest, om dat zot ding en haar knepen. Maar juist om diezelfde reden had zij haar opzet doorgedreven.

De lange morgenwandeling door het veld was zijn eenig genoegen in dat verlaten nest, en zoo was hij ook nu weer vroeg in de keuken. Waar of die verduivelde schoentrekker nu lag, Liza kind? Ze jubelde al inwendig. Dezen keer zou het lukken met dien stillen femelaar.

- Zeker weer boven op de kas. Wacht, ik zal even kijken.

Ze stond al op een stoel, vergewiste zich dat de man dicht genoeg bij haar stond.

- Ach, ach, steende ze plots. Mijn hoofd!

Ze liet zich achterover vallen en toen ze in zijn armen lag, lachte ze hem uitdagend toe. Terwijl de deur openging en zijn vrouw het hoofd binnenstak.

Ze stootte een schruwel uit en trok onmiddellijk de deur toe. Hij liet de meid op den grond vallen en liep zijn vrouw achterna. Maar boven stond hij voor een gesloten deur.

Met de fiets rende hij naar de stad en kocht er een revolver. We zullen eens zien, als ze er een woord durft over reppen, schiet ik mij voor den kop!

* * *

Twee oude menschen beleven genoegen aan een namiddag op den zolder. Zooveel herinneringen zijn daar aan him oud geluk: een wieg, een kinderstoel, een kleine meisjesfiets.

En nog eenmaal den vertrouwden slag hooren van die oude hangklok, denkt hij. Hij ziet haar gebogen gestalte. Zou ze werkelijk ooit geloofd hebben dat hij haar verraadde? Als de slagen hebben uitgeklonken vraagt ze, zonder op te kijken van haar werk:

- Maar wat zou er geworden zijn van onze eerste meid? Ge weet wel, die wees die zoo lui was?

Omdat ze geen antwoord krijgt, kijkt ze op en ziet hoe hij langs de valdeur naar beneden gaat. Zijn breede rug, zijn grijze kop nog, daarna niets meer.

Dan een schot in de namiddagstilte en de val van zijn lichaam.

De weg P. Cox

I. Prelude

Wanneer uw weg het dal verlaat
treed niet binnen waar het laatste huis
koel en wenkend als een palmboom staat.

Dit is de dood voor wie daar wijlt
wen voor zijn hart de rust van de valleiën slaat
en weekheid hier zijn droom verijlt.

II. Afscheid

Hoe angstig werd uw adem in de laatste stond
nu reeds uw hart de kimmen
glanzend vond.

Hier stond uw huis, hier was uw eerst ontwaken
- en der valleiën lauwe bries -
hoe dof werd uw stem in uw verzaken.

Laat uw verlangen u geleiden
onaanroerbaar en medogenloos:
over de heuvelen gaan nachten vreugde u verblijden.

HASSELT.

Joris Eeckhout: ‘Literatuur en leven’
Leo Galle

Uitgave Standaard Boekhandel, N.V. Brussel.
INHOUD:
De Roman. Wezen, Evolutie, Nieuwe Strekkingen.
Over litteraire Kritiek
Rondom Walschap's Trilogie
De Beteekenis van ‘Van-Nu-en-Straks’
‘Gezelle's Eros’
Het jongste Isme in de Vlaamsche Letterkunde.

Bij den dood van Julius Persijn, mochten wij zeggen: Vlaanderen verliest zijn grootsten, laat staan eenigen kritikus, die met een verbazende eruditie, een nooit falende rechtschapenheid en een breeden kijk op de literatuur van alle volken ons kultuurleven rijker en schooner heeft gemaakt.

Joris Eeckhout, ofschoon minder omvattend is mijns erachtens zijn trouwste opvolger.

Een reeks litteraire werken wijst er op dat hij midden letterkunde en leven staat en er hem niets ontgaat van wat in de kunstwereld gebeurt. Uitgaande van het Katholiek gezichtspunt, polst hij al de stroomingen, gaat er de affiniteiten van na en toetst ze aan de aesthetische en ethische beginselen.

Het kan hem niet euvel geduid worden dat hij de tafel der zedenwet voorhoudt: Hij verdedigt - buiten alle getheoretiseer over het verband kunst-moraal - de stelling dat een kunstenaar die het schaamtegevoel kwetst en de vleeschelijke hartstochten opzweept, niet alleen tegen de moraal zondigt, doch zich aan de wetten der kunst zelf vergrijpt. Kordaat in zijn uitspraken, trekt hij te velde tegen het naturalisme waarvan de statische beschrijving aangedikt wordt door een dynamische driftenopjaging. Deze strijd, hoe oud ook, verliest niets van zijn akkuratesse tegenover de huidige zielsaberratie's, integendeel.

Eeckhout bepaalt zich niet bij loutere opsomming: aan de hand eener stevige bronnenstudie werpt hij het omstreden vraagstuk van den ‘roman pur’ op en onderzoekt ‘het wezen - de evolutie en de nieuwe strekkingen’ van dit letterkundig genre.

Om zijn ethisch-aesthetisch standpunt te verdedigen, beroept hij zich op Dostojewski, waar deze zegt: ‘alleen op het leven komt het aan! wat zijn me alle ontdekkingen, naast de gedurige, naast de eeuwignieuwe ontdekking van het leven!’.

Dat hij het probleem van den roman uitwerkte tot een beoordeeling van Walschap's trilogie: Adelaïde-Eric-Carla, die inmiddels in het brandpunt der psycho-moralistische beschouwingen is komen te staan, maakt zijn studie actueeler en volledigt wel eenigszins zijn eerste hoofdstuk waar zijn bedoeling te handelen over het wezen van den roman grootendeels verloren gaat in teveel geschiedenis van den roman.

Walschap - aldus Eeckhout - staat in het teeken van het Duitsch expressionisme: zijn samenspraken verraden den vorm-invloed van Duitsche lyrici en -romanschrijvers en vertoonen dan ook hun gebreken: het negeeren der gedurige wisselwerking tusschen natuur en mensch, o.a. de beschrijving, de sfeerschepping, die Walschap tot een minimum herleidt. Zijn personages leven buiten de werkelijjkheid: ze staan zeer onduidelijk vóór ons. Zoo blijft van Walschap's romans na lezing niet veel meer over.

Alhoewel hij de ongewone waarde van W's sterk-gebonden stijl erkent, meent hij nochtans de psychologische uitdieping van het werk te moeten negeeren en gewaagt - wat Adelaïde betreft - van een pedagogische puzzle.

Eeckhout die geestelijk bestuurder is van het krankzinnigengesticht Guislain, te Gent, scheldt W's personages uit voor grofgekapte simulateurs, zieke geesteskinderen van den auteur die over psychopathologische gevallen oordeelt zooals een blinde over kleuren. En in die bewering wordt hij gesteund door Dr. K. van Acker, (als ik het goed voorheb, psychiater van voornoemd gesticht). Beider oordeel is dusdanig eensluidend en in zoo overeenstemmende bewoordingen gemotiveerd, dat we wel geneigd zijn tot onderlinge inspiratie te besluiten, indien we niet - zonder eenige boosaardige bijbedoeling - van een broederlijke ontmoeting mogen gewagen.

Wij zijn het met Eeckhout eens, dat kunst is weergave van leven, een weergave steunende op een langdurige en akkurate waarneming, en dat in dit verband W's trilogie een zeker gemis van psychologische belevenis verraadt, om niet te spreken van een

goedkoope manier waarop hij b.v. zijn patient van psychasthenie geneest. Maar het komt ons voor, na objectief toetsen van W's trilogie aan E's studie, dat deze van absolutisme niet vrij te pleiten is, en er achter ook wel een tikje bitterheid aan het adres van Walschap en Marnix Gijsen komt loeren.

Laten we op W's psychopathologie de relativiteitstheoriën toepassen, zonder in het minst de gewraakte gebreken goed te praten.

Had Walschap de pretentie zoover gedreven een volmaakt psychopathologisch traktaatje te willen leveren, dan... ja... dan had men wellicht van een simulateur kunnen gewagen en hem met zijn werk naar den bliksen wenschen.

Maar hij gaf een roman en deze volgens Eeckhout loopt niet op de gewenschte katharsis uit - Akkoord! Doch alles samengenomen bestaat er geen doorslaande reden om zonder meer auteur en werk in den ban te werpen.

Mauriac schreef: ‘Je ne suis pas un romancier catholique; je suis un catholique qui écrit des romans’. Uit de woorden van den grooten Franschen romancier die zijn bekeering langs den roman voltrok - het kwam er alleen op aan ‘de purifier la source’ - trekt Eeckhout het corollarium: ‘De benaming’ katholiek roman ‘is stellig maar te verdedigen in den unieken zin van: roman geschreven door een katholiek.’ Gekoppeld aan het geval Walschap schijnt het mij wel een gewaagde stelling, want die aanhaling krijgt maar haar volledige beteekenis, wanneer men er aan toevoegt dat een roman zedelijk geldt wat de auteur zelf waard is; dat een oeuvre niet te scheiden is van het leven dat hij leidt.

Begrijpelijk is het wel dat menige aanstootelijke passage alsmede psychologische gapingen Eeckout een zekere bitterheid ingaven, doch het is met de grondslagen eener gezonde ‘litteraire kritiek’ niet overeen te brengen dat bij het besproken werk tevens de twijfel aan W's katholiciteit op den voorgrond komt en er - ten onrechte althans - een vergelijking moet getrokken tusschen Mauriac en Walschap, waarbij deze een strenge pelgrimage naar Damascus wordt opgedrongen om de betrouwbaarheid van Mauriac op stuk van geloof te genieten. Delikaat, die beoordeelingen van het geweten van den evenmensch dien men persoonlijk - volgens het curriculum vitae althans - nader bij God dan bij Satan weet!

De zelfbekentenis van Mauriac leidt bij E. tot een zekere aprioristiek waarvan de interpretatie evengoed voor Walschap kan pleiten; want afhorismen en maxime's dienen soms wel tot borstwering voor den belegerde.

Wat blijft er ten slotte over van den roman geschreven door een katholiek, indien zijn bewustzijn van den vloek der zonde, zijn sensibiliteit, zijn bovennatuurlijk inzicht niet de katholieke innerlijke bewogenheid tot diepere diepte loswoelen en het in zijn werk gesuggereerd wordt?

Dit kriterium bewijst dat voor den kath. roman de moeilijkheden even groot zijn als de mogelijkheden onbegrensd. Hij heeft de zonde als zonde uit te beelden zonder beroep te doen op leugenachtig gefantaseer of willekeurig geleur met het geweten en zielkundige daden. En waar de zonde behandeld wordt, ziet men uit naar de diep-inwerkende katharsis, met de suggestie van een bovennatuurlijk leven. Kortom een kulmineerende actie bloeiend uit onverbroken zielkundige uitdieping van mensch met moreele verantwoordelijkheid, zonde en ‘genade’.

Dat heeft Walschap niet volledig bereikt: Hij is te intuitief op de uitbeelding der huichelaarsfiguratie uitgegaan. Doch waar wij zijn trilogie in haar geheel beschouwen en niet afzonderlijk zooals E. wellicht te veel deed, dan komen wij tot de conclusie dat, met al zijn gebreken en psychologische fouten Walschap 's werk door de nevels van een pessimisme in Carla de genade laat schemeren.

Indien evenwel Joris Eeckhout's vrees ontstaat bij de gedachte dat Walschap's trilogie een lektuur voor Jan en Alleman kan worden, dan is zij volkomen gewettigd. Want bij degenen die geen controle weten uit te oefenen op hun ziekelijke verbeelding of licht prikkelbaar gemoed, kan zij ongetwijfeld zedelijke ruïnes veroorzaken. En hiervan zou ‘Celibaat’ - een roman van een vies gekkenwereldje - meer schuld hebben dan ‘Adelaïde-Eric-Carla’.

Mijns erachtens, schuilt het grootste gevaar van Walschap's romans in het opwekken van pessimistische gevoelens over zelfkanten van het leven. De daden zijner personages lokken geen louterende dramatische ontroering uit; ze zijn veeleer een soort curiosum van treurige ontaardingen.

‘La question essentielle’, zegt Jacques Maritain, n'est pas de savoir si un romancier peut ou non peindre tel ou tel aspect du mal.

La question essentielle est de savoir à quelle hauteur il se tient pour faire cette peinture et si son coeur et son art sont assez purs et assez forts pour la faire sans connivence...'

Ik meen dat eenmaal Walschap genezen van de obsessie der onevenwichtige levens en pathologische gevallen, hij 'Arm Vlaanderen' met den katholieken roman zal verrijken. Want de katholiek Walschap heeft met zijn talent slechts de raadgeving van denzelfden Mauriac indachtig te zijn: 'Un écrivain catholique avance sur une crête étroite entre deux abîmes: ne pas scandaliser, mais ne pas mentir; ne pas exciter les convoitises de la chair, mais se garder aussi de falsifier la vie'; wat in andere woorden de biecht van den Russischen romancier Balde naspreekt: 'Ik heb het leven achtervolgd in zijn werkelijkheid niet in de droomen der verbeelding en ik ben alzoo aangeland bij Hem die de bron van het Leven is.'

* * *

In zijn artikel 'Over litteraire Kritiek', levert Eeckhout knap werk, want het verraadt in hem een fijnbesnaarde sensibiliteit van kunst-aanvoelen en van een bezonnen waarnemen van het kunstrechtersambt. Sedert Brunetière, Taine, St-Beuve, Busken Huet e.a. tot op onze dagen zijn er harde noten gekraakt rond de vraag of kritiek subjectief of objectief te zijn had. Zoo kreeg men allerhande epitheta: lyrische kritiek; epische kritiek; episch-lyrische kritiek: dramatische kritiek; genesis-kritiek en zoo meer. Bij Eeckhout gaat het niet om donquichotische schermutselingen voor of tegen dit alles. Hij gaat kordaat op zijn doelstelling af - bewust van wat hij in der waarheid voorop te stellen heeft. Hoe beknopt hij over die omstreden vraag ook moge handelen, alles is gezegd en geen punt, geen essentieel bestanddeel dat niet wordt aangeraakt met een breeden en diepen kijk op kunst en onvergankelijke waarden. Zoo krijgen we: De kritiek en haar plaats in de letterkunde; haar rol; kritiek en leven; kritiek en kunst; kritiek tegenover auteur en lezer; kritiek en de absolute levenswaarden; stand der huidige kritiek.

... 'de kritikus mag zich niet kantonneeren in het esthetisme; hij moet zich ethisch-esthetisch uitspreken. Van eenzijdigheid is

de hedendaagsche kritiek niet vrij te pleiten. Maar, hoe zou zij ook belang hechten aan het onderwerp, vermits bij haar alle op gelijken voet staan? Houdt zij er immers niet een volstrekt, alle waarden nivelleerend, relativisme op na?'

'Absolute waarden bestaan, er zijn immers absolute esthetische wetten, zonder dewelke geen kunstwerk uitdenkbaar is; er zijn absolute ethische wetten, wier naleving tucht in mensch en maatschappij waarborgen'.

Deze studie mag er zijn en zelfs Walschap kan het niet euvel opnemen dat Eeckhout hem binnen dat kader beoordeelt, want wanneer de kritiek zoo zware eischen stelt, mag er even veeleischend tegen een kunstwerk opgetreden.

* * *

...: 'ook in den litterairen volkerenbond heeft een landeke, dat, naast een Gezelle, wijzen kan op een Van Langendonck, een Buysse, een Vermeylen, een Teirlinck, een Van de Woestijne, recht tot meespreken!'

Zoo eindigt Eeckhout zijn bijdrage over 'De Beteekenis van Van-Nu-en-Straks'. Hij verbergt zijn bewondering niet voor die beweging, daar de 'Van-Nu-en-Strakser' is een europeeër, die Vlaming heet, en mensch is, en wiens kunst uit het leven groeiend zijn volk tot hooger schoonheid opleidde, in een tijd van algemeene egotistische ontreddering.

Deze synthetische studie getuigt van een intens inzicht in die Sturm-und-Drangperiode.

Wie in verband met die beweging van meer details houdt, raadplege de uitstekende studie: 'Op Ruime Banen. De opbloei van onze Nieuwere Letteren en het Vlaamsche Tijdschrift "Van-Nu-en Straks", 1893-1901' door Julien Kuypers.

* * *

'Gezelle's Eros' - Dit hoofdstuk is als een weerlegging van Urbain Van de Voorde's essay bedoeld.

Ik kan hierover kort zijn en den lezer verwijzen naar de reeks artikels die ik in dit tijdschrift[1] aan hetzelfde onderwerp heb gewijd.

(1) Zie 'Tijdstroom': Juli 1931, Februari 1932 - Maart 1932. Deze studie is gestaakt geworden wegens sterfgevallen in de familie.

In Joris Eeckhout die - via Dr. Bauer - Gezelle's Caritas tegen ‘Gezelle's Eros’ verdedigt en verder de mogelijkheid van schuldbesef bij Gezelle uitsluit, vind ik ook mijn standpunt bevestigd.

Waar Eeckhout meent dat Urbain Van de Voorde ‘van den priester maakt een zuiver-etherisch, al te platonisch wezen; van de liefde misschien al te louter een aardsch geval’, treedt hij mijns erachtens niet voldoende aanvallend op. De uitleg die hij aan ‘Ik misse U’ geeft, kan verdedigd en bijgetreden; maar voor de overige gedichten: ‘Hoe vaart gij’ - ‘Dien avond en die Rooze’ - ‘Een Bonke Keerzen, Kind’ - houdt E. zich in defensieve stellingen en neemt zonder meer het commentaar van Van de Voorde over, wat aan dezes argumentatie den overwegenden inslag laat.

Eeckhout komt dan tot de conclusie dat ‘de proef van gezelliaansche eksegetiek in 't licht der freudiaansche aprioristiek (sic), door den Heer Urbain Van de Voorde geleverd, ons geen stap nader bracht tot de kennis van Gezelle's diepste wezen.’

* * *

In zijn slotstudie: ‘Het Jongste isme in de Vlaamsche Letterkunde’, pleit Joris Eeckhout voor de strenge ethische waarden waarvan ieder litterair werk als het ware zou moeten doordeesemd zijn en niemand die nog iets van zijn zielsevenwicht in stand houdt kan hem hier voor een anacronistischen boeteprediker afmaken.

Wat hij sterkgebald in die 5 blz. zegt luidt als een oordeelsdag over prestaties der huidige generaties die in hun freudiaansch zwangerschap, laat staan cynisme of volkomen schaamteloosheid, de ziel aan de varkens gooit: ‘De litteratuur werd overrompeld door autobiografieën naar freudistische mythe opgevat en naar naturalistisch kanon uitgewerkt.’

‘Hoe te verklaren dat, ook te onzent, auteurs, die als katholiek geboekt staan, en dus logischerwijze hun verantwoordelijkheid niet kunnen verdonkeremanen, meedoen aan een cynisme, dat zich uitstalt in de brutaalste weergave van het dierlijke uit andermans en voorgewend - eigen leven?’

Eeckhout heeft onbetwistbaar een open oog voor de diepere

waarden die aan alle kunst ten grondslag liggen. De drie vierden van ‘Literatuur en Leven’ vormen dan ook een soort brevier voor den kunstenaar van alle tijden.

Wat inzonderheid zijn stijl betreft, kan er in vergelijking met vroeger werk op vooruitgang gewezen, al bevat ook de besproken studie menigen hortenden zin die den lezer op de proef stelt door het veelvuldig inlasschen van tusschenzinnen en hem wegens den verbroken gedachtengang weleens verplichten op zijn stappen terug te komen. Bij een tweeden druk ware het niet ongewenscht b.v. de 3^{e} alinea van blz. 69 hertoetst te vinden.

Vriendenhanden Karel Verbeke

De avond is vroeg gevallen vandaag:
De zon loopt bloedend op de bogen van een verre laan
zich dood! -
Nu komen weer die onzichtbare handen tot mij,
die stil gaan rusten aan mijn voorhoofd;
vriendenhanden zijn zij,
zonder kleur, zonder kracht,
maar die zacht gloeien als een langen zoen.
Zij komen van zoo ver.
Zij zijn het bewijs van trouw der vele goede vrienden
waaraan ik denk.

o Die goede, goedwillige handen der vriendschap! -
En terwijl de zon daarbuiten als een laatste bloedgulp
traag uitplast,
is het of zij mij zeggen
vrees niet, wij zijn bij u,
vrees niet voor het zonlooze leven,
vrees niet voor den tragen, toonloozen avond, alleen...
wij zijn bij u!

Voor mij liggen mijn eigen leege handen:
zij zijn vaal en donker doorgroefd,
maar stillekens aan worden zij warm.
Een ongekende rijkdom stroomt in ze neder.
Het is de gloeiing van stil goud:
het is het vuur van jong en jagend bloed,
het is de warmte der genegenheid uit vele handen.
o Die vriendenhanden die alleen mijn armoe vullen kunnen!

Straks is de dag heel dood en sluit ik de oogen.
De avond ligt nu rustig als een oud tapijt...
De zon is voort. -
o Vriendenhanden, als gij biddend over mij samenvouwt,
dan hoor ik verre kantieken
de eenzaamheid van dezen avond vullen:
die eenzaamheid ook binnen mij;
dan sta ik op en ben weer sterk
en steek het helle blijde licht aan
voor een nieuwe dag!

Kronieken

Nederlandse Poëzie
Jan Vercammen Pieter G. Buckinx

Er werd eens beweerd dat de Tijdstroomredakteurs hadden afgsproken elkander te bewieroken. Al werd met deze bewering ook het bewijs geleverd van de solidariteit dezer redakteurs, anderzijds duidt het op een waardering zonder dewelke elke groepeering zoniet onmogelik, dan toch nutteloos wordt. Laat ons dus genoeglik een partijtje vogelpik spelen, het komt er niet op aan wie het hoogste aantal punten behaalde,

J. VERCAMMEN.

wel wie de zuiverste bewegingen maakte bij het smijten. Het komt slechts op oefening aan, mijne heren. Wij hebben beloofd ons best te doen om zo zuiver mogelik te leeren smijten, desnoods elkander buiten te smijten. Bij elke executie zal dus voornamelik dit sportief element in aanmerking worden genomen, want zonder scheldwoorden gaat het nu eenmaal in Vlaanderen niet. Ondertussen zijn de kannibaalse dilletanten een roemrijke dood gestorven en wij roepen elkaar opnieuw toe: indien het ons welkom is onze roem wit op zwart te lezen, laat ons elkaar loven, want het is nutteloos op andere lof te wachten.

Met de vijf-en-twintig prozagedichten die Jan Vercammen zo pas onder de suggestieve tietel: Credo, in het licht zond betreedt deze jonge dichter het terrein waarop

in Vlaanderen o.a. Achiel Mussche, in Nederland Van Schagen, in Frankrijk Paul Claudel meesterlik uiting hebben gegeven aan een vernieuwd, profeties levensgevoel. Het rytme dat hier vaak herinnert aan de psalmen, is vloeiend en muzikaal als het lied van de wind, als het ruisen van de natuur zelf. Dit ruisen van de natuur, dit onbevangen, bijna vertederd natuurgevoel neemt dan ook in Credo een zeer ruime plaats in en situeert deze prozagedichten in een sfeer van morgenlike frisheid, die echter niet altijd 'helderheid' kan worden genoemd.

Onder de jongere Vlaamse dichters is Jan Vercammen ongetwijfeld de hartstochtelikste. Bij uitstek lyricus, speelt zijn jonge overmoed hem wel eens parten, die wij door de vurigheid en het entoeziasme waarmee deze romantikus zijn droom bevolkt, gauw vergeten.

Al kan men beweren, dat aan het prozagedicht een zekere tweeslachtigheid niet vreemd blijft, men moet echter toegeven dat het zich uitstekend leent tot het lyries uitzingen van een zeer persoonlik zielskonflikt, waar het dit zielskonflikt als het ware in zijn groei zelf volgt en ontleedt, ja tegenover dit konflikt een standpunt inneemt, dat echter vanuit een zuiver poeties oogpunt gezien bijna onvermijdelik naar afwijkingen voeren moet. Jan Vercammen wist deze afwijkingen zogoed als heelenal te ontwijken terwijl hij zijn roekelooze fantazie ongebreideld aan het woord liet. Een vage romantiese stemming stremt af en toe de vurigheid en het entoeziasme; de verbeelding drijft op de rytmiese woordenvloed, muzikale motieven zwellen aan, de helderheid van het beeld wijkt naar onduidelike nevels; reeds is de betekenis van het woord in de wisseling van licht en schaduw teloor gegaan, zodat er niets meer overblijft dan klank en muziek, klank en muziek omruisen deze jonge dwaze droom.

> Luister:
> De banjo vult de tijd,
> waar ik eenzaam mijn hoofd aan wil beuren.
> Over de zilveren watervlakte opent de waterlelie witte poorten voor de bezoeking:
> de zon is in haar portaal.
> De banjo en de waterlelie duren afgescheiden en tezaam:
> miniale ruimte en ewigheid.
> Verder zijn de groene valleien en voorbij de ravijnen worden ze blauw:
> daar is uw afwezigheid een geheim en hier is ze de barenspijn van het verlangen.
> Eenzaamheid is tot mijn geloof gekomen, wijl gij niet tot mijn liefde kwaamt;
> eenzaamheid, waar de stilte niet in dalen wil uit de bergen,
> en beweging is het stage bloeden van een steile wonde.
> De banjo vult de tijd en de lelie de ruimte - nu: zij wordt de witte brand tusschen de hemel en mezelf.

Hier toont Jan Vercammen ons een nieuw faset van zijn jong en vurig talent. De terugkeer naar de prozodie die zijn tweede dichtbundel 'Reven' kenmerkte maakt hier plaats voor een vrij natuurlik aanwellend rytme, dat met de muziek dit gemeen heeft, dat het u voert naar een onwezenlike, romanties beleefde droom. Jan Vercammen heeft steeds een zekere voorliefde aan den dag gelegd voor het aanwenden van vreemde en in onbruik geraakte woorden; een voorliefde die aan zijn poeties werk een eksotiese tint geeft maar de verstaanbaarheid niet steeds in de hand werkt. Nog worstelt hij tegen het woord, nog verdringt een zekere verstandelikheid de spontaniteit van het gevoel zodat weleens de eenvoud en ook de intensiteit verloren gaan.

Dit alles neemt echter niet weg, dat hij in Credo vaak die uitzonderlike diepte bereikte die reeds in ‘Reven’ aanwezig was. Jan Vercammen droomt niet; hij arbeidt. Bij het partijtje vogelpik smijt hij niet alleen zeer schoon, af en toe siddert de pijl naar het hart. Daarom Jan, loven wij u, want het is nutteloos op de lof van de kannibaalse dilletant te wachten.

Jan Vercammen: Credo. Uitg. ‘Tijl’ Deurne en J. Vercammen, Gyzegem, 18 fr.

Nederlands Proza
Boeken van vrouwen Jan Vercammen

Laat ik vooreerst wijzen op een herdruk van Carry van Bruggen's ‘Heleen’, het werk dat haar, naast ‘Het Huisje aan de Sloot’ voorgoed een eigen plaats verzekerde in onze literaire wereld. Dit laatste werk werd voor enkele maanden hier besproken. Verschillende verhalen in realistiese trant waren deze beide boeken voorafgegaan. Genoemde werken betekenden een merkwaardige versteviging van haar talent en een verdieping van haar realistiese kijk op leven en dingen. Schrijfsters die de kracht van deze bezitten ontvallen ons altijd te vroeg. Carry van Bruggen heeft iets manneliks en positiefs in haar werk en het getuigt tevens, benevens van een diepe liefde waar het over het Joodse leven gaat, van een hoog-menselike deernis, als hier in ‘Heleen’, een boek dat zich vooral door zijn inzichtige psykologie onderscheidt. Carry van Bruggen heeft hier met een echt-vrouwelike intuitie een ziel gepeild, die door het leven tot het laatste toe wordt verstoten, al blijkt aan de laatste bladzijde van dit boek het leven van Heleen niet ten einde. De schrijfster heeft hier uitdrukking gegeven aan haar eigen pijnigende onwetenheid inzake de doelmatigheid van alles wat het leven in ons vormt. Het noodlot, dat hier enkel in onrust wordt gevolgd, zal enkel in ‘De Grondgedachte van Prometheus’ worden aanvaard. Dat betekent de bezinning, om het woord van Frans Coenen te gebruiken, die voor ‘Heleen’ een merkwaardige studie als inleiding schreef. Dit verklaart ook meteen het pessimisme dat zo diep een der kenmerken is van dit boek.

Heleen is de vrouw, die bij gemis aan opvoeding, op zichzelf geheel haar leven bouwen moet en gedurig wordt verschalkt door het mysterie van zichzelf en anderen. Interessantst wordt Carry van Bruggen als Heleen tegenover één mens komt te staan. Ze krijgt ons niet zo diep te pakken, als het over de mensen in het algemeen gaat. Hier vervalt zij niet zelden in herhalingen, die eer hinderend aandoen, maar bijna onvermijdelik aan de vorm verbonden zijn. Het is een zwakheid van Heleen dat ze te veel de mensen zoekt. Want wij zullen in de stilte van eenzaamheid de verklaring van het mysterie dichter aan ons voelen en ze misschien horen, als we eenmaal daarvoor sterk genoeg zijn geworden.

> We trekken allen met een woordloos lied
> Ons hart terug uit een reeds oud verlangen
> maar laten het weer gauw en ganslik vangen
> als een wanhopige door 't ruisen van wat oeverriet.
>
> Dat is ons heerlike onstandvastigheid:
> bedriegelike diepte met haar luwend zingen,
> en als we ons hart die dronkenschap ontwringen,
> staat als een katedraal voor ons onze eenzaamheid.
>
> We treden in het eindloos schip: hier is het groot begin
> des harden wegs, omvangen door pilaren,
> Maar hier zal het mysterie zelf zijn zin,
> kind van dit heiligdom, in vreugde baren.

Eenzaamheid is trouwens niet de volstrekte psychiese en fyziese afzondering van een bepaald individu. Zij sluit niet de kommunie uit met een menselik wezen, dat we diep voelen ons de volledigiing van ons eigen onvolkomenheid te brengen, maar wel de sociale bekommernissen, die veelal tot het domein van konventie en zwakheid behoren. Of is het niet waar wat Nico van Suchtelen schreef over ‘machtelooze individuen die hun minderwaardigheid trachten te ontkennen door zichzelf als leden der soevereine massa tot goden te verheffen’? De oplossing ligt hierin dat we vooral mens blijven en dat dan zo volkomen mogelik trachten te worden.

Het is het fatum van Heleen dat zij tegenover honderd problemen wordt gesteld, die voor een gewoon mens geen problemen zijn, doodeenvoudig omdat hij ze voorbijgaat, zonder te voelen dat hij een levenswaarde negeert. Maar Heleen vindt het Ariadne-draadje niet in de doolhof. Integendeel. Het verlies van haar illuzies is voor haar het verwarren en vervagen van al wat de wereld inhoudt, de mens inkluus. Haar levensgang krijgt zijn betekenis, mede door het feit, dat zij niet dat hoger weten bezit, dat wij geloof noemen, enkel een zeker geloof in het leven, dat echter niet steunt op een hoger geloof, dat de oplossing van vele vragen in zich bevat. Maar het is niet haar schuld, want we weten, dat het geloof een gave Gods is.

Voor ons, die door de nieuwe zakelikheid zijn gevormd, zij het ook soms niet altijd zonder tegenzin, is dit boek misschien wat te veel een eksperimenteren met gevoelens, anderzijds echter, behoort het tot de psycho-realistiese sfeer. Het lezen is soms wat vermoeiend, maar om de zielkundige rijkdom zeker een genot.

Marie Schmitz

Marie Schmitz heeft niet de naam die Carry van Bruggen verwierf. Nochtans hebben ook haar vorige romans ‘Marietje’ en ‘Aan het Overzetmeer’ de aandacht op haar naam gevestigd. Bij haar meer dan bij de vorige schrijfster komt vooral het teer-vrouwelike tot uiting, zo zelfs, dat het soms tot het gevoelerige overslaat. Het lyriese element is niet klein in ‘Als een bloem in den wind’, maar stoort het meestal niet. De natuurschildering is werkelijk evokatief in de Zuiderse episode bizonderlik fijn in eenklank met het psychies verloop gebracht.

Line slijt haar donkere jeugd tussen een zieke moeder en liefdeloze verwanten.

Toch heeft ze de kracht een droom te bouwen, die geheel onverwacht in vervulling gaat, door de liefde van een rijk geleerde die haar meevoert naar het zonnige Zuiden. Daar beleeft ze de volheid van haar geluk, tot een finantiële krisis en de dood van haar man alles neerslaan. Ze komt terug naar Holland en een droom is alles wat ze bij houden kan van wat eens werkelikheid is geweest. En zelfs die niet, want ze voelt hem haar verder en verder ontzinken. Maar hij laat haar sterker en innerlik verrijkt achter.

Dit verhaal, dat flink is gebouwd, is met een warm hart geschreven. Ook op dit leven weegt en fatum zonder uitkomst, en wat het pijnlikste is: zonder zin voor haar. Het is opvallend, hoe in deze boeken de mensen zonder geloof geen weg met hun leven weten. We voelen in hun aanvaarding een gedwongenheid, die ons belet ze in het werkelik leven over te plaatsen. Het literaire element primeert het reële.

Laten we ook opmerken dat het leven van Line ten onder gaat vooral omdat zij het juiste inzicht mist in de orde der levenswaarden. Ook zonder ons geloof zouden we niet aanvaarden dat het integrale geluk afhankelik zou zijn van het bezit. Want al sterft de geliefde man, op het ogenblik van zijn finantieel débâcle, het verlies van het bezit is hier werkelik de oorzaak van alles. Mag ik zeggen, het detoneert wel, nadat we ons in zo groot een liefde hadden ingeleefd. Een liefde, die op zichzelf reeds een genoegzame bestaansreden was voor twee menselevens, indien zij slechts *dat* bezit hadden begrepen. Liefde is geen bereiken, geen ontmoeting (daarvoor wordt ze hier wel gehouden) liefde is de vervulling van een *streven,* de hoogste vorm van het oermenselike streven naar volmaaktheid, die geluk is. En het streven zelf is geluk, omdat het leeft van het gedurige mysterieuze nabijzijn der vervulling. Een streven, dat sterkte vraagt, zonder dewelke het aan alle zelfs materiele oorzaken van ondergang wordt blootgesteld.

Dat zou nog meer gebleken zijn indien er minder afwijkingen in het verhaal waren geslopen, i.a.w. indien het strakker was gehouden. Dit soort kamoeflage doet echter ook af aan de waarde van het boek als literair werk in brede zin.

Marie Koenen

Marie Koenen is de enige katolieke onder de hier behandelde romancières. Haar ‘De Andere’ is dan ook geheel op katolieke grondtoon gebouwd. Bij vergelijkingen als deze zien we klaar, hoe het katolicisme het zwaartepunt der konflikten, een plaats geeft, die een heel andere is daarbuiten. Op die waarheid is in de laatste tijd meermalen gewezen, o.a. bij de romans van Walschap.

Het groot konflikt van ‘De Andere’ is er dan ook een zedelik: de opstanding uit de zondeval, een vorm van het problema der genade: de loutering door het lijden... De klemtoon valt duidelik op de kristelike vergevingsgedachte. Het is een stil boek, dat iets van een overweging heeft. Het is vooral rustig, wat tegenwoordig een zeldzaamheid is. Voor de vrouwelike hoofdpersoon geldt niet vooral het erotiese element, wel de vroomheid die door haar eenvoud diep treffend is.

Bijkomende konflikten zijn: de strijd van het nieuwe met het oude (geen van beide overwint bepaald) en dat van een priester, die door zijn politieke bemoeiingen mede oorzaak wordt van Giel's val, wat hij berouwvol erkent en tracht goed te maken.

Niet altijd zijn de psykologiese feiten voldoende verantwoord. De figuren zijn niet altijd scherp genoeg getekend om ons te doen geloven in de wendingen van een menseleven. Het blijft soms bij een soort suggestie, die wel klaar genoeg is maar omzeggens te embryonair blijft. Aan het begin schijnt het zo of Marie Koenen haast heeft tot het huwelik van de twee hoofdpersonen te komen, waar de eigenlike roman ook begint.

Dat alles neemt niet weg, dat Marie Koenen hier blijk heeft gegeven alleszins betere romancière dan dichteres te zijn. Ze kent de wereld die ze beschrijft en de gave bladzijden die werkelik in deze met warm hart geschreven boerenroman voorkomen, maken hem tot een voor het vrouwelike kamp der Nederlandse romankunst zeker niet onbelangrijk boek.

Marie Koenen kan trouwens een roman bouwen. Ze houdt de draad stevig vast en volgt een zekere weg. Ze heeft het niet nodig haar objektief te verplaatsen, om ergens langs een omweg overheen te komen. Ware deze roman door een man geschreven, met het talent van Marie Koenen, sommige passi zouden aan kracht gewonnen hebben, wat het evenwicht van het verhaal zeker ten goede ware gekomen.

Josine Reuling

Groter kan de stap moeilijk zijn, dan die van Marie Koenen tot Josine Reuling. Hier wordt zelfs de tragedie (als die er is) niet ernstig opgenomen. Het enige wat hier aux sérieux wordt genomen zijn de ‘ideën’ over vrouwenemancipatie in praxis gesteld. Maar dan op een speciaal vrouwelike wijze, t.t.z. dat Josine Reuling daarvoor een kousestopper van 'n man nodig heeft. Het zou natuurlik anders niet gaan. Maar die man uit dat boek van haar doet het hem niet, hoor! Hij verderft al dadelik de atmosfeer. Die man is trouwens maar een vriend, waarmede Bep samenleeft. Hoewel Josine Reuling het eigenlik niet te bont maakt, wordt het niet een verhaaltje waarvan we de lezing kunnen aanbevelen.

De tietel is karakteristiek. Liefde is hier inderdaad enkel een intermezzo, alhoewel haar groei en neergang werkelik met talent zijn getekend. Deze schrijfster heeft trouwens een zeer behoorlike stijl en vertelt smakelik. Psychologies treft zij vaak de juiste toon en kan zij de vergelijking met de hier geciteerde namen best doorstaan. Toch is er een zekere oppervlakkigheid, die dit ‘Intermezzo’ na ‘Sara Vierhout’ niet als een groei kan doen aanvaarden.

Alhoewel Josine Reuling hier even suggestief vertelt en even juist en trefzeker schildert, is er vooral het subjektieve element, dat ons hindert. We horen de schrijfster te veel, niettegenstaande dit kenmerk wel een zekere bekoring uitmaakt, nl. omdat we tevens een warm medeleven voelen, dat evenwel eenzijdig blijft.

Laat het volgende intermezzo van Beb maar eens gebeuren met werkelik een man. Mogen we Josine Reuling daar verwachten?

Elizabeth Zernike

Vooral ‘David Drenth’ heeft de naam van Elizabeth Zernike gevestigd. Deze schrijfster behoort zeker tot de beste onder de Nederlandse romancières.

In ‘Het Buurmeisje’ geeft zij ons een brok leven van studenten en studentinnen op de H.B.S. Hoewel niet naar het realistiese recept geschreven, steunt het verhaal op een zakelike realiteit, die echter door het warme hart van de schrijfster is gegaan.

Het einde van deze brok leven is het begin van het grote leven: het verlaten van de H.B.S. De jongens en meisjes uit dit boek hebben niet nodig geïdealizeerd te worden om onze belangstelling op te wekken. Met een uitzonderlik fijne intuitie weet Elizabeth Zernike in de ziel van haar jeugd te dringen en ons die in volle eerlijkheid te laten doorschouwen. Want dat is het werkelik, alle oppervlakkigheid is hier ver, dit boek doet begrijpen.

Zonder de sprankelende speelsheid van Josine Reuling heeft Elizabeth Zernike toch een gedrongen levendige stijl.

Het gaat hier niet over typen, zoals dat vaak het geval is in boeken over schoolkinderen. En het is ook niet voor kinderen geschreven. Zomin voor wat stijl als inhoud betreft.

El. Zernike neemt de jeugd zelfs wel eens te ernstig. Ze weet het, en het is misschien een kwestie van genegenheid. Maar veel van wat jeugd zegt, heeft soms zelfs niet voor haarzelf, de ernstige waarde die El. Zernike er aan geeft. De inhoud van dit boek heeft trouwens enkel, behalve literaire, psychologiese waarde. Zo is het niet richtinggevend noch is het de oplossing of zelfs maar het aanduiden van een centraal konflikt. Maar El. Zernike schrijft zodanig dat het even boeiend wordt als een aan gebeurtenissen rijke roman. Hier gebeurt niets dan het daagse leven der studerende jeugd, maar elke dag heeft hier het grote belang, dat hij voor de jeugd werkelik heeft.

Carry van Bruggen: Heleen. - Enkele bladzijden uit Heleen's dagboek. - Uitg. Wereldbibliotheek, Amsterdam. - Keurband 49 fr.

Marie Schmitz: Als een Bloem in den wind. - Uitg. Wereldbibliotheek, Amsterdam. - Keurband 39,90 fr.

Marie Koenen: De Andere. - Uitg. Wereldbibliotheek, Amsterdam. - Keurb. 49 fr.

Josine Reuling: Intermezzo met Ernst. - Uitg. Nyghen van Ditmar, N.V. Rotterdam.

Elizabeth Zernike: Het Buurmeisje. - Uitg. Wereldbibliotheek, Amsterdam. - Keurband 39,90 fr.

Franse Letteren
Twee boeken Joost Van de Venne

‘Tableau du XXe Siècle les lettres’ door René Groos en Gonz. Truc. *(Denoël* et *Steele,* Parijs 30 Bfr.

Men kan het een schrijver gerust vergeven dat hij soms boosaardig te werk gaat; men kan het hem echter niet vergeven dat hij èn boosaardig èn vervelend is. Dit is het geval met Gonzague Truc onder wiens leiding een ‘Tableau du XXe Siècle: les Lettres’ bij Denoël & Steele (Parijs) wordt uitgegeven. Waar de eerste drie delen, die achtereenvolgens handelen over Wetenschap, Plastiek & Muziek, Wijsbegeerte in de XXe eew, getuigden van een nauwgezette en ernstige arbeid, wordt ons met het vierde deel ‘Les Lettres’ een werk opgedist dat zijn weerga niet vindt aan vergissingen, kletspraat en allerlei onzin.

In de inleidende nota vernemen we: ‘Cet ouvrage devait être publié sous le seul nom de M. René Groos. Des circonstances bien indépendantes de sa volonté ont obligé le directeur du T. XX S.M.G. Truc d'y mettre la main et d'écrire notamment les chapitres de la Poésie et du Roman’. Het resultaat is betreurenswaardig. Gonz. Truc verbaast door zijn losbollige virtuositeit in het citatenstelsel, zijn oordeel dat nergens gegrond is en een stelselmatig afbreken der litteraten die hem hinderen. Zonder enige uitleg, met een solemnele pedanterie, klasseert hij ieder auteur naar eigen belachelike willekeur. Gonzague Truc - God de Vader: Tableau - Laatste Oordeel.

Wij vergen van de kritikus niet anders dan dat hij ons zijn eigen oordeel over de behandelde auteurs te kennen geeft, dat is trouwens zijn ambt. Maar wij kunnen niet aanvaarden, neen wij kunnen niet eens begrijpen dat een kritikus op zulke onjuiste superficiele wijze zijn werk betietelt: ‘Tableau du XXe Siècle’.

Na een loftuiterij over Anatole France (Truc heeft eens een boek geschreven over deze majoor-der-franse-ironie, en verwijt ons dat wij dit genie te veel miskennen!) is het wel de moeite waard eens even te onderzoeken in hoeveel regeltjes Barrès wordt terecht gesteld: ‘Le roman a été pour Maurice Barrès un prétexte ou une tribune et il n'y a guère que lui dans ses personnages. Nous oserons dire cette fois que ce n'est pas assez. Le culte du moi n'a de valeur morale que si le moi est assez puissant. En art aussi, et si pleins de talent soient-ils, les romans du chantre de Bérénice restent chargés de sa faiblesse et du regret maussade où le jeta son manque de tempérament.’ En dat is alles wat er te zeggen is over een Barrès die werkelik in de ziel een kunstenaar was, tintelend van poezie, doorvlamd van een grootse inwendige levenskracht. G. Truc verwijt hem het gebrek aan temperament! Heeft hij dan nooit de prachtige ‘Cahiers’ geopend, die tot de meest aangrijpende werken van deze tijd behoren?

Er is vooral iets dat voor G. Truc een niet te overbruggen hindernis is geworden en die hem gedurig parten speelt: hij heeft de schrijvers doodeenvoudig per kategorie gerangschikt: een rangschikking die bovendien de belachelike stempel van eigen voorliefde draagt. Het lijkt bijna op een planten-kwekerij waar ieder plantje een fiche draagt: klassieke romanciers, wereld-romanciers, psycholoog-moralisten, verhalende romanciers, romaneske romanciers (!).

Diegene met wie hij niet goed over de baan kan heeft hij eenvoudig weggelaten. Kan men iets kleinzieligers indenken? De waarde van een kunstenaar is de boodschap die hij in zich draagt, en die hij ons onder gelijk welke vorm weet mede te delen. Alleen twee faktoren gelden: de gedachte en het aksent.

G. Truc kan hier tegen inbrengen dat zijn boek geen schoolboek is, en het dus in ieder opzicht zijn recht blijft, een personlik oordeel over de behandelde auteurs te uiten. Ik wou echter doen opmerken dat zijn boek een didaktiese tietel draagt en, naar de inleiding en de aankondigingen van de uitgevers te oordelen, het wel als een studie-boek kan beschouwd worden; wat echter niet uitsluit dat G. Truc zijn persoonlik oordeel hierin mag te kennen geven. Het komt er echter op aan te weten: hoe en in welke omstandigheden. Het ideale studie-boek der moderne letteren zou m.i. een 'tableau' een bilan moeten zijn, die opgevat, met de zorgvuldige medewerking der betrouwenswaardige ingewijde opinies, maar geretoucheerd, geordend, gekleurd zou zijn met hier en daar de verborgen maar sterke opinie van de auteur zelf. Het ongeluk is echter dat G. Truc integendeel geen rekening met de ingewijde opinies heeft gehouden, en er maar op losgestormd is lijk een belachelike Don Quichotte, van de eerste tot de laatste bladzijde, tegen allen die niet in het zelfde vaarwatertje van de heer Truc vertoeven.

Gonzague Truc begrijpt evenzo niets over de vormen der poezie. Zo lezen wij b.v. over St. Mallarmé: 'le pur technicien de "L'Après Midi d'un Faune" n'est plus qu'un objet de curiosité pour l'honnête homme (sic)'. Is met deze éne appreciatie eigenlik niet àlles bewezen omtrent het dikdoenerig gezanik van deze 100 procent typiese zeurkous die ons zeeziek maakt? Laten wij wat verder toch maar de bakerpraatjes van deze menheer aanhoren. 'Depuis Rimbaud toute la poésie moderne succombe sous un rayonnement d'erreurs'. Wat dan gedaan met Claudel? en Péguy? en Apollinaire? en Cendrars? om er maar enkelen te noemen. - 'Le Grand Meaulnes' het nooit te vervangen meesterwerk van Alain Fournier heet hij eenvoudig 'une étude sobre et fouillée sur l'adolescence'. Dergelike gegevens doen ons tenslotte twijfelen of G. Truc de boeken waarover hij het heeft wel heeft gelezen.

Henry de Montherlant vertegenwoordigt volgens Menheer Truc, alléén (ik aksentueer) de sportieve jeugd van deze tijd! Dat is dus zijn enige houding tegenover werken als 'La Relève du Matin - Le Songe - Les Bestiaires - Mors et Vita'. Alles wat hij te zeggen heeft over een schrijver die, bijna de enige zijner generatie, gedurende vijftien jaar reeds, het schoonste en het nobelste van zichzelf heeft gegeven om de grootheid van de mens, de primauteit van de geest te proklameren in een tijd van alles-beheersend, dodend materialisme. Wij mogen nog tevreden zijn, als we hier en daar in uitzonderlike gevallen, iets redeliks ontmoeten over Louis le Cardonnel, Léon Daudet, Maurras, Giraudoux en zelfs over een Marcel Aymé. Maar waarom de namen verwaarlozen van een Daniel Rops, Gilbert de Voisins, Romain Roussel, Philippe Barrès, Claude Morgan en tal van anderen wier gepubliseerde werken reeds meer dan een belofte waren? wanneer namen van een Simenon, zelfs van een Dekobra met lof worden gesiteerd. Waarom zoveel willekeur en systematies onbegrip? Is dat kritiek? Het is een armzalige komedie! Het spreekt vanzelf dat wij noch ons inzicht, noch ons oordeel over bepaalde auteurs, aan de Heer Truc willen opdringen: hij bezit het recht te denken en te schrijven wat hem belieft. Maar hij heeft de plicht datgene wat hij als de waarheid vooropstelt te rechtvaardigen: *dat is de elementaire eerlikheid van de kritikus.*

M.i. heeft Gonzague Truc in zijn indeling een speciaal genre vergeten of verwaarloosd: de gendarmen, de groot-visiers, de almachtige dogmatiekers, de dikbuikige kritiekasters, de litteraire smeerpoetsen met het nimmer-falend-gezond-verstand-omtrent-de-grote-problemen-des-ingewikkelden-levens,

die zichzelf het middenpunt der moderne beschaving wanen... Maar om dat speciaal soort mensen in al hun idiotie te beschrijven zou hen de bijtende, geselende, onverbiddelike lach moeten bezitten van een Erasmus b.v. of een Rabelais....

'*Encore un Instant de Bonheur*' door Henry de Montherlant (Grasset, Parijs).

Een meesterlike poëzie is deze waar het poëties gevoel in de volmaakte vorm, niet zijn minderwaardigheid, niet zijn ondergang, maar het waarachtig aksent en de hoogste vlucht vindt. Het eentonig gerijm van een poëzie die meer bewerkt is dan wél gelukt, bezit op zichzelf iets triestig, iets onuitstaanbaar vervelend; de drang daarentegen om ongeschonden de eerste flitsen der ontroering vast te leggen, bezit zoveel schoons dat we ondanks alle geteoretiseer geneigd zijn het grootste deel der na-oorlogse eksperimenten te aanvaarden: het surrealisme, het ekspressionisme die alle tradietie negeren, maar de onveranderlike eerste vorm der ontroering hebben gelukt. Ik begrijp zelfs niet hoe men in sommige kringen er toe gekomen is àl de produkten dezer perioden te verwerpen. Wat geeft trouwens de vorm? Als het gedicht werkelik ontroerend is, getuigt van een waarachtig diep beleven, dan kan het mij bijster weinig schelen of dit gedicht een proza-gedicht, een klassiek vers of een vrij vers is.

Dit is het geval met 'Encore un Instant de Bonheur' de laatste verzenbundel van Henry de Montherlant. Soms slaat het gedicht over tot het versje, zelfs tot de para graaf; geen traditionele rieten, alleen in uitzonderlike gevallen het gebruik van het natuurlik oplevende rijm en de assonantie, al is het soms maar een schijn van rijm of assonantie. Maar zijn gedicht bezit de organiese macht van de innerlike rietmus die het doorgolft, die het doorsiddert en dat gedicht tot een lied maakt, tot muziek. Hoe groeien deze verzen telkens open als een schoon gespierd wezen waar een hart in klopt! Het vers van de Montherlant zingt! Ja, bij mierakel, het zingt. Bij mierakel van het moevement dat vast verbonden blijft met een waarachtige bezieling, door de weerslag van een zonderling poëties gevoel, dat zich als een diepte van stilzwijgen onder de woorden uitstrekt en de rietmus komt bevrijden. En dan, er is die onmiddelikheid van uitdrukking, geen vertoeven in het frazelen van zinledige woorden, maar het dynamiese dat uit de gronden der zielsdiepe belevenis opspringt en voorttrilt in het ganse vers, en aan dit vers zijn ruimte geeft, en de beweging van zijn eigen levensgevoel. Waar Claudel soms de indruk geeft van ik weet niet welke vreemd-Oosterse poëzie, daar klinkt door het werk van de Montherlant de typiese, echt-zuivere franse geest die Volk is en die Heer is. Ik wil hierdoor niet de vergelijking trekken tussen twee mensen, maar wèl tussen twee systemen, of liever twee verschillende oplossingen van éénzelfde probleem.

In het figuur van deze dichter leven een massa mensen en een massa aanpassingen: een ridder die soms hunkert om ver buiten ons gemeenschap te gaan leven en daarna in het hart van de woestijn, in de volle woeste wind, zich te vergelijken met een der Arabieren die hij bewondert, die dichter, of krijger, of minnaar is, of dichter én krijger én minnaar.

Soms klinkt door deze poezie een bittere toon:

> 'caduques toutes nos raisons de vivre,
> il resterait encore celle de tromper son prochain...'

maar terstond bereid om de vreugden van deze bitterheid te offeren voor het genoegen van een manlik-zuiver geloof. Soms een dromer, een verloren dromer, een kind dat

men vergelijken kan met de Fournier van ‘Miracles’ en Giraudoux van ‘Les Provinciales’.

De Montherlant is ongetwijfeld een mystieker, die er toe geneigd is de vele kleine goden, die niet anders zijn dan de eksaltatie van onszelf, te verwarren met het grootse, het koninklike, het onuitwisbare idee van de énige, eewige God; maar die, op dergelike wijze bijna in ieder moment een toppunt van sublieme poëzie bereikt. Hij is een zwerver die gans zijn drang is gaan uitleven in de oneindigheid, in de brandende eenzaamheid der verre zonnelanden om des te beter zichzelf te vinden, en eenmaal dan terug te keren tot zijn volk, met de grootse veroverde krachten, als een koning in de morgen!... Want wat ànders is de Dichter?

Frans VAN IMMERSEEL.
Plaat uit '*Die Holewagen Sage*' van Hans Grimm.

Aantekeningen

Croce en Gentile op de Index.

Dezer dagen hebben wij medegedeeld dat het werk van de Italiaanse filozofen Benedetto Croce en Giovanni Gentile op de kerkelike Index was geplaatst. De Romeinse korrespondent van 'De Tijd' schrijft nu aan zijn blad, dat zulks in Italië veel opzien heeft gebaard; temeer omdat Gentile een zeer aanzienlike plaats bekleedt in de fascistiese wereld.

'Dit is dan ook waarschijnlik de reden, waarom de Italiaanse pers blijkbaar order gekregen heeft, het bericht van de 'Osservatore Romano' over de indicering van zijn werken niet over te nemen; afgezien van enkele ochtendbladen in de provincie, die dat order blijkbaar niet meer tijdig ontvingen, hebben de bladen het nieuws genegeerd. Inderdaad brengt deze vrroordeeling voor de fascitiese regering, die de katolieke godsdienst als die van het Italiaanse volk erkent, moeilikheden met zich, waarover zij niet zoo onverschillig denken kan als de nationaal-socialistiese regering dat blijkbaar doet over de veroordeling van Rosenberg's '20e eeuw'.

De korrespondent van 'De Tijd' brengt in herinnering, dat Gentile Mussolini's eerste minister van onderwijs is geweest en de wet ontwierp, die het onderwijs verbeterde.

'Dat hij in fascistiese zin het godsdienstonderwijs op de lagere scholen herstelde werd hem door sommige vroegere geestverwanten bizonder kwalik genomen.

'Tegenwoordig is Gentile hoogleraar in de wijsbegeerte aan de Romeinse universiteit en verder o.a. voorzitter van het Nationale Fascistiese Instituut voor Ontwikkeling en van de kommissie voor de Italiaanse Encyclopedie'.

'Benedetto Croce die de Hegeliaanse wijsbegeerte aan de Italiaanse universiteiten groot gemaakt heeft, werd reeds verleden jaar getroffen door een veroordeling van zijn 'Geschiedenis der 19e eeuw', waarin hij zijn liberale geloofsbelijdenis had neergelegd en voor de katolieke kerk slechts negatieve waardering over had.

'Ook het fascisme, ofschoon eerst van de 20e eeuw, kreeg overigens in dat werk terloops een veeg uit de pan. Croce staat namelik bekend als onverzoenlik tegenstander van het door geweld gevestigde bewind. Ofschoon hij senator is en somtijds ook de senaatzittingen komt bijwonen, staat hij dan ook geheel buiten het openbare leven. Zijn woning te Napels, die voor enige van zijn aanhangers een Mekka gebleven is, is een enkel maal het voorwerp geweest van de aanvallen, die dezer dagen op de internationale bijeenkomst der PEN-clubs tersprake kwamen, doch reeds tot het verleden behoren'.

Men herinnert zich de woordenwisseling hierover tussen Louis Piérard en Marinetti op het P.E.N.-congres. (Zie blz. 463).

Is Paul Gauguin vergiftigd?

In 'Candide' heeft Charles Kunstler een artiekel gepubliseerd: 'Is Gauguin vergiftigd?' Hij maakt melding van vreemde geruchten, die aanstonds nadat de schilder in 1903 op Martinique was gestorven, hebben gelopen en die nu weer zijn opgedoken. Gaston

Poularis heeft er de kleinzoon van Paul Gauguin over aangesproken en geeft in ‘Comoedia’ verslag over het onderhoud.

‘Ik geloof er niets van’, zei de jonge schilder. ‘De knecht van mijn grootvader heeft zijn dood niet aan de geestelike medegedeeld met de woorden: ‘Kom gauw, de blanke is dood’, maar hij zei: ‘Gauguin is dood, we zijn er kapot van’. De inlanders vereerden hem.

‘Waarom zou men mijn grootvader hebben vergitigd? Sinds langen tijd had men niets meer van hem te vrezen. Zijn gezondheidstoestand was van die aard, dat het de moeite niet meer waard was. Met

die vergiftiging is het als met de “bourgeoisie” van mijn grootmoeder. Zij was heelemaal geen bourgeoise’. Ik heb haar gekend. Zij had een bizonder vurig temperament, zij vloekte... Ik heb haar op een weide over een hek zien springen. Haar familie was streng, zij niet. Haar familie was er niet op gesteld, Gauguin te zien loopen in Bretoens kostuum, op klompen die hij zelf had versierd. Daarom noemde men mijn vader op school den jongen van den gek...’.

In ‘Comoedia’ heeft de h. Kunstler hierop geantwoord.

Hij stelt vast, dat de geestelike Vernier op 8 Maart 1904 aan Daniel de Monfreid schreef: ‘Tegen elf uur die morgen kwam de jonge Ka Hui mij in allerhaast roepen met de woorden: kom gauw, de blanke is dood!’

Op 25 Februari 1904 had Le Moine aan Daniel de Monfreid geschreven: ‘Gij gaat zelfs verder en laat doorschemeren, dat een zoo groot man niet plotseling kon sterven en dat hij uit den weg moet geruimd door een bende vrijbuiters of muitende schurken’. Het gerucht, dat Gauguin was vermoord, is dezelfde dag van zijn dood ontstaan en heeft op Tahiti altijd gelopen. Fransen, die vele jaren op het eiland en op de Markiezeneilanden hebben gewoond en vrienden van Gauguin hebben gekend, hebben Kunstler verteld, dat het gerucht nog altijd bestond.

De heer Nordmann, dei sinds vele jaren op Tahiti etnografiese en etnologiese onderzoekingen verricht, heeft verzekerd, dat Gauguin geen testament heeft nagelaten. Volgens verklaringen van zijn bekenden, met name den ouden Guilliton en zelfs pastoor Vernier, was Gauguin wel erg ziek, maar niets deed een zo plotseling en snel einde verwachten. In de archieven van de Markiezeneilanden is geen verlof tot begraven gevonden.

Het bewijs, dat Gauguin niet is vergiftigd is dus niet geleverd.

De niet-veroorloofde vertaling van ‘Mein Kampf’ in Frankrijk verboden.

De Parijse handelsrechtbank heeft vonnis geveld in het proses der Duitse Eher-uitgeverij tegen de Franse uitgevers van de niet veroorloofde vertaling van Hitlers boek: ‘Mein Kampf’.

Het drukken en de verkoop van de Franse vertaling werd verboden en de vernietiging der in beslag genomen eksemplaren bevolen. Iedere overtreding wordt bestraft met 100 frank boete. Den klager werd een siemboliese schadevergoeding van 1 frank toegewezen.

Upton Sinclair in Pruisen verboden.

Al de in het Duits vertaalde werken van de Amerikaanse romanschrijver Upton Sinclair zijn tans in Pruisen verboden.

De bevoegde overheid heeft opdracht gekregen bedoelde werken in beslag te nemen.

Een Nederlandsch letterkundig blad?

'De Uitgever' van 1 Juli j.l. bevat het derde verslag van de Studie-Afdeling van de Nederlandse Uitgeversbond. In dit rapport wordt de mogelikheid onderzocht der gemeenschappelike uitgave van een letterkundig blad. De leden dezer afdeling heeft een blad voor oogen gezweefd, 8 pagina's groot, verschijnende om de 14 dagen. Het publiek zou zich door middel van den boekhandel er op moeten abonneren. De inhoud zou én informerend én krities-voorlichtend moeten zijn.

De Studie-Afdeling is van mening, dat er geen onoverkomenlike bezwaren bestaan tegen de kollektieve uitgave van een orgaan, mits deze op de medewerking van boekhandelaren en uitgevers zou kunnen rekenen.

Misschien kan het Vlaamse avontuur met 'Boekenkast' iets leren?

Standbeeld van Henric Van Veldeken te Maastricht.

Ter herdenking van de 800ste verjaardag van Henric van Veldeken zal te Maastricht een standbeeld van de ‘Vader der Nederlandse dichtkunst’ worden opgericht.

Het Gemeentebestuur heeft besloten, dit standbeeld in eigendom te aanvaarden en de kosten der fundering voor rekening der gemeente te nemen.

Het tragisch lot der gebroeders Chénier.

Zoals bekend, is de Franse dichter André Chénier, geboren in 1762, in 1794 geguillotineerd. Hij was een der laatste slachtoffers van het Schrikbewind, want hij stierf 7 Thermidor, twee dagen voor de val van Robespierre!

Een tragies lot; maar soms schijnt dat van zijn broer Marie-Joseph, die twee jaar jonger was, en hem heeft overleefd, om in 1811 te sterven nog tragieser. Want André is voor zijn overtuiging gevallen, als een held, en na zijn dood vereerd als dichter, zoals hem toekwam. Joseph is, na een korte tijd van sukses, in de eerste jaren der revolutie, vergeten. Hij heeft zich de dood van zijn broer sterk aangetrokken, en die toch niet kunnen verhinderen.

Omdat hij tot de Jacobijnen behoorde, heeft men hem als een broedermoorder beschouwd, hem als een Kain toegeroepen: Wat hebt gij met uw broeder gedaan? Men heeft hem miskend en belasterd en zijn karakter dat zeker niet zo hoog was als dat van André, zo zwart mogelik voorgesteld.

Joseph heeft nochtans bewezen de moed te hebben, om met het grootste gevaar voor zijn veiligheid en leven, voor zijn mening op te komen. Het was voor de val van Robespierre, en zelfs nog voor de dood van zijn broer, dat hij zijn laatste toneelstuk ‘Timoléon’ onderwierp aan de sensuur van het geduchte ‘Comité du Salut public’. Het werd verboden om zijn gematigde, verzoenende strekking. Het bevatte o.a. deze tirade:

Il faut des lois, des moeurs, et non
pas des victimes!

De man, die op dat ogenblik zo iets durfde zeggen, was zeker geen laffe machtsaanbidder, en dat hij zijn broer niet heeft kunnen helpen, hij, de eens zo uitbuidig gevierde schrijver van het eerste patriotiese toneelstuk, lag eenvoudig daaraan, dat hij zelf verdacht was, en alle invloed had verloren.

Er bestaat trouwens een vermoeden dat hij al op de lijst stond, en slechts door Robespierre's val is gered. Dat hij door de dood van zijn broer diep geschokt was, blijkt daaruit dat hij nadien geen toneelwerk meer heeft geschreven. Zijn toneelstukken, hoewel wat deklamatories, hebben verdiensten.

Nog in de gevangenis (waar de Brugse kunstschilder Suvée, eveneens opgesloten, zijn portret heeft gemaakt) dichtte André Chénier:

Comme un dernier rayon, comme un dernier zéphyre,
Peut-êtres est-ce mon tour...
Au pied de l'échafaud j'essaye encore ma lyre.
Peut-êtres est-ce mon tour...

Op het schavot sloeg hij zich voor het voorhoofd: ‘Pourtant j'avais quelque chose là’.

André Chénier was een aanhanger van de revolutie. Maar hij verzette zich al spoedig tegen haar buitensporigheden. ‘De revolutie, die rechtvaardig is, moet overwinnen door rechtvaardige middelen’, zei hij. Hij viel Collot d'Herbois en Robespierre heftig aan, toen deze een feest aanboden aan Zwitserse garden, die gedesterteerd hadden, met de kas. Hij maakte een gedicht op Charlotte Corday, die Marat vermoordde, en die hij vereerde als een heldin. Zo kon het niet uitblijven, of hij haalde zich de haat op de hals van de diktator en zijn omgeving.

Marie-Joseph, in wiens geweldig sukses de grote acteur Talma gedeeld had, is geëindigd als ambtenaar onder het keizerrijk.

De Hollandse Romanliteratuur.

In aansluiting met de bijdrage van Camp de Basschaerde over Noord-Nederlandse poëzie deze passus uit een artiekel van Anthonie Donker in het Critisch Bulletijn.

‘De laatste jaren komt er meer muziek in onze romanliteratuur, die tientallen jaren achtereen al te kalm en gemakkelijk haar traditioneele banen volgde. Na, of althans naast het huiselijk lief en leed en geharrewar en de landelijke dialect-prenten, waaraan we gewend geraakt waren, komen er meer en meer romans, waarvan de schrijvers blijken te beseffen, dat er over het Hollandsche leven nog iets boeienders mee te deelen is. Men kijkt verder dan zijn deur; enkele schrijvers hebben ontdekt, dat het veelvoudige driftige leven van een stad als Rotterdam een boeiender gegeven voor romans is dan het enkelvoudig deftig leven van een gegoede familie in zoo'n stad, hetgeen hier trouwens reeds lang en breed even definitief beschreven was als de gegoede Engelschman en zijn milieu door Galsworthy (die dan ook als alle meesters van een volkomen regelmatige proza- en levensstijl den prijs der beperkte en ongevaarlijke grootheid den Nobelprijs ontving). Ons nationaal verleden, dat langen tijd (ja, zelfs al in de ‘gouden eeuw’) onuitstaanbaar kleingeestig en kleinhartig is geweest, maar een tijdlang tegelijkertijd ook rijk en boeiend en zeker grootscher dan ons gemiddeld heden, is de laatste jaren opnieuw ontdekt en pas nu begint het in onze literatuur ten volle tot zijn recht te komen. Nog enkele jaren geleden, was de klacht gerechtvaardigd, dat de Hollandsche schrijvers hun nationaal verleden de sage en de historie zoo grondig verwaarloosden, terwijl die voor de verbeelding van Hollandsche kunstenaars toch een uitermate rijke en natuurlijke bron van bezieling konden wezen. In korten tijd verschenen daarop de romans en drama's van den Vliegenden Hollander, van Rembrandt, van Jan Steen, van Jan Pietersz. Coen, van Willem van Oranje, van de Oost-Indische Compagnie. Sommige gelukt, andere mislukt, maar interessant was steeds de poging het verleden van ons volk uit dezen tijd te herkennen en opnieuw met een persoonlijke bezieling te zien.

Waar woonden de Nibelungen?

Professor Henri Grégoire van de Universiteit van Brussel heeft een nieuwe teorie verkondigd over de oorsprong en de plaatsbepalingen van het Nibelungenlied. Volgens deze teorie zijn de Nibelungen afkomstig uit Nijvel, het oeroude Brabantse stadje. Trogene, waar Hagen vandaan komt in het lied, is niets anders dan Tongeren, toen de hoofdstad van de Galliese vorst Ambiorix, die nog tegen Caesar gevochten heeft. Als bewijzen haalt Prof. Gregoire een oorkonde uit de elfde eeuw aan en bovendien, heeft hij vastgesteld dat nog heden ten dage in een dorpje bij Tongeren een volksfeest gevierd wordt, waarbij een tyran, die den naam Hacco draagt, een jonge vreemdeling (Siegfried) aan wie hij een wedloop door het land verloren heeft, door een steek in de rug vermoordt.

De Burgondiërs, die in het Nibelungen-lied genoemd worden, zouden volgens Professor Grégoire, met een beroep op een tekst van Olympiodoros uit de 5e eeuw, ook niet oorspronkelik bij Worms gewoond hebben, maar wel degelik in het land van Tongeren en wel bij Borg-Worm, dat als Waremme bekend is.

Frederik Van Eeden-Genootschap.

Op 26 Mei 1934, is te Amsterdam opgericht het Frederik van Eedengenootschap, dat zich ten doel stelt de herinnering aan de persoon en het werk van Frederik van Eeden levend te houden. Het Bestuur bestaat voorloopig uit: Mr. H. Giltay, voorz., Mr. J. Baert da la Faille, Jhr. Dr. Nico van Suchtelen, Louis de Vries, Herman Heyenbrock, Hans van Eeden, H.W. van Tricht, Beethovenstraat, 158, Amsterdam, secr. tot wie men

zich kan wenden voor aanmelding als lid of nadere inlichtingen.

Een biblioteek van verbrande Duitse boeken te Parijs.

Te Parijs is onder leiding van een aantal Duitse emigranten, voorgezeten door de Duitse schrijver Heinrich Mann, een komitee gevormd dat zich ten doel stelt een biblioteek van verbrande Duitse boeken bijeen te brengen. Men wil van alle boeken, die de nationaal-socialisten juist een jaar geleden 'plechtig' hebben verbrand een exemplaar onder brengen in een daarvoor gehuurd huis op de Boulevard Arago, te Parijs, waar reeds 3,000 van die boeken bijeen zijn gebracht.

Op de duur moeten het er 50.000 worden. Een aantal Duitse geleerden hebben zich bereid verklaard mee te helpen, al kunnen ze dat voor zover ze nog in Duitsland wonen niet openlik doen.

Herleving van de Waalse Letteren.

Sedert enige tijd valt in het Walenland een sterke opleving van de publieke belangstelling ten opzichte van de Waalse dialektiese literatuur en de studie van de Waalse dialekten waar te nemen. De uitgave van de 'Dictionnaire Wallon', samengesteld door Prof. Haust te Luik, is een sukses geworden en heeft aanleiding gegeven tot de publikatie van meer dan een monografie gewijd aan de plaatselike dialekten van het Walenland.

In twee schouwburgen te Luik worden geregeld Waalse stukken gespeeld. Tans deelt men mede, dat door de zorgen van het 'Institut de Dialectologie Wallonne' een vijfde editie is verschenen van het blijspel 'Tâti l'Périqui' (Tâti de haarkapper), een halve eeuw geleden geschreven door Edouard Remouchamps. Dit toneelstuk luidde de herleving van de Waalse letteren in. Het wordt in de nieuwe, door prof. Haust van een inleiding voorziene editie verkocht ten bate van het Musée de la Vie Wallonne.

Letterkundige prijzen.

De 'Société des Gens de Lettres' heeft de Prix Courteline, groot 1000 fr., ingesteld door de weduwe van den Franschen schrijver Courteline, voor dit jaar toegekend aan de Lyonnese romanschrijver Gabriel Chevalier, de auteur van 'Durand, voyageur de commerce'.

De literaire jury van het Amerikaanse Genootschap voor Franse gedachte en kunst heeft drie prijzen, elk van 20.000 frank toegekend, onderscheidelik aan Raymond Millet, redacteur van de 'Temps', aan André Berry, leraar aan het Lyceum Saint Louis, en aan de schilder Jean Dianzat.

De Haw Thornden-prijs, die jaarliks toegekend wordt aan een werk van een Engelse schrijver, beneden de 41 jaar, dat in het voorafgaande jaar verschenen is, is dit jaar toegekend aan James Hilton, voor zijn roman 'Lost Horizon'.

- De Prix Claire Virengue ten bedrage van 3000 frank bestemd voor Franse literatuur van morele waarde is toegekend aan Jean Nesmy (pseudoniem van de heer Surchamp) voor zijn gezamenlike werken. In de jury voor dezen prijs hebben tal van bekende katolieke schrijvers zitting o.a. Henry Bordeaux, François Mauriac en Franc Nohain.

De Académie Française heeft de grand prix Gobert (9000 frank) toegekend aan Louis Réau, voor zijn 'Histoire de l'expansion de l'art français moderne'.

- De Belgiese Verhaeren-prijs voor poëzie is verdeeld tussen Adrienne Révelland, voor haar bundel 'Paysages' en Stiénon du Pré, voor zijn bundel 'Les îles et les Dunes'.

- De Franse Akademie heeft haar grote drie-jaarlikse prijs de Thiers-prijs, toegekend aan Albert Chatelle, adjunkt-konservator aan het marine-museum van het Louvre, voor zijn boek: 'l'Effort belge en France pendant la guerre'. Gaston

Doumergue, de gewezen president van de Republiek, voorzitter van de ministerraad, heeft de voorrede geschreven.

- Er is in Frankrijk weer een nieuwe literaire prijs gesticht, de Prix Rabelais, die 15.000 frank zal bedragen. Deze prijs zal ieder jaar worden toegekend voor de vakanties aan een handschrift of reeds verschenen boek.

In de jury zitten niet enkel literatoren, maar ook anderen, n.l. een schilder, Fernand Léger, een komponist Arthur Honegger, een medicus, een chansonnier Charles Fallot, twee duettisten, een cinéast Albert Préjean, een fotograaf, een boekhandelaar, een regisseur, een sportman Charles Pélissier, een joernalist, enz.

Sport en literatuur.

In een belangrijke gemeente moet Mane Hiel gevierd worden. In de gemeenteraad wordt het feestprogramma gestemd. Na de vergadering vraagt de burgemeester aan een raadslid: Maar, wat heeft die 'koereur' eigenlik gedaan? Strikt histories. Die burgemeester dacht misschien aan zijn kollega van een andere grote gemeente die een kampioen-renner feestelik ten gemeentenhuize ontving, welke eer een laureaat in de schilderkunst niet mocht te beurt vallen.

O tempora, etcetera.

Intussen is Herman Teirlinck in eerstbedoelde gemeente komen verklaren: Een volk, dat zijn dichters eert is een groot volk.

In de Koninklike Vlaamse Akademie.

Ter vervanging van de hh. Felix Timmermans en Prof. Vandewyer, die onlangs werkende leden zijn geworden, moesten twee nieuwe briefwisselende leden gekozen worden. De keus viel op Dr. Jan Grauls en Dr. Ernest Claes.

Zoals men weet, worden de kandidaten voorgedragen door een kommissie, samengesteld uit de bestuurder, onderbestuurder en sekretaris, waarbij dan nog twee andere Akademieleden worden gevoegd.

Ter opvolging van Prof. Jules Persyn stelde de kommissie als eerste kandidaat Dr. Ernest Claes voor, als tweede kandidaat Gerard Walschap, De h. Claes behaalde 21 stemmen, de h. Walschap 3.

Ter opvolging van Z.E.H. Kan. Prof. A. Van Hoonacker stelde de kommissie als eerste kandidaat Dr. Jan Grauls voor, als tweede Prof. Frank Baur, als derde E.H. Dr. De Hovre. De h. Grauls bekwam 15 stemmen, de h. Baur 11.

Willem Kloos en Prof. G. Brom, van de Universiteit van Nijmegen, werden tot buitenlandse ereleden gekozen.

Hoge onderscheiding voor Deense schrijfster.

Gydithe Lemche, de schrijfster van de romancyclus ‘Edwardsgave’ heeft dezer degen de medalie ‘Ingenio et Arti’ in goud gekregen, de hoogste, onderscheiding voor letterkundige verdienste, daartoe eenstemming door de vereniging van Deense schrijvers bij de Koning voorgedragen.

Aanleiding hiertoe is geweest het verschijnen van een nieuwe volksuitgaaf van ‘Edwardsgave’, hetgeen iets heel bijzonders is, daar tot op heden alleen van auteurs als Jonas Lie en dergelike grootheden Deense volksuitgaven in de handel kwamen.

‘Dagens Nijkede’, een der grote Deense bladen, deelt naar aanleiding van de dekoratie nog het volgende mee uit een interview met de schrijfster:

‘De kritiek bij het eerste verschijnen van de gehele cyclus was niet bizonder gunstig en Mevrouw Lemche begon aan ander werk, overtuigd, dat het lot van haar werk bezegeld was door de kritiek. Maar omstreeks 1920 werd het als het ware opnieuw ontdekt; de belangstelling er voor was wakker geworden en sedertdien wordt “Edwardsgave” met toenemende belangstelling gelezen en in steeds groter aantal verkocht’.

Het Kongres van Sowjetschrijvers.

De Sowjetpers publiseert brieven en verklaringen van talrijke West-Europese schrijvers naar aanleiding van het a.s. kongres van schrijvers, waarop de vormen van het realistiese scheppen in het middelpunt zullen staan.

In een uitgebreid artikel legt Romain Rolland de nadruk op de buitengewone betekenis van dit kongres, dat aan de jonge schrijvers-generatie de weg zal wijzen voor hun verdere werk. Rolland zegt daarbij, dat het wezen van het socialistiese realisme de wil is voor de verwezenliking van de denkbeelden dat de gedachte van de schrijver onverbrekelik moet zijn verbonden met zijn handeligen.

De Engelse schrijver John Strachey verklaarde tijdens een onderhoud met de vertegenwoordiger van de Prawda: ‘Het kongres van Sowjet-schrijvers zal ongetwijfeld van buitengewone internationale betekenis zijn. Al zijn er tot nog toe maar weinig werken in het Engels vertaald, de indruk, die zij maakten was buitengewoon. Het machtige realisme, de met het leven nauw verbonden wereldbeschouwing van zijn konstitutie, geeft blijk van geheel andere sociale verhoudingen dan die der kapitalistiese wereld’.

Uit Parijs zijn voor het deelnemen aan het schrijverskongres André Malraux en de te Parijs wonende Sowjetschrijver Ilja Ehrenburg vertrokken.

Een roman en een huweliksadvertentie.

Een jong Londens schrijver, Bob Alsworth geheten, wiens eerste roman maar matig sukses had, plaatste in de nieuwsbladen de volgende advertentie:

‘Jong zakenman, bemiddeld, sportief, knappe verschijning, wenst huwelik aan te gaan met jong meisje, in alle opzichten gelijkend op de heldin van Bob Alsworth's laatste roman: ‘Wat liefde vermag’, enz.

In weinige dagen was de eerste oplage van de roman uitverkocht!...,

Incidenten op het Pen-Club Kongres te Edinburg.

De h. Marinetti, namens Italië, sprak over de behandeling der schrijvers in zijn land, en verklaarde dat niet alleen de fascistiese schrijvers, maar zelfs de schrijvers die enkel sympatie betonen voor het fascisme zonder er zich bij aan te sluiten, in Italië goed behandeld worden.

Daarop riep de h. Piérard, Belgies afgevaardigde uit: ‘We weten allen dat Italië een land is van lammeren, en dat men overal wolven vindt, uitgenomen in Italië!’ en de h. Piérard haalde het voorbeeld aan van de Italiaanse schrijver Croce, wiens huis door de politie werd bestormd en zijn boeken aangeslagen.

De h. Marinetti lochende dit onmiddelik, maar wanneer de h. Piérard zijn verklaring b vestigde moest de voorzitter, die nadien ten andere de heer Piérard gelijk gaf, uiterste pogingen aanwenden om het incident zonder andere gevolgen te doen eindigen.

De bekende Duitse geschiedschrijver Emiel Ludwig, stelde de vraag of de intellectuelen een gebeurlike oorlog kunnen verhinderen of een einde stellen aan een reeds ingezette oorlog.

In de loop dezer gedachtenwisseling is op zeker ogenblik een heftig incident opgerezen. De Duitse schrijver Ernst Toller stelde voor bij de Duitse regering te protesteren tegen de vervolging en de gevangenzetting van andersdenkende schrijvers, waarop een Zwitsers afgevaardigde, met name Pierre Meyer, antwoordde, uit zijn persoonlike naam en geenszins als afgevaardigde, dat Toller zelf zich op een bepaald oogenblik heeft schuldig gemaakt aan vervolging van andersdenkende schrijvers en joernalisten.

De h. Toller ontstak in woede en riep dat zulks gelogen was. Hij protesteerde ertegen dat hij beschuldigd werd door een man, dien hij niet eens kende als letterkundige.

De zaal werd erg rumoerig, verscheidene afgevaardigden riepen in de grote verwarring tegelijkertijd zodat door niemand iets kon verstaan worden. De voorzitter, een Catalaans schrijver, hamerde uit alle macht om stilte te bekomen. Toller kon eindelik opnieuw het woord nemen en hij herhaalde zijn logenstraffing. Meyer sprong dan plots op 't spreekgestoelte en begon overhaastig Franse verzen voor te dragen, doch door de zaal ging er zoo'n oorverdovend gefluit, dat geen enkel woord tot de aanwezigen doordrong. Meyer zag zich dan ook genoodzaakt het spreekgestoelte te verlaten.

De motie door Toller voorgesteld werd, behoudens een onthouding, van de Amerikaanse afgevaardigde en een stem contra, deze van Meyer, met algemeenheid van stemmen goedgekeurd.

De Pen-Club-kongressen beginnen goed op onze demokratiese parlementen te lijken. Er ontbreekt nog slechts een vechtpartij. En van die gelegenheid kan dan gebruikt gemaakt voor een ophefmakende pacifistiese motie.

Verering van Verlaine.

Te Parijs heeft zich, op initiatief van André Guibert-Lasalle, een literaire groep gevormd, die zich ‘Les Verlainiens’ noemt en die, gelijk de naam reeds aangeeft, uit geestdriftige bewonderaars van Verlaine's poëzie bestaat. De groep stelt zich ten doel om de herinnering aan de dichter levend te houden en zijn werk in ruime kring bekend te maken.

‘Comoedia’, die dit bericht plaatst, merkt daarbij terecht op, dat er reeds een literaire groep bestaat, die hetzelfde doel beoogt: ‘Les Amis de Verlaine’. Als men op deze wijze voortgaat, zal men weldra horen van groepen die ‘Les disciples de Verlaine’, ‘Les Amitiés Verlainiennes’, of ‘La Société Paul Verlaine’, enz., enz. heten.

Men kan van het goede ook te veel krijgen.

Boekbesprekingen

Florence Barclay: L' amour au bout du fil. - Trad. de E. de Saint-Segond, Librairie Plon. 3,50 Ffr.

Een roman, die enigszins op sensatie uit is, en daarvan dan ook de gebreken bezit. Zeer onderhoudend evenwel voor wie van het genre houdt. Zelfs beter dan veel in het Soort. De held van deze zeer moderne roman is de romancier, die doorheen de wereld de herinnering aan een grote verloren liefde draagt. Terug te Londen gaat hij zijn ontgochelingen beschrijven, en nooit heeft een boek zooveel sukses gekend. Dank aan een telefoniese vergissing, vindt hij de vrouw terug, die hij vroeger heeft bemind. Zij is nu weduwe, en zo kunnen ze elkaar het tragiese raadsel van hun verleden verklaren.

J.M.

Chancelier Pasquier: Memoires 1930. - Publiés par le duc d'Audiffret. Pasquier. Bibliothèque historique, Ed. Plon, Paris. 15 Ffr.

In dit boek worden de tragiese dagen van 1830 in Frankrijk opgeroepen. De revolutie en de troonsbeklimming van Lodewijk-Filip worden hier door de beroemde memoralist verhaald op de meest levendige wijze. Voor wie zich voor de geschiedenis van dat tijdvak interesseert, een buitenkans.

J.M.

Julien Green: Adrienne Mesurat. - Editions Plon. Paris, 3,50 Ffr.

De ‘Bibliothèque reliée Plon’ brengt in goedkope editie een herdruk van het gekende en terecht zeer geroemde boek van de fijnzinnige romancier. Mag ik be-

langstellende lezers verwijzen naar het uitstekend artiekel van onze medewerker Joost van de Venne in het Junienummer van dit tijdschrift?

Tussen een zieke zuster en een seniele vader slijt Adrienne Mesurat eentonige en trieste dagen. Tijdens een wandeling gaat haar een onbekende voorbij, waarop zij verliefd wordt. Van dan af verandert haar bestaan grondig. Haar liefde verwoest haar als een ziekte. Dan vallen de ongelukken op haar neer: haar zuster vlucht, haar vader sterft een gewelddadige dood, en: is zij het niet, die hem heeft gedood? Zij verlaat haar huis maar kan nergens vrede vinden. In haar angst, keert ze zich eindelik tot hem, die ze liefheeft maar hij kan haar niet huwen, en verwijdert zich van haar. Het leven heeft voor Adrienne Mesurat geen zin meer.

Deze roman bezit een uitzonderlike psykologiese diepte en is geschreven in een gedrongen suggestieve taal. Een boek zoals er niet veel in de Franse romanwereld verschijnen. Volkomen Frans in zijn vorm peilt Green hier de algemeen- menselike diepten van een vrouwenleven, dat tot de waanzin toe door het lot wordt verwoest, gedeeltelik omdat zij er niet sterk genoeg tegenover stond.

J.M.

Rob. Franquinet: Het vroege uur. - Uitg. 'Drukkerij De nieuwe Mijnstreek' Beek.

De eerste bundel van een jong dichter. In het colophon vernemen we o.a. dat deze verzen door een vriend taalkundig werden gekorrigeerd bij 10° onder nul. Moedig is dat wel, maar dat is tenslotte een zeer ongunstige omstandigheid; zodat er nog wel aan zijn aandacht zijn ontsnapt.

Dat heeft echter niets met de waarde van deze poëzie als poëzie te maken. Niet zelden trof ons een werkelik geslaagde aanhef, maar wel zelden wordt hij tot een gaaf gedicht. Een der beste laat ik hier volgen:

Laat de kade doodgaan
van een hoog verdriet
binnen de ouwe deuren
zingt een jonger hart zijn lied.

Laat de booten rotten
van de regenslag
achter de donkre boomen
danst de rode dag.

En als de wrakken drijven
met de late stroom
willen we verblijven
in éénen droom.

Mooi is die droom
en groot van leed
maar er is geen mens
die haar grootheid weet.

Reeds hieruit blijkt het, dat de beelden niet altijd zuiver zijn. Ze zijn dat vaak niet. Daarenboven ontbreekt soms elke band tussen de beelden van eenzelfde gedicht, wat zeker wijst op een gebrek aan beheersing. Kan men hier al spreken over een beeldenweelde, die een vruchtbare fantazie verraadt, ze is eer wat kaoties. Zijn voorliefde voor eksotiese beelden verleidt de dichter soms tot het schrijven van wat in proza nonsens zou heten, waarom dus niet in poëzie. Het gebeurt wel meer dat hij zich tot een woordenspel laat gaan, dat dan echter niet al te veel uitstaans heeft met wat we, sinds Van Ostayen, klaarder als muziekaal element zijn gaan ervaren.

We ontmoeten in deze bundel soms een werkelik pregnante vizie, die voldoende getuigt voor het talent van deze jonge dichter. Doorheen deze bladzijden klinken soms schone intonaties op, die ons plots luisteren doen op zijn woord, maar evenwel niet hun belofte volbrengen. Het wil ons voorkomen, dat deze bundel te vroeg werd gepubliceerd. Late deze dichter vooral leren zich gekonsentreerd te bezinnen over zijn diepste beleven.

J.V.

Gery Helderenberg: Mysterium crucis. - Uitg. ‘De Oogst’, Antwerpen.

Onze meest begaafde mystiese priester-dichter schonk ons in de laatste tijd enkele spreekkoren, die als dusdanig bizonder gelukt mogen heten. Nu een passiespel insgeliks in vorm van spreekkoor. We hebben in Vlaanderen niet veel aan spreekkoren. Maar nu zij in de mode komen zal wel iedereen gaan spreekkoren maken, vergetende, dat ook dit 't werk van de woordkunstenaar blijft. Hoe zelfs hier niet altijd welgelukken is wordt ons o.a. bewezen door Wiens Moens' ‘Een vlag waait open’. Dit toont ons trouwens wat er van een dichter gewordt als hij zich in de prangende armen der politiek heeft geworpen.

Gery Helderenberg blijft ook hier de fijnzinnige mystieker en dichter, en tevens weet hij zijn taal te smeden tot de rytmiese bewogenheid, die bij het onderwerp past en tevens voor het genre noodwendig is. Er komen in dit werk passi voor van een uitzonderlike saamgebalde kracht die we door de stormen heen horen doorbreken. Gery Helderenberg schenke ons nog meer spreekkoren, hij is hier gebleken de man daarvoor te zijn.

J.V.

M. de Ghelderode: Godelieve. - Vertaling van Joz. Contrijn. Uitg. ‘De Oogst’ Antwerpen.

‘De Oogst’ maakt zich vooral verdienstelik door de uitgave van degelike volksstukken. Nu de Vlaamse toneelproduksie zulk een verbazende neergang kent verdient dit initiatief onze volle waardering.

Hebben de Vlamingen veel aan M. de Ghelderode te danken, hij niet minder aan hen. We kennen Van Oye's ‘Godelieve van Ghistel’ het stuk, dat in verzen geschreven, enigszins gedwongen aandoet, maar toch verkies ik het boven deze bewerking van de Ghelderode. Maar tevens is het te verwachten, dat het volk meer aan de laatste zal hebben, dat wel wat de gebreken heeft van zijn hoedanigheden inzake eenvoud en klaarheid, en bovendien soms wel de nodige wijding tot een heiligenleven mist. Er hangt natuurlik ook wel veel af van de regie, die hier schone mogelikheden krijgt. M. de Ghelderode's uitzonderlike tekniese vaardigheid is trouwens gekend.

Om en niettegenstaande dat alles zeker aan te bevelen. Het is van het beste mee voor onze liefhebbers.

J.V.

Dr. Alfred Adler e.a.: Het moeilijke kind. - Vert. en ingeleid door Dr. P. Dijkema. Uitg. ‘Wereldbibliotheek, Amsterdam, keurb. f 3,25.

Een boek dat een uitzonderlike waarde heeft voor ouders en allen die met de opvoeding van kinderen begaan zijn. Adler is de psycholoog van het minderwaardigheidsgevoel, dat bij hem de grond is van alle neurosen. Hij stelt het zelfbehoud tegenover het geslachtsbehoud van Freud. Zijn grote betekenis ligt hierin,

dat hij, naar het woord van Dr. De Hovre, de praktiese mensekennis stelt tegenover de boeken-psychologie. ‘Zijn psychologie is karakterkunde en zijn geneesmetode karaktervorming’.

Dr. Alfred Adler heeft school gemaakt en zelfs Foerster heeft zijn invloed ondergaan. Dit boek dan bevat 20 bijdragen ieder over eene speciaal moeilik kind. Eminente psychologen komen hier aan het woord. Eigenlik is het de vertaling van een serie brochures. Adler zelf schreef het eerste en algemeen artiekel. Heel het probleem van het moeilike kind wordt hier in heel zijn omvang behandeld..

Een van de belangrijkste praktiese pedagogiese werken in de laatste tijd verschenen.

J.V. lic.

Dr. Fritz Künkel en Ruth Künkel: Opvoeding tot persoonlikheid. - Uit het Duits vertaald door Dr. P.H. Ronge, arts. Uitg. 'Wereldbibliotheek', Amsterdam.

De lezing van dit boek zal de lezing van het voorgaande zeer ten goede komen, want het handboek bevat een korte uiteenzetting der ideën van Adler, die voor de moderne psychologie en pedagogie werkelik baanbrekend zijn geweest. Oorspronkelik discipel van Freud, heeft hij later met deze afgebroken uit oorzaak van zijn pansexualisme. Natuurlik is Adler ook wel eenzijdig en neemt bij hem de machtswil een te centrale plaats in. Maar in ieder geval heeft hij in grote mate medegeholpen in de gezondmaking van de psychologie, die in het naturalisme en het intellektualisme zat verstrikt.

Zoals de vertaler het zegt, leert Adler ons werkelik onze kinderen anders en beter te begrijpen, ze onbaatzuchtiger lief te hebben en de oorzaak van vele van hun fouten bij ons zelf te zoeken en te vinden. Dit handboek is een bondige en klare inleiding tot het werk van de grote pedagoog.

P.V. lic,

René Meurant: Naissance de la revolte. - Ed. Les Cahiers du 'Journal des Poètes' Bruxelles.

Een bundel gedichten van een sociaal-demokraat, die zijn ideaal uitzingt in humanitaire versen, waarvan de beste niet voor de meeste gedichten van Wiens Moens moeten onderdoen. Strijdliederen, maar niet in de vorm die we daarvan gewoon zijn: de maatschappij wordt hier niet bedreigd met de optocht der rode bataljons, maar de hoofdzaak is de bewustwording van de nieuwe mens, die de stad de rug toekeert.

> Les temps s'avancent, enfançons,
> regards vierges et mains avides.
> Aux balances de leur méfiance,
> ô ville,
> que pèsera ta rançon?
> - - -
> Ces drapeaux, ô ville,
> pendant comme voiles en mer morte,
> une suie de mort empoisse leurs plis.

De bundel begint:

> Lassitude,
> notre marche dans le brouillard
> en quête du phare.

en eindigt:

> Et voici que parmi l'épouvante,
> les cris des femmes, les chants des oiseaux,
> les mitrailleuses télégraphient l'histoire

par hoquets rageurs.

Men ziet duidelik de afgelegde weg. Spijtig maar dat de verblinding van de marsj. deze dichter godslasteringen heeft ingegeven die eigenlik pure nonsens zijn, altans voor ons. Ik wil niet aan zijn eerlikheid twijfelen, wel zeker zijn van zijn kortzichtigheid.

Niet zelden treft ons vooral de kracht van een pregnante intonatie:

Les semailles terminées
les prophêtes sont partis,
qui tissent les destinées.

of:

Au signal de quel épuinoxe
la vieille peau tombera-t-elle
ou les anciennes cicatrices
tous les matins refleurissent
à la rosée du souvenir?

Het blijkt evenwel, dat het doel van de geprofeteerde opstand niet duidelik wordt. Alleen is er het elan van de mens die niet in de hedendaagse samenleving kan aarden, en met alle lijnen van zijn kracht getrokken wordt naar het nieuwe, dat beter moet zijn. Maar de gevolgde weg weten we zeker naar een nieuwe wanorde voeren, maar

les menaces du vieux dieu barbu
ne roulent plus
galets ardents, au torrent des orgues.
Le cristal des cantiques
se file aux bouches des enfants
Le battement des cloches
n'affame plus que les oiseaux.

Meestal treft de dichter het tekenende beeld, dat vaak op ekpressionistiese invloed wijst. In de groep der Brusselse dichters leeft de naoorlogse traditie, nog bijna ongeschonden voort, wijl zij bij ons geen vaste voet meer vinden kan.

René Meurant is zeker een der zuiverste dichters, van de groep die aansloot rond ‘Le Journal des Poètes’. We wensen

hem de nodige bezinning tegenover de godsgedachte, en de verdieping van zijn sterke drang.

J.V.

Emmanuël de Broglie: Un grand marin: Tourville. - Ed. librairie Plon, Paris.

Dit is het 17e deel van de 'Bibliothèque historique', die een enige verzameling van historiese dokumenten wordt, Tourville was even zo handig taktieker als geharde en wat men noemt heldhaftige zeeman. Als zodanig was hij een der grootste mannen van zijn tijd. Hij heeft omtrent veertig kampagnes op zijn aktief en hij nam deel aan al de grote maritime zaken van zijn tijd. Hij is het volmaakte en originele type van zeeman uit het verleden.

J.M.

Willy Corsari: Het mysterie van de Mondschein sonate. - Uitg. A. Manteau, Arenbergstr. Brussel. Ing. 27 fr.; geb. 40 fr.

Ik wil maar zeggen dat Willy Corsari er een handje van weg heeft een detektieve roman te bouwen en te schrijven. Er gebeurt een moord op een jonge vrouw en omtrent alle bewoners hebben voldoende redenen om verdacht te worden. Tenslotte blijkt de schuldige iemand die om zo te zeggen niet kon verdacht worren. Werkelik een van de boeiendste verhalen die we hebben gelezen, natuurlik in dit genre. Wie op ontspannende lezing is belust vindt hier het nec plus ultra. De schrijfster is hier gewoon verbluffendknap. Laten we er bij voegen, dat zij schrijven kan, daarvoor getuigt b.v. haar ernstig werk 'De Man zonder Uniform'. Bij figuren als Willy Corsari is onze feuilleton-literatuur in goede handen. Gezien haar belang als volkslektuur moeten we ons mede over dit boek verheugen.

W.v.W.

Ben van Eysselstein: Romance in f-dur. Uitg. H. Manteau, Arenbergstr. Brussel. - Ing. 27 fr.; geb. 40 fr.

Iets minder handig gebouwd dan de roman van Willy Corsari is dit verhaal nochtans niet minder boeiend en de ontknoping even verrassend. Hier ook weegt op bijna ieder de verdenking van de moord.

Ook niet zo goed geschreven dan het voorgaande, maar toch vlot.

Goede ontspanningslektuur, deze detectiveroman.

W.V.W.

Paul Anders: Storm rond Camilla. - Uitg. A. Manteau, Arenbergstr. Brussel. Ing. 32 fr.; geb. 40 fr,

Men voelt dadelik, dat de schrijver thuis is in de vliegwereld, waarin zijn roman speelt. Boeiend is het wel, maar, laten we zeggen dat, als het met het tiende hoofdstuk was begonnen, en in het volgende dan de intrigue verder was uitgewerkt, het boek heel wat aan spanning zou gewonnen hebben, en daar komt het hier natuurlik op aan. Het schijnt ook wel dat de schrijver het zich soms wat makkelik maakte wat de bouw betreft. Er ontbreekt eenheid in dit boek.

Anders wel goed als ontspanningslektuur, speciaal dan om de wereld waarin het verhaal gebeurt.

W.v.W.

Irène Némirowsky: Le pion sur l'echiquier. - Ed. Albin Michel, Paris.

Het werk van deze Russin is geheel Frans. Men vindt er niets in terug van wat men, wat naïef, de Russiese ziel heeft genoemd. De klemtoon ligt op de psychologiese ontleding, en het verhaal is als zodanig eer nietig. Bizonder diepgaand is de psychologie trouwens niet, maar toch treft ze vaak door haar overtuigde toon. Het is de ondergang van een man die noch de moed noch de kracht bezit een inhoud aan zijn leven te geven. Zelfs aan zijn ondergang blijft zijn wil vreemd.

Het boek werkt deprimerend op de lezers. Als dokument kan het waarde heb-

ben, maar het is niet die literatuur, die we verlangen. Het is een bittere noot in het dodenlied der generatie, die uit de oorlog in een leven werden geworpen, waaraan ze zich vervreemd voelden.

J.M.

Jean Giraudoux: Combat avec l'ange. - Ed. Bernard Grasset, Paris. 15 Ffr.

Jean Giraudoux is wat de stijl betreft aan de moderne na-oorlogse beweging trouw gebleven. We weten niet genoeg over zijn ander werk, om te kunnen oordelen of dat tot zijn eigenaardige persoonlikheid behoort, dan wel of het artificieel is, en dan in hoge mate, meer dan we totnogtoe te lezen kregen. In ieder geval is Giraudoux zeker niet van het artificiële vrij te pleiten. Zijn taal is geheel ongewoon en zijn gedachten zijn alles behalve algemeen. Ik wil maar zeggen, dat Giraudoux romans voorbehouden lektuur zijn voor ontwikkelden, en wel om de voorgaande redenen, die dus niets met etiese overwegingen te maken hebben. Elke zin vraagt van de lezer een gekonsentreerde aandacht. Niet zelden zijn zijn gedachten enkel allusies en zijn beelden hebben een vreemde schittering. Het rietme is eenvormig en vermoeiend, en vraagt wel eens een gebaar van verzet tegen verveling. Maar nieuw is hij altijd weer, op het bizarre af.

Ik heb zo de indruk, dat de methode van Giraudoux de Franse roman niet tot een bloei zou leiden. Wel schrijft hij met een zelfverzekerdheid, die de lezer niet zelden verbluft. Hij is een eigenaardig figuur met vreemde manies, dat me intussen niet zo bekoren kan. als hij het misschien anderen kan doen.

J.M.

François Mauriac: De loop van het lot. - Vertaald door J.C. Bloem. - Uitg. N.V. Wereldbibliotheek, Amsterdam. Keurb. 26,60 fr.

De titel is een eer ongelukkige vertaling van ‘Destins’. Dit boek wordt doon velen aangezien voor het meesterwerk van de grote Franse romancier. Het is een der eerste werken van deze katholieke schrijver, die in de mensen hun antwoord zoekt op de eeuwige roep der goddelike liefde. En als zodanig zien we daar ook klaarst zijn grote hoedanigheden en zijn inzinkingen. Het beste van zijn later werk is toch evenwichtiger al bezit het misschien niet meer in zo hoge mate de spontanëiteit.

Mauriac ziet de mensen in de werkelikheid van hun tweeslachtigheid. En hij ziet diep, tot die diepte waar slechts een rasromancier nog in de duisternissen de geheime bewegingen onderscheiden kan. Hij heeft wel een zekere voorkeur voor de zwakheden der mensen, maar hij ziet tevens de genade. En dat feit vestigt terecht zijn roem als katoliek romancier.

Een pessimisme, dat hem eigen is, heeft hier nog de indringende kracht, die hij in ander later werk liet luwen.

Een figuur als Elisabeth Gornac kan slechts door een kunstenaar worden geschreven die naar de diepte des levens heeft gepeild met al de kracht van zijn eigen begenadigd leven.

De vertaling is vlot en goed.

J.V.

Rudolf Kinau: Hinnik zeehond. - Uit het Platduitsch vertaald door H.P. Thiry. - Uitg. Boekengilde 'Die Poorte', Leuven.

Het is maar dat de vloed van vertalingen die tegenwoordig Nederland en Vlaanderen overstroomt, zeker kwantitatief een heel overzicht begint te krijgen op de eigenlandse produksie. Kwalitatief is een andere gezichtspunt. En dit is het, dat u zenuwachtig maken kan.

Jaja, ik zal niet ontkennen, de Platduitse letterkunde kent tegenwoordig een merkwaardige groei, die ten onzent verdient bekend te worden. Maar of we daar een goed gedacht over krijgen door vertalingen als deze is weer een andere kwestie.

Dit is wel een zeer goede volksroman in eenvoudige en toch tekenende taal geschreven. Hij verhaalt ook over eenvoudige mensen: de vissers aan de Elbe. Hij doet een kundige greep in het werkelike

leven van zijn helden, hij heeft niets van het moderne levenspessimisme. Ondanks alles is het leven goed. Daarom noemen we het een goed boek.

Het schijnt ons zo, dat de vertaling beter kon zijn.

Robert L. Stevenson: De zwarte pijl. - Vert. door J. Mertens. - Uitg. Boekengilde 'Die Poorte', Leuven.

Een historiese roman met als achtergrond de oorlog der twee rozen. Een knap roman, enigszins romanties zoals bij het onderwerp schijnt te passen. Het voorafgaande levensbericht vindt als redenen tot vertaling: de bekoring van de persoon van de schrijver en de harmonie tussen hem en zijn werk. Twee dingen, die met de waarde van een werk op zichzelf echter zeer weinig te maken hebben. Stevenson vertelt pittig en boeiend en stellig is het in de serie van 'Die Poorte' een welkome gast.

Aan de vertaler wilden we echter de raad geven nog even zijn grammatika en zijn taalboek flink door te maken voor hij er zich nog eens aanzet. Over het algemeen heeft 'Die Poorte' het met zijn vertalers niet getroffen. Spijtig want ze verdient beter.

J.V.

A. Dumas: Le capitaine pamphile. - Ed. Librairie Plon, Paris, 3.50 Ffr.

Dit is een van de meest bekende werken van de knappe verteller. Het krioelt van burleske avonturen. Kapitein Pamphile heeft ineens voor zijn handelsschip de vraagstukken van lading en bevoorrading opgelost. Zijn zeeschuimerij, zijn schipbreuken, zijn gedurfde landingen en het zeer zuiderse einde van zijn loopbaan vormen een werkelik zeer aangenaam verhaal. A. Dumas wist trouwens een roman te bouwen.

J.M.

Germaine Acremant: La hutte d'acajou. - Ed. Librairie Plon. 3,50 Ffr.

De fijnzinnige en zo gegeerde schijfster van 'Les Dames aux Chapeaux verts' van 'Gai! Marions-vous!' geeft hier weer een boek in haar persoonlike stijl, hoewel het niet tot de hoogte van de twee voornoemde werken reikt. Weer zijn we in de streek van het Pas-de-Calais. Het is de patetiese geschiedenis van een nederig meisje, die zich een ogenblik laat meeslepen door het spiegelbeeld van luxe en gemakkelik leven, en offert daarvoor zelfs een eerlike liefde.

Ze moet echter een harde boete door, en haar blijft enkel het vergeten.

Aangename ontspanningslektuur.

J.M.

Pedro-Antonio De Alarcon: De mooie molenarin. - Uit het Spaans door Jozef Simons. - Uitg. J. Van Mierlo-Proost, Turnhout. 'Volksbibliotheek', 10 fr. geb.

Een zeer boeiend en levendig verhaal dat Jozef Simons in een vloeiend Nederlands heeft vertaald. Een ware aanwist voor de volksbibliotheek. Een tragi-komediese historie met een happy-end. De Alarcon heeft een fijne en scherpe pen, zijn mensen leven intens, in een duidelik opgeroepen Spaanse natuur. Doorheen een warboel van avonturen blijkt tenslotte de wederzijdse trouw van een lelike man en een mooie vrouw, die elkaar van ontrouw verdachten, en werkelik alle schijn tegen zich hadden.

Die vloed van vertalingen tegenwoordig staat ons eer tegen, maar dit nummer heeft er ons weer voor een ogenblik mee verzoend.

J.V.

Bij de uitgevers

Bij de *N.V., H.P. Leopold's Uig. Mij te Den Haag* (Voor België A. Manteau, Arenbergstr, 34 Brussel) verscheen een nieuw boek van *Fabricius,* nl. Leeuwen hongeren in Napels, alsmede herdrukken van zijn beide werken: Komedianten trokken voorbij, en De Scheepsjongens van Bontekoe. Ook een viertal oorspronkelike goedkope romans: Storm rond Camilla *(Paul Anders)* Crisis *(Jo*

Manders) Romance in F-dur *(Ben van Eysselstein)* Het Mysterie van de Mondschein-Sonate *(Willy Corsari).* Verder vertalingen van *Sir William Bragg's* 'Het Wonder van het Licht' en *Paul Einzig's* 'De economische Grondlagen van het Fascisme'; van *Melis Stoke* in samenwerking met 'Kapitein Nemo' 'Het Geld der Wijzen'; van *Dr. W. Schuurmans Stekhoven* een studie over 'Kanker en zijn bestrijding'. Verder nog een jongensboek van *Rein Valkhoff* en *Piet Marce* 'Bob en Ben op zee'.

Bij *Elsevier,* Singel 151-153. Amsterdam verscheen een nieuw boek van *Mevr. Székely-Lulofs:* De andere Wereld, en van *Hervey Allen,* een sensatieboek: De kleine Madonna. Van *Peter Frenchen* een dokumentair werk over de Eskimo, en de eerste afleveringen van: De levende wereld der Dieren.

Bij *Plon* te Parijs verschenen nieuw: Le Nid d'Epervier (Charles Silverstre), Rochambeau (J.E. Weelen), Une ombre sur l'Amour (Daniel Poiré), Italiennes (J.L. Vandoyer), Le Pontife de la démagogie, Victor Hugo (G. Batault), Mangin (Buguet), Le Problème des dettes interalliées (R. Picard et P. Hugon), het vijfde deel van de Histoire de la Nation égyptienne van Gabriel Hanotaux. Van Jerôme en Jean Tharaud: Vienne la Rouge en van Clemenceau: Discours de Guerre. In de serie 'Choses vues' La Tragiecomédie de la République allemande, van Albert Grzesinsky, en in de 'Bibliothèque historique': Tourville van de Prince de Broglie. In de serie 'Les beaux Textes illustrés' verscheen een deel 'Les Letpres de Bossuet' en in de 'Bibliothèque reliée' herdrukken van Germaine Acremant's 'La Hutte d'Acajou' en Al. Dumas' 'Le Capitaine Pamphile'.

De N.V. van Holkema en Warendorf te Amsterdam kondigt een prijsverlaging aan toegepast op 150 boeken uit haar fonds. We vinden daaronder oorspronkelike romans, vertaalde meesterwerken, biografieën, opvoedkundige, geschiedkundige, godsdienstige werken, studieboeken, reisbeschrijvingen, boeken voor jongens en meisjes.

Sommige prijzen werden op de helft, andere op één derde gebracht. Deze maatregel schijnt verder dan een soldering te strekken. We vinden echter weinig of geen jonge werken van betekenis. Des te meer jonge werken in de wereldliterateur.

Voor prospektus: Keizersgracht 333.

De boekengilde '*Die Poorte*' werd heringericht in haar programma. Het essay zal voortaan zijn plaats krijgen. In haar tweede jaargang zullen werken verschijnen van Selma Lagerlof, Rudyard Kipling, Karl Scheffer, Sigrid Undset, Gogol, een bundel Finse verhalen, Berdjajeff. De gehele serie van 8 boeken kost ing. 64 frank en in linnen geb. 112 fr. Elsdoncklei, 63, Oude God-Antwerpen.

Inhoud van Tijdschriften

De Gemeenschap.

Juni: Wajangspel en Christus-mysterie (Berg), Turandet (Jan Engelman). Gedichten van A.J.D. Van Oosten, Antoon Coolen, Gerard Wijdeveld, Pierre Kemp, Alex

Campaert, Louis de Bourbon, Halbo C. Kool, Jan Vercammen, Chr. de Graaff, Jar. Gin. - Kronieken.

De Vlaamsche Gids.

Juli: Liberalisme en ekonomische Krisis (Marcel Stijns). Bij de 100e Verjaring der Geboorte van Frans de Cort. (Ernest W. Schmidt) Onderwijs en opvoeding (H. Van Tichelen). Gedichten van Jan Vercammen. Boekbeschouwing. - Nieuwe uitgaven.

Onze Wakkere Jeugd.

o.a. Cyriel Verschaeve. C. Verschaeve en zijn Zeesymphonieën. De Saraceensche Beschaving. Praatje over moderne Architektuur.

Helikon.

Nr. 1: Gedichten van Jan R.Th. Campert, J.J. van Geuns, F.J.H. Lousberg, J. Slauerhoff, G. Kamphuis, S. Vestdijk, Eric van der Steen, A. Koolhaas, Alex. Campaert.

Nr. 2: Vertalingen van D.G. Rossetti, John Keats, Goethe, R.M. Rilke, Ch. d'Orléans, Ronsard, Iwan Goll, Jules Supervielle, Emmanuel Signoret, Luc. Durtain, Raym. Radiguet, Don Gustavo, A. Becouer.

Nr. 3: Gedichten van A. Roland Holst, Taeke de Groot, Jo Landheer, Mattheus Joubert, Jan Gin, Max Kijzer, F.C. Terborgh, Leo van Brecu.

Forum.

Juni: Willem Kloos (Urb. Van de Voorde) Monsieur Hawarden (F. de Pillecijn) Celibaat (G. Walschap) Dagboek van een voortgejaagde (M. Roelants) Lorenzo en Mabel (Giacomo Antonini) Meneer Visser en retraite (S. Vestdijk) Cliché van den verleider (Menno ter Braak) Het leven op aarde (J. Slauerhoff) Gedichten van J.C. Bloem en A. van Roosenburg.

Juli: Jan Lubbes (E. du Perron), Het leven op Aarde (7) (J. Slauerhoff), De levende Ring (G.H. 's Grayesande), Tsjip (Willem Elsschot), Dagboek van een voortgejaagdie (Maurice Roelants), Monsieur Hawarden (Filip De Pillecijn), Gedichten van M.B. Freukel, S. Vestdijk, P. Panopticum. - De Keerzijde.

Dietsche Warande en Belfort.

Mei: Het Orienteeringsproces in Newman's Geest (Paul Sobry) Ruusbroec en de geest der mystiek (Urb. Van de Voorde) Henriette Roland Holst van der Schalk (Anton van Duinkerken) Bafoe (J. De Pillecijn) Enkele belangrijke kritische werken over Engeland en zijn Letterkunde (Dr. Raph. Kreemers) Cyr. Verschaeve 60 jaar (de Redactie) Gedichten van Alb. Westerlinck, W. Van den Aker, A.J.D. Van Oosten. Ringsteken (Pertinax) - Kantteekeningen, - Boekbesprekingen. - Inhoud van Tijdschriften.

Juni: De vierde Koning (G. Walschap) Ruusbroec en de Geest der Mystiek (U.V.d. Voorde) Godsdienstige Film (F. Morlion O P.) Bafoe (J. De Pillecijn) Enkele belangrijke kritieke werken over Engeland en zijn Letterkunde (Dr. Raph. Kreemers)

Ringsteken (Pertinax) Gedichten van Maurice Peeters en A.J.D. van Oosten. - Kantteekeningen (A.V.C.) Boekbespreking. Inhoud van Tijdschriften.

Boekengids.

Januari: Gerard Walschap: Carla (A. Van de Velde) 'n Kijk in de Antwerpsche Boekenbeurs - Drie herdrukken van Mevr. Steenhoff-Smulders - Kantteekeningen bij ‘Trouwen’ van G. Walschap (Antoon Thiry) Romankroniek (A.V.d. Velde) Crisis - literatuur (F. de Pillecijn) Boekengilde ‘Die Poorte’ (Dr. A. Boon pr.) Van menschen en boeken. - Boekbesprekingen.

Gudrun.

Mei: Zonnemeisjes in Vlaanderen. Gedachten en stroomingen, in Vlaanderen. Voornaamheid. Uit ‘Zeeland’ van F. Verknocke enz.

Juni: Sinte Lutgardis, voorbeeld van Vlaamsche Vrouw. Gedachten en stroomingen in de Vlaamsche Beweging. Het spreekkoor bij de Vlaamsche Meisjes, enz.

[De Tijdstroom 1934 nr. 11]

Bruiloftslied Pieter G. Buckinx

In het water roepen de bergen
de lichten zingen onophoudelik
daar uw arduinen dorpen slapen in mijn wenkbrauwboog.

Vogelkreten siddren in een schelp van paarlemoer
en de nachtelike bossen huiveren aan de rand der aarde
als uw bronzen lippen
sidderen aan mijn mond.

Over den wankelenden grond J. Decroos

(Naar het Duitsch van Frida Schanz)

Op moerassige voorjaarsweiden
Bloeien nu bloemen lichtend bont.
Laten we zacht en behoedzaam schrijden
Over den wanklenden grond.

Goed is 't luchtig en licht te glijden;
Heugnissen mede bloeien bont.
Dáárin ook zinkt hij die forsch wil schrijden
Diep in den drassigen grond.

Slechts aan 't oppervlak bloeit verblijden,
't Licht maar van boven lachend bont.
Laten we luchtig en vluchtig schrijden
Over den wanklenden grond.

(Nagedicht naar aanleiding van den 75^{en} verjaardag der dichteres den 16^{n} April 1934.
Uit: Neue deutsche Lyrik. Verlag: Velhagen und Klasing, Bielefeld und Leipzig.)

Essay over Karel Van de Woestijne door Urbain Van de Voorde

Leo Galle

> Gij zult mij allen, allen kennen,
> Maar 'k zal voor allen duister zijn.

Urbain van de Voorde heeft zich door deze min of meer sibillijnsche taal niet laten afschrikken. Het is mijns erachtens ook overbodig een absolute beteekenis eraan te willen hechten.

We kunnen de stelling aanvaarden dat achter een mooi vers een brok menschenleven kan schuil gaan en niettemin volledig overhoop liggen met de aprioristieke methode van Ste Beuve of met de simplistische opvatting van Brunetière waar deze meent de dichters te kunnen catalogiseeren: ‘en visuels, en auditifs, en tactiles et en olfactifs.’

Dat neemt natuurlijk niet weg dat een complex figuur als Karel van de Woestijne zich niet zonder moeilijkheden tot ernstige analyse leent: er dringen zich diepe peilingen op naar de ingewikkelde oorzaken die tot in de fijnste zielsroerselen zijn ondereengeweven. Een ongerepte piëteit tegenover auteur - leven en werk gebiedt: volledige objectiviteit!

Over Van de Woestijne bestaat een rijke literatuur en bij de wijd-uiteenloopende kritische oordeelen, krijgt men den indruk dat hij voor velen die hem hebben gekend duister is gebleven.

Voorbeelden wijzen er op dat hij zijn navolgers had. Zij vonden in zijn poëzie het sterkst bewogen rhythme van hun verzuchtingen. Zij was een tweede natuur die hun klaaggamma tot melancholische zangen bezielde.

Meer binnen zichzelf gekeerd waren ook zij de sensitieve droomers die, misschien onbewust, de kantiaansche overtuiging droegen dat onze ideeën - onze droomen de eenige zekere werkelijkheden waren.

Ook Van de Voorde bleef aan de herfstige incantatie van Karel's poëzie niet vreemd, doch vond naderhand meer verwantschap

bij Van Langendonck, om dan in zijn mooiste verzen persoonlijk werk te leveren.

Met Van de Woestijne heeft hij gemeen, dat ze beiden door dienzelfden praegnanten strijd tusschen stof en geest gekweld worden. Blijft te zien of Van de Voorde hierin zijn kracht niet put om het wezen van Karel dieper te peilen en te ontleden.

Marnix Gijsen is een der eersten in Vlaanderen die Karel's oeuvre synthetisch beoordeelden. Al beoogde hij hiermede een aanval op de Van Nu-en-Straksers, het kan niet ontkend dat hij toen reeds - hij was pas 21 jaar - blijken gaf van een sterk aangelegd critisch talent. Wel kan er aangenomen dat hij nu menige uitlating zou wijzigen over ‘een te groot dichter voor dit klein land’.

De uitgebreidste literatuur over Karel Van de Woestijne leverde ongetwijfeld Joris Eeckhout. Zijn onbegrensde uitspreekbaarheid houdt wellicht verband met den graad intimiteit die tusschen beiden heeft bestaan en waar in momenten van vriendschappelijke openhartigheid, facetten der menschenziel werden blootgelegd die een objectieve en van fantasie ontdane beoordeeling van den mensch-dichter in zekere mate hebben mogelijk gemaakt. Zijn studiën getuigen overigens van een onvermengde piëteit voor den dichter en een warme sympathie voor zijn oeuvre.

Lijden zij eenigszins aan analytische breedvoerigheid, het blijft niettemin een feit dat zij rijk materiaal aanbrengen waardoor menig duister punt in het leven van Karel een klaardere beteekenis krijgt. Zij verraden een volledige inwijding in de vergelijkende literatuur, inzonderheid wat de symbolisten betreft en menige apodictische bewering omtrent litteraire invloeden op Karel's poëzie wordt door treffende voorbeelden en adequate interpretatie den kop ingedrukt.

Dat we sommige punten in Van de Voorde's essay bevestigd vinden bewijst nog geenszins dat we hier reminiscenties uit Eeckhout's bron opvangen. Veeleer is een zeker parallelisme te bespeuren met Vermeylen's meesterlijke synthese in zijn ‘Van Gezelle tot Timmermans’, die wel de juiste karakteristiek van Van de Woestijne's werk schijnt te geven.

Waar Vermeylen het in een klassieke eenheid tot een perfect kader brengt, smeedt Van de Voorde precies gekozen woorden tot

gedachtenzware, mooi-gerhythmeerde volzinnen en toont u van Karel een beeld als wou hij zeggen: Ecce Homo!

In een magistrale inleiding ontleedt hij de drie à vier decennia die het uitbreken van den oorlog voorafgingen en waarin ‘de West-Europeesche menschheid in de avondschemering van de cultuur der Renaissance stond’: De vooruitgang der exacte wetenschappen verbrak in versneld tempo de harmonie en gaf immeraan voedsel aan de terugdringing der zielswaarden, om alleen nog het stoffelijk beginsel te laten triomfeeren.

De ziel der geestelijk begaafden ontweek den materialistischen drang der wereld en trok zich terug in den droom der binnenste heerlijkheid. ‘En daar ze alle krachten moest halen uit zich zelf, was haar bloei onvatbaar, gestalteloos en ijl als een droom’.

Het symbolisme is de hoofdzaak een verschijnsel van de psyche der Noordsche, inzonderheid Germaansche volkeren evenals de Gothiek in essentie Germaansch is. Bij den Germaan zijn geest en materie in beginsel gescheiden en ‘het zielselement in hem blijft weigerachtig mee te doen aan den roes der zinnen en dezen aldus op te heffen uit de sfeer der uitsluitende animaliteit’. ‘Ook erotisch - ik zou bijna zeggen vooral erotisch - liggen bij hem de polen van ziel en lichaam geheel gescheiden en is de overbrugging dier beide zijn eeuwig betrachten en tevens zijn tragiek’. Alleen bij den rijpen levensharmonischen Goethe, den volmaaktsten Griek dien ooit het Oosten heeft voortgebracht kon de faustische drang tot rust komen. Het symbolisme is van de innerlijke verscheurdheid van den Germaan de edele belichaming.

Ook Vlaanderen had zijn aandeel in dit cultuurverschijnsel en kende derhalve dat innerlijk kampen. ‘Doch daar de reserves aan zielswaarden hier wellicht aanzienlijker waren dan om 't even waar elders, was de verwijdering tusschen wereld en droom hier dan ook het onherroepelijkst volkomen’.

Vooral in Gent, waar de sociale tegenstellingen zich het sterkst afteekenden wegens het materialistisch utilitarisme der patroons, eenerzijds, en den lichamelijken en geestelijken nood der proletarische massa's anderzijds, werd de gebroken eenheid bij edeler geesten het schrijnendst voelbaar. Het keikoppige en ironische Gentsche volk dat in de latente krachten eener nog spiritualistische overlevering een steun vond, voelde zich weldra tegenover

de doorgedreven zielsontluistering nog alleen met zich zelf in een atmosfeer van doffe lusteloosheid en levensmoeheid om, reageerend, het ‘beter ik’ uit te zingen in ‘broeiende verlangens en schemerende visies der symboliek’. Getuigen: Georges Rodenbach - Maeterlinck - Van Lerberghe - Gregoire Le Roy - George Minne - en, last not least, Karel van de Woestijne, waarvan geen enkele kan doorgaan als rechtstreeks door de Fransche symbolisten bevrucht.

Vlaanderen dat nog rijk was aan innerlijke potentie, ‘het rijkst wellicht van gansch West Europa’, kon het leven geven aan beide dichters die ‘de zuiverste expressie van deze hoog-adellijke poëzie gingen worden’: Maurice Maeterlinck en Karel van de Woestijne.

> Het huis mijns vaders, waar de dagen trager waren,
> was stil, daar 't in de schaduwing der tuinen lag
> en in de stilte van de rust - gewelfde blaêren.
> Ik was een kind, en mat het leven aan den lach
> van mijne moeder, die niet blij was, en aan 't waren
> der schemeringen om de boomen, en der jaren
> om 't vredig leven van den roereloozen dag.
> En 'k was gelukkig in de schaduw van dit leven...

Deze poëzie wist een zoo sterke fascinatie uit te oefenen op de jeugd dier dagen omdat zij de zielsgesteldheid ervan onmiddellijk vertolkte. Tevens vonden rasverbastering en geestelijke ontaarding een eerste serum in de veredeling der taal.

In Van de Woestijne's ‘harmonische, zachtwiegende, tot weidsche alexandrijnen gerhythmeerde taal’ komt soms in een herfstig verdroomen en verzweven de obsessie van het sterven tot uiting, die hem 30 jaar lang aanhoudend kwelde: ‘kom, laat ons gaan door 't land der herfsten’ - ‘Wijding aan mijn vader’ - ‘Thanatos en de Vreemdeling’. In zulke en andere verzen voeren beelden en symbolen een vreemd mysterie aan die onze heele ziel vervult.

Deze hunkering naar den dood rust uit in een intermezzo van ‘verzen eener ziekte’, waarvan het slotaccoord transcendentaal

maar weemoedig overgaat in ‘de Liefde die niemand heeft bemind’.

Van de Woestijne's poëzie is als de uitdrukking van de doorleefde wisselwerking van de beide antithetische polen die zijn ras beheerschen: den zwaren zinnendrang en het mystisch Gods-betrachten en deze zeldzame verbroedering ‘maakt de grootheid uit van deze poëzie, haar blijvende geldigheid en haar evenwicht’. ‘De zacht-verdroomde melancholie van Van de Woestijne's eersten aanvang is in ieder geval al spoedig overgeslagen in een tamelijk zwoel sensualisme’.

In ‘De Gulden Schaduw’ wordt zijn poëzie concreter en aardscher en vertolkt zij reeëler leven. Er is meer harde werkelijkheid en menschelijke ontroering:

> Ik heb een vrouw; ik heb een kind;
> en 'k heb in 't harte harde zorgen...

Doch ‘de binnenmensch’ zal nooit naar buiten treden om de geheele menschelijkheid in zijn Adamisch wezen broederlijk te omhelzen. Hij zingt schoon - menschelijk over zijn eigen hart; zijn ontroering wordt bepaald door eigen liefde, eigen smart; eigen verlangen en eigen nood: het meest volstrekt egocentrisme, rhythmisch bewogen op grandioze accenten, die soms gaan uitdeinen in bacchische hymnen.

Waar de levensaanvoeling van Van de Woestijne in ‘De Gulden Schaduw’ een groote overeenkomst oplevert met deze der Vlaamsche barok, staat ‘De Modderen Man’ reeds geheel in het teeken van 's dichters verhouding tot de vrouw en dit verzenboek vertolkt de daemonische bezetenheid van het vleesch zoo somber en aangrijpend dat het op dit gebied zelfs ‘Les Fleurs du Mal’ overtreft.

De reine brand der zielsliefde is hem onbekend. De vrouw komt hem voor als de verleidelijke Eva van het Oude Testament: Eva en Pandora, door wier toedoen alle kwaad en zonde over de wereld is gekomen. Uit dezen innerlijken brand zonder zielsloutering groeide een hunkeren naar loutering door de smart.

> - leed hij zeker al te zeer wanneer hij leed,
> - hij droeg 't gevoelen, nooit genoeg te mogen lijden...

De tragiek van Van de Woestijne - wat de nooden en lusten van zijn liefdeleven betreft - wortelt volgens Van de Voorde, in een gestoord evenwicht tusschen ras en cultuur: ‘de erotische sensibiliteit van den Vlaming is grootendeels op de Fransche afgestemd.’ ‘We worden hier nagenoeg volkomen door het Latijnendom beheerscht. Van de Woestijne's werk is slechts door de taal geheel Vlaamsch, terwijl het voor het overige veel elementen oplevert die nawijsbaar Fransch zijn van huis uit’.

Er kan worden aangenomen dat Van de Woestijne in zijn van groote klassieke geschooldheid getuigende ‘Interludiën’ en in ‘Zon in den Rug’, een redding uit zijn overmatige zinnelijkheid heeft gezocht, evenals geheel zijn prozawerk als een gewilde verpoozing is om zich van de bezetenheid der zwoele zinnen te verlossen en een plan van geestelijke ascese te veroveren: ‘De Boer die sterft’ - ‘Goddelijke Verbeeldingen’.

Doch de liefde-zonder-ziel werd niet gansch uitgedoofd en meer nog dan na de doffe tormenten des vleesches in ‘De Modderen Man’, wordt in ‘God aan Zee’ het epitheton ‘poète maudit’ op hem ontzettend toepasselijk.

De dichter heeft God aan zee niet gevonden maar gaf ‘een lange paraphrase op de kreunende klacht uit ‘Les Fleurs du Mal’.

> Ah! Seigneur, donnez-moi la force et le courage
> De contempler mon coeur et mon corps sans dégoût.

Zijn lyrische emotie beweegt zich alternatief tusschen ‘spel van 't vleesch in lust en spel der ziel in het fladderen om God’, tragiek van den zinnen- en den zielsnood beide. Deze aangescherpte sensibiliteit doorzindert verder ‘Beginselen der Chemie’, aan welks onsmakelijke fantaisie Van de Voorde meent een psychische aberratie ten gronde te liggen.

God is den dichter tot het einde toe ver gebleven. Feitelijk stond Van de Woestijne in ‘Het Vaderhuis’ dichter bij God dan in zijn latere poëzie, inzonderheid ‘Het Bergmeer’, waar hij slechts: ‘Ik vraag den vrede niet, ik vraag alleen de rust’, bereikte.

Alleen door den dood kon zijn ziel worden bevrijd van de ontbering Gods en daar hij als een overtuiging in zich droeg:

Ik ben de zatte, en mijn gewilde wake
is talmend wachten op den gallem Gods...

meent Van de Voorde dat Van de Woestijne spijts alles een essentieel katholiek dichter is te noemen, die ‘levenslang een hunkerende bedelaar’ bleef ‘aan de poort der eeuwigheid’.

In verband met de waardebepaling van een gedicht: de poëtische imponderabilia, de eeuwige poëzie, stelt Van de Voorde de vraag: Hoe is zuiver creatief, of zoo men wil, zuiver poëtisch, Karel Van de Woestijne's lyriek te beschouwen? En hij komt - na een meesterlijk betoog - tot de gevolgtrekking dat - rekening gehouden met de hoogten en laagten in zijn werk - Van de Woestijne onsterfelijk zal leven ‘door een aantal dezer pure accenten, die zoolang er in deze lage landen bij de zee Nederlandsch sprekende menschen wonen, opnieuw zullen ontbloeien aan menige lip in stonden van zelfbeschouwing der ziel en van communie in schoonheid en droom’.

De man, door zijn daemon van lust tot lust en van smart tot smart gejaagd, geobsedeerd door de doodsgedachte die zijn ziel hoe aarzelend vorschend ook, op een bovenaardsch domein richt, heeft getrild voor leven, liefde, natuur, dood en God in eeuwige lyriek waarvan het mysterieuze u bevangt door het verwijden van uw eigenmenschelijkheid naar iets buiten-tijdelijks.

Hij blijft een figuur van Europeesche dimensies, wiens poëzie is als ‘een donkere exotische bloem, onverwacht opengebloeid in den stillen tuin der Vlaamsche aarde’, en zooals Gezelle in zijn ‘Jordane van mijn hert’, Vlaanderen heeft bezongen met de liefde van een zijner edelste zonen.

O Vlaandren, welig oord waar we zijn als genooden...

* * *

Bij een recensie-artikel wordt een bezonnen en rechtvaardig oordeel vooropgesteld. Ik zal er dan ook onmiddellijk op wijzen dat voorgaande samenvatting geen ongerept spiegelbeeld kan zijn van Van de Voorde's prachtig essay: te veel mooie ideeën, in een rijk kleed van het zuiverste Nederlandsch worden met verbazend talent ontwikkeld, om zonder meer te verklaren den essayist volle-

dig recht te hebben laten wedervaren. Doch waar ik meen de groote lijnen met de gepaste objectiviteit en de geboden deductie te hebben weergegeven, kan ik mij de vraag veroorloven: In hoever is Van de Voorde er in geslaagd het diepere wezen van Karel Van de Woestijne uit te beelden? Welk is streng litterair beschouwd de waarde van zijn essay?

Hier is ongetwijfeld een man aan 't woord - en hoe rijk zijn woord - die zich niet aan de gewone critische methode heeft gehouden. Hij is diep over het leven van Van de Woestijne gaan buigen en heeft diens oeuvre ethisch-aestitisch getoetst aan den zielstoestand zooals hij door wezenschokkende tijdsomstandigheden werd geschapen.

Het zuiver speculatief spel van data en alles wat rechtstreeks met den gewonen rommel uit het archief van den burgerlijken stand verband houdt, dacht hij vrijwel te mogen negeeren om alleen nog de psyche van den mensch in den dichter te ontleden.

Maar heeft Karel in het symbool van zijn lyriek de adequate interpretatie van zijn innerlijk worstelen gegeven? Is zijn oeuvre het spiegelbeeld van ‘den binnenmensch?’.

Het blijft evenwel een feit, dat hij niet alles heeft verwoord, doch in den opgang van zijn intens-creatieve momenten een biecht heeft gesproken die met zoo een menschelijke overtuiging van doorvoelde penitentie samengaat dat we er toe mogen besluiten: In zijn werk als een van tragische schoonheid gedrenkte ontroerende expressie liggen kreten die, hoe hopeloos verward soms tot uiting gekomen, ons de premissen tot stoute conclusies ter hand doen, zoodat wij er een getuigenis van den lijdenden mensch in aantreffen.

Waar het vroeger opgeld deed een figuur door biographische en huishoudelijk-testamentarische bijzonderheden in zijn tijd te situeeren, viel men allengs in een andere veralgemeende overdrijving waarbij een gemakkelijke verklaring er niet weinig toe bijdroeg, de moreel-intellectueele gestalte van een kunstenaar te verklaren uit een conjunctuur van feiten - op het randje van het legendarische af - die met alchimistische vaardigheid gewichtigdoende didaktiek werden gebrouwen.

Wij zijn er overigens niet op gesteld de Tainiaansche aprioristiek als een gestabiliseerde munt te aanvaarden. Wel heeft ze zoo-

als andere litteraire theoriën haar betrekkelijke waarde, maar we kunnen Karel Van de Woestijne niet zonder meer botanisch beschouwen als een plant gekweekt in de broeikas van bepaalde sociale en locale omstandigheden.

Wij zijn veeleer de meening toegedaan dat sterke persoonlijkheden hun leven een bepaalde richting geven van uit eigen verborgen potenties en hun persoonlijkheidscultuur niet volledig gegroeid is onder de narcose van allerlei vreemde factoren.

Dat neemt natuurlijk niet weg dat de mensch min of meer een opslorper is van den tijdsgeest, en zijn wezen er zoodanig de inenting van ondergaat dat hij als 't ware gebreken en hoedanigheden ervan erft.

Karel Van de Woestijne heeft de 19e eeuw in haar nefaste consequenties doorleefd en waar hij ze scherp beoordeelt in verband met zijn artikels over Verhaeren, Van Rijsselberghe en Van Lerberghe, is het Van de Voorde niet ontgaan dat hij hieraan juist de diagnose had van Van de Woestijne's eigen innerlijk worstelen. Want niemand beter dan Karel zelf heeft er de wonde van bloot gelegd en wat hij inzonderheid van Verhaeren zegt is niets meer dan een bloedende belijdenis van zich zelf.

De 19e eeuw - vooral de laatste decennia - was de krankzinnige zelfnegatie voortgevloeid uit een ironiseerend neerzien op alle positieve waarden, waarbij ook het geloof aan persoonlijke energie volkomen verloren ging, om alleen nog in eigen onvermogen, eigen zwakheid een ziekelijk welbehagen te koesteren.

Mystici zonder uitzicht op ruimere velden, zonder geloof aan hoogere idealen, maar gespleten door sensueelen aandrift, stonden ze gebroken in het zijnsevenwicht tegenover de leugen van maatschappij, tegenover de leugen van eigen denkbeelden, tegenover de leegte van introspectief - want vereenzaamden - met pathologische teederheid opgebouwde utopieën, die neerstortten met de zonde tegen den geest.

Maar de begenadigde zielen die in het doordringend licht hunner creatieve intuitie den strijd tusschen stof en geest, de onevenwichtigheid van heel hun menschzijn des te dieper ondergingen naar mate zij een lucider besef van de teruggedrongen - laat staan verdoezelde - visie op een hooger plan kregen, bleven niet hermetisch gesloten voor een subtiel gevoel van vrede en harmonie

die buiten hun levensmoeiheid mogelijk schenen:

Sur le couvent qui dort, une paix d'ombre blanche...

Doch hun hypertrophie van zelf-analyse die alleen nog langs symbolen een verklaring zou gunnen, hield hen gevangen in de ziekelijk-opgedreven zelf-verheerlijking, zoodat zij alle rechtstreeksch verkeer met het leven en het Leven zagen verbroken en die hopelooze en smartelijke beperking geen ander uitzicht meer kreeg dan de Eva in de vrouw - de zielsmin buiten de liefde - de doodsbegeerte als een eenig voedsel voor hun smart.

En hier wil ik wijzen op hetgeen in verband met de innerlijke tragiek der 19e eeuwsche jeugd door de meeste critici buiten beschouwing wordt gelaten.

> Je cherche, au fond de ma fierté
> L'acte qui sauve et qui délivre...

Juist in het overvoeden dier zelf-verheerlijking werd er geleefd buiten den kreits der onveranderlijke wetten en kon de jeugd het begrip der eeuwige waarden niet vatten binnen den tijd harer liefde.

Een eeuw mag met haar exacte wetenschappen alle hoogovens voor erts en metaal openstellen, de ziel gaat hierin niet te loor zoolang haar kompas den weg wijst naar het Alpha en Omega van 't leven.

Maar de 19e eeuw had door haar individualistisch liberalisme de liefde buiten het rijk der ziel geschakeld door de vrijheid te vereenzelvigen met egotistische belevenis van het individu. Ze is de treffendste synthese van hoogmoed en aberratie.

Het licht was uit het hart gebannen en de geest werd door twee vijandige neigingen uiteengerukt. De eene zocht in de stof de bezielende kracht; de andere trachtte er aan te ontsnappen als aan een gevaar dat hun diep-mensch-zijn aantastte; maar de zielsmogelijkheden lagen te ver buiten hoogere visie; de desolaten sloten zich op in het kasteel waar ze de symbolen van hun gedroomd leven koesterden. Dat was de wipplank van het gevaar waarop de onevenwichtigen den dans der gebroken harten waagden. Het was het leven gevoed door een diepe vermoeienis, waaruit zelfs het verlangen naar hoop op een rozigen morgen verloren ging.

Wat zoo symptomatisch is voor den heerschenden geestestoestand en voor de schrijnende zielsziekte in Europa is juist die ‘stem in de woestijn’ van huilende zielen om aan hun wurgende individueele begrensdheid te ontsnappen. Daarvan getuigen niet alleen Verhaeren en Karel Van de Woestijne, maar ook Vermeylen in ‘Een Jeugd’ en Jörgensen in ‘Levensvreugde en Levenslicht’. Europa-Vlaanderen-Gent.

Ik meen dan ook dat in laatste instantie heel het conflict van Van de Woestijne terug te brengen is tot een zuiver zielsprobleem.

We kunnen de thesis van Van de Voorde, dat de tragiek van Karel wortelt in een gestoord evenwicht tusschen ras en cultuur, bijtreden. Maar blijft de vraag niet open over een mogelijk verband tusschen ‘evenwicht’ en ‘Levensstijl’, waaraan Karel zelf bladzijden van rijke woordkunst wijdt? Het ligt voor de hand dat hij hier niet alleen een aesthetische beteekenis op het oog had, doch veeleer een inwendigen vrede door levensharmonie die tot uitdrukking komt bij een bewust-worden dat het bereiken van 't uiteindelijk doel vooreerst een erkennen en achterhalen van eeuwige waarden eischt.

In den fluïdischen onderstoom van zijn lyriek trilt een donkere grondsnaar het geheim waarvan alle zonde is omweven en deze duistere bekentenis krijgt een geluid dat bij iedere akte van berouw vernomen wordt.

Degenen die in den nacht van hun leven het zielskind in hun hart niet hadden geworgd, bezaten nog genoeg menschelijke overtuiging om hun beter-ik aan den waanzin of aan de wanhoop van Werther te onttrekken. Zij wisten den daemon die hen naar onbekende regionen lokte te identificeeren en, eenmaal buiten ‘het donkere woord’ van den Inferno den weg van het licht op te gaan. Karel Van de Woestijne en Baudelaire: ‘Les martyrs d'un chemin mauvais’!

Het is niet alle groote kunstenaars gegeven Vergilius op hun weg te ontmoeten. Van de Woestijne leefde des te gevaarlijker daar gansch zijn poëtisch beroeren in een half-gecontroleerden droom ontstond en hem derhalve het woord van Paulus ontging: ‘Wij hebben niet tegen bloed en vleesch te strijden, maar tegen de Overheden, tegen de Machten, tegen de Wereldoversten dezer duisternis, tegen de booze geesten in den luchthemel. Neemt daar-

om de wapenrusting van God, om te kunnen weerstaan op den kwaden dag, en na alles afgewerkt te hebben, nog vast te staan.'[1]

Het gaat niet op Van de Woestijne door zijn werk als een Don Juan der Eva te beschouwen. Het sensualisme brandend door de symbolen van zijn lyriek heen, is geen zinnelijk genieten - nergens vindt men iets dat tot zulk besluit zou kunnen aanleiding geven - maar een omgang met diabolische machten die de wereld zoo verleidelijk aan zijn hart leggen dat heel zijn sensibiliteit er door beroerd wordt. Uit dit avontuurlijk ontmoeten van zijn microcosmos met de macrocosmos ontstond het proces tusschen geweten en Levens-stijl en daar zijn geweten hem dreef naar oprechtheid, moest hij aan zijn verlangens - in kreten van een getroffen dier - vorm en lichaam geven. Dat is geen kunst om de kunst; dat is de biecht van een kunstenaar. Het is het vervloeien van kunst en geweten; het is, na een stijgend antagonisme tusschen beide, de gepuurde Levenstijl, de taal van het erfzondeprincipe.

De groot-menschelijke kant van Van de Woestijne is dan ook dat hij alvorens het menschdom naar Adam en Eva te beoordeelen, de vlammende introspectie ondergaat, die hem vlak tegenover zijn geweten stelt, hem tegen zichzelf-plaatst, waaruit dan de deducties kunnen geboren, waardoor wij allen weten dat we iets van Adam hebben en we ons beter-ik hebben op te voeren naar een nieuw Paradijs. Breed menschelijk!

Van de Voorde geeft, mijns erachtens, de juiste conclusie, waar hij zegt, dat Van de Woestijne slechts na den dood kon inkeeren in den 'warmen stal' 'dien hij op hem te wachten hoopte aan den overkant van het aardsche bestaan'. 'Slechts na den dood kon zijn ziel tot haar schepper worden binnengeleid. En aldus is Van de Woestijne een essentieel katholiek dichter'.

Menigeen vond aan het zinnelijke gehalte van Vande Woestijne's vers een steen des aanstoots wat hem zonder meer onder de 'verdoemden' deed rangschikken. Hiertegen kan ingebracht dat wie geen onderscheid kent tusschen poëtische beeldspraak in haar afzonderlijke beteekenis en den geest in de eenheid van het werk

(1) Eph., 6, 12-13. Het Nieuw Testament uit het Grieksch vertaald door Z.E.H. D^{r} Th. van Tichelen.

- en het oeuvre van Karel laat zich niet anthologisch beoordeelen - een litteraire dommerik is.

Kan het een gewaagd spel heeten een levensparallel te trekken tusschen Augustinus en Karel Van de Woestijne, het blijft niettemin waar dat Vondels' vers op beiden toepasselijk is:

> Engelsheid en diersheid menglen
> In den mensch zich ondereen.

En al was Augustinus meer op de platonische idee gesteld, hun beider leven heeft de innerlijke rust erlangd door het uitbeelden van hun purgatorium in zelfontledende ‘Confessiones’, waardoor het ons gegeven is een blik te werpen in die diep-innerlijke zielscrisis van het Adamskind dat in zich het kwade dier heeft te bevechten, om ten slotte deemoedig zichzelf te redden in het ‘verlos ons van den kwade’.

Het eeuwig bekruipen van het dier der zinnen zal in gansch zijn lyriek een verlossende uitdrukking zoeken, zonder daarom zooals Baudelaire - volgens dezes dubbelzinnige uitlatingen althans - zijn inspiratie door verdoovende middelen te bevruchten.

De fatale noot in Van de Woestijne is ongetwijfeld dat hij zich speelziek vermeide in zinnenopjagende beeldencontrasten - alsof hij alleen in den doem van het vleesch en in het naslepend berouw de volledige potentieele kracht voor zijn dichterlijke bezieling erlangde.

Het valt niet te loochenen dat het zinnenleven bij Van de Woestijne de idee wakker roept, dat het kwaad uit de vrouw is geboren. Van de Voorde zegt het juist: In de vrouw ziet hij de Eva. Maar die conceptie heeft evenwel bij Van de Woestijne een dogmatische beteekenis en leunt ontegensprekelijk aan bij de erfzonde. Het ontgaat hem geen oogenblik, het is hem een obsessie dat de menschelijke natuur steeds een zwak heeft voor het kwaad. Vandaar dat hij de liefde niet onafhankelijk van de zonde kan indenken. Doch nooit ontsnapt hem het Baudelairiaansche doemvonnis over de vrouw:

> Faites votre destin, âmes désordonnées,
> Et fuyez l'infini que vous portez en vous!

omdat hij niet zoo fataal als Baudelaire het ‘Paradise lost’ aanvoelt.

Maar even tragisch - en paralleel met den werkelijken staat der schoone aardsche drie-eenheid: vader, moeder en kind, om wier leven hij den kommer draagt: ‘Ik heb een vrouw; ik heb een kind...’ ondergaat hij als in het lijf gestigmatiseerd den Eva-Adam-beet.

De ‘anima’ der groote kunstenaars wordt onafgebroken naar het wereld-middenpunt getrokken waar de dramatis personae van het menschdom hun rol krijgen toebedeeld. Ze volgt de gespannen stuwingslijn van het spel in het lijdend mee-acteeren en de ontwikkelde tragiek ontknoopt zich in haar. Dat is de onuitputtelijke bron waaraan de ‘groote begenadigden’ hun eeuwigen dorst lesschen: De smartbron! Is zij de genesis der groote kunsten? Heeft Dante haar boorden bezocht? Zou de Sixtijnsche kapel zonder haar den rijkdom van Michel Angelo's sublieme fresco van ‘Het Laatste Oordeel’ niet bezitten? Is Hamlet in haar gitzwart water gaan peilen, alvorens hij het raadsel van zijn eigen weifende sehnsucht ondervroeg? Ontstonden uit haar ruischende diepte Chopin's nocturnes en Beethoven's symphonieën? Zijn wij er allen in gedoopt dat die folterende onverzadelijkheid ons hart naar het oneindige drijft als naar de definitieve bestemming van een eeuwige bevrediging? Is zij de bron die de tranen van het eerste menschenpaar vergaart? En Karel Van de Woestijne? Hoe zou de droefheid zich niet opdringen aan zijn buitengewoon fijn-besnaarde sensibiliteit. Het was hem niet te doen om romantische weezangen; maar de smart en de liefde waren beide tegelijk oorzaak en gevolg van psychologische conflicten, wijl hij met zijn hart alleen stond in die verschrikkelijke leegte rondom hem en de levensmoeheid hem nog alleen een plaats gunde in de schaduw der doodsgedachten: ‘Gezichten mijner dood’.

Moet hier de vraag gesteld of die doodsgedachte eenig verband houdt met het vroegtijdig afsterven van zijn vader:

> O Gij, die kommrend sterven moest, en Vàder waart,
> En mij liet leven, en mij teeder leerde leven
> Met uw zacht spreken, en uw streelend hande-beven,
> En toen ge stierft, wat late zon op uwen baard;
> Zoo vaart mijn leve' in vrede en waan van dood begeeren...

(Vervolgt)

Grensgebied Bert Bakker

Met één seizoen is nooit ons hart tevreden.
Jan Van NIJLEN.

Grijs is de middag, grijzer is het water.
Regen versluiert zee en horizon.
O, dat de dag zóó duren kon,
En niet meer verderschoof - naar later.

Wij loopen onder lucht en boomen.
Het waaiend regenen deert ons niet.
En wat elk eens in heimwee achterliet,
Wordt hier vernieuwd teruggenomen.

Meen niet, dat wij den weg ten einde loopen.
Wie 't licht verlaat, krijgt heimwee naar het licht.
En wat soms lokt en roept, blijft lang nog dicht,
En doet zich niet dan na ons sterven open.

Mei! O, gij zachtste aller maanden,
Wij staan in u ter grens van leven en van dood.
Maar 't wankel hart weet onuitsprekelijk groot
De rust om wat voorbij is en aanstaande.

Berouw Paul De Vree

De boomen leeken als Uw wonden onophoudlijk Heer
nabij de mist dwaalt als een smatelijk berouwen
en op de sponde - o bange nacht - breek ik mijn lenden keer op keer
voor mij Heer vloeide Uw bloed voor de ongetrouwen.

Niet altijd is 't gebed voor zonde een zacht verweer
ik weet ik heb maar zoo mijn handen toe te vouwen
van binnen Heer daarbinnen doet het schroomlijk zeer
ik durf me niet zoo geven aan Uw groot vertrouwen.

Me dunkt ik ben niet waardig dan voor Uw diep leed
er kleeft toch smet aan die versmolten handen
ik mag U niet meer naadren met dit preutsche kleed.

Maar waar Heer moet ik elders dan bij U belanden
zijt Ge niet eeuwig voor verlorenen gereed?
Ontferm U Heer over mijn breken onzer banden.

Brand Jan Gin

Er zijn avonden, dat je leven wegvalt, uiteen in vreemdsoortige brokken, die alle menselikheid vervormen tot grimmige grimassen.

Alles groeit anders, groeit zonder verband, groeit als doodse grotesken, tot een wanhopig bal van ellendige sterfelikheid.

Gele tulpen zwerven opeens weg van hun grijs-blauwe waterreservoir. In de kamer hiernaast verslikt zich een angstige radiostem in de Schickschalsymphonie, en ratelt onbarmhartig haar leed weg in hees geschreeuw. Dan joelt er doorheen de razende bende van opgezweepte mensen in de kooi der parijse zesdaagse. De stem der supporters loeit boven alles uit: ze winnen, ze winnen, Pijn aan den kop! toe maar Jan, doortrekken, toe nou verdomme... Waarom wordt alles nu zo angstig, en leeft m'n lichaam los van alle verband? Mijn benen wandelen langs de bospaden naar het huisje, dat de stilte der eenzaamheid heeft opgeslorpt, en mij opneemt om de hartstocht van een vrouw te ondergaan. M'n handen omvatten een boek. Mensen komen en gaan door de vele dunne bladzijden, reizen en trekken, en ontlopen toch nimmer hun lot: sterfelik te zijn als ieder ander schepsel in dit leven. M'n armen rillen, ze voelen koud water over zich heen stromen. De huid trekt zich samen. De haren gaan rechtop staan. Dan stuwt een schurende handdoek nieuwe bloedstromen naar haar oppervlakte. Een pittige tinteling kleurt haar lichtrood. De haren leggen zich weer. De huid ontspant zich tot een gladde massa. Maar mijn ogen! hoe zij de ruimte doordwalen. In ieder voorwerp herkennen zij een leven, van vers en vroeger, van nu en dichtbij, van wreedheid en onschuld, van innigheid en schuldig samenzijn.

En alles wentelt zich in de grote pupillen dezer zo wondere kleinoden. Het schuimt en borrelt in een kleine ronde beslotenheid, een waanzinnige dans om zelfbevrijding... als mijn neus een oude vertrouwde geur herkent. Haar parfum! Van drie jaar geleden. Uit de kostelikste zomernachten gepuurd tot de zeldzame dauw van een windekelk. O, uw wonderlik innige omstrengeling, uw diepe kussen, die mij leeg deden stromen in uw wezen, en opgaan tot volle loutering!

Mijn oor vangt de klank op van uw lach: een koele schel, een brandende klank vol verlangen, een vlijmend mes der vertwijfeling.

Hoe mijn gedachten nu rennen en zwerven! Beelden opvangen, in stukken hakken, gevoelens vertreden en venijnig uitgrinniken, mensen smeken en trampalen omarmen!

Hoe alles in me staat te trillen van een zich willoos overleveren willen aan het leven. Een meestromen in de grote wieling, die ieder opslorpt, en onherkenbaar tot massa maakt.

Wat is dat: een klok die tikt, stemmen die beelden oproepen, een gevoel dat wrevel verwekt, een oud beeld dat vernietiging vraagt.

Vanavond leef ik niet meer, leef ik anders, val ik weg uit mezelf, en bekijk me van op een afstand.

Ja, ja, ouwe jongen, daar sta je nu met je vijf en twintig jaren, met je vele vouwtjes en plooien rond ogen en mond, verborgen trekken van verborgen leven, dat onder een masker voortsmeult, om voedsel vraagt, e i s t .

Daar ga je nou door de straten van deze stad. De mensen kennen jou, maar ze kennen je niet. En jij kent jouw mensen, maar jouw mensen zijn je vreemd gebleven. Wie onthult zijn diepste wezen aan een ander? Wie kent niet gezichten als maskers, die steeds maar strak staren naar verborgen gebeuren; die vertrokken monden van verbeten leed; die sombere ogen vol smeulend verlangen of verdoken haat?

Jullie gaat allemaal langs elkander, dag na dag, maand na maand, jaar na jaar.

Maar 's avonds en 's nachts worden ankers losgeworpen, en ieder stoot zijn levensboot af naar geheime eilanden in 't reddende donker.

Hoor ik daar een stem roepen? Waarschuwt men mij? Moet ik hierover niet spreken? Moeten wij geheim blijven in ons diepste zelf?

Nu is alles zo stil weer om me heen. Zo leeg, zo verlaten, zo doods. Ik kan niet denken, ik drijf mee op de aderen der avond, ik proef haar donkere geuren, verlangen wast omhoog als een geheimzinnig lokkende waterbloem, ik móet haar plukken, mij bedwelmen aan haar zware verdovende geuren, geuuren van verre,

geheime eilanden, bedwelming van passie en nachtelike omarming.

O nachten der zwoegende zomerdagen, trillend van hitte en donker van bronst. Het gillend paren der dieren, de zware zuchten der mensen in lijfelike omarming! De parken en bossen zijn teeltplaatsen van alles wat leeft, en alles tast met armelik verlangen naar vervulling van diepst begeren. Brand van dit leven, die ons allen vermeestert in onze kostbaarste uren! Onze blusapparaten zijn té primitief om uw krachten te keren.

Uw tomeloos geweld verslindt ons tot lege karkassen, die in de winterwind staan te rammelen van angst ontdekt te worden door de Vergelder der tijden. Uw meesterschap is onbetwistbaar. In angst en heimelike verrukking buigen wij het hoofd en wachten uw komst.

Mijn hart is niet hier Maurice Peeters

Aan Jeanne Van de Putte.

Toen is de schaduw dichtgevallen
Gods hart heeft blij Uw droom aanvaard
en in de sterkte van Zijn wallen
zéér diep bewaard.

Zo stierf zij die niet leven kon.
Zo brak haar hart dat in de stilte
van deze vroege lentekilte
een lied begon.

De droom was rijp. Gods handen waren
zéér stil om dit gelaat gespreid
om zonder vrees van hier te varen
naar d'ewigheid.

Toen zijn ons stilten diep geschonden:
wij hebben dwaas U nagestaard.
maar God had eerst Uw hart gevonden
en blij aanvaard.

Gestalten[1] Joannes Reddingius

Schiller.

Ik hoorde als knaap melodisch als een zingen
klinken het woord Elysium en stil
werd ik op eenmaal of een hoog're wil
mijn angsten en mijn nooden ging bedwingen.
Het was mij toen of mij een konde kwam
of ik een hoog en louter licht zag stralen,
mij riep een wereld rijk aan idealen,
Elysium mijn gansche leven nam.

Op dat geheiligd openbaringsuur
woei wind van zingen mijn jong leven binnen
en zingend danste ik in een zee van vuur...
Schiller's oud boek heb 'k levenslang bewaard...
Hij leerde mij het ideaal te minnen,
den ideëelen mensch te zoeke' op aard.

Uitgeversmij C.A.J. van Dishoeck

(1) Uit ‘Gestalten’, te Bussum.

Kronieken

Nederlandse Poëzie
Noord-Nederlandse poëzie
Camp de Basschaerde

De moderne Noord-Nederlandsche litteratuur is er een zonder hart. Dit geldt natuurlijk niet voor elk geval afzonderlijk, maar in het algemeen en meer nog voor de poëzie dan voor het proza.

Wij hebben al zooveel dingen, die ons lief waren, aan de meedoogenlooze moderne tijd moeten opofferen en nu heeft hij ons - last, not least - ook nog het hart geroofd.

'Knap, verbazend knap', zegt men tegenwoordig, maar waag het vooral niet te zeggen: 'er klopt een hart in', want dat is ridicuul. Ons hart hoort van nu voortaan thuis achter een stoffige vitrine in een nooit bezocht museum: het is een curiosum geworden.

De dichters, die aan de huidige generatie voorafgaan, hebben dit allen - in meerdere of mindere mate - moeten ondervinden. Een typeerend voorbeeld hiervan is het eertijds 'zingende hart' in onze poëzie, Hélène Swarth, die misschien ook wel eens een te veel aan gevoel demonstreerde en al te gauw in haar tranen zwom, maar thans door niemand meer au sérieux genomen mag worden.

En de lateren, waaronder ook de eeuwig-verlangende J.C. Bloem, hebben, hoewel in mindere mate, eenzelfde lot ondergaan.

Alles, wat tot dusver eeuwig een dichterhart heeft ontroerd, - de liefde tusschen man en vrouw en tusschen kind en ouders, het aanzicht van de dood, het keeren der seizoenen - heeft afgedaan en wie er zich desondanks mee bezig houden willen, mogen dit alleen doen met een schamper woord en een hoovaardige lach.

Het is een allereerste vereischte geworden om 'knap' en

'nieuw' te zijn en - dit bovenal - universeel! De sympathieën gaan niet meer uit naar de genegenheden tusschen de individuen onderling, maar omvatten 'de geheele menschheid', en de gedichten zijn niet meer een bijna stamelen over de romantische en dramatische gegevens van een lentenacht of een verstervende herfst, maar daverende oraties over de oerkrachten, die het heelal bewegen, over atomen en vacua, over graniet en beton. En in dit alles is de warme, bloedwarme hartslag zoek.

* * *

We merkten aan het begin reeds op, dat dit in het algemeen genomen moest worden. Er zijn natuurlijk ook poëten (we doelen nu op de jongsten), die zich hun ware aard niet schamen, maar open en bloot hun liefde, gemengd met de noodige ontgoocheling, durven te toonen.

Het is misschien interessant de dichtbundels, die in de laatste tijd verschenen zijn, te schiften, in verband met het bovenstaande, in de volgende drie groepen: die, welke o.i. een teveel aan sentiment vertoonen; die, welke zonder sentiment zijn en die, welke het naar onze meening normale quantum sentiment bezitten. Wij houden er ons daarbij van overtuigd, dat een dergelijke klassificatie uiteraard globaal is en niet als absoluut gelden kan.

Ofschoon de jong-protestantsche poëzie zich niet bepaald door een te groote gevoeligheid onderscheidt, treft in de beide hier aan te kondigen bundeltjes een toon, die nauw aan de sentimenteele verwant is en het is daarom niet toevallig, dat deze twee dichters het minst door de nuchtere tijdgeest geïnfecteerd zijn. 'Het gedroomde Leven' van Jan Ietswaart[1] bevat tal van verzen, die den meest goedwilligen lezer kregel maken, naast andere gedichten, die door hun zuiverheid, oprechtheid en eenvoud lang in ons blijven nazingen. Ietswaart, die bang was in het poëtische jargon van zijn tijdgenooten te zullen ondergaan, heeft het in een ander uiterste gezocht: de tot-op-de-draad versleten beeldenschat eener calvinistische dogmatiek en daarbij gestreefd naar een eenvoud in woord en gedachte, die de onbeduidendheid bedenkelijk dicht nadert.

(1) J.H. Kok, Kampen.

Een strophe, als de volgende, glijdt zonder één indruk achter te laten, langs ons heen:

> ‘Hij komt, Hij komt, de bruidegom,
> Laat onze lampen branden!
> O, allen, die van Christus zijt
> Slaat samen uwe handen!
> Wij treden na een weinig strijd
> in Zijne heerlijkheid’.

Naast dit vers en andere strophen, die slap hangen van zoetigheid, staan gedichten, die regelrecht tot ons hart gaan en ons aan de toekomst van Ietswaart's dichterschap niet doen twijfelen, vooral wanneer zijn poëzie meer ruggegraat zal krijgen.

Met de vermelding alléen van ‘Eenzame Wegen’ door Jan Visser(2), de andere protestant, dien we op het oog hadden, kan worden volstaan: naast enkele goede zinnen, een treffend beeld rammelt dit boekje van alle soorten gemeenplaatsen. Visser had zich, alvorens te bundelen, wel eens driemaal mogen bedenken.

‘Dubbelspoor’ van Han G. Hoekstra(3) is, wat betreft de onderscheiding, die onze kroniek maakt, een grensgeval. Hij wil cynisch zijn, maar tegelijk zit zijn gevoelig hart hem in de weg; hij wil toonen, dat hij een màn is, om dan plotseling te merken, dat het kind in hem nog niet gestorven is. Twee kanten uit gaan wegen uit dit hart. Dit is juist de groote bekoring van zijn bundel: elk oogenblik staan we verbaasd, want elk oogenblik verrast hij ons op het onverwachtst. ‘Dubbelspoor’ is rijk aan definitieve poëzie, waar geen woord te veel en geen woord te weinig in staat. Eén van de boeiendste publicaties van het vorig jaar.

S. Vestdijk is in bijna elk opzicht Hoekstra's volkomen tegenvoeter. Zelfs na herhaalde lezing van zijn ‘Verzen’(4) en ‘Berijmd Palet’(5) weten we niet, wat er van te zeggen is. Vestdijk wordt genoemd als een zeer belangrijke en boeiende figuur in de Noord-Nederlandsche letteren en het is best mogelijk, dat hij dat inderdaad is, maar zijn bundels poëzie laten ons vooralsnog stéénen stéénkoud.

(2) J. Boersma, Enschedé.
(3) Schrift 6 van jaargang 10 der Vrije Bladen.
(4) Schrift 6 van jaargang 9 Vrije Bladen.
(5) ‘De Waelburgh’, Blaricum.

Het is zoo eenvoudig: poëzie, goede poëzie dóet ons iets, verandert iets in ons, moet een ontroering wekken, die niet van voorbijgaande, maar blijvende aard is, we moeten er een lévend mensch achter zien.

Bij Vestdijk niets van dit alles. O zeker: hij is ‘knap’; 't is een virtuoos, een handig vakman, maar dit is eer in zijn nadeel dan dat hij er profijt van heeft, omdat het de regelrechte uitspraak van zijn hart belet. Koud, gevoelloos en dor zijn voor ons zijn verzen en hoogstens interessant als uiting van de huidige tijdgeest.

Vestdijk is geen groot poëet: hij kàn het worden! Het volgende sonnet bewijst dit wel ter dege:

Haar broer.

Door mij werd hij in 't ijl en kort verbond
Zacht meegetrokken, en ik stichtte vrede,
Droomde den nooblen droom der minderheden,
Als zij hem, hatelijk, uit wandlen zond.

Hij wàs te leelijk, daaraan hielp geen rede
Of menschlijkheid, maar toch: ik vond
- Zij was te mooi - in hem een afgerond
Hulpvaardig-zijn bij mijn hoekig optreden.

Nu, na tien jaar, stuurt men mij twee portretten
In huis; één zwaar onkenbaar, en ontdaan
Van alles wat mij vroeger 't hart deed slaan!

Hij echter treedt gezond en bruin in 't krijt
Van uit zijn forsch kolonieleven, met een
Gemis toch: zijn verdwenen leelijkheid.

Misschien zal het menigeen eigenaardig in de ooren klinken, maar gevoel- en harteloos zouden wij óok willen noemen de ‘Stormfakkels’ van Hendrik de Vries[6]. Te uit en te na heeft

(6) Schrift 11 van jaargang 9 der Vrije Bladen.

men voor de poëzie van De Vries het epitheton ‘cosmisch’ gebruikt, maar het wil er bij ons niet in, dat het méér is dan een epitheton ornans. Zeker, indien groote woorden verzen cosmisch maakten, had men gelijk, maar helaas: groote woorden maken gedichten slechts krachteloos. Uit het kleine ‘Barcelona’ lichten wij de volgende krachttermen: tumult; draaiballons; alarmorkest; koortsdroom; wellustkramp; moordgegil; gesternte; gifdoorkwalmd; verderf-doorkankerd; kettingbaan: de lezer oordeele zelf, of hier van het goede niet te veel is. Het is best mogelijk, dat een zeker poeëm enkele uit-de-toon-vallende termen noodig heeft, maar wanneer het er krom van gaat, zal men aan de oprechtheid ervan gaan twijfelen. Zoo ook bij Hendrik de Vries, die met deze publicatie zijn naam als dichter o.i. geen goed heeft gedaan: we herinneren ons gelukkig betere verzen, want anders...

* * *

Wellicht, dat sommigen aan het begin van onze kroniek ontkennend het hoofd hebben geschud en gedacht, dat de onderscheiding, die we maakten, onrechtvaardig was. ‘Een vers moet op zich zelf beoordeeld worden, en poëzie wordt niet beter in gelijke verhouding tot het meerdere quantum gevoel’, wordt er dan gezegd.

We hopen te hebben aangetoond, dat dit maar zeer ten deele juist is: men behoort in het oeuvre van een dichter een lévend mensch te voelen, die zijn hart normaal en gezond werken laat en het niet het zwijgen oplegt. Gebeurt dit n i e t, dan hapert er wat: de aandachtige lezer zal daar dadelijk ongunstig op reageeren.

Het is werkelijk niet overbodig, dat de aandacht er eens op gevestigd wordt in deze tijd, dat velen zich een costuum aan laten meten, dat ze niet past en waarin ze als een harlekijn rondloopen, zonder het te zien!

* * *

Ter gelegenheid van de vijf-en-zeventigste verjaardag van Kloos publiceerde Max Kijzer bij Andries Blitz een studie over de Binnengedachten.

Wanneer men de al te cerebrale woordkeus voor lief neemt, kan de lezing van dit boek vruchtdragend zijn voor een beter begrijpen van de Binnengedachten, die, al mogen ze in litterair opzicht waardeloos zijn, getuigen van een wijsgeerige diepte, die alleen reeds dáárom Kloos tot een bijzonder mensch maakt.

Nederlands Proza
Bekende namen Jan Vercammen

Albert Helman.

De hier behandelde schrijvers hebben hun naam te verdedigen. Noblesse oblige. Maar Helman laat het met ‘Waarom niet’ lelik steken. Stel u voor: een ‘boek van gewicht’, eventjes 1043 bladzijden, waar zowat met alles de draak wordt gestoken, waarmede het een ernstig of niet-ernstig kunstenaar niet gepermiteerd is de draak te steken, nl. met het uithoudingsvermogen van de lezer, met het gezond verstand, met de beschaving, met de psychologie, met het kunstenaarschap van de heer Helman zelf, en natuurlik ook met de godsdienst.

Er was een tijd, dat Helman samen met Albert Kuyle, die nog laatst het mooie boek. ‘Harten en Brood’ liet verschijnen, de hoop was van het jonge katholieke proza in Nederland. Intussen is Antoon Coolen in het middenpunt der belangstelling gekomen. Albert Kuyle handhaaft zich. Maar aan Albert Helman werden de verwachtingen deerlik beschaamd. Niet alleen sloot hij zichzelf uit de katholieke Kerkgemeenschap, maar dit schijnt tevens het teken tot zijn neergang geworden. Als ik zei, dat hij met alles de draak steekt, bedoelde ik dat niet letterlik, want dat gebeurt op de meest diepzinnige toon, die nog verzwaard wordt door een epiloog waarin de auteur met de uitgever diskussieert en op voorhand de critici er van langs geeft, die zijn boek niet als een belangrijke aanwinst zullen willen beschouwen.

Na de lezing van dit mislukt kommunisties manifest, vragen we ons af, of Helman wel een echt kommunist is. Marnix Gijsen heeft gelijk, als hij hem eer een anarchist noemt, dus met individualistiese neigingen, maar Gijsen heeft niet gelijk, als hij meent dat het eerste deel van dit boek, namelik het leven op een onbekend eiland, ruim de kwaliteiten van ‘De stille Plantage’ bezit. ‘Waarom niet’ mist van dat andere op sommige plaatsen zelfs heerlik boek, de natuurlikheid en de indringende suggestie. Het kilo-boek doet me denken aan die filmbeelden waarop men klaar ziet dat

zij vóór een kunstmatig dekor spelen. En hier zijn zelfs de personen niet echt.

De auteur geeft hier over alles en nog wat zijn meening te kennen, die vaak heelemaal niet interessant is of nieuw. En waar hij tot zijn 'ideeën' over estetika geen plaats vond in het verhaal zelf, krijgt de lezer die te slikken in de epiloog.

Zelfs zijn stijl laat Helman hier in de steek. Ik zal nu niet ontkennen dat op sommige bladzijden de oude Helman niet even het hoofd opricht, maar de oogst is te schraal om in aanmerking te komen bij het totale beeld van dit boek.

Toch was en 'Hart zonder Land' en 'De stille Plantage' te mooi, om 'Waarom niet' als een hopeloos geval te gaan beschouwen. We verwachten in zijn volgend boek weer levende mensen getekend in de pregnante stijl, die Helman schrijven kan.

August van Cauwelaert.

Bij August Van Cauwelaert zit de zaak met 'Harry' helemaal anders, vermits de auteur met dit boek definitief zijn eigen plaats komt innemen bij de beste Vlaamse prozaschrijvers. Na 'Het Licht achter den Hemel' is 'Harry' een van de grootste verrassingen

August VAN CAUWELAERT.

in onze literaire beweging. Niet dat de eerste roman niet een meer dan gewone aandacht verdiende, maar met zijn laatste werk komt Aug. Van Cauwelaert definitief zijn eigen plaats innemen bij de beste Vlaamse, of liever Nederlandse romanciers. In

Vlaanderen zullen we hem voortaan moeten noemen naast Walschap, Zielens en Roelants. Is het eerste boek nog eenigszins aarzelend geschreven, in 'Harry' loopt die ene strakke bouwlijn, die alleen een rasschrijver trekken kan. Ook wat de stijl betreft is er hier een vloeiende eenheid, die we in 'Het Licht achter den Hemel' niet mochten erkennen.

Tegenover die roman is 'Harry' ook veel milder geschreven. Het is of de bitterheid, die zelfs in de aanvaarding in 'Het Licht' niet sterven kon, hier werd verpuurd tot een dieper begrijpen van de mens en het leven. Kenmerkend tegenover de romans van Walschap, is deze zin uit 'Harry': 'Daar was ten minste aan elke mens één goede zijde, waarop kon worden voortgebouwd.' Dit boek kon evengoed 'Loutering'' hebben geheten, als deze tietel niet wat te romanties klonk bij de realistiese uitwerking.

Een ander verschil met Walschap is dit: deze is nog niet losgekomen uit de dorpse, folkloristiese atmosfeer, die de Vlamingen de enigszins medelijdende naam van 'goede vertellers' heeft bezorgd. Bij Aug. Van Cauwelaert wisselt de atmosfeer en ook in zijn dorpse episoden komt hij tot een zekere syntetiese weergave, zowel descriptief als psykologies, wat zijn roman die schone vloeiende eenheid geeft in de bouw.

In beide romans van Van Cauwelaert is de hoofdfiguur de terugkerende verloren zoon, maar bizonderlik in zijn laatste boek heeft hij dit oude thema op een zo persoonlike wijze uitgewerkt, dat het zijn volle waarde als nieuw behoudt.

Het is de eenheid van stijl en bouw, die u er doet van afzien op enkele mindere puntjes te wijzen. Dit is een boek, waar we alleen maar blij kunnen om zijn, omdat het in ons eigen volk weer een bizondere figuur heeft geopenbaard.

Johan Fabricius.

'Leeuwen hongeren in Napels' van Johan Fabricius, de zoon van de bekende toneelschrijver Jan Fabricius, is weer een verrassing, zooals zijn vorige Italjaanse romans een verrassing waren na zijn eerste boeken.

De grootste betekenis heeft Fabricius als verteller. Maar met zijn Italjaanse romans werd het een zeer persoonlike afwisseling van werkelikheid en droom, waar het eerste element tot dan toe had overheerst. Men vergelijke b.v. De Scheepsjongen van Bon-

tekoe bij de twee reeds verschenen delen van zijn groots-opgezette trilogie. Natuurlik heeft zo'n onderscheid altijd iets kunstmatigs en vervloeien beide wel eens in elkaar, bizonderlik in de laatstgenoemde werken.

Zijn nieuw boek is een kleurige interpretatie van het oude spreekwoord: de ene zijn dood is de andere zijn brood. Aan de eene kant de ondergang van het machtige Duitse sirkus en anderzijds de stijgende populariteit van de jonge advokaat, die door een samenloop van onbeduidende omstandigheden zijn naam aan dit faljiet verbindt. Doordat hij mensen van verschillende nationaliteiten

Johan FABRICIUS.

met elkaar laat in botsing komen, kreeg Fabricius hier gelegenheid tot het verzwaren der dramatiese konflikten die hun hoogtepunt bereiken in den strijd van de leeuwentemmer Saul met de schuldeisers, om zijn troep van zestig leeuwen samen te houden. De onverzettelikheid van deze Duitser is het meest spannende element.

In dit boek is Johan Fabricius weer de handige verteller, en de droomsfeer uit zijn vorig werk is hier omzeggens afwezig. En daarin ligt het, dat hier in dit boek, als werk van Fabricius, iets afwezig is, dat we betreuren. Hoewel de spanning van het verhaal nooit aflaat, treft ons hier en daar wel eens het al te embryonaire van een toestand, waaruit niet is gehaald wat Fabricius er uit halen kon. Is het boek te haastig geschreven? In ieder geval, we zouden niet graag hebben dat de schrijver van ‘Komedianten

trokken voorbij' en 'Melodie der verten' aan de niewe zakelikheid ging offeren. De oudere Fabricius was niet minder boeiend dan deze van dit 'rad van avontuur'.

Hoewel wij Vlamingen de naam hebben goede vertellers te zijn, hebben we van Fabricius nog wat te leren, in de eerste plaats voornaamheid.

Antoon Coolen.

Antoon Coolen is wel de voornaamste figuur van de jonge katolieke N. Ned. epiek. Het land en de mensen van Noord-Brabant beheersen zijn hele werk. En ook in 'Zegen der goedheid' waar hij een bundel oude legenden heeft saamgelezen onder een mooie tietel, zijn het midden en de mensen Noord-Brabants. Toch is zijn greep hier wel wat hoger dan in zijn vorig werk, of liever verder dan zijn land. Een overzicht zal dat klaar illustreren: Anna van de moeders, Dismas van de goede moordenaars, Goar van de gastvrijen, Christofoor van de reizenden, Joris van de maagden, Isidoor van de boeren, Elooi van de smeden, Maria van de zondige vrouwen, Theodotus van de herbergiers, Maarten van de barmhartigen, Maria van de Brabantse dorpen, Frans van de weldoeners. - Verhalen over heiligen dus, niet altijd enkel legendaries, want hier en daar histories. Heiligen, die de zegen van hun goedheid over de mensen tekenen waaraan ze voorbijgaan.

Het is enigszins de schuld van de onderwerpen, dat Coolen zich hier wel eens tot mooie buitennissigheden verleiden laat. Want aan het vorig werk van hem voelen we duidelik het tekort van de nieuwe zakelikheid: atmosfeer en diepte.

Antoon Coolen is de katolieke kunstenaar naar ons hart, evenals b.v. op heel andere wijze Mauriac. Coolen bezit het vermogen zijn overtuiging te doen leven in zijn werk zonder de enggeestigheid en de brave-Hendrikerigheid, waartegen ten onzent het werk van Walschap e.a. een reaksie heet te zijn. Zijn pregnante, beeldende stijl, ook in 'Zegen der Goedheid' is een gedurig genot.

Er is gezegd dat dit boek in het werk van Coolen geen vernieuwing brengt. Maar de Coolen zooals hij is, heeft geen vernieuwing nodig.

Jozef Cantré was de aangewezen kunstenaar om dit boek te illustreren.

Theun de Vries.

In ‘Koningssage’ blikt Theun de Vries terug naar de tijd van de Frankiese volksverhuizing. Hij verwijlt onder de Friezen: een verhaal van strijd, waardoorheen een liefdehistorie loopt met een happy-end: ze krijgen elkaar. Het blijkt duidelik, dat Theun de Vries zich niet voldoende in zijn personen heeft kunnen inleven: hij lukt er niet in ons er aan te doen geloven in hun eigen kader.

Theun DE VRIES.

Wel lukt hij er soms in door zijn beeldende stijl een boeiende atmosfeer te scheppen. In de stijl ligt ook de grootste kracht van de Vries. Het beste deel uit het boek is de veldtocht van de Friezen tegen de Franken.

Dit werk is geen groei voor de schrijver van de Rembrandtroman noch ook voor de dichter van de ‘Westersche Nachten’. In zijn gedichten blijkt Theun de Vries, wat hij ook in zijn romans bleek: een mens die een vaste levensrichting mist. Slechts deze is het die met een stijl als de zijne, zijn werk op een veel hoger plan zou heffen. In een historiese roman als deze kan hij zich dat gemis enigszins permitteren. Daarom ging misschien ook zijn voorkeur naar dat genre, dat evenwel niet het zijne blijkt te zijn. Misschien zullen anderen verleid door zijn stijl er anders over

oordeelen. De vooringenomenheid van ‘Dr José droomt vergeefs’ ben ik zo vrij niet als een uiting van levensinhoud te beschouwen. Ze lijkt me daarvoor te kunstmatig.

Felix Timmermans.

Met Timmermans, evenmin als met Claes, kunt ge nooit lang ruzie hebben. Claes plaatst un bon mot en Timmermans presenteert u een pijp en een bak tabak en hij vertelt dat de bomen in die winter als met Sjinese inkt op de hemel getekend stonden, en ge betrapt er u op dat ge reeds aan 't luisteren zijt. Er was een tijd, die van ‘De zeer schoone Uren van juffrouw Symphorosa, begijntje’

Felix TIMMERMANS.

dat ge op Timmermans andere verwachtingen gingt bouwen. Maar niettemin kunnen we er niet buiten Claes en Timmermans als twee eigenaardige en ieder op zichzelf geheel persoonlike figuren in de ontwikkelingsgang van het Vlaamse (sic) proza te beschouwen. Ze vertegenwoordigen trouwens ieder inderdaad een eigenaardigheid van de Vlaamse psyche.

Maar wat plezier Timmermans er in vindt grammatica en taaleigen op zo onbarmhartig een wijze te vermoorden, kunnen we niet vermoeden. Slordigheid of moedwil? Het eerste is zeker niet te verontschuldigen, het tweede is zeker verkeerd. Het typiese kan overal zitten, behalve daar. Konventie blijft konventie, en spelling is dat altijd, terwijl taaleigen recht heeft op eerbiediging vanwege iedereen die de taal gebruikt.

Ook met de psychologie schijnt Timmermans het nog minder

nauw te nemen. Ze is hier immers zeer primair. En nochtans we denken maar aan het reeds genoemde boekje. Het wil me voorkomen dat ‘De Krabbekoker’ niet zoo spontaan uit het hart is geschreven als het betere werk van hem. Dat hij het met de waarschijnlijkheid soms ook niet zo nauw neemt, vergeven we hem veel gemakkeliker. Dat is meer hijzelf, dat behoort tot zijn sfeer, waarin de mensen tussen de regels wel eens wat manna en wat gebraden vogels toegezonden krijgen zonder er wat voor te doen. Dat getuigt tenminste voor dat goede Lierse hart van de Fee.

Dat alles over het boek als geheel. Nu zouden we er brokken kunnen uit gaan nemen, die ieder op zichzelf Timmermanse pareltjes zijn. En het zijn juist die waar de psychologiese ontwikkeling werd verzorgd. We zullen ze niet noemen. Want we weten dat ook dit boek weer zal gesmaakt worden.

Voor mij is er in elk boek toch iets, dat me gretig naar elk nieuw van hem grijpen doet in een gestadige hoop. Want hij moet ons na ‘Symphorosa’ en ‘Pallieter’ weer eens zo'n boek, misschien h e t boek van Timmermans schenken.

Intussen was die Krabbekoker toch weer iemand om een sappig boek over te schrijven. En dat heeft Timmermans dan ook gedaan met af en toe weer verrassende vondsten. Hij heeft zijn laatste woord nog niet gesproken.

Aart van der Leeuw.

Met Aart van der Leeuw, verloor de Nederlandse Letterkunde een van haar fijnste, mogelik de fijnste, meesters van het proza. Zelfs als dichter, zong hij, met een zuiver romantiese stem, reeds het fijne hobolied van zijn speelse verbeeldingen, dat later nog zoveel voller in de heldere dag van zijn proza klonk.

Aanvankelijk stond hij wel onder invloed van van Schendel, die zijn vriend was, en eveneens een van Nederlands fijnzinnigste prozaïsten. Met een persoonlikheid als die van van der Leeuw voortbouwend op zo'n invloed moest hij de schepper worden van dat rijke, beeldige, tere proza van ‘Ik en mijn speelman’, ‘De kleine Rudolf’ en zo meer. Vol subtiele levensblijheid, is dezer verhalen bekoring werkelik onweerstaanbaar.

In ‘Die van hun Leven vertelden’ geeft Aart van der Leeuw

een parafraze van enige autobiografiëen. Hij heeft een keuze gedaan, en de stukken kronologies gerangschikt; en dit om een diepere reden, dan om de orde zonder meer. Hij laat namelik blijken hoe ook de vorm van de autobiografie mede gewijzigd wordt door de kulturele stromingen. Een inleiding over de geschiedenis van kronieken en mémoires gaat de stukken vooraf. Ook in deze zelf vindt hij de gelegenheid interessante beschouwingen over tijd en land te plaatsen, wat dit boek persoonlik maakt.

Zelfs de inhoud wordt door de kultuur beïnvloed. Zo werd na de konfessies van Rousseau het konflikt verplaatst uit de materieële naar de gevoelswereld. Niet zelden komt hij tot interessante tegenstellingen en vergelijkingen wat de autobiografen zelf betreft. In de 19e eeuw is de invloed van Goethe's 'Dichtung und Wahrheit' markant. Evenwel drukt iedere natie haar eigen stempel op de mémoires van haar kinderen: typies zijn in die zin Franklin en Nettelbeck.

Aart van der Leeuw heeft vooral mannen gekozen, die niet iedereen kent. Zijn boek wordt er des te waardevoller door. Beginnend bij een paar middeleeuwse autobiografiëen eindigt het bij de 19e eeuwse mémoires.

Wie Aart van der Leeuw kent, zal weer naar dit mooie boek grijpen. De man van de droom zit hier met zijn koele hoofd in de realiteit, die onder zijn pen weer levend voor ons wordt. Uit de aard van het onderwerp zelf volgt, dat dit boek wel niet bij zijn beste werk zal gerekend worden. Maar het was toch weer een nieuw genot.

Willem Elsschot.

Willem Elsschot bekommert zich niet om kronologie. Dit jaar nog verscheen een bundel verzen van hem, die in 1909-10 werden geschreven en inderdaad toch volop van deze tijd zijn, als we de hedendaagse, vooral N.-Nederlandse, poëtiese beweging even inkijken. Dat belet echter niet, dat we niet onvoorwaardelik met die richting kunnen sympatizeren. Vaak integendeel.

Nu verschijnt 'Een ontgoocheling', een verhaal dat in 1920 werd geschreven, dus vóór 'Lijmen' en 'Kaas'.

Het boek is voorafgegaan van een uitgebreide studie door Jan Greshoff over de mens en zijn werk. Er was een tijd, dat 'Villa

des Roses' een uitzonderlike betekenis had om zijn voornaamheid, die in de Vlaamse epiek geheel zoek was. Met Joris Vriamont's 'Exploten van Tabarijn' is het in die zin lang een zeldzaamheid gebleven.

Jan Greshoff vindt het trouwens nodig te trachten ons te overtuigen dat er 'ook nog beschaafde en intelligente Vlamingen' zijn. Ook nog. Wel ja, 'Waarom niet'? Maar niettemin plaatst hij het werk van Cyriel Buysse op het peil der wereldliteratuur. Het is nochtans over het werk van Cyriel Buysse dat Jul. Persijn zegt: 'Wij krijgen een dierkundig soort nagenoeg eenig in West-Europa: zoo iets tusschen apen en menschen'. Deze kontradiksie krijgt waarde als we zien dat Greshoff van dat standpunt uit ander werk veroordeelt en zelfs verklaard heeft dat het werk van Streuvels het enige is dat 'ons belang inboezemt in de tijd tussen de jonge Streuvels en Walschap-Roelants. Waar is, dat Willem Elsschot op geen traditie bouwde, wat de waarde van zijn verschijning vergroot, daar zijn werk mede van hoge betekenis was. Misschien is het wel daaruit te verklaren, dat 'Villa des Roses' niet de aandacht heeft getrokken, die het boek verdiende. In ieder geval is het onvergeeflik en dàt geval zou wijzen op het laagstaande peil der kritiek in Vlaanderen en... ook in Nederland wat de Vlaamse literatuur betreft. Gelukkig, en we verheugen ons daarover met Greshoff, wordt Willem Elsschot stilaan naar waarde geschat.

Greshoff ziet ook goed, dat in 'Een Ontgoocheling' 'in aanleg aanwezig is, wat vooral "Kaas" zoo boeiend maakt: het vermogen om het kleine groot te ervaren.' Zo kost de ontgocheling, de val van De Keizer als voorzitter van een whist-club, hem het leven.

Na wat Jan Greshoff over Elsschot en zijn werk zegt, kunnen wij er moeilik nog meer over zeggen. Want meestal ziet Greshoff juist. Hij ontleedt scherp. Elsschot is een markante persoonlikheid, die moeilik overschat kan worden. Zijn stijl is op merkwaardige wijze a-literair, en hij is een der weinigen die ons met hun zgn. naakte stijl verzoenen kunnen, vooral om de tekenende waarde, die we er bij nader toezien in erkennen.

Overkort verschijnt de nieuwe roman van hem: 'Tsjip'. Forum is reeds met de publikatie begonnen. Het is een periode uit

zijn eigen leven, die hij hier ontleedt. Ook in zijn ander werk echter zijn zijn personen vooral werkelik. Zoals bij weinigen moeten we in zijn werk geloven. We geloven ook in zijn roeping.

Mathias Kemp.

Samen met zijn broer, Pierre Kemp, staat Mathias Kemp ook in zijn werk enigszins buiten de beweging der Nederlandse letteren. Van uit Limburg bouwen ze stilaan hun naam. Van Pierre is vooral bekend zijn bundel prozagedichten ‘Carmina Matrimonialia’. Na zijn bundels ‘Ravijnen’ en ‘Stroomversnellingen’ (in de eerste bundel werden drie reeds verschenen bundels saamgevoegd) schreef Mathias de karnavalroman ‘De bonte Storm’ die, meer nog dan zijn gedichten, de aandacht op hem trok.

Mathias KEMP.

Evenals in die roman kiest hij ook in zijn nieuwe ‘Vallende vogels’ de Limburgse streek als het toneel van zijn verhaal. Hier evenwel maar gedeeltelik vermits hij ons ook naar het film-Amerika leidt. Niet alleen daardoor is zijn roman aktueel, maar nog meer door wat de ondertietel ons zegt dat het boek is: een roman van het Albert-Kanaal. Inderdaad krijgen we tussen het verhaal door een sobere beschrijving van het midden: de grootse werken van het Kanaal, de oude stad Maastricht, de mijnstreek en zo meer. Het blijkt dan ook dadelik dat de Amerikaanse episode het in een zeer primitief kader moet stellen, wat enigszins een trek van onevenwichtigheid geeft.

Hier wordt ons verhaald het leven van twee gelieven: een on-

rustig Limburgs meisje, dat zich steeds een hoge bestemming droomt en een jong Duits ingenieur, wiens droom dezelfde inhoud heeft, al is het onder een andere vorm: een interessante jongeman, geniaal aangelegd, maar die volharding mist. Tot ze beiden in de filmwereld belanden, en bij een scene met een valscherm naar beneden storten door een domme onvoorzichtigheid van de operateur.

Mathias Kemp is in de gelegenheid ons de gewijzigde verhoudingen en toestanden in het door industrie en openbare werken overrompeld land te schetsen. Hij lukt er ook werkelik in, vooral omdat hij ze ons beleven doet in zelf levende mensen.

Hij gelukt er in de nodige atmosfeer te scheppen, doordat een gezonde lyriek, even eenvoudig gehouden als de epiese passi, en enkel om deze bestaande, het verhaal voller en pregnanter maakt. Mathias Kemp heeft hier en daar nog een al te traditionele en te weinig doorleefde vorm van psykologiese aanwijzing, die hem verleidt tot dingen als dit: ‘ze voelde een duivelachtige geestigheid in haar (sic) ontluiken’. Het ware natuurlik niet moeilik meer bloemetjes van dat soort te zanten. Evenwel zou aan de waarde van het werk als geheel door die eenzijdige aanduiding, worden te kort gedaan.

‘Vallende vogels’ ne casse rien. Maar het is een goed boek, vooral omdat het door een begrijpend mens werd geschreven.

ALBERT HELMAN: Waarom niet? - Uitg. Nijgh en Van Ditmar N.V. Rotterdam.

AUG. VAN CAUWELAERT: Harry. - Uitg. P.N. Van Kampen en Zoon N.V. Amsterdam. - Standaard-Boekhandel Antwerpen.

JOHAN FABRICIUS: Leeuwen hongeren in Napels. - Uitg. F. Manteau, Arenbergstraat, Brussel.
Ing. 40 fr. Geb. 54 fr.

ANTOON COOLEN: Zegen der Goedheid - Illustr. Jozef Cantré. - Uitg. Nijgh en Van Ditmar N.V. Rotterdam.

THEUN DE VRIES: Koningssage. - Illustr. Tjerk Bottema. - Uitg. N.V. Wereldbibliotheek, Amsterdam.
Geb. 26,60 fr.

FELIX TIMMERMANS: De Krabbekoker. - Uitg. N.V. Standaard-Boekhandel, Antwerpen.
Ing. 16 fr., in linnen geb. 26 fr.

AART VAN DER LEEUW: Die van hun leven vertelden. - Uitg. Nijgh en Van Ditmar N.V. Rotterdam.

WILLEM ELSSCHOT: Een ontgoocheling. - Uitg. N.V. Standaard-Boekhandel, Antwerpen.

MATHIAS KEMP: Vallende Vogels. - Uitg. N.V. De Sikkel, Kruishofstr., Antwerpen.
Gen. 28 fr., geb. 40 fr

Drieu la Rochelle
Joost Van de Venne

Ik geloof, het was Just Havelaar, die in ‘De Stem’ naar aanleiding van Remarque's ‘Im Westen nichts Neues’ eens schreef: ‘de enige weldaad van de oorlog is de drie of vier onvergetelike meesterwerken die over hem werden geschreven.’ Sedert Just Havelaar dit schreef zijn er niet drie of vier oorlogsboeken geschreven, maar drie- of vierhonderd: Duitse, Franse, Engelse, Tsheckse, zelfs Nederlandse. Frankrijk vooral heeft de roes van het oorlogsboek op een behendige wijze weten uit te baten: André Thérive, Arnoux, Florian Parmentier, Maxence, Louis F. Céline, Galtier-Boissiere en tal van anderen waren er als de kippen bij om hun lotgevallen en belevingen van 14-18 te boek stellen. Sommigen met sukses, anderen zonder sukses, maar toch allen (en dit in tegenstelling met de Duitse oorlogsboeken) zeer litterair getint, wat ze dan ook, in een zekere zin, meer waarde geeft dan de meeste Duitse boeken.

Drieu la Rochelle, een der vooraanstaanden uit de na-oorlogse generatie, die reeds zooveel schreef over het instinkt, de ziel, de psykologie van de oorlog en talrijke essays publiseerde die in een of ander opzicht de oorlog als onderwerp behandelen, geeft ons op zijn beurt met ‘La Comédie de Charleroi’ een oorlogsboek, of liever een bundel oorlogsnovellen die dan ook m.i. het beste oorlogsboek vormen dat ooit door een Fransman werd geschreven. Men bewondert hier de kunst van het verhalen, vlug en bondig, direkt en zonder welsprekendheid; en wanneer ik schrijf welsprekendheid, bedoel ik niet alleen de overtolligheid der opgeblazen beschrijvingen, en der opgeblazen gevoelens die het kenmerk zijn van een overgroot aantal onleesbare oorlogsboeken, maar ook de platheid, de alledaagsheid, de afgezaagdheid, zowel als de moed, de wanhoop, de angst en de dood, de verrotting, de beestachtigheid en de huivering die eveneens hun opgeblazenheid en hun speciale lyriek bezitten. Daardoor is het aan sommige oorlogsboeken gelukt, gedurende een tijdje, aan de smaak van het groot publiek te gemoet te komen, zelfs nog door sommigen te worden

gelezen, al staan die boeken dan ook in het teken van Remarque's produkten of ‘Le Voyage au Bout de la Nuit’. Wij zullen er tenslotte eens moeten toe komen te onderscheiden dat er in een bepaald uitsluitend genot in het minderwaardige en het onmenselike, een grove en naïeve leugen besloten ligt, die door een zeker snobisme van de angst of door partij-propaganda nauweliks is uit te leggen. We moeten dan ook aan Drieu la Rochelle de eer toekennen dat hij in geen enkele omstandigheid de tonelen van angst, beestachtigheid en allerlei schunnigheden schijnt te hebben verkozen, of er althans geen opzettelik genot heeft in gevonden, al heeft hij die tonelen dan ook niet vermeden, - en trouwens waarom ze vermijden? - Hij heeft niet gedaan wat zoveel anderen sedert jaren reeds hebben gedaan: Van deze bundel oorlogsnovellen heeft hij geen verzameling prentjes van het afschuwelik vervallen menschdom gemaakt. Bij een boek waarin het noch aan bitterheid, noch aan cynisme ontbreekt, mag dit m.i. eens nadrukkelik worden vermeld.

En dan, het ligt in mijn bedoeling niet, hier kritiek uit te oefenen op ‘La Comédie de Charleroi’, ik heb me voorgenomen naar aanleiding van dit oorlogsboek niet eens over de oorlog of inzonderheid over de oorlogslitteratuur te schrijven. Wat mij hier echter van het allergrootste belang schijnt te zijn, is, dat de novellen, geschreven door Drieu la Rochelle, vóór alles, niets anders beogen dan de uitdrukking te zijn van het gevoel van onmacht en van de individuele afzondering in de katastroof. Zelfs wanneer de auteur ons in smartelike termen de paralysie beschrijft die hem overvalt gedurende een artilleriebombardement, of in ‘Le Voyage des Dardanelles’ ons zijn avontuur vertelt, met een kleine verschrikkelike Marseillaanse bourgeoise, dan is het nog altoos de eenzaamheid, de afzondering die hij ons schildert: eenzaamheid tegenover het losbreken van de moordtuigen, eenzaamheid tegenover de vrouw, aan dewelke, zelfs in de liefde, zijn smart, zijn angst voor de dood, in één woord zijn menselikheid vreemd, onverschillig en onverklaarbaar blijven. Een van de werkelike of ingebeelde personages waarvan Drieu la Rochelle ons het avontuur vertelt, zegt op een zeker moment: ‘J'entrai dans l'irrémédiable’; het is dan ook deze gedurige aanwezigheid van het onherstelbare, de slavernij van de mens in kamp met tomeloze krachten en ironiese toevallen die insgeliks onverzetbaar zijn, die ons door deze

ietwat korte novellen wordt verklaard. Drieu la Rochelle heeft in de oorlog geen schouwspel van het menselik verval gezien, maar een beeld van het fatalisme.

In een artiekel over ‘La Comédie de Charleroi’ siteerde Ramon Fernandez in verband met Drieu la Rochelle, de naam van Henry de Montherlant; en werkelik, dit zijn twee auteurs die zeer karakteriestieke wezenstrekken gemeen hebben: een zekere bittere houding, de afschuw voor het vulgaire, de drang naar een mannelike kameraadschap. Nochtans op het eerste zicht blijken hun morele opvattingen nopens de oorlog vlak tegenover mekaar te staan. Drieu la Rochelle is pacifiest en internationaliest; Henry de Montherlant eist van ons, met de heldhaftigheid die we van hem kennen, al de krachtinspanning van de moed, de waakzaamheid en het noodzakelik offer voor de vrijwaring van een nationaal bestaan. Drieu la Rochelle voelt afschuw voor de oorlog, terwijl de Montherlant van oordeel is dat de mens zijn grootste kans vindt in de meest afzichtelike omstandigheden. Het probleem, indien hier spraak kan zijn van een probleem, bestaat voor Drieu la Rochelle hierin, dat wij moeten trachten aan het onherstelbare te ontsnappen; voor de Montherlant, dat wij onze ziel, ons karakter, ons wezen moeten vormen naar gelang de mogelikheden in het onherstelbare. Waar uit volgt dat dit akkoord met smart en gevaar voor de Montherlant een houding bepaalt die wel te aanvaarden is, menselik, groots en in menig opzicht te verkiezen. Aldus ontstaat er bij Drieu la Rochelle een zekere weigering, waar er bij de Montherlant een zekere aanvaarding ontstaat. Gans het verschil dat bestaat tussen het ondergane fatalisme en het verkozen fatalisme, bestaat eveneens tussen beide auteurs. Maar indien de Montherlant, in een zekere zin, het harde lot, dat hij nu nog met leedwezen oproept, aanvaardt en zelfs verkiest, dan is het omdat juist dat lot hem een meer-voldoening-gevende houding toelaat en hem een ruimer lucht schenkt; evenals Drieu la Rochelle heeft hij de oorlog aangevoeld als een verpletterende overheersing van het lot; doch juist die verplettering zelf geeft hem de gelegenheid op manlike wijze een standpunt in te nemen. Drieu la Rochelle kan de oorlog niet aanvaarden omdat de oorlog voor de persoonlikheid vol schrikwekkende gevaren is; maar omdat dezelfde oorlog voor dezelfde persoonlijkheid vol dezelfde schrikwekkende gevaren is

kan de Montherlant de vrede niet aanvaarden. Bij de beide artiesten echter, blijft hetzelfde fatalisme in sterke mate gedurig aanwezig, en, of ze het verwerpen of betreuren, geen van beiden kan er aan ontsnappen.

Het is vooral hier dat we op een merkwaardige wijze het oorlogsboek overtroffen vinden om tot een der fondamentele eigenschappen te komen van gans een litteraire generatie, deze van de mannen tussen de 30 en de 50 jaren. Het zal ongetwijfeld zeer gewaagd zijn al de schrijvers van eenzelfde ouderdom in eenzelfde familie te rangschikken. Sommigen zoals een Giraudoux b.v. of een Carco kunnen onmogelik ingeschakeld worden in de generatie die ik hier tracht te bepalen. Er zijn er trouwens genoeg die, door de autonomie van hun eigen levenshouding of door de rechtstreekse aaneenschakeling van gedachten, voldoende onafhankelik staan om zich niet te laten beïnvloeden door een algemeen heersende geestesstroming. Maar terzijde gelaten de diepe soms essentiele verschillen die de schrijvers scheiden door hun geloof, hun morele houding, hun gedachten en waarden, dan moet men nochtans erkennen dat schrijvers als een Drieu la Rochelle en een de Montherlant, een Mauriac en een Malraux, een Bernanos en een L.F. Céline, zeer karakteriestieke trekken gemeen hebben. Zij zijn de generatie van het noodlot. Zij beschrijven het menselik wezen dat worstelt met de donkere machten van een ontredderde wereld, maar meestal door die wereld wordt verpletterd.

Zelfde tendens spreekt uit de inleiding die Malraux schreef voor ‘Le Sanctuaire’ de Franse vertaling van William Faulkners zonderlinge roman uit de Amerikaanse wereld. De schrijver van ‘La Condition Humaine’ beweert dat de kunstenaar meer en meer verkiest: ‘ce qui le domine, et qu'il ordonne en fonction de cela les moyens de son art. Certains grands romans furent d'abord pour leur auteur la création de la seule chose qui pût les submerger.’ Dit is natuurlijk niet hèt kenmerk van een generatie; trouwens het type zelf en de held van de verzinsels die ontstaan zijn uit de tragiese konfrontatie van schepper met wereld, blijft ontegensprekelijk Dostoiëvsky zelf. Maar dat doet er niet toe. Het is voldoende dat sedert enige jaren aan dit soort konflikten een buitengewone waarde wordt gehecht, en het is eveneens voldoende dat een André Malraux schrijft dat de kunst van hèt tragiese be-

staat in een f a s c i n a t i e , opdat er aldus vorm wordt gegeven, zoniet aan de fondamentele waarheid van de tragiek, dan toch tenminste aan het karakter dat ze heeft gehad voor bijna gans een generatie litteratoren.

* * *

De meeste dramatiese werken van deze laatste jaren zijn aldus ontstaan uit een duizeling voor het aanschijn van de wereld: fascinatie van de zonde bij François Mauriac, fascinatie van de dood bij de Montherlant, fascinatie van de sensualiteit of van het avontuur bij anderen, fascinatie van de dood èn het ziekelik heroisme èn de gruwelen bij Malraux! Het lijkt er op of gans een elite van vooraanstaande schrijvers het nodig heeft gehad, of zelfs nog nodig heeft, een zekere bedwelming te ervaren of een wereld waarin ze kunnen leven, zich aan zichzelf te veropenbaren en misschien zichzelf te verliezen. Het zal ongetwijfeld in deze faktor zijn dat we best de oorzaak zullen vinden van de ontzettende zwakheid, de onevenwichtigheid van deze tijd; dat de tragiek zelf er met ons ganse wezen in zijn ongeschonden krachten niet meer kan doorleefd worden; en dat de schepper om tot de smart of tot het kernpunt van zijn uitverkoren grootheid te kunnen geraken, misbruik moet maken van een zekere levensontvluchting en aldus bedrog pleegt door dè waarheid van het leven verkeerd voor te stellen en daardoor allerlei verzinsels brouwt.

Maar het zou ons te ver brengen, te verwijlen bij de al te grove kenmerken, in plaats van de waarachtige en diepe scheiding te trekken tussen de na-oorlogse litteratuur en de litteratuur van de wilskracht en de aksie die sedert ongeveer twee jaar aan het worden is. Het heroïesme op zichzelf is noodzakelikerwijze niet een vorm van manmoedigheid en van zekerheid: het kan een te gemakkelike oplossing en desnoods een uitvlucht zijn. Drieu la Rochelle en André Malraux zoeken in de revolutie of de oorlog een toevlucht tegen zichzelf, zij gaan ten onder in de golvingen van eenzelfde moed voor het aanschijn van de dood. Is het dan niet beter een tragiek te verkiezen die niet wordt getrotseerd door de fascinatie, maar wèl door het kalm vertrouwen in zichzelf en de rustige ongeschonden grootheid? De aksie zal eerst een wezenlik manmoedige betekenis krijgen op de dag dat ze niet langer meer beroep zal doen op zichzelf alsof ze een verdovingsmiddel was!

Boekbesprekingen

Henriëtte van Eijk en Eduard de Nève: Aan den loopenden band. - Uitg. N.V.E.M. Querido's Uitg. Mij. Amsterdam. Ing. f 2,75; geb. f 3,50.

Ik zal al maar dadelik bekennen de vrouw boven de man te verkiezen. Ik weet trouwens niet waarom zij minder romanties zou zijn dan hij, wat het prospektus schijnt aan te duiden! Het deel van Eduard de Nève gaat inderdaad meer naar de reportage toe, maar het gaat om de duur vervelen. In zijn twaalf verhaaltjes drinken de vrouwen, ze nemen veronal, zij houden er een minnaar op na, ze brengen de helft van hun tijd zoek met maquillage, zij zijn bovendien altijd moe (nogal begrijpelik) en soms ontsnapt hem wel een elegante maar aarsdomme charge op het huwelik. Tenslotte geeft hij ons het beeld van een dichter, waar we maar niet aan geloven kunnen.

Nu zal ik niet ontkennen, dat Eduard de Nève een fijne pen heeft, dat hij raak tekent maar zijn ultra-dekadente wereldje, dat hij meestal treffend typeert, kan onze belangstelling niet wekken ook al leven ze te Parijs of aan de Franse zuiderkust zoals in ieder verhaaltje het geval is.

De talentvolle schrijver van 'Kerels' zal ons nog wel wat anders te vertellen hebben.

Hoewel zij het kleinste deel er van schreef interesseert ons hier Henriëtte van Eijk het meest. Zij bezit een sprankelende fantazie en een satieriese vaardigheid, die soms een heldere lachen opwekken, maar ook soms schrijnen. Ze is altijd origineel en tracht zich altijd boven het gewone te houden; iets, waar zij meestal in lukt.

De tietel is ontleend aan de grootindustriële metode der serie-fabrikatie, en is trouwens fijn-gevonden. Als bundel korte verhalen mogen we dit boek dan, bijzonder omwille van de schrijfster, gelukt noemen. Querido maakte er een handige verzorgde band van.

J.V.

Alja Rachmanova: Mijn tweede vaderland. - Vertaling van Serge Eggert. - Met portret van de schrijfster. - Uitg. N.V. Standaard-Boekhandel, Antwerpen. 45 fr. ing.; 56 fr. in linnen geb.

We kennen reeds de vertaling der eerste twee delen van dit dagboek, nl. 'Liefde, Tscheka en Dood' en 'Mijn huwelijk in rooden Storm'. Weer is de vertaling vloeiend en de uitgave verzorgd.

Dit deel is geschreven onder het motto van Dostojewski: Het is gemakkeliker gedurende een minuut, een uur, werkelijk een held te zijn, dan in verscheiden heldenmoed het sleurleven van elken dag te dragen. Deze uitspraak typeert dan ook volledig de inhoud van dit dagboek.

In Alja Rachmanova wordt de waarheid vervuld, dat het leven is, zoals men het maken kan, of wil. Ze vertelt hier over haar verder gehuwd leven in Oostenrijk en haar verlangen naar een tweede kind met dezelfde ontroerende eerlikheid en dezelfden warme menselikheid als in de vorige twee delen.

J.V.

Taï Aagen-Moro: Onmondig genie. - Van Holkema en Warendorf's U.M., N.V. Amsterdam. Ing. 35 fr.; geb. 50 fr.

De eersteling van Taï Aagen-Moro, 'Kleine Vrouw' heeft een goede pers gehad. Dit is haar tweede boek. Dezelfde grote openhartigheid die in het eerste boek werd geroemd vinden we hier terug. En evenmin kwetsend. Een eigenaardige eerlikheid, zonder demi-teints of voilen kleedjes, en daarom volkomen onschuldig voor volwassen lezers.

Taï Aagen-Moro is een bizondere nieuwe figuur in onze letterenwereld. Zij is, een schrijfster, die er in gelukt is een meer dan gewone aandacht op zich te trekken vanaf haar intrede. Men heeft haar zelfs de Nederlandse Colette genoemd.

In dit boek tekent zij het leven, als men

het zo noemen mag, van mensen die niets aan het leven hebben. Maar zij tekent pregnant. Vooral de centrale figuur is scherp weergegeven. Mario Berger is de wereldberoemde dirigent, die zijn moeilik leven verlaat om te rusten, terugkeert, maar er weer uittrekt om violist te worden in een duister café, waar hij weerom ontdekt wordt en een wereld-toernee maakt, waarna hij dan echter voorgoed in een roemloos bestaan verdwijnt. Een genie dat kind is gebleven. Hij noch zij, die om hem hun energieloos en moraalloos leven slijten kunnen in het seksuële zelfs niet een primitieve voldoening vinden, hoe ze het er ook op aanleggen.

Deze schrijfster heeft een persoonlike stijl, direkt en zakelik. Maar nergens vervallend in reportagetoon. Zij is zich er van bewust een leven te scheppen met duistere diepten en onverwachte wendingen: de roman van een mens, die niet is als de gewone mens, omdat hij de genade der genialiteit kreeg, die hij niet te gebruiken weet. Is het niet omdat hij het leven dieper beseft, dat hij het niet zwaarwichtig aangrijpt, maar het als een kind, bijna onbewust, beleeft.

Psykologies is dit boek een werkelike schepping. En dat is veel gezegd. Wie vroeg ook weer dagelikse realiteit? Ik niet.

J.V.

Frans Van Boogaerdt: Passagier. - Uitg. 'Vlaamsche Geluiden' St. Markusstraat 26, Borgerhout.

Dit verhaal verscheen reeds in 'De Tijdstroom'. Frans Van Boogaerdt buigt zich hier met een warm medelijden over een getormenteerd menselik hart. Hij doet het met een diepe blik en een psykologiese trefzekerheid. Hij koos een motto uit Tagore's 'Gitanjali': 'Eindeloos hebt gij mij gemaakt naar Uw behagen. Dit broze vat ledigt gij weer en weer, en vult het telkens met nieuw leven'.

Van Boogaerdt schrijft in een rijke stijl, zo zelfs dat het verhaal zelf er bij zou gewonnen hebben, als de stijl strakker was gehouden. Dit heeft de nieuwe zakelikheid ons tenminste geleerd, al houdt het daarbij op.

De schrijver kan trouwens een atmosfeer scheppen, waarin zijn mensen hun zeer eigen leven naar een oplossing drijven. Dat deze soms zo onzeker en ver af schijnt is de tragedie van Duimke's leven. Hij is een mens onder de mensen en we voelen ons mens in hem, en sterker. Dat de schrijver dit bekomen kon, pleit zeker voor zijn talent.

Nog wat aarzelend van bouw, schijnt dit verhaal wat te schetsmatig gehouden. We zouden van Van Bogaerdt eens een roman willen lezen, die met dezelfde warmte maar in een strakkere stijl zou geschreven zijn.

Zeker is dit boek het beste, dat totnogtoe in de serie 'Vlaamsche Geluiden' verscheen.

J, V.

Berten Nieuwenhuis: Jeugdbeweging. - Uitg. Varior, Nijverheidskaai 45. St. Amandsberg.

Het gegeven is zeer schematisch en onvolledig uitgewerkt. De schrijver geeft nochtans blijken van veel goede wil, een enkele maal ook van een dieper inzicht. Doch over het algemeen ziet hij niet breed en juist genoeg om zijn stof volledig te beheerschen.

E.S.

L. Hens: Brood, spel in twee bedrijven. Uitgave J. Janssens, Antwerpen. 10 Fr.

Dit opgeschroefde stukje, waarvan het eerste bedrijf volkomen mislukt moet worden genoemd, bezit toch deze hoedanigheid, dat het hoogtepunt treffend werd uitgewerkt. Dat dit niet voldoende is om een toneelstuk te schragen zal niemand betwijfelen. En de taalfouten, en de al te lange replieken wijzen er op, dat de auteur noch de taal, noch de toneeltekniek onder de knie heeft. De Katolieke kringen, waarvoor dit stukje bestemd schijnt, kunnen er mits enkele grondige wijzigingen, wellicht een treffend lever-de-rideau van maken.

G.R.

[De Tijdstroom 1934 nr. 12]

Morgenlik ervaren Jan Vercammen

Nog daalt de zandbaan naar het dorp
langs even groene weiden
en de paarden die door de avond
van hun arbeid keerden
trekken nu weer de zon en
hun zware arbeid tegemoet.

We vinden op uw tuinpad weer
de sporen van ons avondlike dolen.
Er is de morgen geen verandering
dan wij: dan gij naast mij
de zon in uw haar en uw ogen.

Slechts hier wordt ons ontwaken ons bewust,
en wat ons handen vonden
van wat ons hart verborgen wist:
de lichte kern van een ondoordrongen nacht.

Wij zijn als niemand
in de glanzende eenvormigheid der dingen:
we zijn slechts meer elkaar
en weten dat dit grenzeloos gevaar
ons enkel meer nog tot elkaar zal dringen,
zodat geen wederkeer verbreken zal
de witte lijn van ons ervaren:
o! deze schuine en schone val!

Een dag Cecile Blondeel

Tegen de nanacht aan kom ik wakker. Ik heb niet gedroomd, maar d'r ligt in m'n hoofd 'n gedachte klaar gereed. Die ik uitwerk, regel. En beslis. Nu juist rust ik: m'n benen zijn gestrekt tot tegen de achtersponde en m'n schouders liggen breeduit. Uitgezonderd m'n hoofd lig ik dood; tenware nog m'n borsten die zacht zijn onder m'n handen en warm doorheen het slaaplijveke. Ook m'n benen zijn warm; als ik ze verleg voel ik het ijskoude laken.

Zaaien... Als men zegt dat 'n vrouw dat niet kan zoals 'n man... Verleden jaar heb ik ook zelf gezaaid en ik hád klaver. Morgen zaai ik. Voor m'n open, kalme ogen en het wit van de zoldering wijkt langzaam de duisternis. Zo lig ik te luisteren naar het ademen van m'n kind.

Het gaat nauw hoorbaar en regelmatig. Op de elleboog kom ik recht en op een zeker moment heb ik het deksel teruggeslagen en staan m'n warme voeten op de koude stenen naast het kleinere bed. Juist nu kreunt m'n kind en het beweegt. Als ik diep overbuig komen armkes, loom van warmte, omhoog en rond m'n hals liggen. Ze omklemmen die terwijl ik rechtkom.

Het was juist bijtijds.

Ik lig weer, lang en breed, maar het laken is koud geworden en ikzelf ook. Ik ga dicht tegen m'n man liggen; die gloeit. Het bevreemdt mij dat ik het ademen van m'n kind gehoord heb boven dat gerochel uit. Hij rochelt alsof hij... Maar dan zou hij niet gloeien.

Z'n zweet trekt in m'n hemd; het maakt dat klam, maar daarom niet warmer. Integendeel. Ik schuif terug en ik denk ineens aan de geit.

Die wordt oud, ze heeft 'n kwade zweer op de achterpoot, ze geeft weinig melk. Doe dat dood, zei de poelier, voor het vel, zei hij; het voeder is er aan versmeten. Doe dat dood, zei de poelier, Doe die geit dood. De geit moet dood.

Zie, als ik m'n vingertoppen zo tegen m'n slapen druk, voel ik dat kloppen. Ik moet m'n knie optrekken of ik krijg kramp. En dat haar dat zoo trekt!

Plots loopt de wekker af. Ik schrik op. Ik ben blij. Hij was

ver opgewonden, want tegen dat hij geheel uitgetingeld is heb ik kousen en rok aan. En m'n haar opdraaiend, de vier trapkes af. Achter mij kraakt het vervaarlik, het is m'n man die zich gemakkelik legt.

Het pompen maakt m'n armen levend en als ik de zeep uit m'n ogen gespoeld heb, is het dag. Ik heb gisteravond geschuurd: de tafel is leeg en de stoelen staan in 'n rij aan de muur. Terwijl ik m'n armen wrijf tot aan de ellebogen, word ik opgeruimd: ik heb sterke, ronde armen. Ik denk aan de draden die tot 't eind van den hof gespannen zijn, en helemaal volhangen, droog linnen, gereed om te strijken.

Dat besef van kracht maakt me vroom, ik sla 'n schoon kruis en ik vouw m'n reine handen om te bidden. Maar! als... Nee, alles hangt er nog, met één oogopslag zie ik dat in de lange, witte rij geen stukje ontbreekt. Ik zal het meteen maar afnemen.

Het is 'n fijne morgen: de verste torens staan duidelik en de lucht gaat van de aarde uit, omhoog. Zij heft op. Ik voel dat, als ik m'n armen 'n weinigje maar van m'n lichaam af en los liet, ik op zou zweven. Opvliegen, God weet hoe hoog en God weet waarheen. Als ik die mand aan m'n arm niet had, natuurlik en als ik wat minder zwaar was. Tot op deze dag is m'n rok mee verwijd, maar morgen springen de naden.

Als ik het hofpad afkom ga ik scheef en traag en in mezelf gekeerd: ik ben het symbool van de belovende aarde. Verheug u: de spinazie komt uit en de erwten; rijd maar door, groenselkar.

Eerst bedienen die 't niet vragen kunnen. Al is het voeder aan u versmeten, hier. Maar ik kan zoo de staldeur niet toekrijgen, ik ben veel te goed. Maar dit zeg ik u toch, ik kan u niet blijven houden al kijkt ge nog zo droef. De poelier lacht mij al uit en als de grote meester dat hoort, kan ik niets meer voor u doen. Doe uw best.

Zo moet ge dat doen; ik ben veel, veel te goed.

Het ontbijt gereed maken doe ik nog even geren als den eersten keer dat ik het deed. Als ik het brood aan m'n hart zet, voel ik maar hoe lief ik m'n man en m'n huis heb.

Ik heb 'n kus gereed tegen dat hij beneden komt, maar dan kookt juist de melk over en daarna is hij al aan 't bijten. Hij heeft niet goededag gezegd, tenminste ik heb het niet gehoord en nu

is het zo stil dat ik niet kan spreken om hem te plagen, of hij met het linkerbeen uit bed gestapt is. Ik heb de woorden gereed en ik heb de handen gereed om z'n hoofd achterover aan m'n borst te trekken en z'n mond te kussen, maar... het is te stil. Ik ben benauwd van die stilte; ze overkomt ons dikwijls, ons getweeën. We kijken zonder te zien in elkaars ogen, ik wil in zijn armen zijn en hij in de mijne, maar geen van beiden wil de eerste zijn met z'n armen. We kijken weg voor lang.

Ik kan niet eten, ik ben blij als ik iets hoor op de slaapkamer en ik vlieg de vier trapkes op, en buig over het bedje: dag jongske, dag engelke, dag kleine stouterik. Nee, hij is bravekes, Noëlleke is bravekes, niet pipi gedaan, zulle papake.

De moeder gaat naar de vader, ze lachen met hun wang aan elkaar naar hun kind en als de zachte, lichte armkes hun hoofden bijeen nemen, kussen ze elkaar.

En wanneer krijgt ons jongske 'n klein zusje, hé? vraagt papake. We kijken naar Noëlleke die ons dat moet vertellen, maar de kapoen zegt niets dan dada.

En, o, half acht al! Noëlleke wordt in z'n stoelke geduwd, ik loop druk heen en weer om de schoenen van mijn man. Maar ik loop ze voorbij en zijn potverdomme verwart me nog meer. Als hij 'n rijgkoord afsnokt en ik er geen andere kan vinden, zou ik wel wenen. En ik heb er toch nog een tres gekocht verleden week.

Hij duwt me terzij en hij keert de schuif radikaal onderstboven. Nu krijgt hij ze wel. Ik kijk 'n knoop na die over de koer rolt recht naar 't roosterke. De deur slaat hard toe. Papake is weg, Noëlleke. Weg, dada.

Het kind schreit, het is zeker benauwd van m'n ogen, maar ik verzacht ze niet. Noëlleke moet 'n grote jongen zijn en z'n mamake begrijpen. Papa is kwaad, hij ziet mamake niet meer geren. Ge ziet het wel: hij vloekt op mamake en hij slaat de deuren.

God! hoe kan ik dat kind zoo benauwd maken. Ik ben 'n slechte moeder. Lievelingske, liefsteke, mamake heeft verdriet, mamake zou geerne wenen, maar ze mag niet.

Als ik dat overzie, die knopen, centen, kaarten, krijtbrokken over den vloer, wil ik m'n oogen toe doen en me van den stoel laten afglijden, onder de tafel en slapen. Maar nee, nee.

Wilskrachtig sta ik voor den spiegel en trek de kam door m'n

haar. Ik heb schoon haar. En zwaar; ik weeg het op de hand en met die sluiers om m'n hoofd beschouw ik aandachtig het beeld van mezelf en oordeel ik kalm en rechtvaardig: m'n tint is goed voor zoveel dat nu mogelik is, ik heb schoon getekende wenkbrauwen, m'n ogen..., m'n ogen zijn diepblauw, maar hard. Ik sluit ze één gedachte lang en ik glimlach; nu is het goed, maar... m'n voorste tand gaat kapot. Dat treft me, ik ben altijd fier geweest op hun gaafheid. En nu...

'n Beetje bitter schiet ik aan 't werk. Nee, Noëlleke, nu kan moeder niet spelen, grote jongen zijn.

Ik dreig kwaad te worden als ik op de knieën moet gaan zitten om de bijeengevaagde spullen op te nemen, maar ik lach. Weet ge nog: het is nog geen twee jaar geleden, ge wierpt tot drie maal de nieuwe photo van hem weg, omdat hij ze u aangegeven had met ‘hier’ inplaats van met ‘alstublieft liefste’. En dat is nog geen twee jaar voorbij!

Daar is de groenselkar. Ik spring om de eerste te zijn en gauw besteld, maar het schijnt dat Julie aan haar deur gereed stond. Ik ga traag terug naar de keuken om 'n sjaal tnaar ze staat er nog. Ze leunt tegen de kar aan en ze praat luid en schaterend, h'r hand neemt op de tast 'n banaan en ze knaagt die op met die twee blauwe stukjes tand. Ik moet daar naar kijken. Ze wendt zich naar mij en ik ga 'n stap achteruit. Ik denk aan wat de groenselman verleden week zei van twee buiken die staan te klappen. Ik word nog onpasselik van afschuw als ik eraan denk, maar van die tanden kan ik m'n ogen niet weghouden. En toch maken ze Julie niet lelik, dat is het eigenaardige. Het is over haar, nu weet ik het, dat de pastoor de laatste keer preekte: dat het moederschap de vrouw niet kan lelik maken al maakt het haar vroeg oud en lijdend. Julie, heeft acht kinderen, bijna negen en als ik naar die vuile tanden kijk, moet ik toch bekennen dat de pastoor gelijk heeft. Godweet zijn het niet juist die tanden die haar datgene geven dat me spijt en benauwd maakt als m'n man tot haar spreekt.

M'n oudste pist nog alle nachten in z'n bed, vertelt ze, ik moet weeral 'n nieuwe matras kopen en de oude moet ik ook uitstropen elken morgen, dat is wat. Verbeeld u dat ik gister 'n kom soep vond van Zondag nog, ik was dat vergeten, ze stond zuur.

En verbeeldt u dat m'n meisje van tien jaar al met de jongens loopt. Dat heeft ze van h'r vader of misschien wel van mij.

Aan haar lachen ga ik binnen, ik duizel en ik moet gaan zitten en nadenken. Waarom maken die smerige tanden haar schoon, mij lelik? Is het eigenlik maar dat: Kinderen uit uw schoot trekken en ze in de wereld smijten? Als dat zo eenvoudig is, waarom maken ze u dan benauwd met 'plicht'? Zeg het mij.

Ik vind het antwoord voor mezelf: als ge het eenvoudig opneemt, is het eenvoudig. Maar dat kan ik niet; ik ben nog niet heilig genoeg om niets meer te verlangen.

Als ik de heel kleine hemdjes strijk word ik diepzinnig. Nu leg ik er de hand op, de laatsten keer misschien. Dan doet tante Fine het kindje op en ze weent. In de slaapkamer branden kaarsen, m'n man weent, hij kust mij en hij verwijt mij: waarom? Maar dat onthouden kleine kindertjes niet. Toekomend jaar staat hier 'n andere vrouw op het ijzer te spuwen en, God weet, kijft ze niet tegen Noëlleke.

M'n man heeft honger; hij steekt ons jongske omhoog. Heeft hij moeder niet te moe gemaakt? Neen. We kussen elkaar. Hij heeft 'n lot gekocht, hij gaat zeker en vast het miljoen winnen. Wat gaan we daarmee doen vrouwtje? Dan blijf ik altijd bij u.

Ik wil hem vasthouden en hem doorgronden of hij er daarom alleen blij zou mee zijn maar hij moet direkt, direkt eten hebben, hij verhongert. En daarna leest hij de gazet over en gaat hij met Noëlleke in de hof.

Hij komt misnoegd binnen: de patatten van Nelis staan al uit en ze zijn na de onze geplant. Nu heb ik lust cynies te zijn: dat is zeker van uw adem. Hij heeft het plantsel niet eens gezien, de hof, dat is iets voor mij al heeft hij 'n kursus gevolgd van tuinbouw en al geeft hij raad aan de buren: te vroeg of te laat of met droogte. Mij geeft hij geen raad, hij ziet toe en geeft toe en hij trekt lessen voor 't volgend seizoen: vroeger planten. Nelis zal nu kúnnen lachen.

Bah! hoe kleingeestig. Maar ik mag zo niet kijken, ik moet aan het kind denken; het zal 'n meisje zijn en dan is toegeeflikheid het beste. Ik dring me tegen hem aan als hij opstaat om weg te gaan. Hij is echt bezorgd: pijn?, vraagt hij. Op dit ogenblik wel, maar ik heb al gelachen.

En ik houd die lach de hele namiddag; het is omdat ik wil lachen. Noëlleke is lastig en ik kijf niet, ik kriewel hem en ik beul er mee en als hij stil ligt vertel ik van Moeder de Beer die de jager slok -, slokop at. En Moeder de Beer ging voor h'r jongskes staan en ze spreidde h'r poten uit met h'r borst vóór het geweer, er liep al bloed uit h'r ene oog en er lag 'n oor af en h'r bil was gescheurd; maar ze ging niet weg en tussen h'r grollen door, suste ze de kleine beerkes die aan h'r steert trokken en 'moeder' riepen en ineens is ze op de stouten jager toegesprongen...

Ik knijp Noëlleke zoo hard dat hij wakker wordt en schreit. Ik sus hem en ik draag hem naar z'n bedje, altijd met 'n lach, hoewel m'n ogen droppelen. Boven ons bed hangt 'n groot kruis, daar hef ik m'n kind naar op en ik kan: 'neem het' zeggen zonder pijn.

Nu kan ik m'n man de kus geven, ik voorkom die benauwelike stilte; ik ga hem tegen tot in de deur. Hij houdt me vast en hij licht met z'n vinger m'n kin op; z'n ogen zijn droef en ernstig. Hij ziet niet dat er bloemen op de tafel staan en dat ik 'n nieuw, wijd kleed aanheb. Hij eet en hij neemt Noëlleke op z'n knie. Hij glimlacht weemoedig en teder naar het kind, hij streelt het over het haar en onder het kleedje over het hele lijveke. Dan werpt hij z'n schoon haar achteruit.

M'n man heeft altijd schoon kunnen spreken; ik herinner me dat uit onze verkering en het begin van ons huweliksleven. Hij spreekt traag en zwaar, hij intoneert prachtig. En denken dat we dat lieve, eigene vlees gewillig aan het kanon zullen geven. Waarom, als we hen zó liefhebben, roepen we hen tot het leven? Dat vraagt hij mij. Ik zou kunnen antwoorden, maar nu wil ik niet cynies zijn. Er slaat 'n hete angst langs m'n hart, in m'n schoot en hoewel iets in het schone gezegde van m'n man me niet logies schijnt, is het 'n vreselike vraag.

Hij gaat slapen, hij kust mij. Goedennacht. Ja, schuur het 'n beetje op. Hij gaat en ik ga hem na met het zware, slapende kind.

Ik wou dat het 'n jongen was, al wordt hij kanonvlees. Als ik val z'n m'n kleren nat, maar dat is koel.

Ik krijg toch gedaan, ik weet dat maar als ik de trapkes tel: een, twee, drie, vier. En als ik het opdraaien van de wekker meetel: twaalf keer.

Ik sla 'n kruis eer ik ga liggen, alsof de verdiende rust 'n offer was. Het laken is koud, maar daar zijn m'n voeten niet benauwd van en van die grote ijsvoeten, die schielik bijschieten, ook niet. Nu zijn die de magneet; verontrust u niet, lager kan het niet meer.

Het was geen goed kruis.

Opnieuw.

In de naam des Vaders, en des Zoons en des Heiligen Geestes. Amen.

Essay over Karel Van de Woestijne
door Urbain Van De Voorde
Leo Galle

(Vervolg)

Freud zou er ongetwijfeld een hypothetisch antwoord op vinden, doch wij meenen dat zij onmiddellijk aansluit bij de schrijnende zielstragiek die heel zijn wezen doorbrandde en zij, buiten den dood van zijn vader, reeds van in zijn jeugd haar oorsprong heeft.

Want die doodsgedachte is hem eeuwig bijgebleven als de eenige uitkomst uit zijn rijk van bittere ervaringen en contact-verlies met hoogere visie. Zij is overigens te algemeen van conceptie om ze kortweg te koppelen aan dezelfde gedachte die Victor Hugo beving na het afsterven zijner kinderen:

> O Seigneur! ouvrez-moi les portes de la nuit,
> Afin que je m'en aille et que je disparaisse!

of Mme Ackermann, in haar vloekende wanhoopskreet:

> Dans un sommeil sans fin, ô puissance éternelle!
> Laisse-nous oublier que nous avons vécu.

Voor Karel Van de Woestijne was ‘Thanatos’ de welkome gast die den sleutel droeg van het rijk waarin de oneindigheidsdroomen hun ware beteekenis krijgen. Deze waren met de zinnelijke aanvechtingen de twee polen, waartusschen zijn leven lag gekneld. Zoo krijgen we tevens de verklaring hoe de doodsgedachte, die nabije vleugelslag der eeuwigheid, den twijfel kweekte over de mogelijkheid voor hem de liefde aan het leven te offeren. Hij die meer dan wie ook in verruiming van het hart behoefte had, zou haar wel als een goede zuster van zijn dagen weten, om den troost die zoete woorden brengt: ‘Gij zijt mijn heul. Ik heb mijn troost gevonden’...; maar nooit zal hij haar zijn binnenste heerlijkheid schenken, ‘daar ik om eigen liefde treur’, en de hoogste liefde stilte is.

Die liefde trouwens neemt nooit vasten voet in zijn leven; er is een weerhouding alsof ze alleen in den dood haar voltooiing kreeg en huivert ze soms van donkere zinnen, elders klimt ze naar de sereene hoogten, waar de grenzen der mystiek beginnen.

Al ligt het volstrekt buiten onze bedoeling Karel Van de Woestijne in den canon der heiligen op te nemen, zijn leven wijst er onbetwistbaar op dat hij in den diepsten grond van zijn wezen een religieuze natuur was die de bewegingen van zijn hart - het zatte hart - angstvallig naging en bijwijlen kon jubelen in gelukkige voldaanheid om een dag dat hij mensch was gebleven.

> O God, o God, ik ben vandaag me-zelf geweest,
> En tevens waardig U in 't oog te kijken.

Droeg Baudelaire, de andere gefolterde, in zich de vaste overtuiging van de heilzame kracht in het gebed: ‘L'Homme qui fait sa prière, le soir, est un capitaine qui pose des sentinelles. Il peut dormir’..., ook Karel Van de Woestijne, heeft avonden gekend, dat hij, momenteel ontheven van het wegend-drift-gewaad, gebeden heeft om zegen over den avond - zegen over den nacht - zegen over zijn gemartelde ziel:

> Zegen deze' avond; zégen, God. Wij zullen zwijgen.
> - Gelaten en verzoend in de avond-zoete dood,
> zal onze torve zin naar uwen boezem zijgen
> gelijk een slaap-zwaar kind ten zaal'gen moeder-schoot.
> Zegen... Uw rust zweeft, zeegnend, om gebogen twijgen,
> die wiegen, naar de slaap der vooglen aedmend gaat.
> Zégen... De zuivre nacht zal om ons leven stijgen,
> en ù-waarts de eenzaamheid van onze dagen neigen,
> als naar een dag van weelde een rust'ge dageraad.

Waggelend en gefolterd tusschen het aardsche en het bovenaardsche, tusschen dood en leven, tusschen satan en God, zal hij de ontbering kennen van de bestendige aanwezigheid der genade. Doch er is een stap te doen, een gebaar: hij zal zelf eerst moeten naderen, om Hem wiens bestaan hij nooit heeft geloochend, zonder wien hij niet is, als oppersten vrede te bezitten.

Gij die geen woorden zegt al zijt Gij het Woord;
.....
Gij, Ster, en ik ster, en wij wentelen om elkander,
en wij blijven op een zelfden afstand;
Maar ik wentel om U met nadering-willende
dringendheid, en misschien laat het U onverschillig;
God die zijt zonder mij;
En ik die niet ben zonder U.

Daartoe zal hij den trots in zich fnuiken met het gevoelen niet genoeg te mogen lijden en in een verhevigd opwellen der dualiteit zal hij zich uitpuren, om God, die hem reeds nabij is, anders te kennen.

Maar de aarde trekt immeraan want het lijf is haar bezit. Hij leeft nog ‘tusschen een bloem-pot en een Engel’. ‘Er is God. Er is ik. Er is wat nog niet zuiver is tusschen ons beiden.’

Veelvuldig nog zouden dagen in zijn leven treden dat ‘broeder ezel’ wordt gekastijd en zijn wezen omgevormd alvorens het conflict tusschen stof en geest zou uitgebrand zijn tot asch.

Is er wel zoo een schrijnenden zielsstrijd uit te denken indien het louterend hart achter de grenzen van den tijd geen beter leven vermoedt waarin alle smart, alle menschelijke tragiek door de eeuwigheid is gekruisigd?

Reeds in ‘Christophorus’ was hij de zoeker naar de onfaalbare macht die hem zou leiden. Maar de rijke fantasie verdrong nog den innerlijken omgang van den mensch met zichzelf en de mystieke overgave zal slechts dan volledig zijn wanneer het Rijk Gods in hem is.

De vulkaan doofde langzamerhand uit en de lava stolde tot beelden uit den ‘binnenmensch’. De tragiek was naar buiten gespuwd op het gelaat der wereld waarvan hij nog alleen wist dat ze hem veel had doen lijden in ‘lust van dubblen drift verlamd’.

De Prometheus van Vlaanderen kreeg het licide inzicht van de nietigheid zijner illusies. Hij verzoende zich met de goden. Hij steeg uit boven de aarde: zijn opgang.

De oude Thanatos werd de vreedzame gast en sloot met hem in 't rozenpark aan de Leie, het familieverdrag van eeuwigheidsclausules.

En in die oogenblikken van zielsvervoering, rust en geluk, zou ons van den geest der 'Navolging Christi'[1] de subliemste vertolking worden geschonken, die in heel de wereldliteratuur haar weerga niet vindt. Thomas à Kempis - Karel Van de Woestijne?

Ik weet: ik berg iemand...

Ik weet: ik berg iemand in mijn woon
Neen: er verbergt zich iemand in mijn woon.
Waar? Hoe? Er schuilt iemand in mijne woon.

Mijn huis - gij kent het - is van glas, en staat
open altijd voor zon, in allen wind.
Zoo kan hij binnen dringen. Doch: waarom?
Waarom? Daar is iemand in mijne woon.
.....
Voor mij spreekt het van-zelf, al weet ik niet
waarom, dat hij zich goed verduiken wil.

(1) 'Het Rijk Gods is in U, zegt de Heer. Wendt u met geheel uw hart tot God, en verlaat deze ellendige wereld en uwe ziel zal de rust vinden. Leer het uiterlijke verachten en U geven aan het innerlijke en gij zult het rijk Gods zien komen in U.
Want het rijk Gods is vrede en vreugde in den heiligen Geest, wat niet gegeven wordt aan de goddeloozen.
Christus zal tot U komen, U toonend zijn vertroosting indien gij in uw binnenste Hem hebt bereid eene waardige woning.
Geheel zijne glorie en schoonheid is innerlijk en daar is zijn welgevallen.
Veelvuldig bezoekt hij den innerlijken mensch, door zoet gekeuvel, aangenamen troost, veel vrede en eene vriendschap, die verwondering wekt. Welaan getrouwe ziel, bereid dien bruidegom uw hart, opdat hij tot u kome en zich verwaardige in u te wonen.
Immers hij zegt aldus: Indien iemand mij bemint, zal hij mijn woord onderhouden en wij zullen tot hem komen en bij hem onze woning bereiden.
DE NAVOLGING CHRISTI VAN THOMAS à KEMPIS: uit het Latijn door Mr. Frans Erens, Tweede Boek - Eerste Hoofdstuk.

Het gunt de warmte waar 'k mij koestren zal
in zijn bezit, zijn ijverig bezit,
in angstig zijn bezit, zijn duidelijk
en donker-diep bezit.

Want zie: hij is geworden mijne vreugd,
Maar ook mijn vrees; ik vraag zijne onbekendheid.
- o Huis, mijn huis, ik voel in 't weeldrigst uur
u vol van hem, gemeten aan zijn mond.
Waarom dan zijt gij mij bij wijlen leêg,
wepel van zijne dure aanwezigheid
die onbevroed moet blijven?
.....
- Ik weet (en 't is vertrouwd me en goed als God
om denken) dat ik spoedig sterven zal
en dan zal durven sterven. Doch, ik vraag:
zal hij alleen dan blijven in dit huis,
mijn huis alleen met hem?
.....
Er komt iemand bij mij, die 'k nimmer zag,
en uit-der-mate vriend'lijk, die mij zegt:
'Gij weet, ik berg iemand in mijne woon.
Neen, er verbergt zich iemand in mijne woon.
Ik zie hem niet, maar ben in hem begaan.
Ik ken hem, en hij is mijn liefst bezit...'
- Ik durf niet zeggen dat die vreemdling liegt.
Ik durf niet zeggen dat zijn gast de mijne is. Ach!
Ik durf niet zeggen dat hij niet bestaat, misschien.

Want hij bestaat in mij.

Poésie pure!

Karel Van de Woestijne is een geniaal dichter die zijn leven uitzong in een stijl die van hem was en niet anders had kunnen zijn, daar ze de hoogste uitdrukkingsmogelijkheden bood van zijn diepgevulde natuur. Van hem kreeg Maeterlinck, zijn stadsgenoot, de bloedigste afstraffing. In hem is ons 'jargon vaseux' gewroken.

Van Gent-Vlaanderen-Europa en heel het menschdom, droeg hij in zich het smartbeeld, want we hebben allen ons deel aan zijn innerlijke tragiek; we voelen allen den Eva-Adambeet; we hunkeren allen naar redding van ons-zelf.

Karel Van de Woestijne is met Guido Gezelle onze grootste dichter; hij heeft de visionnaire intuitie van een Dante.

Werden wij door zijn oeuvre geen 'Divina Commedia' rijker, wij zijn niettemin erfgenamen van den 'Inferno' en het 'Purgatorio' van de menschheid, die na den strijd tusschen goed en kwaad uit de verzoening van leven en dood, het beter doel bereikt.

En we kunnen hier slechts wenschen dat toen de eeuwigheid hem uit zijn tijd - hetzij dan ook zijn tijdsgeest - rukte, hij door den zang 'In Paradisum' zijn kunstwerk voltooide.

Uit het vulcanische van zijn innerlijk worstelen tusschen zondeliefde-dood en God, schonk hij ons een oeuvre dat de vreeselijke oprechtheid verwoordt: een biecht van tragische oprechtheid.

Evenals HAMLET is hij de personificatie van een strijd met occulte machten, om 'te zijn of niet te zijn'. Onsterfelijk!

* * *

Het kan wellicht zijn nut hebben er op te wijzen dat mijn critische beschouwing van den mensch-kunstenaar in Karel Van de Woestijne niet als een anthitese van Van de Voorde's meesterlijk essay is bedoeld. Niet dat wij zijn oordeel tot in de fijnste bijzonderheden onverdeeld aanvaarden. Dit moge voldoende blijken uit de vertolking der emotie die de doorvoeling van Karel's gezamenlijk oeuvre in mij heeft opgewekt.

Het heeft trouwens geen belang te weten of een essayist met u of met andere critici van meening verschilt. Alleen het feit, dat de aesthetische critiek of het litterair essay bijna volkomen de scheppende kracht put uit een in rustige bedachtzaamheid overgevloeide bezonken ontroering, laat reeds aan een besproken werk de deur voor alle mogelijke hypothesen open, want die ontroering kan van mensch tot mensch verschillen.

Het komt er dan ook in eerste instantie op aan te onderzoeken of de kritische kunstenaar de hoogste psychologische schoonheidsstyleering van zijn intense verinniging met den onverminkten geest

van een litterair oeuvre heeft weten te verwezenlijken, door de diepdoorpeilde ziel van den auteur aan den levenden kern van het gezamenlijk werk doorgrondend te toetsen.

Om de figuur van Karel Van de Woestijne psychisch te reconstrueeren, heeft Van de Voorde hem gehouden binnen het vreeselijk conflict van het fin de siècle.

Het kan zijn gevaar opleveren, een menschenziel zonder voor behoud vast te klinken aan een eeuwleven dat ver van ons afstaat, en waarbuiten onze eigen psyche zich vormde.

Hierop kan dadelijk geantwoord dat men om het groot-menschelijke van zijn gebreken en deugden het vereischte relief te geven en te boetseeren, naar den tijd terug moet die den groei van het ingewikkeld proces heeft mogelijk gemaakt, vooral wanneer de feiten er op wijzen dat de besproken auteur een kind van zijn eeuw is. En deze liggen genoeg voorhanden in zijn belijdenissen.

Er was heel wat innerlijke bevruchting gevergd om de dualistische gemoedswerkingen van Karel Van de Woestijne te verklaren. Die uitslag ontsnapt aan de eenvoudige dorre analyse.

Alleen de scheppende psychologie waar begrip, verbeelding en gevoel synthetisch tot de uitdieping samenwerken, kan den blik tot in de fijnste smartgroeven van het vulcanisch hart van Karel Van de Woestijne dragen. En deze scheppende psychologie heeft dan nog haar voedingsbodem te verwijden naar de cultuur-historische velden.

Voor die diep-psychologische indringing en dramatische wezensdoorpeiling was de kloeke kritische kunst van den psycholoog in Van de Voorde berekend.

Hoeveel overeenkomst van bewogen innerlijkheid tusschen hem en Karel Van de Woestijne! Ook in zijn werk dien tragischen onderstroom van een verscheurde ziel; dezelfde dualiteit tusschen stof en geest, die geen venster op levensblijde uitzichten schijnt open te laten. Ligt het wellicht hieraan dat hij met zooveel innigheid kon schrijven over Karel Van de Woestijne? Het is soms alsof hij over de diepten van zijn eigen wezen ligt gebogen om de geheimen van zijn dualiteit te achterhalen. Hij spreekt blijkbaar over eigen verborgen tormenten, over eigen worstelende ziel.

Maar kan er niet worden aangenomen dat juist door die wezensverwantschap de essayist over de vereischte scheppende passie be-

schikte om zijn gekozen figuur tot zijn begripsvermogen toe te halen? Ik bedoel hier natuurlijk niet die passie die in kokenden haat of in verdachte bewondering uitbrandt, en links of rechts het essentieel bestanddeel van het gekozen werk laat liggen; maar dat soort van sympathie die meebrengt dat de criticus ontvankelijk wordt voor zijn onderwerp door de objectieve belangstelling die onverminderd wordt doorgedreven.

Men heeft gemeend dat in zijn donkeren ernst een oorzaak schuilt van eenzijdigheid, als dichter en als criticus en hij zijn cosmische visie buiten zonnige sferen houdt.

Het ligt voor de hand dat uitsluitende belangstelling voor den tragischen kant van het bestaan, rijke facetten ervan onaangeroerd laat, zoodat een behandeld onderwerp steeds eenzijdig door hetzelfde prisma wordt bekeken.

Ongetwijfeld zoekt Van de Voorde bij voorkeur die onderwerpen waarin een zielsproces is uit te diepen, doch het ligt niet in mijn bedoeling hier te onderzoeken in welke mate het probleem van de dualiteit tusschen stof en geest bij Van de Voorde een ziekelijke obsessie is geworden.

Indien dit probleem zijn goudmijn vormt, dan kan er alleen tegen ingebracht dat ze van rijke schachten is voorzien en hij zijn verhandelingen met een onbetwistbaar talent afwerkt.

Want grootsch is het beeld dat hij van Karel Van de Woestijne opricht: het beeld van den kunstenaar met een verbroken evenwicht tusschen ras en cultuur en van het conflict van zinnendrang en Gods-betrachten.

Aangrijpend sculpteert hij hem tot een der edelsten van Vlaanderen, die in zijn smartelijke schoonheid naar een betere menschelijkheid uitzag en in wiens tragiek wij iets van ons allen herkennen. Het verwondert nochtans dat hij gemeend heeft het critisch werk van Karel, dat met zijn lyriek de sterke persoonlijkheid verraadt buiten beschouwing te moeten laten.

In mijn gedachtenwisseling over ‘Gezelle's Eros’ heb ik de ongewone hoedanigheden van Van de Voorde als essayist in het licht gesteld. Zij kenmerken zijn nieuw essay. Alleen wou ik er aan toevoegen, dat hij hier blijkbaar die ongerepte eenheid niet heeft weten te bereiken. In menige bladzijde waar nochtans een andere gedachte richtgevend is valt hij in herhaling van reeds aan-

gebrachte motieven, wat eenigszins den indruk wekt dat hij het synthetisch begrip zijner hoofdidee aanvankelijk niet onder de vuist had, of dat het complexe wezen van Karel Van de Woestijne niet gewillig de onbeperkte penetratie toeliet om al de zielsroerselen ervan te kunnen blootleggen.

Maar, gelet op het geheim dat Karel's diepste gevoelsovertuigingen doorweefde ware het, mijns erachtens, een van die kleinzielige dominee-spitsvondigheden een auteur wiens critische arbeid de sympathie van alle onvooringenomen letterkundige intellectueelen moet weghalen, bovenarms op het lijf te vallen, wegens enkele ondergeschikte details of miniatuur-fouten. En in sommige hoeken van de letterwereld wordt er reeds met zooveel dwaze eigengerechtigheid van meer pedanteske opsnoeverij dan litterair inzicht getuigend, nijdassig gepolemiseerd en in 't wilde-weg gefoeterd over allerlei pitluttigheden!

Over de essayistische methode van Van de Voorde kunnen de meeningen uiteenloopen, maar geen tweede in de Nèderlandsche literatuur behandelt zijn critische opstellen met eenzelfden diepgaanden ernst, een onwankelbaar geloof aan innerlijke oprechtheid en objectieve beschouwingen en een bewustheid zijn onderwerp meester te zijn. Deze persoonlijkheidshoedanigheden worden daarenboven nog sterk belicht door een indringende intelligentie en een helderheid van uitdrukking. Zooals alle echte critiek is deze van Van de Voorde niet uitsluitend litterair doch tevens moreel-wijsgeerig, al is deze laatste wel van meer gemengden aard.

Zijn letterkundige arbeid draagt de sporen van een uitgebreide cultuur en is een model van constructieve uitwerking.

Indien er mij moest gevraagd worden, naar een parallelisme tusschen hem en een Europeesch essayist, dan wees ik zonder aarzeling naar Stephan Zweig. Vele affiniteiten brengen beiden tot elkaar en het ware wellicht niet te zeer gewaagd Van de Voorde als de schitterendste Vlaamsche student uit de school van Zweig te noemen. Ver van mij, hem voor een klakkeloozen naprater te doen doorgaan. Van de Voorde heeft een te koppige zelffierheid om stoppertje met andermans goed te spelen.

Maar ze gelijken op elkaar door treffende karakteristieken: Beider aandacht schijnt vooral gericht op onharmonische figuren waarbij in het psychologisch domein naar ingewikkelde zielspro-

cessen te peilen valt. En vóór het mysterie van oorzaak, wezen en doeleinde van het leven, stellen zij met een zekere pessimistische religie het geweten tegenover het angstig onbekende. Het is evenwel zelfs de grootste essayisten niet ontgaan dat een vaag agnosticisme hen deed landen in een wereld zonder uitkomst, waar de onderwerpelijke personages geen spoor van eigen levensweg zouden terugvinden; doch diepe ernst en persoonlijke constructie maken veel goed, inzonderheid bij Van de Voorde, den eerlijker zoeker naar meer licht.

En dat men zoo hoog in de Europeesche literatuur moet opklimmen om Urbain Van de Voorde naar waarde te kunnen schatten, is voor hem geen gewone onderscheiding. Ook verkiezen wij hem boven Stephan Zweig en menigeen uit onze kunstparochiën, omdat zijn scheppingsdrang nooit het verband verliest met onze liefde voor de grootheid van het doode en het levende Vlaanderen.

Kronieken

Nederlands Proza
Jong Vlaamsche Proza
Pieter G. Buckinx

Als er beweerd wordt, dat in de laatste jaren de literaire belangstelling zich voornamelik van de poëzie en het toneel naar het proza, en dan inzonderheid naar de roman heeft verlegd, dan dienen wij dit niet eenvoudig te konstateren als de normale, laat mij zeggen, als de doodgewone evolusie van de elkaar zich opvolgende generaties. Al is het een feit, dat schrijvers als Felix Timmermans, Herman Teirlinck, Aug. van Cauwelaert, Gerard Walschap, Maurice Roelants e.a. met een dichtbundel hebben gedebuteerd; anderzijds moet worden toegegeven dat de tans, zó bij schrijvers als lezers, verwoede belangstelling voor het proza hoofdzakelik te wijten is aan de algehele omkeering der waarden; aan de ontreddering en aan de stuurloosheid van een vroegrijpe, verbitterde jeugd, die in de polsslag van het levende woord zijn kracht en zijn ontlasting zoekt. De roman inderdaad, wil hij voor het levende volk een stuwkracht zijn naar nieuwe idealen, wortelt in de vezels van deze tijd en kan niet ongestraft de tijdstroom negeeren.

Waar in de poëzie, als de vrucht van beschouwing en koncentrasie, enkel sublieme geesten zich hebben afgezonderd en vereenzaamd, boven de woelingen en de tijdsproblemen, in een sfeer waar nog alleen het passieloze oog zich huiverend het paradijs herinnert, moest deze bij uitstek hoogstaande kunst, in een onrustige tijd als deze, plaats ruimen voor het levende proza. Het levende proza, dat de dynamies levende mens dezer eeuw volledig in zich opneemt en hem een weg opent op nieuwe idealen.

Is het een toeval, dat drie der vier auteurs die ik hier bespreek zich eveneens met een dichtbundel op het literaire pad waagden?

André Demedts, Frank van de Wijngaert en Maurits van de Moortel. Alleen André Demedts, een bij uitstek lyries temperament, wist zijn proza van alle overtollige lyriek te ontdoen. Was dit misschien een gift als tegengift genomen? In zijn boek ‘Mannen van de Straat’ een boek als een zwaard, een boek als een vloek, en daarom juist het boek van een onrustig volk, bundelde hij enkele novellen, die tot het beste behoren wat de jongste generasie ons heeft geschonken. Men kan beweren dat deze novellen werden geschreven onder invloed van Gerard Walschap; dat zij ontsproten uit een uitzichtloze, verwilderde neurasthenie, men moet echter toegeven, enkle, misschien gewilde slordigheden terzijde gelaten, dat zij u onvoorwaardelik aangrijpen. Dit, zeker niet definitieve boek van Demedts, is als een slag in het aangezicht, van hen die hem kenden als een uiterst gevoelig dichter, en wettigt, alleen reeds daarom, het vertrouwen dat velen in Vlaanderen in hem hebben gesteld. -

‘De Run naar de Ewige Finaal’ door Frank van de Wijngaert, is een sportroman en daarom, waarschijnlik, een unicum in de Vlaamse literatuur. Reeds in ‘Boksmatch’ van dezelfde schrijver maakten wij kennis met zijn nerveuze, lyries afgestemde stijl, die door velen voor ekspressionisme zal worden versleten en ook in deze laatste roman hoogtij viert. Over de ronde van Frankrijk geeft Frank van de Wijngaert hier een vlotte, vaak boeiende reportage, waarin wij bekende renners terugvinden in hun strijd om de glorie en in hun, vaak onmenselike vermoeienis. En wanneer een vrouw, chauffeurshelm, geheel in leer gehuld, als de schone onbekende, slechts een ogenblik deze verwoede ren beheerst, wordt het een tragiese rit, een spannend avontuur, waarin naast het sportive, plots het menselike doorbreekt. Luister even naar het slot van ‘Fik Demers' overwinning in Parijs-Brussel’ een overwinning die als 't ware behaald werd ten koste van een onmenselike strijd - de hallucinasie van de vrouw die hem in de steek liet. ‘Brussel! En... de Wintervelodroom - Een luid ‘Hoerah’ ontknalt bij zijn verschijnen op de pist. Er wordt geroepen, gehuild, getierd! Vlaggen wapperen! Zakdoeken wuiven frenetiek! Hoeden wippen in de lucht! De massa's op de trechterwanden golven als een woeste zee. En Demers vangt de reglementaire ronden aan. De cacofonie raast steeds fortissimo! Bij ronde drie ontaardt zij in een hels ge-

brul! Een laatste oorverdovend langgerekt ‘Hoerah!’ En Demers heeft de eindmeet overschreden! -

Een meisje van een viertal jaren loopt hem tegemoet ‘Paatje! Paatje!’ Haar armpjes torsen een enorm boeket. De renner staart het kind bedremmeld aan, neemt machinaal de ruiker in ontvangst, kijkt met verdwaasde blikken om zich heen, ontwaart tussen een jubelende vriendeschaar een oude vrouw die glimlacht door haar tranen heen, en achter haar, discreet teruggetrokken, een ander bekend spierwit gelaat... nog dwarrelen zijn gedachten in de richting die zij uren gingen. De nevels trekken slechts onwillig op. Dan klaart het plots heel scherp in hem: Zijn kind! Zijn moeder; En... ook Fietje hier! - Het is een wonderbaar gevoel van vreugde en van pijn, een rijzen, rijzen uit diepten, grondeloos en zwart, 't herkennen van het goede, milde licht dat leven doet en lééft! Goddank! niet alles ging te loor! nog blijft een laatste kans. En Demers drukt het kind onstuimig aan zijn hart, een ogenblik zijn zoon en moeder in hun smartelik geluk slechts één; dan neemt hij Fietje's handen in de zijne en weent...

- Om de overwinning! gaat het door 't publiek. En werkelik, 't publiek vergist zich niet..

Gij zult toegeven dat deze reportage van Frank van de Wijngaert vaak meesterlik werd geschreven in een treffende stijl die in vele ogenblikken de lyriek benadert. Ongevormde lezers zullen het wellicht betreuren, dat de meeste volzinnen, soms hinderend, werden doorgehakt, wat wel eens het nerveuze tempo der koers treffend onderlijnt, doch anderzijds het lezen geenszins vergemakkelikt. -

‘Vrouwen treden uit de schaduw’ van Maurits van de Moortel werd aangekondigd als de roman van het Brussels' proletariaat. Hoe boeiend en treffend ook de roerselen van het menselik hart hier werden ontsloten; hoe suggestief ook de figuren werden uitgebeeld in een vaak kleurige en bewogen taal, toch moeten wij het betreuren dat deze aankondiging op een grove vergissing berust. Het proletariaat waarmee de auteur ons in kennis brengt is namelik niets anders dan een geslacht van seksueel ontaarden, homoseksuelen, misleide meisjes, prostituee's, ontrouwe echtgenoten en dies meer. Niet omdat Jenny, toevallig met enthoeziasme luistert naar de ‘Internationale’ noch haar jeugd-

herinneringen kunnen in deze zin het boek redden. Terwijl het Brussels straatleven meesterlik werd gesuggereerd, blijft de sosiale achtergrond vaag en onwezelik - de kern van dit leed en deze honger bleef onaangeroerd. Dit weze, literair gesproken, geen verwijt; wij aanvaarden het boek, niet 'zoals het werd bedoeld' maar 'zoals het geworden is'.

Een roman, in de wezenlike betekenis van dit woord, kan dit werk van Maurits van de Moortel niet worden genoemd; het sluit aan bij de goede reportage van een Vicky Baum b.v.b. In een hospitaal liggen vele zieke vrouwen. De auteur tekent duidelik dit eentonige hospitaalleven om dadelik daarna - op de vleugelen der fantazie - de onrustige, bittere levensgeschiedenis van enkelen hunner te verhalen. Het boek werd dus een aaneenschakeling van korte en langere novellen, die opzichzelf losstaande verhalen vormen en alleen dit gemeen hebben, dat de hoofdfiguren toevallig in het hospitaal terecht kwamen. Deze, weliswaar gemakkelike aaneenschakeling, die ook hier weer enigszins aan Viky Baum, de auteur van 'Menschen in het Hôtel' herinnert, schonk echter aan dit boek een sfeer van deerniswekkende waarachtigheid en van innerlike spanning. Al zou men kunnen beweren, dat de auteur al te vaak stil blijft bij, voor het verhaal, waardeloze détails - een tekortkoming die het gebrek aan struktuur wel eens al te duidelik onderlijnt; men moet echter toegeven dat hier een treffend beeld werd gegeven van de oppervlakkige, moderne mens, die zich geen vragen meer stelt en het leven leeft, zoals het nu eenmaal in schijn, normaal geleefd wordt. Deze mannen en vrouwen huwen om het kind dat moet geboren worden, maar zij gaan weer ieder hun weg als zij elkaar niets meer te geven hebben. Het lijden verenigt hen niet, het stoot hen uit, het vernietigt de heiligste gevoelens die aan het leven kracht en waarde geven. Het lijden drijft hen naar de diefstal, naar het hospitaal, naar het gevang. Waarom raakt Van de Moortel de K e r n van al dit leed niet aan? Hij kent de brusselse atmosfeer waarin deze vrouwen meestal hun oppervlakkig leven slijten. Dat deze oppervlakkigheid als het ware een gevolg werd van de ongezonde seksuele verhoudingen en niet, zoals wij hadden verwacht, van de sosiale toestanden zelf, rezulteert voornamelik uit het tekort, dat wij hierboven hebben aangestipt. Dat dit boek u nergens onvoor-

waardelik aangrijpt, betekent echter niet dat het geen boeiende lektuur zou zijn. Het voert u mee, naar een, voor velen onbekende buurt, het zit vol aksie en spanning en het warme medelijden van de auteur siddert door zijn vaak rijke lyriese taal. En dit is dan tenslotte de grote verdienste van dit werk dat nergens een aanklacht, nergens als een slag in het aangezicht werd, dat de dichter van de Moortel zich medelijdend buigt over deze geestelike en zedelike ontaarding, die als de normale cirkelgang werd van deze hongerige, oppervlakkige levens.

En als wij het boek, enigszins ontgocheld misschien, sluiten, dan is dit niet vooral te wijten aan die enkle, niet direkt in het oogspringende tekortkomingen, doch vooral aan het grote vraagteken waarop het sluit. Ook Maurits van de Moortel vond voor deze bittere duistere levens nog geen uitweg. -

De vierde auteur die ik hier bespreek is een nieuweling in de Vlaamse letteren: René Berghen. Hij debuteert met een uitvoerig verhaal waaraan hij de zakelike titel 'De Overjas' gaf. Dit verhaal dat in de 'ikvorm' werd geschreven en daardoor de waarschijnlikheid direkt in de hand werkt, herinnert op meerdere plaatsen, niet zoozeer door de situasie dan door de stijl waarin het werd geschreven aan dat verfijnde proza van Dostojefski in 'Witte Nachten'.

De hoofdpersoon in deze novelle, - een klein-burgerlik-intellektueel, voert een geheime, maar weldra een openbare strijd tegen zijn moeder die hem een oude overjas over de schouders heeft gehangen - een overjas, waarin hij zichzelf als een verouderd belachelik kereltje ziet. Deze obsessie, die hem langzaam naar de verbittering en naar de neurasthenie drijft, leidt tenslotte tot een brutale scène met zijn moeder en weldra tot een hallucinasie die aan de waanzin grenst. Dit minderwaardigheidsgevoel werd treffend en scherp-kontrasterend ontwikkeld. De stijl is, zoals het milieu zelf, waarin het verhaal speelt, kleinburgerlik-intellektueel, vlot en altijd boeiend. -

Het jongste proza dat ik hier besprak, zó verscheiden naar inhoud en stijl, zó verschillend naar uitwerking en konstruksie, heeft echter dit gemeen, dat het, alhoewel het geen oplossing voor de levensvragen vond, deze levensvragen niet langer negeert. Al betekent dit proza geenszins, zoals bij Walschap en Zielens, een ver-

nieuwing in de Vlaamse literatuur, de verruiming die deze laatsten hebben gebracht, wordt waardig voortgezet.

Onrust en honger beheersen het leven dezer eeuw. De verbittering voert naar een hopeloze oppervlakkigheid. Demedts reageert met een vloek op deze onzekerheid; Maurits van de Moortel buigt zich medelijdend over de ontaarding; René Berghen analyzeert bijna ironies zijn persoonlik gevoelsleven, terwijl Frank van de Wijngaert zijn kracht en zijn bevrijding zoekt in een lyries-afgestemde stijl. Nog is de blinde muur van het menselik hart niet doorgebroken, want noch de vloek, noch het medelijden kunnen dit hart van zijn honger redden. De strijd wordt opnieuw aangevat, daar waar hij eindigde; het leven rust niet, een onzichtbaar vuur voedt het leed en de vreugde. Maar het is niet langer een barbaarse strijd, zonder doel. Het septisisme dat een ogenblik deze tijd kenmerkte en zich uitte in een goedkope, oppervlakkige ‘ironie’ heeft opnieuw plaats geruimd voor de gloedvolle, algemeen-menselike strijd om het leven. Dit weze de kracht, dit weze de grootheid van deze nieuwe jeugd die aanrukt over Vlaanderen.

Radiotoneel
Rond de creatie van 'Vóór 20 jaar'
Pieter G. Buckinx

In deze nieuwe rubriek 'Radiotooneel', waarin wij ons voorgenomen hebben voortaan de uitzendingen van de belangrijkste luisterspelen onder de loupe te nemen en te toetsen aan de eischen en de noodzakelikheden van de radio zelf, gaan wij voornamelik uit van het feit, dat wij hier staan voor een nieuw kunstgenre, dat op een eigen terrein, eigen mogelijkheden kent. Het luisterspel is geen tooneelspel, het blijft berekend op de verraderlijke gevoeligheid van de mikrofoon en de effekten die de luisteraar opvangt, berusten uitsluitend in de wonderlijke wereld van het geluid. Naast de muzikale en de plastische aktiviteiten van het woord; naast de verantwoorde kontrasten der stemmen, beschikt de regisseur nog over talrijke andere geluiden, waardoor hij vaak op treffende wijze de dramatische handeling aanschouwelijk te maken weet.

Anderzijds gaan wij uit van de meening, dat geen kunst zoozeer als de kunst van het luisterspel het gansche volk bereikt en beïnvloeden kan. De ontwikkeling van het ideale hoorspel is geen nationale aangelegenheid meer, doch de luisteraars van de heele wereld hebben belang bij de vooruitgang, zei reeds vroeger Dr. C. Hageman, de directeur van de Berlijnsche omroep. Het theater is in het gebied zijner werkingen begrensd, de film lokt reeds veel meer menschen die behoefte aan verstrooiïng hebben, in zijn ban, maar het is pas aan de radio met zijn grenzeloosheid voorbehouden, de geheele menschheid en alle klassen der maatschappij te dienen. Het werk zijner volmaking is dus een werk ten bate der menschheid.

De luisteraars voor te lichten, ja, hen desnoods te leeren hoe zij het hoorspel hoeven te beluisteren, hen in te lichten over de teknische en artistieke problemen der zendkunst zelf, dit weze voornamelijk de taak die wij ons in deze nieuwe rubriek hebben voorgesteld.

De historische luistersuite ‘Vóór twintig Jaar’ die op 4 Oogst l.l. onder regie van Gust De Muynck door het N.I.R. werd uitgezonden, is van de hand van de jonge, veelbelovende tooneelschrijver Joz. Contrijn. Destijds verbonden aan het Vlaamsch Volkstooneel is Joz. Contrijn thans de leider van het zeer gewaardeerde Jeugduur van het N.I.R. Met de talrijke hoorspelen die hij reeds op zijn actief heeft, bewees hij dat hij de tekniek van deze nieuwe kunst met vaste hand beheerscht.

In ‘Vóór twintig Jaar’ heeft Joz. Contrijn getracht de synthese vast te leggen van de gebeurtenissen die de wereldoorlog vooraf gingen en hebben beinvloed. Laat ons al dadelijk zeggen dat de auteur daarin treffend is geslaagd, ondanks de weinig suggestieve elementen als de reportage van de moord te Serajevo, de verslagen van kamerzittingen, de redevoeringen van Koning Albert en van de ministers, die de historische waarheid getrouw, noodzakelijkerwijze hoefden worden tusschengevoegd. Deze elementen, die vanuit radiofonisch oogpunt gezien, alleen de artistieke mogelijkheden van het luisterspel kunnen verlammen, wist Joz. Contrijn echter aan te vullen met beteekenisvolle geluiden, die het hoorspel verplaatsten naar de natuurgetrouwe reportage. Dat hierdoor aan het hoorspel afbreuk werd gedaan lijdt geen twijfel. Anderzijds bereikte de auteur in een viertal tafereeltjes treffende hoogtepunten waarvan een onvergetelijke indruk uitging. Zoo, het eerste tafereeltje dat op zichzelf een meesterstukje werd en waarin hoofdzakelijk geluidselementen werden aangewend, vogels, paarden, treinen, sireenen, welke elementen op zichzelf een zuiver geheel uitmaakten en op een wonderlijke manier werden samengevoegd. Verder noteeren wij het tooneeltje ‘op de redactie van een dagblad’ waarin de onrust tot de onvermijdelijke uitbarsting wordt opgevoerd, en tenslotte het laatste tafereeltje ‘Oorlog’ dat evenals de inzet een meesterstukje moet worden genoemd. Voegen wij hieraan toe, dat spijts de verscheidenheid der vele tafereeltjes, hier een eenheid werd bereikt, die duidelijk de synthese, van wat ‘Vóór Twintig Jaar’ gebeurde, vast te leggen wist.

Nog staat het luisterspel aan den aanvang zijner ontwikkeling en reeds kunnen wij spreken van een kunst waarin geluid en woord gestalte hebben gekregen, een kunst die de gansche gemeenschap bereikt en in staat is deze gemeenschap op te voeren naar onvermoede hoogten.

Leven
Boekbespreking André Demedts

Gerard Knuvelder. 'Vernieuwing van staatsbestel' - Uitg. Paul Band, Hilversum.

Knuvelder's essay over de revolutie van rechts en de katholieke staatsleer, verschijnt met het Imprimatur.

Naast die waarborg voor zijn rechtgeloovigheid, bezit zijn opstel enkele eigenschappen, die zeer te prijzen vallen in uitgaven van dien aard. Ten eerste is zijn uiteenzetting ook voor den gewonen leek te volgen, omdat ze klaar en ordevol gesteld is. Klaar uitdrukken vóóronderstelt altijd een klaar denken. Men kan slechts voor anderen bevattelijk maken, wat men zelf begrepen heeft.

Ten tweede, blijft zijn schrift gelukkig ver van den opgeschroefden toon en het dwaze geschreeuw der propagandisten, die er nooit naar streven om de waarheid te zoeken en te vinden, doch slechts verlangen hún opvatting als de ware te bewijzen. Het slechte subjectivisme doet meer kwaad dan goed.

Ten derde, verdient Knuvelder's voorzichtigheid allen lof. De voorzichtigheid is een zeer bijzondere deugd, die in dit geval geholpen heeft, om de juiste verhouding te bepalen van den mensch als enkeling en gemeenschapswezen. Een bepaling, die m.i. tot een der beste hoofdstukken is uitgegroeid.

Veel nieuws brengt Knuvelder echter niet. Hij heeft het zich wellicht ook niet tot doel gesteld, veeleer inderdaad geldt zijn schrift als een persoonlijke ontdekkingsreis in een stof, die veel anderen aangebracht hebben. Dat onderzoek gaat meer naar de breedte dan naar de diepte, het is overzichtelijker dan het oorspronkelijk is. De schrijver laat den indruk veel meer een socioloog dan een wijsgeer te wezen. Mij zou het een vreugde geweest zijn, hem te zien vorschen naar den zielskundigen voedingsbodem van de revolutie van rechts.

Knuvelder kan gelijk hebben, maar zoolang ik mij niet van het

tegendeel overtuigd zie, geloof ik niet dat de natuurlijke ongelijkheid der menschen, zooals hij die verstaat, ingeroepen moet worden om de sociale en politieke strevingen der rechtsche bewegingen te grondvesten. In de verhoudingen onder de menschen, spelen niet alleen hun verschillen een rol. Zij hebben iets wezenlijks gemeen, dat vóór alle toevalligheden gaat. Steunende op die aanvankelijke gelijkheid kan men even gemakkelijk den goeden grondslag der democratie verdedigen. In meen dat het vraagstuk veel moeilijker gesteld wordt, dan Knuvelder schijnt te beweren.

Hij heeft ook een zekere vóór-stelling van wat de staatsordening van rechts zou wezen. Dat overzicht brengt zeer merkwaardige regelingen naar voor die goed kunnen werken, en waarschijnlijk ook goed zouden werken, moesten het ook geen menschen zijn die haar dienen uit te voeren. Hier ligt eigenlijk het grootste bezwaar tegen de autoritaire regeering. Als haar bestuur niet op het algemeen welzijn gericht is, bestaat er geen mogelijkheid om haar te verwijderen op een vreedzame manier. Het volstrekte leiderstelsel is vol uitzonderlijke gevaren, hoe schoon, hoe doeltreffend het zich theoretisch ook aandient.

Ik verdedig hier geenszins de lafheid en de kleinzieligheid van den mensch. Doch wij doen wel er altijd rekening mee te houden. De tragische gebeurtenissen in Duitschland, beklemtonen slechts het gevaar der autoritaire regeeringen, waartegen de rem van de volksuitspraak niet vrij optreden kan.

Mijn grootste bezwaar tegen Knuvelder's schrift blijft, dat hij de betrekkelijke waarde van de revolutie van rechts niet genoeg inziet. Al wat hij voorstelt kan slechts als een werktuig dienen. Werktuigen werken goed of kwaad volgens de handen die ze besturen. Ook de democratie is een werktuig. Er valt te bewijzen dat het uitteraard slecht werken mòet. Bewezen dient te worden, of het één of het andere stelsel, de houding van den mensch determineert. Ik geloof het andere. De mensch is eerst en bijzonderst. De crisis woedt in den mensch, en daardoor in de instellingen die hij gebouwd heeft.

Moéten wij dan in een gemakkelijk scepticisme vitten en werkeloos blijven? Ik geloof het niet. Ik verzet er mij tegen uit heel mijn hart. Wij moeten handelen en denken. Denken en handelen. Onze sympathieën toetsen aan objectieve waarden. Niet pogen te

kanaliseeren wat min of meer wel is. Wij moeten desnoods tegen den vloed in varen, als het beste stroomopwaarts ligt.

Het degelijk werk van Knuvelder verdient om dat alles een groote belangstelling en zijn schrijver een welgemeenden dank van de jongeren, die lijk hij, ook zoeken naar een uitweg en een oplossing. Want ik hoop dat ook Knuvelder nog zoekt, nadat hij in schijn gevonden heeft.

Aantekeningen

Erratum.

In het Oogstnummer werden in de kroniek der Nederlandse Letteren een paar foto's verkeerd geplaatst: namelik moeten die met de namen van Johan Fabricius en Mathias Kemp elkaars plaats innemen, de namen blijvende zoals ze staan.

Wat Hitler denkt over kunst.

Op de 'Kulturtag' der partij te Nürenberg heeft Hitler in het Apollo Theater een lange rede gehouden waaruit wij, in verband met zijn begrippen over kunst, enige punten aanstippen.

Onze revolutie, zegde hij o. m, ware nooit gelukt, wanneer zij niet gebaseerd was op een wereldbeschouwing. Maar daarom juist zal zij zich niet beperken tot de politieke doch ook uitstrekken over het kulturele leven van het volk.

De door Joods internationalisme opgedrongen denkvormen hebben geleid tot verwarring op elk gebied. Het is beklemmend te zien, hoe in deze eeuw de Jood ook in ons volk zich aktief beweegt en alom licht wil verspreiden, zonder iets anders te bereiken dan een smakelooze illuminatie.

Het gevolg was furieuze anarchie.

Wij moesten de grote stromingen in het volk naspeuren en onderscheiden van vreemde elementen, die als een infectie van buitenaf toch het organisme van ons volk aanzienlik konden beïnvloeden zonder innerlik ermede verbonden te zijn. Dit is niet gemakkelik, temeer omdat ook de schadelikste idee diep kan doordringen.

In het vervolg van zijn rede ging de rijkskanselier dieper in op de verderfelike invloed, die wat bloed en ras betreft vreemde elementen zijns inziens hebben gehad op kultureel gebied. In een uitvoerig betoog gaf hij uiting aan zijn verachting voor kunstenaars, die teruggrijpen naar voorbeelden van de grafiek uit het stenen tijdperken de kunst van negers.

Het belang van het ras voor de vorming van een stijl en in andere opzichten beheerst deze gedachtegang, die in de rede verder werd ontwikkeld op het gebied van estetiek.

De Führer sprak op spottende toon over lieden, die meenden, dat met het nationaalsocialisme de tijd was gekomen om begrippen en voorstellingen uit de Germaanse voortijd weer ingang te doen vinden. (Nota: Maar wie verwees Hindenburg naar het Walhalla?) Deze lieden hebben evenzeer ongelijk als zij, die met geweld nieuwe vormen willen forseeren, nu een ander tijdperk is aangebroken.

Het onbekwame gestotter van Futuristen, Kubisten, etc., wordt 'voor het volk ondragelik en uit een oogpunt van ras ongegrond' genoemd. 'Het is de uitdrukking van een wereldbeschouwing, die toegeeft, dat de verwording van alle bestaande voorstellingen, volken en rassen, en de vermenging ervan haar hoogste doel is'.

Een uitlating, die aan het einde van de rede de aandacht trekt is: 'De bewering, dat Duits denken onchristelik is, wijzen wij af met een lach'.

Een muziekkritikus... bij vergissing gefusiljeerd!

Een dezer dagen verscheen in de ‘Neueste Münchener Nachrichten’, onder de rubriek ‘Ongelukken’, een lakonies doodsbericht, het overlijden meldende van dr. W. Schmid, de muziekkritikus van voornoemd blad.

Dat de man echter in geheel andere omstandigheden aan zijn tragies einde is gekomen, heeft het Zwitserse blad ‘Der Bund’ aan het licht gebracht.

Op de lijst van de samenzweerders en aanhangers van Roehm stond zekere Willy Schmid, oppergroepsleider van de Hitleriaanse stormafdeelingen. Een bevel was

uitgevaardigd om deze Willy Schmid als hoogverrader neer te schieten.

Van dezelfde stormafdeling maakte ook de muziekkritikus dr. Willy Schmid deel uit, hoewel hij nooit in een komplot tegen Hitler gemengd werd. De man zat rustig piano te spelen, toen hij plotseling werd aangehouden, dadelik naar de gevangenis overgebracht en er kort daarop gefusiljeerd werd.

Wanneer men daarbij bedenkt, dat de ‘ware’ samenzweerder Willy Schmid reeds 3 uren te voren was terechtgesteld geworden, zal men zich rekenschap geven, met welke lichtzinnigheid en gewetenloosheid in het huidige Duitsland met een menseleven wordt omgesprongen...

Maxim Gorki in Pruisen verboden.

Het Duitse politieblad meldt, dat de werken van Maxim Gorki, voor zover in de Duitse taal verschenen, in Pruisen verboden zijn.

Rondreizende boekerijen.

Om Duitse plaatsen, die geen boekwinkels en biblioteken bezitten, van boeken te kunnen voorzien, zal het Kulturamt van het Duitse Arbeidsfront in samenwerking met de vereniging van Duitse boekhandelaren een boekerij in auto's stichten. Er zullen ongeveer 100 van zulke auto's rondrijden, waarvan ieder een leesbiblioteek van 1500 delen bij zich zal hebben.

De eerste wagen zal in Saksen rondrijden.

Prijzen.

In een harer laatste maandelikse vergaderingen heeft de Koninklike Vlaamse Akademie twee letterkundige prijzen toegewezen. Piet Schepens behaalde de August Beernaertprijs met zijn werk in twee delen over de Zweedse schrijver August Strindberg en aan Raymond Brulez is de Nestor De Tière-prijs te beurt gevallen voor zijn toneelwerk ‘De schoone slaapster’.

De jury voor de driejaarlikse Staatsprijs voor Tooneelletterkunde is benoemd. Zijn aangewezen de hh. Herman Teirlinck, Em. De Bom, Herman Van Overbeke, Théo de Ronde en Ward Schouteden.

De aktualiteit van Vondel's ‘Bespiegelingen’.

Prof. G. Brom, die indertijd promoveerde op ‘Vondel's Bekeering’ heeft na vijf en twintig jaren zich er toe gezet, een uitvoerig werk over de Dichter te schrijven. In verschillende tijdschriften publiseert hij er nu en dan hoofdstukken uit. De nieuwste

‘Studia Catholica’ openen met Brom's inzicht in Vondel's ‘Bespiegelingen van God en Godsdienst’. De toon is buitengewoon fors; de toon van iemand die zich zelf heeft vrijgevochten van veel verouderds en onwezenliks in de algemene Nederlandse literatuurbeschouwing en die ook Vondel wil vrijvechten van veel oude ballast.

Het is zeer belangwekkend hem te lezen. Hier moge een bladzijde volgen:

‘Al vloekend tegen den antichrist van Rome, gingen meerdere Protestanten den Christus verliezen. Het Vleesch geworden Woord verijlde tot een denkbeeld, om geleidelijk als een waanbeeld te verdwijnen. Valsch spiritualisme, waarmee de Hervorming erfelijk belast bleef, begon van den Godmensch een abstractie te maken, tot de historische Jezus volslagen uit den theologischen Christus verdampte en alleen de naam Christus overbleef, die eindelijk nog te zwaar zou wegen. Nadat een dichter had voorspeld, hoe er door den gereformeerden dwang “atheïsten met hoopen” moesten gemaakt worden, en denkers als Bacon het geloofsverval aan de geloofsverdeeldheid toeschreven, voorzag Leibnitz nog bij Vondel's leven de eeuw van het rationalisme. Dus raakte Calvijn's heerschappij aan een einde, als ons volk tenminste ooit anders dan in schijn, den schijn van een geweldregeering, gereformeerd is geweest. Voorzoover het Calvi-

nisme dan leiding aan de vaderlandsche beschaving gegeven had, bleek die in ieder geval zijn vat op de geesten kwijt te raken, toen meer en meer Hollanders zich verklaarden voor Socinus of Böhme of Spinoza.

Vondel wendde zijn hoofd veerkrachtig met het vorderen van den dag, om elke beweging te volgen. Had hij in den morgen een half joodsche christologie bij de Gereformeerden recht gezet, bij het dalen van zijn avond moest hij de zuivere theodicee tegenover atheïsme en pantheïsme handhaven. De geest veranderde, nu Calvijn's hardheid in piëtistische weekheid omsloeg. Maar onwrikbaar als hij stond tusschen de partijen, wist de dichter, die een teeren toon van een Camphuysen met de diepe stem van een Revius verbond, de Collegianten even goed als de Synodalen te beantwoorden. Hij leefde lang genoeg om de leiding bij Protestanten aan anderen dan de preciezen te zien overgaan. Wat een bevestiging van hun onbestendigheid! Na het geloof zonder de werken preekten ze een werken zonder geloof. Moe van tegenstrijdige leerstukken, zocht Heidelberg de hoogeschool van de gereformeerde katechismus, Spinoza als verkondiger van “den eenvoudigsten en algemeensten godsdienst” voor een katheder te winnen. De omkeer kon niet krasser bezegeld worden, want Spinoza's noodlotsbeginsel had de voorbeschikkingsleer van Calvijn ruim zoo sterk verborgen als Luiken's boetelied het verder de heilsboodschap van Luther ging doen’.

De Brieven van Erasmus.

Dezer dagen is het achtste deel verschenen van de brieven van Erasmus, uitgegeven door P.S. Allen.

Wat dit deel ook belangrijk maakt, dat zijn, naast vele brieven aan en van Erasmus' geleerde vrienden, als Yves, Amerbach, Frobenius e.a., een paar briefjes betreffende Thomas Morus en zijn gezin.

Ofschoon niet van zeer grote betekenis, verdient het toch opmerking, dat drie Hollandse humanisten meermalen in deze brieven worden genoemd als de vertrouwelingen van Erasmus, namelijk Palesius, Cannius en Crocus Quirinus. Palesius, Erasmus' meest vertrouwde famulus, bekwaam latinist, is in 1572, als burgemeester van Haarlem de marteldood gestorven, door de Geuzen tijdens het beleg opgehangen. Cannius, de kundige secretaris van Erasmus voor de Griekse handschriften, die hij ontcijferde en afschreef, vindt men later terug te Amsterdam als pastoor van de S. Catharinakerk, en rector van het S. Ursulaklooster, of het Begijnhof, waar nog zijn mooi portret wordt bewaard.

Beide famuli zendt Erasmus herhaaldelik op reis naar Vlaanderen en Engeland om brieven over te brengen en op te nemen.

Het grote nut van deze brieven van en aan Erasmus, is, dat zij ons laten medeleven in zijn kringen, veel meer dan een gewone levensbeschrijving kan doen.

We vernemen hun eigen woorden, en hun ogenblikkelike mening over allerlei gebeurtenissen, waarvan het historiese belang eerst later door ons kan worden beoordeeld.

Eugene O'Neill is katoliek geworden.

De Amerikaanse toneelschrijver Eugene O'Neill heeft zich bekeerd tot het Katolisisme. Deze overgang verbaast eigenlijk niemand, die met het werk van de bekwame dramaturg bekend is, want onbewust, of zoo gij wilt: onderbewust, gaf hij aan zijn spelen steeds een religieuse tendenz, die sterk heen wees in de richting van het Katolisisme. Het duidelikst blijkt dit uit zijn jongste werk, getiteld 'The Day without End' (De dag zonder einde), dat in Amerika en Engeland met groot sukses wordt opgevoerd.

Over dit spel schreef G.K. Chesterton: 'In zijn jongste drama beschouwt O'Neill het feit, dat de kristelike levensbeschouwing steeds een wereld vol wilde, dwalende, wanhopige, wantrouwende en ontken-

nende teoriën overleeft, terwijl die teoriën niet de moed ontwikkelen om deze waarheid onder het oog te zien'. Verder zegt hij 'van al de vele belangwekkende dingen, die uit Amerika overkomen naar Europa, vind ik zelfs gedurende deze hevig belangwekkende periode van Roosevelt's mannelik en avontuurlik Presidentschap niets zo belangwekkend als het nieuws over het jongste drama van de geniale schrijver O'Neill'.

Een bundel gedichten van Paul Claudel.

Bij de uitgeverij Gallimard te Parijs verscheen een kleine verzamelbundel van verzen door Paul Claudel, door den dichter speciaal bijeengebracht voor de vrouwen van Frankrijk, België en Canada (waar men veel Fransch leest) onder de titel: 'Ecoute, jeune fille'. Weliswaar brengt deze bundel slechts enkele ongepubliceerd teksten, terwijl het meerendeel opgenomen gedichten ontleend werd aan 'Corona Benignitatis'.

Weliswaar brengt deze bundel slechts enkele andere boeken van den dichter. Maar omdat de prijs niet meer dan drie frank bedraagt en omdat men in dit kleine boekje werkelijk eenige der schoonste van Claudel's gedichten bijeen vindt, meenden wij onze lezers een dienst te bewijzen door hun aandacht op deze uitgave te vestigen. Wie Claudel niet kent heeft hier een goed object ter kennismaking.

Aanbod aan onze lezers.

Uit oorzaak van werkloosheid, uiterst voordelige overname van een inschrijving op de 'Katholieke Encyclopedie'. Reeds zes delen verschenen. Aanvragen zenden aan de redaksie met vermeldiig van de letters M.M.

Boekbesprekingen

Henri Bergson. - La pensee et le mouvant. - Essais et Conférences. - 5me édition - Librairie Félix Alcan, Prijs: 25 Ffr.

Als Maine de Birau tegenwoordig in Frankrijk zozeer op de voorgrond treedt, dan ligt dat grotendeels aan de grote populariteit van Bergson, die omzeggens van hem is uitgegaan. De wil van Maine wordt bij Bergson de levenswil.

De filosofie van Bergson is vooral een reaksie tegen het positivisme. En als dusdanig heeft ze ook haar grootste waarde Haar hoofdbegrip is de intuitie: de levensdrang (vitalisme) vat intuitief de werkelikheid, beweert zij. Zo wordt het bewustzijn niet meer ontleed, zooals Thomas, Kant en omtrent alle filozofen het deden. Het wordt als een geheel beschouwd en als dusdanig heeft het zeker heel wat meer realiteitszin, maar boet het in aan klaarheid.

Het zal dus niet meer verwonderen, dat Bergson het kennisvraagstuk van zeer ondergeschikt belang acht, ja dat hij zelfs de wetenschappelike kennis als levensvreemd bestrijdt.

'La pensée et le mouvant' worden beïnvloed door het emotionele leven en het streven: De overtuiging zelfs het geloof in algemene zin heeft het grootste belang.

Wat de etika betreft moest Bergson tot een stelsel komen dat niet te aanvaarden is. Want hij wil de zedenwet niet op de rede gronden, maar wel op eene persoonlike intuitie. Hij lochent dus alle positieve regels, en is te dezer zake volkomen subjektief. Voor ons is de zedenleer onmogelik zonder een objektieve orde en deze kan alleen op de rede gegrondvest worden.

De filosofie van Bergson, waarin o.a. het Franse modernisme een steun vindt is

evenwel een der meest interessante en invloedrijkste stelsels van deze tijd. Ze is sympathiek omdat ze zo menselik-warm is. En als een teken voor de vlucht van de moderne samenleving uit positivisme en meer stelsels van die aard, is ze tekenend. En ook als vorm van het moderne streven naar syntese in de psychologie na al het levenloze analyseren.

J V. lic.

P. van Duyvendijk, J.B. Visser en S. Visser. - Pedagogische psychologie. - 'J.B. Wolters' Uitgev. Mij N.V.' Groningen. - Prijs: Ing. fl 1.90; geb. fl 2.25.

Vorlopig zal het wel een utopie blijven dat de pedagogie eerst en vooral op de wijsbegeerte moet gegrondvest worden, wat histories en logies het enig-juiste standpunt is, zoals ten onzent ook door het werk van Dr. Frans de Hovre wordt bewezen.

Zelfs, volgens het voorbericht in dit boek, wordt er door de jury's geklaagd over het gemis aan inzicht in het verband tussen psychologie en pedagogie.

Dus dan maar pedagogiese psychologie, waar pedagogiese wijsbegeerte zou horen, wat evenwel zonder een hervorming in het normaal onderwijs onmogelik is.

Laten we ons dus houden aan de realiteit en dit boek aanbevelen. Vooraf gaat een hoofdstuk over algemene zielkunde, wat natuurlik een goed idee was vanwege de samenstellers.

Verder valt de klemtoon op de praxis, lees: het schoolleven van elke dag. En om het boek nog meer prakties te maken volgt een hoofdstuk over 'praktische wenken voor den onderwijzer'.

Nu het eenmaal onmogelik is dat onze onderwijzers zonder andere studie dan die der normaalschool enigszins thuis zijn in de vrij-ingewikkelde terminologie van de wetenschappelike zielkunde is deze 'Pedagogische Psychologie' een zeer goed studieboek voor ze. Het is omzeggens aangepast, en zeker zullen ze er niet zelden zeer interessante aanwijzingen in ontmoeten. Het is zo onderhoudend als mogelik geschreven en helder ingedeeld. Het is protestants georiënteerd.

J.V. lic.

Jozef Muls: Oude meesters. - Uitgave der Abdij, Averbode. - Gew. 30 fr.; luxe 50 fr.

We dienen Muls niet meer voor te stellen als een onzer meest fijnzinnige kunstkenners. Hier veropenbaart hij zich in een alleszins merkwaardig opzicht: hij weet over de hoogste uitingen der schilderkunst te spreken op een manier die het hem mogelik maakt, zoals hij het zelf zegt, inzake de hier behandelde figuren, tegemoet te komen aan het bij het volk groeiende verlangen om kunst te begrijpen en te genieten.

Het is vooral de vertellende toon, die het doet. Zeer onderhoudend verhaalt hij hier over Sint Fransiskus, Leonardo da Vinci, het Lam Gods en zo meer. Hij behandelt algemene onderwerpen over verschillende figuren, zo: de kunst en het gerecht, het

ruimte-gevoel in de Vlaamsche schilderkunst, Kerstmis bij de Vlaamsche primitieven. Er zijn nog studies over Memling, Dürer en Grunewald, over welke laatste Muls reeds een brosjure heeft uitgegeven. Verschillende dezer stukken zijn voordrachten. Zo nog: Het museum Mayer van den Bergh. Laus Brabantiae.

De platen zijn niet talrijk maar het zijn mooie diepdrukken. Spijtig maar dat er geen kleur-reproduksies konden gegeven worden. De keus is evenwel met smaak gedaan.

Een boek dat we van harte welkom heten. Mochten er zo nog meer komen, en mochten ze dan hun weg vinden naar alle volksboekerijen en naar de boekenplank van al wie van het leven wat meer verwacht dan 'brood alleen'.

De Abdij van Averbode zorgde voor een handige en typografies verzorgde uitgave in groot 4° formaat.

J.V.

G. Gibbard Jackson: Het boek der ontdekkingsreizen. - Bewerking van W.H.C. Boellaard. - G.B. Van Goor Zonen's U.M., 's Gravenhage, 18 fr.

Een hoogst-interessant boek klaarblijkelik voor de jeugd bestemd, die altijd nog met de meeste belangstelling over dit onderwerp leest. Zeer onderhoudend vertelt de schrijver over Marco Polo, Columbus, Cabot, Vasco de Gama, Magelhaen, Cartier, Tasman, Balboa, La Pérouse, Cook, Livingstone, Stanley, Nansen, en nog heel wat minder bekenden. Ook de nieuwere ontdekkingstochten, waarvan de uitslagen door de camera en het zilveren scherm meer gepopularizeerd worden krijgen hier nog hun plaats.

De romantiek van ontdekkingstochten bestaat altijd, al is het in verschillende vormen. Toch zijn de oude tochten spannender omdat ze niet de wetenschappelike voorlichtingen en waarschuwingen kenden, die de moderne tochten voorafgaan. Die mannen, zoals de schrijver het zegt, wisten weinig en hebben ons veel geleerd.

124 platen illustreren passend en mooi, deze bewerking. Vooral de platen uit Indië tonen ons toverachtige landschappen en gebouwen.

W.v.W.

Edmond Jaloux: Dessins aux trois crayons. - Ed. librairie Plon, Paris. 12 Ffr.

We kunnen Edmond Jaloux best inschakelen in de lijn van Bordeaux en Bourget (ekskuzeer de koppeling). En evenals de hunne krijgt de lijst van zijn werk trouwens een respektabele lengte. Weer worden twee nieuwe romans aangekondigd. Nu... (met een zucht).

Edmond Jaloux heeft zeker boeken geschreven, die ook wel eens door fijnproevers te genieten zijn. En onder de novellen van dit nieuwe werk zijn er ook wel, die zeker waard gelezen zijn. Niet zelden laten we ons meegaan op het glijden van een ‘mysterieuze poëzie’ van deze romannetjes in zakformaat. Het schitterlicht van het Zuiden beheerst bijna altijd deze ‘geweldige’ liefdegeschiedenissen. De ‘trois Crayons’ scheppen tegenstellingen en onderlijnen klaar geweldige karakters. Andermaal schetst een van ze een bijna melankolies, een droef en tegelijk lief avontuur. De schrijver beroept er zich op, dat weinige van deze verhalen verbeelding zijn.

We lezen Edmond Jaloux liefst, waar hij met lichte tonen werkt, en soms kan deze ‘conteur charmant’ niet de bedreven romancier verduiken.

J.M.

Conan Doyle: Rodney Stone ou les aventures d'un boxeur. - Trad. par René Lécuyer. - Ed. librairie Plon, Paris, 3.50 Ffr.

De schepper van de populaire Sherlock Holmes-figuur veropenbaart zich in dit bewogen verhaal onder een nieuw uitzicht. Rodney Stone, zijn held, leefde in de tijd

der epiese gevechten van John Bull tegen Napoleon. Heel een vergeten wereld is heropgeroepen: de matrozen van Aboukir, van Saint-Vincent, van Trafalgar, alsmede de Londense society. Het eertijdse leven is hier heropgebouwd met een pikante juistheid.

Voor liefhebbers van Conan-Doyle-lektuur.

P.V.

Arthur Chuquet: Guerres de la revolution. - L'Invasion, Valmy. - Avec 8 gravures horstexte. - Ed. librairie Plon, Paris. 15 Ffr.

Dit is een werk, dat reeds een grote bekendheid verwierf. Arthur Chuquet, lid van het Instituut, beschrijft hier met werkelik vaardige pen de strijd, die de revolutie vanaf 1792 moest doormaken. In een heroiese atmosfeer gehouden lezen we hier van menig roemrijk wapenfeit, waarvan het entoeziasme het schoonste bestanddeel is. Van dit boek is juist de heropwekking van een der meest fameuze bladzijden uit de Franse geschiedenis, de voornaamste eigenschap. Voor wat de historiese waarde betreft kunnen we ons geloof ik op de naam van de schrijver verlaten.

P.V.

André Suarez: Cite, nef de Paris. - Ed. Bernard Grasset, Paris. 15 Ffr..

Dit boek is het gedicht van het twintig maal eeuwenoude hart van Parijs, waar de kwaliteit de ruimte vermenigvuldigt. Het is een van die steden waar men zich in zo lang 'n tijd zoveel leven en zoveel kunst heeft zien kondenseren, zoveel geschiedenis, zoveel grote koningen en menigten, zoveel orde en omwenteling, zoveel wetenschap, kritiek schepping en gedachte, dat haar beeld tot het reusachtige uitgroeit. En die wonderbare boom met zijn ontelbare takken en vruchten is ontgroeid aan een eerste cel die altijd zichtbaar blijft, een eilandje in de boog van een stroom. Dat is het wat dit boek wil doen voelen.

Er zijn honderd steden in Parijs, en zoveel dorpen als kwartieren. André Suarez heeft er zich toe beperkt de idee en de ontroering van het centrum te geven: hij heeft het kleine eiland genomen in zijn vorm van schip: geankerd aan de punt van het vastland, opgetuigd met al de winden der diepe aarde is het gericht naar het westen en de zee, altijd gereed koers te zetten naar menselike grootheid, schoonheid, hoop op gerechtigheid en hernieuwing.

Zoals het in zodanige lyriese ontboezemingen gaat, kunnen we André Suarez alleen zijn eenzijdigheid verwijten. Hij heeft geen oog voor al de mizerie en de laagheid die door Parijs in de loop der eeuwen geherbergd werden. Maar omdat zijn liefde zo groot is, zal het hem door zijn lezers vergeven worden.

J.M.

Henry de Monfreid: La poursuite de kaipan. - Er. Bernard Grasset, Paris. 15 Ffr.

Henry de Monfreid begint in Frankrijk als verteller van zeereizen naam te maken. Niet uit verbeelding maar uit werkelikheid werden zijn verhalen gebouwd. Hier gaat het om de bewogen achtervolging met zijn kotter van een machtig roofschip ‘le Kaïpan’ dat hem van een lading hachich had beroofd. Van Djibouti gaat het langs de zee van Oman naar de Indiese Oceaan waar hij eindelik triomfeert.

De stijl van dit boek onderscheidt zich door een zekere kracht, waardoor de adem der oceanen vaart, en de ironie waarmede hij de meest wrede satiere der koloniale middens verzacht.. In dit werk bereikt hij zijn grootste vaardigheid in het oproepen van de zee en haar gevaren.

Wijzen we nog op de veelvuldige illusstrasie, die ons een klaarder gedacht geeft speciaal over de steden van Yemen en de rassen van het strand.

J.M.

Antoon Coolen: Stijntje. - Uitg. J.J. Romen en Zonen, Maaseik. 12 fr.

Dit boekje werd door de schrijver afgestaan ter uitgave ten bate van het ‘Centraal Katholiek Doorgangshuis’ voor de ongehuwde moeder en haar kind van de R.K. Vereniging ‘Moederschapszorg’.

Het draagt dan ook de sporen der gebreken van een opgedragen werk. Coolen vertelt hier over zijn oudste zoon, petekind van Streuvels. De inhoud is niet erg belangwekkend en de vorm is die, die we van Coolen kennen.

Wij, die 'Prutske' en 'Kiki' bezitten, hebben aan Stijntje niet veel beleefd. We lezen het, omdat het van Coolen is, maar dan grijpen we gauw naar zijn andere boeken terug.

Fijn is het wel af en toe maar het hangt te losjes. Goed geschreven is het ook. Enfin, het is van Coolen.

J.V.

Willem de Merode: Kruissonnetten. - Uitg. G.F. Calleirbach, Nijkerk. f 3,90 en f 1,25.

Deze bundel verschijnt in de serie 'Nobel-Verzen' en werd bizonderlik bedoeld, als Belijdenis - of ook wel als Paasgeschenk.

Deze gedichten onderscheiden zich door hun diepe beleving en hun tere toon. Ze behandelen in evenveel sonnetten de zeven kruiswoorden van de Heiland. Het werk van de Merode heeft altijd een sterke godsdienstige inslag gehad. Maar hier dieper nog dan elders is hij in de sfeer van

een persoonlike beleving betrokken zodat zij niet de indruk maken maakwerk te zijn, wat meestal wel het geval is bij zodanige onderwerpen.

Roelandt Koning sneed in hout zeven illustraties, die inderdaad, zoals het prospektus zegt, getuigen voor een nieuwe, eigen vizie.

In Protestanse sfeer ontstaan, is er in dit boekje niets, dat het ons uit katolieke handen zou doen weren. Integendeel.

De uitgave is gewoon heerlik.

J.V.

Katholische leistung in der weltliteratur der Gegenwart. - Dargestellt von führenden Schrifstellern und Gelehrten des In - und Auslandes. Herder en Co G.m.b.H. Verlagsbuchhandlung, Freiburg in Bresgau. Gek. 7,20 M.; in Leinen 8,20 M.

De uitgeverij Herder heeft een zekere vermaardheid verworven door de uitgave van grote werken op katholieke grondslag. Dit boek voegt aan de lijst een zeer voornaam nummer toe. Het gaat achtereenvolgens over de katolieke hedendaagse literatuur in Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Nederland, Vlaanderen, de Skandinaviese landen, Engeland, de Vereenigde Staten, Wallonie, Frankrijk, Italie, de Iberiese naties, Polen, Tsjekoslowakije, Yougo-Slavië, Kroatie en Hongarije.

Onder de referenten ontmoeten we werkelik de meest gekende figuren uit de katolieke wereldliteratuur. Dit boek is een deel van een serie uitgaven, waarin de taak der katolieken op een bepaald kultuurterrein onderzocht wordt bij de meest op de voorgrond tredende naties. Dat ieder der medewerkers het enkel over zijn eigen land heeft, maakt het boek vooral als dokument hoogst interessant. Maar we vrezen ook weleens voor eenzijdigheid.

Nadat we even voor Wallonië hebben nagegaan, dat de heer Leopold Levaux, de bekende konvertiet, zijn best doet zijn negen bladzijden te vullen met namen als Père Hénusse, nog wat ordegenoten met bedenkelike vaardigheden, wat krantrecensenten naast enkele waardige figuren, die toch niet van het gehalte zijn dat we voor een presentatie in een werk als dit mogen eisen, willen we vooral bij het hoofdstuk over Vlaanderen stil blijven.

Bij de naam van de ‘Schriftleiter’ Wies Moens mochten we ons verwachten aan wat we dan ook kregen: een werkelik interessant overzicht, dat evenwel op de meest ergerlike wijze (gezien de waarde en de bedoeling van het boek) eenzijdig is gebleven. Mensen als hij, die gedurig de mond vol hebben over miskenning van hun overtuiging zouden toch moeten tonen, dat ze zelf kunnen of willen doen, wat ze van anderen verlangen. Waar hij het heeft over de jongste generatie die hij belachelik de ‘Friedensgeneration’ noemt wordt hij patent kleingeestig en klaarblijkelik oneerlik. We zullen niet citeren. Als het de moeite waard was, hadden we een weerlegging kunnen schrijven. Maar dat Wies Moens, die hiermee niet aan zijn eerste aanval is, nog geen kennis schijnt te hebben gekregen van wat hier en elders door de jongeren werd geantwoord, pleit niet voor de medewerker aan dit boek. Vries Moens die tot voor een paar maanden noch onkundig was van het bestaan van ‘De Tijdstroom’ (gelove het wie wil!) vindt misschien zijn Hitleriaanse sympathieën voldoende om

in Duitsland de jongere Vlaamse generatie te gaan veroordelen op gronden die niets met schoonheid of letterkundige waarde te maken hebben. Het bekome hem wel: het ontlast hem misschien, van wat gal, wat (nog misschien) een ongesteldheid voorkomt, die niet met een druppel klare te verhelpen zou zijn.

Het zal tijd gaan worden dat we eens het bilan opmaken, Wies Moens. Intussen gunnen we U van harte nog wat plezier. Zelfs daarna nog. De uiterst dunne bezetting van uw literaire schouwburg mag U evenwel even laten denken (als U dat buiten uw zo vaak veranderd ideaal nog kunt). 'Hoffentlich is die Stunde nicht mehr fern'... dat U wat inzicht zal geschonken worden in de orde en de zelfstandigheid der kulturele levenswaarden.

Als de uitgever van dit alleszins merk-

waardige boek, even de recensies uit Vlaanderen nagaat, zal het hem duidelik zijn, dat hij aan een verkeerd adres heeft geklopt voor een opgave als deze. Misschien is dat ook nog voor andere, vermoedelik politiek verdeelde landen, het geval. Hier lag de grote struikelsteen voor de gekozen samenstellingswijze. Daarom durven we dit lijvige schrift niet als enige gids aanbevelen maar het opent veel interessante horizonten, en geeft een helder idee over 't reusachtig aandeel van 't katolicisme in de groei der Westerse kultuur, Al dat merkwaardige vervult ons met gerechte trots en blijheid. En als al de volgende delen op de hoogte van dit eerste staan worden we een standaardwerk van universele betekenis rijker. Mogen begrijpen, die het begrijpen moeten,

J.V.

Gaston Martens: Paradijsvogels. - Vroolijk mirakelspel in drie deelen. Uitg. Jos. Vermaut, Kortrijk. 16 fr.

De Gaston Martens van ‘Paus van Haegendonc:k’ en meer andere stukken, die hun eigen plaats hebben in de opgang van ons toneel, schijnt met die opgang mede, tot het verleden te behoren, alzo zijn laatste stukken het ons doen voorkomen.

Toch blijft er in ieder werk wat over van zijn vaardigheid in dialoog en bouw. Het grote tekort van Paradijsvogels is, dat de schrijver er niet in gelukt het middendeel (de droom) zodanig met de andere deelen te verbinden, dat het stuk een gaaf geheel zou zijn. Het klinkt wat vreemd als we O.L. Vrouw ‘Hendrik’ als een der namen van God horen opgeven! Rietje en Bolle hadden het al gedaan, maar dat was te verstaan.

Dit stuk maakt de indruk, dat Gaston Martens er zich geen zwaar hoofd meer over maakt. ‘Paradijsvogels’ zal opgevoerd worden, en sukses hebben ook. Maar toch dient het de naam van de schrijver niet. Plezierige situaties en vlotte dialoog nemen de armoede van de inhoud niet weg.

W.v.W.

Charles Sylvestre: L'amour et la mort de Jean Pradeau. - Librairie Plon, Paris, 3.50 Ffr.

J.J. Tharaud hebben dit boek ingeleid. In hun werkelik schone inleiding schrijven ze onder meer: Jean Pradeau is een held, zijn leven en zijn liefde zijn van de edelste stof, een werkelik Zondagse stof, en allen die onder het dak van mijn vader leven zijn naar zijn beeld van al de brave dorpelingen ten onzent.

In dit boek is een sterk leven geschapen op de trieste hoogvlakte, zo harmonieus begrensd door de bergen van Blond, ‘un suprême effort de notre terre de granit’.

Zeldzaam is het feit, dat alhoewel de zwakheden der dorpelingen niet werden verdoken, de mensen niet werden gedegradeerd. Een boek, dat vooral waarheid heeft willen spreken.

J.M.

Dr. Thomas W. Evans: Avec l'empereur et l'imperatirce. - Librairie Plon, Paris. Bibliothèque historique. 15 Ffr.

Niemand heeft beter dan dr. Evans wat men noemen kan de morele atmosfeer gekend van het tweede Keizerlijk en niemand is als hij, rechtstreeks gemengd geweest in de tragiese episoden van de instorting er van. Dr. Evans was Amerikaans burger en vestigde zich te Parijs als heeltandmeester in 1847. Hij was de vriend van de keizerlike familie. Wanneer de keizerin de revolutie van 4 September naar Engeland moest ontvluchten, was hij het, die haar begeleidde. Dan ging hij de in Pruisen gevangen keizer bezoeken. Dit is doorleefde en tragiese geschiedenis, die met ontroering en rechtzinnigheid is verteld.

J.M.

Mark Twain: Tom Sawyer. - Vertaling van J. Van Galster. Boekengilde Die Poorte, Oude-God.

Dit is een van die boeken, die altijd zullen herdrukt en gelezen worden, een boek met een verleden.

Het zijn de avonturen van een jonge snaak, op wat grooter plan dan dat van ‘De Witte’. Daar hebben we immers de onmetelike wouden en de bergen, waar Tom zijn zucht naar sensatie ruimschoots kan involgen.

In dit werk treft vooral de frisse humor, en verder de fijne kennis van de kinderziel. Het is het terecht meest-gekende boek van de Noord-Amerikaanse novellist.

Alleen verdient de vertaler een geseling voor zijn Nederlands. Spijtig dat we op dit tekort reeds meermaals moesten wijzen bij deze alleszins belangwekkende serie vertalingen.

J.V.

Selma Lagerlöf: De sproke van de monnikshut. - Uit het Zweeds naverteld door Ant. Thiry. - Boekengilde Die Poorte. Oude-God.

Met dit boek zet ‘Die Poorte’ haar tweede serie van 12 boeken in. Van dezelfde schrijfster verscheen in de loop van de eerste jaargang reeds ‘De Keizer van Portugaal’. Evenals dat boek behandelt ook het verhaal van de Monnikshut het thema der zinneloosheid. Maar hier komt de genezing door de liefde, zodat dit boek een moderne illustratie is van het oude sprookje: de in dier omgetoverde prins, die door een vrouw wordt verlost. We verkiezen dit boek boven het eerste, omdat het strakker is gebouwd en menseliker verantwoord. We waarderen vooral in lagerlöf haar poging om de literatuur van haar land op te heffen uit de vloed van naturalisme, die haar overweldigde. Zelden hebben we de verlossende kracht der liefde gevoeld als hier. Gunmar Hede en Ingrid hebben aan ieders leven wat te zeggen, want dit is een boek dat gelezen wil worden. Het is een der beste werken van Selma Lagerlöf. Zij bewerkte het nu voor het toneel. Mocht het ook in deze vorm tot velen spreken.

De vertaling van Anton Thiry is vloeiend.

J.V.

Werner Bergengruen: Deutsche reise. - Drie Masken Verlag, A.G. Berlin. Ganzleinen R.M. 4.80.

Dit boek is zeldzaam verzorgd uitgegeven. Laten we daarmee beginnen. Het bevat bovendien een enige verzameling foto's van het Duitse landschap. Deze reis voert ons door Brandenburg, de Luneberger heide, de Neder-Elbe Worfswede, Bremen, Osnabruck, Westfalen, het Rijndal, Hessen, het Neckardal, het Zwarte Woud, het Bodenmeer, Opper- en Neder-Beieren, de Opperpalz, Franken, Thuringen en het Harzgebergte.

Het is een zeldzaam genot met Werner Bergengruen op stap te gaan, omdat hij ons de ziel van het landschap toont. Hij geeft ons niet een uitgewerkte editie van Badeker, maar hij toont zich hier een dichter met een grote liefde voor de heerlike natuur van zijn eigen land. Naast de toeristiese beschrijvingen zet hij de mens in het landschap. Zo kan slechts over de schoonheid van een landschap schrijven hij, die het met een schone blik aanschouwen kan. Hij die de poëzie van bergen en dalen,

van wouden en velden te vatten weet. Geen opeenstapeling van geleerdheid, maar een echt verhaal. De buitengewoon talrijke mooie diepdrukfotos illustreren doorlopend deze bundel van 70 reisbeschrijvingen, waarmede Bergengruen geheel Duitsland door is gegaan.

Laten we het nog eens herhalen: een zeldzaam-mooi en stemmig boek, royaal uitgegeven en prachtig geïllustreerd. En dus goedkoop.

W.v.W.

Peter Benoit's leertijd. - 100 brieven aan zijn, ouders uit de jaren 1851-1862, uitgegeven en ingeleid door André M. Pols. - De Sikkel, Kruishofstr. 223. Antwerpen. Gen. 24 fr.; geb. 35 r.

Het boek opent met het zeer ware motto van Herder: Het volk moet er zich aan wennen zijn helden als mensen te zien en te vereren. Nochtans komt het ons voor dat deze brieven van meer belang zijn voor de kennis van Benoit's groei als kunstenaar, dan dat ze klaarder de mens zouden doen kennen. Want zelden heeft

Benoit het in deze brieven over zijn innerlik leven. Meestal over zijn werk. Het verwondert enigszins dat deze brieven alle in het Frans zijn geschreven, maar we moeten bedenken, dat Benoit toendertijd veel in Franse en Franssprekende middens verbleef. Zijn Frans is echter niet van het zuiverste allooi, maar verbetert langzamerhand.

Wijzen we nog op de alleszins lezenswaardige inleiding van A.M. Pols, die we kennen als een gewetensvol en bekwaam muziekus, tevens sekretaris van de Peter Benoit-tentoonstelling 1934.

W.v.W.

Carl Koek: Soeren kierkegaard. - Ed. Je Sers, rue Madame 46 Paris. 18 B.fr.

De naam van de Deense denker Soeren Kierkegaard, begint in de wereld-literatuur naast Kant, Schopenhauer, Sint Thomas e.a. stilaan een grote betekenis te veroveren. Gedurig wordt hij met groeiende belangstelling in bladen en tijdschriften vermeld. Verscheidene werken, waarover we bij gelegenheid in een volgende kroniek breedvoerig zullen uitweiden, werden in Franse vertaling gepubliseerd. Maar deze lijken mij dan ook onvoldoende om door het publiek zo maar te worden aanvaard; wat dan ook te wijten is aan de onvoldoende kennis van het leven en de werken van deze auteur.

De uitgeverij ‘Je Sers’ te Parijs, heeft in deze ontzaglike leemte der Kierkegaard-literatuur voorzien door het biografies werk van de uitstekende Kierkegaard-kenner, Karl Koch, in Franse vertaling te publiseren. Dit boek richt zich vooral tot het groot publiek en beantwoordt dan ook aan de meest algemeenmenselike bezorgdheden. Trouwens, een siestematiese of geleerde inleiding tot het werk van Kierkegaard was ongewenst, ‘want Kierkegaard, zegt de inleider van deze vertaling was een evenement. Ziehier 'n mens die, in alle eenvoud, ons komt vertellen dat hij het evenement heeft gezien’. Dit zet er ons toe aan om zo gauw mogelik het werk van de Deense denker, die ons door de angst van het modern leven werd veropenbaard, te lezen en te bestuderen.

Er dient ook vermeld te worden dat dit boek een groot getal onuitgegeven sietaten van Kierkegaard, en een zeer belangrijke volledige bibliografiese lijst bevat.

J.V.D.V.

Ella Maillart: Des monts celestes aux sables rouges. - Ed. Bernard Grasset, Paris. 27 B.fr.

Dit is het levendig verhaal van een tocht te voet naar China, doorheen Soviet-Rusland en Turkestan. Schrijfster vertelt over haar strijd met de ontzettende vermoeinissen, de Sieberiese kou, de verstikkende warmte, de dood die loert in de teug water die men drinkt, de eindeloze vlakten en de bergen. Zes maand belevenis van adembeklemmende en tragiese avonturen, de ontdekking van wondere steden als

Karakol, Tackkent, Bakkara en Samarkand, de weergaloze stad der vreemde volkeren die leven in het hart van Azië en waar op iedere schrede de XIVe met de XXe eeuw, de macht der tradietie en het gezag der Soviets met elkaar afwisselen.

Wanneer we dit mooi boek lezen dan vergeten we de vier muren die ons gevangen houden, het rumoer der straat, en we luisteren alleen nog naar de passie en de jeugd van een vrouw die, ondanks konventie, ondanks geldnood, ondanks de gemakzucht van deze eeuw, er in geslaagd is dit alles te overwinnen, om het fabelachtig bestaan der vroegere avonturiers weer in zijn echte vormen te kunnen beleven.

Dit spontaan, waarachtig reisverhaal verbaast u bij de lektuur, en men betreurt het dat dergelike volheid van hartstochtelik en simpel leven alleen de gave is van enkele bevoorrechte wezens.

J.V.D.V.

Comte H. de Keyserling: La revolution mondiale et la responsabilite de l'esprit. - Avec Lettre-préface de Paul Valéry, Librairie Stock, Paris. 22 B.fr.

Iedereen, geloof ik, kent de naam van Keyserlinig, deze gebaarde en ietwat Asiatiese meteoor, die zich de laatste jaren ontpopte als de drager van een dynamiese, overrompelende gedachte op deze planeet.

Er zijn sedert de oorlog weinig niewe filosofiese krachten geweest die zoveel invloed en zoveel weerklank, vooral in Frankrijk en Italië, hebben verwekt. Dit is dan ook m.i. te danken aan de bekoring die uitgaat van Keyserlings theorieen die inzonderheid zich aanpassen aan een wereld die vooral met de mystiese problemen van het leven is ingenomen. Maar dit is ook te wijten aan de stortvloed van woorden en gedachten die met evenveel behendigheid als onbedachtzaamheid losbreekt uit het werk van deze auteur.

Dit belet echter niet dat er in dit laatste werk dingen staan die onvoorwaardelik het toppunt van de menselike geest bereiken. In ‘La Révolution Mondiale’ moeten we vooral erkennen een diep ontroerende zoektocht naar het geluk der gemeenschap, en het geluk van eenieder in het afzonderlik bestaan. Dit vereist een aanvaarding die doorhuiverd is van angst en hoop tegelijker tijd, van al de spanningen die, in onze tijd door de opposietie van de opperste waarden van de geest met de ontketende krachten van het instinkt, worden verwekt. Maar zoals altijd treedt Keyserling hier op het voorplan als de hardnekkige kamper voor de primauteit van de geest in het ontzettend gebeuren van de hedendaagse Westerse beschaving. Wat trouwens geen kleine verdienste is, en waarom we de lezer dit boek ten zeerste aanbevelen.

J.V.D.V.

Gilbert de Voisins: La vieille et ses trois. - Ed. Bernard Grasset, Paris. - 22 B.fr.

Dit is een in menig opzicht, wonder boek.

Vooreerst omdat men in de schrijver zelf een ariestokraties type, een fijn ziener van het volksleven aantreft. Hij leeft niet met zijn personages, maar hij gelukt er in ze te doen leven omdat hij de verborgen krachten en de diepste roerselen van hun bestaan en hun wrochten heeft weten te ontdekken.

Het onderwerp zelf blijft klaar en rijk van gebeuren. Het is de eenvoudige geschiedenis van een moeder wier enig kind sterft, en die daarna al haar liefde en toewijding plots overbrengt op de kinderen van een zeer arme buurvrouw. Tusschen de vrouw en de jonge pastoor ontstaan geestelijke gesprekken die merkwaardig zijn om de toon waarop ze vele skrupules inzake godsdienst uit de weg ruimen. Maar de auteur bereikt een hoogtepunt waar de ‘drie’, die pas met het leven in aanraking komen, ontdekken dat hun vader een slecht mens is. Zij besluiten er toe hun moeder in alle omstandigheden te helpen en willen zich wreken op hem die haar het leven tot een marteling maakt. Er dient dan ook inzonderheid op gewezen dat de konflikten in deze kinderzielen met zulk een eenvoud zijn behandeld, dat ze werkelik aan het tragiese grenzen en aldus een onweerstaanbare bekoring op de lezer uitoefenen. We

hebben hier trouwens niet te doen met een wetenschappelike analyse der kinderziel. Maar wel met een zeer goed verhaal dat berust op een psychologiese kennis en een intuitief aanvoelen van de wonderlike gebeurtenissen in dat grote wonder: het kind.

De tiepiese beschouwingen over Marseille en de levendige figuren der personages uit het haven-wereldje komen de aantrekkelikheid verhogen van dit zeer mooie boek dat een der beste romans is die dit jaar werden gepubliseerd; het zou me niet verwonderen indien het voor de Goncourt in aanmerking kwam.

J.V.D.V.

G. Papini: Dante vivant. - Traduit de l'Italien par Juliette Bertrand. - Ed. Bernard Grasset, Paris. 20 Ffr.

De Levende Dante van Papini heeft de grootste belangstelling verwekt. Vandaag niet minder dan in 1912, geeft Papini nogmaals de indruk dat hij geen ‘Huomo finito’ is. Het loont dan ook de moeite

de konjonksie Dante en Papini eens even te onderzoeken. Papini begint met te verklaren dat men om Dante volledig te kunnen begrijpen Katholiek èn Kunstenaar èn Florentijn moet zijn. Inzonderheid Florentijn.

Papini die met dit boek iets meer bedoelt dan een zoveelste professoraal kommentaar, waaronder de waarachtige Dante-figuur begraven ligt, beweert hierdoor de gestalte van de levende Dante-mens in eer te hebben hersteld. Dit is een meer dan gevaarlijke en ondankbare poging. Met het scherp doorzicht en de bijtende vurige stijl die hem eigen zijn, zo heeft hij met de bestaande opienies afgebroken om een niew standpunt in te nemen dat door de litteraten het paradoks wordt genaamd. Aldus heeft hij zijn taak met een onverbiddelijk aksent vervuld.

'Zonder deze paradoksen, zegt hij ergens, die de grondstelling uitmaken van elke waarachtige zelfoverwinning, kan men er onmogelik toe komen de grootheid van Dante en van zijn werk te begrijpen. De werkelik grote is niet hij, die groot geboren wordt en daarna uit bedrieglike gemakzucht een voor een zijn aangeboren krachten verliest, maar hij, die zijn grootheid ten koste van alles en allen verovert trots zijn eigen aanleg en elke tegenslag'. Is dit gezegde tevens niet een antwoord op de aanvallen die destijds na 'De Geschiedenis van de Kristus' en 'Le Dictionaire d'un Sauvage' tegen Papini zelf waren gericht? Ik geloof het wel, maar het is ook een bewijs van Papini's grote verering voor Dante's ontzagelik geloof, een echt Florentijns geloof, dat dichter bij de daad stond dan het louter mysties geloof. Want zonder dàt was er geen Divina Comoedia geweest.

Papini ontwikkelt in dit boek een aantal verontrustende problemen die tot heden bijna door niemand zijn aangedurfd. Zo hebben we b.v. Dante die beschouwd wordt als het voorwerp van Beatrijs. Hoe zag ze hem? Papini neemt een pessiemiesties standpunt in. Wat mij betreft, ik verkies te geloven dat de meest geërde vrouw onder de vrouwen tenminste de waarde van Dante zal hebben in acht genomen. Zo niet, dan lijkt het wel triestig voor ons allen.

Verscheidene kritici hebben beweerd dat het boek van Papini wat eenzijdig is. Ik geloof het niet. Het zal trouwens een onbegonnen werk zijn aan alles en over alles wat Dante aanbelangt een uitleg te geven. Ik denk dat het reeds geen kleine verdienste is de mens in de Dante-figuur te hebben doen herleven. En ik aarzel ook niet te beweren dat 'De Levende Dante' het mooiste en het nobelste boek is dat ooit aan 'de Koning der Dichters' werd gewijd!

J.V.D.V.

Franz Herwig: Hoop op licht. - Vertaald door Jos. Panhuyzen. - Uitg. N.V. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg. Ing. 56 fr.; geb. 70 fr.

Er zijn weinig werken uit de wereldliteratuur die door de pers zo eensgezind werden geloofd, als Herwig's grootstad-cyclus, waarvan nu ook dit derde deel is verschenen. Het is het omvangrijkste en m.i. ook het meest strak-gebouwde der drie. Frans Herwig is reeds bij veel grote figuren uit de wereldliteratuur vergeleken, ook bij Dostojewsky, welke vergelijking echter helemaal niet opgaat. En dat in het nadeel van de ene noch van de andere. Ze zijn eenvoudig niet te vergelijken.

Deze werken hebben echter wel de magistrale statuur der grote werken van de Rus. De wereld van Frans Herwig heeft de afmetingen van de grootstad zelf. Bleef hij in zijn vorige boeken hoofdzakelik bij het proletariaat, zo gaat hij in ‘Hoop op Licht’ luisteren op de noden en de tragediën van ontwikkelde en welstellende standen, zodat hij werkelik in zijn werk de hele grootstad heeft getekend in haar misdadigers, haar door het lot getekenden en haar helden.

Hier gaat een rechter op zoek naar zijn dochter, die het ouderlik huis ontvluchtte. Hij die door zijn beroep in een ‘koude wetmatigheid’ was vast gegroeid, welke zijn eigenlik karakter bedekte, ervaart nu ‘hoe rechtvaardig de zondaars soms

kunnen zijn en hoe wreed de rechtvaardigen'. Hier, evenals in de twee vorige boeken, is de 'Fransiskaanse held' Paul Lehmann de centrale figuur. Het eindigt met zijn heerlike dood.

Merkwaardig is hier de figuur van Micky, de stiefzoon van de rechter, die uit Canada de frisse geur van een natuurliker leven meebrengt, dan het verziekte leven van de stad.

Overal ontdekt Frans Herwig door Paul 'Hoop op Licht'. We ontdekken met de rechter een wereld, die velen van ons slechts vermoeden konden.

De grootstad-cyclus van Frans Herwig is een enig werk in de wereldletterkunde.

J.V.

Prof. Hans Lamer in verbinding met Dr. E. Buse und Dr. W. Schöne: Worterbuch der antike. - Mit berüchsichtigung ihrs Fortwirkens. Ausg. v. Alfred Kröner Verlag Leipzig Leinen M. 5.80.

Dit is een zakwoordenboek over de oudheid, al spreekt de omvang deze benaming wat tegen.

De toegang tot de wereld der Oudheid is meestal door taalmoeilikheden afgesloten. Het ontbrak ons totnogtoe vrijwel aan een 'Gesamtbild' onder de inwijdere kring doorgedrongen werken. Daarom is het onderhavige werk eerstens zo welgekomen. Het beantwoordt inderdaad aan de verwachtingen die men nopens dat 'Gesamtbild' in lexicon-vorm koesteren kon. Het is evenzo goed geschikt voor de vak- en de leerwereld als voor de bewonderaars der Oudheid, die een geschikte toegang zoeken tot die rijke kultuurwereld, waar de wiegen van onze hedendaagse beschaving stonden. De oudheid wordt hier in haar volle pracht zichtbaar. Met een verbazende volledigeid is hier haar duizendvoude inwerking op onze avondlandse kultuurwereld aangewezen. Wat in veel jaren tijds door studie werd bereikt, wordt hier in een boekdeel tezamen gebracht. Over wijsbegeerte, kunst, letterkunde, taal, godsdienst en mythologie geeft het even zo kompetente noten als over politiek, wetenschap, tekniek, krijgswezen, geneeskunde, aardrijkskunde, recht, openbaar en privaat leven. Er is evenwel voorbehoud te maken voor de artiekelen die ons Geloof aangaan waarvan hij de bovennatuurlike oorsprong over het hoofd ziet.

Dit is een boek dat niet alleen als woordenboek zal gebruikt worden, maar ook als buitengewoon interessant en boeiend leesboek. De uitgave maakt het volkomen geschikt als geschenk!

J.V.

Bertus Meyer. - 'Arbeiders gevraagd. - Gedichten. - Uitg. De Korenaar. Aalst 1934. Per ex. 3 fr.

Gedichten van een kommunist over Dimitroff, Munichreiter en andere dankbare onderwerpen, doch die eens te meer bewijzen, dat de schoonheid iets anders dan een tijdspiegel is. Propaganda en poëzie kunnen zich niet verzoenen, voor dat de propagandist door de mensch verslagen werd. Er is te veel krantenvulsel, te veel meetinglawaai in Meyer, en veel te weinig echte ontroering.

A.D.

Hans Fallada: Wie eens uit het schaftje eet... - Roman. Uitg. Servire, Den Haag, De Sikkel, Antwerpen. Ing. 41 fr.; geb. 54,50 fr.

De merkwaardige schrijver van ‘Wat nu, kleine Man’ heeft met dit nieuwe boek, zijn talent bevestigd. In dezen roman, verhaalt hij de wederwaardigheden van den ontslagen gevangene Kufalt. Hij volgt hem op den dag van zijn invrijheidsstelling, hij gaat hem na, waar hij onder de hoede van Het Zedelijk Genootschap, zijn plaats in de maatschappij herverwerven wil. Als Kufalt het bij de dominee's niet meer harden kan, poogt hij zich alleen door de wereld te slaan. Aanvankelijk schijnt het wel te lukken, tot

dat het toeval hem terugdrijft naar de misdaad, en het ‘schaftje’ waaruit hij eens gegeten heeft.

Alles samen, is het een scherpe uitval tegen de organismen, die de oud-gestraften boven water moeten helpen, een bitter en wrang pleidooi tegen de schraapzucht en de uitbuiterij van hen, die zich zelf rijk spelen onder den dekmantel van de liefdadigheid.

Fallada boeit altijd. Ook in de ruwste tooneelen van dezen roman, die slechts volwassenen in handen moeten nemen, vermildert zijn wijze menschelijkheid het harde en donkere uitzicht der werkelijkheid. Hij bezit de gave van de humor, en een onmiskenbaar gevoel voor maat en evenwicht, iets wat vele Duitsche kunstenaars zich moeilijk eigen maken.

Vakkundig mag het boek als het voorbeeld gesteld worden, van een goed-gebouwde, knap en ontroerend geschreven roman. Hoofdstukken als ‘Typebureau Cito-Presto’ en ‘Op eigen Beenen’ zijn van zulk een pakkende menschelijkheid, heel die Kufalt-figuur, is zoo zuiver en scherp geteekend, dat men ze niet zoo gauw meer vergeten zal.

De vertaling is lang niet vlekkeloos. Nico Rost die ‘*pijnzend*’ schrijft voor ‘*peinzend*’ en ‘*stijl*’ voor ‘*steil*’ verdient een klap om de ooren.

A.D.

Albert Grootjans: Marnix Gijsen. - Uitg. De Belgiese uitgaven, Antwerpen.

Dit is een onbenullige studie over de markantste der vlaamse ekspressionisten. Dit boekje wemelt van citaten, en waar de auteur zelf aan het woord komt, wordt het recht vermakelik. Dat P.G. Buckinx hem uitdage in zijn sportkroniek, het wordt wellicht een vrolike boksmatch.

G.R.

Karel Capek: Hordubal. - Uitgave Van Holkema en Warendorf, Amsterdam, 32 fr.

De gevoelige en geestige schrijver Karel Capek heeft in Nederland vooral naam gemaakt door zijn origineel boekje over Holland. Met deze nieuwe roman, Hordubal treedt een andere Capek naar voren. Al laat ook hier die gevoelvolle ironie, die al zijn schrifturen kenmerkt, hem niet volkomen los. Wij hebben meermalen het gevoel, dat hij achter de meest tragiese volzinnen te glimlachen zit. Deze glimlach nu, betekent de superioriteit van Capek. Hij beheerst volkomen de karakters die hij uitbeeldt. Met vaste hand zet hij het mes in de wonden. Hij is een koel, zakelik schrijver die uitzonderlik te boeien weet.

P.B.

Dr. C. Godelaine: Een onderzoek naar het worden en het wezen der theaterkunst. - Uitg. De Oogst, Kleine Beerstraat, Antwerpen.

Op toneelgebied is dr. Godelaine sinds lang geen onbekende meer. In zijn talrijke bijdragen in Toneelgids, in Dietse Warande en Belfort en in het kleine Limburgse maandschrift 'Limburg' heeft hij steeds onvermoeid geijverd voor het zuivere toneel, zoals het hier eenmaal werd opgevat door Johan de Meester, Renaat Verheyen e.a. De documentasie die dr. Godelaine daarvoor heeft doorgewerkt, vervult ons waarlik met ontzag. Deze studie, die een beknopt en zakelik onderzoek is naar de wording en het wezen van de theaterkunst en voornamelik uitgaat van de stelling, dat de vader van de dramaschrijver niet de dramatiese dichter is, maar wel de mime, de danser, is dan ook de vrucht van jaren arbeid en studie.

Dit boekje komt op zijn tijd. Nu vele spelers, ja, zelfs vele auteurs in de mening verkeren dat de toneelkrisis slechts kan worden opgelost door een terugkeer naar het realisties toneel, was deze rappel à l'ordre meer dan noodzakelik. Dat onze toneelkringen er hun voordeel mogen mee doen, wensen wij van harte.

P.B.

Martin Bruyns: Kaleidoscoop. - Gebrs. Leonards, Drdam. 1933.

Het is merkbaar, dat de tijden, waarin de verschillende verzen van deze bundel zijn ontstaan, nogal uiteenloopen.

De vrije gedichten dateeren waarschijnlijk uit de periode, dat Bruyns onder invloed van Wies Moens stond; de gebonden, statische nadat hij Rilke had ondekt, een ontdekking, die voor deze dichter, met een dergelijk sentiment, niet onvoordeelig was. ‘Herfstdag’, dat naar Rilhe is bewerkt, is het beste vers uit het boekje ‘Heilig Uur’ en ‘Schaduwkinderen’ zijn eveneens verdienstelijk. Toch meenen we, dat een volgende bundeling betere poëzie geven zal: Bruyns' publicaties in ‘De Nieuwe Gemeenschap’ geven voor dit vermoeden alle grond.

C. de B.

Inhoud van Tijdschriften

Dietsche Warande en Belfort.

Juli-Augustus: De vierde Koning (Ger. Walschap). Klabund, de Zanger der Tuberculose (Alb. Van Driessche). Bafoe (J. De Pillecijn). Kroniek uit Amsterdam (A.V. Duinkerken). Kritiek (Aug. Van Cauwelaert). Ringsteken (Pertinax). Gedichten van Paul Vlemminx en P.J. Kanteekeningen.

De Vlaamsche Gids.

Augustus: Waarom een aardje naar ons vaartje? (Prof. C. De Bruyne). Vadem Strachewsky (Jan Schepens). Vlaamsche Letteren (Lode Monteyne). Napoléon te Antwerpen (Dr. Jozef Peeters). Boekbeschouwing (Dr. J.P.). Gedichten van Jan Vercammen en Aug. Van Boeeckcksel.

De Gemeenschap.

Juli: Overgebleven uit de verdrukking (Ant. v. Duinkerken). De Beteekenis der Volkseenheid (Prof. W. Pompe). Bint (F. Bordewijk). In de schaduw van het altaar (Don Ramon del Valle-Inclan). Gedichten van A.J.D. van Oosten, Antoon Coolen, Louis de Bourbon, Pierre Kemp. Kronieken.

Augustus: De Beteekenis der Volkseenheid (Dr. W. Pompe). Modern Nomadenkind (Ch. Eyck). Bint (F. Borderwijk). De Stem van Mammon (Kees Meekel). Maria ter Eem (A. v. Duinkerken). Gedichten van A.J.D. van Oosten, Louis De Bourbon, Pierre Kemp, Paul Vlemminx, Bernard Verhoeven, Jan Vercammen. Vic, Reinders, Koos van Doorne, Man Arnet. - Kroniek, Hagel, Boeken.

Helikon.

Nr. 4: Zeventien gedichten van M.B. Frenkel.

Nr. 5: Gedichten van Anthonie Donker, Johan de Molenaar, Aug. W. Timmerman, Jo Landheer, Berten Schepens, Jan Gin.

Forum.

Augustus: Er moet toch iets haperen (Marnix Gijsen). Dagboek van een voortgejaagde (Maurice Roelants). Tsjip (Willem Elsschot). De Keerzijde (G.W., M.R.). De mooie woordjes, wier rythme ik nareken (S. Vestdijk). Het leven op aarde (J. Slauerhoff). Die Schwestern Brontë (Klaus Mann). Drievoudig afscheid (H. Marsman). Panopticum (E.d.P., M. t.

B.). Gedichten van J. Terbrugge, R. Herreman, Albert C.A. Voortman, D.A.M. Binnendijk, Matth. Giroldi.

Gudrun.

Juli-Augustus: 11 Julinummer met verschillende herdenkingsbijdragen.

Onze Wakkere Jeugd.

Augustus: Peter Benoit. Levensbeschrijving. Zijn werken. Studie. Praatje over moderne architektuur.

Le Journal des Poètes.

Août: Quand la terre se réveille (Henri Pourrat). Quelques Hymnes à la Terre. Un coeur mis à nu: Joë Bousquet. La Poësie et l'Image. Un poète provençal: Sully André Peyre.

Inhoud 4e jaargang

Lyriek.

ALBE.	De Zee en de Knaap	98
	In memoriam Richard Acke	346
BAKKER Bert.	Grensgebied	489
BASSCHAERDE Camp de.	Dansende	97
BELLENS Joris.	De stille Lach	54
BUCKINX Pieter G.	Bloei	289
	Bruiloftslied	473
CAMPAERT Alex.	Klein Paradijs	158
	Verliefd Liedje	193
	Herfstpad	241
	In Herfststorm	242
COX P.	De Weg	433-34
DECROOS J.	Drie Meisjes en haar Kout	50
	De Blinde	256
	Over den wankelen Grond	474
DEMEDTS André.	De Avondster	290
ELSLAND Wim.	De Ziel	5
GIN Jan.	Kamp	159
	Hernieuwde Poging	194
PEETERS Maurice.	Sonatine	49
	Het dronken Uur	146
	Herfstmuziek	195-96
	Melo	257
	Mijn hart is nier hier	494
REDDINGIUS Joannes.	Ontwaken	12
	Schiller	495
VERBEECK René.	De Vrouw	337
	De Engel van de Nacht	385

VERBEKE Karel.	Vriendenhanden	443
VERCAMMEN Jan.	Morgenlik ervaren	521
VENNE Joost van de.	Troost	425-26
VREE Paul De.	Zomer	392-93-94
	Berouw	490
WESTERLINCK Albert.	Terugkeer	1
	Zeer stil lied	399
WILLAERT Frans.	Korte gedichten	304

Epiek.

ALBE.	De Olivetaan Juleke	386
BLONDEEL Cecile.	Een dag	523
BOOGAERDT Franz van.	Draaikolk	427
BRULEZ Raymond.	De Wapenstilstand	338
GIN Jan.	Brand	491
JONGHE Sylva de.	De Zandbank	6
	Wij, kolonialen	99-148
SWERTS Lambert.	Romantisch realisme	395
VANDERVEKEN John.	Over Stijl	2
VREE Paul de.	Het moeilijke Begin	243-291

Essay en algemeene kritiek.

DECROOS J.	Verweerschrift	13-55-161-197 258
	Tweeërlei Bekrompenheid	41
	Albert Verwey als vertaler van Shakespeare	351
	Iets over een Spaansch Sonnet en een Nederlandsche vertaling daarvan	400
GALLE Leo.	Shakespeare's Sonneten vertaald door Dr. J. Decroos	348
	Joris Eeckhout's Litteratuur en Leven	443

	Essay over K.V. d. Woestijne door U.V. d. Voorde	475
	Vervolg	529
VERCAMMEN Jan.	In memoriam Stephan de Jonghe	145

Nederlandse Literatuur.

AKER Willem Van de.	Het Vlaamsche Proza in Groeikramp	79
BASSCHAERDE Camp de.	Noord-Nederlandsche Poëzie	496
BUCKINX Pieter G.	Jan Vercammen	445
	Jong Vlaams Proza	539
DEMETS André.	Straat Magellanes	211
VERCAMMEN Jan.	Drie	64
	Een andere klok	85
	Kroniek	108
	Nederlands Proza	168
	Drie waarden	264
	Essay en Lyriek	306
	Boeken van Vrouwen	447
	Bekende namen	502
VREE Paul de.	Het romanwerk van Gerard Walschap	261
	Het romanwerk van Lode Zielens	359
	Het romanwerk van Maurice Roelants	365

Duitse Literatuur.

DECROOS J.	Stunde um Stunde	23
	Middeleeuwsche geestelijke lyriek	51

	Georg Trakl	274
	Duitsche Volksliederen	311
	Richard van Schaukal	318
	Hanz Schwarz	369
VINKELEER Jan.	Vorsommer	405

Franse Literatuur.

VENNE Joost Van de.	Léon Bloy	26
	Twee Boeken (Luc. Durtain - J.J. Tharaud)	116
	André Malraux	213
	Jules Romains en ‘Les Hommes de bonne Volonté’	268
	Rimbaud	319
	Georges Duhamel	371
	Julien Green en Le Visionnaire	407
	Twee Boeken (René Groos-Gonz. Truc-H. de Montherlant	453
	Drieu la Rochelle en het Noodlot	514

Plastiek.

ALBE.	Het werk van kunstschilder Theo Verschaeren	222
ARENS Robert.	Kunstschilder Edmond Verstraeten	73
MATTHIJS Marcel.	Leo Mechelaere	121
VENNE Joost Van de.	Frans Van Ranst of de eenvoud	276

Leven.

B.F. v.	Buitenland (Duitschland)	128

DECROOS J.	Repliek op Marnix Gijsen's Wederwoord	39
DEMEDTS André.	Boekbesprekingen (Ilja Ehrenburg-Rolf Brandt)	125
	Naschrift	182
	Antwoord aan Geert Grub	328
	Boekbespreking	547
GRUB Geert.	Dienstweigering en Fascisme	32
	Nog eens: Dienstweigering en Fascisme	177
	Tot een bepaling van links en rechts	323
N.N.	Brief uit Duitschland	228

Andere Kronieken.

BUCKINX Pieter G.	Het Hoorspel op nieuwe Wegen	377
	Rond de creatie van ‘Vóór 20 jaar’	545
DEMEDTS André.	Het Lied der Korenvelden	212
	Ivan Boenin's Mitja's Liefde	403
RINK Hans G.	Muziekkroniek uit Holland	373

Aantekeningen.

43, 89, 134, 185, 412, 457, 550.

Boekbesprekingen - Bij de Uitgevers.

47, 92, 137, 188, 232, 283, 331, 378, 413, 464, 519, 553.

Inhoud van Tijdschriften.

46, 91, 136, 187, 240, 288, 336, 384, 427, 471, 565.

Illustratie.

IMMERSEEL Frans Van.	Grootmoeder	160
	Pallieter	305

	Pater Callewaert	347
	En Kristus keerd zich af	411
	Plaat uit ‘Die Holewagen Saga’ van Hans Grimm	456
MECHELAERE Leo.	Achterbuurt	122
RANST Frans Van.	Lies	277
	Trouw	278
	Drang	279
	Mannenkop	280
	Bezieling	281
	Droom	282
VERSCHAEREN Theo.	Een man van de wereld	223
	Succes?	224
	De laatsten der processie	225
	De man van het land	226
VERSTRAETEN Edmond.	Winter	74
	Herfst	76